

K

637/4 A

34(497.1)"1945"

020070436

COBISS O

ODNA SKUPŠTINA DFJ

RAD
ZAKONODAVNIH ODBORA

PRESEDNIŠTVA ANTIFAŠISTIČKOG VEĆA NARODNOG
OSLOBOĐENJA JUGOSLAVIJE

i
PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE DFJ

(3 aprila — 25 oktobra 1945)

PO STENOGRAFSKIM BELEŠKAMA I DRUGIM IZVORIMA

BEOGRAD

PRIVREMENA NARODNA SKUPŠTINA DFJ

RAD
ZAKONODAVNIH ODBORA

PRESEDNIŠTVA ANTIFAŠISTIČKOG VEĆA NARODNOG
OSLOBOĐENJA JUGOSLAVIJE

i

PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE DFJ

(3 aprila — 25 oktobra 1945)

PO STENOGRAFSKIM BELEŠKAMA I DRUGIM IZVORIMA

BEOGRAD

Sredio
SLOBODAN NEŠOVIĆ

637

NAPOMENA IZDAVAČA

U ovoj knjizi prikazan je rad zakonodavnih odbora Predsedništva AVNOJ-a i Privremene narodne skupštine u periodu od 3 aprila do 25 oktobra 1945 godine.

U izgradnji našeg novog zakonodavstva ovo razdoblje je ispunjeno vrlo plodnom aktivnošću zakonodavnih odbora, jer je već u to doba u zakonodavnim odborima najčešće i pretežno obavljan rad na pretresanju zakonskih i drugih predloga koji su tek posle toga iznošeni na rešavanje pred Predsedništvo AVNOJ-a, odnosno pred plenum Privremene narodne skupštine i Predsedništvo Privremene narodne skupštine DFJ. Samo izuzetno zakonski predlozi su stavljeni na dnevni red Predsedništva a da nisu prethodno razmatrani u Zakonodavnom odboru.

Prema tome, ovaj bilten čini celinu, prvo, sa knjigom „Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine DFJ” (19 novembra 1944 — 27 oktobra 1945) i, drugo, sa knjigom „Treće zasedanje AVNOJ-a i zasedanje Privremene narodne skupštine” (7—26 avgusta 1945).

Obe ove knjige već su izišle u izdanju Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ.

Na kraju ove knjige dat je, zbog povezanosti grade, i Bilten Finansijskog odbora Privremene narodne skupštine koji je radio od 9 avgusta do 25 oktobra 1945 godine.

Materijali su sredi ni po skraćenim stenografskim beleškama, zapisnicima sednica i na osnovu dokumenata iz arhive AVNOJ-a, Privremene narodne skupštine, Zakonodavnog saveta Vlade DFJ, Ministarstva pravosuđa, Ministarstva za Konstituantu, „Službenog lista FNRJ” i novinarskih beležaka redaktora ove knjige vodenih na sednicama skupštinskih odbora.

U ovu knjigu uneseni su i izvesni zakonski predlozi koji su pronađeni tek u toku štampanja.

U svemu ostalom napomena izdavača data uz knjigu „Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine” važi i za redakciju ove knjige.

Oktobra 1952 godine
Beograd

BILTEN
ZAKONODAVNOG ODBORA
PRETSEDNIŠTVA ANTIFAŠISTIČKOG VEĆA NARODNOG
OSLOBOĐENJA JUGOSLAVIJE

(3 aprila — 1 avgusta 1945)

1 SEDNICA

(3 aprila 1945)

Početak u 10 časova.

Pretsedavao Predsednik Zakonodavnog odbora AVNOJ-a Moša Pijade.

Prisutni: Josip Rus, Marko Vujačić, Mile Peruničić, Petar Stambolić;

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović, Ministar pravosuđa Frane Frol.

Predsednik: Otvaram prvu sednicu Zakonodavnog odbora AVNOJ-a. Zapisnik današnje sednice vodiće drug Josip Rus. Sednici prisustvuje drug Peruničić kao zamenik člana Odbora.

Mi smo se, kao što vam je poznato, konstituisali onomad posle sednice Predsedništva. Za predsednika sam izabran ja, a rešili smo da sekretara ne biramo, već da zapisnik vodi administrativni sekretar.

Predlažem sledeći dnevni red:

- 1) pretres Predloga uputstva o osnovnim načelima za obrazovanje vlada federalnih jedinica Demokratske federativne Jugoslavije;
- 2) pretres Predloga zakona o ukidanju Glavne kontrole;
- 3) pretres Predloga zakona o Kontrolno-računskoj komisiji pri Predsedništvu vlade;
- 4) pretres Predloga zakona o povlačenju i zameni okupacijskih novčanica;
- 5) pretres Predloga zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza;
- 6) pretres Predloga zakona o povlačenju potvrda izdatih na povučene okupacijske novčanice i o uređenju vezanih računa;
- 7) pretres Predloga zakona o državnom pečatu; i
- 8) pretres Predloga zakona o osnivanju Državne komisije za ratnu štetu.

Prima li se predloženi dnevni red? (Prima). Ima li kakvih prime-
daba? (Nema). Prelazimo na dnevni red.

Kao što vam je, drugovi, poznato na poslednjoj sednici Pretsedništva AVNOJ-a od 31 marta ovo uputstvo o osnovnim načelima za obrazovanje zemaljskih vlada bilo je na dnevnom redu i o njemu je vođena izvesna diskusija. Vi ste svi dobili predlog i smatram da ga zato sad ne treba i ovde čitati, jer smo ga već čitali na sednici Pretsedništva. U toku one kratke diskusije u Pretsedništvu pali su predlozi da se izvesne stvari u predlogu izmene. Te se izmene odnose na uvodni deo i na članove 5 i 8. Predloženo je da se u uvodnom delu brišu one reči koje govore o privremenom karakteru zemaljskih vlada, a član 5 usvojen je u redakciji koju je predložio drug Frane Frol; u članu 8 izvršene su promene prema predlogu Ministra finansija Žujovića. Ja bih ovim izmenama i dopunama dodao još i to da se saglasno izmeni u uvodnom delu briše i u članu 1 reč kojom on počinje »Privremene« tako da ostane samo »Vlade, kao vrhovni, izvršni i naredbodavni organi...« itd. Smatram da je ovo umereno pošto i centralna vlada i vlade federalnih jedinica neće biti »privremene« već će one ostati do odluke o definitivnom uređenju naše zemlje, tj. do donošenja Ustava. Prima li se ova izmena u članu 1? (Prima).

Da li odbor prihvata predloge za izmene koji su pali u Pretsedništvu? (Prima). Ima li ko još kakvih primedaba? (Frane Frol: Ja). Ima reč drug Frol.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja bih predložio da se u članu 3 doda nov stav koji bi sadržavao odredbu o tome ko zamjenjuje pretsjednika vlade u slučaju njegove spriječenosti, a zatim i odredbu o zamjenjivanju ministara. Mislim da pretsjednika treba da zamjenjuje potpretsjednik, a ministre onaj ministar koga odredi pretsjednik vlade. Prema tome, moj bi prijedlog bio ovaj:

Članu 3 dodaju se ovi novi stavovi:

Pretsjednika vlade u slučaju spriječenosti zamjenjuje potpretsjednik vlade.

Na čelu svakog ministarstva stoji ministar koga u slučaju spriječenosti zamjenjuje ministar koga odredi pretsjednik vlade.

Pretsednik: Primaju li se ove dopune? (Primaju).

Josip Rus: Mislim da u članu 6, gde se govori o centralnoj vladi naše države, umesto reči »Vlade Federativne Jugoslavije« trebalo bi reći »Ministarskog saveta Federativne Jugoslavije«, jer to bolje odgovara, pošto tako glase i akti o obrazovanju Vlade DFJ od 7 marta. (Prima se).

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Mi smo već ranije u Pretsedništvu AVNOJ-a izmijenili izvjesne članove, a i ovdje su već učinjene izvjesne izmjene. Zato mislim da bi ovdje trebalo konačno redigirati prijedlog uputstva i molio bih da ga pročitamo, jer ima izvje-

snih omaški u prepisivanju, kao u članu 2 gdje stoji »Savjet« a treba »Svet«.

Pretsednik: Slažem se sa predlogom.

Ja ću čitati predlog sa svim izmenama i dopunama, pa molim da me pratite i, ako što propustim, da me dopunjavate (č i t a):

U P U T S T V O

O OSNOVNIM NAČELIMA ZA OBRAZOVANJE VLADA FEDERALNIH JEDINICA DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Pretsedništvo AVNOJ-a smatra da je u najkraće vreme potrebno pristupiti imenovanju i organizaciji vlada pojedinih federalnih jedinica. Vlade federalnih jedinica vršiče na teritoriji svoje federalne jedinice izvršne poslove u svojoj nadležosti sve dok se putem zajedničkog ustava ne reši definitivno pitanje osnovnog uređenja Demokratske federativne Jugoslavije.

Radi postizanja jednoobraznosti u organizaciji celokupne državne vlasti, kako u centralnoj upravi tako i u federalnim jedinicama, kao i u cilju boljeg i lakšeg administriranja i efikasnije saradnje između centralne vlasti i federalnih jedinica kao i ovih među sobom, Predsedništvo AVNOJ-a je odlučilo da se uspostavljanje i obrazovanje privremenih vlada ima izvesti po ovim osnovnim načelima:

Član 1

Vlade, kao vrhovni izvršni i naredbodavni organi državne vlasti federalnih jedinica, nose naziv: u Srbiji — Vlada Srbije; u Hrvatskoj — Vlade Hrvatske; u Sloveniji — Vlade Slovenije; u Bosni i Hercegovini — Vlada Bosne i Hercegovine; u Makedoniji — Vlada Makedonije; u Crnoj Gori — Vlada Crne Gore.

Član 2

Vlade federalnih jedinica imenuju Predsedništva Zemałjskih veća (Skupština, Svet, Sobranje).

Vlade federalnih jedinica odgovaraju i polažu račun pred Zemałjskim većima (Skupštinom, Savetom, Sobranjem) i njihovim predsedništvima.

Član 3

Vlade federalnih jedinica sastoje se od predsednika vlade, jednog ili dva potpredsednika vlade i ministara: unutrašnjih poslova, pravosuđa, prosvete, finansija, industrije i rudarstva, trgovine i snabdevanja, poljoprivrede i šumarstva, socijalne politike i narodnog zdravlja, gradevina.

Pojedina ministarstva, prema potrebama pojedinih federalnih jedinica, a po srodnosti poslova, mogu se spajati. Isto tako, mogu se rudarstvo i šumarstvo odvojiti u posebna ministarstva u onim federalnim jedinicama gde jedna ili druga od tih grana privrede zauzima naročito važno mesto.

Pretsednika vlade u slučaju sprečenosti zamenjuje potpredsednik vlade.

Na čelu svakog ministarstva stoji ministar koga u slučaju sprečenosti zamenjuje ministar koga odredi predsednik vlade.

Član 4

Vlade federalnih jedinica preko pojedinih ministarstava rukovode na teritoriji svojih jedinica granama i poslovima državne grane koje ne spadaju u nadležnost Ministarskog saveta Demokratske federativne Jugoslavije i njegovih ministarstava.

Član 5

Organizacija, delokrug i rad predsedništva vlade i ministarstava propisane se posebnim uredbama predsedništva federalne vlade odnosno nadležnih ministara.

Član 6

Vlada i ministri federalnih jedinica izdaju u granicama svojih nadležnosti uredbe, naredbe i uputstva na osnovu zakona Antifasističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije odnosno njegovog Predsedništva i zemaljskih veća (Skupština, Svet, Sobranje) odnosno njihovih predsedništava, kao i na osnovu uredbi, naredbi i uputstava Ministarskog saveta Demokratske federativne Jugoslavije, a ministri i na osnovu uredbi, naredbi i uputstava vlada federalnih jedinica te na osnovu rešenja pojedinih ministara vlade Federativne Jugoslavije ukoliko se odnose na delokrug koji spada u kompetenciju Ministarskog saveta Demokratske federativne Jugoslavije.

Član 7

Vlada i ministri federalnih jedinica imaju pravo prisustvovati zasedanjima zemaljskih veća (Skupština, Svet, Sobranje) ili sednicama njihovih predsedništava i dužni su dati najdocnije u roku od pet dana usmeni ili pismeni odgovor na pitanje upućeno im od strane članova ovih tela.

Član 8

Vlade federalnih jedinica pri stupanju na dužnost polažu zakletvu da će biti verne narodu, bratstvu i jedinstvu naroda Jugoslavije i svim tekovinama Narodnooslobodilačke borbe i da će savesno ispunjavati

sve zakonske propise. Zakletvu polažu pred zemaljskim većima (skupštinama, Svetom, Sobranjem) odnosno njihovim predsedništvima i to na osnovu teksta koji ovi odrede.

To bi bio tekst sa svim izmenama i dopunama koje su na prošloj sednici Predsedništva AVNOJ-a i danas ovde usvojene. Primetili ste da sam u toku čitanja popravljao izvesne stilističke i tehničke omaške što je bilo nužno. Ima li još ko kakvu primedbu, dopunu ili izmenu? (Nema). Onda pitam: da li prihvatate tekst uputstva kako smo ga malo pre pročitali? (Prihvata se). Objavljujem da je Zakonodavni odbor jednoglasno usvojio Uputstvo o osnovnim načelima za obrazovanje vlada federalnih jedinica Demokratske federativne Jugoslavije.

Prelazimo na sledeću tačku dnevnog reda: Predlog zakona o ukidanju Glavne kontrole. Pre nego što predem na diskusiju pročitao bih predlog jer je on kratak (čita):

ZAKON O UKIDANJU GLAVNE KONTROLE

Član 1

Ukida se Glavna kontrola.

Član 2

Ovlašćuje se ministar finansija da izvrši sve poslove oko likvidacije Glavne kontrole i preuzme njezinu arhivu i inventar.

Član 3

Za poslove, koje je dosada vršila Glavna kontrola a koji još nisu preneseni u nadležnost Ministarstva finansija ili drugih organa narodne vlasti, doneće se posebni propisi.

Član 4

Službenici Glavne kontrole stavljaju se na raspoloženje ministru finansija.

Član 5

Ova odluka stupa na snagu čim se objavi.

To je, kao što ste čuli, tekst zakonskog predloga. Želi li ko da govori u načelu? (Josip Rus: Ja).

Josip Rus: Mi smo na Drugom zasedanju AVNOJ-a u Jajcu doneli zakonske odluke kojima smo sve zakone i propise, vlasti i državne organe stare Jugoslavije ukinuli. Ja danas ne vidim uopšte ni razloge ni potrebu da se jedan ovakav zakon donosi pošto je institucija Glavne kontrole, kao reakcionarna ustanova stare Jugoslavije, već ukinuta

odlukama AVNOJ-a, a ostali propisi o samoj administrativnoj likvidaciji i o osoblju koji se tretiraju u ovom predlogu mogu se regulisati i administrativnim aktima. Ovo moje mišljenje je, smatram, tačno jer odgovara stvarnom stanju stvari, a da ovaj zakon ne treba donositi govori još i to da je već naš Ministar pravosuđa drug Frol izradio i podneo predlog zakona o osnivanju jedne nove naše institucije, to jest Kontrolno-računske komisije. Zašto mi je donekle i nerazumljivo kako je uopšte došlo do zakonskog predloga o ukidanju Glavne kontrole. O tome će sigurno nešto više moći da kaže drug Frol.

Pretsednik: Tačno je da su svi zakoni i propisi koji su u suprotnosti sa tekovinama Narodnooslobodilačke borbe i institucije stare vlasti u bivšoj Jugoslaviji ukinute odlukama donesenim u Jajcu, ali tada, 1943 godine, mi nismo imali ni potrebe za novim i sličnim ustanovama, jer su takvi uslovi borbe bili. Ali, ja ipak smatram da bismo dobro uradili ako bismo negde ipak uneli odredbe o tome da se stari propisi o Glavnoj kontroli ukidaju. To možda ne mora biti baš zakon o ukidanju Glavne kontrole, ali ipak treba rešiti i pitanje kontrole računskog i materijalnog poslovanja naših novih organa državnih vlasti i državne uprave. Sva ta pitanja ipak treba regulisati. Naš mladi državni aparat treba izgrađivati na novim osnovama, na tekovinama Narodnooslobodilačke borbe. Koliko ja znam, ovo pitanje se provlači dosta dugo. Bilo je raznih projekata. Među njima je i projekat druga Frola o kome ćemo ovde raspravljati. Naći ćemo valjda neko dobro rešenje.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Pitanje osnivanja jedne nove institucije koja bi odgovarala novim uslovima, a imala funkciju sličnu onoj koju je u staroj Jugoslaviji imala Glavna kontrola ima već kod nas izvjesnu historiju. Pitanje kontrole gazdovanja u našim novim državnim ustanovama pokrenuto je uskoro po dolasku Nacionalnog komiteta u Beograd. Još početkom decembra prošle godine bio je izraden prijedlog uredbe o računskom sudu Demokratske federativne Jugoslavije. Po tom nacrtu računski sud DFJ donekle bi odgovarao ustanovi Glavne kontrole u bivšoj Jugoslaviji. Odmah se tih dana postavljalo pitanje da li je tako predložena reorganizacija Glavne kontrole dovoljna da odgovori novim potrebama obzirom na novo državno uređenje i nije li donošenje takove uredbe u tom momentu bilo preuranjeno. Naše je mišljenje još tada bilo da prijedlog za reorganizaciju kakova je nacrtom uredbe predložena nije odgovarao ni našim novim potrebama i da je umnogome bio preuranjen. Tom uredbom bilo je, na primjer, predloženo da se sudenje o naknadi štete koju počinje odgovorna lica u vezi sa radom računopolagača (tačka 2 § 1 predloženoga nacrta uredbe) prenose u posljednjem stepenu na računski sud umjesto da se to rješava, kao dosada, od strane redovnih sudova. Odvajanje ovakovih sporova u pogledu posebne nadležnosti sudjenja u prvom stepenu u tom smislu da je za to nadležan računski sud ni dosada nije

bilo opravdano. Kako je Glavna kontrola bila i nadzorna vlast, to nije bilo pravilno da ona istovremeno bude i presudni sud. Zato smo smatrali da bi ove sporove u svakom slučaju trebalo predati u potpunu nadležnost narodnih sudova.

Isto tako, i inicijativa računskog suda u administrativnim sporovima zbog povrede zakona u korist pojedinca (tačka 5 § 2 nacrtu uredbe), također je trebalo da otpadne, jer takove povrede ili uopšte otpadaju ili će biti svedene na minimalan broj, pošto će manje-više svu vlast vršiti sam narod preko svojih predstavnika koje će kontrolirati na sasvim drugi način. Pored toga, ovaj nacrt uredbe o računskom sudu nije predvideo ni instituciju javnih tužilaca koja je, kao što vam je poznato, docnije ustanovljena, i koja, preko svojih organa, vrši nadzor nad primjenom zakona kao čuvar zakonitosti na cijelom području narodnog i državnog života. Najzad, tim nacrtom uredbe nije se vodilo računa o federativnom principu našeg državnog uređenja. Tako u tom nacrtu nije poštivano ni osnovno načelo da u onim poslovima koje federalne jedinice samostalno vode, gde one imaju samostalne proračune prihoda i rashoda — da im se mora priznati pravo da same kontroliraju izvršenje tih svojih proračuna rashoda i prihoda i da na osnovu toga federalne jedinice same, preko svojih organa, daju i razriješenje računopolagačima, ovjeravaju završne račune i kontroliraju rad naredbodavaca i računopolagača putem dostavljanja izvještaja o nadenim nedostacima i nepravilnostima.

Pored ovih manjkavosti, a naročito obzirom na to da još nije bila sformljena odhuka o instituciji Javnog tužništva, bilo je jasno posle primjedaba koje smo stavili da donošanju uredbe o Računskom sudu treba da prethodi izvjesno uređenje državnog života, stvaranje preduvjeta za donošenje uredbe o Računskom sudu. Zato je u svoje vrijeme, početkom ove godine, ovo pitanje bilo skinuto s dnevnog reda i već tada Povjereništvo pravosuda je predložilo Nacionalnom komitetu da se za ova pitanja kontrole naredbodavaca i računopolagača i za ovjeravanje završnih računa i uopšte kontrolu budžeta osnuje pri Nacionalnom komitetu jedna komisija koja bi bila isto tako efikasna, a daleko jeftinija.

Poslije toga, jedno vrijeme ovo je pitanje mirovalo, dok u Ministarstvu finansija nije bio izraden Prijedlog zakona o ukidanju Glavne kontrole. Mi smo tada u Ministarstvu pravosuda ponovo tom pitanju posvetili pažnju i izradili smo prvo Nacrt odluke o osnivanju Kontrolne komisije pri Nacionalnom komitetu oslobođenja Jugoslavije o čemu sam govorio na sjednici Pretsjedništva AVNOJ-a. Posle dužih diskusija i u Nacionalnom komitetu i sa Ministrom finansija, ja sam izradio Prijedlog odluke o osnivanju Kontrolno-računske komisije koji je predviđao prvobitno da ona ima postojati pri Pretsjedništvu AVNOJ-a.

Poslije smo stali na stanovište da Kontrolno-računska komisija treba da bude organ Ministarskog savjeta. Tako se razvijalo ovo pitanje. To je ukratko historijat nacrtu o ukidanju Glavne kontrole i osnivanju kontrolno-računskih komisija. Posle jučerašnje sjednice Predsjedništva AVNOJ-a, ja sam se sporazumio sa Ministarstvom finansija u tom da se nacrt zakona koji smo mi predložili dopuni i izmijeni u članu 2 time što bi se dodao cio nov stav 3, koji bi glasio:

Kontrolno-računska komisija može odrediti pregled naloga za isplatu sa pravdajućim dokumentima na licu mjesta gdje to zahtijevaju interesi pregleda i dobrog funkcionisanja nadležstva čiji se računi pregledavaju.

Isto tako sporazumijeli smo se za novu detaljniju razradu propisa člana 8, koji predlažem da glasi:

Član 8

Postupak za rad i unutrašnje poslovanje kontrolno-računskih komisija propisao se pravilnikom Predsjednika Ministarskog savjeta na prijedlog Kontrolno-računske komisije, a po saslušanju Ministra finansija.

Ostala pitanja u vezi sa radom Kontrolno-računske komisije riješit će se naknadno posebnim propisima.

Pored toga Ministar finansija dostavio je jutros naknadno prijedlog da se doda jedan nov član koji bi regulirao pitanje preventivne kontrole izvršenja budžeta, što je također vrlo važno. Ja taj prijedlog prihvaćam, pa bih predložio odboru da to bude nov čl. 9 i da glasi:

Član 9

Preventivnu kontrolu izvršenja budžeta vršit će Ministarstvo finansija — Kontrolno odjeljenje — prema Odluci Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije I br. 420 od 30 decembra 1944 godine (»Službeni list DFJ« br. 8 od 27 februara 1944 god.).

Predsjednik: Primete li predloge druga Frola koji su istovremeno i predlozi Ministra finansija? (Primamo).

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Dobri su predlozi, ali ne vidim iz njih šta će biti sa ljudima iz Glavne kontrole. A šta sa arhivom? Kad se to pitanje sad rešava treba ga celog rešiti, i tako skinuti sa dnevnog reda. To je moje mišljenje.

Predsjednik: Sad ćemo i o tome rešavati. Pošto smo prihvatili predloge druga Frola onda član 9 predloga mora se premestiti kao član posljednji. Sad je i drug Jaša pokrenuo jedno pitanje. Ja bih usvajajuć:

njegov predlog, kao pretposljednji član zakona, tj. član 10 uzeo onaj član iz Predloga zakona o ukidanju Glavne kontrole koji smo skinuli sa dnevnoga reda, naime, član 4 predloga koji govori o preuzimanju osoblja Glavne kontrole od strane Ministarstva finansija dopunom da ono uzme i arhivu i inventar. Prema tome, moj predlog bi bio da posle dopuna koje je predložio drug Frol, a mi usvojili, kao član 10 dodamo sledeći tekst:

Član 10

Službenici bivše Glavne kontrole stavljaju se na raspoloženje Ministarstvu finansija, koje će preuzeti i njenu arhivu i inventar.

I na kraju bio bi član 11 koji govori o stupanju na snagu zakona:

Član 11

Ovaj zakon stupa na snagu čim se objavi.

Prima li se ovaj predlog? (Prima). Ima li kakvih primedaba ili drugih predloga? (Nema). To znači da smo primili Zakon o Kontrolno-računskoj komisiji, a Zakon o ukidanju Glavne kontrole skinuli smo s dnevnog reda. (Tako je). Idemo dalje.

Na dnevnom je redu pretres Predloga zakona o povlačenju i zameni okupacijskih novčanica.

Pored ovog predloga, na dnevnom redu imamo još dva zakona koji su u prisnoj vezi jedan s drugim. Pošto oni čine organsku celinu, predlažem da sve te tri tačke spojimo u jednu i da o njima zajedno raspravljamo. (Prima se). Prema tome, raspravljaćemo zajedno o predlozima zakona o povlačenju i zameni novčanica, o kursevima okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza, i o povlačenju potvrda izdatih na povučene okupacijske novčanice i o uređenju vezanih računa.

U odsutnosti Ministra finansija ja bih vam dao kratko obrazloženje potrebe donošenja ovih zakona. Kao što vam je poznato okupatori su na teritoriji naše države, koju su odmah po kapitulaciji bivše jugoslovenske vojske i bekstva izdajničke vlade raskomadali i napravili račun bez krčimara, povlačeći se pred udarima naše slavne Narodno-oslobodilačke vojske i Crvene armije, ostavili u raznim našim krajevima osam raznih valuta, osam valuta kojima su za sve vreme rata pljačkani naši narodi. Ovo mnoštvo valuta unelo je ustvari haotično stanje u prometu i razmeni dobara. Takvo stanje teško pogoda našu ratom razorenu i od okupatora opljačkanu zemlju. Sve bržim oslobađanjem novih i novih teritorija, ovakvo stanje važećih valuta danas još više ometa promet dobara, upravo ograničava ga samo na područje jedne valute, a ta su područja uglavnom veštačka, jer ih je okupator stvorio zbog svojih računa. Zbog toga je pitanje ukidanja tog haotičnog stanja na području valuta danas jedno od naših najvažnijih pitanja na sektoru privrede i njenog obnavljanja. Zamenom okupaci-

skih novčanica dobićemo jedinstvenu valutu, dinar DFJ, a cela oslobođenja teritorija države postaće jedno valutno područje. To će mnogo značiti i za sređivanje državnih finansija i za uređenje tako složenog pitanja cena i nadnica. Ona će biti odlučujuća i za pravilno i nesmetano razvijanje prometa na svim našim oslobođenim teritorijama, a utićaće nesumnjivo i na povećanje proizvodnje, sređivanje cena. Vi ste videli iz drugog zakonskog predloga, predloga o kursevima okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza koje su nastale posle 18 aprila 1941 godine do dana zamene okupacijskih novčanica, odnos valuta okupacijskih prema novom dinaru, i ja smatram da je taj odnos i dobar i pravičan, da je on rešen u duhu bratstva i jedinstva naših naroda. Zamena okupacijskih novčanica po ovakvom kursu i sa svim onim merama koje će uslediti na polju sređivanja cena i zavedenja jedne stroge politike kontrole cena znači da se naše finansije vode sigurnim putem, putem i metodama koje najbolje odgovaraju našim današnjim uslovima i potrebama uspešnog, pobedonosnog dovršavanja rata i sadašnjem stanju naše privrede.

Da bi se pri zameni novac pravilno razdelio, a u skladu sa novom politikom cena, prilikom zamene neće se isplaćivati odmah ceo iznos već samo do 5.000 din., a za ostali deo dobijaće se potvrde koje će se naknadno isplaćivati. Pošto se — kako to kaže treći zakonski predlog — o povlačenju potvrda izdatih na povučene okupatorske novčanice i o uređenju vezanih računa, odbiju državne dažbine i regulišu druge obaveze, ako je onaj ko zamenjuje novac dužnik države ili tome slično, ovim zakonom se hoće da vidi još i to kod koga se nalaze novci, ko ih drži, ko s njima obrće.

Kao što vidite ova tri zakona predstavljaju izvesnu celinu u okviru jedne politike koju naša vlada misli da vodi i to uporno da sprovodi na polju što brže obnove naše razorene privrede i za što brži hod u normalno stanje koje treba da dođe posle oslobođenja cele zemlje.

Sada bismo mogli preći na diskusiju. Ko želi da govori? (Mile Peruničić: Imam jedno pitanje). Ima reč drug Mile Peruničić.

Mile Peruničić: Mislim da će ove mere za zamenu okupacijskih novčanica svi slojevi našeg naroda i u svim pokrajinama pozdraviti. Isto tako mislim da su i relacije za zamenu prilično dobro odmerene. Ali primetio sam da je jedno ovde propušteno. Mi ovde rešavamo o zakonu o zameni okupacijskih novčanica, a ja ne vidim nigde, pa ni u čl. 2 kada će se i u kom roku zamena izvršiti i koliko će ona dana trajati.

Predsednik: Vreme u kome će se zamena izvršiti još nije određeno, pa je zato u čl. 2 i ostavljena praznina. To će se verovatno popuniti kad budemo u Predsedništvu diskutovali. Koliko sam obavешten predviđen je rok od 10 dana za zamenu na celoj oslobođenoj teritoriji...

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Parlamentarni red nalaže da ovoj sednici prisustvuje Ministar finansija. On je dužan da ovde daje sva obaveštenja. Odbor rešava o predlogu, a ne zna rok u kome će se izvršiti zamena. Treba pitati Žujovića o tome...

Pretsednik: Ja sam u početku spomenuo da je Ministar finansija drug Žujović sprečen i da je mene ovlastio da dam ovde izvesna objašnjenja. Ukoliko ja to nisam u stanju ministar će prisustvovati sednici Predsedništva i tada će dati odgovore na sva pitanja. Prema tome nećemo mnogo izgubiti.

Mile Peruničić: Ja ne znam, pa zato i pitam, zašto za Kosovo i Metohiju nije predviđena zamena italijanskih lira kad ih tamo ima, a za Sandžak i Crnu Goru albanski franak (lek) kad i njega tamo ima kao pleve? To je malo nezgodno. Verujem da neće biti ni dobro primljeno. Švercovaće se valuta. Narod je za te papire morao okupatoru da daje i hranu, i stoku i sve drugo. Pored toga, pitam se zašto je za sedište Glavne komisije za povlačenje i zamenu okupacijskih novčanica za Kosovo uzet Uroševac kad je centar ove oblasti Priština?

Pretsednik: Pošto ja na ovo ne bih mogao da odgovorim, molim druga Peruničića da ova pitanja postavi Ministru finansija na sednici Predsedništva. Ipak je šteta što on nije danas ovde prisutan. To bi pitanje trebalo da vidimo. Otsada bi trebalo da zavedemo praksu, kao što to reče čika-Jaša, da kad god diskutujemo o nekom zakonskom predlogu da sednici prisustvuje ministar koji zakon predlaže, a ako on ne može onda pomoćnik ili drugi predstavnik ministarstva koga on ovlasti. (Jaša Prodanović: To je takoreći zakon parlamentarizma. To je i tradicija naše demokratije.)

Josip Rus: Zakoni su dobro sastavljeni. Vidi se da su oni rezultat dugih razmatranja komplikovanog valutarnog pitanja koje nam je okupator ostavio. Ja pravdo da kažem ne vidim šta bi tu mogli da izmenimo, osim dopuna o kojima je govorio drug Peruničić. Ali to ćemo sigurno rešiti kad budemo diskutovali u Predsedništvu.

Pretsednik: Ako više nema primedaba ja bih da zaključimo diskusiju. Pošto se niko ne javlja za reč, pitam da li primete Predlog zakona o povlačenju i zameni okupacijskih novčanica, Predlog zakona o kursovima okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza i Predlog zakona o povlačenju potvrda izdatih na povučene okupacijske novčanice i o uredenju vezanih računa? (Prima se). Ima li ko protiv? (Nema).

Onda prelazimo na pretres Predloga zakona o državnom pečatu. Molim druga Frola da da, ako smatra za potrebno, obrazloženje.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja nemam nešto naročito da kažem. Zakon je, kao što vidite, kratak i jasan a potreba njegova donošanja je mislim svima očigledna. Naša nova država mora imati svoj pečat kojim će se potvrđivati zakoni i koji će se stavljati na meduna-

rodne ugovore i konvencije. Zato molim da primite nacrt koji je predložilo Ministarstvo pravosuđa sa ovim izmjenama, i to: u članu 2 posle riječi zakona staviti točku, a brisati riječi »i uredba«, a u članu 4 umjesto »Ovaj zakon stupa na snagu čim se objavi« staviti »Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«. Trebalo bi uopšte otsada u sve naše zakone poslednji član unositi u ovakvoj stilizaciji, sem u izuzetnim slučajevima.

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba ili predloga? (Nema). Primete li onda Zakon o državnom pečatu sa ovim izmjenama koje je predložio Ministar pravosuđa? (Prima se).

I, najzad, da predemo na poslednju tačku dnevnoga reda, na predloga zakona o osnivanju Državne komisije za ratnu štetu. Molim predagača Ministra pravosuđa druga Frola da da obrazloženje.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Drugovi, mislim da ovdje nije potrebno govoriti o tome koliko je ogromna šteta koju su okupatori, fašisti svih boja pričinili našim narodima, koje su oni gdje god su stigli maroderski pljačkali i u najrazličitijim vidovima ekonomski isisavali do iscrpljenja, koliko je okupator u svim krajevima naše zemlje planski razarao i uništavao našu privredu i sva naša nacionalna dobra. Čitavi krajevi su potpuno razoreni. Privreda je uništena. Zato je Ministarstvo pravosuđa u punoj suradnji i suglasnosti sa Ministarstvom finansija i drugim organima još za vrijeme rada Nacionalnog komiteta proučavalo ovo pitanje u cilju da se jednim zakonom izvrši organiziranje cjelokupnog tog veoma važnog, općekorisnog posla, popisa i utvrđivanja ratne štete, tog veoma značajnog zadatka i za naše državne organe i za sve naše političke i masovne organizacije. U tu svrhu mi smo izradili ovaj projekat, koji sam slobodan pročitati (čita):

ZAKON O OSNIVANJU DRŽAVNE KOMISIJE ZA RATNU ŠTETU

Na prijedlog Ministarskog savjeta, a na osnovu člana 4 Odluke o vrhovnom zakonodavnom i izvršnom narodnom predstavničkom tijelu Jugoslavije, kao privremenom organu vrhovne narodne vlasti u Jugoslaviji za vrijeme narodno-oslobodilačkog rata, Pretsjedništvo Antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Jugoslavije donosi sljedeći zakon:

Član 1

U cilju utvrđivanja ratne štete nastale državi, ustanovama, organizacijama i građanima Demokratske federativne Jugoslavije osniva se Državna komisija za ratnu štetu, sa zadatkom: da prikupi podatke o cjelokupnoj ratnoj šteti u državi, da procijeni prijavljenu štetu i da organizira rad nad pribavljanjem i sređivanjem podataka o ratnoj šteti u federalnim jedinicama kao i da vodi nadzor nad ovim radom.

Član 2

Kao ratna šteta po ovom Zakonu smatra se gubitak života, povreda zdravlja, uništenje i oštećenje imovine koje su izvršili ratni neprijatelji i njihovi pomagači, bez obzira da li je šteta učinjena na državnoj teritoriji ili van nje, i to u vremenu od 6 aprila 1941 godine pa do kraja rata.

Kao ratna šteta u smislu ovog Zakona smatra se i šteta na imovinu koju su zbog ratnih prilika prouzročili jugoslovenska vojska, narodnooslobodilačka vojska, partizanski odredi Jugoslavije, Jugoslovenska armija i savezničke vojske.

Šteta se utvrđuje prema stanju cijena koje su u pojedinim krajevima važile na dan 5 aprila 1941 godine.

Državna komisija za ratnu štetu sastoji se iz Predsjednika, tri člana i potrebnog broja pomoćnog osoblja.

Predsjednika i članove komisije postavlja Predsjedništvo Ministarskog savjeta.

Član 4

U federalnim jedinicama obrazovat će se zemaljske komisije za ratnu štetu koje će prikupljati podatke o ratnoj šteti i riješiti procjenu prijavljene štete u dotičnoj federalnoj jedinici. Zemaljske komisije radit će po uputstvima Državne komisije za ratnu štetu.

Svoje zadatke zemaljske komisije vršit će preko narodnih vlasti u zemlji.

Član 5

Odluke o procjeni ratne štete donesene za vrijeme neprijateljske okupacije, ne važe.

Član 6

Na prijedlog Državne komisije za ratnu štetu Ministarski savjet propisat će Pravilnik o organizaciji i radu državnih i zemaljskih komisija za ratnu štetu.

Član 7

Ovaj Zakon stupa na snagu čim se objavi.

To je nacrt zakona. On svakako nije savršen i molio bih ako ima tko što da primijeti da bismo ga dopunili i popravili. Ovdje nisu unesene izmjene koje sam prije čitanja predložio.

Predsjednik: Otvaram diskusiju. Ima reč drug Stambolić.

Petar Stambolić: Ovaj zakon ima nesumnjivo veliki značaj i treba mu posvetiti svu pažnju. Ogromnu ratnu štetu koju su naši narodi pre-

trpeli okupatori su dužni da nadoknade. To je moralno pravo naših naroda, jer su oni napadnuti od fašista i jednim, samo fašističkim metodom, sistemom opljačkani do gole kože. Ratna šteta naših naroda je ogromna, kao što je i ogromno moralno pravo da se ona u punom iznosu od prouzrokovača naplati. Pitanje je samo kako će se taj ogroman posao obaviti. Mislim da za to treba mobilisati ne samo narodnu vlast, nego i naš Jedinštveni narodnooslobodilački front, AFŽ i druge organizacije. To treba da bude jedna velika, ali tačno obavljena opštenarodna akcija.

Mile Peruničić: Pitanje ratne štete je od velike važnosti za naše narode, za našu državu i za njenu obnovu. Štetu treba tačno i potpuno popisati. Ma da još nije oslobođena cela zemlja, popisu i utvrđivanju ratne štete potrebno je odmah pristupiti svom ozbiljnošću. Jer, dok je to sveže, vernije će se popisati i utvrditi. Zato ja se slažem sa tim da mi ovaj zakon donesemo.

Josip Rus: Ja imam neke primedbe, inače se sa projektom zakona slažem. Iz čl. 1 treba izostaviti reči »Demokratske fed. Jugoslavije« zato što bi onda to moglo da se tumači uže nego što mi mislimo i nego što stvarno treba: ratna šteta nije prčinjena građanima Demokratske federativne Jugoslavije, već Jugoslavije, pošto je šteta činjena i pre no što smo u Bihaću i Jajcu udarili temelje novoj državi Demokratskoj federativnoj Jugoslaviji . . .

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: I ja sam s tim saglasan. Tako je ispravno, tako se šire stvar ratne štete postavlja.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Primam ovu primjedbu, ako se na njoj insistira.

Pretsednik: Prima li se ova izmena? (Prima). Ima li još kakvih izmena i dopuna? (Nema). Onda stavljam na glasanje. Ko je za? (Svi). Ima li ko protiv? (Nema).

Pošto smo i Predlog zakona o osnivanju Državne komisije za ratnu štetu u Zakonodavnom odboru usvojili i iscrpili današnji dnevni red, zaključujem današnju sednicu.

(Sednica je zaključena u 11 časova).

2 СЕДНИЦА

(6 априла 1945)

Почетак у 11 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора АВНОЈ-а **Моша Пијаде**.

Присутни: Марко Вујачић, Димитар Влахов, Филип Лакуш и Миле Перуничкић;

Министар правосуђа Фране Фрол, Министар народног здравља др Златан Сремец.

Претседник: Отварам другу седницу Законодавног одбора. На дневном реду је претрес Предлога закона о стављању на расположење свег медицинског особља.

Ми смо јуче на седници Претседништва АВНОЈ-а дискутовали о овом законском предлогу па је, као што знате, пројекат враћен нашем Одбору да га претресе.

Пре свега, друг Кардељ је предложио да се наслов закона задржи онако како је у Законодавном савету Владе решено, тј. да се не зове Закон о грађанској мобилизацији већ о стављању на расположење. Међутим, поново смо о томе дискутовали и остало се при томе што је предложио друг Фрол, да се зове Закон о грађанској мобилизацији. То је тачније, и ми немамо потребе да се ма због чега устручавамо и да не кажемо отворено да мобилишемо лекаре, њихове помоћнике и друго санитетско особље да бисмо пружили помоћ ратом настрадалим крајевима, да бисмо помогли народу. (Марко Вујачић: Тако је!) Прима ли се? (Прима).

Министар правосуђа ДФЈ Фране Фрол: Поставило се данас питање да ли се могу сви лијечници, нарочито жене-лијечници и мајке-лијечничко помоћно особље, уопће мобилизирати и да ли их можемо упућивати у друга мјеста одвајајући их од дјече и обитељи.

Претседник: То је заиста питање о коме се изгледа при изради пројекта није водило рачуна. Даље, мени се лично чини да је пропис овог 3 члана исувише строг, драстичан. Мислим да то треба некако лепше, блаже и прецизније рећи. Треба, мислим, ову одредбу боље

разрадити, јер неко може бити мобилисан, а он је међутим болестан или је неспособан за ту службу. На пример, могу се мобилисати и старији лекари, који су у пензији, или који су болесни. Не можемо ми те људе судити и терати на принудни рад. Морају се прво испитати све околности. Ја бих зато замолио министра друга Сремца да ово поправи, нарочито питање мобилизације жена и оцене радне способности лекара који се мобилишу.

Марко Вујачић: Ја жене које имају дјецу не бих мобилисао ван мјеста становања. Али бих све жене без дјете које су било љекари, било бабице или сестре или зубарке мобилисао и упутно на рад у болнице, и војне и грађанске. Ту оне могу и морају да раде, јер је то народна потреба. А кад жене мобилишемо у градовима онда можемо љекаре и друго болничко особље упутити код нас у Црну Гору, Македонију или пак у Босну, гдје их уопште нема.

Димитар Влахов: Македонији су лекари и помоћници много потребни јер су многи лекари побегли из Македоније.

Министар народног здравља ДФЈ др Златан Сремец: Ја лично прихватам сугестије Законодавног одбора а и оне приједлоге који су јутрос овдје у АВНОЈ-у дати. Нарочито мислим да садашњи члан 3 треба из основа прерадити. Уопће закон треба проширити. Тако, зиста треба мајке-лијечнике и остале које имају дјеце до 14 година старости ослободити мобилизације ван мјеста становања, али их ту, у мјесту можемо мобилизирати. То ја усађам.

Исто тако треба проширити у закону одредбу да се питање радне способности лијечника и помоћног особља имаде регулирати посебним правилницима које би донијели Министар народног здравља ДФЈ и земаљски министри за особље које они мобилизирају. То је, истина, било предвиђено ставом 2 члана 3 али није довољно прецизно.

Претседник: Ја мислим да ни ми ни лекари грађанску мобилизацију не можемо претирати као казну, као упућивање на принудан рад и робију. Треба апеловати и на свест и патриотизам. Треба те људе, нарочито оне који се истакну пожртвованим и несебичним радом и награђивати. У том циљу треба их обезбедити платама. И то законом одредити, а уз то и награђивати. Пројекат о коме смо јуче у АВНОЈ-у дискутовали није о овоме водно рачуна. Не можемо ми људе слати а не осигурати им егзистенцију, кад им већ приватну праксу забрањујемо.

Миле Перуничкић: Јучерашња и ова дискусија о овом важном закону показале су да пројекат треба заиста добро прерадити и допунити. Овај први предлог је некако исувише, а без икакве потребе, оштар, тако да неће добро деловати на људе које упућујемо на један тако осетљив посао као што је лекарски и болничарски. Овде се некако ствари постављају исувише круто, да не кажем тежу реч. Треба ово знатно поправити, нарочито у погледу мајки, у погледу права мобилисаних, о

оцени способности. Можда би и неке повластице требало дати тим људима, јер ће они тако боље и задовољније радити. Мислим да би овај предлог требало друг Сремец да преради са својим стручњацима.

Министар правосуђа ДФЈ Фране Фрол: Друг Сремец тражи хитност за овај приједлог. Он би могао да се већ по подне поново стави на дневни ред Претсједништва АВНОЈ-а ако би се ове поправке унијеле.

Претседник: Како се мени чини, предлог би се знатно поправио ако би се усвојиле напомене из наше дискусије. Мислим да зато није потребно много времена. Закон уствари треба да добије још 4—5 чланова. Тако чланови 1 и 2 могу да остану. Члан 3 треба потпуно прерадити и предвидети припадности мобилисаног особља. Затим, једним новим чланом регулисати питање мајки са децом до 14—15 година, затим питање оцене способности мобилисаних лекара и другог санитетског особља итд.

Министар правосуђа ДФЈ Фране Фрол: Треба ријешити и питање кому административно и дисциплински одговарају мобилизирани лијечници и помоћно особље.

Миле Перуничкић: Треба да одговарају оним властима којима буду додељени на рад.

Претседник: Мој би предлог био да Законодавни одбор врати овај предлог Министру народног здравља другу Сремецу да га он разради у духу изнетих примедба. Прима ли се? (Прима).

Министар народног здравља др Златан Сремец: Ја сам, другови, сугласан са овим рјешењем. Покушат ћу да још данас проширимо пројекат тако да бисмо га по подне усвојили, јер на њега чекамо такорећи од ослобођења.

Претседник: Сада бисмо могли прећи на претрес Предлога закона о повлачењу потврда издатих на повучене окупациске новчанице и о уређењу везаних рачуна, да није наступио један нов моменат. Наиме, са овим предлогом није био сагласан Претседник Привредног савета друг Андрија. Он је у том смислу јуче и говорио, али његове разлоге друг Жујовић није прихватио. Ја сам јуче помирљиво интервенисао и, као што знате, пројекат нам је враћен на поновно разматрање. Међутим, јутрос су код мене били другови Жујовић и Хебранг и постигнут је споразум да се предлог скине с дневног реда, то јест да се засада овај закон не доноси. Решено је да се његово доношење одложи за извесно време.

Молим вас да примите ово знању.

Пошто је дневни ред исцрпен, закључујем данашњу седницу.

(Седница је закључена у 12 часова).

3 SEDNICA

(23 aprila 1945)

Početak u 9 časova.

Prešedavao Prešednik Zakonodavnog odbora AVNOJ-a **Moša Pijade**.

Prisutni: Marko Vujačić, Filip Lakuš, Josip Rus;
Prešednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar;
Ministar pravosuđa Frane Frol;
poverenik Ministra finansija DFJ dr Obren Blagojević.

Prešednik: Današnja sednica bila je prvo zakazana za 19, a potom za 20 april sa ovim dnevnim redom:

1) Zakon o oduzimanju ratne dobiti stečene za vreme neprijateljske okupacije;

2) Zakon o stavljanju državnog pečata na zakone i o čuvanju zakona donetih od Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije;

3) Zakon o ukidanju Vrhovnog državnog pravobranioštva, Vrhovnog državnog tužioštva, viših državnih tužioštava i državnih tužioštava;

4) Zakon o ukidanju Državnog saveta i upravnih sudova;

5) Zakon sa imovinom lica koja su žrtve fašističkog terora okupatora odnosno njegovih pomagača;

6) Zakon o suzbijanju nedozvoljenje špekulacije i privrednog štetoinstva i sabotaze;

7) Zakon o izmenama i dopunama propisa o razrezu i naplati poreze;

8) Zakon o izmenama i dopunama propisa o taksama;

9) Zakon o izmenama i dopunama propisa o državnoj trošarini;

10) Zakon o isplati pomoći, penzija, potpora i invalidskih primadležnosti u dinarima DFJ;

11) Zakon o pribiranju, čuvanju i raspodeli knjiga i drugih kulturno naučnih i umetničkih predmeta itd.

Medutim, sednica je oba puta odložena zato što zakonske predloge zbog kojih je sednica bila sazvana resorni ministri nisu na vreme dostavili.

Pošto Predlog zakona o oduzimanju ratne dobiti stečene za vreme neprijateljske okupacije ni do ovog časa nisam dobio od nadležnog organa Vlade, predlažem da predemo na drugu tačku dnevnog reda, na pretres Predloga zakona o stavljanju državnog pečata na zakone i o čuvanju zakona donesenih od AVNOJ-a.

Izvolite čuti zakonski predlog (č i t a):

PREDLOG

ZAKONA O STAVLJANJU DRŽAVNOG PEČATA NA ZAKONE I O ČUVANJU ZAKONA DONETIH OD ANTIFAŠISTIČKOG VEĆA NARODNOG OSLOBODENJA JUGOSLAVIJE

Član 1

Zakoni doneseni od Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije overavaju se državnim pečatom.

Overu vrši Ministar pravosuda Demokratske federativne Jugoslavije.

Član 2

Overeni originalni primerak zakona čuva Ministar pravosuda Demokratske federativne Jugoslavije.

Član 3

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Predlog ovog zakona podneo je Ministar pravosuda drug Frane Frol. Molim druga Frola da da obrazloženje.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Drugovi, ovaj prijedlog je kao što vidite, i kratak i jasan. Mislim da mu nije potrebno neko naročito obrazloženje. Dovoljno je reći da će ubuduće AVNOJ donositi zakone i da njih poslije potpisa Pretsjednika i Sekretara AVNOJ-a treba ovjeriti i državnim pečatom.

Pošto su se prilike već dovoljno normalizirale, potrebno je riješiti ko će pohranjivati originale zakona, konvencija i državni pečat. Ovim se zakonom to povjerava Ministru pravosuda.

Marko Vujačić: Kako će glasiti državni pečat ovdje se ne kaže.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Državni pečat je određen zakonom o državnom pečatu. Zato se o tome ovdje i ne govori. Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije imaće i dalje svoj pečat.

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba na ovaj zakonski predlog? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda, na pretres Predloga zakona o ukidanju Vrhovnog državnog pravobranioštva, Vrhovnog državnog tužioštva, viših državnih tužioštava i državnih tužioštava.

Dozvolite da vam pročitam zakonski predlog. (Č i t a):

PREDLOG

ZAKONA O UKIDANJU VRHOVNOG DRŽAVNOG PRAVOBRANIOSTVA, VRHOVNOG DRŽAVNOG TUŽIOŠTVA, VIŠIH DRŽAVNIH TUŽIOŠTAVA I DRŽAVNIH TUŽIOŠTAVA.

Član 1

Ukidaju se: Vrhovno državno pravobranioštvo, državna pravobranioštva, Vrhovno državno tužioštvo, viša državna tužioštva i državna tužioštva.

Član 2

Službenici iz čl. 1 ovog zakona stavljaju se na raspoloženje Javnom tužioštvu Demokratske federativne Jugoslavije, kome se ima predati inventar ovih ustanova.

Član 3

Bliže odredbe za izvršenje ovog zakona propisaoće Javni tužilac Demokratske federativne Jugoslavije.

Član 4

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Uz ovaj zakonski predlog nismo dobili nikakvo pismeno obrazloženje. Ja bih molio drugove ministre koji podnose zakonske predloge da uvek dostavljaju i obrazloženja. Molim druga Frola da kao Potpredsednik Zakonodavnog saveta Vlade DFJ nastane da predlađači sa predlozima zakona šalju i obrazloženja.

Ja sam morao da tražim naknadno obrazloženje za ovaj zakon, jer se iz njega nije videlo ko preuzima poslove ustanova koje ukidamo.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ovaj zakonski prijedlog podnio sam u sporazumu sa Javnim tužiocem DFJ drugom Vilfanom. Odlukom AVNOJ-a o ustanovljenju i nadležnosti Javnog tužioca DFJ poslovi ustanova državnog pravobranioštva i državnog tužioštva stare Jugoslavije preneseni su na Javno tužioštvo DFJ. Ma da su propisi stare Jugoslavije stavljeni van snage, i da ove ustanove takoreći nisu po oslobodenju ni radile, mi smo ipak smatrali da ih treba posebnim zakonom ukinuti.

Pretsednik: Ali se iz ovog zakona ne vidi ko preuzima poslove ovih ustanova. Iz naknadnog obrazloženja i izjave druga Frola vidi se da sve te poslove treba da preuzme Javno tužioštvo DFJ i njegovi organi. To bi, mislim, trebalo i reći ovde, bez obzira što to proističe iz odluke o osnivanju Javnog tužioštva.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja nemam ništa protiv.

Pretsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar: Ja mislim da se to može reći, da bi se isključio svaki interegnum u ovim poslovima i da bi, na koncu bilo jasno ko odgovara za poslove koji su dosada obavljani u ustano-

vama koje ukidamo. Ja bih to uvrstio već u prvi član, kao poseban stav. Rekao bih: »Poslovi ovih ustanova prenose se na Javnog tužioca DFJ«.

Predsjednik: Ja se pridružujem ovom predlogu s tim što bih misao druga Ribara proširio: »Svi poslovi ovih ustanova prenose se na Javnog tužioca DFJ i njegove podređene organe.« (Dr Ivan Ribar: Dobro je!). To bi bio stav 2 člana 1. Prima li se? (Prima).

Ima li još kakvih predloga za izmene i dopune? (Nema). Prima li se zakonski predlog u celini? (Prima). Zakon o ukidanju Vrhovnog državnog pravobranioštva, Vrhovnog državnog tužništva, viših državnih tužništava i državnih tužništava primljen je sa dopunom u članu 1.

Prelazimo na četvrtu tačku dnevnog reda, na pretres Predloga zakona o ukidanju Državnog saveta i Upravnih sudova.

Zakonski predlog glasi (čita):

PREDLOG

ZAKONA O UKIDANJU DRŽAVNOG SAVETA I UPRAVNIH SUDOVA

Član 1

Ukida se Državni savet i Upravni sudovi.

Član 2

Službenici Državnog saveta stavljaju se na raspoloženje Predsjedništvu Ministarskog saveta, a službenici Upravnih sudova Predsjedništvu zemaljskih veća pojedinih federalnih jedinica.

Član 3

Inventar Državnog saveta ima se predati Predsjedništvu Ministarskog saveta, a inventar Upravnih sudova Predsjedništvu zemaljskog veća federalnih jedinica gde je Upravni sud postojao.

Član 4

Bliže odredbe za izvršenje ovog zakona propisaoe Pravilnikom Predsjedništva Ministarskog saveta.

Član 5

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Reč ima drug Frol.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Ja bih rekao samo nekoliko riječi povodom ovog prijedloga, jer su i ove ustanove, kao i one koje ukidamo zakonom koji smo maloprije primili, izgubile svaki rezon daljeg postojanja. Javno tužništvo je preuzelo izvjesne poslove ovih ustanova, a izvjesni poslovi koje su obavljali Državni savjet i upravni

sudovi u novoj državi neće se ni pojavljivati: ukidanje ovih ustanova je kao što vidite, historijski uslovljeno.

Mislim da je potreba donošenja ovog zakona jasna. Ja ću na sjednici Pretsjedništva AVNOJ-a, ako treba, dati detaljnija objašnjenja.

Molim da se zakon prihvati kako je predložen.

Pretsednik: Ima li ko kakvih primedaba? (Nema). Zakonski predlog o ukidanju Državnog saveta i upravnih sudova je primljen u celosti. Molim druga Froda da za sednicu Pretsedništva spremi detaljnije obrazloženje.

Prelazimo na petu tačku dnevnog reda, na pretres Predloga zakona o postupanju sa imovinom lica koja su žrtve fašističkog terora okupatora odnosno njegovih pomagača.

Ja ću prvo pročitati zakonski predlog (č i t a):

PROJEKAT

ZAKONA O POSTUPANJU SA IMOVINOM LICA KOJA SU ŽRTVE FAŠISTIČKOG TERORA OKUPATORA ODNOSNO NJEGOVIH POMAGAČA

Član 1

Sva imovina fizičkih i pravnih lica na području Jugoslavije, koju su sopstvenici odnosno uživaoci morali napustiti u toku okupacije zemlje, kao i imovina, koja im je protivu njihove volje, uz naknadu ili bez, oduzeta kojim bilo načinom od strane okupatora ili njegovih pomagača, iz rasističkih, verskih, nacionalističkih ili političkih razloga — vraća se odmah vlasnicima bez obzira na eventualna potraživanja držaoca imovine protiv vlasnika u vezi sa ovom imovinom.

Privatno-pravni ugovor o otudjenju ili opterećenju imovine, zaključen za vreme okupacije, kao i svi ostali pravni poslovi i prava koja se na njemu zasnivaju, sud će na zahtev tužioca poništiti i ovoga vratiti u njegova ranija prava, ako je ugovor zaključio pod okolnostima iz st. 1 ili u cilju pribavljanja sredstava da bi za vreme rata mogao izdržavati sebe, porodicu ili bliske srodnike, ili da bi otklonio kakvo zlo koje je pretilo njemu ili navedenim licima. Tužba se podnosi u roku od jedne godine dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Ako je imovina uništena, upropašćena, nestala i tome slično — sopstveniku ostaje pravo traženja naknade štete od odgovornih lica putem građanske parnice, odnosno korišćenje propisa o naknadi ratne štete.

Pod imovinom se u smislu ovoga Zakona imaju smatrati nepokretna dobra, pokretna dobra i prava, kao zemljišni posedi, kuće, nameštaji, šume, rudarska prava, preduzeća sa svim postrojenjima, zalihama, hartije od vrednosti, dragocenosti, udeli, akcije, društva, udruženja svake vrste, fondovi, prava uživanja, učestvovanje u radnjama i preduzećima, autorska prava, prava industrijske svojine, kao i sva prava na napred pomenute predmete.

Kao bliski srodnici vlasnika smatraju se bračni drug i lica koja su u odnosu srodstva ili tazbine sa vlasnikom odnosno uživaoca ili njegovim bračnim drugom u pravoj liniji ili do 4 stepena pobočne linije, zatim posinak i počerka, počim i pomajka, hranitelj i hranjenik i onaj ko sa njime živi u vanbračnoj zajednici, kao i vanbračni srodnici do istog stepena kao i bračni.

Član 2

Vlasnik imovine dužan je vratiti sadašnjem držaocu protivrednost, ako ju je primio. U protivnom vlasniku se njegova imovina vraća bez davanja ikakve naknade sadašnjem držaocu, kome ostaje pravo regresa, ukoliko je imovinu savesno pribavio, od njegovih pravnih prethodnika.

Ako je lice kod koga je imovina zatečena u državi Nemač ili utvrđeni pomagač okupatora, nema pravo ni na kakvu naknadu.

Sudovi kao zemljišno-knjižne vlasti dužni su po službenoj dužnosti uspostaviti pređašnje gruntovno stanje.

Član 3

Pitanje povraćaja prihoda odnosno plodova sopstveniku zajedno sa imovinom, kao i pitanje naknade sadašnjem držaocu za poboljšanja koja je učinio na vraćenom imanju, raspraviće se po propisima građanskog zakonika, ukoliko se stranke same ne sporazumeju.

Sa vraćenog imanja brišu se svi stvarni tereti koji su nastali od kako je imovina oduzeta vlasniku odnosno otkako ju je on preneo u smislu st. 2 člana 1.

Ako je savestan držalac za vreme dok je držao imanje skinuo stvarne terete sa ovog, tako da je sopstveniku vraćeno bez tereta ili sa smanjenim teretima, on za taj iznos ima tražbeno pravo prema sopstveniku, koje može obezbediti hipotekom.

Sporove po ovome članu rešava nadležni Građanski sud.

Držalac ne može da uspostavlja predaju imovine vlasniku prethodnom isplatom potraživanja koja su mu priznata.

Član 4

Svako lice koje je došlo u posed imovine označene u članu 1 st. 1 ovog Zakona, dužno je istu prijaviti i predati Državnoj upravi narodnih dobara, bez obzira da li je imovinu kupilo, bespravno prisvojilo, na čuvanje dobilo ili na drugi koji način pribavilo njenu državinu.

Okružni odbori dužni su prijaviti pošto prikupe potrebne podatke od Sreskih i Mesnih odbora, Upravi narodnih dobara onu imovinu koja je ostala kao napuštena.

U slučaju kad imovina još nije došla pod upravu Državne uprave narodnih dobara, već se nalazi u posedu nekog drugog lica ili je napu-

štena, sopstvenik odnosno uživatelj može zahtevati i neposredno od Mesnog odbora mesta u kome se imovina nalazi, da mu imovinu ustupi. O ovom ustupanju Mesni odbor izveštava odmah Državnu upravu narodnih dobara. Protiv odluke Odbora, molilac, kao i lice kod koga se imovina dotle nalazila, može se u roku od 10 dana žaliti Državnoj upravi narodnih dobara. Postupak po molbi kao i po žalbi ima se smatrati kao hitan.

Član 5

Imovinom pomenutom u st. 1 člana 1 ove Odluke upravlja Državna uprava narodnih dobara do trenutka predaje vlasniku ili drugom ovlašćenom licu.

Državna uprava narodnih dobara dužna je da imovinu koja joj je poverena na upravu, preda vlasniku čim se vlasnik sa takvim zahtevom pojavi i dokaže svoje pravo vlasništva, i to bez naplate takse.

Član 6

U slučajevima gde je nesumnjivo utvrđeno da je vlasnik umro, kao i u slučajevima gde se vlasnik nije pojavio, Državna uprava narodnih dobara će na zahtev predati imovinu na upravu bližim srođnicima.

U slučaju da se više bliskih srođnika prijave u isto vreme, imovina će im se predati po redu i po delovima po kojima bi im bila predata u nasleđe, shodno propisima Gradanskog zakonika, koji bi bio primenjen u slučaju nasleđa. Ako postoji testament, testamentarni naslednik ima prvenstvo.

Lica kojima je imanje ovako ustupljeno na upravu dužna su da u roku od godinu dana po završetku rata pokrenu kod nadležnog suda ostavinski postupak odnosno postupak za oglašenje nestalog sopstvenika za umrlog.

Ukoliko do sudske odluke o nasleđu drugi srođnici, koji prema st. 1 ovoga člana imaju preče pravo na upravu zahtevaju da im se imovina ili deo imovine preda na upravu — Državna uprava narodnih dobara doneće odluku o tome.

Lica koja na imovini — predatoj na upravu imaju prava uživanja, zadržavaju to svoje pravo prema opštim propisima Gradanskog zakonodavstva koje važi na teritoriji gde se imovina nalazi. Lica koja imaju pravo izdržavanja prema vlasniku imovine mogu ostvariti to pravo iz imovine predate na upravu.

Član 7

U odluci o ustupanju imanja srođnicima na upravu, Državna uprava narodnih dobara će označiti i koji deo prihoda daje upravi telju na uživanje. Višak preko ovoga predaje se upravi koja ga uručuje sopstveniku odnosno nasledniku po odbitku svojih troškova u momentu predaje imanja.

Za zaduženje i otuđenje u neophodno potrebnim ili po imovinu korisnim slučajevima je potrebno odobrenje uprave narodnih dobara. Lice kome je imanje povereno na upravu odgovorno je materijalno i krivično za ispravno upravljanje i čuvanje poverene imovine u interesu neposrednih sopstvenika odnosno naslednika.

Državna uprava narodnih dobara propisaće način nadzora nad radom upravitelja.

Član 8

Gotovina: hartija od vrednosti: dragocenosti i ostale pokretnosti, predavaće se srodnicima samo u koliko je to potrebno za dobro upravljanje imovinom, otpravljjanje preduzeća ili radnje, odnosno za njihovo izdržavanje u koliko je sopstvenik po zakonu na to bio obavezan.

Član 9

Industrijska, trgovačka, zanatska, posrednička ili kakva druga preduzeća ili radnje, kao i radnje slobodnih profesija, vraćaju se sopstveniku sa svim inventarom i ostalim predmetima koji su njegova svojina. U ostalom će se postupiti po članu 3 ove odluke. Propis člana 6 i 7 ove Odluke primeniće se i u ovom slučaju.

Član 10

Ako se pojavi lice koje je upražnjavalo kakvu zanatsku, trgovačku ili industrijsku odnosno drugu kakvu radnju ili kakvu slobodnu profesiju, pa je pod uslovima iz člana 1 moralo da napusti prostorije u kojima je tu radnju obavljalo, ima pravo da se vrati u te prostorije ako namorava da radnju produži, pod uslovom da je sadanji držalac znao ili mogao znati da se nalazi u prostorijama koje je jedno takvo lice držalo u zakupu.

Na prostorije imaju pravo i srodnici u pravoj ushodnoj i nishodnoj liniji i bračni drug odnosno bliski srodnik koji je imovinu dobio na upravu, u koliko imaju nameru da produže istu radnju.

Član 11

Shodno gore izloženim načelima raspraviće se i pitanje povraćaja prava uživanja, autorskih prava, prava industrijske svojine koncesija, povraćaja fondova, akcija, učešća u radnjama i preduzećima i drugo.

Član 12

Lica koja ne postupe po naređenju iz st. 1 člana 4 ovog Zakona kazniće se novčano do četvrtine vrednosti neprijavljene tuđe imovine koju ima u svom držanju, ili prinudnim radom od 1 do 3 godine.

To je tekst predloga. Ali ovaj predlog čini celinu sa Predlogom zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti

u toku okupacije i imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača.

Projekat zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije i imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača normira materiju povraćaja u imovinska prava svih lica kojima su ta prava bila oduzeta u toku okupacije od strane okupatora ili njegovih pomagača, ili koji su morali napustiti ta prava.

Projekat zakona o postupanju sa imovinom lica koja su žrtve fašističkog terora okupatora odnosno njegovih pomagača, pored materije koju reguliše Projekat zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije i imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača, normira i materiju pravne likvidacije privatno-pravnih ugovora zaključenih u toku okupacije pod pritiskom progona od strane okupatora ili njegovih pomagača, ili pod pritiskom teških uslova života prouzrokovanih okupacijom.

Kako se ova pitanja bitno razlikuju to ona traže posebna rešenja (u materijalnom i formalnom pogledu). Naročito je složeno pitanje likvidacije privatno-pravnih ugovora zaključenih za vreme okupacije. Stoga bi odredbe o toj materiji morale biti što preciznije, jer će inače narodni sudovi imati velike teškoće u rešavanju sporova koji nastaju po tom pitanju.

Ako se pode od principa obeštećenja svih onih lica koja su u toku okupacije stupila, usled prilika nastalih okupacijom, u ugovorne obaveze očevidno po njih štetne, onda bi naročitu pažnju trebalo obratiti na onaj ekonomski najslabiji deo naroda, koji je ekonomski najviše stradao za vreme okupacije, otuđujući najneophodnije stvari (jastuke, jorgane i slično) ili zadužujući se pod najtežim uslovima.

S obzirom na ovo mišljenje da treba odvojiti i u posebnim zakonima regulisati pitanje povraćaja imovine, i pitanje privatno-pravnih ugovora, izraden je Projekat zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije i imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača, koji se ograničava na pitanje povraćaja imovine, dok bi se za rešenje pitanja privatno-pravnih ugovora, o kojima je reč uzgred u projektu, Zakona o postupanju sa imovinom lica koja su žrtve fašističkog terora okupatora odnosno njegovih pomagača imao izraditi poseban zakonski projekat.

Povod za njihovu izradu bili su i opravdani prigovori zainteresovanih lica na izvesne postupke Državno uprave narodnih dobara ili drugih organa vlasti, kojima su ta lica bila povredena u svom pravu ili su mislila da su u njima povredena.

Kako su se naše vlasti u prvom momentu susrele sa ovim pitanjem u vezi sa jevrejskom imovinom, bio je prvo izraden projekat za postu-

panje sa tom imovinom. Medutim, čim je projekat bio izraden videlo se da nasilno oduzimanje imovine, čak i iz rasističkih i nacionalističkih i verskih razloga nije pogada'lo samo Jevreje, nego i Srbe i Slovence i druge naše narodnosti, pa da su i građane svih naših narodnosti pogadala takva razvlašćivanja iz političkih razloga (konfiskacija imovine partizana, komunista i drugih pripadnika Narodnooslobodilačkog pokreta i uopšte lica koja su se svojim patriotskim radom zamerila okupatoru i njegovim slugama).

Radi toga je izraden sada podneti projekat koji, dakle, obuhvata sve slučajeve oduzimanja imovine našim građanima od strane okupatora i njegovih pomagača iz rasističkih, verskih, nacionalističkih ili političkih razloga.

Fašistički okupatori nisu samo pocepali Jugoslaviju na više delova i postavili tamo različite vlasti svojih slugu ili pomagača, nego su u svim tim delovima i uz pomoć domaćih izdajnika zaveli strahovit teror nad našim građanima, terajući do sprovođenja potpunog istrebljenja velikog broja stanovništva upotrebljavajući za ovo rasističke, verske, nacionalističke ili političke razloge. Svirepi pokolji i uništavanja našeg stanovništva, bez obzira da li je bi'o upereno protiv Srba, Jevreja, Slovenaca i drugih, bilo je praćeno neobuzdanom pljačkom i oduzimanjem imovine, proterivanjem naših građana sa njihovih imanja bez igde ičega i razgrabljivanjem te imovine, njenim poklanjanjem ili predavanjem licima nemačke narodnosti ili pomagačima okupatora.

Odluka AVNOJ-a od 21 novembra 1944 o državnoj upravi nad imovinom neprisutnih lica pokazala se u praksi nedovoljna za regulisanje celog ovog pitanja, koje je ona obuhvatila samo sumarno i delimično, te zbog toga nije mogla sprečiti različit postupak i nesnalaženje organa vlasti u rešavanju pojedinačnih opravdanih zahteva oštećenih građana. Duh današnjeg poretka u našoj narodnoj državi, interesi pravde, koji zahtevaju da se isprave ove nepravde nanete našim građanima od strane okupatora i njegovih pomagača, a mestimično i nedozvoljeni položaj u koji su poneki oštećeni građani dospeli mestimičnim nepravilnim rešavanjem njihovih opravdanih zahteva, nalažu narodnom predstavništvu da ovo pitanje reši donošenjem zakona koji će osigurati u potpunosti opravdane interese svih naših građana koji su stradali od pljačkaškog besa okupatora i njegovih pomagača. To su kao što rekoh motivi koji su nas rukovodili da podnesemo ove zakonske predloge.

Pošto će sednica Predsedništva AVNOJ-a uskoro početi, predlažem da našu sednicu prekinemo, s tim da današnji dnevni red nastavimo na narednoj sednici.

(Sednica je zaključena u 11,30 časova).

4 СЕДНИЦА

(2 маја 1945)

Почетак у 13 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а Моша Пијаде.

Присутни: Филип Лакуш, Јосип Рус, Димитар Влахов, Марко Вујачић;

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић, Министар социјалне политике др Антон Кржишник, Министар без портфеља др Јурај Шутеј.

Претседник: Отварам четврту седницу Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а. Данашњи дневни ред је следећи:

- 1) Пројекат закона о разрезу и наплати порезе;
- 2) Пројекат закона о изменама и допунама прописа о таксама;
- 3) Пројекат закона о изменама и допунама прописа о државној трошарини;
- 4) Пројекат закона о спровођењу социјалног осигурања на подручју Демократске федеративне Југославије;
- 5) Продужење дебате о Пројекту закона о поступању са имовином коју су сопственици морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стране окупатора и његових помагача;
- 6) Пројекат закона о прибирању, чувању и расподели књига и других културно-научних и уметничких предмета.

Прелазимо на дневни ред.

Пошто је законски предлог о разрезу и наплати пореза умножен и разделен члановима Законодавног одбора, предлажем да се текст не чита. Отварам дискусију у начелу.

Министар без портфеља др Јурај Шутеј: Ја сам прегледао овај пројекат. По њему се за разрез пореза у овој години узима двоструки износ предрадног катастарског чистог прихода. Ма да су цијене данас знатно веће, ипак ово претставља велико оштећење иако се дупло смењује према досадашњем упутству о наплати пореза. Међутим, овај приједлог не садржи ништа о томе шта ће бити са онима којима је све у овом рату пропало. Њих треба ослободити сваке порезе и то не само за ову годину. Они треба да обнављају своја господарства. Ја молим да се то предвиди.

Министар пољопривреде ДФЈ др Васо Чубриловић: И ја имам на овај пројекат доста примедба. Мислим да ова материја, иако је врло важна, није довољно проучена. Селу, нарочито у оним крајевима који су у току Народноослободилачке борбе настрадали треба дати највеће пореско повлашћење. Ми морамо сеоску привреду прво помоћи да стане на ноге, да се опорави од страховитог ратног разарања и плачкања свих врста, па тек онда да тражимо порезе. А ми смо досада чист приход рачунали четири пута више но пре рата, а сада се предлаже два пута. То је по мом схватању несхватљиво.

И не само да овај предлог не задовољава, већ ме не задовољава ни предлог закона о трошарини.

Ја бих зато предложио да се разматрање ових предлога одложи да би се још једном размотрили у Министарству финансија и у Влади.

Претседник: Пошто предлагача нема овде, мени ништа друго не остаје него да се придружим овом предлогу да донесемо одлуку да се ови закони скину с дневног реда ради даљег проучавања. Прима ли се овај предлог? (Прима).

Прелазимо на четврту тачку дневног реда: претрес Предлога закона о спровођењу социјалног осигурања на подручју Демократске федеративне Југославије.

Пошто је законски пројекат раније умножен и раздвојен не треба губити време у читању. Можемо одмах прећи на дискусију у начелу.

(У начелној дискусији учествовали су Марко Вујачић, Јосип Рус, Филип Лакуш, Моша Пијаде и Министар социјалне политике ДФЈ др Антон Кржишник, али говори нису сачувани.)

Претседник: Пре него пређемо на дискусију у појединостима, дозволите да прочитам примедбе које је на овај предлог ставио Министар правосуђа друг Фрол. (Ч и т а):

На Пројекат закона о спровођењу социјалног осигурања на подручју Демократске федеративне Југославије, могу се учинити ове примедбе:

1) Сам наслов овог закона могао би се изменити, тако да гласи: „Закон о спровођењу социјалног осигурања“, јер се само по себи разумје да је то закон Демократске федеративне Југославије. Зато је сувишно то истицати у наслову.

2) У члану 8, наместо речи „на начелу самоуправе заснована јавна установа“, ставити реч „јавноправна установа“, тако да прва реченица става 1 овог члана гласи: „Средишњи завод за социјално осигурање је јавноправна установа.“ Ово предлажем из разлога, што није потребно истицати начело самоуправе код јавних установа, јер свака јавноправна установа, по својој дефиницији, садржи у себи елемент самоуправе, односно принцип административне и финансијске аутономије.

Из истих разлога, требало би у почетку друге реченице избацити реч „самоуправних“.

Исто тако, треба поступити и са другим ставом овог члана, уколико се односи на речи „самоуправе“ и самоуправних органа. Тако, прва реченица овог става би гласила: „Земаљски завод за социјално осигурање је јавноправна установа.“ У другој реченици овог става избацити реч „самоуправних“.

3) Пропис члана 10 треба изменити, тако да гласи: „Ближа упутства за примену прописа овог закона издаје Министар социјалне политике Демократске федеративне Југославије“.

Овакву редакцију предлажем из разлога, што обавезна тумачења, тј. аутентична тумачења, према принципу законодавне власти може давати само онај орган или оно тело које је закон и донело. Пошто сада законе доноси АВНОЈ, то само он и може да доноси аутентична тумачења, а не министар као управни орган и члан Владе, која има функције извршне-управне власти. Зато се министру може дати право, односно овлашћење да доноси ближа упутства за примену прописа овог закона, јер се тиме не дира у напред наведено начело. Другим речима, аутентично тумачење је један законодавни акт, док су упутства управни акти. Ако би се противно дозволило, то би значило дозволити управној власти (министру) да се меша у послове из надлежности законодавне власти, што би се косило и са начелом поделе власти.

(У дискусији у појединостима измењени су и допуњени члан 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10 и 11, а остали су примљени како су предложени од стране Министра социјалне политике. — Видети „Законодавни рад Претседништва АВНОЈ-а и Претседништва Привремене народне скупштине“, стр. 204—222, издање Президијума Народне скупштине ФНРЈ, Београд, 1951 г.).

Претседник: Објављујем да је Предлог закона о спровођењу социјалног осигурања примљен у целости. Претседништво АВНОЈ-а ставило је на дневни ред своје данашње седнице и овај закон јер је хитан. Зато ја ову седницу закључујем, јер почиње седница Претседништва. (Седница је закључена у 17,45 часова).

5 SEDNICA

(7 maja 1945)

Početak u 9,30 časova.

Pretsedavao Predsednik Zakonodavnog odbora AVNOJ-a Moša Pijade.

Prisutni: Filip Lakuš, Josip Rus, Marko Vujačić;

Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol, Ministar pravosuda DFJ Frane Frol, Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zечеvić, Ministar bez portfelja dr Juraj Šutej.

Predsednik: Otvaram petu sednicu Zakonodavnog odbora sa ovim dnevnim redom:

- 1) dovršenje debate o pretresu Predloga zakona o postupanju sa imovinom, koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije i imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača;
- 2) pretres Predloga zakona o oduzimanju ratne dobiti stečene za vreme neprijateljske okupacije;
- 3) pretres Predloga zakona o zaštiti narodnih dobara;
- 4) pretres Predloga zakona o postupku konfiskacije i sekvestracije imovine ratnih zločinaca, narodnih neprijatelja i drugih osuđenika;
- 5) pretres Predloga zakona o prebيرانju, čuvanju i raspodeli knjiga i drugih kulturno-naučnih i umetničkih predmeta itd.

Nastavljamo diskusiju o Predlogu zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije i imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača.

Pre prelaska na diskusiju saopštavam da je drug dr Rade Pribičević pismeno dostavio svoje primedbe, koje se načelno mogu prihvatiti, ali je pitanje da li one treba da se uvrste baš u ovaj zakon. Pošto su ove primedbe upućene Odboru, pitam da li da ih pročitamo pre diskusije? (Glasovi: Da se pročitaju!). (Čita):

Na Projekt zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije — podnosim ove primedbe.

Zakon bi u naslovu imao da glasi ovako: Zakon o postupanju sa imovinom lica koja su žrtve fašističkog terora okupatora odnosno njegovih pomagača, iz rasističkih, verskih, nacionalističkih ili političkih razloga.

Član 1

Sva imovina fizičkih i pravnih lica na području Jugoslavije vraća se sopstveniku odnosno uživaocu ako ju je — usled stanja stvorenog okupacijom — morao napustiti ili mu je protiv njegove volje uz naknadu ili bez nje oduzeta bilo kojim načinom od strane okupatora ili njegovih pomagača. Vraćanje se ima izvršiti odmah bez obzira na eventualna potraživanja držaoca imovine protiv vlasnika odnosno uživaoca u vezi sa ovom imovinom.

Sudovi kao zemljišno-knjižne vlasti dužni su po službenoj dužnosti uspostaviti predašnje gruntovno stanje — kakvo je bilo pre napuštanja odnosno oduzimanja — i brisati sve kasnije terete.

Ako je imovina prenetá dvostranim pravnim poslom (ugovorom o kupovini i prodaji, darovanjem, zamenom i drugo) ili jednostranim pravnim poslom ili drugom kakvom izjavom, kad je vlasniku odnosno uživaocu ili njemu bliskom licu pretela opasnost političkog progona, konfiskacije imovine ili mu je onemogućeno vršenje redovnog zanimanja — on je ovlašćen da zatraži pred redovnim sudom da se poništi taj pravni posao kao i kasniji pravni poslovi i prava koja se osnivaju na njemu, da se uspostavi ranije stanje (u gruntovnici predašnje gruntovno stanje) i predaju poseda, ali je dužan u roku od jedne godine vratiti protivvrednost, ako ju je primio.

Ovlašćenik za primanje protivvrednosti ima pravo — do visine svog traženja — tražiti osiguranje na pokretnostima odnosno nepokretnostima vlasnika odnosno uživaoca.

Kao bliska i srodna lica smatraju se: bračni drug i lica koja su u odnosu srodstva ili tazbine sa vlasnikom odnosno uživaocem ili njegovim bračnim drugom u pravoj liniji ili do četvrtog stepena pobočne linije, zatim posinak i počerka, počim i pomajka, hranitelj i hranjenik i onaj ko s njime živi u vanbračnoj zajednici, kao i vanbračni srodnici do istog stepena kao i bračni.

Kada je imovina upropaštena, nestala i tome slično ovlašćeniku pripada pravo traženja naknade štete putem građanske parnice od odgovornih lica.

Pod imovinom se u smislu ovog zakona imaju smatrati nepokretna dobra, pokretna dobra i prava, kao zemljišni posedi, kuće, nameštaj, šume, rudarska prava, preduzeća sa svim postrojenjima, zalihama, hartije od vrednosti, dragocenosti, udeli, akcije, društva, udruženja svake vrste, fondovi, prava uživanja, učestvovanja u radnjama i preduzećima, autorska prava, prava industrijske svojine, kao i sva prava na napred pomenute predmete.

Član 2

Izostavlja se ceo.

Član 3

Pitanja povraćaja prihoda odnosno plodova sopstveniku zajedno sa imovinom, naknada sadašnjem držaocu za melioracije, investicije, isplatu uknjiženih tereta ili njihovo smanjenje, skidanje drugih realnih tereta i eventualnih drugih zahteva, odgovornost za deterioracije — raspraviće se po propisima Gradanskog zakonika, ukoliko se stranke same ne sporazumeju.

Sa vraćenog imanja brišu se svi stvarni tereti koji su nastali otkako je imovina oduzeta vlasniku odnosno otkako ih je on preneo u smislu čl. 1 tač. 2.

Član 4

Ostaje nepromenjen.

Samo, držim da treba da budu nadležni sreski odbori za rešavanje pitanja ustupanja imovine vlasniku, a ne mesni odbori, jer oni nisu svuda dovoljno razvijeni.

Član 5

Ostaje nepromenjen.

Član 6

U drugoj alineji kad je govor o testamentu rečenica treba da glasi: »ako postoji testamenat ima pravo testamentarni naslednik, ukoliko nisu time povredena prava zakonskih naslednika (i užih)«.

Član 7

Ostaje nepromenjen.

Član 8

Ostaje nepromenjen.

Član 9

Ostaje nepromenjen.

Član 10

Treba brisati, jer ova pitanja spadaju u Pravilnik.

Član 11

Ostaje nepromenjen.

Član 12

Ostaje nepromenjen.

OBRAZLOŽENJE

Odeljak 2 člana 1, kako je formulisan u projektu nije dovoljan

Po tom odeljku raniji vlasnik, koji je otudio imovinu, da bi izbegao oduzimanje i progone, ima pravo na povraćaj samo ako postoji slučaj oštećenja preko polovine.

Ova maksima kosi se sa stanovištem da se niko ne sme da koristi ratom. Osim toga, ta maksima pogoduje onima koji su verovatno bili u službi okupatora ili bar nisu bili gonjeni, a ide na štetu onih koji su bili gonjeni ili su im pretila progonstva.

U ono vreme dvostrani ugovori pravljeni su na štetu lica koja su bila proganjana ili su se bojala progona, pa su na brzu ruku otuđivala svoju imovinu, zamenjivala je (za kuću u Zagrebu ili Novom Sadu dobivali kuću u Beogradu) ili darovala (darovanje imovine okupatoru i njegovim slugama da bi se spasla glava).

Ponude od strane proganjanih i onih koji su se bojali progona bile su abnormalno visoke, pa je cena bila niža nego što bi inače odgovaralo uslovima tržišta.

Zato je nepravedno kad se traži da vlasnik odnosno sopstvenik bude prikraćen preko polovine vrednosti, da bi mogao tražiti poništenje pravnog posla.

Valorizacija ne može da se prizna. To znači, vlasnik odnosno sopstvenik ima da dâ saugovoraču onoliko novca koliko je primio, bez obzira na to što su se dinar, kuna, peng, lira kasnije srozali. Jer pravednije je da štetu podnose oni koji su pravili poslove u vezi sa stanjem stvorenim od strane okupatora, i na taj način verovali u to stanje, nego oni koji su bili žrtve terora.

U tački 2 čl. 1 predviđeno je da vlasnik odnosno sopstvenik ima pravo da traži svoju imovinu odmah i da odmah traži uspostavu ranijeg stanja u gruntovnici i brisanje tereta, a on je dužan da vrati protivvrednost u roku od jedne godine, ako ju je primio. To je ustanovljeno zato jer se radi o licima koja su proganjena, koja su izgubila svoju imovinu, koja su prestala vršiti redovno zanimanje, pa su u najviše slučajeva onu gotovinu koju su imali potrošili, te neće biti u mogućnosti da vrate odmah protivvrednost. Godina dana data im je zato da srede svoje stvari, počnu kakav posao, pa da za to vreme uredi i pitanje plaćanja protivvrednosti. No ovlašćenik za primanje protivvrednosti ima — sa svoje strane — pravo da se osigura na pokretnostima odnosno nepokretnostima vlasnika odnosno uživaoca.

U tač. 2 čl. 1 predviđa se da vlasnik ima pravo poništenja pravnog posla ne samo ako je pretila opasnost progona njemu nego i njemu bliskim licima, jer se tu radi o bližoj rodbini o kojoj vlasnik odnosno uživač vodi brigu i interesira se za njihovu sudbinu, pa je za to pravo da on traži poništenje pravnog posla ukoliko je bežao ispred progona da spase sebe i lica koja su mu bliska.

Pitanje naknade sadašnjem držaocu za razne melioracije ostavljeno je sudovima da o njemu reše.

Isto tako ceo postupak u smislu čl. 1 tač. 2 i 3 stavljen je u nadležnost sudova, jer su to pitanja sudske nadležnosti i jer ih upravne vlasti ne bi mogle rešavati.

Postupak iz čl. 1 tač. 1 mogu voditi upravne vlasti, jer je manje komplikovan, i jer će ovih slučajeva biti mnogo. Samo upravne vlasti moraju obaveštavati sudove da u gruntovnici uspostavljaju ranije gruntovno stanje.

Sve te stvari moraju se podrobnije izneti u Pravilniku.

Skrećem pažnju da je takozvani poglavnik izdao odredbu za teritoriju NDH, prema kojoj je svako gubio svoju imovinu koji se nije javio u roku od 15 dana od dana poziva državnog ravnateljstva za ponovu.

dr Rade Pribičević, s. r.

(U diskusiji u načelu i pojedinostima učestvovali su Moša Pijade, dr Juraj Šutej, Milan Grol, Marko Vujačić, Frane Froj i Josip Rus, ali govori nisu sačuvani.)

Pretsednik: Pošto je diskusija završena, pitam: prima li se predloženi zakon sa izmenama i dopunama koje su usvojene u toku diskusije? (Prima).

Za sednicu Predsedništva pripremićemo tekst sa korekcijama koje smo ovde izvršili.

Predlažem da pristupimo razmatranju Predloga zakona o pribiranju, čuvanju i raspodeli knjiga i drugih kulturno-naučnih i umetničkih predmeta koji su postali državna svojina prema Odluci AVNOJ-a od 21 novembra 1944 godine, a da tačke 2, 3 i 4 dnevnog reda odložimo za iduću sednicu. (Prima se).

Ja ću prvo pročitati obrazloženje Ministra prosvete, koji je predlagач (čita):

Odlukom AVNOJ-a od 21 novembra 1944 godine u posed države došlo su mnoge značajne knjige, pa i čitave biblioteke, zatim mnogi kulturno-naučni i umetnički predmeti koje treba stručno odabrati, sakupiti i raspodeliti naučnim ustanovama, institutima i fakultetima, i drugim školama.

Dvostruka je korist od toga, jer, prvo, knjige i umetnički predmeti sačuvaće se od propadanja i, drugo, sakupiće se i opredeliti onim našim prosvetnim ustanovama kojima su ti predmeti potrebni.

Ovim predlogom to se stavlja u zadatak Ministarstvu prosvete, pošto je za ovaj rad potreban stručan aparat.

Ovaj zakon je hitan zbog toga da bi se sprečilo dalje propadanje i neracionalno postupanje sa ovim predmetima, jer Državna uprava narodnih dobara nije pokazala zadovoljavajuće rezultate.

Tekst predloga zakona glasi (čita):

PREDLOG

ZAKONA O PRIBIRANJU, ČUVANJU I RASPODELI KNJIGA I DRUGIH KULTURNO-NAUČNIH I UMETNIČKIH PREDMETA KOJI SU POSTALI DRŽAVNA SVOJINA PREMA ODLUCI AVNOJ-a OD 21 NOVEMBRA 1944 GOD.

Član 1

Ovlašćuje se Ministarstvo prosvete DFJ da se stara o pribiranju, čuvanju i raspodeli knjiga, arhivskih i muzejskih predmeta, umetničkih

slika i bista, naučnih zbirki, muzikalija i svih drugih predmeta od istoriskog, naučnog ili umetničkog značaja koji su postali državna svojina u smislu Odluke AVNOJ-a od 21 novembra 1944 godine o prelazu u državnu svojinu neprijateljske imovine, o državnoj upravi nad imovinom neprisutnih lica i o sekvestru nad imovinom koju su okupatorske vlasti prisilno otudile.

Svi poslovi u vezi sa ovim prenose se iz nadležnosti Ministarstva industrije — Državne uprave narodnih dobara — u nadležnost Ministarstva prosvete. Bliže odredbe o načinu prenosa ovih poslova doneće sporazumno Ministri industrije i prosvete.

Član 2

Ministarstvo prosvete DFJ propisaće plan i uputstva po kojima će prosvetne vlasti federalnih jedinica prikupljati predmete nabrojane u čl. 1 ovog Zakona i čuvati ih do njihove konačne podela.

Član 3

Svako uzimanje, rasturanje i uništavanje navedenih predmeta, bilo u kom pogledu i bilo u koju svrhu, kazniće se po propisima predviđenim za uništavanje državne svojine.

Član 4

Podelu prikupljenih predmeta izvršiće Ministarstvo prosvete DFJ u sporazumu sa prosvetnim vlastima pojedinih federalnih jedinica. U tu svrhu prosvetne vlasti federalnih jedinica podneće izveštaj o potrebama svojih ustanova, vodeći naročito računa o onim koje su ratom uništene ili oštećene.

Član 5

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu DFJ«.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Predlažem da se u zakonima uvijek ispisuju cijelim riječima skraćenice DFJ, AVNOJ, kao što je to ovdje u članu 1, stav prvi.

Predsjednik: Primedba je umesna.

Ima li kakvih drugih primedaba? (Nema). Prima li se Predlog zakona o pribiranju, čuvanju i raspodeli knjiga i drugih kulturno-naučnih i umetničkih predmeta koji su postali državna svojina prema Odluci Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 21 novembra 1944 godine? (Prima).

Pošto je dnevni red ovim iscrpen, zaključujem današnju sednicu. (Sednica je zaključena u 11,30 časova).

6 СЕДНИЦА

(12 и 13 маја 1945)

Почетак у 10 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а Моша Пијаде.

Присутни: Јосип Рус, Марко Вујачић, Миле Перуничкић;

Потпретседник Владе ДФЈ Милан Грол, Министар унутрашњих послова ДФЈ Влада Зечевић, Министар пољопривреде ДФЈ др Васо Чубриловић, Министар без портфеља др Јурај Шутеј;

Повереник Министра трговине и снабдевања Мијо Мирковић.

Претседник: Отварам шесту седницу Законодавног одбора са овим дневним редом:

1) претрес Предлога закона о одузимању ратне добити стечене за време непријатељске окупације;

2) претрес Предлога закона о заштити народних добара и њиховом управљању;

3) претрес Предлога закона о поступку конфискације и секвестрације имовине ратних злочинаца, народних непријатеља и других осуђеника; и

4) претрес Предлога закона о кажњавању изазивања националне, расне или верске мржње, раздора, нетрпељивости и омаловажавања.

Прелазимо на претрес Предлога закона о одузимању ратне добити стечене за време непријатељске окупације. Ја ћу вам прочитати текст нацрта (ч и т а):

У циљу одузимања ратне добити од ратних добитника који су за време окупације увећали своју имовину (користећи беду народа, привредне прилике или везе са окупаторским властима), Претседништво Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије доноси

П Р Е Д Л О Г

ЗАКОНА О ОДУЗИМАЊУ РАТНЕ ДОБИТИ СТЕЧЕНЕ ЗА ВРЕМЕ
НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОКУПАЦИЈЕ

Члан 1

Ратну добит чини сва имовина, ма у ком виду била, коју је правно или физичко лице имало на дан ослобођења, а стекло је привредном или

другом делатношћу, вршеном у циљу стицања прихода за време од 6 априла 1941 г. до дана ослобођења.

Члан 2

(1) Као ратна добит сматра се и онај део имовине, стечене за време означено у члану 1, који је утрошен за ма какве инвестиције или за поправку штете настале за то време на имовини ратног добитника, или који је употребљен за отплату његових дугова пре 6 априла 1941 год.

(2) Ратном добити сматра се и она имовина из члана 1 која је наслеђем, у виду мираза или поклоном пренета на друго лице.

Члан 3

(1) Висину ратне добити утврђује комисија од 5 чланова које поставља и смењује народно-ослободилачки одбор у чијем саставу постоји порески одељак, а за правна лица комисија од 5 чланова које поставља и смењује окружни народно-ослободилачки одбор.

(2) Висину ратне добити утврђује комисија оног народно-ослободилачког одбора на чијем подручју је ратни добитник имао за време окупације сталну радњу; ако је имао једну или више радњи на подручјима разних пореских одељака или није имао сталну радњу, висину ратне добити утврђује комисија оног народно-ослободилачког одбора на чијем подручју ратни добитник има домаћинство.

(3) За правно лице надлежна је комисија оног окружног народно-ослободилачког одбора на чијем подручју се налазило седиште управе правног лица на дан ослобођења.

Члан 4

(1) Ратни добитници дужни су да поднесу пријаву вредности имовине из чл. 1 и 2 овог Закона.

(2) За правна лица пријаву подноси њихов претставник а за масе и лица под старатељством старалац.

(3) Ако је ратни добитник умро а његова имовина је пренета на наследнике или поклонопримце или примаоце мираза, пријаву подносе наследници односно поклонопримци, односно примаоци мираза, сваки за део имовине ратне добити који је наследно или добио на поклон, односно примио у мираз.

(4) Пријава се подноси надлежном средском народно-ослободилачком одбору а за правна лица окружном народно-ослободилачком одбору по општем јавном позиву који објави државно Министарство финансија; у овом позиву одредиће се и рок за подношење пријава.

Члан 5

(1) Надлежни народно-ослободилачки одбори дужни су да од дана обнародовања овог Закона прикушају податке за сваког ратног до-

битника. Све власти, установе и лица дужна су да народно-ослободилачким одборима, на њихов захтев, пруже све податке с којима располажу о пословању појединих ратних добитника.

(2) Исто тако дужно је и свако лице које је за време назначено у члану 1 овог закона отуђило непокретну имовину, или које је отуђило одједном злато, накит и другу покретну имовину у вредности преко 50.000 динара да пријави име купца и продајну цену надлежном народно-ослободилачком одбору у року од 30 дана од дана обнародовања општег јавног позива из чл. 3.

Члан 6

Финансиски орган кога одреди надлежни народно-ослободилачки одбор као референта за ратну добит, саставиће предлоге о висини ратне добити на основу пријава, реферата (где не постоји пријава) и прикупљених података односно личног сазнања.

Члан 7

(1) Висину ратне добити комисија утврђује слободном оценом при којој треба узети у обзир на првом месту пријаву односно реферат, прикупљене податке и предлог референта за ратну добит.

(2) Седницама комисије присуствује и помаже јој у раду референт за ратну добит надлежног народно-ослободилачког одбора.

(3) Пре почетка рада чланови комисије полажу заклетву.

(4) Расправе комисије су јавне.

Члан 8

Ратна добит, утврђена по предњим одредбама, одузима се ратном добитнику у целом износу и уноси у фонд за помагање пострадалих крајева и жртава рата и фашистичке окупације.

Члан 9

О утврђеној ратној добити писмено се извештава ратни добитник који је дужан да утврђени новчани износ ратне добити плати у року од 30 дана од овога саопштења. Поред тога одлука комисије о висини ратне добити објавиће се на видном месту у згради где комисија обавља свој посао.

Члан 10

(1) Ратни добитник може се жалити на висину утврђене ратне добити комисији наведеној у чл. 11. Жалба се предаје народно-ослободилачком одбору код кога је утврђена висина ратне добити, у року од 30 дана од дана саопштења одлуке о висини ратне добити. Жалбу на висину ратне добити може поднети сваки пунолетни грађанин-ка са територије односног народно-ослободилачког одбора, ако налази да је висина ратне добити мања од оне коју би он могао доказати.

(2) Жалба не задржава наплату.

Члан 11

(1) По жалбама на одлуке комисије средског народно-ослободилачког одбора о висини ратне добити решава комисија за утврђивање ратне добити при окружном народно-ослободилачком одбору, а по жалбама на одлуке по ратној добити коју у првом степену доноси комисија окружног народно-ослободилачког одбора решава комисија од 5 чланова коју бира Претседништво Антифашистичке скупштине (вијећа, света сабора, собрања, односно Обласни Главни народно-ослободилачки одбор).

(2) Одлуке које по жалбама доносе наведене комисије правноснажне су.

Члан 12

(1) Наплату утврђеног новчаног износа ратне добити врши средски народно-ослободилачки одбор, односно онај месни народно-ослободилачки одбор кога за то овласти средски народно-ослободилачки одбор.

(2) У погледу наплате и осигурања примењиваће се одредбе о наплати непосредних пореза.

(3) Ако ратни добитник избегава да преда ратну добит у целини или делимично, биће кажњен принудним радом од 6 месеци до 2 године. За доношење пресуде по оваквим случајевима надлежан је кривични суд првог степена; тужбу подноси надлежни средски односно градски народно-ослободилачки одбор. Овом се казном ратни добитник не разрешава обавезе да преда ратну добит.

Члан 13

(1) Ратни добитник који у редовном року не поднесе пријаву о ратној добити, поред утврђеног износа ратне добити платиће на име казне 15% од утврђене ратне добити, а 30% ако пријаву не преда ни у року одређеном посебним писменим позивом.

(2) Ратни добитник коме се уопште не утврди ратна добит за време редовног рада комисије зато што није поднео пријаву а комисија није имала податке да је ратни добитник, казниће се по одредби члана 12; поред тога биће дужан да преда ратну добит и платиће још и новчану казну у износу од 15% од утврђене ратне добити.

(3) Новчане казне и казне принудног рада може бити ослобођено само оно лице које докаже да га је нека неотклонива сметња спречила да поднесе пријаву.

(4) ратни добитници поменути у другом ставу члана 4 који не даду тражене податке или даду нетачне казниће се по одредби члана 12 с тим да се висина казне креће од два до шест месеци принудног рада.

Члан 14

Право државе на одузимање ратне добити и право државе на изрицање новчане казне (члан 13) и казне принудног рада (члан 12 и 13) не застарева.

Члан 15

Овлашћује се Министар финансија да издаје упутства за примену овог Закона.

Члан 16

Овај закон ступа на снагу даном обнародовања.

На овај законски предлог стигле су Законодавном одбору извесне примедбе међу којима и примедбе друга Хебранга. Његове се примедбе углавном свODE на то да не треба ограничити своте, већ тако формулисати одредбе да се изузму средњаци и занатлије у граду, тј. људи који не искоришћују туђу радну снагу

Примедбе друга Хебранга гласе (чита):

Члан 1

Ратну добит чини сва имовина, ма у ком облику, коју је правно или физичко лице стекло за време од 6 априла 1941 године до дана ослобођења средствима која потичу из привредне или друге делатности вршене у истом периоду времена, уколико данашња вредност тако стечене имовине прелази суму од 25.000 дин. ДФЈ.

Члан 2

Треба додати на крају става 1: Уколико је једно лице из члана 1 услед непосредног дејства ратних догађаја претрпело штету у тој мери да је вредност његове целокупне имовине на дан ослобођења била мања од њене вредности од 6 априла 1941 године, оно не потпада под одредбе овог закона.

Члан 4

У ставу 1 треба додати:

без обзира на то да ли је њен износ мањи од 25.000 дин. ДФЈ. Комисија из члана 3 имаће да утврди да ли пријављена имовина не прелази горњи износ.

Члан 5

Исправити износ од 50.000 на 2.500 дин. ДФЈ.

Члан 9

Има да гласи:

О утврђеној ратној добити писмено се извештава ратни добитник. Он је дужан да утврђени новчани износ ратне добити плати у року од 30 дана од дана саопштења.

Уколико ратни добитник докаже да му је с обзиром на неликвидност његове имовине немогуће уплатити одређени износ ратне добити у року

од 30 дана, комисија му може дозволити отплату у оброчима како је то предвиђено чл. . . . Закона о непосредним порезима.

Члан 11

Треба заменити на крају става 1 речи „коју бира Претседништво Антифашистичке скупштине (вијећа, света, сабора, собрања,) односно Главни народно-ослободилачки одбор“ са речима: „коју именује Министар финансија земаљске владе односно федералне јединице.“

Члан 12

Брисати став 3 као непотребан, пошто у случају избегавања плаћања ратне добити власти могу приступити егзекутивној наплати ратне добити.

Терминологију текста требало би довести у склад са данашњим званичним називима народних власти.

Сада бисмо могли прећи у дискусију у начелу.

(У дискусији у начелу учествовали су Милан Грол, Моша Пијаде, др Јурај Шутеј, Јосип Рус и Мијо Мирковић, али говори нису сачувани.)

Претседник: Пошто више нико не жели да говори у начелу, предлажем да седницу прекинемо с тим да је наставимо сутра, 13 маја у 10 часова са истим дневним редом. (Прима се).

(Седница је прекинута у 12,30 часова).

(Наставак седнице 13 маја)

Почетак у 11 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а Моша Пијаде.

Присутни: Филип Лакуш, Марко Вујачић, Јосип Рус, Миле Перуничкић;

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић.

Претседник: Настављамо претрес Предлога закона о одузимању ратне добити стечене за време непријатељске окупације.

Почећемо од мотива, од диспозитива. Ја бих у другом реду уместо „користећи борбу“ ставио, „искоришћујући борбу“. (Прима се).

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: Ја предлажем да се усвоји стилизација чл. 1 коју је предложио друг Хебранг.

Претседник: Ја мислим да то што је друг Андрија доставио, то су уствари примедбе стручњака за које он сам каже у писму које ми је упутио да га нису задовољиле.

Ја бих члан 1 почео овако: „Ратну добит која подлеже опорезивању по овом закону чини сва имовина“ итд. како се овде даље каже.

Јосип Рус: Али овде се уопште не ради о опорезивању већ о одузимању свега онога што је зарађено за време окупације.

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: Друг Рус има право. Ја бих предложио да члан 1 гласи (ч и т а):

Члан 1

Ратном добити која пада под удар овог Закона, сматра се и онај вишак (увећање) имовине, ма у ком облику он био, који је на дан 9 маја 1945 године имало правно или физичко лице преко имовине коју је то лице поседовало 6 априла 1941 године, а који вишак потиче из привредне или друге делатности вршене за време рата уз искоришћавање изузетних ратних прилика и беде народа, те прелази нормалну добит коју би то лице могло стећи у нормалним (редовним) условима привређивања, а у својој укупној вредности износи више од 25.000 динара ДФЈ.

Претседник: Мене ово задовољава. Шта мисле остали? (Добро је!)
У реду.

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: За члан 2 имам следећи предлог. Њега свакако треба проширити у смислу примедба друга Хебранга. Тако, ја у име Владе предлажем да се после другог става дода став 3, који гласи (ч и т а):

Неће се сматрати ратном добити добит самосталног занатлије који није упошљавао више од 1 помоћника и 1 ученика и добит земљорадника који није стално употребљавао најамну радну снагу. Под стално употребљаваном најамном радном снагом неће се рачунати она најамна радна снага, која је била макар и стално употребљавана на сељачком газдинству или у занатској радњи да би се њоме заменила услед рата (одласка у војску, интернације, заробљеништва, убиства итд.) изгубљена радна снага.

После овог новог става треба додати оне допуне које је јуче поднео друг Хебранг ни то као ставове 4 и 5.

Претседник: Став 3 средњаке и сиромашне занатлије не сматра ратним добитницима. Ја сам с тим сагласан.

Марко Вујачић: Ја мислим да то морамо учинити.

Миле Перуничкић: Добро је што се овим штите и ратни заробљеници, интернирци.

Претседник: Ја мислим да ми ово можемо примити.

Ја бих члан 4 предлога прогласио чланом 3, а члан 3 за члан 4, с тим што бих као прву тачку члана 3 унео оно што је предложио друг Фрол, а то је да срески народно-ослободилачки одбори позову физичка лица, а окружни народно-ослободилачки одбори правна лица за која постоји уверење да су ратни добитници да поднесу пријаве о својој добити за време рата.

Према томе члан 3 гласио би (ч и т а):

Члан 3

1) Срески народно-ослободилачки одбор позваће физичка лица, а окружни народно-ослободилачки одбори позваће правна лица за која постоји уверење да су ратни добитници да поднесу пријаве о својој добити за време рата.

2) За правна лица пријаву подноси њихов претставник а за масе и лица под старатељством старалац.

3) Ако је ратни добитник умро а његова имовина се пренела на наследнике или поклонопримце или примаоце мираза, пријаве подносе наследници односно поклонопримци, односно примаоци мираза сваки за део имовине ратне добити који је наследио или добио на поклон, односно примио у мираз.

Према томе, четврта тачка члана 4 предлога треба да се изостави, пошто је то исто речено у новом ставу 1).

Прима ли се овако редигован члан 3? (Прима).

Прелазимо на члан 4. Ја предлажем да се прими у целости ранији члан 3, који гласи (ч и т а):

Члан 4

1) Висину ратне добити утврђује комисија од 5 чланова које поставља и смењује народно-ослободилачки одбор у чијем саставу постоји порески одељак, а за правна лица комисија од 5 чланова које поставља и смењује окружни народно-ослободилачки одбор.

2) Висину ратне добити утврђује комисија оног народно-ослободилачког одбора на чијем подручју је ратни добитник имао за време окупације сталну радњу; ако је имао једну или више радњи на подручјима разних пореских одељака или није имао сталну радњу, висину ратне добити утврђује комисија оног народно-ослободилачког одбора на чијем подручју ратни добитник има домаћинство.

Да ли сте сагласни? (Сагласни). Члан 4 је примљен.

Према томе, примедба друга Хебранга на ранији члан 4 није усвојена.

Прелазимо на члан 5. Предлажем да се усвоји стилизација овог члана како је предложена (ч и т а):

Члан 5

1) Надлежни народно-ослободилачки одбори дужни су да од дана обнародовања овог Закона прикупљају податке за сваког ратног добитника. Све власти, установе и лица дужни су да народно-ослободилачким одборима, на њихов захтев, пруже податке о којима располажу о пословању појединих ратних добитника.

2) Исто тако дужно је и свако лице које је за време назначено у чл. 1 овог Закона отуђило непокретну имовину, или које је отуђило одједном злато, накит и другу покретну имовину у вредности преко

50.000 динара да пријави име купца и продајну цену надлежном народно-ослободилачком одбору у року од 30 дана од дана обнародовања општег јавног позива из чл. 3.

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: Молим да се у другом ставу уместо 50.000 динара стави 2.500 дин. ДФЈ, како је предложио друг Хебранг. Овај предлог се чини због тога да би се одузело до максимума богатство стечено за време рата.

Миле Перуничкић: Мени се чини да је то исувише мала сума.

Претседник: Да ли на овом инсистира повереник Владе?

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: Инсистирам.

Претседник: Предлажем да се усвоји предлог Владе. Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 6. (ч и т а):

Члан 6

Финансиски орган кога одреди надлежни народно-ослободилачки одбор као референта за ратну добит, саставиће предлоге о висини ратне добити на основу пријава, реферата (где не постоји пријава) и купљених података односно личног сазнања.

Миле Перуничкић: Предлажем да се у другом реду после речи „саставиће“ уметну речи „за надлежну комисију“, јер је тако јасније.

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: Примам ову допуну.

Претседник: Прима ли се члан 6 са овом допуном? (Прима).

Прелазимо на члан 7 (ч и т а):

Члан 7

1) Висину ратне добити комисија утврђује слободном оценом при којој треба узети у обзир на првом месту пријаву односно реферат за ратну добит.

2) Седницама комисије присуствује и помаже јој у раду референт за ратну добит надлежног народно-ослободилачког одбора.

3) Пре почетка рада чланови комисије полажу заклетву.

4) Расправе комисије су јавне.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 8. (Ч и т а):

Члан 8

Ратна добит, утврђена по предњим одребама, одузима се ратном добитнику у целом износу и уноси у фонд за помагање пострадалих крајева и жртава рата и фашистичке окупације.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 9. Постоје два предлога за овај члан, тј. првобитни предлог и амандман који је поднео друг Хебранг.

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: Ја предлажем да се усвоји члан 9 како га је накнадно предложио друг Хебранг, јер ранију стилизацију предлога повлачим.

Претседник: Према томе, размотрићемо накнадни предлог уз члан 9 који гласи (ч и т а):

Члан 9

О утврђеној ратној добити комисија извештава ратног добитника. Он је дужан да утврђени новчанин износ ратне добити плати у року од 30 дана од дана саопштења.

Уколико ратни добитник докаже да му је с обзиром на неликвидност његове имовине немогуће уплатити одређени износ ратне добити у року од 30 дана, комисија му може дозволити отплату у обрцима како је то предвиђено чл. . . . Закона о непосредним порезима. Предња одлука комисије објавиће се на видном месту у згради где комисија обавља свој посао.

Ја бих ово поправио на тај начин што би у првој реченици првог става рекао да „комисија писмено извештава ратног добитника“. Прима ли се? (Прима). Овај први и други став обележићемо са 1) и 2). (Прима се). Има ли још примедба? (Нема).

Прелазимо на члан 10. (Ч и т а):

Члан 10

1) Ратни добитник може се жалити на висину утврђене ратне добити комисији наведеној у чл. 11. Жалба се предаје народно-ослободилачком одбору, код кога је утврђена висина ратне добити, у року од 30 дана од дана саопштења одлуке о висини ратне добити. Жалбу на висину ратне добити може поднети сваки пунолетни грађанин-ка са територије односног народно-ослободилачког одбора ако налази да је висина ратне добити мања од оне коју би он могао доказати.

2) Жалба не задржава наплату.

Има ли примедба?

Јосип Рус: Мени овај члан није довољно јасан.

Претседник: Ни мени. Ја бих прву и другу реченицу првог става задржао. Трећу реченицу издвојио бих у посебан став прве алинеје, тј. тачке, али бих је престилизовао и казао уместо „жалбу на висину“ итд. „сваки пунолетни грађанин-ка са територије односног народно-ослободилачког одбора може поднети жалбу против висине ратне добити одређену од комисије ако налази да је висина ратне добити одређена од комисије мања од оне за коју он поднесе доказе“.

Јосип Рус: Ја бих ово прогласио тачком 2) а ово „жалба не задржава наплату“ да постане тачка 3).

Претседник: Ја сам тако и мислио, али видим да је овај нови став тачке 1) саставни део њен и да се не може одвојити у посебну тачку. Зато члан 10 треба да има само две тачке. Прима ли се члан 10 са овим изменама? (Прима).

Прелазимо на члан 11. (Ч и т а):

Члан 11

1) По жалбама на одлуке комисије средњег народно-ослободилачког одбора о висини ратне добити решава комисија за утврђивање ратне добити при окружном народно-ослободилачком одбору, а по жалбама на одлуке о ратној добити које у првом степену доноси комисија окружног народно-ослободилачког одбора решава комисија од 5 чланова коју бира Претседништво Антифашистичке скупштине (вијећа, света, сабора, собрања) односно Обласни (Главни) народно-ослободилачки одбор.

2) Одлуке које по жалбама доносе наведене комисије право снажне су.

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: На овај члан друг Хебранг је ставио примедбу. Ја молим да се она узме у обзир.

Претседник: Ја мислим да ова примедба није оправдана и да ћемо ми овај текст поправити ако овај крај првог става престилизујемо и кажемо: „коју бира Претседништво антифашистичке скупштине (вијећа, света, сабора, собрања)“ и ако уместо тога ставимо: „које бира Обласни Покрајински (Главни) народно-ослободилачки одбор, а у федералним земљама где ових нема комисија коју бира врховно законодавно тело“.

Ја сам предложио ову измену због тога да се право за именовање комисије не да, како предлаже друг Хебранг, Министарству финансија, већ законодавном телу односно земље. Мислим да је то демократскији јер и ниже комисије одређују претставничка тела, тј. народно-ослободилачки одбори. Има ли примедба? (Нема). Прима ли се овако измењен члан 11? (Прима).

Члан 12 гласи (ч и т а):

Члан 12

1) Наплату утврђеног новчаног износа ратне добити врши средњи народно-ослободилачки одбор, односно онај месни народно-ослободилачки одбор кога за то овласти средњи народно-ослободилачки одбор.

2) У погледу наплате и осигурања примењиваће се одредбе о наплати непосредних пореза.

3) Ако ратни добитник избегава да преда ратну добит у целини или делимично, биће кажњен принудним радом од шест месеци до две го-

дине. За доношење пресуде по оваквим случајевима надлежан је кривични суд првог степена; тужбу подноси надлежни средски односно градски народно-ослободилачки одбор. Овом се казном ратни добитник не разрешава обавезе да преда ратну добит.

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: Предлажем да се трећи став изостави.

Претседник: Прима ли се члан 12 са овом изменом с тим да се, по предлогу повереника Владе, брише став 3? (Прима).

Прелазимо на члан 13 (ч и т а):

Члан 13

1) Ратни добитник који у редовном року не поднесе пријаву о ратној добити, поред утврђеног износа ратне добити платиће на име казне 15% од утврђене ратне добити, а 30% ако пријаву не преда ни у року одређеном посебним писменим позивом.

2) Ратни добитник коме се уопште не утврди ратна добит за време редовног рада комисије зато што није поднео пријаву а комисија није имала податке да је ратни добитник, казниће се по одредби чл. 12; поред тога биће дужан да преда ратну добит и платиће још и новчану казну у износу од 15% утврђене ратне добити.

3) Новчане казне и казне принудног рада може бити ослобођено само оно лице које докаже да га је нека неотклоњена сметња спречила да поднесе пријаву.

4) Ратни добитници поменути у другом ставу чл. 4 који не даду тражене податке или даду нетачне казниће се по одредби чл. 12 с тим да се висина казне креће од два до шест месеци принудног рада.

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић: Предлажем да се став 2 изостави, а да став 3 постане став 2, а став 4 став 3.

Претседник: Предлажем да се изоставе казне принудног рада које се спомињу у ставу 3 предлога, јер сматрам да треба само ослободити новчане казне, а да овде не може бити речи о казни принудног рада. Овде исто тако треба поправити и реч „неотклоњена“ и казати „неотклоњива сметња“.

Јосип Рус: У последњем ставу овог члана треба изоставити ово „по одредби члана 12“ с тим да се „висина казне креће“ јер је то сувишно.

Претседник: Занста, довољно је речи „казниће се од 2—6 месеци принудног рада“ без овог уметка.

Прима ли се члан 13 са овим изменама? (Прима).

Прелазимо на члан 14 (ч и т а):

Члан 14

Право државе на одузимање ратне добити и право државе на изрицање новчане казне (чл. 13) и казне принудног рада (чл. 12 и 13) не застарева.

Има ли примедба?

Јосип Рус: Пошто смо у члану 12 изоставили 3 став, овде где се цитира члан 12 и 13 треба то брисати.

Претседник: Прима ли се члан 14 са овом изменом? (Прима).

Прелазимо на члан 15 (ч и т а):

Члан 15

Овлашћује се Министар финансија да издаје упутства за примену овог закона.

Прелазимо на члан 15 и последњи 16. Ова два члана можемо при-
мити стим да у последњем члану уместо „даном обнародовања“ ставимо
„кад се објави у „Службеном листу“.“

На овај начин завршили смо претрес у појединостима Предлога за-
кона о одузимању ратне добити стечене за време непријатељске
окупације.

Прелазимо на претрес Предлога закона о заштити народних добара
и њиховом управљању.

Дозволите ми да пре него што вам прочитам предлог дам извесно
претходно обавештење. На нацрту овог закона радило се доста дуго.

Иницијативу је дао Привредни савет, али првобитни пројекат који
је тамо израђен није задовољно, тако да га је друг Хебранг новукао.
Он нам доставља нови предлог закона о коме ћемо овде расправљати а
који гласи (ч и т а):

П Р Е Д Л О Г ЗАКОНА О ЗАШТИТИ НАРОДНИХ ДОБАРА

Члан 1

Сва непокретна и покретна добра која су на основу Одлуке
АВНОЈ-а од 21-XI-1944 год. прешла у државну својину, постала су
даном ступања на снагу поменуте Одлуке неотуђива и незастарива на-
родна имовина.

Члан 2

Сва лица у чијој се државини налази имовина поменута у члану 1
дужна су у року од 15 дана по ступању овог закона пријавити држав-
ној управи народних добара непосредно или преко федералних управа.

Исто тако, сва она лица којима је познато да се горња народна
имовина налази у приватној државини треба да учине пријаву у смислу
ст. 1 овог члана.

Све јавне власти и установе у чијој се државини налази народна имовина без знања и одобрења Државне управе народних добара, обавезна су да учине пријаву поменутој Управи са назначењем како су ова добра дошла у њихову државину.

Члан 3

Лица у чијој се државини налазе народна добра не смеју са истима располагати нити их ма коме давати на употребу без писменог одобрења Државне управе народних добара, или оних органа које ова Управа за то овласти.

Члан 4

Све промене у власништву добара наведених у чл. 1 овог закона, сва оптерећења и задуживања поменуте имовине учињена после ступања на снагу Одлуке АВНОЈ-а од 21-XI-1944 год. као и све промене у статусу ових добара извршене путем правних послова који падају под удар члана 6 поменуте Одлуке, немају правног дејства према држави. Државна управа народних добара је овлашћена да поменуту имовину у свако доба одузме од њеног држаоца и поступи са њом као са народном имовином.

Члан 5

Лица која се огреше о прописе овог закона биће кажњена уколико дело није теже природе да по другим прописима повлачи већу казну до три године присилног рада и одговараће држави за сву штету која би наступила као последица овог прекршаја.

Члан 6

Прописе о измени и извршењу овога закона издаваће у смислу чл. 11 Одлуке АВНОЈ-а од 21 новембра 1944 године о прелазу у државну својину непријатељске имовине као и чл. 2 Одлуке АВНОЈ-а од 4 фебруара 1945 године о оснивању Министарства индустрије, Министар индустрије.

Члан 7

Све федеративне власти дужне су објавити овај закон у своме службеном листу.

Члан 8

Овај закон ступа на снагу даном обнародовања.

(У начелној дискусији о овом законском предлогу говорили су Марко Вујачић, Моша Пијаде и повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић, али говори нису сачувани.)

Претседник: Ја сам на овај предлог закона примио од друга Фрола следеће примедбе (ч и т а):

На Приједлог закона о заштити народних добара имадем да ставим слиједеће примједбе:

1) Када је у одлуци о прелазу у државну својину непријатељске имовине, о државној управи над имовином присутних лица и о секвестру над имовином коју су окупаторске власти присилно отуђиле — речено да даном ступања на снагу ове одлуке прелази у државну својину имовина поменута у члану 1, онда није потребно наглашавати да је то „неотуђива и незастарива народна имовина“. Да је народна имовина неотуђива то се само по себи разуме и није потребно истицати у посебном закону, а термин „незастарива“ није ни тачан, јер право може бити незастариво, а не имовина.

2) Исто тако није потребно у посебном закону истицати да лица у чијој се државини налазе добра која припадају држави, не смеју истом располагати, јер чим је то државна имовина, односно туђа имовина, онда по самој природи ствари лице код кога се таква имовина нађе, по општем принципу, таквом имовином не сме располагати.

3) Оно што је речено у члану 4 нацрта закона о заштити народних добара садржано је у члану 6 поменуте одлуке о прелазу у државну својину непријатељске имовине. Нејасно је, према томе, зашто би се ово понављало, а посебно је нејасно какве су промене „у статусу“ које могу настати путем правилних послова „који падају под удар члана 6 поменуте одлуке“.

4) Никако се не би могло прихватити гледиште изражено у члану 6 нацрта Закона о заштити народних добара, по коме би прописе о измени и извршењу овог закона издавало Министарство индустрије, јер би то значило признати Министарству индустрије право на доношење закона, пошто измене у закону нису ништа друго него сам закон.

Није потребно такође налагати „федеративним властима“ да објаве закон у „свом службеном листу“, јер објављивањем закона настаје његова правна снага без обзира да ли је он објављен у службеном листу федералне јединице.

Према изложеном, отпали би чланови 1, 3, 4, 6 и 7 пројекта поменутог закона као сувишни, а остало би да се у једној прецизнијој форми изда закон који би садржавао одредбе о обавези пријављивања имовине која прелази у државну својину и о санкцијама за оне који државну имовину не би пријавили. Ако је то смисао пројектованог закона, онда би он имао да гласи овако:

Члан 1

Лице у чијој се државини налази имовина, која према члану 1 Одлуке о прелазу у државну својину непријатељске имовине, о државној управи над имовином непријатељских лица и о секвестрацији над имовином коју су окупаторске власти присилно отуђиле, прелази у

државну имовину, као и лица којима је познато где се та имовина налази дужна су да о томе известе Управу државних добара, односно њене подручне установе, у року од 15 дана од дана ступања на снагу овог закона.

Овој обавези подлежу и јавне установе.

Члан 2

Уколико лица из члана 1 става 1 не поднесу пријаве у означеном року, казниће се, ако по другим прописима није предвиђена тежа казна, казном до три године присилног рада, а у сваком случају одговараће за штету која је услед пропуштања подношења пријаве о року настала.

Члан 3

Овај закон ступа на снагу даном обнародовања.

То су примедбе друга Фрола.

Али, пошто је време поодмакло, предлажем да ову седницу закључимо с тим да наредну закажемо кад се ово питање поново размотри на надлежним местима пошто су гледишта различита. (Прима се).

(Седница је закључена у 13 часова).

7 SEDNICA

(16 i 17 maja 1945)

Početak u 10 časova.

Prešedavao Prešednik Zakonodavnog odbora Prešedništva AVNOJ-a **Moša Pijade**.

Prisutni: Marko Vujačić, Dmitar Vlahov, Petar Stambolić;

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović, Ministar pravosuda DFJ Frane Froš, Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević, Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović.

Prešednik: Otvaram sedmu sednicu Zakonodavnog odbora AVNOJ-a, koja je zakazana sa ovim dnevnim redom:

- 1) pretres Predloga zakona o zaštiti narodnih dobara i njihovom upravljanju;
- 2) pretres Predloga zakona o postupku konfiskacije i sekvestracije imovine ratnih zločinaca, narodnih neprijatelja i drugih osuđenika;
- 3) pretres Predloga zakona o kažnjavanju izazivanja nacionalne, rasne ili verske mržnje, razdora, netrpeljivosti i omalovažavanja;
- 4) pretres Predloga zakona o građanskoj mobilizaciji veterinarara.

Prelazimo na dnevni red, na pretres Predloga zakona o zaštiti narodnih dobara i njihovom upravljanju.

Pre prelaska na diskusiju obaveštavam da je Privredni savet ponovo dostavio nov tekst Predloga zakona o zaštiti narodnih dobara i njihovom upravljanju, a da je povukao onaj predlog o kome smo na poslednjoj sednici diskutovali. Međutim, jutros sam primio od Zakonodavnog saveta Vlade DFJ poseban, nov Predlog zakona o zaštiti narodnih dobara sa zahtevom da se on uzme kao osnov za diskusiju.

Ja ću vam prvo pročitati predlog Privrednog saveta koji glasi (čitaj):

ZAKON

O ZAŠTITI NARODNIH DOBARA I NJIHOVOM UPRAVLJANJU

I — Opšta zaštita narodne imovine

Član 1

Sva nepokretna i pokretna dobra koja su na osnovu Odluke AVNOJ-a od 21 novembra 1944 god. prešla u državnu svojinu postala

su danom stupanja na snagu te Odluke neotuđiva i nezastariva narodna imovina.

Gornja odredba se primenjuje i na ona dobra koja predu u svojini države rešenjima i presudama donetim naknadno od nadležnih vlasti na osnovu gornje Odluke i drugih zakona i to danom donošenja ovih presuda i rešenja.

Član 2

Sva lica u čijoj se državi nalazi imovina pomenuta u članu 1 dužna su najdalje u roku od 30 dana od stupanja ovog Zakona na snagu prijaviti je saveznoj odnosno zemaljskim upravama narodnih dobara, u koliko to već nije ranije učinjeno, i to u dva primerka sa tačnim opisom predmeta i vrednosti.

Isto tako, sva ona lica, kojima je poznato da se narodna imovina nalazi u privatnoj državini, dužna su da učine prijavu u smislu stava 1 ovoga člana.

Sve javne vlasti i ustanove u čijoj se državini nalazi narodna imovina obavezna su da učine prijavu državnoj upravi narodnih dobara sa naznačenjem kako su ova dobra došla u njihovu državinu, a uz procenu njihove vrednosti.

Član 3

Lica u čijoj se državini nalaze narodna dobra, ne smeju sa istima raspolagati niti ma kome davati na upotrebu bez pismenog odobrenja savezne odnosno zemaljske uprave narodnih dobara, ili onih organa koje ove uprave za to ovlaste.

Član 4

Sve promene u vlasništvu dobara navedenih u članu 1 ovog Zakona, sva opterećavanja i zaduživanja pomenute imovine učinjena posle prelaska u državnu svojinu, kao i sve promene u statusu ovih dobara obavljene putem pravnih poslova, koji padaju pod udar člana 6 Odluke AVNOJ-a od 21 novembra 1944 god. nemaju pravnog dejstva prema državi. Uprave narodnih dobara ovlaštene su da pomenutu imovinu mogu u svako doba oduzeti od njenih držaoca i postupiti sa njom kao sa narodnom imovinom.

Član 5

Svako samovoljno prisvajanje, razvlačenje, uništavanje ili oštećenje narodne imovine kazniće se prema propisima člana 10 ovog Zakona.

II — Dužnosti rukovodećih organa kojima je poverena uprava narodne imovine

Član 6

Lica koja su postavljena da upravljaju i rukovode narodnim dobrima ili imovinom stavljenom pod kontrolu države, dužna su da to

učine kao dobri i savesni privrednici. Ona su odgovorna za savesno i pravilno izvršavanje svih propisa, naredaba i uputstava, koja izdaju nadležne vlasti kao i za sve zlonamerne radnje i nedovoljnu brižljivost u pogledu zaštite, rukovanja i racionalnog iskorištavanja narodnih dobara.

Član 7

Dužnosti lica koja upravljaju i rukovode narodnim dobrima naročito su sledeća:

- 1) Preuzimanje svih potrebnih mera za tačan popis i utvrđivanje imovine koja im je poverena;
- 2) Preuzimanje svih potrebnih mera za obezbeđenje, čuvanje i racionalno iskorišćavanje pomenute imovine.
- 3) Savesno i blagovremeno izvršavanje naredenja, uputstava i proizvodnih zadataka izdatih od nadležnih vlasti; (ako rukovodilac smatra da se ove naredbe, uputstva i proizvodni zadatci, s obzirom na konkretne okolnosti ne mogu izvršiti, dužan je da o tome blagovremeno obavesti vlast koja ih je izdala i zatraži njenu novu odluku);
- 4) Tačno obaveštavanje o poslovanju i proizvodnim mogućnostima poverenih im dobara i to u rokovima, koje bude propisala nadležna nadzorna vlast;
- 5) Brižljiv nadzor nad urednim vođenjem knjiga u preduzećima i ispravnim materijalnim rukovanjem narodnim dobrima;
- 6) Stavljanje predloga za što racionalnije iskorišćavanje poverene im narodne imovine.

Član 8

Zabranjeno je licima koja upravljaju i rukovode narodnim dobrima:

- 1) Svaka mera raspolaganja narodnim dobrima ma u kom obliku, izuzev u granicama ovlašćenja koja su im data od strane nadležne nadzorne vlasti;
- 2) Odavanje poslovnih tajni poverenih im preduzeća, davanje podataka nepozvanim licima o stanju poslova i unutrašnjim prilikama u preduzeću;
- 3) Sve radnje koje bi imale za cilj da njima ili drugim licima pribave ličnu korist, a na štetu narodne imovine koja im je poverena.

Član 9

Lica koja su zaposlena u svojstvu radnika i nameštenika u preduzećima pod državnom upravom ili kontrolom biće odgovorna po propisima ovog zakona ukoliko bude dokazano njihovo saučestvo ili lična krivica u delima kažnjivim na osnovu ovog zakona.

Član 10

Prekršaji propisa ovog Zakona kažnjavaju se prema težini dela:

- 1) Novčanom kaznom od 50 do 50.000 dinara;
- 2) Prinudnim radom od 1 meseca do 10 godina;
- 3) Delimičnom ili potpunom konfiskacijom imovine osuđenog lica;
- 4) Smrtnom kaznom.

Kazna pod tačkom 1 može se uporedno izreći sa kaznom pod tačkom 2, a pod tačkom 3 uporedno sa tačkom 2 i 4.

Kazna pod tačkom 4 izriče se u težim slučajevima kad je izvršilac dela postupio s naročitom bezobzirnošću protiv narodnih interesa ili im u svojoj nameri naneo veliku štetu.

Pri odmeravanju visine kazne uzimaće se naročito u obzir zla volja i društvena pokvarenost izvršioca kao i veličina štete, koja je delom iz ovog zakona nastala ili bi mogla nastati za narodne ili državne interese. Jednako će se kao otežavajuća okolnost uzeti i dela u povrat.

Član 11

Za sprovođenje postupka i donošenje presude po ovom zakonu nadležan je sreski narodni sud. Ako se u tom postupku dokaže da bi delo kažnjivo po ovom zakonu moglo povući sa sobom smrtnu kaznu, sreski sud će obustaviti postupak i čitav predmet dostaviti nadležnom okružnom sudu.

Postupak za prekršaje iz prvog dela ovog Zakona pokreće se na prijavu ma kog lica ili po zvaničnoj dužnosti. Ove vlasti koje dođu do saznanja o postojanju dela iz ovog zakona dužne su podneti prijavu nadležnom sreskom sudu.

Postupak za prekršaje iz drugog dela ovog Zakona pokreće se na prijavu nadležne vlasti i svakog lica.

Član 12

Protiv presude narodnih sudova donetih u prvom stepenu, ima mesta žalbi u roku od mesec dana na viši narodni sud, čija je presuda konačna. Žalba po pravilu ne zadržava izvršenje presude, izuzev slučajeva smrtne kazne, ali sud može da odloži izvršenje do pravosnažnosti presude, ako postoji opasnost da bi usled izvršenja presude nastala za osuđenog nepopravljiva šteta.

Član 13

Redovni narodni sudovi mogu narediti da se okrivljeno lice pritvori, ako postoji opasnost bekstva, kao i u slučajevima kada je u pitanju delo za koje bi se u smislu člana 10 ovog zakona mogla izreći smrtna kazna.

Član 14

Lica kojima je poverena uprava narodnih dobara, kao i ona koja su u takvim preduzećima i objektima zaposlena odgovaraju i za sva dela kažnjiva po zakonu o suzbijanju nedozvoljene špekulacije i priredne sabotaze, učinjena u svojstvu odgovornih rukovoca pomenutim dobrima.

Član 15

Ovaj zakon stupa na snagu danom obnarodovanja u »Službenom listu«.

Sada ću vam pročitati predlog koji sam primio od Zakonodavnog saveta Vlade DFJ, a koji glasi (čita):

PREDLOG ZAKONA O ZAŠTITI NARODNIH DOBARA

Član 1

Sva nepokretna i pokretna dobra koja su na osnovu Odluke AVNOJ-a od 21.XI.1944 god. prešla u državnu svojinu, postala su danom stupanja na snagu pomenute Odluke neotuđiva i nezastariva narodna imovina.

Član 2

Sva lica u čijoj se državi i posle donošenja u čl. 1 navedene odluke AVNOJ-a nalazi imovina pomenuta u članu 1, dužna su u roku od 15 dana po stupanju na snagu ovog Zakona prijaviti istu državnoj upravi narodnih dobara neposredno ili preko federalnih uprava.

Isto tako, sva ona lica kojima je poznato da se gornja narodna imovina nalazi u privatnoj državi treba da učine prijavu u smislu stava 1 ovog člana.

Sve javne vlasti i ustanove u čijoj se državi nalazi narodna imovina bez znanja i odobrenja državne uprave narodnih dobara, obavezna su da učine prijavu pomenutoj Upravi sa naznačenjem kako su ova dobra došla u njihovu državinu.

Član 3

Lica u čijoj se državi nalaze narodna dobra ne smeju sa istima raspolagati niti ih ma kome davati na upotrebu bez pismenog odobrenja državne uprave narodnih dobara, ili onih organa koje ova Uprava za to ovlasti.

Član 4

Lica koja se ogreše o propise čl. 2 i 3 ovog Zakona biće kažnjena do tri godine prisilnog rada i odgovaraće državi za svu štetu koja bi nastupila kao posledica ovog prekršaja.

Član 5

Sve promene u vlasništvu dobara navedenih u čl. 1 ovog Zakona, sva opterećenja i zaduživanja pomenute imovine učinjena posle stupanja na snagu Odluke AVNOJ-a od 21.XI.1944 god. kao i sve promene u statusu ovih dobara izvršene putem pravnih poslova koji padaju pod udar člana 6 pomenute Odluke, nemaju pravnog dejstva prema državi. Državna uprava narodnih dobara je ovlašćena da pomenutu imovinu u svako doba oduzme od njenog držaoca i postupi sa njom kao sa narodnom imovinom.

Član 6

Lica kojima je poverena uprava ili čuvanje narodnih dobara ili koja se nalaze u službi pri nekom narodnom dobru, ako postupaju sa narodnim dobrom nesavesno i nebrižljivo, tako da od takvog postupka narodno dobro trpi štetu ili se smanji proizvodna sposobnost dobra ili rad dobra ne odgovara postavljenom mu privrednom planu, kazniće se zatvorom od jedne do tri godine.

Ako je pričinjena šteta mala ima mesta disciplinskoj kazni i naplati štete.

Član 7

Ista lica ako potkradaju povereno im narodno dobro ili ga poklanjaju ili ga prodaju za svoju ličnu korist ili ga nesavesno rasipaju ili dozvoljavaju njegovo razvlačenje ili potkradanje od strane trećih lica, kazniće se robijom od dve do pet godina.

U slučaju male krađe ima mesta disciplinskoj kazni i naplati štete.

U težim slučajevima, ako je delo izvršeno u nameri da se narodnom dobru nanese šteta s ciljem smetanja narodne privrede delo se kažnjava po zakonu o suzbijanju špekulacije, privrednog štetništva i sabotaze.

Član 8

Ista lica bilo u građanskoj ili vojnoj službi ako samovlasno i neovlašćeno prisvoje neko narodno dobro ili ratni plen ili dobro koje tek ima da pređe u državnu svojinu ili pod državnu upravu kazniće se robijom od jedne do 10 godina.

Ista lica ako takvo dobro iz tačke 1 ovog člana neovlašćeno zauzmu i priključe njima poverenom dobru kazniće se zatvorom od 1 do 12 meseci. U slučaju da od takvog postupka nastane veća šteta za državu i privredu, ili da je postupak imao karakter pljačke ili da je doveo do nekontrolisanog rasipanja narodne imovine, krivac će se kazniti robijom od 1 godine do 5 godina.

Član 9

Službenik koji prima ili izdaje pokretnu i nepokretnu narodnu imovinu bez popisa i protivno postojećim propisima o rukovanju narodnom imovinom, kazniće se zatvorom od 6 meseci do 2 godine.

U slučaju da to radi ponovljeno ili da se prouzrokuje veća šteta kazniće se robijom od 1 do 3 godine.

Član 10

Službenik koji primi mito da bi neku državnu imovinu, stan ili nameštaj ustupio na korišćenje licu koje je dalo mito, kazniće se robijom od 2 do 6 godina. Istom kaznom kazniće se i lice koje je dalo ili ponudilo mito službeniku.

Član 11

Propisi člana 6, 7, 8 i 9 ovog zakona važe ne samo za imovinu iz člana 1 ovog zakona, nego za svaku državnu imovinu uopšte.

Član 12

Ovaj zakon stupa na snagu danom obnarodovanja u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Ja bih predložio da mi vodimo diskusiju na bazi oba nacerta.

Meni se čini da bi kombinovanjem predloga Privrednog saveta Savezne vlade i predloga Zakonodavnog saveta Savezne vlade mogli pripremiti jedan prilično dobar zakon pošto je u prvom bolje obrađena osnovna zakonska materija, a u drugom su mnogo bolje obrađene krivično odredbe i sankcije.

Inače potreba donošenja ovog zakona je velika; zakon je po mom mišljenju neophodan i hitan. Ima na terenu pojava neovlašćenog prisvajanja i neodgovornog rukovanja narodnom imovinom. Treba zakonom obezbediti da se narodna imovina zaštititi od svakog upropašćivanja, razvlačenja i neracionalnog gazdovanja. Po mom mišljenju u ovaj zakon treba uneti i krivično sankcije, iako je to specijalan zakon. Jer, mi bez sankcija ne možemo ništa uspešno zaštititi. Treba reći to i to delo će se toliko i toliko kazniti.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Ja isto tako mislim da je ovaj zakon i potreban i, ako hoćete, hitan. Sve ono što je konfiskacijama postalo narodna imovina predstavlja neocenjivo bogatstvo. Tim se uvek ne postupa kako treba. Pitanje je, upravo, veliko je pitanje, da li je sva narodna imovina i prijavljena. Prema tome, mora se zakonom narediti, kao što je već predviđeno u projektima koji su nam pročitani, da se u određenom roku mora sve prijaviti.

Međutim, ja ne znam da li bi trebalo zaoštriti i u kom sve pogledu pitanje prava raspolaganja narodnom imovinom. Po mom shvatanju, a i dosadašnje iskustvo je to pokazalo, ta prava bi trebalo što više ograničiti. Bilo je slučajeva na poljoprivrednim dobrima da su upravo narodnih dobara odnosile izvestan inventar i dodeljivale ga drugim ustanovama iako je on ovamo bio mnogo potrebiji. Posle se tom inven-

taru skoro nije moglo ući u trag: #šao je iz jednih u druge ruke. Ali je šteta time bila nesumnjiva. Ja sam za to da se to spreči i da ko kod upravlja izvesnom imovinom da za nju i odgovara, i moralno i materijalno.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Glede ovih zakonskih prijedloga ja bih imao da kažem načelno ovo: zakon je potrebno donijeti i to što prije. To je i stanovište Vlade. Drugo načelno pitanje je u tomu da li ovaj zakon treba da sadrži i krivične odredbe. Mi smo stali na stanovište da treba.

Ja mislim da jedan ovako kratak zakon ne bi odgovarao svom cilju. Po mom shvaćanju zakonu nije zadaća da obezbijedi samo prijavljivanje imovine koja je pripala narodu, već da obezbijedi i pravilno rukovanje i raspolaganje njom, što i sam naslov treba da kaže. Pored toga, potrebno je predvidjeti i sankcije za prekršaje i teža krivična djela protiv narodne imovine. Ja sam tog gledišta bio i u Zakonodavnom savjetu, a i drug Kardelj tako misli. Zato su tom dijelu zakonskog nacrtu stručnjaci Ministarstva pravosuda a i u Zakonodavnom savjetu posvetili posebnu pažnju, iako oni sva pitanja nisu konkretno u ovom nacrtu najbolje riješili. Popravkom tih manjkavosti i kombiniranjem ovih dvaju projekata, kao što je to već spomenuo drug Pijade, možemo doista sačiniti jedan dobar tekst.

Zato ću se ja sada zadržati na tim krivičnim odredbama prijedloga koje je drug Pretsjednik ovdje pročitao kao prijedlog izraden po Zakonodavnom savjetu.

Te primjedbe su sljedeće (č i t a):

Član 6, 7, 8, 9 i 10 govore o kaznama koje bi imale stići lica koja bilo kao upravitelji, čuvari ili kao službenici nesavjesno vrše svoju dužnost i upropašćuju narodnu imovinu. Slažem se da bi za takva djela i propuste doista trebalo odrediti strože mjere, nego što se upotrebljavaju inače, a naročito što se tiče upravitelja čija je odgovornost po općim načelima samo civilno-pravna (jednaka je odgovornost mandatora, povjerenika, opunomoćenika).

No, kod određivanja kazni za djela navedena u tim članovima ne bih se složio da se služimo starom terminologijom kažnjavanja robijom i zatvorom. Osim toga, ne bi mogao prihvatiti da se kod manjih šteta kažnjava počinitelj disciplinskom kaznom, jer je to pojam potpuno neodređen, pa čak i za državne službenike, akamoli za obične upravitelje. Zato bismo bili u principu da se upotrebljava konstantno izraz zatvor — jer kod izvršavanja kazne i onako danas nema razlike između robije i zatvora. Osim toga, ne bih nikako predviđao disciplinsku kaznu za manju štetu, već bih u takvim slučajevima vremenski razmak kazne zatvora proširio. Osim toga, kod svake kazne trebalo bi izreći da je osuđenik dužan i naknaditi štetu koju je prouzrokovao svojim radom.

Obzirom na izneseno predlažem da se u članu 6 kaže da će se za djelo u tom članu navedeno kazniti počinitelj zatvorom od šest mjeseci do tri godine, kao i konfiskacijom imovine do visine počinjene štete.

Stav 2 član 6 treba da otpadne.

U članu 7 treba reč »robijom« zamijeniti sa reči »zatvorom« od dve do pet godina kao i konfiskacijom imovine do visine počinjene štete.

Stav 2 član 7 treba da otpadne.

U stavu 3 člana 7 treba metnuti da se djelo kažnjava po Zakonu o suzbijanju nedopuštene špekulacije i privredne sabotaze, kako doslovno glasi taj zakon.

Član 8, 9 i 10 treba jednako tako nadopuniti u smislu gore iznesenih načela da se svagdje metne kazna zatvora mjesto robije i konfiskacija imovine do visine počinjene štete.

Na osnovu ovoga što sam iznio, predložio bih da se odredbe čl. 6—10 Prijedloga zakona o zaštiti narodnih dobara izrađen po Zakonodavnom savjetu unesu u drugi nacrt izrađen po Privrednom savjetu. Pri tome bi trebalo dakako izvršiti još izvjesne promjene i dopune. Ukoliko se to prihvati, ja ću dati i konkretne prijedloge.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Slušajući ovde gospodu kolege iz Vlade mogu samo da primetim to da je vrlo nezgodno da Vlada pred Zakonodavni odbor i pred Narodnu skupštinu izlazi sa dva, pa čak i sa tri različita predloga. Privredni savet i Zakonodavni savet su organi Vlade. Oni se ovde pojavljuju u ime Vlade i to sa dva predloga koji su radeni po dvema različitim koncepcijama! To je u najmanju ruku neuobičajeno, to je postupak koji u parlamentarizmu nije uopšte poznat. Zakonodavni odbor mora da zna samo za jedan predlog Vlade, samo za jedno određeno njeno mišljenje, a ne da se ovde u ime Vlade kaže može i ovako a može i onako. Zato ja i ovde insistiram da se svi predlozi koji poliču od članova Vlade prethodno iznose pred Ministarski savet, pa tek onda da se upućuju zakonodavnom telu. To je, gospodo, jedan od osnovnih zakona parlamentarizma.

Toliko sam hteo da kažem o ovom pitanju.

Što se tiče samog zakona, mogu reći da sam saglasan sa njegovim donošenjem. Mislim da ga je trebalo i ranije doneti. Možda bi se manje narodne imovine raznelo. Ali ni sad nije dockan, jer će on svakako pozitivno delovati.

I ja sam za to da se unesu u zakon i sankcije, da se predvide kazne za dela kojima se pričinjava šteta narodnoj imovini bilo od privatnih lica bilo od ljudi u državnom aparatu, a naročito da budu stroge kazne za one koji rukuju i upravljaju imovinom.

Ovaj zakon je u prvom redu zakon morala. Mi moramo vaspitavati naše mlade naraštaje da poštuju opšte više od svoga, od ličnoga, više od svega. (Moša Pijade: Mi ih tako i vaspitavamo!). Ja to i želim.

Zato ja pozdravljam i ovu inicijativu sa željom da se od svih ovih nacрта uzme ono što je najbolje.

Josip Rus: O ovom pitanju mi smo dosada nekoliko puta diskutovali. Upravo, ovo je pitanje aktuelno od dana donošenja odluke o prelasku imovine neprijatelja u državnu svojinu. No, meni se čini da nijedan od ovih projekata ne odgovara nameni zakona. Pogotovo onaj prvobitni projekat koji je, istina, drug Pijade odbacio, ali se na njega osvrnuo drug Frol. Međutim, ni ova dva nisu kompletna, pa čak i ako se od njih napravi jedan, jer treba, mislim, ovim zakonom stvoriti jedan sistem zaštite i upravljanja narodnim dobrima. Meni se čini da ovde treba uneti niz regula o načinu rada samih uprava narodnih dobara.

Pretsednik: To će biti posebno regulisano. Ovim zakonom ne možemo i to rešiti.

Josip Rus: Ja lično mislim da bi ceo kompleks pitanja upravljanja narodnom imovinom trebalo rešiti baš ovim zakonom.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Pa to je predviđeno ovim nacrtima, a te odredbe će ući svakako i u prijedlog koji će dati Zakonodavni odbor.

Pretsednik: Mislim da možemo preći na redigovanje, na pretres u pojedinostima. (Možemo).

Dakle, kako ćemo naslov? Ja bih uzeo ovaj iz druge verzije Privrednog saveta: Predlog zakona o zaštiti narodnih dobara i njihovom upravljanju. (Josip Rus: Da, taj više odgovara.) Onda, brisao bih podnaslove, jer je zakon kratak. (Prima se).

Šta mislite o čl. 1 da li da ga uzmemo iz predloga Privrednog saveta ili iz predloga Zakonodavnog saveta? (Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Već je rečeno da ćemo za bazu uzeti drugi prijedlog Privrednog savjeta, a za krivične odredbe prijedlog Zakonodavnog savjeta). Dobro. Drug Frol je učinio neke primedbe.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja sam predložio da se ovde popravi u prvom stavu ono „nezastariva“, jer to može biti pravo, a ne sama imovina.

Pretsednik: To je umesno. Ja bih prosto izostavio „neolutiva i nezastariva“, pa bih na kraju stava 1) koji ćemo tako i obeležiti, dodao „na čiju je svojinu pravo države nezastarivo“. (Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: To je dobro).

Prima li se? (Prima). Drugi stav je dobar, ukoliko ko drugi nema primedaba. (Nema). To znači član 1 je primljen sa ovom izmenom.

Prelazimo na čl. 2 iz predloga Privrednog saveta.

Na ovaj član je bilo više primedaba. Drug Rus i ja spremili smo novu redakciju, koju ću vam pročitati (čita):

Član 2

1) Sva lica i sve javno vlasti i ustanove, kao i službenici u čijoj se državini na dan objavljivanja ovog Zakona zateče imovina iz člana 1, bez obzira na način na koji je ta imovina dospela u njihovu državinu, dužna su da najdalje u roku od 30 dana od stupanja ovog Zakona na snagu prijave istu saveznoj odnosno zemaljskim upravama narodnih dobara, ukoliko to nije već ranije učinjeno, i to u dva primerka s točnim opisom predmeta i naznačenjem načina na koji su do njih došli.

2) U selima prijava se može učiniti i usmeno kod mesne vlasti, koja će o tome sastaviti zapisnik i isti smesta uputiti nadležnoj upravi narodnih dobara.

Mislim da se ovom redakcijom jasnije podvlači dužnost prijavljivanja i najbolje rešava pitanje tehnike prijavljivanja, naročito na selu. (Prima se).

Treći član predloga je dobar i možemo ga zadržati. (Tako je!).

I član 4 predloga Privrednog saveta možemo usvojiti s tim da se u drugom redu umesto „sva opterećavanja“ kaže „sva opterećenja“. (Dobro).

Ministar pravosuda DFJ Franje Frol: Ja sam mislio da ono što je već odlukom AVNOJ-a regulisano da sada ponovo ne treba u specijalnom zakonu predviđati. Međutim, ovde je istaknuto da to nije suvišno i da se na tomu insistira. U redu.

Predlažem da se član 5 predloga izostavi i naslov ispred člana 6 drugog prijedloga Privrednog savjeta, pa da se taj član 6 i 7 spoje u jedan, i to da bude član 5, s tim da se cijela druga rečenica člana 5 izostavi.

Pretsednik: Ja mislim da je ovo dobro. Prima li se? (Prima).

Član 8 sada postaje član 6. Ja bih ovaj član malo preuredio. Ovaj stav 3 preradio bih, tj. proširio i stavio kao stav 1), a ovaj sadašnji stav prvi proglasio stavom drugim, s tim što bi ove podstavove umesto arapskih brojki obeležio sa a) i b).

Prema tome ceo član 6 po mom predlogu glasio bi ovako (č i t a):

Član 6

1) Lica kojima je povereno upravljanje i rukovođenje narodnim dobrima odgovorna su za savesno i pravilno izvršavanje svih propisa, naredaba i uputstava, koja izdaju nadležne vlasti, kao i za sve zlonamerne radnje ili nedovoljnu brižljivost u pogledu zaštite, rukovanja i racionalnog iskorišćavanja narodnih dobara;

2) Zabranjeno je licima koja upravljaju i rukovode narodnim dobrima:

a) svaka mera raspolaganja narodnim dobrima ma u kom obliku, izuzev u granicama ovlašćenja koja su im data od strane nadležne nadzorne vlasti;

b) odavanje poslovnih tajni poverenih im preduzeća, davanje podataka nepozvanim licima o stanju poslova i unutrašnjim prilikama u preduzeću.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja bih sada kao član 7 unio ovaj član 10 koji govori o prekršajima, ali u sasvim novoj redakciji o čemu sam već prije govorio. Taj član 7 mogao bi glasiti (č i t a):

Član 7

- 1) Prekršaji propisa iz člana 2 i 3 ovog zakona kažnjavaju se:
  - a) novčanom kaznom u visini do polovine neprijavljene imovine;
  - b) prinudnim radom do 3 godine.
- 2) Kazne pod a) i b) mogu biti izrečene svaka za sebe ili i zajedno.
- 3) U težim slučajevima može se izreći i kazna konfiskacije imovine osuđenoga.

Josip Rus: Ovo je dobro rešenje.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Zašto se ovde beži od određenih novčanih kazni, već se ostavlja da se kazna odmerava po procenti imovine?

Pretsednik: Bolje je ovako, jer da je kazna tačno određena u novcu, može se izračunati da li se isplati činiti prekršaj. Ovako neka se malo više razmisli. Prima li se predlog druga Frola? (Prima).

Josip Rus: Kao član 8, mislim, da bi mogao doći član 8 predloga Zakonodavnog saveta.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja sam taj prijedlog isto tako kanio predložiti s tom dopunom što bi se iza riječi »narodnom dobru« umetnule riječi »kao radnici i namještenici«.

Pretsednik: Ali da i ove stavove obeležimo sa 1) i 2). Prima li se? (Prima).

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Kao član 9 mogao bi doći član 7 Zakonodavnog savjeta s tim što bi se u prvom stavu umjesto »robijom« kazalo »strogim zatvorom«, a da se disciplinske kazne o kojima se govori u drugom stavu kaže: »U slučaju male krađe kazna se može odmeriti ispod određenog minimuma i odrediti naplata štete«. U trećem stavu ja sam već ranije predložio da se izvrši tačno pozivanje na odredbu Zakona o suzbijanju nedozvoljene špekulacije i priredne sabotaze, tj. na čl. 4, tačku 4 i da se naziv zakona tačno ispiše.

Pretsednik: Ja ovo primam.

Petar Stambolić: Ja mislim da je dobro što se ove odredbe unose iz drugog predloga, jer su one zaista konkretnije.

Pretsednik: Prima li se? (Prima). Obeležićemo ove stavove čl. 9 sa 1), 2) i 3).

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Članom 10, 11 i 12 ja bih proglasio članove 8, 9 i 10 prijedloga Zakonodavnog savjeta s tim što bismo, saglasno već izvršenim terminološkim izmjenama svuda gdje stoji »robijom« ispisali »strogim zatvorom«.

Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević: I stručnjaci iz našeg resora predložili su da se ove odredbe unesu u zakon. Ja lično mislim da je predlog pravilan.

Pretsednik: Ja sam ovo sada pregledao i mislim da možemo primiti. Ali ostaje otvoreno pitanje smrtno kazne i kazne konfiskacije imovine, jer smo to izostavili kad smo ponovo redigovali član 7, ranije čl. 9, pošto smrtnoj kazni tu nije bilo mesto.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Za član 13 predlažem slijedeću redakciju (č i t a):

Član 13

1) Pored kazni predviđenih u članu 7 do 12 ovog zakona, može se u isto vrijeme izreći i kazna djelomične ili potpune konfiskacije imovine osuđenog, kao i kazna gubitka građanskih prava poslije izdržane kazne.

2) Smrtna kazna za djela po ovom zakonu izriče se u težim slučajevima kad je izvršilac djela postupio s naročitom bezobzirnošću protiv narodnih interesa ili im je u zloj namjeri nanio veliku štetu.

Pretsednik: Ja bih ovo prihvatio. To su ustvari preradena posljednja dva stava ranijeg člana 9 predloga Privrednog saveta. Prima li se? (Prima).

Na redu je član 14.

Josip Rus: To bi mogao biti član 11 predloga Privrednog saveta, s tim da se izostavi ceo posljednji stav koji počinje: »Postupak za prekršaje...«

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja to prihvaćam, ali da se u prvom stavu umjesto »sreski sud« kaže »sreski narodni sud«, a u drugom stavu umjesto »iz prvog dijela ovog zakona« kaže »iz čl. 7—12 ovog zakona«, jer više nema odeljaka ni podnaslova.

Pretsednik: Prima li se? (Prima). Samo da stavove obeležimo sa 1) i 2). Šta mislite o članu 15?

Josip Rus: To bi mogao biti član 12 predloga Privrednog saveta.

Pretsednik: Dobro.

Marko Vujačić: Samo se mora reći otkada se računa rok za žalbu.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Stavićemo »od dana saopštenja presude«. Tu treba dodati još i to da je presuda višeg suda konačna i izvršna, a ne samo konačna.

Pretsednik: U redu: Prima li se? (Prima).

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Kao član 16 trebalo bi da uđe propis člana 13 prijedloga Privrednog savjeta s tom izmjenom što bi se ispustilo ono »u smislu člana 10 ovog zakona« jer to više ne odgovara rasporedu materije u zakonu.

Pretsednik: Saglasan sam i sa tim. Ima li primedaba? (Nema). Ja ne vidim šta bismo još uneli u ovaj projekat.

Josip Rus: Još samo posljednji član: kad zakon stupa na snagu.

Pretsednik: Ako je tako, onda ćemo reći »stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«, a ne »danom obnarodovanja«.

Prima li se posljednji član 17? (Prima).

Na taj način mi smo usvojili Predlog zakona o zaštiti narodnih dobara i njihovom upravljanju.

Sada predlažem da predemo na treću tačku dnevnog reda, na predlog Predloga zakona o kažnjavanju izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje, razdora, netrpeljivosti i omalovažavanja pošto projekat o postupku konfiskacije nije još gotov.

Dozvolite mi da vas prethodno ukratko upoznam sa istorijatom ovog nacerta i potrebom ozakonjenja podnesenog projekta.

Još odmah po oslobodenju postavilo se pitanje povraćaja u sva prava, javna i privatna, svih onih lica koja su tih prava bila lišena pre 6 aprila 1941 godine i u toku okupacije iz rasnih, nacionalnih ili verskih pobuda bilo od strane nemačkih, italijanskih, bugarskih ili mađarskih fašista ili od domaćih profašističkih režima odnosno od nemačkih, nedićevsko-pavelićevih agentura. Jasno je da se danas pitanje samog prava na povraćaj u ranije javno-pravne i imovinsko-pravne odnose ne postavlja, pošto je to jedna od tekovina naše Narodnooslobodilačke borbe, koja je, uostalom, ozakonjena Odlukom AVNOJ-a od 21 novembra 1944 godine o državnoj upravi nad imovinom neprisutnih lica, već se jedino postavlja pitanje postupka za ostvarenje ovog prava. A u tom pogledu situacija Jevreja je istovetna sa položajem Srba izbeglica, koji u pokušaju ostvarenja svojih prava mogu naići i nailaze (u Makedoniji i Sremu) na smetnje slične onima na koje nailaze Jevreji u Beogradu. Otuda pitanje povraćaja izgubljenih prava Jevreja, izbeglica i svih ostalih lica koja su iz nacionalnih, rasnih ili verskih razloga bili lišeni prava čini jedinstven problem koji je morao biti jednoobrazno rešen istom zakonskom odlukom. Za to govori ne samo princip pravičnosti i princip jednakosti, već i razlog političke mudrosti.

Zbog izvesnih nepravilnih postupaka nižih organa u konkretnom rešavanju ovih pitanja, bilo je predloženo donošenje odluke o ukidanju rasističkih mera protiv Jevreja i o postupanju sa imovinom odsutnih građana jevrejske narodnosti, odnosno mojsijske vere. Međutim, mi jednu takvu meru, koja bi štitila samo Jevreje, nismo mogli doneti iz razloga koje sam malopre naveo.

Međutim, ukoliko je vreme odmicalo, a u smislu našeg shvatanja nacionalnog pitanja i u duhu tekovina Narodnooslobodilačke borbe, morala se zagarantovati potpuna ravnopravnost građana ukidanjem svih povlastica na osnovu rasne, verske i nacionalne pripadnosti i zabraniti, upravo kažnjavati svaku propagandu kojoj bi bio cilj izazivanje i raspirivanje nacionalne, rasne i verske mržnje, netrpeljivosti, ili omalovažavanje bilo na koji način, bilo kakvim sredstvima. Jer, bratstvo i jedinstvo naših naroda jeste osnovna tekovina borbe naših naroda, ono mora biti i ostati večni temelj našeg novog društva, najjača poluga društvenog života u novoj narodnoj zajednici, Demokratskoj federativnoj Jugoslaviji kao što je bila osnov naše Narodnooslobodilačke borbe.

Da bi se ta naša politika u nacionalnom pitanju i ozakonila, jer je ona praktično sprovedena od prvih dana Narodnooslobodilačke borbe, pristupilo se izradi zakona. I Ministar unutrašnjih poslova drug Zečević podneo je Nacrt zakona o zaštiti ravnopravnosti naroda, koji ću vam ja sada pročitati (č i t a):

ZAKON

O ZAŠTITI RAVNOPRAVNOSTI NARODA I GRAĐANA DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Član 1

Svako delanje kojim se neposredno ili posredno, trajno ili privremeno (ad hoc), opšte ili pojedinačno (ad personam), na bilo koji način, u bilo kojem vidu i u bilo kojoj meri ograničavaju prava ili ustanovljavaju (daju) povlastice ili bilo kakve pogodnosti ili prednosti građanima DF Jugoslavije u njihovom privatnom ili javnom životu samo zato što su isti izvesne nacionalne, rasne ili verske pripadnosti, zatim svaka propaganda i agitacija upravljena na izazivanje nacionalne, rasne ili verske mržnje, razdora, netrpeljivosti ili omalovažavanja, te pisanje, štampanje i uopšte umnožavanje, izdavanje i rasturanje literature i uopšte pismenih sastava, slika i likova takvog karaktera predstavlja (sadrži u sebi učin) krivično delo narušenja načela ravnopravnosti naroda i građana DF Jugoslavije.

Subjekti krivičnog dela iz I stava su ne samo fizička lica koja deluju kao takva ili kao državni ili uopšte javni službenici ili kao predstavnici ili članovi kog privatno-pravnog ili javno-pravnog društva, kolegiuma, korporacije, zavoda ili fonda svetovnog ili verskog karak-

tera, već i fizička lica koja ne delaju (ne nastupaju) otvoreno kao ona napred pomenuta nego kao potpune ili nepotpune skupine pomenutih društava, kolegija, korporacija, zavoda i fondova i pod imenima istih.

Učinioci, pomagači i potstrekači krivičnih dela iz I stava kazniće se strogim zatvorom u trajanju od 6 meseci do 5 godina.

Član 2

Za ista dela, u slučaju da imaju karakter masovnog nereda ili da izazovu teže posledice, učinioci, pomagači i potstrekači kazniće se prinudnim radom (teškim ili lakim) u trajanju od 2 do 10 godina s potpunom ili delimičnom konfiskacijom imovine njihove i gubitkom građanske časti, a u slučaju osobito otežavajućih okolnosti ili osobito teških posledica — smrću, streljanjem, konfiskacijom imovine i gubitkom građanske časti.

Po propisu I stava ovog člana kazniće se i učinioci, pomagači i potstrekači dela iz člana 1 ovog zakona, ako su bili ili ako su i sada članovi neke fašističke ili profašističke organizacije.

Član 3

Ako je učinilac, pomagač ili potstrekač krivičnih dela iz čl. 1 ili 2 ovog zakona državni ili uopšte javni službenik, kazniće se po propisu stava I člana 2 ovog zakona.

Član 4

Za postupanje po krivičnim delima iz ovog zakona nadležni su u I stepenu redovni narodni sreski sudovi, i to u većima koja će se sastojati od jednog sudije i dvojice prisuditelja.

Član 5

Ovaj Zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu DF Jugoslavije«.

Medutim, kad smo ovaj predlog jutros pregledali, učinilo nam se da po svojoj tehničkoj formi ne odgovara našim novim zakonima pa smo ga nešto preradenog umnožili, i taj preradeni tekst, u punoj saglasnosti sa resornim ministrom drugom Zečevićem, podnosimo kao oficijelni Vladin predlog. Taj preradeni predlog, koji je razdeljen i vama i ostalim članovima Predsedništva AVNOJ-a, glasi (čita):

ZAKON

O KAZNJAVANJU IZAZIVANJA NACIONALNE, RASNE ILI VERSKE MRŽNJE, RAZDORA, NETRPELJIVOSTI I OMALOVAŽAVANJA

Član 1

Svako neposredno ili posredno ograničavanje prava ili obrnuto ustanovljavanje neposrednih ili posrednih privilegija građana u za-

visnosti od njihove nacionalne, rasne ili verske pripadnosti, kao i svaka propaganda i agitacija upravljena na izazivanje nacionalne, rasne ili verske mržnje, razdora, netrpeljivosti ili omalovažavanja, te pisanje, štampanje, izdavanje i rasturanje ili čuvanje literature takvog karaktera, predstavlja krivičnu radnju kojom se ide na to da se naruši načelo ravnopravnosti naroda i građana Demokratske federativne Jugoslavije te se kažnjava kaznom robije od 6 meseci do 2 godine.

Član 2

Ista dela, u slučaju da imaju karakter masovnog ne reda ili da izazovu teže posledice, kažnjavaju se prinudnim radom od 2 do 10 godina s potpunom ili delimičnom konfiskacijom imovine osuđenog lica i gubitkom građanske časti, a pri osobito otežavajućim okolnostima smrću streljanjem.

Po ovom članu kazniće se i počinitelji dela iz čl. 1 ako je bio ili je i sada član neke fašističke ili profašističke organizacije.

Član 3

Ako je počinitelj dela iz čl. 1 i 2 ovog zakona državni službenik, kazniće se po propisima člana 2.

Član 4

Narodni sudovi sudiće ove krivice u kolegijama od jednog sudije i dva prisuditelja.

Član 5

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Moram priznati da ni ja ni ostali drugovi nismo baš najzadovoljniji ni ovim nacrtom. Mislim da on može biti još bolji.

To će biti naš zadatak u Zakonodavnom odboru.

Najzad, hteo bih da se još osvrnem na političku stranu ovog zakona.

On je politički opravdan. Narodnooslobodilački front nastavlja politiku nacionalno ravnopravnosti svih naših naroda na kojoj je od početka bio zasnovan Narodnooslobodilački pokret. Toj politici nacionalne ravnopravnosti naših naroda izvesni reakcionarni elementi, često pothranjivani i iz inostranstva, istupajuć protiv bratstva i jedinstva naših naroda, pokušavaju da nam, kao što je to jednom ovde lepo rekao drug Dilas, stavljaju palicu u točkove, da ako baš ne mogu da sruše narodnu vlast, da je bar ometaju, da joj smetaju. Prema svima takvima, naročito prema onima koji nasrću na ravnopravnost i na bratstvo naših naroda, moramo biti nemilosrdni, moramo ih kažnjavati, jer danas biti protiv jedinstva Makedonaca, Srba, Hrvata, Slovenaca i Crnogoraca znači biti protiv ove narodne države, države koju su naši

narodi stvorili pod uslovom da u njoj svi budu ravnopravni, da žive u bratstvu i jedinstvu, i da tako zbratimljeni u miru izgrađuju sebi lepšu budućnost.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Sigurno zbog hitnosti, ovaj nacrt nije uopće, kako je već odlučeno u Vladi, dostavljen Zakonodavnom savjetu.

Ja lično mislim da je zakon potreban i da mu izvjesne formulacije, koje su u načelu ispravne, treba poboljšati.

Naš javni život u novoj državi odvijao se i odvija u svim oblastima, u svim svojim formama u duhu ravnopravnosti svih građana bez obzira na nacionalnost, rasnu i vjersku pripadnost. Ovaj zakon dolazi da tu novu praksu samo potvrdi i da garantira njenu dalju primjenu, kažnjavanjem onih koji posegnu na bratstvo i jedinstvo naših naroda, na ravnopravnost naših naroda.

U tome je opravdanost donošenja ovog zakona.

Ja na ovaj zakonski prijedlog imam da učinim sljedeće primjedbe:

1) U naslovu bi trebalo izbaciti riječ »kažnjavanju«, ili je zamijeniti riječju »zabrani«.

2) U članu 1 riječ »obrnuto« suvišna je, jer odmah iza nje objašnjava se pojam radnje za koju je riječ »obrnuto« upotrebljena. Radi bolje stilizacije ovoga člana potrebno je podijeliti ga na dva stava: prvi, u kome će se iznijeti radnje koje sadrže elemente krivičnog djela, i drugi, u kome će se navesti kazna kojom su ta djela kažnjiva.

Maksimum kazno za djela iz ovoga člana mali je; stoga je potrebno da se ova djela kažnjavaju od 6 mjeseci do 5 godina zatvora, a ne robijom, uz potpunu ili djelomičnu konfiskaciju imovine, koja bi za djela ovakve vrste bila sasvim umjesna. Pored toga, nije predviđeno da li će se kazniti samo djela iz čl. 1 koja su učinjena zlonamjerno ili ona iz nehata. Razumljivo je, da bi ovakva vrsta djela trebala da se kažnjavaju i u jednom i u drugom slučaju.

Prema tome, smatram da prvi član treba da glasi:

»Svako neposredno ili posredno ograničavanje prava ili ustanovljavanje neposrednih ili posrednih privilegija građana u ovisnosti od njihove nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti; svaka propaganda i agitacija upravljena na izazivanje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje, razdora, netrpeljivosti ili omalovažavanja, kao i svako pisanje, štampanje, izdavanje i rasturanje ili čuvanje literature takvog karaktera, predstavlja krivičnu radnju kojom se ide na to da se naruši načelo ravnopravnosti naroda i građana Demokratske federativne Jugoslavije.

Za djela iz prednjeg stava učinilac će se kazniti, bez obzira da li je djelo učinio zlonamjerno ili iz nehata, zatvorom od 6 mjeseci do 5 godina i potpunom ili djelomičnom konfiskacijom imovine.«

3) U članu 2 riječi »masovnog nereda«, trebalo bi zamijeniti riječima »nereda u većem obimu«, jer više odgovaraju zakonskoj termi-

nologiji. Mjesto predviđene kazne prinudnog rada trebalo bi predvidjeti kaznu zatvora, kako je to navedeno i za djela iz čl. 1. Riječ »streljanjem« suvišna je, jer se način izvršenja kazne predviđa specijalnim zakonom.

U drugom stavu ovoga člana riječ »počinitelj« treba zamijeniti riječju »izvršilac« u smislu zakonske terminologije.

4) U članu 3 predviđeno je kažnjavanje izvršioca koji ima svojstvo državnog službenika. Za njega je predviđena ista kazna kao i za člana, sadanjeg ili bivšeg, neke fašističke ili profašističke organizacije, što bi na neki način trebalo odvojiti. Pored toga, uzet je pojam državnog službenika, ma da je pravilnije da se uzme pojam javnog službenika kao širi. Kako ništa nije predviđeno o kažnjavanju povratnika, to bi i to trebalo predvidjeti i takvog izvršioca, kao i javnog službenika kazniti težom kaznom.

Zato smatram, da član 3 treba da glasi:

»Težom kaznom kazniće se izvršilac, ako je djelo učinio u povratu ili je javni službenik.«

5) U zakonu nije predviđena zastarjelost ovih navedenih krivičnih djela i član 4 trebalo bi da glasi:

»Krivična djela iz ovog zakona kao i izvršenje kazne ne zastarjevaju.«

6) U članu 4 nije rečeno koji će narodni sudovi suditi ova djela. Pored toga, predviđen je sastav suda, što je sasvim izlišno, jer sastav narodnog suda predviđa Zakon o uređenju redovnih sudova.

Mišljenja sam, da bi krivice iz ovog zakona trebalo da sude sreski narodni sudovi radi veće brzine i efikasnosti, te bi član 5 u cijelosti glasio:

»Krivice iz ovog zakona sudiće sreski narodni sudovi«.

Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević: Ja sam ovaj predlog podneo u dogovoru sa drugovima iz Vlade, jer smo u posljednje vreme imali i takvih slučajeva koji su kažnjivi po ovom zakonu, a nismo dosad imali propisa za kažnjavanje krivica protiv ravnopravnosti naroda, za kažnjavanje krivičnih djela za raspirivanje šovinizma, rasne i verske diskriminacije, nacionalnog vredanja i omalovažavanja.

Zakon, istina, nije iznošen na sednicu Ministarskog saveta, ali je većina članova Vlade s njime upoznata i saglasna.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Ja sam u načelu za jedan u suštini ovakav zakon, ali sam u načelu opet protiv ovakve prakse, prakse da se jedan projekat podnosi na ozakonjenje a da prethodno o njemu Vlada nije rešavala.

Ja molim Predsednika da više ne stavlja na dnevni red one projekte koji se podnose u ime Vlade a koji nisu prošli kroz Vladu.

Ja ću protestovati protiv toga i u Vladi.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Dozvolite, družo pretsjedniče, da na ovu primjedbu gospodina Prodanovića odgovorim kao potpretsjednik Zakonodavnog savjeta Savezne vlade.

Na osnovu ranijih primjedaba gospodina Prodanovića, a i po odluci Vlade koja je donijela Uredbu o osnivanju Zakonodavnog savjeta Demokratske federativne Jugoslavije, predviđeno je da u nadležnost i djelokrug Zakonodavnog savjeta, između ostalog, uđe i izrada zakonskih osnova, koje se iznose po pojedinim ministrima pred Ministarski savjet ili pred Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije i konačna izrada zakonskih propisa po ovlaštenju Ministarskog savjeta ili koje je Ministarski savjet u načelu prihvatio.

Prema tome, svaka osnova zakona (uredbe, odluke i sl.) za čije je donošenje nadležan Ministarski savjet ili Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije, pa i onda kad je sastavljena ma u kom ministarstvu, treba po pravilu da prethodno bude dostavljena Zakonodavnom savjetu.

Zakonodavni savjet će svim zakonskim propisima, koje je u načelu prihvatio Ministarski savjet, dati konačnu redakciju, zatim zakonski propis sastaviti na sva četiri narodna jezika, podnijeti na potpis svim ministrima odnosno resornom ministru, odrediti objavljivanje u »Službenom listu« istodobno na sva četiri jezika a izvornike zakonskih propisa dostaviti Ministarstvu pravosuda na čuvanje.

Da bi se ovo sprovelo u život, Zakonodavni savjet uputio je danas svim ministarstvima Savezne vlade raspis kojim se obavještavaju i mole drugovi ministri da ubuduće sve svoje prijedloge zakonskih osnova za čije je podnošenje nadležan Ministarski savjet ili Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije kao i sve zakonske propise koje je u načelu prihvatio Ministarski savjet dostave pre objavljivanja u »Službenom listu« ovom Zakonodavnom savjetu u dva primjerka.

Pretsednik: Ja sam ovaj projekat primio službeno od resornog ministra i ja nisam imao ni potrebe ni prava da ulazim u to da li je predlog bio pred Vladom ili nije.

Ja bih imao ovaj predlog.

Da bismo ovaj nacrt zakona još proučili i da bi i Vlada imala mogućnosti da ga razmotri, predlažem da ovu sednicu prekinemo, s tim da je nastavimo sutra u 10 časova. (Prima se).

(Sednica je prekinuta u 12,30 časova.)

(Nastavak sednice 17 maja u 10 časova.)

Pretsedavao Predsednik Zakonodavnog odbora Predsedništva AVNOJ-a Moša Pijade.

Pretsednik: Nastavljamo rad gde smo juče stali.

Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević: Mi smo nacrt zakona o kažnjavanju izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i

razdora ponovo pretresli, pa je tom prilikom odlučeno, na predlog druga Kardelja, da se razmatranje ovog zakonskog projekta odloži da bi se neke stvari još bolje i formalno postavile.

Pretsednik: Dobro, ja se slažem. (Glasovi: I mi se slažemo!)

Onda ćemo preći na pretres Predloga zakona o građanskoj mobilizaciji veterinarara.

Kratko obrazloženje daće drug dr Vaso Čubrilović, kao predlagač.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Problem obnove posle teških nedaća za vreme rata i okupacije nameću kao neophodnost aktiviranje svih sektora, privredne delatnosti, a na prvom mestu poljoprivrede i stočarstva. Neprijatelj je iscrpeo sve što je mogao. Naročito je teško pogodeno naše stočarstvo, koje je desetkovano. Ulažu se veliki naponi da se obezbedi ishrana što većim prinosom poljoprivrede i da se ono što je preostalo od stoke iskoristi u cilju razmnožavanja.

Država je preko saveznog Ministarstva poljoprivrede osigurala proizvodnju veterinara u cilju zaštite preostalog broja stoke od stočnih zaraza. U tom pravcu postignuti su više no zadovoljavajući rezultati. Ostalo je otvoreno pitanje pravilne raspodele i celishodno iskorišćavanje stručnjaka. Jer, bilo je i takvih koji nisu pokazali mnogo razumevanja za značaj svoje struke po opštenarodne i državne interese.

Posle mera za građansku mobilizaciju poljoprivrednih stručnjaka sada se predlaže donošenje zakona o građanskoj mobilizaciji veterinarara. Savezno Ministarstvo poljoprivrede treba ovladati da, u sporazumu sa nadležnim ministarstvima poljoprivrede federalnih jedinica, izvrši raspored veterinarara prema potrebama i interesima narodnog stočarstva i privrede.

Usled velike oskudice u veterinarskim stručnjacima nemoguće mi je bilo dosada da pravilno postavim i organizujem veterinarsku službu. Ovo je naročito pogoršano i činjenicom, da je veliki broj veterinarara mobilisan za potrebe naše vojske kao i time što su veterinarari neravnomerno raspoređeni u pojedinim krajevima države. Tako čitave oblasti nemaju nijednog veterinarara, dok na drugoj strani ima srezova, u kojima ima dva pa i više veterinarara. Za vojne pak potrebe često je mobilisan i veći broj veterinarara, naročito u pozadinskoj službi, nego što je potrebno. Tako momentalno se nalaze u Nišu šest mobilisanih veterinarara, dok u Okrugu niškom tri sreza uopšte nemaju veterinarara. Da bih ovo pitanje rešio podneo sam zakonski predlog o građanskoj mobilizaciji veterinarara a u odnosu na vojsku molio sam da se izda naređenje Komandi pozadine: 1) da izvrši reviziju svih dosada mobilisanih veterinarara, naročito onih u pozadini i da mi sve veterinarare koji nisu neophodni stavi na raspoloženje za potrebe civilne veterinarske službe, i 2) da ubuduće ne vrši mobilizaciju veterinarara nego samo po prethodnom sporazumu sa mnom.

Ovaj zakon doći će u pravo vreme, kako bi se blagovremeno mogle sprovesti sve mere za predohranu od stočnih epidemija našeg u ratu desetkovanog stočarstva. Narodne vlasti treba sa svoje strane da učine sve kako bi savezno Ministarstvo poljoprivrede moglo da sprovede sve potrebne mere i da one budu od opšte koristi.

Više se ne sme tolerisati nagomilavanje stručnjaka na pojedinim mestima, i njihovo odsustvo u pretežno stočarskim krajevima. Interes napretka narodnog stočarstva i naše privrede nalažu da se napuste stare navike i zanemarivanja značaja dužnosti stručnjaka da bi se moglo živeti u velikom gradu, pa ma i na poslu koji nije ni u kakvoj vezi sa stručnim pozivom dotičnih lica. Mi ćemo mobilisanim veterinarima dozvoliti i privatnu praksu, jer nećemo da ih dovodimo u gori položaj od nemobilisanih veterinarara.

Požrtvovan, uzoran i udarnički rad biće posebno nagrađivan. Ali se više ne sme dogoditi da stručnjaci iznalaze razne načine da bi se održali tamo gde su, i da ne odu onamo gde to interesi naroda i države zahtevaju. U vezi sa ovim Predlogom zakona o građanskoj mobilizaciji veterinarara biće preduzete mere za snabdevanje pojedinih krajeva vetserumima po normiranim cenama a isto tako i određivaće se visina nagrade za veterinarske intervencije.

Projekat smo radili po uzoru dosada donesenih zakona o građanskoj mobilizaciji, pa molim da ga Zakonodavni odbor primi kako je predložen.

Pretsednik: Ja ipak mislim da treba zakonski projekt pročitati (čita):

ZAKON O GRADANSKOJ MOBILIZACIJI VETERINARA

Na predlog Ministarskog saveta, a na osnovu četvrtog člana Odluke o Vrhovnom zakonodavnom i izvršnom narodnom predstavničkom telu Jugoslavije, kao privremenom organu vrhovne narodne vlasti u Jugoslaviji za vreme narodno-oslobodilačkog rata, Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije donosi sledeći Zakon:

Član 1

Svi veterinarari, bez obzira da li se nalaze u državnoj ili privatnoj službi, podležu građanskoj mobilizaciji i stavljaju se na raspoloženje Ministarstvu poljoprivrede Demokratske federativne Jugoslavije.

Član 2

Ovlašćuje se Ministar poljoprivrede Demokratske federativne Jugoslavije da može u sporazumu sa nadležnim ministarstvima poljoprivrede federalnih jedinica odrediti za određeni rok veterinarima po čl. 1 ovog zakona onu službu u onom mestu, gde to zahtevaju potrebe i interesi narodnog stočarstva i privrede.

Veterinari koji ne budu obuhvaćeni građanskom mobilizacijom i rasporedom od strane saveznog Ministarstva poljoprivrede mogu biti obuhvaćeni građanskom mobilizacijom i rasporedom po propisima ovog Zakona od strane zemaljskih Ministarstava poljoprivrede.

Član 3

Veterinari građanski mobilisani po odredbama ovog zakona primaće platu u visini svojih dosadašnjih prinadležnosti veterinaru iz državne službe istih kvalifikacija na način spomenut u st. 1 ovog člana.

Član 4

Za posebno marljiv, požrtvovan, uzoran ili udarnički rad, građanski mobilisani veterinari mogu dobiti posebne nagrade u novcu ili u naturi od n. o. odbora, zemaljskih ili saveznog Ministarstva poljoprivrede.

Član 5

Građanski mobilisani veterinari stavljaju se administrativno i disciplinski pod one narodne vlasti, kojima budu dodeljeni na rad.

Član 6

Pravilnik o vršenju službe mobilisanih veterinaru propisaće Ministar poljoprivrede DFJ.

Član 7

Organi narodne vlasti nisu vlastni da ni u kom slučaju menjaju ili zadržavaju od izvršenja odluke Ministra poljoprivrede Demokratske federativne Jugoslavije o mobilizaciji veterinaru po ovom Zakonu.

Član 8

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Ja se, drugovi, ne slažem sa jednim delom obrazloženja a i sa jednim nedostatkom ovog projekta. Ministar obećava privatnu praksu veterinarima. Međutim, mi smo već pri donoženju zakona o mobilizaciji lekara odlučili da mobilisanim ne dozvolimo privatnu praksu. Ja mislim da mi sa veterinarima ne možemo činiti izuzetak. To bi bio i loš pre-sedan. Zato ja insistiram da se kao i u Zakonu o građanskoj mobilizaciji medicinskog osoblja unese poseban član o zabrani privatne prakse. Otprilike ovako: Mobilisani veterinari nemaju na određenoj im dužnosti pravo vršenja privatne prakse, niti smeju od privatnih lica primiti nagrade ma u kom obliku.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Ja to ne mogu primiti, jer time ništa dobro ne možemo postići. Na taj način mi ćemo mobilizaciju pretvoriti u kaznu, što ne bi smelo da bude. Jer, ako jednom

mobilisanom veterinaru zabranimo privatni rad, dovodimo ga u mnogo gori položaj nego one koji nisu mobilisani, koji nikud ne odlaze, koji ništa ne žrtvuju za opštu stvar a imaju povlasticu — privatnu praksu.

Marko Vujačić: Ja bih svima zabranio da privatno rade. Dosta su pljačkali seljake. Neka i oni podnesu nešto za obnovu, kad već u ratu nisu ništa dali.

Pretsednik: Žalim, ali, družo Čubriloviću, većina je, kao što i sami vidite, raspoložena da se ne dozvoli privatna praksa za vreme mobilizacije zbog toga što će oni otići u krajeve koji su najviše nastradali a tamo narod nema čime da ih plaća. Oni treba da spasavaju stoku bez obzira da li im neko može ili ne može da plati. I veterinari moraju da rade za opšte dobro; biće za to plaćeni kao i drugi službenici. A ko bude mobilizaciju shvatio kao kaznu, a ne kao dug narodu i bude radio loše, ima mogućnosti da se takvi pozovu na odgovornost.

Konkretno: predlažem da se kao čl. 7 unese odredba koju sam malo pre podneo (Prima se), a da se numeracija dalja tri člana pomeri za jedan. (Prima se).

Ima li još ko kakvu primedbu? Ima reč drug Frol.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: U načelu se slažem sa Projektom zakona o građanskoj mobilizaciji veterinaru, dok bi u pojednostojima imao primjetiti slijedeće:

U članu 1, na kraju, smatram da bi trebalo dodati »odnosno ministarstvima poljoprivrede federalnih jedinica«. To je potrebno radi toga da bi i odnosna ministarstva imala popis svega mobiliziranog osoblja i da bi to osoblje moglo raspoređivati i ministarstvo federalne jedinice ukoliko se njima ne posluži savezno ministarstvo. To utoliko više što ovaj zakon ne predviđa, što je i razumljivo, građansku mobilizaciju veterinaru zasebnim zakonom federalnih jedinica, pa smatramo da se i one treba da koriste ovom korisnom mjerom.

U članu 2 na kraju prvog stava, mislimo da je potrebno dodati — kao što je dodano kod Zakona o građanskoj mobilizaciji medicinskog osoblja — da se mogu raspoređivati veterinari »vođeci računa o dobi, zdravstvenom stanju i obiteljskim prilikama veterinarskog osoblja« da se ne bi dešavale samovolje i odatle nepotrebno neraspoređenje.

U pogledu člana 6 koji dozvoljava da se pravilnikom ustanovi pravo privatne prakse, ne smatramo zgodnim da veterinari mobilizirani vrše privatnu praksu, pošto je to već zabranjeno mobiliziranim liječnicima. Svakako o tome treba razmisliti, jer nam se čini da nije na terenu zgodno odjeljivati u tom pogledu liječnike i veterinare, favorizirajući veterinare. Prema tome, i ja dijelim mišljenje druga predsjednika.

Mislim da bi trebalo unijeti jedan nov član analogan članu 8 Zakona o građanskoj mobilizaciji liječnika o donošenju jednog pravilnika

o oceni sposobnosti mobiliziranog veterinarskog osoblja ukoliko se prihvati naša sugestija u članu 2, tj. da se vodi računa o dobu i zdravlju mobiliziranog osoblja.

U članu 8 treba metnuti uobičajenu formulu da zakon stupa na snagu »kad se objavi u »Službenom listu«.

Ministar poljoprivrede dr Vaso Čubrilović: U pogledu primedaba druga Frola izjavljujem da primedbu uz čl. 1 ne mogu primiti, jer mobilizaciju, u cilju njenog uspeha, moramo vršiti sa jednog mesta, centralno. Federalna ministarstva su dostavila svoje potrebe u veterinarima i spiskove raspoloživih kadrova i predloge za mobilizaciju. Dešavalo se da vlasti, federalne i lokalne, izigravaju mere koje preduzimamo. Zato ih sada zakonom primoravamo da sva rešenja o mobilizaciji imaju izvršiti.

U pogledu primedbe na čl. 2, mislim da je ona suvišna, kad se usvaja primedba da će se propisati pravilnik o oceni sposobnosti mobilisanih veterinarara. Ja prihvatam da se kao nov, pretposlednji član, čl. 8, unese ovo: Pravilnik o oceni sposobnosti građanski mobilisanih veterinarara propisaće Ministar poljoprivrede DFJ.

U pogledu primedbe na privatnu praksu mobilisanih veterinarara ja sam kazao svoje mišljenje.

Pretsednik: I ja se slažem da se unese nov član 8 kako je predložio drug Čubrilović.

I poslednji, član 9 treba dopuniti po predlogu druga Frola.

Ima li još predloga? (Nema). Prima li se Predlog zakona o građanskoj mobilizaciji veterinarara sa novim čl. 7 i 8 i dopunjenim čl. 9? (Prima).

Ovim smo iscrpli dnevni red, tako da možemo zaključiti ovu sednicu.

(Sednica je zaključena u 12 časova).

8 СЕДНИЦА

(23 маја 1945)

Почетак у 10 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а Моша Пијаде.

Присутни: Марко Вујачић, Јосип Рус, Миле Перуничкић;

Потпретседник Министарског савета ДФЈ Милан Грол, Министар за Србију Јаша Продановић, Министар правосуђа ДФЈ Фране Фрол, Министар унутрашњих послова Влада Зечевкић;

др Благоје Нешиковић, члан Претседништва АВНОЈ-а, Претседник Народне владе Србије;

Повереник Владе ДФЈ др Мијо Мирковић, помоћник Претседника Привредног савета.

Претседник: Отварам осму седницу Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а са овим дневним редом:

1) претрес Предлога закона о поступку конфискације и секвестрације имовине ратних злочинаца, народних непријатеља и других осуђеника;

2) претрес Предлога закона о кажњавању националне, расне или верске мржње, раздора, нетрпељивости и омаловажавања, и

3) претрес Предлога закона о кривичној одговорности за растурање лажних гласова за време рата.

Пре прелаза на дневни ред дајем реч Министру правосуђа ДФЈ другу Франу Фролу који има да да једно саопштење.

Министар правосуђа ДФЈ Фране Фрол: Све више се појављује да разна акта као и прописе опћег значаја умјесто ресорног министра, који је одговоран АВНОЈ-у као врховном законодавном претставничком тијелу нове Југославије, потписују помоћници министара, па се чак такви акти са њиховим потписима објављују и у „Службеном листу ДФЈ“. Међутим, та је пракса неправилна и ми смо скренули пажњу на то друговима члановима Владе, а исто молим, пошто је таквих случајева било и овдје, да Законодавни одбор не узима у поступак приједлоге

који би били упућени по помоћницима министара било Законодавном одбору било Претседништву АВНОЈ-а.

Потпретседник ВладеДФЈ Милан Грол: То је питање унутрашње организације Владе и дисциплине службеника. Не знам зашто се то питање износи пред Законодавни одбор.

Министар за Србију Јаша Продановић: Помоћници министара немају уопште право да потписују наредбе, упутства и решења, већ то могу једино министри који за то одговарају АВНОЈ-у.

Претседник: Ја сам друга Фрола разумео тако да је он ово саопштење дао у име Владе само зато да би Законодавни одбор, а преко њега и Претседништво АВНОЈ-а били упознати са тим да више помоћници немају права упућивати законске предлоге на озакоњење ни Претседништву АВНОЈ-а ни Законодавном одбору. То је у реду.

Пре прелаза на дневни ред имамо да расправимо још једно питање. Ради се о потреби да се изда аутентично тумачење члана 1 тачке 2) Одлуке Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије од 21 новембра 1944 године о прелазу у државну својину непријатељске имовине, о државној управи над имовином неприсутних лица и о секвестру над имовином коју су окупаторске власти присилно отуђиле.

Предлог за ово обавезно тумачење поднео је друг Фрол са овим образложењем (чита):

С обзиром да у више места, нарочито у Војводини и Славонији, локалне власти при сировођењу одузимања грађанских права лицима немачке народности не поступају увек према одредбама Одлуке Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије од 21 новембра ни по добијеним упутствима, те не воде довољно рачуна ни о мешовитим браковима, нити о људима који су се, ма да су немачког порекла или имају немачка презимена, одавно асимирали и осећају се као Хрвати, Словенци или Срби, а поред тога нису за време окупације помагали окупатора, и у жељи да се избегне свака погрешна примена закона и избегне неправда потребно је да Претседништво Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије да тумачење за т. 2) чл. 1 Одлуке Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије од 21 новембра 1944 године, а које треба да гласи:

1) Под удар Одлуке Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије од 21 новембра 1944 године (чл. 1 т. 2) долазе они држављани Југославије немачке народности, који су се под окупацијом декларисали или важили као Немци, без обзира да ли су пре рата као такви иступали или су важили као асимилирани Хрвати, Словенци или Срби;

2) Не одузимају се грађанска права и имовина држављанима Југославије немачке народности или немачког порекла или презимена:

а) који су учествовали као партизани и војници у Народноослободилачкој борби или су радили активно у Народноослободилачком покрету;

б) који су пре рата били асимилирани као Хрвати, Словенци или Срби а за време рата нису приступили Културбунду нити су иступали као чланови немачке народносне групе;

в) који су под окупацијом одбили да се на захтев окупаторских или квислиншких власти декларирају као припадници немачке народносне групе;

г) који су (било мушка или женска лица) и ма да су немачке народности ступали у мешовите бракове са лицима једне од јужнословенских народности или са лицима јеврејске, словачке, русинске, мађарске, румунске или које друге признате народности.

3) Неће уживати заштиту из предњег члана, тач. а) б) в) и г) она лица која су се својим држањем под окупацијом огрешила према ослободилачкој борби народа Југославије и били помагачи окупатора.

4) Све власти имају се тачно придржавати ових тумачења.

(У дискусији о овом предлогу тумачења учествовали су сви чланови Законодавног одбора, али говори нису сачувани.)

Прима ли се предложено аутентично тумачење? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

Прелазећи на дневни ред, предлажем да прво пређемо на другу тачку дневног реда, тј. да наставимо претрес Предлога закона о кажњавању изазивања националне, расне или верске мржње, раздора, нетрпељивости и омаловажавања који смо почели на јучерашњој седници с тим да тачка 1) дневног реда постане тачка 2). Прима ли се предложена измена? (Прима).

Пре него што пређемо на претрес законског предлога ја бих дао претходно једно обавештење.

Јучерашња дискусија је показала да и један и други предлог нису задовољили тако да смо ми поново синоћ дискутовали о њему и после постигнутог споразума са министром Зечевихем и Фролом ја сам слободан да поднесем нов заједнички предлог закона о кажњавању изазивања националне, расне или верске мржње, раздора, нетрпељивости и омаловажавања. Тај предлог гласи. (Чита):

ЗАКОН

О КАЖЊАВАЊУ ИЗАЗИВАЊА НАЦИОНАЛНЕ, РАСНЕ И ВЕРСКЕ МРЖЊЕ И РАЗДОРА

Члан 1

Свако непосредно или посредно ограничавање грађанских права као и свако пружање повластица и предности (привилегија) грађанима ДФЈ у зависности од њихове националне, расне или верске припадности, кажњиво је као кривична радња којом се иде на то да се наруши начело равноправности народа и грађана и братство и јединство народа ДФЈ као основна тековина народноослободилачке борбе.

Члан 2

Као такав напад на националну равноправност казниће се и свака агитација и пропаганда којом се иде на то да се изазове или распали национална или расна мржња или раздор, а исто тако и писање, издавање, штампање и растурање списа такве садржине.

Члан 3

Дела из претходних чланова казниће се затвором од 3 месеца до 5 година, при чему се може изрећи и казна губитка грађанске части до 5 година после издржане казне затвора.

Члан 4

Иста дела из чл. 1 и 2, у случају да имају карактер масовног нереда или да изазову теже последице или да постоје друге особито отежавајуће околности, или имају за постављени циљ поткопавање и слабљење основних националних тековина народноослободилачке борбе, кажњавају се строгим затвором од 2 до 15 година с делимичном или потпуном конфискацијом имовине и губитком грађанске части, а у случају позивања на вршење убистава смрћу.

Тежом казном се кажњава дело у поврату или ако га изврши јавни службеник у званичној дужности.

Члан 5

Изазивање и распиривање верске мржње казниће се као и изазивање и распиривање националне или расне мржње.

Дело изазивања и распиривања верске мржње састоји се у нападу припадника једне вере на неку другу вероисповест или у изазивању непријатељског супротстављања припадника једне против припадника друге вероисповести на религиозној основици.

Научна критика религије уопште и критика неисправног рада верских претставника и црквених службеника не може се сматрати изазивањем верске мржње.

Сматраће се отежавајућом околности ако изазивање и распиривање верске мржње врше црквени претставници.

Члан 6

Кривице из овог закона судиће у првом степену средњи народни суд, а уколико дело може повући за собом смртну казну окружни народни суд као инстанца првог степена.

Члан 7

Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Предлажем да се о овом споразумном пројекту дискутује у Законодавном одбору.

(У начелној дискусији о овом предлогу учествовали су Јосип Рус, Милан Грол, Фране Фрол, Јаша Продановић, др Благоје Нешковић и Моша Пијаде, али говори нису сачувани.)

Претседник: Прелазимо на претрес у појединостима.

Др Благоје Нешковић: Ја бих у наслову променио и уместо речи „кажњавају“ ставио „забрана изазивања...“ јер то изгледа боље.

Потпретседник Владе ДФЈ Милан Грол: Ја сам се већ оградил о овај законски пројекат, али поново инсистирам да се овде не цепидлачи и да се не залази и у таква стања као што су нетрпељивост и омаловажавање, па бих предложио да се бар то изостави из наслова. Иначе ја не видим куд би нас то одвело.

Претседник: Ја сам то већ изоставио у овом споразумном предлогу. Ви сигурно имате пред собом ранији предлог.

Јосип Рус: Не знам зашто је потребно да се у првом члану одмах у почетку каже „свако непосредно или посредно ограничавање“ кад се то може краће рећи „свако ограничавање“.

Претседник: Заиста, то је плеоназам и ја предлажем да се ова примедба прихвати. (Прима се).

Министар унутрашњих послова ДФЈ Влада Зечевић: На основу мишљења стручњака предлажем да се став 2 члана 1 изостави, јер је ова одредба садржана у предлогу члана 3.

Министар правосуђа ДФЈ Фране Фрол: То је умјесно.

Претседник: Добро, и то се прихвата.

Јосип Рус: У члану 3 уместо „дела из претходних чланова“ треба ставити „дела из члана 1 и 2“.

Министар за Србију Јаша Продановић: Мени се чини да је друга алинеја члана 4 врло произвољна, јер се овде појам „теже казне“ уопште временски не одређује. То значи да се може за то изрећи и 20 година робије, што ја мислим да је уопште сувише строго и да ће судови лутати у одмеравању тежих казни.

Министар правосуђа ДФЈ Фране Фрол: Ја мислим да то није ни потребно овдје, пошто ће сами судови према тежини инкриминисаног дјела најбоље оцијенити коју строжу казну треба у сваком конкретном случају изрећи. Нема никакве сумње да би један суд могао по овом закону изрицати тако строге казне о којима говори господин Продановић.

Претседник: Прима ли се члан 4 како је предложен? (Прима).

(За овим је Законодавни одбор примио без измене члан 5, 6 и 7 Предлога закона о забрани изазивања националне, расне и вереке мржње и раздора.)

Претседник: Пошто више примедаба нема, претрес је завршен.

Питам да ли се Закон о забрани изазивања националне, расне и верске мржње и раздора прима у целини? (Прима).

Прелазимо на последњу тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о кривичној одговорности за растурање лажних гласова за време рата, који је поднео друг Влада Зечевић. (Видети прилог на крају књиге).

Ја ћу вам прочитати кратко образложење које нам је упућено са законским нацртима (чита):

Опромне жртве које је дао наш народ у току четворогодишње борбе за ослобођење захтевају да се тековине те борбе најбудније чувају од свих непријатеља.

Једно моћно оруђе реакције свакако је растурање лажних гласова, којима је циљ да ометају смиривање духова у нашим народима и да их спрече да се посвете своме раду на изградњи и обнови земље, па самим тиме да коче сређивање политичких прилика у земљи и на тај начин ометају опште напоре на јачању тековина Народноослободилачке борбе.

Судећи по извесним знацима, ово деловање је попримило све одлике организоване акције, па се намеће потреба да јој се стане на пут доношењем једног закона, који би нормирао кривичну одговорност за растурање лажних гласова.

Закон би попунио празнину, која је постојала у досада издатим кривичним прописима, а олакшао би нашим органима борбу противу оних који смишљено и плански, на напред изложен начин, желе да подривају наш државни организам.

С обзиром на ово, савезно Министарство Вам доставља Нацрт закона о кривичној одговорности за растурање лажних гласова за време рата, с молбом да исти буде предмет разматрања на једној од наредних седница АВНОЈ-а.

Пре него што бисмо приступили даљем раду, ја бих поставио овај предлог.

Јутрос сам прочитао овај закон и налазим да његовом доношењу, као посебног закона, нема места. Сада се, као што знате, ради на нацрту закона о злочинима противу отаџбине па сматрам да ову материју треба увести у тај нови законски пројекат, јер тај закон треба да обухвати сва кривична дела уперена против отаџбине а у ту категорију, по мом схватању, спадају и дела која су никриминисана по овом закону. Ово утолико пре што је рат завршен и немамо потребе да ово питање на парче решавамо. Зато предлажем да уопште и не приступамо разматрању овог предлога већ да, пошто је време поодмакло, закључимо ову седницу. (Прима се).

Седница је закључена, а наредна ће бити заказана писменим путем.

(Седница је закључена у 13,15 часова).

9 SEDNICA

(31 maja 1945)

Početak u 10 časova.

Pretsedavao Pretsednik Zakonodavnog odbora Pretsedništva AVNOJ-a **Moša Pijade**.

Prisutni: Josip Rus, Marko Vujačić, Petar Stambolić;

Potpretsednik Vlade DFJ Milan Grol, Ministar za Srbiju Jaša Prodanović, Ministar za Hrvatsku dr Pavle Gregorić, Ministar rudarstva Bano Andrejev, Ministar bez portfelja dr Juraj Šutej;

Dr Blagoje Nešković, član Pretsedništva AVNOJ-a i pretsednik Narodne vlade Srbije;

Poverenik Vlade DFJ Mijo Mirković, pomoćnik Pretsednika Privrednog saveta.

Pretsednik: Otvaram devetu sednicu Zakonodavnog odbora sa sledećim dnevnim redom:

1) pretres Predloga zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije, i

2) pretres Predloga zakona o građanskoj mobilizaciji rudarskog i lopioničarskog osoblja.

Pre prelaska na dnevni red izvolite čuti zapisnik prošle sednice. (Čita zapisnik sednice od 23 maja). Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Zapisnik se overava.

Pre'lazeći na dnevni red, želim da učinim sledeće saopštenje:

Poznato vam je da je drug Hebrang, kao Pretsednik Privrednog saveta, još 2 ovog meseca dostavio Pretsedništvu AVNOJ-a Predlog zakona o postupku konfiskacije i sekvestracije imovine ratnih zločinaca, narodnih neprijatelja i drugih osuđenika.

Mi smo dosada nekoliko puta stavljali na dnevni red Zakonodavnog odbora ovaj zakonski predlog, ali smo njegovo razmatranje odlagali ustvari zbog toga što se uvidelo da projekat druga Hebranga, ma da u suštini dobar, neće moći da odgovori zadatku i cilju zbog koga se donosi, da je u onakvoj svojoj obradi prilično zadoeno. Na primer,

sekvestracija je danas neaktuelna, zastarela, jer sva imovina koja bi po zakonu trebalo da se sekvestrira, ona se već podavno de facto nalazi pod upravom države. I postupak konfiskacije koji je tim projektom predviđan nije zadovoljavao ni Ministra pravosuđa, ni Ministra unutrašnjih poslova, a dosta principijelnih primedaba stavio je na ovaj predlog i drug Kardelj. Povodom ovih primedaba ja sam se nekoliko puta konsultovao sa drugom Hebrangom, kao predlagačem, i na osnovu toga izradio nov projekat, koji se, kao što vidite, još od samog naslova razlikuje od prvobitnog predloga.

Novi zakonski projekat ustvari imao je da, pre svega, obradi kako će se sprovesti konfiskacija, tj. da reguliše pitanja postupka konfiskacije imovine osuđenih na ovu kaznu i obezbedi jednoobraznost; zatim da reši pitanje nadležnosti za sprovođenje postupka konfiskacije — to je dato narodnim sudovima —, da se konfiskovana imovina zaštiti od raznošenja, nenadležnog upravljanja, od prelaska u posed drugih lica. Isto tako, trebalo je zaštititi interese nevinih lica iz porodice osuđenih na kaznu konfiskacije. Ovde je predviđen i način konfiskacije imovine Nemaca koja je oduzeta po odluci od 21 novembra 1944 godine.

Najzad, trebalo je ovom novom redakcijom zakona obezbediti što bolje upravljanje konfiskovanom imovinom. To je povereno zemaljskim upravama narodnih dobara, a Državna uprava narodnih dobara upravljaće samo dobrima i velikim preduzećima.

Pošto vam je novi predlog razdeljen još na prošloj sednici, nije potrebno da ga ponovo čitamo, već možemo odmah preći na diskusiju.

(Posle obrazloženja koje je dao Poverenik vlade DFJ Mijo Mirković, u pretresu u načelu i u pojedinostima govorili su Josip Rus, dr Juraj Šutej i Petar Stambolić, ali govori nisu sačuvani).

(Sednica je prekinuta u 13 časova).

(Nastavak sednice u 17,15 časova)

Pretsednik: Nastavljamo diskusiju u pojedinostima.

(U diskusiji u pojedinostima učestvovali su Moša Pijade, Josip Rus, Petar Stambolić, Marko Vujačić, i poverenik Vlade DFJ Mijo Mirković, ali beleške nisu sačuvane.)

Pretsednik: Ovako opširnom i svestranom diskusijom mi večeras ne možemo da završimo pretres ovog zakonskog predloga, zato predlažem da sednicu zaključimo s tim da pretres nastavimo na narednoj sednici.

(Sednica je zaključena u 20 časova).

10 СЕДНИЦА

(4 јуна 1945)

Почетак у 16,30 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а Моша Пијаде.

Присутни: Марко Вујачић, Петар Стамболић, Јосип Рус;

Потпретседник Министарског савета Милан Грол, Министар социјалне политике др Антон Кржишник, Министар индустрије Андрија Хебранг, Министар без портфеља др Јурај Шутеј, Министар за Србију Јаша Продановић, Министар рударства Бане Андрејевић;

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић, помоћник Министра финансија ДФЈ.

Претседник: Отварам десету седницу Законодавног одбора са следећим дневним редом:

- 1) претрес Предлога закона о конфискацији имовине и о извршењу конфискације;
- 2) претрес Предлога закона о грађанској мобилизацији рударског и топионичарског особља;
- 3) претрес Предлога закона о исплати потврда издатих на делимично замењене окупациске новчанице и о располагању о потраживањима на везаним рачунима;
- 4) претрес Предлога закона о оснивању Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима; и
- 5) претрес Предлога закона о курсевима за повлачење окупациских новчаница и о регулисању обавеза на подручју Босне и Херцеговине.

Пре преласка на дневни ред изволите чути записник прошле седнице од 31 маја 1945 год. (Чита).

Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Записник се оверава.

Има ли примедба на прочитани дневни ред? (Нема). Онда желим ја да ставим један предлог. Министар финансија, као предлагач, моли да се због велике хитности узме прво у претрес трећа тачка дневног реда, тј. Предлог закона о исплати потврда издатих на делимично заме-

њене окупациске новчанице, па молим да се то уважи. (Гласови: Прима се).

Дозволите ми да прочитам овај законски предлог који сам добио данас пре подне. (Чита):

З А К О Н

О ИСПЛАТИ ПОТВРДА ИЗДАТИХ НА ДЕЛИМИЧНО ЗАМЕЊЕНЕ ОКУПАЦИСКЕ НОВЧАНИЦЕ И О РАСПОЛАГАЊУ ПОТРАЖИВАЊА НА ВЕЗАНИМ РАЧУНИМА

І. Исплата потврда издатих на делимично замењене окупациске новчанице

Члан 1

Потврде издате на основу члана 4 Закона о курсевима за повлачење окупациских новчаница и о регулисању обавеза, и од тако обрагод. (Службени лист, бр. 23 од 19 априла 1945) имају се почев од 15 маја 1945 предавати од стране њихових ималаца, у сврху наплате, Народној банци, Државној хипотекарној банци или Поштанској штедионици, односно њиховим филијалама.

Члан 2

Новчани заводи наведени у претходном члану имају по пријему потврда обрачунавати укупне износе окупациских новчаница на које потврде гласе, по курсевима из члана 3 Закона о курсевима за повлачење окупациских новчаница и о регулисању обавеза, и од тако обрачунате вредности извршити следеће одбитке:

1) износ ДФЈ динара који је већ исплаћен приликом издавања потврда;

2) износ ДФЈ динара који је имаоцима потврда исплаћен на име аконтације од стране Народне банке, Државне хипотекарне банке или Поштанске штедионице, сходно решењу Министра финансија бр. 450 од 12 априла 1945 (Службени лист, бр. 24 од 21 априла 1945); и

3) одговарајући износ у корист „Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима“, који се има обрачунати на вредност потврде смањену за износ исплаћен по тач. 1) овога члана, и то по следећој табели:

А) За потврде чији су имаоци произвођачка предузећа која раде за војне и важне привредне сврхе, задружне организације, професионална удружења и масовне народне организације:

На вредност до	5.000	ДФЈ	Дин.	5%
„ „ од 5.001 до	10.000	„	„	7%
„ „ „ 10.001 „	25.000	„	„	10%
„ „ „ 25.001 „	50.000	„	„	15%
„ „ „ 50.001 „	100.000	„	„	20%
„ „ „ 100.001 „	250.000	„	„	25%
преко 250.000				30%

Б) За потврде чији су имаоци сва остала предузећа и установе:

На вредност до	5.000	ДФЈ	Дин.	7%
„ „ од 5.001 до 10.000	„	„	„	10%
„ „ „ 10.001 „ 25.000	„	„	„	15%
„ „ „ 25.001 „ 50.000	„	„	„	20%
„ „ „ 50.001 „ 100.000	„	„	„	30%
„ „ „ 100.001 „ 250.000	„	„	„	40%
преко 250.000				50%

В) За потврде чији су имаоци приватна лица:

На вредност до	5.000	ДФЈ	Дин.	10%
„ „ од 5.001 до 10.000	„	„	„	20%
„ „ „ 10.001 „ 25.000	„	„	„	30%
„ „ „ 25.001 „ 50.000	„	„	„	40%
„ „ „ 50.001 „ 100.000	„	„	„	50%
„ „ „ 100.001 „ 250.000	„	„	„	60%
преко 250.000				70%

Г) За потврде чији су имаоци земљорадници који се баве обрадом земље као искључивим занимањем имају се извршити одбици на вредност до 25.000 ДФЈ динара по табели А), а на вредност преко тога износа по табели Б).

Члан 3

Остатак по потврдама који ће се добити када се од њихове номиналне вредности изврше одбитци из тач. 1), 2) и 3) претходног члана ставиће на расположење Народна банка, Државна хипотекарна банка и Поштанска штедионица, и то:

а) имаоцима потврда наведеним под А) претходног члана одмах у целисти; а

б) имаоцима потврда наведеним под Б), В) и Г) претходног члана на везаном „Рачуну потврда на окупациске новчанице” стим да Министар финансија пропише износе који се са овог рачуна могу месечно подизати.

Исплаћене односно одобрене износе по претходном ставу као и износе који су имаоцима потврда исплаћени на име аконтације (тач. 2 претходног члана) стављаће наведени новчани заводи на терет Министарства финансија Савезне владе Демократске федеративне Југославије.

Члан 4

Одбици из тачке 3 члана 3 неће се вршити по потврдама чији су имаоци установе социјалног старања.

Ови одбици неће се вршити ни по потврдама чији су имаоци новчане установе; допринос ових усанова „Фонду за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима” биће одређен посебним законом.

Установе социјалног старања и новчане установе могу својим потраживањем по ликвидираним потврдама неограничено располагати.

II. Располагање везаним потраживањем код новчаних усанова

Члан 5

Од свих потраживања по било ком основу код новчаних усанова, као на пр.: по основу жиро, текућих и других рачуна и улога на штедњу, насталих после 18 априла 1941 године, а која су обрачуната у динар Демократске федеративне Југославије по члану 8 Закона о повлачењу и замени окупацијских новчаница и по члановима 3 и 9 Закона о курсевима за повлачење окупацијских новчаница и регулисању обавеза, имају се извршити одбитци према прописима тач. 1) и 3) члана 3 овога Закона с тим, да се износ у корист „Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима” има обрачунати на потраживање по стању од 19 априла 1945 год., смањено за износ исплаћен по члану 9 Закона о курсевима за повлачење окупацијских новчаница и о регулисању обавеза, и то по следећој табели:

1) Код потраживања по жиро, текућим и другим рачунима, изузев улога на штедњу по штедним књижицама:

а) произвођачких предузећа која раде: за војне и важне привредне сврхе, задружних организација, принудних, професионалних удружења и политичких организација:

до		5.000	ДФЈ	Дин.	3%
од	5.001	до	10.000	„	5%
„	10.001	„	25.000	„	7%
„	25.001	„	50.000	„	10%
„	50.001	„	100.000	„	13%
„	100.001	„	250.000	„	16%
преко	250.000				20%

б) свих осталих предузећа, усанова и приватних лица:

до		5.000	ДФЈ	Дин.	5%
од	5.001	до	10.000	„	8%
„	10.001	„	25.000	„	12%
„	25.001	„	50.000	„	17%
„	50.001	„	100.000	„	23%
„	100.001	„	250.000	„	30%
преко	250.000				40%

2) Код улога на штедњу по штедним књижицама приватних лица:

од	5.001	до	10.000	ДФЈ	Дин.	3%
„	10.001	„	25.000	„	„	5%
„	25.001	„	50.000	„	„	10%
„	50.001	„	100.000	„	„	20%
„	100.001	„	250.000	„	„	30%
преко	250.000					40%

Члан 6

Више потраживања једне установе или једног лица код једне или више новчаних усанова имају се за обрачун по претходном члану сматрати као једно потраживање.

Члан 7

На потраживања усанова социјалног старања и на потраживања новчаних усанова имају се сходно применити прописи члана 5 овог Закона.

Члан 8

Све извршене одбитке у корист „Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима” имају новчане усанове положити Министарству финансија са списковима власника потраживања и извршених одбитака.

Члан 9

Произвођачка предузећа која раде за војне и важне привредне сврхе, задружне организације, принудна професионална удружења и политичке организације (наведени под А) члана 3 овог Закона) и усанове наведене у члану 5 овог Закона могу по извршеним одбитцима неограничено располагати својим потраживањем.

Остала предузећа, усанове и приватна лица могу располагати својим потраживањем по извршеним одбитцима, а на начин који пропише Министар финансија.

Члан 10

Прописи овог Закона неће се примењивати на потраживања државних надлештава, која својим потраживањем могу неограничено располагати.

III. Остале одредбе

Члан 11

Државне обавезе које су настале пре ступања на снагу Закона о курсевима за повлачење окупационских новчаница и о регулисању обавеза имају се, у погледу одбитка за „Фонд за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима” изједначити са потврдама издатим приликом повлачења и замене окупационских новчаница у смислу члана 4 истог Закона стим, да се од тих обавеза имају у корист „Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима” извршити следећи одбитци:

1) по рачунима приспелим исплатној благајни пре ступања на снагу Закона о курсевима за повлачење окупационских новчаница и о регулисању обавеза — по стопи члана 3 под А), а

2) по рачунима приспелим исплатној благајни после ступања на снагу Закона о курсевима за повлачење и замену окупационских новчаница и о регулисању обавеза — по стопи из члана 6 тач. 1) под а).

Члан 12

Прекршај прописа овога Закона казниће се као кривични преступ.

Члан 13

Обавезно тумачење прописа овога Закона даје Министар финансија савезне владе Демократске федеративне Југославије.

Члан 14

Овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу”.

Пошто сте чули текст Закона, ја бих предложио да саслушамо Повереника Владе ДФЈ др Обрена Благојевића који ће дати кратко образложење о потреби доношења овог закона.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Овлашћен сам да у име Министра финансија Савезне владе дам следеће образложење.

Овим законом о исплати подврда издатих на окупациске новчанице ми треба, уствари, много раније него што је то предвиђено Законом о курсевима за повлачење окупациских новчаница да ликвидирамо привреднице које су издате приликом замјене старог новца за суме изнад 5.000 дин. ДФЈ За то говори више разлога, али, углавном, они се могу груписати у две врсте: прво, овај закон треба да буде доказ да наша Влада жели да што прије омогући све потребне услове за снажно струјање привредног живота, а с друге стране, жели се да се демантују сви они гласови који се овдје и ван земље протурају да држава тобоже неће исплатити потврде које су издате на веће суме од 5.000 динара. Према томе, ми ћемо истовремено омогућити привредним предузећима и цјелокупној привреди несметан рад и демантоваћемо све вијести које су злонамјерно протурале од стране непријатеља народа да се, као што смо већ извјестан број људи и они ће због тога бити у губитку. Законом чак неће ни на који начин ове потврде накнадити. Тим лажима насео је већ извјестан број људи и они ће због тога бити у губитку. Законом је предвиђено да се само извјестан допринос у корист Фонда за обнову земље неће исплатити, који, међутим, не погађа све износе једнако, а нарочито не и све притежаоце признаница. Дакле, по одбитку тог доприноса сав остатак се ставља на расположење имаоцима потврда који са тим новцем могу слободно радити.

Допринос за обнову земље једна је мјера коју, увјерени смо, нико ко зрело размишља о стварима, неће критиковати, већ ће схватити као нешто што је било потребно и правично, јер треба имати у виду да се они који су се приликом замјене окупациских новчаница појавили на шалтерима са већим сумама, да су до тог новца дошли бавећи се разним пословима у току окупације. Сасвим је право да и такви људи допринесу нешто за обнову земље, првенствено оних крајева који су за вријеме окупације знали само за борбу и у тој борби претрпјели такво

разарање и такве штете да се данас не могу уопште да подигну без помоћи осталих крајева, без помоћи цијелог народа. Ја морам овдје нарочито да истакнем то да ће се у погледу доприноса Фонду за обнову земље правити разлика између оних лица и установа која послије протјеривања непријатеља ставила своја средства на расположење народној привреди, улагањем новца на штедне и текуће рачуне код банака и оних који су свој новац љубоморно чували код себе, у сламарици. Допринос за обнову земље код првих је скоро 50% од доприноса других. Ово је доказ више како народна власт жели да хонорише и у свакој прилици да помогне организованој јавној штедњи. На истој линији прављена је разлика између предузећа из свих привредних грана која се баве производњом а токође и разлика између свих лица и установа која се не сматрају привредним категоријама. Специјално повлашћење уживају по овом закону земљорадници који се баве обрадом земље као искључивим занимањем. Таква лица се до суме од 25.000 динара ослобађају давања доприноса за обнову земље. Тек преко те суме допринос се плаћа, што опет има своје објективне разлоге. Сматра се да су земљорадници са већим износима од 25.000 нових динара дошли до ових сума захваљујући високим ценама земљорадничких производа које су морали плаћати у току рата широки слојеви потрошача, радници службеници и сва сиротиња. Они који су се на тај начин обогатили, сигурно је да неће жалити да данас одвоје извештан делић свог, у рату стеченог, иметка за обнављање газдинстава њихове браће у разним крајевима Југославије који су четири године водили борбу и хранили Народноослободилачку војску и партизане.

Из законског предлога који је друг претседник прочитао ви сте могли видети да је закон кратак и јасан и молим Законодавни одбор да га по скраћеном поступку усвоји.

Претседник: Отварам дискусију о овом законском предлогу.

(У начелној дискусији учествовали су Милан Грол, др Јурај Шутеј и Андрија Хебранг, али говори нису сачувани.)

Претседник: Пошто је на основу примедба палих у начелној дискусији присутан члан Владе друг Андрија Хебранг ставио предлог да се претрес Предлога закона о исплати потврда издатих на делимично замењене окупационе новчанице и претрес Предлога закона о курсевима за повлачење окупационских новчаница и о регулисању обавеза на подручју Босне и Херцеговине одложи за наредну седницу, питам другове да ли то примају? (Прима се).

Онда прелазимо на четврту тачку дневног реда, претрес Предлога закона о оснивању Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима.

Дозволите да прочитам овај кратак законски предлог. (Ч и т а):

ЗАКОН
О ОСНИВАЊУ „ФОНДА ЗА ОБНОВУ ЗЕМЉЕ И ПОМОЋ
ПОСТРАДАЛИМ КРАЈЕВИМА”

§ 1

У циљу да се обезбеде средства за обнову земље и помоћ крајевима који су у рату тешко настрадали, при Министарству финансија Демократске федеративне Југославије оснива се „Фонд за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима”.

§ 2

Приходи фонда су:

- 1) Чист приход који буде постигнут од продаје, најма или других преноса добара набављених од Администрације Уједињених народа за помоћ и обнову (УНРРА), а на основу и у границама споразума између поменуте Администрације и наше земље;
- 2) Сви приходи по Закону о одузимању ратне добити стечене за време непријатељске окупације;
- 3) Одбитци у корист овог фонда по Закону о ликвидацији потврда издатих на делимично замењене окупациске новчанице и о располагању потраживања на везаним рачунима; и
- 4) Остали приходи који буду предвиђени посебним законима, уредбама, или решењима Министра финансија.

§ 3

Руковање са Фондом за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима поверава се Министру финансија Демократске федеративне Југославије.

§ 4

Начин руковања са фондом као и потребна упутства за извршење овог Закона прописаће Министар финансија Демократске федеративне Југославије засебним правилником.

§ 5

Овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу”.

Молим Повереника Владе ДФЈ др Обрена Благојевића да да обраложење уз овај законски предлог.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Наша земља долази несумњиво у ред оних које су у току овог рата против фашизма најтеже страдале. Читаве области потпуно су опустошене, разорене. Проблем њиховог обнављања изискује не само замашан технички рад већ и огромна финансијска средства. У низу мјера којима је циљ да се изгра-

ђивање саобраћаја оживљавање привредног живота, подизање попаљених и уништених насеља и уопште побољшање тешких животних услова у свим крајевима убрза, Министарство финансија предлаже доношење Закона о оснивању Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима.

Оснивањем овог фонда жели се да се сви приходи намијењени за обнову пострадалих крајева концентришу у једној установи и да се тако створи један снажан извор финансиских средстава за извршење тако обимног и значајног општеномског задатка, као што је подизање и обнова опустошених и пострадалих крајева. Фонд за обнову земље добиће новчана средства, као што сте чули из предлога који је овђе прочитан у првом реду од чистог прихода који буде остварен од продаје најма и других преноса добара набављених од УНРРА-е. Претставници УНРРА-е и наша Влада и раније су се споразумјели да приходи од продаје робе коју је УНРРА уступила нашој Влади треба да се искористе за обнову у рату опустошених крајева. Уједињене нације тиме желе да помогну настојање наше Владе и огромне напоре које наша народна власт, уз подршку најширих слојева нашег народа, улаже у обнову и за уклањање ове пустоши коју је непријатељ, харајући нашом земљом, оставио после трогодишње окупације. Фонду за обнову биће уступљена и сва ратна добит свих оних који су за вријеме тешке Народноослободилачке борбе сарађивали са непријатељем и користили окупацију и страдање народа за своје лично богаћење. Исто тако, и сви приходи по Закону о одузимању ратне добити уложити се у Фонд за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима. Најзад, фонд ће добити средства од Савезне владе, а исто тако њему ће припадати и сви други приходи које ће АВНОЈ и Савезна влада убудуће намјењивати обнови земље. На примјер, предвиђа се да чак и новчане казне за дјела шпекулације и саботаже такође улазе у овај фонд. На овај начин Фонд за обнову земље којим ће, према предлогу располагати Министар финансија ДФЈ, имаће врло брзо замашна новчана средства која ће се моћи ставити на расположење обнови опустошених села и градова и привредном подизању свих ратом љуназађених крајева.

Молим Законодавни одбор да закон прихвати онако како је предложен.

Претседник: Отварам дискусију у начелу.

(У дискусији су учествовали Андрија Хебранг, др Јурај Шутеј, Милан Грол и др Обрен Благојевић, али говори нису сачувани.)

Претседник: Пошто је дискусија у начелу завршена, прелазимо на претрес у појединостима. Читаћу члан по члан. (Ч и т а):

ЗАКОН
О ОСНИВАЊУ „ФОНДА ЗА ОБНОВУ ЗЕМЉЕ И ПОМОЋ
ПОСТРАДАЛИМ КРАЈЕВИМА“

§ 1

У циљу да се обезбеде средства за обнову земље и помоћ крајевима који су у рату тешко настрадали, при Министарству финансија Демократске федеративне Југославије оснива се „Фонд за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима“.

Претседник: Предлажем да се уместо параграфа ставе чланови, а друго да се у наслову избришу знаци навода. (Прима се).

Има ли каквих примедба на члан 1? (Нема). Прелазимо на члан 2. (Чита):

Члан 2

Приходи фонда су:

1) Чист приход који буде постигнут од продаје, најма или других преноса добара набављених од Администрације Уједињених народа за помоћ и обнову (УНРРА), а на основу и у границама споразума између поменутог Администрације и наше земље;

2) Сви приходи по Закону о одузимању ратне добити стечене за време непријатељске окупације;

3) Одбитци у корист овог Фонда по Закону о ликвидацији потврда издатих на делимично замењене окупациске повчаннице и о располагању потраживања на везаним рачунима; и

4) Остали приходи који буду предвиђени посебним законима, уредбама, или решењима Министра финансија.

У тач. 3) овог члана требало би рећи како закон гласи: „и о располагању са потраживањима на везаним рачунима“; а „одбитци“ свуда исписати како треба: „одбици“.

Министар индустрије Андрија Хебранг: Тачку 4) треба престилизирати, јер у овај фонд нећемо уложити само приходе које буде одређивао Министар финансија него све приходе који су на законима и уредбама засновани, а таква рјешења могу донијети и други органи осим Министар финансија, као што су, на примјер, казне по прописима о заштити шума или за друге преступе и прекршаје и кривнице по разним нашим законима.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Мислим да би ову примједбу требало прихватити и тачку 4) престилизовати овако: „Остали приходи који буду предвиђени посебним законима, уредбама или рјешењима основаним на законима и уредбама“.

Претседник: Али таква рјешења не могу доносити било који органи.

Потпредседник Владе ДФЈ Милан Грол: Не може ваљда и сваки ћата у општини или одбору доносити решење о казнама у корист овог фонда. То треба спречити, иначе ће то ићи у бесконачност.

Претседник: Зато ја предлагем да се овде каже: „или министарским решењима основаним на законима и уредбама“.

Министар индустрије ДФЈ Андрија Хебранг: Ја сам са тим сугласан.

Претседник: Према томе члан 2 усвојен је са овим изменама и допунама. Изволите чути члан 3. (Ч и т а):

Члан 3

Руковање са фондом за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима поверава се Министру финансија демократске федеративне Југославије.

Мене ова формулација не задовољава.

Министар индустрије ДФЈ Андрија Хебранг: Ни мене. Не може се овај фонд повјерити само Министру финансија већ се средства фонда морају трошити у сугласности са Привредним савјетом.

Потпредседник Владе ДФЈ Милан Грол: Ја мислим да је најправилније и да би јовако важном институцијом требало да управља сам Министарски савет, јер ће Влада водити политику привредне обнове земље.

Претседник: Постављена су два предлога. По првом овим фондом требало би да управља Министар финансија у сагласности са Привредним саветом, а по другом мишљењу Министарски савет на предлог Привредног савета.

Јосип Рус: Ја бих то рекао овако: „Издатке из фонда одобрава Министарски савет ДФЈ по предлозима Привредног савета“.

Претседник: Мислим да је боље рећи: „Средствима фонда располаже Министарски савет ДФЈ на предлог Привредног савета“.

Министар индустрије ДФЈ Андрија Хебранг: Ја мислим да је то добра стилизација.

Претседник: Према томе, прихваћен је предлог господина Грoла. Прелазимо на члан 4. (Ч и т а):

Члан 4

Начин руковања са фондом као и потребна упутства за извршење овога Закона прописује Министар финансија Демократске федеративне Југославије засебним правилником.

Оваква стилизација не одговара више нашој законодавној терминологији а и новој одредби члана 3. Зато предлагем да овај члан гласи: „Правилник о руковању фондом прописује савезни Министар финан-

сија“, — јер је он надлежан за организације свих наведених фондова Владе. (Прима се).

Последњи члан гласи (ч и т а):

Члан 5

Овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу“.

Овде треба додати још на крају „Демократске федеративне Југославије“.

На овај начин завршили смо претрес законског предлога и у појединостима.

Прима ли се Предлог закона о Фонду за обнову земље са изменама и допунама које су учињене? (Прима).

Прелазимо на прву тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о конфискацији и извршењу конфискације.

(У дискусији су учествовали Моша Пијаде, др Јурај Шутеј, Јосип Рус и Милан Грол, али говори нису сачувани.)

Претседник: Пошто су на чланове о којима смо дискутовали стављене такве примедбе о којима треба да се размисли и да се предложе нове формулације, предлажем да претрес овог предлога наставимо на идућој седници, а да сада пређемо на другу тачку дневног реда: претрес Предлога закона о грађанској мобилизацији рударског и топионичарског особља.

Предлагач овог закона је Министар рударства ДФЈ друг Бане Андрејев. Уз овај законски предлог примили смо и писмени захтев Пов. бр. 24 да се овај законски предлог сматра као хитан. Текст законског предлога гласи (ч и т а):

На предлог Министарског савета, а на основу 4 члана Одлуке о Врховном законодавном и извршном народном претставничком телу Југославије, као привременом органу врховне народне власти у Југославији за време народноослободилачког рата, Претседништво антифашистичког већа народног ослобођења Југославије, доноси следећи

З А К О Н

О ГРАЂАНСКОЈ МОБИЛИЗАЦИЈИ РУДАРСКОГ И ТОПИОНИЧАРСКОГ ОСОБЉА

Члан 1.

- 1) Све рударско и топионичарско особље, без обзира да ли се налази у државној или приватној служби, подлеже грађанској мобилизацији и ставља се на расположење Савезном Министарству рударства.
- 2) Под рударским и топионичарским особљем подразумевају се осим лица која се на дан ступања на снагу овог Закона налазе у служби рударских и топионичких предузећа, још и она лица, која су раније радила у рударству или топионичарству и стекла овим радом неку струч-

ну спреми, па и она, која су завршила било коју рударску или топионичарску школу у земљи или иностранству.

Члан 2.

Мобилизацију у смислу прописа чл. 1 проводи Савезно Министарство унутрашњих послова преко земаљских власти и народних одбора, а у споразуму са Савезним Министарством рударства.

Члан 3.

1) Рударско и топионичарско особље, које је мобилисано у смислу прописа чл. 1 и које је по мишљењу Савезног Министарства рударства неопходно потребно за рад у рудницима и топионицама, ослобођено је од војних дужности.

2) Рударско и топионичарско особље које се налази на војној дужности и припада било којим војним јединицама Југословенске Армије, а које је по мишљењу Савезног Министарства рударства неопходно потребно за рад у рудницима и топионицама, ослободиће се од војне дужности по упутствима Министарства народне одбране и подлеже грађанској мобилизацији у смислу прописа чл. 1

3) Прописи предњег става употребит ће се и на лица која су у току народноослободилачког рата добровољно ступила у војну службу.

Члан 4.

1) Савезни Министар рударства се овлашћује да може по споразуму са надлежним министарствима земаљских влада привремено за одређени рок рударском и топионичарском особљу одредити службено место у државним или приватним рударским или топионичким предузећима, где год то у интересу обнове земље захтевају потребе службе, а водећи рачуна о добу, здравственом стању и обитељским приликама особља.

2) За регулисање питања из службеног и радног односа рударског и топионичарског особља, премештеног на основу предњег става, издаће савезни Министар рударства, у споразуму са Министром социјалне политике, потребне прописе и упутства водећи рачуна о стеченим правима особља из досадањег службеног или радног односа.

3) Особље женског пола може се одредити на службено место само у близини места становања.

Члан 5.

Овај Закон ступа на снагу даном објаве.

Пре него што пређемо на претрес има реч друг Бане Андрејев, Министар рударства.

Министар рударства ДФЈ Бане Андрејев: Другови, Закон о грађанској мобилизацији рударског и топионичарског особља ми смо предло-

жили због тога што сматрамо да ће нам он омогућити да решимо нека веома важна питања која без њега нисмо могли решити, а то је, на првом месту, питање радне снаге, јер без ње не можемо обезбедити довољну продукцију.

Грађанска мобилизација на подручју рударства и топионичарства је, по нашем схватању, неопходна и хитна, јер у рударским и топионичарским предузећима радници све више изостају са посла, а много је квалификованих радника и рудара још у редовима Југословенске армије. Природно је да због великог мањка у радној снази све више опада рударска производња. Због тога, ако ово питање не бисмо решили одмах, тј. у прави час, могу произићи врло неповољне последице у свим гранама привреде, а у току зиме може наступити таква несташица у угљу да нећемо моћи снабдеи ни социјални сектор, а то би довело сигурно до тешке ситуације. Зато ја мислим да би овај закон требало донети што пре.

Претседник: Ми смо примили и писмене примедбе друга Фрола на овај закон, које гласе (чита):

Начелних примедба не би било.

У поједностима предлажу се слиједеће измјене и допуне:

У члану 2: мобилизацију проводи Министарство рударства Савезне владе преко Министарства рударства федералних јединица и унутарњих одсека народних одбора.

У члану 5: овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу“.

У закон би требало уврстити пропис, да су мобилизацији подвргнуте особе само до извјесне године старости или прописати начин како ће се оцијенити физичка способност мобилисаних лица.

То су примедбе друга Фрола.

Поред тога, помоћник Министра за Конституанту друг проф. др Јован Ђорђевић накнадно ме обавестио да друг Кардељ сматра да би овај законски предлог требало скинути са дневног реда да би се цело питање још боље проучило, а и сматра се да није ни политички погодно доносити један закон о мобилизацији радника.

Министар индустрије ДФЈ Андрија Хебранг: Па ми смо већ донјели неколико закона о грађанској мобилизацији стручног особља. Према томе, овдје у начелу не може бити никаквих замјерки, али ако друг Кардељ сматра да ово питање треба још проучити, ја се слажем да се питање одложи.

Само је факаг да постоји велика флукуација радника и да имамо врло много неоправданих изостанака са посла и то баш код радника и да због тога опада продукција. Ми ту морамо нешто учинити да се уведи више дисциплине.

Министар рударства Бане Андрејев: Ми смо ово питање проучавали, али ако је тако, онда пристајем да се ово питање још једном размотри. Ја ипак мислим да је закон потребан.

Претседник: Према томе, сагласни смо да се овај законски предлог повуче ради поновног проучавања.

Пошто смо испрели дневни ред данашње седнице, седницу можемо закључити.

(Седница је закључена у 19 часова).

11 SEDNICA

(6 juna 1945)

Početak u 16,30 časova.

Pretsedavao Predsednik Zakonodavnog odbora Predsedništva AVNOJ-a **Moša Pijade**.

Prisutni: Josip Rus, Marko Vujačić, Mile Peruničić, Petar Stambolić, Jakob Avšič.

Polpredsednik Vlade DFJ Milan Groš, Ministar finansija Sreten Žujović, Ministar za Srbiju Jaša Prodanović, Ministar za Hrvatsku dr Pavle Gregorić, Ministar narodnog zdravlja dr Zlatan Sremec, Ministar šumarstva Sulejman Filipović;

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević, pomoćnik Ministra finansija.

Predsednik: Otvaram jedanaestu sednicu Zakonodavnog odbora sa sledećim dnevnim redom:

1) pretres Predloga zakona o isplati potvrda izdatih na delimično zamenjene okupacijske novčanice i o raspolaganju potraživanjima na vezanim računima;

2) pretres Predloga zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza na području Bosne i Hercegovine;

3) pretres Predloga zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije u pojednostima.

Pre prelaska na dnevni red pročitacu zapisnik prošle sednice. (Čita zapisnik sednice od 4 juna). Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Zapisnik se overava.

Izveštavam da je našem Odboru dostavljen na razmatranje Predlog zakona o stavljanju viših medicinskih škola pod nadzor i rukovodstvo Ministarstva narodnog zdravlja. Ovaj ćemo predlog staviti na dnevni red jedne od narednih sednica.

Prelazimo na dnevni red, na pretres Predloga zakona o isplati potvrda izdatih na delimično zamenjene okupacijske novčanice i o raspolaganju potraživanjima na vezanim računima koji je podneo ministar drug Žujović.

(U diskusiji o ovom zakonskom predlogu učestvovali su Milan Grol, Sreten Žujović, Mile Peruničić, Marko Vujačić, Jakob Avšič, Jaša Prodanović, Sulejman Filipović, Moša Pijade, poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević, ali govori nisu sačuvani.)

Pretsednik: Mislim da možemo pristupiti pretresu u pojedinostima. Pošto je diskusija u načelu, kako vidimo, završena, predlažem da diskutujemo član po član. (Prima se). Izvolite čuti naslov, glavu I i član 1. (Č i t a):

ZAKON

O ISPLATI POTVRDA IZDATIH NA DELIMIČNO ZAMENJENE OKUPACISKE NOVČANICE I O RASPOLAGANJU POTRAŽIVANJIMA NA VEZANIM RAČUNIMA

I. Isplata potvrda izdatih na delimično zamenjene okupacijske novčanice

Član 1

Potvrde izdate na osnovu člana 4 Zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza od 5 aprila 1945 god. (Službeni list br. 23 od 19 aprila 1945) imaju se počev od 15 maja 1945 predavati od strane njihovih imalaca, u svrhu naplate, Narodnoj banci, Državnoj hipotekarnoj banci ili Poštanskoj štedionici, odnosno njihovim filijalama.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Molim da se rok od 15 maja, koji je već istekao, zameni sa 15 juna, tj. mesec dana doznije nego što smo planirali.

Pretsednik: Možda bismo mogli da počnemo sa 10 junom...

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ne može se stići sa tehničkim pripremama za ovaj posao i zato molim da se prihvati predlog druga ministra tako da se počne sa predajom potvrda od 15 juna.

Pretsednik: Dobro. Prima li se predlog da se sa predajom potvrda počne 15 juna? (Prima). Ja imam još dve primedbe. U naslovu treba ubaciti predlog »sa« i reći »o raspolaganju sa potraživanjima na vezanim računima«, a u članu 1 mora se reći ko će predavati ove potvrde, jer se one same ne mogu predavati. Prema tome, član 1 treba početi ovako: »Imaoci potvrda izdatih na osnovu čl. 4...« itd., pošto mi se čini da je to bolje i određenije.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Prima se ovo poboljšanje teksta. Čiča je poznati stilista.

Pretsednik: Prelazimo na član 2. (Č i t a):

Član 2

Novčani zavodi navedeni u prethodnom članu imaju po prijemu potvrda obračunavati ukupne iznose okupacijskih novčanica na koje

potvrde glase, po kursovima iz člana 3 Zakona o kursovima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza, i od tako obračunate vrednosti izvršiti sledeće odbitke:

1) iznos DFJ dinara koji je već isplaćen prilikom izdavanja potvrda;

2) iznos DFJ dinara koji je imaoima potvrda isplaćen na ime akontacije od strane Narodne banke, Državne hipotekarne banke ili Poštanske štedionice, shodno rešenju Ministra finansija br. 450 od 12 aprila 1945 (»Službeni list«, br. 24 od 21 aprila 1945); i

3) odgovarajući iznos u korist »Fonda za obnovu zemlje i pomoć postradalim krajevima«, koji se ima obračunati na vrednost potvrde smanjenu za iznos isplaćen po tač. 1) ovog člana, i to po sledećoj tabeli:

A) Za potvrde čiji su imaoi proizvođačka preduzeća koja rade za vojne i važne privredne svrhe, zadružne organizacije, profesionalna udruženja i masovne narodne organizacije:

Na vrednost do	5.000 DFJ Din.	5%
od 5.001 do 10.000	10.000	7%
10.001 do 25.000	25.000	10%
25.001 do 50.000	50.000	15%
50.001 do 100.000	100.000	20%
100.001 do 250.000	250.000	25%
preko 250.000	250.000	30%

B) Za potvrde čiji su imaoi sva ostala preduzeća i ustanove:

Na vrednost do	5.000 DFJ Din.	7%
od 5.001 do 10.000	10.000	10%
10.001 do 25.000	25.000	15%
25.001 do 50.000	50.000	20%
50.001 do 100.000	100.000	30%
100.001 do 250.000	250.000	40%
preko 250.000	250.000	50%

V) Za potvrde čiji su imaoi privatna lica:

Na vrednost do	5.000 DFJ Din.	10%
od 5.001 do 10.000	10.000	20%
10.001 do 25.000	25.000	30%
25.001 do 50.000	50.000	40%
50.001 do 100.000	100.000	50%
100.001 do 250.000	250.000	60%
preko 250.000	250.000	70%

G) Za potvrde čiji su imaoi zemljoradnici koji se bave obradom zemlje kao isključivim zanimanjem imaju se izvršiti odbitci na vrednost do 25.000 DFJ dinara po tabeli A), a na vrednost preko toga iznosa po tabeli B).

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Predlažem da se u tački 3) pod A) umesto ovog teksta kaže samo: »Za potvrde čiji su imaooci proizvođačka preduzeća koja rade«. To bi bolje odgovaralo zbog toga što nam je ovde najvažnije da privrednim preduzećima u poslovanju ne pravimo smetnje, ali da ipak daju svoj obol Fondu za obnovu zemlje. U istoj tački pod B) treba dodati na kraju reči: »ukoliko nisu izuzeti članom 4 ovog zakona«, a mi moramo da izuzmimo iz ovih davanja za fond pored ustanova socijalnog staranja i zadružne, sindikalne i masovne narodne organizacije, pošto imovina svih ovih organizacija nije tako velika. Zato se, uostalom, i ovde, u načelnoj diskusiji plediralo.

Pretsednik: Pod V), posle ovih izmena, ja bih umesto dosadašnjeg teksta rekao samo »za sve ostale potvrde«.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: U redu, ali da ispadne »sve«.

Pretsednik: Može. Sada dolazimo na tačku G) o kojoj je ovde najviše bilo reči. Ja sam za to da se radnim seljacima, svima koji se zemljoradnjom bave kao isključivim zanimanjem, dade povlašćenje kao i privrednim preduzećima.

Marko Vujačić: Ovako ne može ostati. Mislim da nije ni pravo, jer treba imati u vidu ko nas je izdržavao u toku rata i da je naša poljoprivreda mnogo upropašćena. Ja tražim ovde, a mislim da to i drugi politički rukovodioci uviđaju, da bi se ukoliko bi se ostalo pri predlogu vrlo mnogo politički pogrešilo.

Mile Peruničić: Mora se priznati da je bilo i seljaka koji su koristili rat i oskudicu i došli do većih suma okupacijskih novčanica. Ali to su uglavnom seljaci špekulanti, naročito oko većih gradova. Ali po njima ne bi trebalo odmeravati celom našom seljaštvu odbitke za Fond za obnovu zemlje, jer oni čine nesrazmerno mali, upravo neznatan procenat. Meni se čini da ne možemo ni politički pravdati da seljaci daju u Fond za obnovu zemlje kad su, ustvari, sredstva toga fonda namenjena baš podizanju sela, naravno pored saobraćaja, industrije itd. Ovde se na tome insistiralo i ja vidim da je drug Žujović sklon da odstupi od svog predloga i da zemljoradnici, oni koji se poljoprivredom isključivo bave, bez obzira na iznose, mogu potvrde zameniti po tarifi A).

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Ja mislim da bi to bilo pravo.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Na ovakvoj stizaciji predloga tačko G) naročito je insistirao drug Hebrang. Mi smo u Ministarstvu finansija i ja lično, razmatrajući ovo pitanje, predlagali da se samo za velike iznose primeni tabela B). Ovde možemo o ovom iznosu odlučiti, ali se mora odrediti izvesna granica za povlašćenje.

Marko Vujačić: Ja ponovo molim da se ne odreduje nikakva granica, već da se svi iznosi seljacima zamene po tarifi A).

Pretsednik: Ako rezimiramo diskusiju, dolazimo do toga da su postavljena dva predloga: prvi, da se seljacima izvrše odbici pri zameni bonova po tabeli A) bez ikakvih ograničenja, i, drugi, da se to ograniči.

Ministar šumarstva DFJ Sulejman Filipović: Ja bih bio za to da se usvoji prva formulacija.

Ministar narodnog zdravlja DFJ dr Zlatan Sremec: I ja sam za to.

Ministar za Hrvatsku dr Pavle Gregorić: Ja sam za to da se nekako ova dva prijedloga pomire i da se nađe jedno srednje rješenje. Uvažavam razlog da seljacima treba dati povlašćenje.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: I mi smo za to, ali treba odrediti ipak izvestan plafon. Ako plafon odredimo onda ćemo zaštititi stvarno seljake, jer samo kulaci i špekulanti imaju da zamene velike sume.

Pretsednik: Onda da stavim na glasanje prvi predlog koji bi glasio:

G) Za potvrde čiji su imaoци zemljoradnici koji se bave obradom zemlje kao isključivim zanimanjem imaju se izvršiti odbici po tabeli A). (Prima se).

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Ja stavljam rezervu na ovu odluku Zakonodavnog odbora i mislim da je najbolje da o tome donesemo definitivnu odluku u Predsedništvu AVNOJ-a.

Pretsednik: Dobro. Prima li se? (Prima). Sada možemo preći na član 3. (Č i t a):

Član 3

Ostatak po potvrdama koji će se dobiti kada se od njihove nominalne vrednosti izvrše odbici iz tač. 1), 2) i 3) prethodnog člana staviće na raspoloženje Narodna banka, Državna hipotekarna banka i Poštanska štedionica i to:

a) imaoцима potvrda navedenim pod A) prethodnog člana odmah u celosti,

b) imaoцима potvrda navedenim pod B), V) i G) prethodnog člana — na vezanom »Računu potvrda na okupacijske novčanice« s tim da Ministar finansija propiše iznose koji se sa ovog računa mogu mesečno podizati.

Isplaćene odnosno odobrene iznose po prethodnom stavu kao i iznose koji su imaoцима potvrda isplaćeni na ime akontacije (tač. 2 prethodnog člana) stavljaće navedeni novčani zavodi na teret Ministarstva finansija savezne vlade Demokratske federativne Jugoslavije.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem da se tačka pod b) potpuno izostavi.

Pretsednik: Ja predlažem da se prvi stav prestilizuje i veže sa tačkom a) koja više kao takva ne može da ostane, jer je tačka b) izbrisana po predlogu poverenika Vlade. Prema tome, predlažem da prvi stav člana 3 glasi: »Narodna banka, Državna hipotekarna banka i Poštanska štedionica isplatiće odmah ostatak po potvrđama koje će se dobiti kad se od njihove nominalne vrednosti izvrše odbici iz tačke 1), 2) i 3) prethodnog člana.

Kao što vidite izvršili smo samo prestilizovanje.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Sada će član 3 imati dva stava. U drugom stavu, u početku, umesto »isplaćene odnosno odobrene iznose treba samo staviti »isplaćene iznose«.

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba? (Nema).

Prelazimo na član 4. (Č i t a):

Član 4

Odbici iz tačke 3) člana 3 neće se vršiti po potvrđama čiji su imaooci ustanove socijalnog staranja.

Ovi odbici neće se vršiti ni po potvrđama čiji su imaooci novčane ustanove. Doprinos ovih ustanova »Fondu za obnovu zemlje i pomoć postradalim krajevima« biće određen posebnim zakonom.

Ustanove socijalnog staranja i novčane ustanove mogu svojim potraživanjem po likvidiranim potvrđama neograničeno raspolagati.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: U smislu mog predloga za izmenu tačke a) u članu 2 koji je usvojen, predlažem da se u prvom stavu ovog člana na kraju, posle tačke stavi zapeta i nabroje one organizacije koje ćemo osloboditi plaćanja doprinosa za Fond za obnovu zemlje, a to su zadružne organizacije, radničko-nameštioničke sindikalne organizacije i masovne narodne organizacije. Ovakvom dopunom člana 4 postaju izlišni stav 2 i 3 ovog člana.

Pretsednik: Mi moramo rešiti pitanje banaka i njihovog doprinosa Fondu za obnovu zemlje. Po mom shvatanju najbolje je da se to odredi prema bilansu. Svaka banka treba da da doprinos na sopstvena novčana sredstva, jer ćemo tako pravedno opteretiti bankare a zaštititi ulagače.

Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol: To je pitanje u načelnoj diskusiji dotaknuto. Prirodno je da banke ne treba izuzimati, ali se mora voditi računa i o tome da u potpunosti obezbedimo sve uloge, sve štediše.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: To je pitanje sigurno vredno pažnje. Ja sam saglasan sa predlogom druga Moše, samo treba naći najpodesniju formulaciju...

Pretsednik: Ja imam konkretan predlog. Po meni ovo bi pitanje trebalo rešiti novim članom 5 koji bi otprilike glasilo ovako (čita):

Član 5

Za novčane zavode doprinos Fondu za obnovu zemlje i pomoć postradalim krajevima određuje se saglasno tač. 3) A) i B) člana 2) ovog zakona na njihova vlastita novčana sredstva prema bilansu.

Ministar finansija Sreten Žujović: Ja se sa ovom formulacijom slažem, s tim da se doda da plaćaju prema utvrđenom bilansu, tj. prema bilansu koji nadležni organi utvrde, jer bi u protivnom moglo da se tumači da banke same sastave bilans, tj. da prikriju izvesne stvari. A bankama mi pregledamo bilanse.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: I ja se slažem sa ovom stilizacijom, ali bih predložio da se ova odredba unese u zakon ne kao član 5 nego u odeljak »Ostale odredbe«, a da se ovde kao član 5 stavi ono o čemu se govori u ovom odeljku, tj. o isplati potvrda.

Pretsednik: Molim da čujemo kako to izgleda.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ja bih predložio sledeće (čita):

Član 5

Potvrde čiji su imaoći novčane ustanove isplaćće se odmah u celosti, s tim da se doprinos ovih ustanova Fondu za obnovu zemlje i pomoć postradalim krajevima utvrdi prema članu... (koji bude po redu) ovog zakona.

U odeljku »Ostale odredbe« mi ćemo uneti predlog za član 5 druga Moša Pijade i na taj način ćemo i tehnički poboljšati zakon.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Primam ovaj predlog.

Pretsednik: Ima li ko protiv? (Nema). Onda je u redu. Prelazimo na član 5 predloga koji sada postaje član 6, a kojim počinje glava II. Molim da saslušate član 6. (čita):

II Raspolaganje vezanim potraživanjem kod novčanih ustanova

Član 5

Od svih potraživanja po bilo kom osnovu kod novčanih ustanova, kao na pr.: po osnovu žiro, tekućih i drugih računa i uloga na štednju, nastalih posle 18 aprila 1941 godine, a koja su obračunata u dinar demokratske federativne Jugoslavije po članu 8 Zakona o povlačenju i zameni okupacijskih novčanica i po članovima 3 i 9 Zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i regulisanju obaveza, imaju se izvršiti odbitci prema propisima tač. 1) i 3) člana 3 ovog Zakona s tim, da se iznos u korist »Fonda za obnovu zemlje i pomoć

postradalim krajevima« ima obračunati na potraživanje po stanju od 19 aprila 1945 god., smanjeno za iznos isplaćen po članu 9 Zakona o kursovima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza, i to po sledećoj tabeli:

1) Kod potraživanja po žiro, tekućim i drugim računima, izuzev uloga na štednju po štednim knjižicama:

a) proizvođačkih preduzeća koja rade za vojne i važne privredne svrhe, zadružnih organizacija, prinudnih, profesionalnih udruženja i političkim organizacijama:

do		5.000	DFJ	Din.	3%
od	5.001	do	10.000	„	5%
„	10.001	„	25.000	„	7%
„	25.001	„	50.000	„	10%
„	50.001	„	100.000	„	13%
„	100.001	„	250.000	„	16%
preko	250.000		„	„	20%

b) svih ostalih preduzeća, ustanova i privatnih lica:

do		5.000	DFJ	Din.	5%
od	5.001	do	10.000	„	8%
„	10.001	„	25.000	„	12%
„	25.001	„	50.000	„	17%
„	50.001	„	100.000	„	23%
„	100.001	„	250.000	„	30%
preko	250.000		„	„	40%

2) Kod uloga na štednju po štednim knjižicama privatnih lica:

od	5.001	do	10.000	DFJ	Din.	3%
„	10.001	„	25.000	„	„	5%
„	25.001	„	50.000	„	„	10%
„	50.001	„	100.000	„	„	20%
„	100.001	„	250.000	„	„	30%
preko	250.000		„	„	„	40%

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Ja bih molio da se ovaj član usvoji kako je predložen samo s tom izmenom da se u tački 1) pod a/ iza reči »rade« stave dve tačke a da se se ostalo sve briše, kao što se to učinilo i u članu 2.

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba?

Jakob Avšič: Mislim da je ova stopa previsoka za uloge po štednim knjižicama.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Nisu, Avšiču, nisu. Mi smo sitno ulagače zaštitili.

Pretsednik: Ima li još ko šta da primeti? (Nema). Prelazimo na nov član 7. (Čita):

Član 7

Više potraživanja jedne ustanove ili jednog lica kod jedne ili više novčanih ustanova imaju se za obračun po prethodnom članu smatrati kao jedno potraživanje.

Ima li primedaba? (Nema). Prelazimo na član 8. (Čita):

Član 8

Na potraživanja ustanova socijalnog staranja i na potraživanja novčanih ustanova imaju se shodno primeniti propisi člana 5 ovog Zakona.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Pošto smo izdiferencirali stvari u članu 4 i 5 koje je Odbor usvojio, ovaj član se mora potpuno preraditi, jer treba razlikovati ustanove iz člana 4 i novčane zavode o kojima govori član 5.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Da, to je u redu, samo Obrene daj konkretan predlog za novu stilizaciju.

Pretsednik: To je laka stvar. Da čujemo.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević (čita):

Na potraživanja ustanova iz člana 4 ovog Zakona imaju se shodno primeniti propisi istoga člana, a na potraživanja novčanih ustanova primeniće se član 5 ovog zakona.

Pretsednik: To se, čini mi se, može još bolje reći da se ne bi ponavljalo. Ovo što je drug Obren predložio može se reći i ovako: »Na potraživanja ustanova navedenih u članovima 4 i 5 ovog zakona imaju se shodno primeniti propisi istih članova«.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Da, ovo je kraće i jasnije rečeno. Primam ovaj predlog. (Glasovi: Dobro je!)

Pretsednik: Onda možemo preći na član 9. (Čita):

Član 9

Sve izvršene odbitke u korist »Fonda za obnovu zemlje i pomoć postradalim krajevima« imaju novčane ustanove položiti Ministarstvu finansija sa spiskovima vlasnika potraživanja i izvršenih odbitaka.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Ova je odredba unesena radi kontrole i mislim da je ona logična. (Glasovi: Tako je!)

Pretsednik: Primljen je i član 9. Izvolite čuti član 10. (Čita):

Član 10

Proizvođačka preduzeća koja rade za vojne i važne privredne svrhe, zadružne organizacije, prinudna profesionalna udruženja i političke organizacije (navedeni pod A) člana 3 ovog Zakona) i ustanove navedene u članu 5 ovog Zakona mogu po izvršenim odbicima neograničeno raspolagati svojim potraživanjem.

Ostala preduzeća, ustanove i privatna lica mogu raspolagati svojim potraživanjem po izvršenim odbicima, a na način koji propiše Ministar finansija.

Ministar za Hrvatsku dr Pavle Gregorić: Ovo bi se moglo skratiti. Treba izostaviti ovo citiranje ustanova, jer su one obuhvaćene članom 4 i 5 zakona.

Pretsednik: Ja bih ceo ovaj član izostavio, jer smo mi ovo negde već rekli da mogu sa sumama koje su isplaćene po odbijanju doprinosa za Fond za obnovu zemlje potpuno slobodno raspolagati.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ja mislim da ovaj član mora da ostane. Doduše, on se može nešto izmijeniti, ali on je ovdje nužan.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Treba postupiti onako kako je rekao drug Gregorić, a član treba da ostane.

Pretsednik: Onda izvolite čuti novu stilizaciju člana 10. (Čita):

Član 10

Proizvođačka preduzeća koja rade za vojne i važne privredne svrhe navedena u članu 4 i 5 ovog Zakona mogu neograničeno raspolagati svojim potraživanjima.

Ostala preduzeća, ustanove i privatna lica mogu raspolagati svojim potraživanjima po izvršenim odbicima a na način koji propiše Ministar finansija.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: U redu.

Pretsednik: Onda možemo preći na član 11. (Čita):

Član 11

Propisi ovog Zakona neće se primenjivati na potraživanja državnih nadležstava, koja svojim potraživanjem mogu neograničeno raspolagati.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Ovde se radi o budžetskim ustanovama i ovo je sasvim na svom mestu.

Pretsednik: Prima li se član 11? (Prima). Prelazimo na III glavu »Ostale odredbe« i na član 12. (Čita):

III Ostale odredbe

Član 12

Državne obaveze koje su nastale pre stupanja na snagu Zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza imaju se, u pogledu odbitka za »Fond za obnovu zemlje i pomoć postradalim krajevima« izjednačiti sa potvrđama izdatim prilikom povlačenja i zamene okupacijskih novčanica u smislu člana 4 istog Zakona s tim, da se od tih obaveza imaju u korist »Fonda za obnovu zemlje i pomoć postradalim krajevima« izvršiti sledeći odbici:

1) po računima prispelim isplatnoj blagajni pre stupanja na snagu Zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza — po stopi člana 3 pod A), a

2) po računima prispelim isplatnoj blagajni posle stupanja na snagu Zakona o kursevima za povlačenje i zamenu okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza — po stopi iz člana 6 tač. 1) pod a).

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: U tački 1) ovdje je greška gdje stoji 3 pod a), a treba da bude član 2 pod A).

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Prelazimo na član 13. (Č i t a):

Član 13

Prekršaj propisa ovoga Zakona kazniće se kao krivičan prestup.

Pretsednik: Ja bih ovde rekao ne kao »krivičan prestup« već »kao krivično delo«, pošto se radi o krivičnim delima, a ne o prestupima; prestupi su najlakše krivice.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Ja mislim da je ovaj propis nepotreban, jer se radnje protivne ovom zakonu kažnjavaju sudskim putem i po sudskim pravilima.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Ja nemam ništa protiv da se usvoji predlog druga Jaše.

Pretsednik: I ja nemam ništa protiv.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Na mesto ovog člana 13 treba da ude odredba koju je za član 5 predložio drug Moša, ono gdje se govori o doprinosu banaka za Fond za obnovu zemlje.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Pročitaj ponovo taj član.

Pretsednik: Ja sam ga pribeležio. (Č i t a):

Za novčane zavode doprinos Fondu za obnovu zemlje i pomoć postradalim krajevima određiće se saglasno članu 2 tač. 3) pod A) ovog Zakona, na njihova vlastita novčana sredstva prema utvrđenom bilansu.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: U redu. To je, dakle, novi član 13.

Pretsednik: Ima li još primedaba? (Nema). Onda prelazimo na član 14. (Čita):

Član 14

Obavezna tumačenja propisa ovoga Zakona daje Ministar finansija Savezne vlade Demokratske federativne Jugoslavije.

Ovakva stilizacija je malo zastarela. Ne mogu više ministri davati obavezna tumačenja zakona. To daje samo AVNOJ, a ovdje se ne radi o tome, već valjda Ministar finansija traži za sebe da može davati uputstva za izvršenje ovog zakona.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Tako je.

Pretsednik: Onda ćemo to i reći. (Čita):

Član 14

Uputstva za izvršenje ovog Zakona daje Ministar finansija Demokratske federativne Jugoslavije.

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Dobro. Prema tome, zakon smo usvojili sa onom ogradom o seljacima.

Pretsednik: Nismo, imamo još i poslednji član: kada treba zakon da stupi na snagu...

Ministar finansija DFJ Sreten Žujović: Kad se objavi u »Službenom listu DFJ«, ne treba odmah.

Pretsednik: Dobro, onda ćemo tako i reći. (Čita):

Član 15

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Pošto smo završili pretres u pojedinostima, objavljujem da je Predlog zakona o isplati potvrda na delimično zamenjene okupacijske novčanice i o raspolaganju sa potraživanjima na vezanim računima primljen u Zakonodavnom odboru i da ćemo ga sa našim izmenama i dopunama dostaviti Predsedništvu da ga ono na prvoj sednici usvoji.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza na području Bosne i Hercegovine. Molim da prethodno poverenik Vlade pročitá obrazloženje koje je Odboru upućeno uz ovaj predlog zakona.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević čita obrazloženje Ministra finansija o Predlogu zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza na području Bosne i Hercegovine. (Videti »Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine«, str. 307—310, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, 1951 god.).

(U diskusiji o ovom zakonskom predlogu učestvovali su: Moša Pijade, Sreten Žujović, Milan Grol, Sulejman Filipović, dr Pavle Gregorić i Mile Peruničić, pa je zakonski predlog primljen sa neznatnim izmenama i dopunama; govori nisu sačuvani.)

Pretsednik: Pošto je dnevni red iscrpen, zaključujem ovu sednicu. (Sednica je zaključena u 21,30 časova).

12 СЕДНИЦА

(7 јуна 1945)

Почетак у 16,30 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а **Моша Пијаде**.

Присутни: Марко Вујачић, Јосип Рус, Петар Стамболић;

Потпретседник Министарског савета Милан Грод, Министар за Србију Јаша Продановић, Министар народног здравља др Златан Сремец;

Повереник Владе ДФЈ Мијо Мирковић, помоћник Претседника Привредног савета.

Претседник: Отварам дванаесту седницу Законодавног одбора са следећим дневним редом:

Наставак претреса Предлога закона о конфискацији имовине и о извршењу конфискације.

(У дискусији у појединостима учествовали су Моша Пијаде, Марко Вујачић, Јосип Рус, др Златан Сремец и Мијо Мирковић, али говори нису сачувани.)

Претседник: Објављујем да је Предлог закона о конфискацији имовине и о извршењу конфискације примљен у целости.

Известилац нашег Одбора треба да спреми за седницу Претседништва исцрпан извештај.

Пошто је ово један од важнијих закона, кога ћемо за известнога?

Марко Вујачић: Кога ћемо ако не тебе. (Гласови: Тако је!).

Претседник: Добро, овај законски предлог биће вероватно изнесен на прву седницу Претседништва АВНОЈ-а.

Пошто је данашња седница заказана да бисмо завршили дискусију о Предлогу закона о конфискацији имовине и о извршењу конфискације и пошто смо предлог усвојили, дакле, пошто смо исцрпili дневни ред, закључујем ову седницу.

(Седница је закључена у 19 часова).

13 SEDNICA

(9 juna 1945)

Početak u 10 časova.

Pretsedavao Predsednik Zakonodavnog odbora Predsedništva AVNOJ-a **Moša Pijade**.

Prisutni: Josip Rus, Marko Vujačić i Filip Lakuš;

Pretsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar.

Pretsednik: Otvaram trinaestu sednicu Zakonodavnog odbora sa dnevnim redom:

pretres Predloga zakona o ratifikaciji Ugovora o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći i posleratnoj saradnji između SSSR-a i DFJ, zaključenog u Moskvi 11 aprila 1945 godine.

Pre prelaska na dnevni red izvolite čuti zapisnik prošle sednice. (Čita zapisnik sednice od 7 juna 1945 god.). Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Zapisnik se overava.

Pošto je predlog ovog zakona oštampiran i razdeljen, smatram da ga ne treba čitati. Zato bismo mogli odmah preći na diskusiju.

(U diskusiji u načelu i u pojedinostima učestvovali su Marko Vujačić, Josip Rus, Moša Pijade, dr Ivan Ribar i Filip Lakuš, ali govori nisu sačuvani.)

Pretsednik: Pošto je diskusija pokazala da smo jednodušni u tome da je ovaj ugovor od izvanrednog i istoriskog značaja za naše narode i za našu novu državu, konstatujem da je Zakonodavni odbor jednoglasno prihvatio predloženi zakonski projekat.

Potrebno je da odredimo izvestioca za sutrašnju sednicu AVNOJ-a.

Pretsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar: Druže Mošo, najprirodnije je da to budeš ti obzirom na značaj ovog međunarodnog instrumenta. Jer ovaj ugovor, kao što si maloprije rekao, ima historiski značaj. (Tako je!)

Pretsednik: Ja ću za sutrašnju sednicu spremiti izveštaj Zakonodavnog odbora.

Ovim je dnevni red iscrpen.

(Sednica je zaključena u 11,30 časova).

14 СЕДНИЦА

(20 јуна 1945)

Почетак у 17 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а **Моша Пијаде**.

Присутни: Марко Вујачић, Петар Стамболић, Миле Перуничкић;

Потпретседник Министарског савета Милан Грол, Министар финансија Сретен Жујовић, Министар без портфеља др Јурај Шутеј, Министар за Хрватску др Павле Грегорић.

Претседник: Отварам четрнаесту седницу Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а са овим дневним редом:

1) претрес Предлога закона о курсевима за повлачење окупационских новчаница и о регулисању обавеза на подручју Хрватске са Далмацијом;

2) претрес Предлога закона о курсевима за повлачење лирских бонова и окупационских новчаница и о регулисању обавеза на новчаним подручјима италијанске лире, немачке марке и пенге (Словенија).

Пре преласка на дневни ред изволите чути записник прошле седнице. (Чита записник седнице од 9 јуна). Има ли примедба? (Нема). Записник је оверен.

Прелазимо на дневни ред. Изволите чути Предлог закона о курсевима за повлачење окупационских новчаница и о регулисању обавеза на подручју Хрватске са Далмацијом.

ЗАКОН

О КУРСЕВИМА ЗА ПОВЛАЧЕЊЕ ОКУПАЦИОНИХ НОВЧАНИЦА И О РЕГУЛИСАЊУ ОБАВЕЗА НА ПОДРУЧЈУ ХРВАТСКЕ СА ДАЛМАЦИЈОМ

Члан 1

У вези чланова 3 и 4 Закона о повлачењу и замени окупацијских новчаница од 5 априла 1945 године („Службени лист“, бр. 20 од 10 априла 1945 године), одређује се:

1) замена окупацијских новчаница куне на подручју Хрватске са Далмацијом, изузев Међумурја;

2) замена окупацијских новчаница италијанске лире на подручју Обласног народноослободилачког одбора за Далмацију, укључиво области Хрватског Приморја и Далмације;

3) замена окупацијских новчаница пенге на подручју Међумурја.

Члан 2

Замена окупацијских новчаница у смислу предходног члана извршиће се у времену од . . . . јуна до . . . . јула 1945 године закључно.

Члан 3

Замена окупацијских новчаница на наведеним подручјима врши се по следећим курсевима:

. . . . .
. . . . .
. . . . .

Уколико се после извршене замене окупацијског новца покаже да је Хрватска са Далмацијом и Хрватским Приморјем добила сразмерно мању количину динара ДФЈ према свом предратном новчаном оптицају, Министарски савет Демократске федеративне Југославије ће ту разлику надокнадити и ставити на расположење земаљској влади Хрватске ради задовољавања потреба оскудног становништва.

Члан 4

Приликом замене, подносиоцима окупацијских новчаница које се замењују по прописима ставова 1, 2 и 3 члана 1 овог Закона, исплатиће се одмах у готову противвредност положене суме до износа од 5.000 динара ДФЈ.

За положене суме код којих противвредност износи преко суме предњег стана, исплатиће се одмах у готову само износ од 5.000.— динара ДФЈ., а подносиоцима ће се издати потврда на укупне положене суме исплативе у року од три месеца после извршене замене. Ове потврде гласе на име подносиоца и непреносиве су.

Државним надлештвима исплатиће се противвредност читаве готовине која је код њих затечена, а њихово је власништво, с тим да ова надлештва приложе званичан акт односно изјаву о власништву те готовине.

Члан 5

Окупацијски ковани новац остаје у оптицају и примаће се по курсевима, наведеним у чл. 3 овог Закона.

Члан 6

Све дознаке готовина у окупацијским новчаницама преко пошта и осталих установа које врше дознаке, положене код тих установа до . . . .

јуна 1945 године исплатиће се према прописима чланова 3 и 4 овог Закона. Износ до 5.000. — динара ДФЈ исплатиће дотична установа одмах кориснику, а евентуални вишак има доставити Поштанској штедионици, која ће о постојању тога вишка обавестити надлежну Главну комисију.

Члан 7

Обавезе, настале после 18 априла 1941 године у било којој окупацијској валути, имају се од првог дана замене окупацијских новчаница измиривати у динарима ДФЈ, а по курсевима замене, наведеним у чл. 3 овог Закона.

Члан 8

Сви полози у окупацијским новчаницама, по било ком основу, услед којих настаје потражни однос према новчаним установама (као на пр. потраживања из основа улога на штедњу, текућих рачуна, жиро рачуна и сл), настали после 18 априла 1941 године, имају се обрачунати по курсевима замене наведеним у чл. 3 овог Закона. Овим потраживањима може се располагати највише до износа од 5.000. — динара ДФЈ.

За случај да једно лице код једног новчаног завода има више потраживања, она се, спојена у једну целину, имају сматрати једним потраживањем. За случај да једно лице има више потраживања код више новчаних завода, оно може располагати потраживањем само код једног новчаног завода. Лице које је на неком месту замене извршило замену окупацијских новчаница може располагати својим потраживањем код новчаног завода само за разлику између износа примљених новчаница ДФЈ и износа од 5.000. — динара ДФЈ.

Сваки прекршај прописа овог члана повлачи заплесу потраживања у корист савезне државне благајне.

Члан 9

Све обавезе настале у старим југословенским динарима после 18 априла 1941 године сматрају се насталим у оној окупацијској валути која је била законско средство плаћања на подручју где је обавеза настала, а по курсу по коме је извршена замена новчаница старог југословенског динара за окупацијске новчанице.

Члан 10

Измиривање обавеза насталих у старим југословенским динарима пре 18 априла 1941 године закључно, без обзира да ли су оне претворене у одговарајућу окупацијску валуту за то подручје, уколико су неизмирене до објављивања овог Закона, одлаже се (проглашује се мораторијум).

Члан 11

Обавезе настале пре 18 априла 1941 године из основа повратних примања (плате, пензије, алиментације, ренте и т. сл.), као и обавезе из основа осигурања, регулисаће се посебним Законом.

Члан 12

Фалсификовање потврда о пријему новчаница (чл. 4 овог Закона) казниће се као фалсификовање новчаница.

Прекршаји прописа чл. 8 овог Закона казниће се као кривични преступ.

Члан 13

Упутства за извршење прописа овог Закона даје Министар финансија Демократске федеративне Југославије.

Члан 14

Овај Закон ступа на снагу кад се објави у Службеном листу Демократске федеративне Југославије.

Отварам дискусију у начелу.

Има реч Министар финансија друг Жујовић.

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Претседништву АВНОЈ-а подносим још два закона о курсевима за размену окупационских новчаница, један за Хрватску а други за Словенију, пошто није био прихваћен наш предлог да то свршимо на основу законског овлашћења по већ утврђеним начелима и курсевима.

Овим законима коначно се скида с дневног реда питање оптицаја окупационских новчаница у нашој новој држави. Замена је вршена постепено, како је која покрајина била ослобађана од окупатора; радило се ужурбано да би се пуштањем у оптицај јединствене националне валуте створили потребни предуслови за нормалан привредни живот који је требало брзо обнављати. Тако је замена окупационских новчаница извршена најпре у Србији, Војводини, Македонији и Црној Гори, а затим ових дана и у Босни и Херцеговини. У времену између 30 јуна и 9 јула биће повучен из оптицаја и замењен новим динарима окупационски новац у Хрватској и Словенији. После тога читава Југославија претстављаће јединствено валутно подручје.

Значај ове чињенице не може се довољно истаћи, како са привредног тако и са политичког гледишта. Отсада сва плаћања, сва задужења, све калкулације и све друге привредно-финансиске операције имаће на читавој територији Демократске федеративне Југославије за базу једну исту валутну јединицу, динар ДФЈ. Том јединственом обрачунском базом остварује се привредно јединство свих наших области, што досада нисмо могли имати, а самим тим још више се учвршћује и политичко јединство.

Ма да је последња стопа наше предратне територије била још пре месец и по дана ослобођена од непријатељских трупа, те наше области развијале су се у привредном погледу досада под условима из времена окупације и изгледало је као да Југославија заиста још није дефинитивно ослобођена. Између разних наших покрајина и федералних јединица постојале су вештачке границе које су чиниле засебне валуте, што је кочило размах привреде читаве земље као целине. Србија или Македонија, на пример, нису могле да врше размену добара са Хрватском и обратно, јер су у њима владале различите валуте, услед чега су се једна према другој односиле скоро као неке засебне државе. Исто стање владало је и у привредном саобраћају између Хрватске и Словеније. Све то скупа било је нездраво са гледишта развојних могућности националне привреде нове Југославије као целине, у којој свака федерална јединица има понешто специјално што је од великог значаја за привреду других земаља.

Поред тога, на територији Хрватске и Словеније понаособ укочен је привредни живот услед тога што окупациске новчанице нису више пружале нашем свету потребну сигурност за пословање и калкулисање. Очекујући сваког дана замену новца, свет се устеже да пусти из руку робу за новац од чијег курса замене стрепи и у који нема поверење тако да је услед тога била знатно парализана привредна активност ових наших земаља.

По предлогу закона на подручју Хрватске, изузев Међумурја, вршиће се замена куна, на подручју Обласног народноослободилачког одбора за Далмацију, укључиво Хрватско Приморје и Горски Котар, вршиће се замена и италијанске лире, а у Међумурју замениће се денге.

Предлажемо да се замена окупационских новчаница изврши на овим подручјима по овим курсевима: 1000 куна 7 динара ДФЈ, 100 италијанских лира 30 динара ДФЈ, и 100 пенга 100 динара ДФЈ.

И за Хрватску и за Словенију предвидели смо одредбе о накнади разлике ако приликом замене добију мање новчаница сразмерно свом предратном новчаном опцијају, као што је то дато Босни и Херцеговини.

Подносиоцима окупационских новчаница и у Хрватској и у Словенији исплатиће се одмах у готову противвредност до износа од 5000 динара ДФЈ, као што је то чинјено и у другим федералним јединицама. За веће износе издаваће се непреносиве потврде плативе у року од три месеца. Државним надлештвима исплатиће се противвредност читаве готовине која је код њих затечена под условом да је њихово власништво.

Окупационски ковани новац остаће и даље у опцијају и примаће се по одређеним курсевима.

Остали прописи исти су као и у законима по којима је извршена замена окупационог новца у осталим земљама.

Ако се ови закони прихвате како су предложени, — а нема за то никаквих сметњи, јер су израђени на истим принципима и предвиђају исту технику као и закони по којима смо досада вршили замену новца,

— 10 јула докрајчаћемо ово стање и у Хрватској и у Словенији. Међутим, тек тог дана моћи ћемо да кажемо да је Југославија и у привредном погледу дефинитивно ослобођена од окупатора. Ово није само фраза, јер куне, лире, рајхсмарке и пенге које сада повлачимо из оптицаја и које дефинитивно престају да важе као законско средство плаћања нису ништа друго него остаци окупаторског привредног механизма, помоћу кога је поробљавао и експлоатисао богатства наше земље. Десетог јула падају, према томе, последње вештачке границе, подигнуте од окупатора, између ослобођених народа Југославије.

Нема сумње да ће дан откада ће у читавој нашој ослобођеној земљи важити као законско средство плаћања само нови динар претстављати важан датум у привредној историји нове Југославије.

Молим да се ови закони прихвате како су предложени.

(У начелној дискусији учествовали су др Јурај Шутеј, др Павле Грегорић, Моша Пијаде и Сретен Жујовић, али говори нису сачувани.)

Претседник: Прелазимо на претрес у појединостима. Читаћу члан по члан. (Чита наслов и члан 1). Има ли примедба?

Министар за Хрватску др Павле Грегорић: Из наслова треба изоставити ово на крају „са Далмацијом“, јер се овдје кад се каже на подручју Хрватске мисли на целу област федералне јединице Хрватске.

Претседник: Правилно.

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Слажем се.

Претседник: Мени се не допада ова редакција члана 1. Предлажем да се на крају првог става бришу две тачке и каже „замена за динаре ДФЈ:“, а да се у тачки 1), 2), и 3) бришу прве речи „замена“. Поред тога, и овде у тачки 1) треба брисати ово „са Далмацијом“.

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Примам.

Претседник: Можемо прећи на члан 2. (Чита члан 2).

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Предлажем да рок замене новчаница буде од 30 јуна до 9 јула. Биће то довољно да се замена изврши, а докле имамо времена да извршимо све техничке предрађње и припреме. Треба осим тога у чл. 3 унети курсеве: 1000 куна 7 дин. ДФЈ, 100 италијанских лира 30 дин. ДФЈ, 100 пенга 100 линара ДФЈ.

Претседник: Прима ли се члан 2 уз изјаву Министра финансија? (Прима).

Прелазимо на члан 3. (Чита члан 3 са допуном курсева по предлогу Министра финансија).

Министар за Хрватску др Павле Грегорић: И овдје треба избрисати у другом ставу „са Далмацијом и Хрватским Приморјем“.

Претседник: То је у складу са раније усвојеним изменама, али овде треба учинити још једно побољшање да би текст био јаснији. Ја бих у другом реду другог става изоставио реч „сразмерно“ па бих у трећем реду уместо речи „према“ казао „сразмерно“. На крају овог става уместо „ради задовољавања потреба оскудног становништва“, рекао бих „како би се постигла правилна сразмера и задовољиле потребе оскудног становништва“.

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: У реду.

(За овим је Законодавни одбор, једногласно и без измена, усвојио члан 4 и 5 законског пројекта по предлогу Министра финансија ДФЈ.)

Претседник: Прелазимо на члан 6. (Чита члан 6).

Министар финансија Сретен Жујовић: Молим да се овде каже да ће се „све дознаке готовина које су положене преко поште и осталих установа до 30 јуна исплаћивати према прописима члана 3 и 4 овог закона“.

Претседник: Значи овде где је ово празно место треба ставити „30 јуна“.

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Тако је.

Претседник: Прима ли се члан 6? (Прима).

Прелазимо на члан 7. (Чита члан 7).

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: У члану 7 на крају првог реда треба између речи „као“ и „окупационој валути“ уметнути реч „наведеној“ да би ствар била јаснија.

Претседник: Прима ли се члан 7 са овом допуном? (Прима).

(За овим је Законодавни одбор примио чланове 8, 9, 10, 11, 12, 13 и 14 Предлога закона по предлогу Министра финансија ДФЈ.)

Претседник: Овим је завршен претрес Предлога закона о повлачењу окупационских новчаница на подручју Хрватске и законски предлог је усвојен са изменама и допунама које смо споразумно прихватили.

Прелазимо на претрес Предлога закона о курсевима за повлачење тирских бонова и окупационских новчаница и о регулисању обавеза на новчаним подручјима италијанске лире, немачке марке и пенге (Словенија).

Изволите чути текст законског предлога. (Чита):

ЗАКОН

О КУРСЕВИМА ЗА ПОВЛАЧЕЊЕ ЛИРСКИХ БОНОВА И ОКУПАЦИЈСКИХ НОВЧАНИЦА И О РЕГУЛИСАЊУ ОБАВЕЗА НА НОВЧАНИМ ПОДРУЧЈИМА ИТАЛИЈАНСКЕ ЛИРЕ, НЕМАЧКЕ МАРКЕ И ПЕНГЕ (СЛОВЕНИЈА)

Члан 1

У вези чланова 3 и 4 Закона о повлачењу и замени окупацијских новчаница од 5 априла 1945 године („Службени лист“, бр. 20 од 10 априла 1945 год.), одређује се:

1) замена лирских бонова Денарног завода Словеније, окупацијских новчаница италијанске лире и т. зв. Рупникових лирских бонова на оном подручју Словеније које је до 9 септембра 1943 године било под италијанском војном и грађанском управом;

2) замена лирских бонова Денарног завода Словеније и окупацијских новчаница немачке марке (новчаница Рајхсбанке и Рентенбанке) на подручју које је за све време окупације било под немачком војном и грађанском управом;

3) замена окупацијских новчаница пенга на подручју Прекомурја и марке (Словенија) без исплате одговарајуће вредности у динарима ДФЈ.

Члан 2

1) замена и повлачење у смислу предходног члана извршиће се у времену од . . . . јуна до . . . . јула 1945 године закључно.

2) Овлашћује се савезни Министар финансија да може у градовима изменити рок трајања замене.

Члан 3

Замена лирских бонова и окупацијских новчаница на наведеним подручјима врши се по следећим курсевима:

. . . . .
. . . . .
. . . . .

Уколико се после извршене замене лирских бонова и окупацијских новчаница покаже да је Словенија заменом добила сразмерно мању количину динара ДФЈ према свом предрадном повчаном оптицају, Министарски савет Демократске федеративне Југославије ће ту разлику надокнадити и ставити на расположење Земљској влади Словеније ради задовољавања потреба оскудног становништва.

Члан 4

Приликом замене, подносиоцима лирских бонова и окупацијских новчаница које се замењују по прописима ставова 1, 2 и 3 чл. 1 овога Закона исплатиће се одмах у готову противвредност положене суме до износа од 5.000. — динара ДФЈ.

За положене суме од којих противвредност износи преко суме из предњег става исплатиће се одмах у готову само износ од 5.000. — динара ДФЈ, а подносиоцима ће се издати потврда на укупне положене суме исплативе у року од 3 месеца после извршене замене. Ове потврде гласе на име подносиоца и непреносиве су.

Државним надлештвима исплатиће се противвредност читаве готовине која је код њих затечена приликом замене а њихово је власништво с тим да ова надлештва приложе званичан акт односно изјаву о власништву те готовине.

Члан 5

На новчанице италијанске лире, повучене по прописима става четири у чл. 1 овог Закона, издаће се потврде на име подносиоца. Ове потврде су непреносиве а ликвидираће се накнадно.

Члан 6

Окупацијски ковани новац остаје у оптицају и примаће се по курсевима наведеним у чл. 3 овог Закона.

Члан 7

Све дознаке готовина преко пошта и осталих установа које врше дознаке, положене код тих установа до . . . јуна 1945 године исплатиће се према прописима чланова 3 и 4 овога Закона. Износ до 5.000. — динара ДФЈ исплатиће дотична установа одмах кориснику, а евентуални вишак има доставити Поштанској штедници, која ће о постојању тога вишка обавестити надлежну Главну комисију.

Члан 8

Обавезе настале после 18 априла 1941 године у било којој валути наведеној у чл. 1 овог Закона имају се од првог дана замене лирских бонова и окупацијских новчаница измиривати у динарима ДФЈ, а по курсевима замене, који су означени у чл. 3 истог Закона.

Члан 9

Сви полози у лирским боновима и окупацијским новчаницама по било ком основу, услед којих настаје потражни однос према новчаним установама (као н. пр. потраживања из основа улога на штедњу, текућих рачуна, жиро рачуна и сл.), насталих после 18 априла 1941 године, имају се обрачунати по курсевима замене, наведеним у чл. 3 овог Закона. Овим потраживањима може се располагати највише до износа од 5.000. — динара ДФЈ.

За случај да једно лице код једног новчаног завода има више потраживања, она се, спојена у једну целину, имају сматрати једним потраживањем. За случај да једно лице има више потраживања код више новчаних завода, оно може располагати потраживањем само код једног новчаног завода. Лице које је на неком месту замене извршило замену лирских бонова и окупацијских новчаница може располагати својим потраживањем код новчаног завода само за разлику између износа примљених новчаница ДФЈ и износа од 5.000. — динара ДФЈ.

Сваки прекршај прописа овога члана повлачи зацелу потраживања у корист савезне државне благајне.

Члан 10

Све обавезе настале у старим југословенским динарима после 18 априла 1941 године сматрају се насталим у оној окупацијској валути која је била законско средство плаћања на подручју где је обавеза настала, а по курсу по коме је извршена замена новчаница старог југословенског динара за окупацијске новчанице.

Члан 11

Измиривање обавеза у старим југословенским динарима насталих пре 18 априла 1941 године закључно, без обзира да ли су оне претворене у одговарајућу окупацијску валуту за то подручје, уколико су неизмирене до објављивања овог Закона, одлаже се (проглашује се мораториум).

Члан 12

Обавезе, настале пре 18 априла 1941 године из основа повратних примања (плате, пензије, алиментације, ренте и т. сл.), као и обавезе из основа осигурања, регулисаће се посебним законом.

Члан 13

Фалсификовање потврда о пријему новчаница (чланови 4 и 5 овог Закона) казниће се као фалсификовање новчаница.

Прекршаји прописа чл. 9 овог Закона казниће се као кривични преступ.

Члан 14

Упутства за извршење прописа овог Закона даје Министар финансија Демократске федеративне Југославије.

Члан 15

Овај Закон ступа на снагу када се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Отварам дискусију у начелу о овом законском предлогу. Има реч друг Жујовић.

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Овим законом одређена је замена за динаре ДФЈ, прво, лирских бонова Денарног завода Словеније, окупацијских новчаница италијанске лире и тзв. Рупникових лирских бонова на оном подручју Словеније које је до 9 септембра 1943 године било под италијанском војном и грађанском управом, друго, лирских бонова Денарног завода Словеније и окупацијских новчаница немачке марке (новчаница Рајхсбанке и Рентенбанке) на подручју које је за време окупације било под немачком управом и, треће, окупацијских новчаница ланге на подручју Прекомурја. Повлачење новчаница италијанске лире на подручју немачке марке (Словенија) извршиће се без исплате одговарајућих вредности у динарима ДФЈ. Предлажемо да се замена и повлачење изврши од 30 јуна до закључно 9 јула.

Предложили смо да се замена лирских бонова и окупационских новчаница на тим подручјима врши по овим курсевима: 100 лирских бонова ДЗС, италијанских лира или тзв. Рупникових лирских бонова 30 динара ДФЈ, 100 немачких марака 60 динара ДФЈ, 100 пенга 100 динара ДФЈ.

Уколико се после замене установи да је Словенија заменом добила сразмерно мању количину динара ДФЈ према предатном новчаном оптицају, поступићемо као и приликом замене у Босни и Херцеговини и Министарски савет ће надокнадити ту разлику. Влада Словеније моћи ће то да употреби према потребама оскудног становништва.

За новчанице италијанске лире које се повлаче по последњем ставу члана 1 овог закона издаће се потврда на подносиоца. Ове потврде су непrenосиве, а ликвидираће се накнадно.

За све остало у вези овог предлога важи оно што сам малопре рекао за закон који се односи на Хрватску.

(У дискусији о овом законском предлогу учествовали су др Јурај Шутеј, Сретен Жујовић и Моша Пијаде, али говори нису сачувани.)

Претседник: Прелазимо на претрес предлога закона у појединостама. Читаћу члан по члан. (Чита наслов и члан 1).

Има ли примедба? (Нико се не јавља). Онда ја имам да предложим да се члан 1 измени као и у претходном закону, тј. да се после првог става додају речи „замена за динаре ДФЈ“ и да се прва реч у првој, другој и трећој тачки избрише.

Поред тога, предлагем да ова тачка 4 постане став други, с тим да се „повлачење“ испише великим словима и да се после речи „(Словенија)“ убаце речи „извршиће се“.

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Примам ово побољшање.

Претседник: Члан 1 је примљен. Изволите чути члан 2). (Чита члан 2).

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Овде треба рок замене одредити од 30 јуна до 9 јула и да се у чл. 3 унесу ови курсеви замене: 100 лирских бонова ДЗС 30 динара ДФЈ; 100 немачких марака 60 динара ДФЈ; 100 пенга 100 динара ДФЈ.

Претседник: У смислу примедба у начелној дискусији предлагем да се став други овог члана потпуно изостави, а који гласи: „Овлашћује се савезни Министар финансија да може у градовима изменити рок трајања замене“.

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Ја немам ништа против тога, јер се тим правом не бисмо ни користили.

Претседник: Прелазимо на члан 3. (Чита члан 3 са допуном по предлогу Министра финансија).

У овом члану, став други треба поправити као и у претходном закону, јер су ови ставови идентични.

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Примам.

Претседник: Прелазимо на члан 4. (Чита члан 4).

Ја бих ово „у року од 3 месеца“ исписао речима „три“. Има ли још каквих примедба? (Нема).

Изволите чути члан 5. (Чита члан 5).

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Пошто смо у члану 1 изоставили тачку 4), то би овде место „става 4“ требало рећи „последњег става чл. 1 овог закона“.

Претседник: Прима се.

Прелазимо на члан 6. (Чита члан 6). Има ли примедба? (Нема).

Изволите чути члан 7. (Чита члан 7).

Министар финансија ДФЈ Сретен Жујовић: Молим да се овде убаца, као и у претходном закону, да је рок за све дознаке 30 дана. (Прима се).

Претседник: Прелазимо на члан 8. (Чита члан 8).

(За овим је Законодавни одбор, једногласно и без измена, усвојио од члана 8 до закључно члана 15 законског пројекта по предлогу Министра финансија ДФЈ.)

Претседник: Усвојили смо и у појединостима Предлог закона о курсевима за повлачење лирских бонова и окупацијских новчаница и о регулисању обавеза на новчаним подручјима италијанске лире, немачке марке и пенге (Словенија).

Треба да одредимо известиоца.

Петар Стамболић: То је већ пракса да претседник нашег Одбора буде известилац. Ја мислим да друг Пијаде нема ништа против.

Претседник: Кад се мора — драге воље.

Још нам остаје да одлучимо о првом питању, које, истина, није било унето у дневни ред.

Канцеларија намесника израдила је нацрт уредбе са законском снагом о уређењу Канцеларије. Уз тај нацрт ми смо добили и писмо са примедбама генералног секретара друга Бакића. Ја сам све ово проучио и мислим да треба овај нацрт да озаконимо пошто се на њему инсистира, али са изменама и допунама које је предложио друг Бакић. Ја ћу вам прочитати предлог и писмо друга Бакића. (Чита). (Видети стр. 388—391 књиге „Законодавни рад Претседништва АВНОЈ-а и Претседништва Привремене народне скупштине“ — стенографске белешке — издање Президијума Народне скупштине ФНРЈ, Београд, 1945).

Мој је предлог да прихватимо овај нацрт са примедбама друга Бакића с тим да се цело оно питање изнесе на сутрашњу седницу Претседништва АВНОЈ-а. Жели ли ко да говори? (Не јавља се нико). Прима ли се овај предлог? (Прима).

Пошто смо исцрпили дневни ред, предлагем да закључимо седницу. Наредна седница биће заказана именем путем. За сутра је заказана седница Претседништва АВНОЈ-а, па молим другове да присуствују.

(Седница је закључена у 18,30 часова).

15 SEDNICA

(29 i 30 juna 1945)

Početak u 17,15 časova.

Pretsedavao Predsednik Zakonodavnog odbora Predsedništva AVNOJ-a **Moša Pijade**.

Prisutni: Marko Vujačić, Petar Stambolić, Jakob Avšič, Voja Leković;

Predsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar;

Potpredsednik Ministarskog saveta Milan Grol, Ministar za Srbiju Jaša Prodanović, Ministar kolonizacije DFJ Sreten Vukosavljević, Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević, Ministar šumarstva DFJ Sulejman Filipović, Ministar bez portfelja dr Juraj Šutej;

Javni tužilac DFJ dr Joža Vilfan.

Predsednik: Otvaram petnaestu sednicu Zakonodavnog odbora Predsedništva AVNOJ-a sa ovim dnevnim redom:

- 1) pretres Predloga zakona o davanju pomilovanja i amnestije;
- 2) pretres Predloga zakona o izradi štambilja;
- 3) pretres Predloga zakona o privremenoj zabrani prodaje, kupovine i zaduživanja poljoprivrednih zemljišta; i
- 4) pretres Predloga zakona o vrstama kazne.

Ima li primedaba na predloženi dnevni red? (Nema).

Onda molim da saslušate zapisnik prošle sednice. (Čita zapisnik sednice Zakonodavnog odbora od 20 juna). Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Zapisnik je overen.

Pre prelaza na dnevni red, imam da učinim ovu izjavu:

Kao predlagač Predloga zakona o kažnjavanju zločina i prestupa protiv otadžbine izjavljujem da povlačim svoj predlog (Videti prilog na kraju knjige), a u smislu objašnjenja koja ću ovdje ukratko dati.

Projekat zakona o kažnjavanju zločina i prestupa protiv otadžbine jeste moj lični rad, na njemu sam ja sam radio bez saradnje sa stručnjacima i ne mogu ga zasada predložiti pošto sam uvideo da ima dosta praznina i nedovoljno obradenih odredaba, tako da ću ga moći uskoro ponovo da predložim, naravno, pošto izvršim znatne izmene i dopune koje sam već pripremio.

Pored toga, smatram za potrebno da izjavim da je i ovaj moj projekat zakona samo deo svih onih mera koje naša narodna vlast i Savezna vlada sa AVNOJ-em čine, i što je moguće i potrebno činiti da se što pre izvrši normalizacija našeg pravosuda, da se što pre iz revolucionarnog i ratnog perioda pređe u mirnodopski.

Najzad, Zakon o kažnjavanju zločina i prestupa protiv otadžbine jeste vrlo važan politički zakon pa je potrebno da se on prouči i u Saveznoj vladi tako, a to je i moja želja, da ga i ona prihvati i da ga kao svoj predloži AVNOJ-u na ozakonjenje.

Molim da se ova moja izjava o razlozima za skidanje sa dnevnog reda Predloga zakona o kažnjavanju zločina i prestupa protiv otadžbine primi znanju.

Imam samo da dam još jedno saopštenje. Državna komisija za ratnu štetu uputila je Zakonodavnom odboru pismo u kome traži objašnjenje kako treba vršiti procenu ratne štete, tj. da li treba vrednost izražavati u novim dinarima DFJ ili u predratnim dinarima. Ja bih molio da o tome prodiskutujemo.

(U diskusiji o ovom pitanju učestvovali su dr Juraj Šutej, Milan Grol, Jakob Avšič, Sulejman Filipović, Jaša Prodanović, Petar Stambolić, dr Ivan Ribar, ali govori nisu sačuvani.)

Pretsednik: Pošto je diskusija pokazala da preovladava mišljenje da procenu ratne štete treba vršiti i obračunati u predratnim dinarima, predlažem da se ovaj predmet ustupi Ministru finansija sa predlogom da se postupi prema oblici Zakonodavnog odbora, koju ćemo ovako formulisati:

Zakonodavni odbor smatra da se ratna šteta ima ceniti u vrednosti kakva je bila do 6-IV-1941 u tadašnjoj vrednosti jugoslovenskog dinara izmerenoj prema stranoj valuti i bez ikakve zavisnosti od vrednosti današnjeg dinara.

Treba samo naći rešenje za slučajeve gde je okupator naneo štetu ustanovama i građanima oduzimanjem gotovog novca u toku 1941—45, bilo starog jugoslovenskog bilo kune, nedićevog dinara ili drugog okupačkog novca.

Prima li se ovako formulisan zaključak ove naše diskusije o pitanju koje je pokrenula Državna komisija za ratnu štetu? (Prima).

Petar Stambolić: Koliko ja znam, ovo je pitanje veoma hitno i trebalo bi preporučiti da se ono u najkraćem roku reši.

Pretsednik: I to ćemo staviti u pismo koje ćemo sa ovim predmetom uputiti Ministru finansija.

Prelazimo na dnevni red, na pretres Predloga zakona o davanju pomilovanja i amnestije.

Ovaj predlog zakona podneo je Ministar pravosuda drug Frane Frol, koji glasi:

ZAKON
O DAVANJU AMNESTIJE ILI POMILOVANJA

Član 1

Pravo pomilovanja i pravo amnestije vrši Predsedništvo Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije.

Član 2

Postupak za pomilovanje i za amnestiju može se pokrenuti po službenoj dužnosti ili po molbi ma koga lica.

Član 3

Molbe za pomilovanje ili amnestiju upućuju se Predsedništvu Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije preko suda koji je izrekao presudu u prvom stepenu. Ovome sudu slaće se i molbe za pomilovanje ili za amnestiju predate kom drugom državnom nadležstvu. Molbu za pomilovanje ili za amnestiju, koju predaju osuđenik starešini zatvora ili zavoda ili komandi logora prinudnog rada, poslaće starešina bez odlaganja takođe navedenom sudu sa svojim mišljenjem o vladanju i zdravlju osuđenika.

Član 4

Sud kome je molba za pomilovanje ili za amnestiju predata, dužan je da bez odlaganja uputi molbu sa svojim mišljenjem nadležnom zemaljskom Ministru pravosuda. Ministar pravosuda sprovodi bez odlaganja ovako primljenu molbu na odluku Predsedništvu Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije, koje može pre donošenja odluke tražiti od Javnog tužioca Demokratske federativne Jugoslavije mišljenje o zakonitosti presude.

Član 5

U postupku za pomilovanje ili za amnestiju, pokrenutom po službenoj dužnosti, nije potrebno tražiti mišljenje navedenih nadležstava.

Član 6

Pokretanje postupka za pomilovanje i amnestiju po službenoj dužnosti mogu predlagati Predsedništvu Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije Predsedništvo savezne vlade, predsedništva vrhovnih federalnih zakonodavnih tela i Javni tužilac Demokratske federativne Jugoslavije.

Član 7

Prestaju važiti raniji propisi koji su u suprotnosti sa ovim Zakonom.

Član 8

Ovaj Zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Kao što vidite, zakon je kratak i jasan, ali politički veoma značajan. On treba da doprinese sređivanju prilika kod nas i nesumnjivo je dokaz velikodušnosti narodne vlasti prema onima koji su se ogrešili o Oslobođilačku borbu svoga naroda. Po njemu će se opraštati krivice već osuđenim licima za krivična dela učinjena u toku rata. Prema tome, i ovaj zakon je sastavni deo onih mera koje preduzimamo i koje ćemo preduzeti u cilju učvršćivanja našeg novog društvenog i državnog uređenja i u cilju sređivanja naših unutrašnjih prilika pred važne političke događaje koji nam pretstoje. Mislim da ćemo svi biti jednodušni u tome da je ovakav zakon potreban.

Ministar kolonizacije DFJ Sreten Vukosavljević: Ja bez rezerve primam i sa radošću pozdravljam ovaj predlog zakona, jer u njemu vidim dokaz državničke mudrosti; jedan ovakav zakon nesumnjivo će doprineti stišavanju duhova.

Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol: I ja pozdravljam ovaj zakonski predlog, ali postavljam istovremeno pitanje kome će se po ovom zakonu davati amnestija i pomilovanje: da li samo licima koja su osuđena od oslobođenja naovamo ili i pre rata, jer ima sigurno i takvih koji su osuđeni pre 6 aprila a koji bi možda mogli doći u obzir za pomilovanje.

Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević: Ja nemam ništa protiv unošenja takve odredbe, jer smo mi, ustvari, stilizujući prvi član ovog zakona mislili da će pravo na pomilovanje i na amnestiju imati i oni koji su osuđeni od 1944 naovamo, a i pre 6 aprila, pogotovu mislili smo na predratne presude koje nisu bile pravedne i koje su bile rezultat nenarodne i hegemonističke politike, kao što su slučajevi sa naprednim ljudima ili sa onim Makedoncima ili Hrvatima koji su sudeni samo za to što su bili Hrvati i Makedonci, ili što se nisu slagali sa beogradskim vlastodržcima.

Pretsednik: Ja bih onda, na osnovu ove izmene mišljenja, predložio da se u prvom članu posele: »Pravo pomilovanja i pravo amnestije« doda »po krivicama koji se sude po zakonima Demokratske federativne Jugoslavije ili su bile presuđene po zakonima Jugoslavije do 6 aprila 1941 godine«.

Petar Stambolić: To potpuno odgovara intenciji Vlade koju je ovde izrazio drug Vlada Zečević. Mislim da ovakvu stilizaciju možemo usvojiti.

Pretsednik: Onda možemo preći na sledeće članove.

(Za ovim je Zakonodavni odbor usvojio članove 2, 3, 4, 5 i 6 po predlogu Ministra pravosuđa DFJ.)

Pretsednik: Prelazimo na naredni član 7.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Ja bih u ovaj zakon uneo odredbu da se ukazi o pomilovanju i amnestiji treba obavezno da objavljuju u »Službenom listu DFJ«.

Pretsednik: I ja sam bio došao na istu ideju i spremio sam se da predložim da se kao član 7 unese sledeći propis:

»Ukazi o pomilovanju ili o amnestiji objavljuju se preko »Službenog lista Demokratske federativne Jugoslavije«. (Prima se).

Prema tome, član 7 postaje član 8, a član 8 član 9.

Ima li na ove članove kakvih primedaba? (Nema).

Objavljujem da je Predlog zakona o davanju amnestije ili pomilovanja prihvaćen u Zakonodavnom odboru.

(Sednicu su napustili Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol i Ministar za Srbiju Jaša Prodanović.)

Prelazimo na pretres Predloga zakona o izradi štambilja, pečata i žigova. Ovaj predlog podneo je u ime Savezne vlade Ministar unutrašnjih poslova drug Vlada Zečević. Ja ću sada pročitati njegov predlog zakona (č i t a):

ZAKON O IZRADI ŠTAMBIJLA, PEČATA I ŽIGOVA

Čl. 1

Svaki akt javne vlasti mora nositi pečat vlasti koja ga je izdala. Na ovim pečatima u sredini mora biti državni grb, a uokolo ispisan naziv vlasti i njeno sedište.

Čl. 2

Savezno Predsedništvo vlade određuje oblik i veličinu štambilja, pečata i žigova za sve savezne vlasti i ustanove.

Predsedništvo zemaljske vlade propisuje oblik i veličinu štambilja, pečata i žigova narodnih vlasti i ustanova odnosno federalne jedinice.

Čl. 3

Štambilje, pečate i žigove za sve savezne vlasti i ustanove mogu izradivati samo za to ovlašćeni pečatoresci. Ovlašćenje pečatorescu izdaje savezno Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Čl. 4

Savezne vlasti i ustanove određuju u naredžbini broj štambilja, pečata i žigova koji se imaju izraditi i dužni su posle njihove izrade oduzeti od pečatoresaca odnosno matrice i čuvati kod sebe.

Čl. 5

Zemaljske vlade izdaće propise za kontrolu izrade štambilja, pečata i žigova svojih područnih vlasti i ustanova, pridržavajući se načela iznetih u čl. 3 i 4 ovog Zakona, s tim da ovlašćenje pečatorescu izdaje Ministarstvo unutrašnjih poslova zemaljske vlade.

Čl. 6

Sve savezne vlasti i ustanove dužne su postaviti saveznom Ministarstvu unutrašnjih poslova otiske originala njihovih štambilja, pečata i žigova, a vlasti i ustanove pojedinih federalnih jedinica dostaviće ove Ministarstvu unutrašnjih poslova odnosno federalne jedinice.

Čl. 7

Ko neovlašćeno izrađuje štambilje, pečate i žigove saveznih vlasti ili vlasti federalnih jedinica kazniće se prinudnim radom i zatvorom do 5 godina. U osobito teškim slučajevima, ili ako ovlašćeni pečatoresac izrađuje štambilje, pečate i žigove preko naručenoga broja krivac će se kazniti teškim prinudnim radom i zatvorom do 5 godina.

Čl. 8

Kazno iz čl. 7 nadležni su da izriču u prvom stepenu sreski narodni sudovi.

Čl. 9

Savezni Ministar unutrašnjih poslova ovlašćen je da izdaje obavezna uputstva za izvršenje ovog zakona.

Čl. 10

Ovaj Zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu DFJ«.

Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević: Ministarstvo unutrašnjih poslova predložilo je ovaj zakon na sugestiju Ministarstva pravosuda, jer smo mi u početku bili na gledištu da pitanje kontrole izrade štambilja, pečata i žigova držimo čvrsto u našim rukama da bismo sprečili razne zloupotrebe i falsifikate. Ovo smo mi utoliko pre mislili da zadržimo u svojoj kompetenciji što smo predvidali da u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova organizujemo Tehničku miliciju koja bi, pored drugih zadataka, imala i dužnost da veštači kod krivičnih dela pojedinih falsifikata ili neovlašćene upotrebe štambilja, pečata i žigova. Mi smo u ovom pogledu već sproveli organizaciju raspisima i obezbedili smo da pečatoresci mogu obavljati posao samo ako su dobili posebne dozvole od organa unutrašnjih poslova. Međutim, Ministarstvo pravosuda je smatralo da je to materija koju je trebalo regulisati zakonom i tako je došlo do ovog zakonskog predloga.

Molim da se predloženi zakon usvoji.

Pretsednik: Pošto vidim da niko više ne želi da govori, ja bih predložio da ovaj zakon prihvatimo s tim da u prvom članu izbrišemo na kraju reči »i njeno sedište«, jer je to nepotrebno.

Isto tako, čini mi se da ovaj zakon zadire i u izvesna prava federalnih jedinica, jer se članom 5 propisuje šta treba po ovom zakonu da preduzmu zemaljske vlade.

Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević: Ja molim da se to ostavi, jer želimo da sprovedemo jedinstvenu kontrolu izrade svih štambilja, pečata i žigova u zemlji.

Jakob Avšič: Zašto to da ostane?

Ministar unutrašnjih poslova Vlada Zečević: Potrebno je to radi kontrole.

Pretsednik: Dobro, kad moja sugestija nije primljena, predlažem da se u članu 7 ublaže kazne i to na prvom mestu gde stoji: »prinudnim radom i zatvorom do 5 godina« i da se stavi »lišenjem slobode do 5 godina«, a na kraju umesto »teškim prinudnim radom i zatvorom do 5 godina« da se stavi »lišenjem slobode sa prinudnim radom do 5 godina«.

Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević: Primam ovu izmenu, jer je ona u skladu i sa novim Predlogom zakona o vrstama kazni.

Pretsednik: Da li ima još kakvih primedaba na ostale članove: 8, 9 i 10? (Nema). Prema tome, prihvatili smo i Predlog zakona o izradi štambilja, pečata i žigova.

Molim da se zakonski predlog umnoži sa izmenama koje su ovde usvojene.

Prelazimo na treću tačku dnevnoga reda, na pretres Predloga zakona o privremenoj zabrani prodaje, kupovine i zaduživanja poljoprivrednih zemljišta.

Ovaj zakonski predlog podneo je Ministar unutrašnjih poslova drug Vlada Zečević u sporazumu sa Ministrom za kolonizaciju drugom Sretenom Vukosavljevićem. Ovaj zakonski predlog ima za cilj da spreči sve one radnje oko prodaje, zaduživanja i kupovine zemlje, šuma, poljoprivrednih ekonomskih zgrada i uopšte objekata koji služe poljoprivredi, a kojima je cilj da se izigra agrarna reforma koju ćemo uskoro sprovesti.

Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević: Drugovi, tu se radi o jednom vrlo kratkom zakonu koji nam je neophodan da sprečimo sve malverzacije i one radnje koje bi hudile merama koje pripremamo u agrarnoj reformi i kolonizaciji. No, meni se čini da baš to nije neophodno da bude zakon; to bi se možda moglo uredбом ili kakvim

drugim aktom sprečiti. Glavno je da mi onemogućimo kupovinu, prodaju i zaduživanje onih dobara koja će doći pod udar agrarne reforme i da sprečimo svako razvlačenje inventara, alata, mašina, stoke, jer nam gola zemlja neće mnogo vredeti.

Predsjednik: Ja bih prvo pročitao nacrt ovog zakona koji je vrlo kratak. (Čita):

PREDLOG

ZAKONA O ZABRANI PRODAJE, KUPOVINE I ZADUŽIVANJA POLJOPRIVREDNIH ZEMLJIŠTA, ŠUMA, POLJOPRIVREDNIH ZGRADA I OBJEKATA

Član 1

Zabranjuje se svaka prodaja, kupovina i zaduživanje poljoprivrednih zemljišta, šuma, poljoprivrednih zgrada i objekata koji se nalaze na poljoprivrednim gazdinstvima, bez obzira da li su oni vlasništvo pojedinca, ustanova ili privatnih preduzeća.

Član 2

1) Zabranjuje se svaka prodaja i otuđivanje poljoprivrednih mašina i sprava kao i stoke koje se nalaze na poljoprivrednim gazdinstvima iz čl. 1 ovog Zakona.

2) Zabranjuje se i svako otuđivanje ili pozajmljivanje mrtvog i živog inventara sa poljoprivrednih gazdinstava iz čl. 1 ovog Zakona.

Član 3

Prekršaj odredaba ovog zakona kazniće se po Zakonu o suzbijanju nedopušteno špekulacije i privredne sabotaže.

Član 4

Ovaj zakon stupa na snagu odmah.

Ministar unutrašnjih poslova,
Vlada Zečević, s. r.

Predsjednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar: Ja mislim da za ovo nije uopće potrebno donijeti zakon. Ovo je materija koja se može riješiti zabranom koju će propisati u vidu rješenja ili naredbe Ministar unutrašnjih poslova DFJ. Ukoliko prije što je to privremena mjera koja će važiti samo do donošenja zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji, a to znači samo neku sedmicu dana.

Predsjednik: Ja mislim da je ovaj predlog pravilan i da tu naredbu ili rešenje treba da izda savezni Ministar unutrašnjih poslova. Osim toga, meni se čini da bi ovo pitanje otuđivanja i pozajmljivanja živog i mrtvog inventara trebalo potpuno izostaviti i iz ministarskog rešenja ili naredbe da se ne bi stvarala panika, ma da to svakako treba sprečiti, što se, po mom mišljenju, može postići jednim poverljivim raspi-

som nadležnim zemaljskim ministrima, s tim da oni istim putem organima na terenu stave to u dužnost.

Ministar unutrašnjih poslova Vlada Zečević: Što se mene tiče, ja ovo rešenje primam.

Pretsednik: Prima li se ovaj predlog dr Ribara sa ovom mojom napomenom? (Prima).

Prelazimo na narednu tačku dnevnoga reda, na pretres Predloga zakona o vrstama kazne. Ovaj predlog podneo je Ministar pravosuda drug Frane Frol, ali je on odsutan iz Beograda, tako da ću ja umesto njega pročitati zakon i obrazloženje. Predlog zakona glasi (čita):

ZAKON O VRSTAMA KAZNE

Član 1

Redovni narodni sudovi izricaju sledeće kazne: lišenje slobode sa prinudnim radom, lišenje slobode, prinudan rad bez lišenja slobode, trajno ili vremeo oduzimanje političkih i pojedinih građanskih prava, trajan ili vremeo gubitak javne službe, trajnu ili vremeu zabranu bavljenja određenom delatnošću ili zanatom, potpunu ili delimičnu konfiskaciju imovine i novčanu kaznu.

Član 2

Sve kazne pomenute u članu 1 mogu se izricati kao glavne kazne, a oduzimanje političkih i pojedinih građanskih prava, gubitak službe, zabrana bavljenja određenom delatnošću ili zanatom, konfiskacija imovine i novčana kazna mogu se izricati i kao sporedne kazne i to bilo jedna ili više tih kazni zajedno.

Član 3

Smrtna kazna izvršuje se vešanjem ili streljanjem.

Član 4

Lišenje slobode sa prinudnim radom ne može biti kraće od šest meseci niti duže od dvadeset godina.

Lišenje slobode ne može biti kraće od pet dana niti duže od dvadeset godina.

Prinudan rad bez lišenja slobode ne može biti kraći od jednog dana niti duži od dve godine.

Član 5

Trajno oduzimanje političkih i drugih građanskih prava i trajan gubitak službe izriče se uvek pri osudama na smrt i pri osudama na kaznu lišenja slobode sa ili bez prinudnog rada, koja je duža od pet godina.

Vremeno oduzimanje političkih i pojedinih građanskih prava i vremeni gubitak javne službe izriče se pri osudama na kaznu lišenja slobode sa ili bez prinudnog rada kao i pri izricanju kazne prinudnog rada bez lišenja slobode, koje su duže od jedne godine, dok je pri izricanju manje kazne ili lakše vrste kazne ostavljeno sudu na ocenu da izrekne gubitak političkih ili pojedinih građanskih prava ili gubitak službe.

Član 6

Novčana kazna ne može biti manja od pedeset dinara.

U slučaju nenaplativosti novčane kazne ista se može zameniti samo kaznom prinudnog rada bez lišenja slobode računajući 50 dinara za jedan dan prinudnog rada.

Član 7

Prva varijanta

Gde je dosada bila predviđena ili izrečena kazna robije, strogog zatvora ili prinudnog rada, ima se pod tim kaznama podrazumevati kazna lišenja slobode sa prinudnim radom.

Gde je predviđena ili izrečena kazna zatvora ima se podrazumevati kazna lišenja slobode bez prinudnog rada.

Član 7

Druga varijanta

Gde je dosada bila predviđena ili izrečena kazna robije ili strogog zatvora, ima se pod tim kaznama podrazumevati kazna lišenja slobode sa prinudnim radom.

Gde je dosada bila predviđena kazna prinudnog rada, sudovi će izricati ili kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom ili kaznu prinudnog rada bez lišenja slobode.

U slučajevima gde je već izrečena kazna prinudnog rada, sudovi će po prethodnom saslušanju Javnog tužioca odlučiti, da li se pod tom kaznom ima podrazumevati kazna lišenja slobode sa prinudnim radom, ili kazna prinudnog rada bez lišenja slobode.

Odluku o prethodnom stavu donosiće sud koji je kaznu izrekao u prvom stepenu, a protiv odluke toga suda dopuštena je žalba na viši sud, čija je odluka pravosnažna.

Gde je predviđena ili izrečena kazna zatvora ima se podrazumevati kazna lišenja slobode bez prinudnog rada.

Član 8

Sudovi će izricati samo onu vrstu kazne koja je u zakonu predviđena i neće moći izricati manje kazne nego što je to u zakonu predviđeno, niti će moći izricati veće kazne ili težu vrstu kazne nego što je u zakonu predviđena.

Član 9

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Obrazloženje uz ovaj zakonski predlog glasi: (Videti »Zakonski rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine«, str. 421, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, 1951 god.).

Marko Vujačić: Ja mislim da je potrebno doneti ovakav zakon da bi sudovi jednoobrazno izricali kazne i da bi se olakšao rad u sudovima, naročito tamo gde sudije nisu pravnici. Samo, izgleda mi, da je zakon lakonski kratak i da bi ga trebalo proširiti takvim odredbama koje bi kazivale za koje se delo kojom kaznom krivac kažnjava.

Predsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar: Ja sam suglasan da je ovaj zakon potreban. On je, što kaže drug Marko, prilično kratak i mislim da bi ga trebalo proširiti. Proučavajući ga danas prije podne, ja sam slobodan da stavim slijedeće primjedbe:

Član prvi treba izmijeniti tako da glasi:

Sudovi građanski i vojni izričuće slijedeće kazne: kaznu smrti vješanjem, kaznu smrti strijeljanjem, lišenja slobode sa prinudnim radom, lišenja slobode, prinudni rad bez lišenja slobode, gubitak nacionalne časti... (dalje prepisati iz člana 1).

Obrazloženje: u članu prvom nije predviđeno da će sudovi izricati i kaznu smrti. Međutim, iz člana trećeg se vidi da je i to namjera projektanta. Iz člana trećeg se vidi da se kazna smrti razlikuje na kaznu smrti vješanjem ili strijeljanjem te je ove kazne zbog toga tako i trebalo naglasiti i u članu prvom, jer se ne može ostaviti izvršnoj vlasti da ona odredi da li će na smrt osuđenog objesiti ili strijeljati. A i dosada je pravljena razlika kod izricanja kazne smrti na kaznu smrti vješanjem i na kaznu smrti strijeljanjem. Osim ovoga u članu prvom prema novoj stilizaciji kazne su poredane po njihovoj težini te je takav red najlogičnije zadržati.

Dosada je pravljena razlika pri tome izricanja kazne prinudnog rada na teški prinudan rad i na laki prinudan rad. U ovom zakonskom projektu ovo se razlikovanje ne čini. Da li je oportuno i politički mudro ostaviti izvršnoj vlasti na ocjenu na kakav će rad odrediti osuđenika -- težak ili lak?

Nije predviđeno kako se koja kazna i gdje izvršuje -- izdržava, što je prema vrsti pola, doba starosti i osobenosti osuđenika potrebno regulirati.

Predsednik: Pošto se više niko ne javlja za reč u načelnoj diskusiji možemo preći na pretres u pojedinostima.

Pošto je u svojoj reči drug Predsednik Ribar dao izvesne sugestije, ja mislim da ih treba prihvatiti, naročito ovu u pogledu člana 1) i razli-

kovanja između teškog i lakog prinudnog rada i o načinu izdržavanja kazne. Prema tome predlažem da se prvi član prestilizuje i da glasi (čita):

Član 1

Sudovi građanski i vojni izriču sledeće kazne: smrtna kazna, lišenje slobode, prinudan rad bez lišenja slobode, lišenje slobode sa prinudnim radom, trajno ili vremeno oduzimanje političkih i pojedinih građanskih prava, gubitak državljanstva, trajan ili vremeni gubitak javno službe, trajnu ili vremenu zabranu bavljenja određenom delatnošću ili zanatom (ili kao što je neko predložio da se kaže gubitak prava na vršenje profesije), izgon iz mesta prebivanja, potpuna ili delimična konfiskacija imovine i novčanu kaznu.

Tako bi mogla da izgleda nova verzija člana 1 ovog zakonskog predloga.

Petar Stambolić: Meni se čini da su ovde predviđene samo stroge kazne. Međutim, trebalo bi predvideti da sudovi izriču i lakše kazne kao što je, na primer, novčana kazna samo za manje prestupe i greške, ili kao što je gubitak ili sniženje čina ili zvanja.

Voja Leković: Ja nisam video ovde nigde da se spominje kazna konfiskacije imovine koju naši sudovi već izriču, i koju će izričati dalje.

Predsednik: Imaš pravo. Posle ovih primedaba meni se čini da ceo ovaj član treba ponovo prestilizovati i početi prvo od lakših kazni, kao, na primer, od novčane pa završiti sa smrtnom kaznom. Dozvolite da ovo ponovo preradimo.

Predlažem da član 1 glasi (čita):

Član 1

Kazne koje će izričati građanski i vojni sudovi jesu:

1. novčana kazna;
2. prinudni rad bez lišenja slobode;
3. izgon iz mesta prebivanja;
4. gubitak političkih i pojedinih građanskih prava;
5. gubitak prava na javnu službu;
6. gubitak prava na vršenje profesije;
7. gubitak ili sniženje čina ili zvanja;
8. lišenje slobode;
9. konfiskacije imovine;
10. lišenja slobode s prinudnim radom;
11. gubitak državljanstva;
12. smrt.

Ima li kakvih primedaba? (Nema). Onda prelazimo na član 2. (Čita član 2).

Meni se čini da ovdje, u trećem redu, ispred »gubitak službe« treba staviti »gubitak državljanstva«, a ovo »gubitak službe« ja bih kazao »gubitak prava na javnu službu«, a sve drugo da ostane kako je predloženo. (Prima se).

Član 3 može da ostane kako je predložen samo da promenimo na kraju red reči »vešanjem ili streljanjem« u »streljanjem ili vešanjem«. (Prima se).

Pretsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar: U nadopunu onoga što sam već rekao, ja mislim da se ovdje treba osvrnuti na primjedbu druga Vujačića, da treba nešto поближе reći o izricanju kazni i koliko njihovo trajanje može biti. Na primjer, kolika može biti najmanja novčana kazna, kako se zamjenjuju novčane kazne za rad, koliko može trajati najmanje lišenje slobode i prinudan rad, a potom kako se gube i za koje vrijeme i koja politička i građanska prava i u čemu će se to sastojati. Mislim da u tom smislu moramo preraditi ovaj zakonski prijedlog.

Pretsednik: Ja bih predložio da ovu sednicu prekinemo da bismo ovu stvar još jednom razmotriti.

(Sednica je prekinuta u 20 časova).

(Nastavak sednice 30 juna u 10 sati pre podne)

Pretsednik: Nastavljamo diskusiju u pojedinostima.

Na osnovu primedaba druga Pretsednika Ribara mi smo sinoć i jutros pokušali da popravimo i proširimo tekst predloga zakona, pa smo u izvesnim pitanjima, nadam se, našli dosta dobra rešenja. Ja bih vam sada pročitao član 4 kako smo ga mi sastavili. On se, kao što ćete videti, u mnogome razlikuje od predloženog člana. (Čita):

Član 4

(1) Novčana kazna ne može biti manja od pedeset dinara. U slučaju nenaplativosti novčane kazne ista se može zameniti samo kaznom prinudnog rada bez lišenja slobode, računajući 50 dinara za jedan dan prinudnog rada.

(2) Prinudni rad bez lišenja slobode ne može biti kraći od jednog dana niti duži od dve godine.

(3) Lišenje slobode ne može biti kraće od tri dana niti duže od 5 godina.

(4) Lišenje slobode s prinudnim radom ne može biti kraće od šest meseci ni duže od dvadeset godina.

Ima li primedaba? (Nema. — »Dobro je!«)

Prelazimo na član 5. Mi predlažemo potpuno nov taj član koji glasi (čita):

Član 5

(1) Gubitak političkih i pojedinih građanskih prava sastoji se u lišavanju:

- a) aktivnog i pasivnog izbornog prava;
- b) prava zauzimanja izbornih funkcija u društvenim organizacijama;
- v) prava zauzimanja neke državne ili ma koje javne službe ili zvanja;
- g) prava nošenja počasnih zvanja i odličja i drugih javnih počasti;
- d) roditeljskih prava;
- d) prava na penziju i pomoć iz socijalnog i državnog osiguranja.

(2) Gubitak prava može se izreći za sva navedena prava zajedno ili za pojedina među njima.

(3) Gubitak političkih prava izriče se za dela protiv otadžbine i protiv poretka, za krivična dela izvršena u zvaničnoj dužnosti, kao i za dela izvršena iz koristoljublja.

(4) Lišenje roditeljskih prava može se izreći samo ako sud utvrdi da je osuđeni zloupotrebio to pravo.

(5) Pravo na penziju i pomoći iz socijalnog osiguranja može se oduzeti samo za zločin protiv otadžbine ili za nečasno delo pri osudi na lišenje slobode s prinudnim radom preko 3 godine.

(6) Gubitak prava na vršenje profesije izriče se kod zločina protiv otadžbine i protiv poretka u državi ako sud smatra da težina krivičnog dela naročito traži ovu meru socijalne zaštite, kao i u slučajevima nečasnih dela kada je osuđeni izvršio težu zloupotrebu svoje profesije.

(7) Gubitak političkih i pojedinih građanskih prava ne može se izreći na rok duži od pet godina.

(8) Ako se gubitak političkih i pojedinih građanskih prava izriče kao sporedna kazna uz kaznu lišenja slobode, on traje za sve vreme izdržavanja kazne lišenja slobode i onoliko vremena počte toga na koliko je vremena gubitka tih prava glasila presuda.

Ima li primedaba? (Nema). Dobro, onda smo i ovo primili. Član 5 predloga Ministarstva pravosuđa mi smo potpuno preradili tako da on u novoj redakciji postaje član 6 i po našoj novoj stilizaciji glasi: (č i t a):

Član 6

(1) Trajno oduzimanje političkih i pojedinih građanskih prava može se izreći isključivo pri osudama na smrt.

(2) Uz kaznu prinudnog rada bez lišenja slobode, lišenja slobode i lišenja slobode sa prinudnim radom mogu se kao sporedne vremene

kazne izreći izgon iz mesta prebivanja, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava, gubitak prava na javnu službu, gubitak prava na vršenje profesije, gubitak ili sniženje čina ili zvanja, konfiskacija imovine i gubitak državljanstva i to ako je glavna kazna duža od jedne godine.

Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević: Ja bih predložio da se ovde unese jedna odredba da gubitak nacionalne časti uključuje oduzimanje svih građanskih prava i gubitak prava na vršenje profesije.

Pretsednik: Ja mislim da je to isuviše strogo, jer se gubitak nacionalne časti može izreći na kraće vreme i zato mislim da se ove druge sporedne kazne ne mogu spajati sa glavnom kaznom — gubitkom nacionalne časti. Uostalom to smo mi već delimično obuhvatili našim predlogom člana 5 tačka 6).

Petar Stambolić: A kako stoji sa pitanjem oduzimanja državljanstva? Ja mislim da oduzimanje državljanstva može biti izrečeno samo u slučajevima koji budu zakonom određeni i da gubitak državljanstva treba da povlači za sobom izgon iz zemlje ili zabranu povratka u zemlju za osuđenike i njihovu užu porodicu.

Pretsednik: Ja mislim da bi to trebalo stipulirati. Ovo je dobra primedba. Ja bih predložio da to pitanje rezervišemo ili da odmah pristupimo redigovanju ovog predloga. (Ministar unutrašnjih poslova Vlada Zečević: Bolje je da odmah to rešimo!) Dobro, onda da kažemo (piše):

Gubitak državljanstva izričaće se samo u zakonom predviđenim slučajevima.

Gubitak državljanstva povlači za sobom zabranu povratka u zemlju za osuđenog i njegovu užu porodicu koja se sa njime nalazi u inostranstvu.

Petar Stambolić: Ja mislim da je ova stilizacija dobra.

Pretsednik: Mi ćemo ovo staviti kao tačku 1 novog člana 7, a druga tačka da glasi (čita):

Izgon iz mesta prebivanja može se izreći u mesto rođenja ili neko drugo mesto kao prinudan boravak i može trajati od mesec dana do najviše 5 godina.

Ima li primedaba?

Pretsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar: Mislim da bi ovdje trebalo naglasiti da samo u izričito zakonom predviđenim slučajevima može se izgubiti državljanstvo.

Pretsednik: Dobro, unecemo to.

Prema tome, usvojili smo i član 7.

Pre'azimo na član 8. Uz ovaj član predložio je novu stilizaciju Ministar pravosuda. Mi smo ovu novu redakciju člana 8 pregledali i predlažemo da se ona primi. (Č i t a):

Član 8

Ako sud nade da stepen opasnosti osuđenoga ne traži obavezno njegovu izolaciju ili njegovo obavezno vršenje prinudnog rada, može ga osuditi uslovno.

U tim slučajevima sud odlučuje da se presuda ne izvrši ako u toku određenog roka osuđeni ne izvrši novo delo, ne manje teško od dela za koje je bio uslovno osuđen. Ovaj rok ne može biti manji od jedne godine ni veći od tri godine.

Ako osuđeni izvrši novo krivično delo u roku njegove uslovne kazne, sud može uslovno izrečenu kaznu pridružiti delimično ili u celini kazni izrečenoj za novo delo, ili će primeniti samo kaznu izrečenu za novo delo.

Isto tako Ministarstvo pravosuda predložilo je novu redakciju člana 9, koja glasi (č i t a):

Član 9

Gubitak političkih i pojedinih građanskih prava ne može biti spojen sa uslovnom osudom.

Ima li primedaba? (Nema). Prema tome, primili smo i član 9.

Mi smo za član 10 uzeli prvu i drugu varijantu prvobitnog predloga Ministarstva pravosuda, pošto smo izvršili neke izmere i dopune. Taj novi član glasi (č i t a):

Član 10

1) Gde je do sada bila predviđena ili izrečena kazna robije ili strogog zatvora, ima se pod tim kaznama podrazumevati kazna lišenja slobode sa prinudnim radom.

2) Gde je izrečena kazna vešte robije, ima se podrazumevati kazna lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 20 godina.

3) Gde je do sada bila predviđena kazna prinudnog rada, sudovi će izricati ili kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom ili kaznu prinudnog rada bez lišenja slobode.

4) U slučajevima gde je već izrečena kazna prinudnog rada, sudovi će po prethodnom saslušanju Javnog tužioca odlučiti, da li se pod tom kaznom ima podrazumevati kazna lišenja slobode sa prinudnim radom, ili kazna prinudnog rada bez lišenja slobode.

5) Odluku o prethodnom stavu donosiće sud koji je kaznu izrekao u prvom stepenu, a protiv odluke toga suda dopuštena je žalba na viši sud, čija je odluka pravosnažna.

6) Gde je predviđena ili izrečena kazna zatvora ima se podrazumevati kazna lišenja slobode bez prinudnog rada.

7) Gde je dosad izrečena kazna gubitka nacionalne časti smatra se da je izrečena kazna gubitka političkih prava, a sud će po prethodnom saslušanju Javnog tužioca odlučiti kojih će pojedinih građanskih prava osuđeni biti lišen.

Mi smo jutros, razmatrajući dalje članove u prvobitnom predlogu Ministarstva pravosuđa smatrali da treba potpuno izostaviti član 8, jer je to — mislimo — nepotrebno u predloženoj formi.

Da li ima primedaba na član 10 kako smo ga prestilizovali? (Nema).

Imamo sada samo još jedan predlog da raspravimo.

Jutros mi je predloženo da u zakon unesemo i odredbu o tome koja se lica ne smatraju osuđenima. Predlog za tu odredbu glasi:

Smatraće se da nisu osuđena:

a) lica koja sud opravda;

b) lica, uslovno osuđena, koja u toku presudom određenog roka ne izvrše nov ne manje teški prestup;

v) lica, osuđena na lišenje slobode ne više od 6 meseci ili na neku blažiju kaznu, koja u roku od 3 godine od dana izdržanja odmerene im kazne nisu izvršila nov, ne manje težak prestup, a lica osuđena na lišenje slobode više od 6 meseci, ali ne više od 3 godine, koja po izdržanoj kazni ne izvrše nov, ne manje težak prestup u roku od šest godina.

Međutim, bilo je predloga da se to ne unese, jer je ovo Zakon o vrstama kazne i smatra se da ovakva odredba treba da dode u odgovarajući zakon čijoj ćemo izradi pristupiti uskoro.

Da li se Odbor slaže da se ovo ne unosi u zakon? (Slaže).

Na kraju, kao član 11, treba da stavimo samo još to: Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Ovim smo završili rad.

(Sednica je zaključena u 11,30 časova).

16 СЕДНИЦА

(17 јула 1945)

Почетак у 17 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора АВНОЈ-а **Моша Пијаде**.

Присутни: Марко Вујачић, Филип Лакуш, Миле Перуничкић, Јакоб Авшинч;

Потпретседник Владе ДФЈ Милан Грол, Министар за Србију Јаша Продановић, Министар индустрије ДФЈ Андрија Хебранг, Министар за колонизацију ДФЈ Сретен Вукосављевић, Министар социјалне политике ДФЈ др Антон Кржишник, Министар саобраћаја ДФЈ Тодор Вујасиновић;

Др Благоје Нешиковић, члан Претседништва АВНОЈ-а и Претседник Народне владе Србије;

Повереници Владе ДФЈ др Обрен Благојевић, помоћник Министра финансија ДФЈ, и др Евгениј Равнихар, помоћник Министра саобраћаја ДФЈ.

Претседник: Отварам шеснаесту седницу Законодавног одбора са овим дневним редом:

- 1) претрес Предлога закона о радничким повереницима;
- 2) претрес Предлога закона о повлачењу из оптицаја металног окупациског новца;
- 3) претрес Предлога закона о ковању ситног новца ДФЈ;
- 4) претрес Предлога закона о стављању иловних објеката, бродоградилница, лука и пристаништа на мору под управу Министарства саобраћаја ДФЈ; и
- 5) претрес Предлога закона о измени става 2) члана 1 Закона о укидању Врховног државног правобраниоштва.

Изволите саслушати записник прошле седнице. (Чита записник седнице од 29 јуна). Има ли примедба на прочитани записник? (Нема).

Прелазимо на дневни ред, на претрес Предлога закона о радничким повереницима.

Министар индустрије ДФЈ Андрија Хебранг: Другови и господо, познато вам је да у погледу овога пројекта закона о радничким повјере-

ницима постоје, углавном, двије тезе. Оне се разликују у формулацији прва три параграфа законског приједлога. На формулацију коју смо ми поднијели, Главни одбор Јединствених синдиката радника и намјештеника ставио је примједбе и, колико је мени познато, инсистира да се оне усвоје. Међутим, ја као одговорни руководилац за индустрију и привреду не могу никако пристати на то да се радничким повјереницима даду она права и у оном опсегу како то захтијевају Синдикати. Наиме, они захтијевају да се раднички повјереници бирају у свим државним и осталим јавним и приватним предузећима, установама и надлештвима у којима је запослено најмање 5 радника и намјештеника или службеника.

Прије свега, то је данас немогућно кад предузећима управљају још приватни власници, а они неће дозволити контролу над производњом коју траже Синдикати. Поготову не контролу пријема и отпуштања са посла.

Исто тако, ми не можемо дозволити да се и у надлештвима бирају раднички повјереници, јер, мислим, нема смисла, на примјер, бирати повјереника у Министарству вањских послова или у Министарству унутрашњих послова, или ком другом министарству.

Ја ћу настојати да убједим другове из Синдиката да је њихов став неправилан и да права која они траже за радничке повјеренике не одговарају данашњем ступњу нашег друштвеног развитка. У циљу ријешења овог спорног питања ја већ водим разговоре са претставницима Главног одбора Синдиката, па бих зато предложио да се претрес овог приједлога одложи док се разговори не окончају.

Претседник: Ја мислим да је ово на свом месту, јер Законодавни одбор још није примио предлог Главног одбора Синдиката. Ја сам, проучавајући један и други предлог, нашао да се ова два гледишта могу измирити на тај начин што би у извесним стварима Синдикати отступили од својих захтева, али исто тако мислим да се мора ревидирати и став Привредног савета односно друга Андрије. Ја сам лично за то да се радничким повереницима у привредним предузећима, без обзира да ли су приватна или државна, даду већа права и да се они некако укључе у контролу производње. Ја разумем став другова из Главног одбора и сматрам да треба постићи сагласност, јер је ово врло важно питање.

Министар социјалне политике ДФЈ др Антон Кржишкин: Ја у свему остајем при првобитном предлогу који је Министарство социјалне политике израдило у споразуму са Главним одбором Синдиката радника и намјештеника, а наше је образложење, које вам је подељено са законским предлогом, довољно јасно и убедљиво.

Јакоб Авшич: Ја исто тако мислим да радничким повереницима треба дати извесна права контроле производње и у приватним предузећима, јер се показало да се баш у тим предузећима највише саботира и иштекулише.

Министар индустрије ДФЈ Андрија Хебранг: Оне који шпекулишу и који саботирају ми ћемо гонити по Закону о шпекулацији и привредној саботажу, па било да имамо или да немамо радничке повјеренике са правом контроле производње.

Уопће узев, ово питање није тако једноставно као што неким нашим друговима изгледа. И кад би се стало на гледиште супротно од оног које ја данас заступам, које заступам у данашњој нашој ситуацији, ми бисмо у сваком случају морали права радничких повјереника тако формулирати да онемогућимо да се она злоупотребљавају. Треба увести и њихову одговорност.

Министар за Србију Јана Продановић: Као на делу осведочени пријатељ радника, а ја сам то и као министар у краљевини Србији доказао законом који сам спровео кроз Народну скупштину, сматрам да је колега Хебранг у праву кад вели да и радничке поверенике треба везати законом на тачно и законито вршење својих права. Свако у овој земљи треба да одговара за оно што ради, било да су то раднички повереници, било обични службеници и радници, било министри. Без личне одговорности нема законитости и реда у држави. Ја сам против сваке злоупотребе права, а баш у интересу радника, па и целе наше привреде, да и раднички повереници одговарају за оно што чине, поготову ако им се да право да одлучују или утичу на производњу у предузећима, фабрикама и радионицама, или да утичу на примање и отпуштање радника.

У погледу најважнијег питања, питања права контроле производње, ја сам сагласан са колегом Хебрангом. Синдикати треба, а можда и морају да траже ова права, али ми одговарамо, Влада одговара за привредну политику која се спроводи.

Миле Перуничкић: Ја не разумем зашто би се уопште бирали раднички повереници у предузећима ако они не би имали и право контроле производње, јер о свим оним другим стварима, о којима би они требало да воде рачуна, старају се синдикалне подружнице. Према томе, по мом мишљењу, требало би расправити питање како они треба да врше контролу производње и са каквим и коликим овлашћењем.

Министар индустрије ДФЈ Андрија Хебранг: Ко ће у том случају гарантирати за извршење планова приватних предузећа ако настану сукоби између власника и радника, а ми ту борбу у овом тренутку не можемо ни започињати ни водити. Ми морамо учинити све да повећамо продукцију.

Претседник: Прима ли Одбор предлог друга Хебранга да се претрес овог законског предлога одложи за наредну седницу, с тим да се за то време прибави мишљење Главног одбора Синдиката, јер у овом питању ми морамо водити рачуна и о ставу Главног одбора Синдиката? (Прима се).

Прелазимо на другу тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о повлачењу из оптицаја металног окупациског новца.

Предлагач је Министар финансија ДФЈ друг Жујовић.

Изволите чути предлог закона (ч и т а):

З А К О Н

О ПОВЛАЧЕЊУ ИЗ ОПТИЦАЈА МЕТАЛНОГ ОКУПАЦИСКОГ НОВЦА

Члан 1

Метални новац који се сада налази у оптицају у Демократској федеративној Југославији издат од стране окупациских власти повлачи се из оптицаја.

Члан 2

Повлачење металног новца извршиће се по курсу који је на односном валутном подручју одређен Законом о курсевима за повлачење окупациских новчаница.

Министар финансија Савезне владе одредиће решењем у коме року и на који начин ће се извршити повлачење појединих врста металног окупациског новца. Овај рок не може бити дужи од шест месеци од дана објаве решења Министра финансија.

По истеку рока за повлачење односне врсте металног окупациског новца престају бити законско средство плаћања.

Члан 3

Повучени метални окупациски новац употребиће се као ковина за искривање металног новца Демократске федеративне Југославије или на други најпелесходнији начин који одреди Министар финансија.

Члан 4

Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Образложење Министра финансија уз овај законски предлог гласи (ч и т а):

После извршене замене окупациских новчаница остао је у оптицају метални новац издат од стране окупатора. Тај новац није се могао заменити пре него што се пусти у оптицај метални новац Демократске федеративне Југославије, а како ће се он у најкраћем времену пустити у оптицај појављује се могућност за повлачење окупациског металног новца. Ова мера је преко потребна у крајевима где циркулише метални новац суседних држава. На пр., у Војводини појавио се, услед пада пенге, прилив металног новца из Мађарске који се пребацује преко границе. Ова појава се може очекивати и у Македонији и у оним крајевима државе где је у оптицају италијански и немачки метални новац.

Отварам дискусију. Жели ли ко реч? (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, објављујем да је законски предлог примљен у начелу. А има ли ко против? (Нема).

Прелазимо на дискусију у појединостима.

Министар социјалне политике ДФЈ др Антон Кржишник: Ја бих овај кратак закон примио без икаквих измена, јер је он потребан, а у погледу његове редакције ја не видим шта бисмо имали да мењамо.

Миле Перуничкић: Ја не знам зашто је потребан овде члан 3 у коме се говори о томе шта ће се урадити са повученим металним новцем. То је ствар Министра финансија и мислим да је ова одредба овде излишна.

Претседник: И ја не видим оправдање за то.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: У погледу примједбе друга Перуничкића и друга Претседника могу рећи то да у овом моменту нијесам овлашћен од друга министра Жујовића да могу пристати на један такав предлог. Питање овог члана молим да се одложи за сједницу Претседништва АВНОЈ-а. Дотле ће Министарство финансија заузети став по овом питању.

Претседник: У реду. Прима ли се, према томе, Предлог закона о повлачењу из оптицаја металног окупационог новца како га је поднео Министар финансија са резервисаним чланом 3? (Прима).

Прелазимо на трећу тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о ковању ситног новца.

Предлагач је Министар финансија Сретен Жујовић. Ја ћу прво прочитати текст законског предлога. (Ч и т а):

П Р Е Д Л О Г
ЗАКОНА О КОВАЊУ СИТНОГ НОВЦА ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Члан 1

Овлашћује се Министар финансија Савезне владе да даде исковати ситан новац од цинка од 5, 2, 1 и 0,50 динара ДФЈ у укупном износу од 500 милиона динара.

Члан 2

Ситни новац имаће следећу тежину и димензије:

од 5	динара	6 грама	а у пречнику	26,5 мм
од 2	динара	4 грама	а у пречнику	22 мм
од 1	динара	3 грама	а у пречнику	20 мм
од 0,50	динара	2 грама	а у пречнику	18 мм

Легура новца биће од цинка са минимумом чистоте од 97,5 а остале садржајне легуре одредиће Министар финансија Демократске федеративне Југославије у споразуму са Народном банком.

Дозвољено је отступање у погледу тежине код све четири врсте сигног новца 5% (пет од сто).

Члан 3

Ситни новац Демократске федеративне Југославије имаће овај облик:

а) са лица: у средини грб Демократске федеративне Југославије, изнад грба натпис „Југославија“ ћирилицом, а испод грба у венцу девет петокраких звездица;

б) са наличја: у средини 5, 2 и 1 а испод броја натпис „динара“ и 50 а испод тога натпис „пара“, све латиницом а у венцу около петнаест петокраких звездица. Испод ознака „динара“ односно „пара“ стоји „1945“;

в) на ивици новац ће имати низове тачкица а по ободу ренке.

Члан 4

Ситан новац од ових 5, 2, 1 и 0,50 динара дужне су примати све државне (савезне, земаљске и њима подручне власти) благајне као и благајне свих новчаних завода и то:

у комадима од 5 динара	до 3.000. — динара
у комадима од 2 динара	до 2.000. — динара
у комадима од 1 динара	до 1.500. — динара
у комадима од 0,50 динара	до 1.000. — динара

а приватна лица и то:

у комадима од 5 динара	до 500. — динара
у комадима од 2 динара	до 200. — динара
у комадима од 1 динара	до 100. — динара
у комадима од 0,50 динара	до 50. — динара

за једну исплату.

Члан 5

1) Ситан новац исковаће за рачун Министарства финансија Демократске федеративне Југославије Народна банка.

2) Све трошкове ковања ситног новца исплаћиваће Министар финансија Савезне владе Народној банци из добити од ковања овог новца.

3) Чиста добит од кованог новца унеће се у државну касу као ванредан приход и употребити првенствено за покриће ванредних државних потреба.

Члан 6

Овлашћује се Министар финансија Савезне владе да у споразуму са Народном банком пропише Правилник о организовању контроле при изради ситног новца и пријему новца од стране државе.

Члан 7

Објавом у „Службеном листу“ Министар финансија Демократске федеративне Југославије утврдиће дан пуштања у оптицај сваке врсте новоискованог новца.

Члан 8

Овај Закон ступа на снагу даном обнародовања у „Службеном листу“.

Молим да саслушате образложење уз Предлог закона о ковању ситног новца које је доставио Министар финансија. (Ч и т а):

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О КОВАЊУ СИТНОГ НОВЦА ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Нове новчанице ДФЈ, издате на основу чл. 1 Закона о повлачењу и замени окупационских новчаница, имају поред осталих комада и комаде од 1 и 5 динара као најситније.

Овај новац малих вредности од хартије, с обзиром на његову веома брзу циркулацију, неподесан је, јер се хартија врло брзо упропашћује и пена. Потребно је стога да се овај новац замени у догледно време кованим новцем.

Како је наша најмања новчаница од 1 динара, то има негативну појаву при формирању цена приликом замене новца у крајевима у којима не циркулише метални окупациони новац (подручје куле), јер се цене заокругљују на 1 динар вишише. Стога је потребно да се привреди ставе на расположење и комади ситног кованог новца од 50 пара.

Ово су разлози који су ме руководили да предложим, за први мах, ковање ситног новца од 5, 2, 1 и 0,50 динара ДФЈ од цинка, с обзиром да је ова ковина и искивање новца обезбеђено.

Нови метални новац би једно време циркулисао паралелно са новчаницама од 1 и 5 динара.

Биће предложен посебан закон о повлачењу окупационског металног новца, чије повлачење треба да се изврши поступно, да не би настали нагли поремећаји у новчаном саобраћају.

Отварам дискусију у начелу.

Миле Перуничкић: За мене је неоспорно питање да је ситан метални новац неопходан нашој привреди и уопште за правилан новчани саобраћај. Чини ми се, поред тога, да је он потребан и за чврсто спровођење нове политике цена. Зато ја мислим да закон треба прихватити како га је предложио Министар финансија.

Претседник: Овде је скоро најважнији моменат то да ће се новим кованим новцем сузбити садашња негативна појава да се суме при куповинама у радњама увек заокружавају понекад чак и за веће вредности

од једног динара. Зато ја мислим да је веома потребан ковани новац од пола динара. Мислим да би требало да новац буде што згоднији за руковање.

Потпредседник Владе ДФЈ Милан Грол: Ако сам правилно разумео, у оптицају ће бити ситан новац у апоенима од 1 до 5 динара, и у папиру и у металу. Зар не би било згодно да се овај новац у папиру, који се брзо аба због велике циркулације, повуче, јер су већ садашње динарске новчанице, рађене на врло лошем папиру, упропашћене.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Министарство финансија мисли да постепено повлачи ситан новац у папиру, нарочито новчанице од 1 динара. Међутим, ми то нисмо у стању да одмах учинимо, јер немамо довољну количину метала за ковање новог ситног новца од 1, 2 и 5 динара, али постепено, као што смо рекли, ми ћемо учинити то да се повуче сав ситан папирни новац.

Претседник: Пошто се више нико не јавља за реч, питам прима ли се Предлог закона о ковању ситног новца у начелу? (Прима).

Потпредседник Владе ДФЈ Милан Грол: Први члан би требало језички поправити и уместо да „даде исковати“ треба кратко рећи „да искује“. Онда приметили смо да у једном примерку пише „Министарство финансија Демократске федеративне Југославије“, а у примерку који држи друг Вукосављевић пише „Министарство Савезне владе“.

Претседник: То је већ поправљено и свуда ће гласити „Министарство финансија Савезне владе“, а мислим да је умесна примедба господина Грола па треба прихватити оно што је предложено.

Пошто других примедба нема, прелазимо на члан 2. Ако нико нема ништа да примети ја бих ово „Дозвољено“ у последњем ставу заменио са „Допуштено“.

Има ли још каквих примедба? (Нема).

У члану 4 брисао бих реч „ових“ у ставу првом, јер је то потпуно непотребно. (Прима се).

Исто тако у чл. 5, став други, прву реч „Све“ избацио бих, јер је то плеоназам, и прву наредну реч исписао бих великим словом.

Има ли још каквих примедба на члан 6? (Нема). А на члан 7?

Миле Перуничкић: Овде је потпуно непотребно ово „Објавом у „Службеном листу“, већ предлажем да овај члан гласи:

Министарство финансија Савезне владе утврдиће дан пуштања у оптицај сваке врсте новоискованог новца и објавиће то у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Примам ову примедбу.

Претседник: Тиме смо усвојили овај законски предлог и у појединостима.

Прелазимо на четврту тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о стављању пловних објеката, бродоградилишта, лука и пристаништа на мору под управу Министарства саобраћаја ДФЈ.

Ја ћу прочитати прво текст законског предлога. (Чита):

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О СТАВЉАЊУ ПЛОВНИХ ОБЈЕКТА, БРОДОГРАДИЛИШТА, ЛУКА И ПРИСТАНИШТА НА МОРУ ПОД УПРАВУ МИНИСТАРСТВА САОБРАЋАЈА ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Члан 1

Сви југословенски и заплениени непријатељски пловни објекти на мору за које Команда југословенске морнарице нађе да више нису потребни за војне задатке, стављају се од 1 јула 1945 године привремено под управу Министарства саобраћаја Демократске федеративне Југославије.

Исто тако и сви остали југословенски пловни објекти на мору стављају се привремено под управу Министарства саобраћаја ДФЈ.

На бродове који су на основу Уредаба са законском снагом:

1) о преузимању југословенских трговачких бродова од стране Краљевске југословенске владе од 27 августа 1943 године;

2) о стављању ван снаге те проглашењу ништакним и ненаступелих измена и допуна Уредбе са законском снагом о преузимању југословенских трговачких бродова од стране Краљевске југословенске владе од 12 маја 1944 године — од 4 августа 1944 године; и

3) о изменама Уредбе са законском снагом о преузимању југословенских трговачких бродова од стране Краљевске југословенске владе од 27 августа 1943 године — од 27 септембра 1944 године;

били или имали бити под управом Министарства саобраћаја Демократске федеративне Југославије применити се такође став 2 овога члана.

Члан 2

Сва југословенска бродоградилишта на морекој обали, као и она која се налазе или се буду налазила под влашћу Демократске федеративне Југославије на морској обали, сем оних који припадају Министарству народне одбране Демократске федеративне Југославије, стављају се привремено под управу Министарства саобраћаја Демократске федеративне Југославије.

У циљу унапређења поморства, а ради изградње и оправке бродова потребних за што успешније одвијање поморског саобраћаја, Министарство саобраћаја Демократске федеративне Југославије предузетће све потребне мере, као оправке и друго, за брзо оспособљавање бродоградилишта.

Члан 3

Све југословенске луке и пристаништа, као и оне луке и пристаништа које се налазе или се буду налазила под влашћу Демократске федеративне Југославије стављају се, уколико досада нису била под управом Министарства саобраћаја Демократске федеративне Југославије, под његову управу.

У циљу што успешнијег одвијања саобраћаја Министарство саобраћаја Демократске федеративне Југославије предузеће заједно са Министарством грађевина све потребне мере, као што су изградње и оправке кејова и лучких и пристанишних постројења.

Члан 4

Министарски савет Демократске федеративне Југославије посебном Уредбом са законском снагом прописаће:

1) начин одређивања накнаде бродовласницима за употребу и евентуални губитак пловних објеката из члана 1 овога Закона;

2) начин употребе Фонда по последњем ставу члана 1 Уредбе са законском снагом о изменама Уредбе, са законском снагом о преузимању југословенских трговачких бродова од стране Краљевске југословенске владе од 27 августа 1943 године — од 27 септембра 1944 године, ради обештећења бродовласника за већ изгубљене или потопљене бродове који су били преузети од стране Краљевске југословенске владе у смислу Уредаба наведених у ставу 3 члана 1 овог Закона; и

3) начин обештећења бродовласника за досадању употребу бродова који су били преузети под управу а по Уредби са законском снагом о преузимању југословенских трговачких бродова од стране Краљевске југословенске владе од 27 августа 1943 године.

Уредбом која се има прописати предвидеће се да ће процену штете и висину обештећења утврђивати нарочита Комисија. Ову Комисију постављаће и разрешаваће Министар саобраћаја у сагласности са Претседником Министарског савета Демократске федеративне Југославије.

За досада претрпљену штету пријаве за обештећење и накнаде морају се поднети Комисији у року од 60 дана од дана кад Комисија буде објавила преко „Службеног листа Демократске федеративне Југославије“ да је отпочела свој рад.

Члан 5

Министарски савет Демократске федеративне Југославије посебном Уредбом са законском снагом прописаће начин одређивања накнаде сопственицима за употребу бродоградилништа. У Уредби која се има прописати предвидеће се да ће висину обештећења са сопственицима бродоградилништа утврђивати нарочита комисија. Ову Комисију постављаће и разрешаваће Министар саобраћаја у сагласности са Претседником Министарског савета Демократске федеративне Југославије.

Члан 6

Овлашћује се Министар саобраћаја Демократске федеративне Југославије да пропише Уредбу за извршење чланова 1, 2 и 3 овог Закона и да издаје Правилнике за регулисање рада бродоградилшта на мору, привремено преузетих под управу.

Члан 7

Овај Закон ступа на снагу даном обнародовања у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Отварам дискусију у начелу.

(У начелној дискусији учествовали су Милан Грол, Моша Пијаде, Тодор Вујасиновић, Андрија Хебранг, Марко Вујачић и др Еуген Равнихар, али говори нису сачувани.)

Претседник: Пре него што пређемо на дискусију прочитаћу вам примедбе на овај законски предлог које смо данас добили од Министра правосуђа друга Фрола. Те примедбе гласе (чита):

1) Одредба става 2 чл. 1 овог закона је сувишна, пошто је већ у ставу 1 истог члана речено да се сви, југословенски пловни објекти стављају под управу савезног Министарства саобраћаја. Иначе, ако би се хтјела задржати одредба става 2, онда би требало прецизирати који су то „остали југословенски пловни објекти на мору“.

Сматрам да би се одредба става 3 овог члана могла престилизирати тако да гласи: „Одредба предњег става се односи и на оне пловне објекте (бродове) на мору, који су према постојећим прописима били или имали бити под управом савезног Министарства саобраћаја“. Ова предложена одредба је много једноставнија и стилски боља, те обухвата све уредбе које су наведене под 1), 2) и 3) става 3 члана 1.

2) У члану 2 истог пројекта намјесто ријечи „Министарство народне одбране Демократске федеративне Југославије“, ставити „држави“.

3) Пропис члана 4 је доста гломазан, а поред тога је у вези са чланом 5 истог пројекта, те сам мишљења да би ова два члана требало преуредити као један члан, пошто и један и други садрже неке заједничке одредбе. Тако нова редакција члана 4 би гласила:

„Овлашћује се Министарски савјет Демократске федеративне Југославије да донесе посебну уредбу о начину одређивања накнаде или обештећења за употребу, за већ изгубљене и потопљене пловне објекте, или за евентуални губитак ових објеката, односно за употребу бродоградилшта, који се стављају под управу савезног Министарства саобраћаја у смислу члана 1 и 2 овог закона.

Овом уредбом предвидјеће се и нарочита комисија за утврђивање процене штете и висину накнаде, односно обештећења по ставу 1 овог члана. Чланове ове комисије поставља Министар саобраћаја у сагласности са Претседником Министарског савјета Демократске федеративне

Југославије, а ближе одредбе о саставу, о раду и о пријављивању претрпљене штете до дана ступања на снагу овог закона, прописаће савезни Министар саобраћаја.“

4) Пропис члана 6 требало би престилизовати тако да гласи:

„Овлашћује се савезни Министар саобраћаја да издаје ближе одредбе у циљу извршења овог закона, као и о начину регулисања рада у бродоградилштима на мору, привремено преузетих под управу“.

Министар саобраћаја Тодор Вујасиновић: Овај законски предлог радили су код нас стручњаци поморске гране и мислим да не би требало мењати формулације које су они дали, па из тих разлога не бих могао да примим примедбе друга Фрола.

Ја ћу сам предложити једну измену када буде дошла на ред.

Ви знате да је ово питање засновано на трима уредбама са законском снагом које је влада др Шубашића донела у Лондону, августа 1943 и 1944 године. На тим трима уредбама ми базирамо наше захтеве. Према томе, плашим се да свака промена текста може самој ствари нашкодити, јер, као што сам рекао, овај законски нацрт је дуго проучаван и саставили су га стручњаци на основу лондонских уредаба и молим да се прими као што је предложен.

Наравно, ми ћемо усвојити од ових примедба само оне које се могу прихватити као побољшање предложеног текста.

Претседник: Прелазимо на претрес у појединостима.

Пошто имате текст законског предлога, предлажем да се текст поново не чита, већ да дискутујемо редом о сваком члану. (Прима се).

Министар саобраћаја Тодор Вујасиновић: Предлажем да се у члану 1 став први, уместо „1 јула 1945“ стави „даном ступања на снагу овог закона“, пошто је предвиђени рок протекао. (Прима се).

Претседник: Ако других примедба нема, прелазимо на члан 2.

На члан 2 имам ја примедбу. Ја бих уместо овога у трећем реду „припадају Министарству“ ставио „под управом Министарства“.

Пошто других примедба нема, члан 2 је примљен.

Министар за колонизацију Сретен Вукосављевић: Молим да се ово у члану 3, други став, први ред, „успешнијег одвијања саобраћаја“ замени, јер се саобраћај не може одвијати, одвија се кљупко, а саобраћај се обавља или врши.

Претседник: Да, то треба поправити и казаћемо уместо „одвијања“ „вршења“. (Прима се).

У члану 4 треба сагласити у надежу „Уредбу“ и ставити „Уредбом“. (Прима се).

У члану 5 уместо „са сопственицима“ треба ставити само „сопственика“.

Повереник Владе ДФЈ др Евгениј Равнихар: Овлашћен сам да изјавим да можемо прихватити формулацију коју је друг Фрол предложио за члан 6.

Претседник: Има ли још каквих примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

У члану 7, који је последњи, треба заменити ради једнообразности речи „даном обнародовања“ и исписати „кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Овим је претрес у појединостима завршен.

Прелазимо на последњу тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о измени члана 1 Закона о укидању Врховног државног правобраниоштва, државних правобраниоштава, Врховног државног тужиоштва, виших државних тужиоштава и државних тужиоштава од 23 априла 1945 године.

Овај предлог закона доставио је Генерални секретар Владе ДФЈ, сматрајући да се овим исправља пропуст који је учињен приликом доношења закона од 23 априла.

Ја ћу вам прочитати текст предлога (ч и т а):

З А К О Н

О ИЗМЕНИ ЗАКОНА О УКИДАЊУ ВРХОВНОГ ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИОШТВА, ДРЖАВНИХ ПРАВОБРАНИОШТАВА, ВРХОВНОГ ДРЖАВНОГ ТУЖИОШТВА, ВИШИХ ДРЖАВНИХ ТУЖИОШТАВА И ДРЖАВНИХ ТУЖИОШТАВА ОД 23 АПРИЛА 1945 ГОДИНЕ

Члан 1

Послови Врховног државног тужиоштва, виших државних тужиоштава и државних тужиоштава преносе се на Јавног тужиоца Демократске федеративне Југославије и његове подређене органе.

Послови Врховног државног правобраниоштва и државних правобраниоштава прелазе у надлежност надлештава, предузећа и установа у име којих су државна правобраниоштва штитила имовинско-правне интересе државе, с тим да се Јавни тужилац Демократске федеративне Југославије и његови подређени органи старају о ликвидацији досад нерешених предмета сходно одредбама овог Закона.

Члан 2

Овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Отварам дискусију у начелу. Пошто се нико не јавља за реч прелазимо на претрес у појединостима.

Оно што одмах лада у очи јесте то да закон у наслову има једну празнину, јер се закон односи само на измену члана 1. Из предложеног наслова то се не види, зато предлажем да се у самом наслову каже Закон о измени члана 1 Закона... итд. (Прима се).

Исто тако предлагем да се члану 1, као први став, стави оно што се увек ставља кад се мења или допуњава неки члан и то отприлике овако (п и ш е):

Члан 1

Члан 1 Закона о укидању Врховног државног правобраниоштва, државних правобраниоштава, Врховног државног тужиоштва, виших државних тужиоштава и државних тужиоштава од 23 априла 1945 године мења се и гласи: — па онда да следи предложени текст. (Прима се).

Министар индустрије Андрија Хебранг: Мислим да је на крају предложеног текста члана 1 тј. „сходно одредбама овог закона“ непотребно.

Претседник: И ја тако мислим. Слажете ли се да бришемо то? (Слажемо).

Према томе, Закон о измени члана 1 Закона о укидању државног тужиоштва, виших државних тужиоштава и државних тужиоштава је усвојен.

Овим је исцрпен дневни ред данашње седнице, коју ћу ја са вашим допуштењем закључити.

(Седница је закључена у 19,15 часова).

17 SEDNICA

(21 jula 1945)

Početak u 17 časova.

Preledavao Pretsednik Zakonodavnog odbora Pretsedništva AVNOJ-a **Moša Pijade**.

Prisutni: Josip Rus, Marko Vujačić, Milo Peruničić;

Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar, Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik, Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović.

Pretsednik: Otvaram sedamnaestu sednicu Zakonodavnog odbora sa sledećim dnevnim redom:

- 1) pretres Predloga zakona o radničkim poverenicima;
- 2) pretres Predloga zakona o organizaciji poljoprivredne mašinske službe; i
- 3) pretres Predloga zakona o zaštiti spomenika kulture i prirod-njačkih retkosti Demokratske federativne Jugoslavije.

Pre prelaza na dnevni red da pročitam zapisnik prošle sednice. (Čita zapisnik 16 sednice od 17 jula). Ima li kakvih primedaba? (Nema). Zapisnik je overen.

Prelazimo na dnevni red, pretres Predloga zakona o radničkim poverenicima.

Ja bih pročitao novi predlog zakona kako su ga sporazumno predložili Ministar socijalne politike DFJ i Glavni odbor Jedinstvenih sindikata radnika i nameštenika Jugoslavije. Ovaj novi zakonski predlog razlikuje se od ranijeg predloga druga ministra Kržišnika, koji je takode bio podnesen u saglasnosti sa Glavnim odborom Sindikata, i od predloga druga Hebranga koji je bio dat u vidu primedaba na predlog ministra Kržišnika.

U ovaj novi predlog druga Kržišnika, drugi po redu, unesena su prva tri člana po najnovijem predlogu Glavnog odbora Sindikata. Po svemu sudeći, drug Hebrang nije uspeo da ubedi drugove iz Sindikata u ispravnost svoje teze, jer vidimo, da su Sindikati samo u izvesnoj meri izmenili ranije svoje zahteve, ali da su u glavnoj stvari ostali pri ranijem stanovištu.

Ja mislim da Zakonodavni odbor treba da razmotri ovaj drugi predlog druga Kržišnika i Sindikata, pošto nam drug Hebrang nije dostavio nikakav novi predlog niti je došao na ovu sednicu koja je zakazana juče i po njegovoj inicijativi. Prema tome, ja ću sada pročitati tekst novog zakonskog predloga (čit a):

ZAKON O RADNIČKIM POVERNICIMA

§ 1

U svima državnim, ostalim javnim i privatnim preduzećima, ustanovama i nadležstvima (preduzećima) u kojima je zaposleno najmanje pet radnika, nameštenika i službenika (radnika) biraju se poverenici radnika, nameštenika i službenika (radnički poverenici).

§ 2

Radnički poverenici su zakonski izabrani predstavnici radnika u preduzeću i u tom svojstvu stoje u stalnoj vezi, kako sa narodnim vlastima i upravom preduzeća, tako i sa sindikatima radnika i nameštenika.

§ 3

Zadatak je radničkih poverenika da rade na zaštiti socijalnih i privrednih interesa radnika i da pomažu u organizaciji unapređenja proizvodnje, da saraduju u razradivanju i sprovođenju u život planova proizvodnje i da kontrolišu da preduzeća svojevremeno ispunjavaju sve zadatke državnih vlasti.

U dužnost radničkih poverenika spada naročito:

a) *Socijalni delokrug:*

1) Da u sporazumu sa sindikalnim organizacijama posreduju u pregovorima oko pripremanja i zaključivanja kolektivnih ugovora o radu, kao i da vrše nadzor nad njihovim izvršenjem.

2) Da obavezno posreduju u otklanjanju ili sporazumnom rešavanju svih sporova nastalih iz radnih odnosa. Ukoliko u tome ne bi uspeali, radnički poverenici izvestiće o tome sindikalne organizacije i nadležnu narodnu vlast.

3) Da učestvuju pri utvrđivanju normi, akordnih tarifa, prosečnih i minimalnih zarada ukoliko one nisu regulisane kolektivnim ugovorima, u saradnji sa sindikalnim organizacijama i poslodavcima, i da kontrolišu njihovo sprovođenje.

4) Da nastoje da se strogo primenjuju sve mere, koje su propisane od nadležnih narodnih vlasti za zaštitu radnika i učenika u pogledu radnog vremena, zdravlja, života i socijalnog osiguranja, kao i

da obaveštavaju i potpomažu nadležne narodne vlasti u svim pitanjima koja se tiču primene postojećih zakonskih propisa o zakonskoj zaštiti radnika.

5) Da učestvuju sa upravom preduzeća pri primanju i otpuštanju radnika, ukoliko kolektivnim ugovorom ili kojim drugim zakonskim propisom nije predviđeno.

6) Da vode evidenciju o otpuštanju i primanju radnika, o nesrećnim slučajevima u preduzeću i da o tome redovno izveštavaju nadležnu narodnu vlast.

7) Da učestvuju u upravi raznih radničkih ustanova (radničkih stanova, dečjih skloništa, kuhinja itd.).

8) Da se staraju o stručnom obrazovanju i usavršavanju radnika i učenika, kako u teoretskom tako i u praktičnom pogledu.

b) Privredni delokrug:

9) Da sa sindikalnom organizacijom, upravom preduzeća i nadležnim narodnim vlastima razvijaju radni elan, podižu radnu disciplinu i vode borbu protiv sabotaze.

10) Da saraduju na primeni i praktičnom iskorišćavanju rezultata dobijenih primenom propisa Odluke o jednoobraznom računovodstvu od 1 februara 1945 (»Službeni list« br. 6 od 20 februara 1945 god.).

11) Da kod radnika razviju smisao za racionalan rad u preduzeću i da sastancima radnika, pomoću diskusije o proizvodnim zadacima i planovima proizvodnje organizuju zajedno sa sindikalnim organizacijama takmičenja u svrhu savladivanja poteškoća, uklanjanja nedostataka, povećanja proizvodnje i maksimalnog iskorišćavanja kapaciteta, kao poboljšanje metoda rada.

Određbe tačke 1 i 5 primenjivaće se na državna nadležstva i ustanove utoliko što će radnički poverenici moći činiti predloge i primedbe rukovodiocima tih nadležstava i ustanova u smislu tih tačaka.

U dužnost radničkih poverenika spadaju i svi drugi poslovi iz oblasti socijalne i privredne zaštite radnika koji im budu povereni drugim zakonskim propisima.

§ 4

Izbor radničkih poverenika vrši se neposrednim tajnim glasanjem sa kandidatskim listama (proporcionalni sistem).

Aktivno izborno pravo imaju radnici (šegrti) oba pola zaposleni u preduzeću u času izbora.

Pasivno izborno pravo imaju, pod uslovom da uživaju građanska prava, svi birači koji su navršili 18 godina života. Radnici dobrovoljci Jugoslovenske armije imaju pasivno izborno pravo bez obzira na godine života.

§ 5

Izbore radničkih poverenika provode izborni odbori redovno u mesecu maju svake godine. Kod sezonskih preduzeća i onih koja bi sa radom započela posle ovog roka izbori radničkih poverenika mogu se provoditi i posle ovog roka.

Izborni odbor sačinjavaju radnički poverenici kojima je mandat istekao.

Izborni odbor mora imati najmanje 3 člana. Ako se izborni odbor ne može obrazovati iz razloga što radnici nisu ranije birali poverenike ili što je mandat svima poverenicima prestao, odnosno što u preduzeću ima manje od 3 poverenika, okružni narodni odbor po predlogu sindikalne organizacije određuje, odnosno popuniće izborni odbor iz reda radnika dotičnog preduzeća.

Predlagači primljene kandidatske liste mogu odrediti svoga predstavnika i njegovog zamenika u izborni odbor, što se mora naznačiti na kandidatskoj listi. Predstavnici kandidatskih lista, odnosno njihovi zamenici, imaju pravo prisustvovati radu izbornog odbora.

Član 6

Mandat radničkih poverenika traje godinu dana, odnosno do dućeg redovnog roka za izbor.

Pre isteka godine dana može mandat radničkih poverenika prestati u sledećim slučajevima:

- 1) ostavkom; ako za nju ima opravdanih razloga. Ostavku uvažava zbor radnika dotičnog preduzeća, odnosno odeljenja većinom glasova;
- 2) istupom iz preduzeća;
- 3) opozivom, ako se za to na zboru izjasni većina radnika zaposlenih u preduzeću, odnosno odeljenju;
- 4) gubitkom časnih prava na osnovu pravnosnažne sudske presude ili gubitkom izbornog prava na osnovu odluke nadležne narodne vlasti;
- 5) smrću.

Upraznjena mesta moraju se popuniti iz reda izabranih zamenika najdalje u roku od 14 dana.

Član 7

Broj radničkih poverenika i njihovih zamenika određuje se prema broju radnika zaposlenih u preduzeću i to ako je u preduzeću zaposleno:

- od 5 do 20 radnika, bira se 1 poverenik;
- od 21 do 50 radnika, biraju se 3 poverenika;
- od 51 do 100 radnika, biraju se 4 poverenika;

od 101 do 150 radnika, biraju se 5 poverenika;
od 151 do 250 radnika, biraju se 6 poverenika;
više od 250 radnika, na svakih daljih 100 radnika bira se još po 1 poverenik, no s tim da u jednom preduzeću ne može biti izabrano više od 20 poverenika.

Ako je preduzeće sastavljeno od više samostalnih odeljenja, može svako odeljenje birati radničke poverenike, ali ukupan broj ovih poverenika ne može biti veći od broja radničkih poverenika predviđenog prethodnim stavom za dotično preduzeće.

Ako preduzeće u raznim mestima ima svoja postrojenja sa najmanje 5 radnika, radnički poverenici se biraju posebno za svako od tih postrojenja.

Član 8

U preduzećima u kojima je zaposleno više od 100 radnika radnički poverenici izrađiće za svoje delovanje poslovník.

Radnički poverenici su dužni da po uputstvu, koje će propisati zemaljsko Ministarstvo socijalne politike, podnose pismene izveštaje o svome radu.

Član 9

Radnički poverenici za vršenje svojih dužnosti po propisima ovog zakona ne primaju nikakvu posebnu nagradu.

Ukoliko su radnički poverenici primorani da izvesne poverene im dužnosti obavljaju za vreme trajanja radnog vremena u preduzeću smatraće se kao da su to vreme proveli na svom redovnom poslu. Kod radnika koji rade na parče vreme provedeno na ovoj dužnosti obračunava se u srazmeri njihove prosečne normalne zarade.

Član 10

Preduzeća ne mogu otpustiti radničke poverenike za vreme trajanja njihovog mandata kao poverenika, sem u slučaju krivičnog dela utvrđenog sudskom presudom.

Član 11

Vlasnici i upravnici privatnih preduzeća i upravnici državnih i zadružnih preduzeća, koji sprečavaju radničke poverenike u vršenju njihovih dužnosti (čl. 3) ili se ogreše o odredbe čl. 9 i 10 ovog Zakona, kao i oni koji sprečavaju članove izbornih odbora u vršenju njihovih dužnosti, kazniće se prema težini dela:

- 1) opomenom koja će se o trošku preduzeća objaviti u dnevnoj štampi;
- 2) novčanom kaznom do 25.000 dinara;
- 3) prinudnim radom do 3 meseca.

Kazna po tač. 3 može se izreći bilo sama, bilo uporedno sa kaznom po tač. 2, ako je poslodavac postupio sa naročitom bezobzirnošću prema radničkom povereniku.

Pri odmeravanju visine kazne uzimaće se naročito u obzir, da li postoji zla volja i društvena pokvarenost poslodavca, kao i da li je delo u povratu.

Ako poslodavac nije fizičko lice, kazniće se odgovorni rukovodilac, odnosno odgovorni članovi uprave pravnog lica.

Ako se od osuđenog ne može naplatiti izrečena novčana kazna zameniće se kaznom prinudnog rada, računajući za svakih 50 dinara po 1 dan prinudnog rada, s tim da ova kazna ne može preći 3 meseca prinudnog rada.

U slučaju da se izrečena novčana kazna ne može naplatiti od odgovornog rukovodioca, odnosno člana uprave pravnog lica, za novčanu kaznu solidarno je odgovorno pravno lice.

Za državna i ostala javna preduzeća važe opšti disciplinski propisi.

Član 12

Za postupak po krivičnim delima iz čl. 11 ovog Zakona nadležni su narodni sreski sudovi.

Član 13

Izuzetno od propisa čl. 5 i 6 ovog Zakona izbori radničkih poverenika za 1945/46 godinu izvršiće se do kraja 1945 g. Radi sprovođenja izbora obrazovaće se okružne izborne komisije od 3 do 5 članova, koje po predlogu sindikalne organizacije određuje nadležni okružni narodni odbor.

Ove komisije predlažu sreskim ili gradskim, odnosno reonskim narodnim odborima na potvrdu izborne odbore čiji članovi moraju biti radnici iz odnosnih preduzeća.

Član 14

Bliže odredbe za izvršenje ovog Zakona izdaju zemaljske vlade, odnosno organ koga one ovlaste.

Član 15

Ovlašćuje se savezni Ministar socijalne politike da propiše Uredbu o sprovođenju izbora radničkih poverenika.

Član 16

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik: Ja sam, drugovi, ponovo govorio sa rukovodstvom Sindikata Jugoslavije, ali drug

Salaj neće, jer veli da ne može, da odstupi od stava koji je Glavni odbor Sindikata zauzeo u pogledu prava radničkih poverenika na kontrolu proizvodnje. Oni smatraju da je to bitno u instituciji radničkih poverenika. Ja sam na istom stanovištu, ma da dozvoljavam da nisu isključena izvesna odstupanja od predloženih rešenja.

Pošto su ovde neke stvari popravljene, ovaj projekat predstavlja u izvesnoj meri kompromisno rešenje na koje će posle odlučnog stava koji imaju naši Sindikati, verujem, pristati i drug Hebrang.

Mile Peruničić: Ja mislim naprotiv da ovaj predlog ne donosi nikakvo kompromisno rešenje, jer drug Hebrang najviše insistira na tome da se radničkim poverenicima ne da pravo kontrole proizvodnje, a Sindikati nisu promenili svoj stav, što znači da je svako ostao na svojem ranijem stanovištu.

Istina, Sindikati su nešto izmenili ostale formulacije, ali je pitanje da li će drug Hebrang pristati na to. Mislim da mi u Zakonodavnom odboru ne bismo mogli da učinimo bogzna šta, jer nema druga Hebranga. Ja lično mislim da bismo ovaj predlog mogli primiti, jer ga predlažu resorni ministar i Glavni odbor Sindikata.

Predsednik: I ja mislim da ovaj novi sporazumni predlog Sindikata i Ministra socijalne politike pretrasemo i da ga predložimo Predsedništvu AVNOJ-a, a tamo će biti i drug Andrija, pa će se celo pitanje raspraviti. Ja ne znam zašto je on toliko zapeo. Moje je uverenje da novi projekat odgovara i da je stav Sindikata opravdan. Uostalom videćemo. Prema tome, možemo preći na ponovno čitanje.

Novi paragraf 1, koji ćemo mi označiti članom, jeste predlog Sindikata.

Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik: U pogledu ovog člana Sindikati su ostali pri ranijoj formulaciji i ja ne bih tu imao šta da dodam; primam ga.

Predsednik: Da li se prima? (Prima).

I član 2 je po predlogu Sindikata. Ja bih i taj usvojio bez izmena. (Glasovi: Slažemo se).

I član 3 su predložili Sindikati i smatram da i to zasada ne diramo. (Prima se).

U članu 4 mogli bismo samo izostaviti poslednju rečenicu trećeg stava, jer ne treba izuzimati dobrovoljce Jugoslovenske armije. Njima treba dati sva prava i aktivna i pasivna, bez obzira na godine života. Kad su umeli da se bore umeće da se snadu i u ovim dužnostima.

Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik: Ja mislim da to ne izostavimo, već da i to pitanje rešimo na sednici Predsedništva AVNOJ-a, pošto treba da konsultujemo drugove iz Armije.

Pretsednik: U redu. Ja bih ovde u trećem stavu člana 5 nešto izmenio i kazao »ne iz reda radnika« nego »iz redova radnika dotičnog preduzeća«. (Prima se).

(Za ovim je Zakonodavni odbor, jednoglasno i bez izmena, primio članove 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 i 16 po predlogu ministra dr Kržišnika.)

Mi ćemo sa tim predlogom izići pred Predsedništvo, pa ćemo tamo videti.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda, na pretres Predloga zakona o organizaciji poljoprivredne mašinske službe.

Ja ću prvo pročitati predlog zakona kako sam ga dobio od Ministra poljoprivrede. (Čit a):

P R E D L O G ZAKONA O ORGANIZACIJI POLJOPRIVREDNE MAŠINSKE SLUŽBE

Član 1

Na teritoriji Demokratske federativne Jugoslavije organizuju se, prema propisima ovog Zakona poljoprivredne mašinske stanice pod rukovodstvom i nadzorom Saveznog i federalnih ministarstava poljoprivrede.

Član 2

Poljoprivredna mašinska služba vrši sledeće zadatke:

1. Izradu plana i uputstava za vršenje poljoprivredne mašinske službe i organizovanja poljoprivrednih mašinskih stanica;
2. Prikupljanje već postojećih državnih i nabavka novih poljoprivrednih mašina;
3. Izrada planova i izdavanje uputstava za racionalnu upotrebu poljoprivrednih mašina u privatnom vlasništvu;
4. Oправка poljoprivrednih mašina, nabavka goriva, materijala i rezervnih delova za njihovu popravku;
5. Obavljanje poljoprivrednih radova pomoću poljoprivrednih mašina gde se potreba ukaže;
6. Staranje o izobrazbi stručnog kadra za poljoprivredno-mašinsku službu.

Član 3

Za izvršenje zadataka označenih u članu 2 staraju se Savezno ministarstvo poljoprivrede i zemaljska ministarstva poljoprivrede.

Član 4

Zadaci saveznog Ministarstva poljoprivrede su sledeći:

1. Da se stara o organizaciji uprave (direkcije) poljoprivrednih mašinskih stanica federalnih zemalja, da pomaže kod osnivanja istih

stručnim uputstvima, stručnom radnom snagom i materijalnim sredstvima;

2. Da se stara o snabdevanju (uvozu iz inostranstva i proizvodnji u zemlji) mašinskih stanica sa novim strojevima (poljoprivrednim i radioničkim) gorivom, materijalom i rezervnim delovima za popravak strojeva;

3. Da se stara o stručnoj izobrazbi kadra za mašinske stanice izdavajući uputstva za održavanje stručnih kurseva i za osnivanje stručnih škola;

4. Da se stara za potrebnu jednoobraznost u tehničkoj i računskoj organizaciji mašinskih stanica;

5. Da radi na tipiziranju i reoniranju poljoprivrednih mašina;

6. Da organizuje međusobnu pomoć između federalnih zemalja u poljoprivrednim mašinama i stručnoj radnoj snazi. Dispozicije Saveznog Ministarstva poljoprivrede po ovome obavezne su.

Član 5

Pri zemaljskim Ministarstvima poljoprivrede osnivaju se uprave poljoprivrednih mašinskih stanica sa zadacima:

1. da se staraju o organizaciji poljoprivrednih mašinskih stanica na terenu;

2. da daju uputstva za rad stanica, da upravljaju i vrše nadzor nad njima;

3. da se staraju o snabdevanju stanica potrebnim mašinama, rezervnim delovima i pogonskim materijalom;

4. da organizuju radionice za popravku mašina;

5. da se staraju o izobrazbi potrebnog broja traktorskih vozača i mehaničara.

Pri GNOV-u osniva se Direkcija poljoprivrednih mašinskih stanica sa istim zadacima.

Član 6

Uputstva i naređenja o tehničkoj i računovodskoj službi mašinskih stanica, o organizaciji kurseva i škola za stručni kadar mašinskih stanica, o raspodeli i kontroli utroška goriva i maziva, materijala i rezervnih delova, o naplati i premiranju rada koje izdaje Savezno ministarstvo poljoprivrede obavezna su za sve zemaljske uprave poljoprivrednih mašinskih stanica.

Član 7

Za neposredno izvršenje zadataka poljoprivredne mašinske službe osnivaju se poljoprivredne mašinske stanice u srezovima ili određenim regionima, koje imaju sledeće zadatke:

1. da se sve poljoprivredne mašine maksimalno iskorišćuju;

2. da se organizuje radionica za opravku poljoprivrednih mašina, sprava i alata;
3. da se stara o stručnom i prosvetnom podizanju svoga osoblja;
4. da vodi tačnu evidenciju o svim većim poljoprivrednim mašinama svoga područja;
5. da neposredno rukuje radom svih većih poljoprivrednih mašina bez obzira na vlasništvo i da ih prema potrebi raspoređuje po svom području ili im određuju proizvodne zadatke i norme s pravom kontrole i sankcija;
6. da se stara za blagovremeno trebovanje, nabavku i smeštaj potrebnih količina goriva, maziva, materijala i rezervnih delova za opravku mašina i sprava.

Član 8

Poljoprivredne mašinske stanice kao i njihove područne ustanove i preduzeća državna su privredna preduzeća i posluju po načelu komercijalnog vođenja poslova.

Član 9

Sve uprave poljoprivrednih mašinskih stanica, sreske (reonske) poljoprivredne mašinske stanice, i njihove ustanove i preduzeća izdržavaju se iz svoga budžeta. Prihodi ima da pokrivaju rashode i da daju višak koji će se upotrebiti za dalju izgradnju poljoprivrednih mašinskih stanica.

Glavni prihodi poljoprivrednih mašinskih stanica jesu:

1. Naplata za rad poljoprivrednim mašinama;
2. Pozajmica za poljoprivredne mašine;
3. Naplata za opravke privatnih poljoprivrednih mašina.

Član 10

Savezni Ministar poljoprivrede u sporazumu sa Saveznim Ministrom finansija doneće za finansijsko poslovanje svih uprava (direkcija) poljoprivrednih mašinskih stanica poseban pravilnik o računovodstvu i računskoj kontroli.

Član 11

Za osnivanje i uredenje ovih uprava poljoprivrednih mašinskih stanica i njihovih ustanova i preduzeća staviće Savezni Ministar finansija potreban kredit na raspolaganje Saveznom Ministarstvu poljoprivrede koje će kredit podeliti na federalne i autonomne uprave.

Član 12

Ovaj Zakon stupa na snagu danom obnarodovanja u »Službenom listu DFJ«.

Sve do sada izdane naredbe i propisi o poljoprivrednoj i mašinskoj službi ukoliko su u suprotnosti sa ovim Zakonom stavljaju se van snage.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Na ovaj zakonski predlog ja sam dobio pismene primedbe koje je dostavio Ministar pravosuđa drug Frane Froš, kao potpredsednik Zakonodavnog saveta Vlade DFJ. (Čit a):

ZAKONODAVNI SAVET VLADE
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE
Br. 106/45

PRIMJEDBE

NA ZAKON O ORGANIZACIJI POLJOPRIVREDNE MAŠINSKE SLUŽBE

Ad član 1.

Bitni sadržaj ovog zakona jeste organizacija poljoprivredne mašinske službe, te je u članu 1 trebalo reći da se ta služba, a ne poljoprivredne mašinske stanice, organiziraju na osnovu ovog zakona.

Ad član 3, 4 i 5.

Smatramo da se za sada ne mogu iscrpno navesti sve zadace saveznog Ministarstva poljoprivrede, niti zadaci zemaljskih ministarstava poljoprivrede, pa smo zbog toga mišljenja da se u članu 3 da jedna formulacija, prema kojoj bi opće rukovodstvo nad radom poljoprivredne mašinske službe spadalo u nadležnost saveznog Ministarstva poljoprivrede, dok bi neposredni nadzor vršila zemaljska ministarstva poljoprivrede, a obzirom na zadace mašinske službe u današnje doba bilo bi potrebno da se ovlasti savezni Ministar poljoprivrede da svojim uputstvima organizuje taj rad. Uostalom, kada se uzmu u obzir svi propisi predviđeni u ovom zakonu, onda proizlazi da se oni odnose uglavnom na organizaciona pitanja, a takva pitanja ne rešavaju se zakonom, nego uredbom bilo Ministarskog savjeta, bilo saveznog Ministarstva poljoprivrede. Ono što bi trebalo regulirati zakonom i zbog čega ovo treba da bude zakon a ne uredba, to je zato što se poljoprivrednoj mašinskoj službi stavlja u zadacu izrada planova i izdavanje uputstava za racionalnu upotrebu poljoprivrednih mašina koje su u privatnom vlasništvu. Kada bi se izostavila ova odredba, onda sve ostalo što je predviđeno u ovom zakonu moglo bi biti regulirano i uredbom. No ako se hoće da se daju u zakonu osnovne smjernice, onda to zaista treba da budu osnovna pitanja principijelne prirode, a ne organizacione forme koje se mogu vremenom i promijeniti. Na primjer: u točki 3 člana 4 predviđeno je da se savezno Ministarstvo poljoprivrede stara o stručnoj izobrazbi kadrova za mašinske stanice, što je za sadašnje vrijeme potpuno opravdano, ali što možda sutra već neće biti opravdano kada se federalne jedinice osposobe za ovu zadacu.

Iz ovog proizilazi da bi zakon obuhvatio odredbe iz člana 3 sa tom izmjenom što bi se saveznom Ministarstvu poljoprivrede dalo u nadležnost opće rukovodstvo, a zemaljskim ministarstvima poljoprivrede neposredni nadzor, član 4 bi se izostavio, a član 5 skratio utoliko što bi se izostavile zadaće poljoprivrednih mašinskih stanica, koje bi bile određene uputstvima saveznog Ministarstva poljoprivrede.

Ad član 6.

Smatramo da nije potrebno naročito isticati, a naročito u zakonu ovakve vrste da su uputstva i naređenja saveznog Ministarstva poljoprivrede obavezna za zemaljske uprave poljoprivrednih mašinskih stanica, jer to proizilazi iz općeg rukovodstva koje ima savezno Ministarstvo poljoprivrede.

Ad član 7.

Sa već iznijetih razloga nije potrebno unositi zadatke mašinskih stanica u ovom zakonu, već je dovoljno reći da one neposredno izvršuju zadaće poljoprivredne mašinske službe.

Ad član 8.

Iz ovog člana ne vidi se koje su to područne ustanove i poduzeća mašinskih stanica.

Ad član 9.

Ono što je rečeno kod člana 8 važi i ovdje s tim da detaljno razlaganje o tome kako se pokrivaju rashodi poljoprivrednih stanica i koji su njeni prihodi ne spada u ovaj zakon.

Ad član 11.

Budžetiranje poljoprivrednih mašinskih stanica također ne spada u ovaj zakon.

Ad član 12.

Prema uputstvima Zakonodavnog savjeta završno naređenje kod svih zakona treba da glasi: »Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Prema izloženom, Zakon o organizaciji poljoprivredne mašinske službe, po našoj zamisli, glasilo bi ovako:

Član 1

Na teritoriji Demokratske federativne Jugoslavije organizuje se poljoprivredna mašinska služba, koja vrši ove zadatke: (prepisati tačke 1 do 6 iz predloženog nacrtla).

Član 2

Poljoprivredna mašinska služba stoji pod općim rukovodstvom saveznog Ministarstva poljoprivrede, a neposredni nadzor nad ovom službom vrše zemaljska ministarstva poljoprivrede.

Pri zemaljskim ministarstvima poljoprivrede osnovaće se Uprave poljoprivrednih mašinskih stanica, pod čijim će se nadzorom u srezovima ili određenim rejonima osnovati poljoprivredne mašinske stanice za neposredno izvršenje zadaća poljoprivredne mašinske službe.

Član 3

Ovlašćuje se Ministar saveznog Ministarstva poljoprivrede da u sporazumu sa Ministrom saveznog Ministarstva finansija donese bliža uputstva za izvršenje ovog zakona.

Član 4

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Smatramo da bi na ovaj način zamisao o organizaciji poljoprivredne mašinske službe dobila pravilniju primenu i ne bi bila ukalupljena, već bi se prema potrebama pojedine zadaće poljoprivredne mašinske službe mogle poveravati onim ustanovama koje u danom momentu najbolje mogu izvršiti ove zadaće.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Beograd, 21. jula 1945.

Potpredsjednik Zakonodavnog savjeta

Frane Frol, s. r.

Nema sumnje u to da je potrebno organizovati državnu mašinsku poljoprivrednu službu i njeno rukovodstvo usredsrediti u resor poljoprivrede, jer će se tako obezbediti da poljoprivredne mašinske stanice pravilno iskorišćuju mašine i pomažu blagovremenu i kvalitetnu obradu zemlje. Uostalom o tome će nam opširnije reći drug Čubrilović.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Ja ću biti vrlo kratak. Poljoprivredna mašinska služba, kao što ste čuli iz zakonskog projekta, vršiće vrlo važne zadatke, one zadatke bez kojih mi ne možemo ići napred u obnavljanju i podizanju naše poljoprivrede. Mi naročito to ne možemo učiniti na državnom sektoru, ako ne budemo planski radili i to sa čvrstim planom i ako ne prikupimo sva sredstva, mašine i alate itd. u cilju što racionalnijeg korišćenja. Ovaj predlog zakona, ja sam uveren, nije savršen. U njemu treba štošta možda promeniti, mnoge stvari će budući život prevazići, ili ih nećemo ni primeniti; ovo je novina za nas. Mi nismo uopšte imali iskustva u organizaciji ovakve službe i, prema tome, poslužili smo se samo iskustvima Sovjetskog Saveza. Ja neke primedbe druga Frola primam.

Ja ipak molim da se ovaj zakon primi, kako bismo što pre zakoračili i u ovu oblast našeg staranja i napora za obnavljanje i unapređenje poljoprivrede.

Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar: Zakonski predlog bi svakako trebalo popraviti i poboljšati, terminološki ujednačiti i primiti opravdane primedbe druga Frola koje su ovde pročitane.

Josip Rus: Poljoprivredna mašinska služba nama je sigurno potrebna i mislim da smo mnogo propustili što je nismo ranije organizovali, što nismo prikupili sve poljoprivredno oruđe, jer je mnogo od toga neracionalno korišćeno, pa i sada se neracionalno koristi, a dosta je i upropašćeno. Poljoprivredne mašinske stanice koje će se osnivati po selima i poljoprivrednim centrima, nema sumnje, odigraće značajnu ulogu u obradi zemlje i u izvršenju planova poljoprivredne proizvodnje.

Pretsednik: Ja mislim da smo zakon u načelu primili i da možemo preći na pretres u pojedinostima.

Pre svega ja bih naslov dopunio, i kazao bih: »Zakon o organizaciji državne poljoprivredne mašinske službe« da se zna tačno da se ovaj zakon odnosi na poljoprivrednu mašinsku službu koju organizuje država.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Primam.

Pretsednik: Član 1 mogli bismo da popravimo prema primedbama druga Frola.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Slažem se s tim, ali pored toga da se i u poslednjem redu umesto »federalnih« stavi »zemaljskih ministarstava«.

Pretsednik: Prelazimo na član 2. Njega treba tehnički i jezički popraviti. Ja bih ovde u prvom stavu kazao »izrađuje planove i uputstva«, zatim u stavu 2 umesto »prikupljanja« rekao bih »prikuplja već postojeće državne poljoprivredne mašine i nabavlja nove«; dalje u tač. 3 opet »izrađuje«, u tač. 4 »vrši opravke«, u tač. 5 »obavlja«, i u tač. 6 »stara se«; sve ovo mesto ovih imenica.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Slažem se.

Pretsednik: Prema tome, član 2 sa ovim izmenama i dopunama glasi (čita):

Član 2

Poljoprivredna mašinska služba vrši sledeće zadatke:

1. izrađuje planove i uputstva za vršenje poljoprivredne mašinske službe i organizuje poljoprivredne mašinske stanice;
2. prikuplja već postojeće državne poljoprivredne mašine i nabavlja nove;
3. izrađuje planove i izdaje uputstva za racionalnu upotrebu poljoprivrednih mašina u privatnom vlasništvu;
4. vrši opravke poljoprivrednih mašina, nabavlja goriva, materijal i rezervne delove za njihovu opravku;

5. obavlja poljoprivredne radove pomoću poljoprivrednih mašina gde se potreba ukaže;

6. stara se o obrazovanju stručnog kadra za poljoprivrednu mašinsku službu.

Član 3 mislim da možemo primiti kako je predložen, samo da se umesto velikog slova »Savezno« stavi malo »s«.

Prelazeći na član 4 predlažem da primimo sugestiju i primedbu druga Frola i u prvom redu dodati da se ovde radi o zadacima Ministarstva poljoprivrede u poljoprivrednoj mašinskoj službi, a ne samo reći »zadaci saveznog Ministarstva poljoprivrede su sledeći:«

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Primam tu primedbu, jer se ovde pri izradi i mislilo na to, samo se nije reklo.

Pretsednik: Ono što se mislilo, trebalo je i napisati, jer oni koji primenjuju i čitaju zakon ne mogu znati šta su zakonodavci mislili ako to nisu i napisali.

Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar: Ja bih ovaj član potpuno prestilizovao jer je rogobatan, a ima i izraza i reči koje su nepodesne. Svuda mesto »strojeva« treba reći u srpskom izdanju zakona »mašina«, a zatim saobraziti i terminologiju.

Pretsednik: Ja bih sve ove stavove počeo malim slovima, jer tačke nisu završene tačkama; već su svuda stavljane tačka i zapeta. Onda, ja bih, na primer, tačku 1) izmenio i napisao ovako: »da pomaže organizaciju zemaljskih uprava i pokrajinskih poljoprivrednih mašinskih stanica«, a sve bi ovo drugo izostavio, jer je to nepotrebno detaljisanje. U drugoj tački rekao bih samo: »da se stara o snabdevanju mašinskih stanica novim mašinama, gorivom itd.« U trećem stavu: »da se stara o stručnom obrazovanju« a ne »izobrazbi« itd.

Prema tome, predlažem da ovaj član 4 glasi (čita):

Član 4

Zadaci saveznog Ministarstva poljoprivrede u poljoprivrednoj mašinskoj službi jesu:

1. da pomaže organizaciju zemaljskih uprava i poljoprivrednih mašinskih stanica;

2. da se stara o snabdevanju mašinskih stanica novim mašinama, gorivom, materijalom i rezervnim delovima za popravak mašina;

3. da se stara o stručnom obrazovanju kadrova za mašinske stanice osnivanjem stručnih škola i izdavanjem uputstava za održavanje stručnih kurseva;

4. da se stara za potrebnu jednoobraznost u tehničkoj i računskoj organizaciji mašinskih stanica;

5. da radi na tipiziranju i reoniranju poljoprivrednih mašina;

6. da organizuje međusobno pomoć između pojedinih zemalja u poljoprivrednim mašinama i stručnoj radnoj snazi. Dispozicije saveznog Ministarstva poljoprivrede po ovome obavezne su.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Ja sam zahvalan na ovom poboljšanju zakonskog predloga, jer je ovo stvarno bolje.

Pretsednik: Prelazimo na član 5. Ja bih i ovde, kao i u članu 1, kazao umesto »poljoprivrednih mašinskih stanica« »poljoprivredne mašinske službe«. U stavu 5. umesto »izobrazbi« stavio bih »obrazovanje« i u poslednjem stavu ovog člana umesto »Direkcija« kazao bih »pokrajinska uprava poljoprivrednih mašinskih stanica« kako se ona zove u Vojvodini.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: U redu, primam.

U pogledu primedaba druga Frola na član 6 ja mislim da mi moramo zadržati centralno rukovodstvo ovom službom, jer verujem da ćemo samo tako obezbediti tačno i pravilno funkcionisanje službe i izvršenje planova.

Pretsednik: Ja se ne slažem sa tim da se ovde izričito kaže da su uputstva saveznog ministarstva obavezna za sve zemaljske uprave poljoprivrednih mašinskih stanica. Mislim da i u tom pogledu ima pravo drug Frol i to treba brisati.

Josip Rus: I ja mislim da je to nepotrebno, a donekle se i kosi sa principima federacije, jer se oduzima pravo federalnim jedinicima da one ove službe regulišu prema svojim potrebama i svojim prilikama. Uostalom dobro je rečeno u primedbi druga Frola: to rukovodstvo saveznog ministarstva proizlazi iz svih ostalih odredaba i to nema potrebe izričito naglašavati.

Pretsednik: Onda da brišemo ovo »obavezna su za sve zemaljske uprave poljoprivrednih mašinskih stanica«, ali da ono gore isto tako popravimo i da kažemo »Uputstva i naredjenja o tehničkoj računskoj službi mašinskih stanica za organizaciju kurseva i škola za stručni kadar mašinskih stanica, za raspodelu i kontrolu utroška goriva i maziva, materijala i rezervnih delova, izdaje savezno Ministarstvo poljoprivrede.«

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Primam.

Pretsednik: Prelazimo na član 7. I na ovaj član smo imali primedbu druga Frola. Međutim, ja smatram da nije suviše odrediti neposredne zadatke mašinskih stanica. Ovde treba izvršiti izvesno prebacivanje reči i jezički doterati.

Josip Rus: Ja bih primetio još i to da je ovde nepotrebno reći da poljoprivredne mašinske stanice rukuju radom svih većih poljopri-

vrednih mašina bez obzira na vlasništvo. Predmet ovog zakona nije da raspravlja pitanje vlasništva. To se ovog zakona ništa ne tiče.

Predsjednik: Pravilno.

Prema tome, član 7 u novoj redakciji glasi (čita):

Član 7

Za neposredno izvršenje zadataka poljoprivredne mašinske službe osnivaju se u srezovima ili određenim reonima poljoprivredne mašinske stanice koje imaju sledeće zadatke:

1. da maksimalno iskoriste svoje poljoprivredne mašine;
2. da organizuju radionicu za opravku poljoprivrednih mašina, sprava i alata;
3. da se staraju o stručnom i prosvetnom uzdizanju svoga osoblja;
4. da vode tačnu evidenciju o svim većim poljoprivrednim mašinama svoga područja i da ih prema potrebi raspoređuju po svom području ili da im određuju proizvodne zadatke i norme s pravom kontrole;
5. da se staraju za blagovremeno trebovanje, nabavku i smeštaj potrebnih količina goriva, maziva, materijala i rezervnih delova za opravku mašina i sprava.

Prima li se član 7 kako je pročitano? (Prima).

Prelazimo na član 8.

Ovde mislim nije nešto u redu. Ako su mašinske stanice privredna preduzeća, onda su to i njihove područne ustanove. Prema tome, ustanova jednog preduzeća deo je tog preduzeća i ovo je, mislim, suvišno. Zato bih ja prosto kazao:

Član 8

Poljoprivredne mašinske stanice jesu državna privredna preduzeća i posluju po načelu komercijalnog vođenja poslova.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Primam.

Predsjednik: U članu 9 ja bih izostavio prvih pet reči, pa bih počeo član sa »Sreske (rejonske) poljoprivredne stanice« i brisao bih »i njihove ustanove i preduzeća« — jer to buni — zatim, ne bih ostavio ovo »izdržavaju se iz svoga budžeta« nego »iz svojih prihoda«, utoliko pre što se odmah u idućoj rečenici govori o prihodima koji moraju da pokrivaju rashode. Mi moramo budžete da rasterećujemo i da što više idemo na privredni račun. Ostalo možemo primiti. (Prima se).

Prelazimo na član 10. Ja bih ovde samo promenio i rekao umesto »doneće« »propisaće« i izostavio reči »(direkcija)«. Prima li se? (Prima).

Član 11 možemo primiti kako je predložen. (Prima se).

Isto tako i član 12, ako nema drugih predloga. (Nema).

Ovim smo prihvatili Predlog zakona o državnoj poljoprivrednoj mašinskoj službi.

Prelazimo na treću tačku dnevnoga reda, na pretres Predloga zakona o zaštiti spomenika kulture i prirodnjačkih retkosti Demokratske federativne Jugoslavije.

Ja ću pročitati zakonski predlog (čita):

ZAKON

O ZAŠTITI SPOMENIKA KULTURE I PRIRODNJAČKIH RETKOSTI DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Član 1

Svi nepokretni i pokretni kulturno-istoriski, umetnički i etnološki spomenici kao i prirodnjačke retkosti zoološkog, botaničkog, geološko-paleontološkog, mineraloško-petrografskog i geografskog karaktera ma kome oni pripadali i u ma čijem se posedu nalazili mogu biti stavljeni pod zaštitu države.

Član 2

U cilju zaštite osniva se »Vrhovni institut za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture i prirodnjačkih retkosti« sa sedištem u Beogradu, koji stoji pod nadzorom Ministra prosvete savezne vlade.

Federalne jedinice osnovaće svoje zemaljske zavode za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture i prirodnjačkih retkosti koji stoje pod nadzorom Ministra prosvete federalne jedinice.

Član 3

Vrhovni institut za zaštitu na osnovu obrazloženog predloga nadležne zemaljske ustanove za zaštitu može priznati svojstvo spomenika odnosno svojstvo prirodnjačke retkosti predloženoj nepokretnosti ili pokretnosti. U tom slučaju Vrhovni institut za zaštitu odrediće granice direktno zaštićene nepokretnosti i granice okoline koja stoji pod ograničenjem ovoga Zakona.

Ukoliko je nepokretnost ili pokretnost, koja se stavlja pod zaštitu vlasništvo saveznih ili zemaljskih vlasti odluka o zaštiti, podleže odobrenju saveznog ili zemaljskog Ministarskog saveta.

Odluka o zaštiti stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Istovremeno sa odlukom a prema potrebi i ranije Vrhovni institut za zaštitu zatražit će kod nepokretnosti zabilježbu u gruntovnim knjigama koju će provesti nadležni sud. Protiv odluke Vrhovnog instituta zainteresovanom licu pripada pravo žalbe na Ministra prosvete savezne vlade koji odlučuje konačno.

Član 4

Nepokretni i pokretni kulturno-istoriski, etnografski i umetnički spomenici koji kao takovi budu stavljeni pod zaštitu države ne smeju se raskopavati, premeštati, prepravljati, restaurisati, dozidivati i rušiti bez prethodne dozvole zemaljskog zavoda za zaštitu.

Isto tako nepokretni i pokretni spomenici prirodnačke retkosti zoološkog, botaničkog, geološko-paleontološkog, mineraloško-petrografskog i geografskog karaktera, koji kao takovi budu stavljeni pod zaštitu države ne smeju se uređivati, otkopavati, skupljati, ubijati, kidati, lomiti i uopšte uništavati bez prethodne dozvole zemaljskog zavoda za zaštitu.

Član 5

Unutar granice određene za nepokretnosti po čl. 3 ove Uredbe zabranjeno je svaka gradnja i ma kakova promena oblika terena bez prethodne dozvole zemaljskog zavoda za zaštitu.

Član 6

Zaštićeni pokretni spomenici ne smeju se otuditi, založiti niti izvesti u inostranstvo bez prethodne dozvole zemaljskog zavoda za zaštitu.

Član 7

Sve nepokretnosti kao i one pokretnosti, koje vlasniku ne služe u njegovom naučnom radu, mogu se u cilju uspešnijeg naučnog ispitivanja ekspropisati uz naknadu u visini njihove prometne vrednosti.

Član 8

Kada to naučni razlozi zahtevaju nadležne ustanove za zaštitu ovlašćene su vršiti naučna ispitivanja, iskopavanja i eksperimente i na onim nepokretnostima države i privatnih lica, koja u danom trenutku još nisu stavljena pod zaštitu države u smislu ovog Zakona.

Ovo svoje pravo mogu ustanove za zaštitu preneti i na druge naučne ustanove ili naučne radnike.

Vlasniku takovih nepokretnosti daće se naknada u visini prihoda navedenog u poslednjoj poreskoj prijavi za doličnu nepokretnost a uz obavezu da će se ova nepokretnost po završenom korišćenju dovesti u upotrebljivo stanje ili dati vlasniku odgovarajuća naknada.

Član 9

Ukoliko bi vlasnik i druga fizička ili pravna lica postupala protivno članu 4 ovoga Zakona, pa usled toga na zaštićenom spomeniku nastane kakva šteta, imaju ga o svom trošku prema uputstvima zemaljskog zavoda za zaštitu vratiti u prvobitno stanje ili naknaditi štetu.

Vlasniku se u slučaju ponovljenog prekršaja člana 4 ovoga Zakona zaštićeni spomenik može prisilno eksproprijirati uz naknadu u visini njegove prometne vrednosti.

U slučaju zlonamernog oštećenja zaštićenog nepokretnog spomenika ili nedozvoljenog otuđenja, zalaganja ili izvoza u inostranstvo zaštićenog pokretnog spomenika, može se isti vlasniku oduzeti odlukom suda u korist države bez ikakve naknade.

Lica, koja prekrše odredbe iz člana 5 ovoga Zakona dužna su na zahtev i prema uputstvima zemaljskog zavoda za zaštitu o svom trošku srušiti podignute objekte i teren dovesti u prvobitno stanje.

Član 10

Nadležne ustanove za zaštitu ovlašćene su da mogu po svom nahođenju a o državnom trošku vršiti sve radove potrebne radi opravke i održavanja zaštićenog spomenika.

Član 11

Sva lica, koja se bave trgovinom pokretnosti kulturno-istoriskog, umetničkog i etnološkog karaktera te prirodnjačkim retkostima zoološkog, botaničkog, geološko-paleontološkog, mineraloško-petrografskog i geografskog karaktera, dužna su da prema posebnim raspisima svaki pojedini predmet pre iznošenja na prodaju ponude na otkup zemaljskom zavodu.

Član 12

Sve pokretnosti kulturno-istoriskog, umetničkog i etnološkog značaja kao i prirodnjačke retkosti, koje se posle obnarodovanja ovog Zakona budu iskopale ili na drugi način odvojile od zemlje, izvadile iz vode ili uopšte našle prilikom naučnih iskopavanja i ispitivanja za račun države ili po odobrenju zemaljskih zavoda za zaštitu, postaju vlasništvo države.

Član 13

Svako stručno unutrašnje fotografsko ili filmsko snimanje, merenje i crtanje zaštićenog pokretnog i nepokretnog spomenika zabranjeno je bez dozvole zemaljskog zavoda za zaštitu.

Član 14

Vlasnik zaštićenog nepokretnog spomenika uživa na zaštićenom objektu od dana oglašavanja odluke o zaštiti poresko olakšanje u visini od 50% do potpunog oslobođenja.

Predlog za visinu poreskog olakšanja dostavlja zemaljski zavod za zaštitu nadležnim vlastima.

Član 15

Svim nepokretnim i pokretnim spomenicima oduzetim ili eksproprisanim u korist države po propisima ovoga Zakona upravljajuće nadležni zemaljski zavod za zaštitu.

Član 16

Odluku o eksproprijaciji kao i odluku o naknadi vlasnicima spomenika u smislu člana 7, 8 i 9 ovoga Zakona kao i odluku o oduzeću u smislu člana 9 stava 3 ovoga Zakona donosi nadležni Okružni narodni sud na predlog ili zahtev zainteresovanih lica, zemaljskog zavoda za zaštitu ili Vrhovnog instituta za zaštitu.

Protiv odluke Okružnog narodnog suda stranke imaju pravo žalbe na viši sud, koji odlučuje konačno.

Član 17

Okružni narodni odbori dužni su da u najkraćem roku izveste zemaljski zavod za zaštitu o svakom objektu naučnog i kulturno-umetničkog značaja ili prirodnjačke retkosti, koji postoji ili bude nađen na njegovom području. Kontrolu nad ovim radom vrši zemaljski zavod za zaštitu.

Član 18

Za prekršaje iz člana 4, 5, 6, 9, 11, 13 ovoga Zakona učinilac se može kazniti novčanom kaznom od 500 din. do 10.000 dinara. U težim slučajevima učinilac se može kazniti prinudnim radom bez lišenja slobode, lišenjem slobode ili lišenjem slobode uz prinudan rad sve u trajanju do godine dana.

Može se izreći i kazna gubitka političkih i pojedinih građanskih prava.

Za postupak po ovim prekršajima nadležan je u prvom stepenu Sreski narodni sud, a u drugom i konačnom stepenu Okružni narodni sud.

Član 19

Bliža uputstva za sprovođenje ovog Zakona i o ustrojstvu Vrhovnog instituta za zaštitu propisuje pravilnik Ministar prosvete savezne vlade, a propise o ustrojstvu zemaljskih zakona za zaštitu propisuje Ministar prosvete pojedine federalne jedinice.

Član 20

Stupanjem na snagu ovoga Zakona prestaju da važe Odluka Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije o zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina od 20 februara 1945 godine »Službeni list« od 6 marta 1945 br. 10.

Član 21

Ovaj Zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar: Nama je ovaj zakon potreban da bismo sačuvali veliki broj spomenika naše nacionalne kulture i naših prirodnih lepota, jer su dosada mnogi predmeti dragoceni za nauku i kulturu i umetnost oštećeni ili upropašćeni. Činjeni su pokušaji i da se iznesu preko granice. Ja bih da se ovaj zakon usvoji kako je predložen, jer se na ovom projektu vrlo dugo i studiozno radilo.

Josip Rus: U celom svetu su kulturno-istorijski, umetnički i uopšte retki prirodnjački predmeti, koji su od većeg značaja, stavljeni pod zaštitu države. Prema tome, i naša nova država ima ne samo pravo već i dužnost da sve spomenike našeg kulturnog nasleđa i našeg prirodnog bogatstva stavi pod svoju zaštitu. Zato pozdravljam donošenje ovog zakona.

Pretsednik: Ja sam ovaj zakon dva do tri puta pročitao i smatram da je zaista ozbiljno pripremljen, tako da ovde nema potrebe vršiti na kakve velike izmene.

Na ovaj zakon dostavilo je primedbe Ministarstvo za Konstituantu koje glase (č i t a):

MINISTARSTVO ZA KONSTITUANTU
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Br. 374

11 jula 1945.

Beograd

Ovaj projekat zakona koji ima za cilj zaštitu svih nepokretnih i pokretnih kulturno-istorijskih, umetničkih i etnoloških spomenika i prirodnjačkih retkosti izraden je dobro, sa potpunošću i pravilnim raspoređivanjem nadležnosti. Njime bi bila zamenjena odluka Nacionalnog Komiteta o zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina od 20 februara 1945 godine, koja je postavljala samo opšti princip zaštite tih spomenika i bila privremenog karaktera.

Jedna primedba može da se učini povodom pitanja eksproprijacije zaštićenih objekata. U projektu je propušteno reći ko donosi odluku o eksproprijaciji, a isto tako nije uređeno pravo žalbe na slučaj neosnovane odluke o eksproprijaciji. Po našem mišljenju odluku o eksproprijaciji trebalo bi staviti u nadležnost Okružnog narodnog suda; protiv takve odluke stranka bi imala pravo žalbe kao i protiv drugih sudskih odluka, redovnim putem. Prema rečenom, članu 6 trebalo bi dodati nov stav koji bi glasio:

»Odluku o eksproprijaciji donosi nadležni Okružni narodni sud, na predlog zemaljskih zavoda za zaštitu ili Vrhovnog instituta za zaštitu. Protiv odluke suda stranke imaju pravo na redovni pravni lek«.

Pored ovoga u članu 11 trebalo bi precizirati da pokretnosti o kojima je reč jesu samo pokretnosti kulturno istoriskog značaja (za ostale pokretnosti iz zemlje iskopane važe poznati principi građanskog zakonika). Prema tome u članu 11 posle reči »sve pokretnosti« valja dodati reči: »kulturno istoriskog značaja«.

Načelnik
Odeljenja za ustavna pitanja
dr Leon Geršković, s. r.

Po ovoj primedbi postupljeno je i ova je odredba unesena kao član 16.

Ja bih odmah prešao na pretres pojedinih članova. (Možemo). Imam već konkretne predloge da se u članu 2 umesto »federalne jedinice« kaže »savezne zemlje« i da ne kažemo »Ministar prosvete federalnih jedinica« nego »zemaljski ministar prosvete«.

Prema tome, ovaj drugi stav člana 2 glasio bi (čit a):

Savezne zemlje osnovaće svoje zemaljske zavode za zaštitu i naučna proučavanja spomenika kulture i prirodnjačkih retkosti pod nadzorom zemaljskog ministra prosvete. (Prima se).

U članu 3 predlažem sledeće izmene u stavu drugom: posle reči »zaštititi« izostavio bih zapetu, a dalje bih kazao ovako: »podleže odobrenju savezne ili zemaljske vlade«, jer kod nas republike Srbija, Hrvatska i Slovenija itd. nemaju ministarske savete već vlade.

U stavu četvrtom ovog člana predlažem sledeće izmene: umesto predloženog teksta rekao bih: »Istovremeno sa odlukom« i stavio bih tu zapetu, »a prema potrebi i ranije« opet staviti zapetu i onda da ide tekst kako je predložen: »Vrhovni institut za zaštitu tražiće kod nepokretnosti upisivanje u zemljišne knjige« a odavde sve ostalo do tačke brisati. (Prima se).

U članu 4 i 5 izmenio bih ovo gde se kaže »takovi« u »takvi« i »takova« u »takva«. (Prima se).

Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar: U članu 6 molim da se u prvom redu kaže umesto »ne sme« »ne smeju«.

Pretsednik: Dobro, to je sigurno greška pri prekucavanju.

Ja imam da postavim jedno pitanje. Zašto je u članu 7 pa i 9 stavljeno »prometna vrednost«. Zar nije bolje da se kaže samo »vrednost«?

Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar: Predlog je bio da se operiše sa prometnom vrednošću.

Pretsednik: Ja mislim da je baš to pogrešno, jer, na primer, jedna skulptura može biti od velike vrednosti ali prometnu vrednost ne mora uopšte imati, jer nema ko da je kupi. Ja bih to menjao.

Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar: Onda da brišemo ovo »prometne«. Doduše, tu se mislilo i na to da se ne plaćaju velike cene kad se radi o otkupu ili eksproprijaciji.

Pretsednik: Država neće i ne treba time da se koristi; ona, naprotiv, hoće i treba da plati punu vrednost kulturnih i nacionalnih spomenika. Prema tome, složili smo se da to brišemo.

(Za ovim je Zakonodavni odbor primio od čl. 7 do zaključno čl. 17 po predlogu Ministra prosvete DFJ sa izmenom u članu 7 i 9 u kojima su brisane reči »prometne«, a u čl. 8 umesto »takovih« stavljeno je takvih.)

Pretsednik: Prelazimo na član 18.

Predlažem da se ovde izostave, pre svega, iznosi do kojih se može izreći novčana kazna, a zatim ne možemo zbog prekršaja po ovom zakonu izricati kazne gubitka političkih i građanskih prava ili prinudnog rada, jer bi to bilo prestrogo i, ako hoćete, preterano. Ja mislim da to treba izostaviti pa reći (č i t a):

Član 18

Za prekršaje iz člana 4, 5, 6, 9, 11 i 13 ovoga Zakona izvršilac se može kazniti novčanom kaznom. U težim slučajevima izvršilac se može kazniti i lišenjem slobode do godine dana.

Za postupak po ovim prekršajima nadležan je u prvom stepenu Sreski narodni sud, a u drugom i konačnom stepenu Okružni narodni sud.

Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar: Primam ovu novu redakciju člana 18.

Pretsednik: I član 19 predlažem da se prestilizuje i da glasi ovako (č i t a):

Član 19

Bliže odredbe za sprovođenje ovog Zakona i o ustrojstvu Vrhovnog instituta za zaštitu propisao Ministar prosvete Savezne vlade, a o ustrojstvu zemaljskih zavoda zemaljski ministri prosvete.

Ima li primedaba? (Nema).

Prima li se ovaj član 19? (Prima).

U poslednjem članu 20 predlažem da se umesto »prestaje da važi« kaže »prestaje važiti« itd. (Prima se).

Ovim smo usvojili i Predlog zakona o zaštiti spomenika kulture i prirodnjačkih retkosti Demokratske federativne Jugoslavije.

Time je iscrpen dnevni red današnje sednice.

(Sednica je zaključena u 20 časova).

18 СЕДНИЦА

(30 јула 1945)

Почетак у 9,30 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а **Моша Пијаде**:

Присутни: Марко Вујачић, Јосип Рус, Миле Перуничић, Јакоб Авшич;

Министар унутрашњих послова ДФЈ Влада Зечевић, Министар просвете ДФЈ Владислав Рибникар, Министар колонизације ДФЈ Сретен Вукосављевић, Министар социјалне политике ДФЈ др Антон Кржишник, Министар саобраћаја ДФЈ Тодор Вујасиновић, Министар грађевина ДФЈ Стево Зечевић, Министар пољопривреде ДФЈ др Васо Чубриловић, Министар рударства ДФЈ Бане Андрејев, Министар за Хрватску др Павле Грегорић и Министар за Македонију Емануел Чучков;

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић, помоћник Министра финансија ДФЈ.

Претседник: Отварам осамнаесту седницу Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а са овим дневним редом:

претрес Предлога буџета државних расхода и прихода за период јули—децембар 1945 са финансијским законом.

Пре преласка на дневни ред изволите чути записник прошле седнице. (Чита записник седнице од 21 јула). Има ли примедба? (Нема). Записник је оверен.

Прелазимо на дневни ред.

Молим повереника Владе др Благојевића да изволи дати Одбору објашњења о Предлогу државног буџета за период јули—децембар 1945.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Пошто ће на данашњој седници Претседништва АВНОЈ-а дати опширан експозе о Предлогу буџета за јули—децембар ове године Министар финансија генерал-лајтант Сретен Жујовић, то ћу ја бити краћи и указаћу само на најважније чињенице које карактеришу нови буџетски предлог са финансијским законом.

Као што сте из предлога буџета видјели, за период јули—децембар предвиђају се расходи у износу од 12.544,000.000 динара, а приходи у износу од 9.844,000.000 динара. Према томе, ми овим буџетом предвиђамо државни дефицит у округлој суми од 2.700,000.000 динара.

Министарство финансија при изради овог буџета није могло да оперише са тачним износима ни на страни расхода ни на страни прихода. Ми смо морали да се задовољимо процјенама јер нисмо имали сигурних показатеља, нисмо имали потребне елементе, па ни искуства на основу чега бисмо могли саставити један шестомјесечни државни буџет, онако како се то убудуће мора радити. Према томе, овај предлог буџета рађен је на основу процјене наших привредних могућности у овом периоду привредне обнове. Међутим, његово извршење зависиће од тога како ћемо заштити борбу за убирање државних прихода, свих дажбина, колико ће привредна предузећа пословати са успехом и, најзад, колико ћемо се изборити за штедњу на свим секторима нашег државног и друштвеног живота.

Одмах морам напоменути да овај буџетски предлог садржи приходе и расходе читаве државне територије. Тиме ће се обезбиједити равномерност у погледу финансирања потреба свих земаља и покрајина наше нове државе, тако ће сваки крај учествовати у привредном животној државе према својим економским могућностима. Овај буџет исто тако извршиваће се лакше него досадашњи, због тога што је завршетком рата државна благајна растерећена великих издатака.

Мислим да треба нагласити још једну важну чињеницу у вези са овим буџетским предлогом. Предлог буџета за јули—децембар ове године не само да је први по томе што обухвата цијелу државну територију, већ је то први буџет који се доноси после замјене окупацијских новчаница, после унификације наше националне валуте.

Замјена окупацијских новчаница испунила је наша очекивања, а на нама остаје задатак, мислим данас најважнији задатак, да после уклањања валутног хаоса учинимо све да очувамо вриједност нашег новог динара. Нема сумње да први и најважнији услов за то јесте тачно извршење државног буџета, најригорозније спровођење штедње.

Овај буџет је према својој структури, увјерен сам, приближан одраз наших привредних, социјалних и организационих прилика у земљи. Он је у првом реду буџет обнове и привреде, јер ће велике суме бити издате за обнову у рату тешко настрадалих покрајина и крајева као што су Босна, Херцеговина, Црна Гора, Лика, Кордун итд. Исто тако, из овог буџета финансираће се обнова индустрије, саобраћаја и свих осталих привредних грана, и, најзад, он обезбјеђује давање инвалидима и другим жртвама фашистичког терора и рата о којима наша народна држава прима бригу са свом озбиљношћу.

Међутим, другови, ми имамо још један сектор који захтијева велике издатке из државне благајне, а то је изградња државне организације и обнова привреде. Међутим, ми смо у стању да од свих ових огромних

потреба државе и појединих покрајина извршимо само оне које су нај-
нужније, тј. оне које се не могу одлагати и које се на други начин не
могу задовољити осим из буџета.

Да бисмо све те прешне потребе наше државе могли задовољити,
ми морамо извршити најригорознију мобилизацију свих новчаних сред-
става, морамо завести одлучну борбу за убирање државних прихода из
народног дохотка итд. Да би се при томе свему избјегла инфлација,
мора се спроводити најстрожа штедња и борити се за убирање сваког
динара државног прихода. Поред тога мора се тражити и одржати строга
дисциплина у свакој јавној дјелатности, тако да би се избјегло плаћање
из буџета свега што се може одгодити, свега што није најбитније и нај-
хитније. Због тога, Министарство финансија мора имати контролу, апсо-
лутну контролу ангажовања државних средстава на свим секторима прив-
реде и државних обавеза по било ком основу.

Овдје морамо нарочито напоменути да у овај предлог буџета ни-
јесу унесени кредити за обнову земље, пошто ће се они финансирати
из Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима. Исто тако,
у овај буџет нису унесена ни државна привредна предузећа, јер насто-
јимо да их финансиски осамосталимо и да послују по привредном ра-
чуну. То ће допринијети да уз планску контролу постигнемо што већу
продуктивност рада и рентабилност предузећа.

Другови министри могли су већ да примијете да су знатно смањене
многе буџетске позиције како су биле предложене од ресора. Овлашћен
сам да изјавим да то не значи да су и брисани, тј. да се неће моћи
исплатити у већем износу од буџетских сума, јер ће се ти издаци до-
брим дијелом исплаћивати из Фонда за обнову земље и помоћ постра-
далим крајевима.

У погледу административног апарата настојало се да расходи буду
што мањи, али, нажалост, ми у томе нијесмо успјели, јер су лични
расходи и у овом буџету исувише велики. Али то је посљедица насли-
јеђеног стања.

Сада бих рекао неколико ријечи о државним приходима.

Највећим дијелом државне расходе покрићемо приходима државних
привредних предузећа и пољопривредних добара. Од њих очекујемо
приходе од неких 8 милијарди динара. Да бисмо то остварили преду-
зећима морамо посветити велику пажњу.

Од пореза свих видова планирамо приход од 1,5 милијарде динара,
што уствари претставља неосетно оштећење народа.

Ја бих завршио изјавом да је предлог овог буџета несумњив доказ
да идемо сигурним путем к сређивању наших финансиских и привредних
прилика; он је доказ и наших растућих привредних могућности, а ње-
говим тачним извршавањем ми ћемо ријешити извјесна компликована пи-
тања обнове наше земље, изградње индустрије, побољшања снабдије-
вања и уопште нормализовање нашег државног и друштвеног живота
које предвиђамо за овај временски и буџетски период.

Уз овај предлог буџета предложен је и финансиски закон који садржи само одредбе које се тичу извршења расхода и убирања државних прихода.

Молим Законодавни одбор да Предлог државног буџета за период јули—децембар 1945 са финансиским законом прими како је предложен.

Претседник: Отварам начелну дискусију.

Министар унутрашњих послова ДФЈ Влада Зечевић: У начелу ја примам буџет за период јули—децембар ове године, али са овим примедбама. Пре свега, мислим да је Министарство финансија исувише кресало предлоге појединих ресора. Дозвољавам да су тражени кредити и за не баш тако нужне ствари, али ипак је кресање било врло велико, бар судећи по буџету Министарства унутрашњих послова. Ма да не могу говорити са довољним, потпуним познавањем наших привредних прилика, верујем да су прилике у којима се данас налазимо много боље него пре неки месец и да су оне дозвољавале и већи буџет од овог који нам се предлаже. Зато ја предлажем да се било кроз буџет, било кроз финансиски закон повећају извесни неопходни кредити, дакле, да се цео буџет повећа у складу са темпом нашег развитка и сређивања наших прилика.

Јакоб Авшич: Друг помоћник Благојевић је изложио главне карактеристике буџета. Ја сам сагласан са предложеним кредитима у овом шестомесечном државном буџету. Но мени се чини да би требало створити потпуно одвојен буџет, један специјалан буџет за обнову земље који би исто тако као државни буџет имао разделе, јер би се тако створио и план за обнову земље, утврдило би се колико је за извршење појединих задатака у обнови потребно новаца.

Гласају за буџет.

Министар саобраћаја ДФЈ Тодор Вујасиновић: Буџет Министарства саобраћаја, који чини IX раздео, предлаже се у укупном износу од 2.437,689.900 дин., и то: Министарство 2,699.900; Главна управа поморства 1,198.800; Управа поморског саобраћаја 12,986.600; Главна управа речног саобраћаја 134,154.600; Управа државних железница 2.286,650.000. Укупно 2.437,689.900 динара.

Ови износи по појединим гранама служби ресора саобраћаја минимални су према стварним потребама нашег саобраћаја, према потребама обнове и поправљања саобраћајних средстава, у првом реду возног парка. Претежан део ових расхода су лични и материјални, али су и они недовољни. Нама претстоје радови неслућених размера на обнови пута, мостова, локомотива, вагона, теретних и путничких, бродова итд. Досадашњи напори наших железничара и целокупног саобраћајног особља уродили су леним успесима. Постигнути успеси су утолико већи ако се узме у обзир да је све што је постигнуто извршено са непојмљиво

малим буџетским средствима. Ми настојимо да што пре обновимо пруге које нису пуштене у саобраћај, према плану који је већ израђен. Ми истовремено настојимо да што више побољшамо службу прихода, да заведемо ред и највећу могућну штедњу.

Ја морам да изјавим да ови буџетски кредити неће бити довољни, јер су нам задаци огромни, тако да ћемо морати да апелујемо на Министра финансија да нам се до краја године повећају ставке, према стварним потребама обнове железничког, поморског и речног саобраћаја.

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: Ја сам, другови, био изненађен кад сам видео овај предлог буџета за период јули—децембар. Био сам изненађен чињеницом да су предложене суме за поједине потребе смањиване такорећи без икаквог увида у реалност и неопходност буџетских износа које је Министарство социјалне политике предложило. Међутим, Министарство финансија пошто није могло да прими нови предлог оно је само смањило скоро све ставке. Тако смо дошли у ситуацију да не можемо поједине државне обавезе да извршимо, јер је било и таквих позиција које су биле математички тачно израчунате, као што је позиција за исплату помоћи неопскрбљеним породицама бораца и погинулих бораца ЈА, инвалидима НОБ и њиховим породицама, помоћ жртвама фашистичког терора и других ратом настрадалих породица у износу од 400,000.000 динара. Затим, помоћ породицама чији се хранници налазе у заробљеништву 100,000.000 исто тако је недовољна. И кредити за привремене новчане помоћи пензионерима, уживаоцима народних признања, сталне државне помоћи и издржавање у висини од 600,000.000 динара недовољни су, па и инвалидске потпоре и додаци који су предвиђени у износу од 180,000.000 динара мали су. За издржавање незбринуте и помагање социјално тешко угрожене деце палих бораца ЈА и жртава фашистичког терора и жртава рата уопште предвиђено је 30,000.000 динара, али ће и то бити мало.

За издржавање, одевање и исхрану 10.000 питомаца државне деце заштите по дечјим домовима и концентрисаним дечјим насељима и за њихово школовање вотирано је овде 35,000.000 динара што је такође смањено. На име трошкова за набавку инвентара за домове, дечју одећу, веш, обућу, постелу, учила и књиге (литературе за дечје домове ратне сирочади) предвиђено је укупно 10,000.000 динара што је свакако врло скромно.

Ми са буџетом предвиђеним износима не можемо извршити обавезе које је држава примила.

Зато ћу бити принуђен да поднесем амандман за финансиски закон. Тај амандман би требало уклопити у предлог код члана 15 или као нови члан 16 и у њему би требало рећи да уколико ови предвиђени кредити нису довољни за извршење обавеза државе по линији ресора социјалне политике да ће се исплата свих помоћи извршити на терет државне благајне.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Не знам да ли је таква формулација уопште прихватљива, јер је без икаквих ограничења. То значи да би се могло исплаћивати из Главне државне благајне све што се захтијева од стране Министра социјалне политике. Издаци на те помоћи су и данас огромни и мислим да би требало подврћи ревизији сва рјешења о помоћима. О томе се прије неки дан, кад се расправљало о буџету Министарства социјалне политике, говорило и друг Министар Жујовић је, чини ми се, инсистирао на томе да се то изврши у једном релативно кратком року, мислим до краја августа.

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: Ми смо о томе разговарали и ја немам ништа против да се та ревизија изврши у једном реалном року, али ја сматрам да овај амандман мора ући у финансиски закон, макар и са извесним ограничењима.

Претседник: Имате ли га већ спремљеног?

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: Немам, али ћу га најкасније за седницу Претседништва спремити. Ја бих молио да се ово има у виду, а, најзад, и то да се убудуће предлози буџета не предају АВНОЈ-у на озакоњење без сагласности ресорних министара, јер је то врло незгодно.

Министар рударства Бане Андрејев: Ја се придружујем изјави друга Кржишника и сматрам да је Министарство финансија пре подношења овог предлога требало да сазове конференцију ако не свих оно бар министара привредних ресора, пошто сматрам да министри привредних ресора исто тако носе одговорност за државни буџет као и Министар финансија.

Ресор рударства у данима највећих напора за обнову рудника и повећање продукције не може се задовољити ни предлогом буџета, тј. износима који су за ову грану наше привреде предвиђени буџетом, ни изјавом помоћника др Благојевића да ће се ти радови финансирати из Фонда за обнову земље. Ако ће се ти радови финансирати из Фонда за обнову земље, онда ресори морају знати с којим износима могу рачунати да би могли да класирају радове по хитности и важности, да би могли да раде по извесном плану. Зато ја сматрам да треба решење наћи и у предлогу друга Авшича: да се и расходи Фонда за обнову земље распореде било по појединим ресорима у Министарству финансија, било да се то питање реши у Привредном савету.

Министар за колонизацију Сретен Вукосављевић: Ја морам одмах да изјавим да предложени буџет Министарства колонизације ни издалека није довољан да би задовољио потребе овог ресора који има још да обави крупне послове и да изврши велике задатке. Ја се питам шта ми можемо учинити са буџетом од 4,241.800 динара. Ми имамо да преселимо још толики број колониста, ми имамо да извршимо законе о ревизији аграрне реформе вршене пре рата у Македонији и на Косову и

Метохији. Ми за све те трошкове превоза и за смештај насељеника имамоотирано 500.000 динара. То је тако очигледно мало да није вредно у атар образложења потрошити ниједну реч.

Послови нашег ресора не могу се финансирати ни из каквих других извора осим из буџета. Зато ја предлагем да се наш буџет ревидира и да нам се кредит повећа, јер не можемо одговарати за рад и успех ресора ако немамо новчаних средстава за извршење најбитнијих задатака.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ми ресорни министри данас овде смо доведени у положај да просто не знамо како да поступимо. Предложени буџет за јули—децембар толико је скресао наше ресорне предлоге да су, на пример, читаве планиране активности ресора пољопривреде оваквим буџетом потпуно онемогућене. Пре свега, наш је апарат мали и сви лични расходи Министарства пољопривреде ДФЈ по овом предлогу износе 3,637.800 дин. Међутим, смањења материјалних расхода су таква, да ја просто не видим како ћемо ми са овако малим кредитима моћи да извршимо оно што је пред нас постављено.

Ја се слажем да је потребно издвојити из државног буџета — који је уствари буџет администрације — привреду коју свакако треба упутити на самостално финансирање, на комерцијално пословање. Наша пољопривредна добра исто тако радиће по привредном рачуну и ми се надамо да ће она не само моћи да се издржавају из сопствених прихода, већ да треба да донесу држави и знатан приход. Али државним пољопривредним добрима треба помоћ у организационом и техничком погледу.

Међутим, предложени буџет ресора Министарства пољопривреде није довољан за нормалан рад и послове пољопривреде, па ћу ја бити приморан да поднесем амандман којим ћу тражити повећање кредита за организовање научних завода, пољопривредних имања, машинско-тракторске службе и за машинско-тракторску школу. Мени ће отприлике бити потребно још око 7,000.000 динара.

Да узгред споменем да буџет који је овде предложен не обухвата плате особља Дирекције за ликвидацију земљорадничких дугова и молим да се то исправи.

Претседник: Пошто више говорника нема, може друг повереник др Благојевић да да, ако жели, одговор на стављене примедбе.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Ја сам већ унапред изјавио да је Министарство финансија морало да приступи редукацији буџета које су предложили поједини ресори, јер да тако није учињено овај буџет био би два и по пута већи, што је, нема сумње, далеко изнад наших реалних привредних могућности за овај буџетски период.

Ја признајем да је при томе било омашке и грешака и да су извјешне позиције смањиване без консултације свих ресорних министара,

али није рађено баш тако да су буџети смањивани без њиховог знања. Ми смо све предлоге примљене од ресора проучили и кад је први буџет на основу тога склопљен, видјело се да је потпуно нереалан, тако да смо морали приступити редукацији. Извјесне издатке одмах смо пребацили на Фонд за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима, а друге смо осјетно морали да смањимо, али смо о томе обавјештавали надлежне руководиоце у ресорима. Ви знате да се радило великом брзином. Можда је примједба друга Андрејева оправдана да је препројекат буџета требало изнијети и на сједницу комитета министара привредних ресора. Ја мислим да то није учињено само због краткоће времена.

У погледу буџета Министарства социјалне политике могу да изјавим да је друг министар Жујовић, чим је био упознат са захтјевом друга Кржишника, издао налог да се изврши анализа и да се вјероватно путем финансиског закона повећају износи за давање помоћи породицама бораца и погинулих у Народноослободилачком рату и за жртве фашистичког терора.

Уколико другови министри сматрају да је неки износ неопходно повећати, молим их да спреме амандмане и да их предложе другу Министру финансија на сједници Претсједништва.

Претседник: Пошто других примедба нема, прелазимо на претрес у појединостима. Претрес у појединостима водићемо по разделима. (Прима се).

Прелазимо на први раздео који обухвата Намесништво, АВНОЈ и јавна тужиштва.

Миле Перуничкић: Ми смо ове расходе планирали у минималним износима руководећи се расписом Министра финансија да свуда спроведемо највећу штедњу. Највећи издаци код нас су дневнице члановима АВНОЈ-а у износу од 3,000.000 динара. Овај износ је предвиђен због тога што очекујемо Треће заседање АВНОЈ-а које ће радити сигурно дуже времена, можда све до расписивања избора за Уставотворну скупштину. Поред тога, ми ћемо имати знатно већи број посланика него што је то досада било. Друга ставка која је такође велика јесу расходи за израду ордена. Ми морамо много ордена да правимо поново.

Расходи за јавна тужиштва су планирани у минималним износима, а расходи Намесништва према предлогу који смо добили од канцеларије Намесништва.

Претседник: Прима ли се овај раздео? (Прима).

(За овим је Законодавни одбор усвојио II, III, IV, V, и VI раздео буџета, — Претседништва Министарског савета, Министарства за Конституанту, Министарства унутрашњих послова, Министарства спољних послова, Министарства правосуђа по предлогу Министра финансија ДФЈ.)

Претседник: Прелазимо на VII раздео — Министарство просвете. Има реч Министар просвете.

Министар просвете ДФЈ Владислав Рибникар: Ја сам приморан да изјавим да ми је са овако смањеним буџетом немогућно да нормално радим. Зато молим да се повећају кредити у износу од 252.000 динара на личним и материјалним расходима. Ја ћу поднети тај захтев и Министарству финансија.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Предложено повећање можемо прихватити с тим да нам се да тачна спецификација.

Министар просвете ДФЈ Владислав Рибникар: Поред тога ја подносим амандман уз финансиски закон за кредит од 2,000.000 динара за оснивање Централне библиотеке. Централна библиотека треба да се организује тако да сакупља и чува све публикације које се штампају на територији ДФЈ.

Поред тога, из овог кредита ми ћемо финансирати извесне централне културно-научне установе и плаћати културне аташе-е у иностранству. Као што видите овај наш захтев је скроман у односу на задатке које имамо да обавимо. У том циљу подносим следећи амандман:

„Овлашћује се савезни Министар просвете да може оснивати, кад се за то укаже потреба, централне културно-научне установе потребне за обнову наше земље и њено културно подизање, и постављати културне аташе у иностранству.

Потребне кредите за сврхе из предњег става, а највише до суме од 2,000.000 динара ставиће на расположење савезни Министар финансија из буџетских резервних кредита.“

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: У погледу овог амандмана не могу дати никакву изјаву, јер немам за то овлашћење. То ће се ријешити на сједници Претседништва АВНОЈ-а.

Претседник: Прелазимо на VIII раздео — Министарство финансија.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Буџет Министарства финансија састављен је према нашим реалним потребама, сведеним на минимум и износи укупну суму од 69,398.800 динара од чега лични расходи износе нешто преко 53 милиона динара. У материјалним расходима предвиђено је 12 милиона динара за исплату камата по благајничким бононима што је Министарство уврстило у свој буџет. Према томе, буџет Министарства финансија износи стварно само нешто преко 57 милиона динара. Молим да се предложени буџет прими.

Министар унутрашњих послова Влада Зечевић: Мени напротив изгледа буџет Министарства финансија велик у односу на друге буџете. Добро, ја га лично примам иако верујем да он није тако креспан као буџети осталих ресора. Најзад, ја се питам и то шта ће у апарату наше нове државе, а у ресору Министарства порески егзекутори. То су у

народу најомрзнутији службеници и ја сам зато да се та служба распустити и порески егзекутори уклоне из апарата Министарства финансија.

Претседник: Пошто других примедба нема питам прима ли се VIII раздео како је предложен? (Прима се).

(За овим је Законодавни одбор једногласно и без измена примио разделе IX — Министарство саобраћаја, X — Министарство индустрије, XI — Министарство трговине и снабдевања, XII — Министарство пољопривреде, XIII — Министарство шумарства, XIV — Министарство рударства, XV — Министарство колонизације, XVI — Министарство социјалне политике, XVII — Министарство народног здравља, XVIII — Министарство пошта, телеграфа и телефона, XIX — Министарство грађевина, XX — Министарство информација и XXI — Министарство народне одбране по предлогу Министра финансија.)

Претседник: Овим је претрес Предлога буџета државних расхода и прихода за период јули—децембар 1945 завршен. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Објављујем да је Предлог државног буџета примљен и у целости онако како га је предложио Министар финансија.

Прелазимо на претрес Предлога финансиског закона.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Изјављујем да је у начелу примљен предлог Министра др Кржишника о измени члана 15 финансиског закона, тако да тај амандман може ући као нови став 3 и 4 члана 15 финансиског закона.

Претседник: Прелазимо на претрес Предлога финансиског закона. Жели ли ко да говори у начелу? (Не јавља се нико).

Прелазимо на претрес у појединостима.

Читаћу члан по члан. (Чита члан 1. — Видети „Законодавни рад Претседништва АВНОЈ-а и Претседништва Привремене народне скупштине“, стр. 718, издање Президијума Народне скупштине ФНРЈ, 1951 године.

Повереник Владе др Обрен Благојевић: Предлажем да се у првом реду умјесто „приходи државне администрације“ стави „приходи савезних органа државне власти“.

Претседник: Пошто других примедба нема, прима ли се члан 1? (Прима).

Прелазимо на члан 2. (Чита члан 2).

Предлажем да се у целом законском тексту, почев од овог члана ча даље, свуда где год се ради о члану или органу Владе ДФЈ стави испред тога реч „савезни“ да буде јасније о ком се министру или органу ради. (Прима се).

Изволите чути члан 3. (Чита члан 3).

Кад је донесена Уредба о државном рачуноводству?

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: То је уредба старе Југославије.

Претседник: Онда то не можемо овако оставити. Не можемо ми директно цитирати ту уредбу, јер је она предратна, а ти су сви прописи поништени и незгодно је да се на њу позивамо иако она можда није у супротности са тековинама Народноослободилачке борбе. Зато је боље да кажемо не „поступаће се по одредбама“ већ да кажемо „поступаће се по прописима о државном рачуноводству који су досада примењивани“. (Прима се).

(За овим је Законодавни одбор, једногласно и без измена, примио од члана 4 до закључно члана 12 Предлога финансиског закона за буџетски период јули—децембар 1945 по предлогу Министра финансија.)

Претседник: Прелазимо на члан 13. (Чита члан 13).

И овде бих ја уместо „у државну касу“ ставио „у савезну касу“, јер су „државне касе“ и касе народних република.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Примам.

(За овим је Законодавни одбор једногласно и без измена, усвојио од члана 14 до закључно члана 18 Предлога финансиског закона за буџетски период јули—децембар 1945 по предлогу Министра финансија.)

Претседник: Изволите чути члан 19. (Чита члан 19).

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Предлажем да се рок у ставу 1) овог члана продужи до 1 септембра, јер је то потребно, пошто је предвиђен рок исувише кратак. (Прима се).

Претседник: То значи уместо „до 1 августа 1945“ ставиће се „до 1 септембра 1945 год.“. Прима ли се овај члан са овом изменом? (Прима се).

(За овим је Законодавни одбор, једногласно и без измена, примио од члана 20 до закључно члана 31 Предлога финансиског закона за буџетски период јули—децембар 1945 године по предлогу Министра финансија.)

Претседник: Изволите чути члан 32. (Чита члан 32).

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: У ставу другом тачке 8 овог члана предлажем да се уместо „за оваква потраживања“ стави „за потраживања из овог става“, да би било јасније. (Прима се).

(За овим је Законодавни одбор, једногласно и без измена, примио од чл. 33 до закључно чл. 42 Предлога финансиског закона за буџетски период јули—децембар 1945 године по предлогу Министра финансија.)

Претседник: Овим је претрес Предлога финансиског закона завршен и у појединостима.

* Питам прима ли се буџет са финансијским законом за период јули—децембар 1945 са изменама и амандманима који су овде усвојени? (Прима се).

Објављујем да је буџет са финансијским законом за јули—децембар 1945 примљен у Законодавном одбору па ћемо га доставити Претседништву АВНОЈ-а.

Седница Претседништва АВНОЈ-а заказана је за данас по подне у 5 часова. Потребно је да сви присуствујемо.

Овим је седница закључена.

(Седница је закључена у 13,40 часова).

19 SEDNICA

(31 jula 1945)

Početak u 10,15 časova.

Pretsedavao Predsednik Zakonodavnog odbora AVNOJ-a Moša Pijade.

Prisutni:

članovi Odbora: Marko Vujačić, Josip Rus, Mile Peruničić, Josip Jeras;

Ministar kolonizacije Sreten Vukosavljević, Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik, Ministar poljoprivrede dr Vaso Čubrilović, Ministar rudarstva Bane Andrejev i Ministar za Makedoniju Emanuel Čučkov.

Predsednik: Otvaram devetnaestu sednicu Zakonodavnog odbora AVNOJ-a i predlažem sledeći dnevni red:

1) pretres Predloga zakona o zastupanju nadležstava, ustanova, preduzeća i organizacija javnog karaktera;

2) pretres Predloga zakona o rešavanju nerešenih predmeta invalida iz ranijih ratova;

3) pretres Predloga zakona o državnim poljoprivrednim dobrima;

4) pretres Predloga zakona o reviziji dodeljivanja zemlje kolonistima i agrarnim interesentima u Makedoniji i Kosovsko-metohiskoj Oblasti;

5) pretres Predloga o objavljivanju zakona i naredaba na četiri jezika;

6) pretres Predloga za tumačenje Zakona o konfiskaciji.

Prima li se predloženi dnevni red? (Prima). Prelazimo na pretres prve tačke dnevnog reda. Ko želi da govori u načelu? (Niko). Pošto se niko ne javlja za reč, prelazimo na pretres u pojedinostima. Čitaćemo član po član (č i t a):

PREDLOG

ZAKONA O ZASTUPANJU NADLEŠTAVA, USTANOVA, PREDUZEĆA I ORGANIZACIJA JAVNOG KARAKTERA

Član 1

Nadleštva, ustanove, preduzeća i organizacije javnog karaktera, u pogledu njihove zaštite imovinsko-pravnih interesa, zastupaju pred

sudovima i drugim narodnim vlastima lica koja stoje na čelu tih nadležštava, preduzeća, ustanova i organizacija ili lica koja ona odrede.

Član 2

Zaštitu imovinsko-pravnih interesa i zastupanja pred sudovima i drugim narodnim vlastima može preuzeti i onaj organ narodne vlasti pod čijim rukovodstvom ili nadzorom stoje pojedina nadležštava, ustanove i preduzeća. U ovom smislu vrhovni nadzorni organi posebnim propisima regulisaće način zastupanja područnih nadležštava, ustanova i preduzeća.

Organizacije može zastupiti nadzorni organ tih organizacija.

Član 3

O zaštiti imovinsko-pravnih interesa nadležštava, ustanova, preduzeća i organizacija javnog karaktera i o njihovom zastupanju pred sudovima i drugim vlastima stranih država odlučuje vrhovni nadzorni organ one struke kojoj pripada to nadležstvo, ustanova, preduzeće ili organizacija.

Član 4

Likvidaciju sporova pokrenutih pre stupanja na snagu ovog Zakona izvršiće Javni tužilac Demokratske Federativne Jugoslavije. U smislu propisa o...*

Član 5

Uputstva za izvršenje ovog Zakona po potrebi davaće savezni Ministar pravosuđa.

Član 6

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u „Službenom listu Demokratske Federativne Jugoslavije”.

Prima li se predlog zakona? (Prima).

Pošto predloga za izmene i dopune nije bilo, objavljujem da je Zakonodavni odbor jednoglasno usvojio Predlog zakona o zastupanju nadležštava, ustanova, preduzeća i organizacija javnog karaktera, onako kako je predložen.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o rešavanju nerešenih predmeta invalida iz ranijih ratova. Ministar socijalne politike dr Kržišnik želi da da obrazloženje potrebe donošenja ovog zakona.

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Pitanje priznavanja i gubitka prava na državnu zaštitu i pomoć invalida i ostalih žrtava iz ranijih ratova rešavali su u ranijoj Jugoslaviji, u prvom stepenu, sudije

---

* U rukopisu koji je sačuvan, tekst je tako precrtan da se nije mogao uopšte pročitati.

pojedinci okružnih sudova, a u drugom i poslednjem stepenu Vrhovni invalidski sud pri Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja.

S obzirom na federativno uređenje naše države, kao i na to da je neophodno okončati invalidske predmete ratnih žrtava iz ranijih ratova, čiji je broj u svima federalnim jedinicama znatan, ukazuje se potreba da se odrede nove instance za rešavanje pomenutih nesvršenih invalidskih predmeta i da se izvesne odredbe saobraze novostvorenom stanju i potrebama i to kako u pogledu lekarskog pregleda invalida tako i u pogledu načina isplate invalidskih prinadležnosti. U tome cilju izrađen je zakonski nacrt o rešavanju nerešenih predmeta, kojim se napred istaknuta pitanja uglavnom samo dovode u saglasnost sa novim stanjem.

Članom 1 ovog nacrta određuje se da nerešene invalidske predmete rešavaju u prvom stepenu okružni narodni sudovi, a u drugom i poslednjem stepenu viši invalidski sud, koji bi se obrazovao pri ministarstvu socijalne politike svake federalne jedinice. Određivanje narodnih okružnih sudova kao prvostepenih invalidskih sudova nije nikakav novum, jer su okružni narodni sudovi preuzeli nadležnost ranijih okružnih sudova, a celishodno i nužno je da se ostatak predmeta invalida iz ranijih ratova reši na način kao što je rešen i gro ovih predmeta.

Kao drugostepena instanca za rešavanje nerešenih invalidskih predmeta predviđa se viši invalidski sud pri ministarstvu socijalne politike svake federalne jedinice.

Razlozi koji govore u prilog osnivanja ovog specijalnog višeg invalidskog suda pri federalnim jedinicama jesu sledeći:

1. Što za rešavanje napred pomenutih invalidskih predmeta postoji samo privremena potreba, te stoga ne bi bilo celishodno da se rešavanje ovih invalidskih predmeta u drugom stepenu poveri redovnim vrhovnim sudovima, odnosno da se za rešavanje kod istih sudova obrazuju posebna invalidska veća.

2. Što bi se rešavanjem invalidskih predmeta u drugom stepenu od strane viših invalidskih sudova delimično bar postigla jednoobraznost u rešavanju kada se već, s obzirom na federativno sprovođenje uređenja, ne može obrazovati jedan viši ili vrhovni invalidski sud pri saveznom Ministarstvu socijalne politike, a što bi najviše davalo garancije za jednoobraznost u rešavanju. Pored ovoga, pri ovakvom rešavanju u drugom stepenu mogao bi se izvršiti znatno bolji izbor u pogledu članova suda.

3. Što bi se organizovanjem viših invalidskih sudova u federalnim jedinicama najbolje mogli zaštititi i fiskalni interesi države, a to je baš i rukovodilo zakonodavca kada je propisao da se sva prvostepena rešenja, po kojima je dosudena invalidnina, imaju po službenoj dužnosti dostavljati na razmatranje i odluku drugostepenoj instanci. Pa kako izdaci za invalidske polpore u toku nekoliko godina iznose ogromne sume, to se mora nastojati da se po svaku cenu izbegne pri ovom reša-

vanju nejednako primenjivanje zakona, koje bi moglo imati za posledicu povećanje i onako velikih iznosa.

4. Najzad, za obrazovanje viših invalidskih sudova pri zemaljskim ministarstvima socijalne politike govore i praktični razlozi kao što su uska povezanost rada ministarstva sa radom višeg invalidskog suda, jer ministarstvo socijalne politike na osnovu rešenja drugostepene invalidske instance donosi rešenja o isplati invalidskih prinadležnosti i izdaje naloge za isplatu istih, vodi kontrolnike i evidenciju uživalaca invalidskih prinadležnosti, daje potrebna obaveštenja na osnovu sudskih predmeta i što je ovlašćeno da u ime države, kao stranke, može tražiti ponovno suđenje, bilo u korist invalida, bilo u korist države.

Kako je znatan broj pripadnika bivše jugoslovenske vojske i u ratu od 6 aprila 1941 godine ili u zarobljeništvu onesposobljen, poginuo, umro ili nestao, to se ukazuje potreba da napred pomenuti sudovi reše invalidske predmete ovih lica po podnetim prijavama, a ovo utoliko pre što je izvesnom broju lica već priznato invalidsko svojstvo. Iz napred navedenih razloga članom 3 nacarta zakona određeno je da sudovi imaju rešavati i o prijavama napred pomenutih lica.

Iako u postojećim propisima postoje odredbe o gubitku invalidskog svojstva, ipak je, s obzirom na prilike koje su vladale pod okupacijom, bilo potrebno da se propisi u ovom pogledu dopune. U tom pravcu redigovan je član 4 ovoga zakona.

S obzirom na hitnost isplate pogrebnih troškova bilo je potrebno da se isplata ovih troškova vrši bez sudskog rešenja. Stoga član 5 nacarta nadležnost u ovom pogledu prenosi sa suda na finansisku vlast.

Kako Vojvodina ima poseban položaj, bilo je potrebno da se članom 6 ovog nacarta reguliše pitanje Višeg invalidskog suda za ovu oblast.

Članom 7 nacarta ostavljeno je Ministru socijalne politike DFJ da u sporazumu sa zainteresovanim ministrima propiše odredbe o sastavu, sedištima i načinu rada invalidsko-lekarskih komisija, odredbe o isplati invalidskih prinadležnosti kao i bliže odredbe za izvršenje ovog zakona, a ovo stoga što je ova materija više tehničke prirode.

Iz ovih razloga molim Zakonodavni odbor i Predsedništvo AVNOJ-a da prihvato Predlog zakona o rešavanju nerešenih invalidskih predmeta iz ranijih ratova.

Predsednik: Otvaram diskusiju u načelu. Ima reč drug Vujačić.

Marko Vujačić: Mi imamo još invalida iz prošlih ratova, koji nisu regulisali svoju invalidninu. Danas su, uglavnom, gotovo svi dokumenti izgubljeni i kako će onda sudovi moći da rešavaju invalidu licima za koja nigdje neće biti podataka. Zašto mi ne bismo sačekali da se donese zakon o invalidima Narodnooslobodilačke vojske, pa da uz taj zakon dođe i ovo. Na taj način ne bismo donosili dva zakona za

invalidi, već bi to nekako uskladili. Ja mislim da bi tako stvar bila manje glomazna.

Josip Jeras: Ratni invalidi iz prošlih ratova i invalidi iz Narodno-oslobodilačkog rata udružili su se u jednu jedinstvenu organizaciju i imaju jedan upravni odbor. Ako mi donesemo zakon za one drugove koji su postali invalidi u ovom Oslobođilačkom ratu, šta će biti sa invalidima iz prošlih ratova? Invalidi su i jedni i drugi. U ovom slučaju invalidi iz ranijih ratova osetili bi se time zapostavljenim, a potrebno je rešiti pitanje i jednih i drugih, tim pre što su sada stvorili jedinstvenu invalidsku organizaciju. Invalide iz Prvog svetskog rata ne treba zapostaviti, uopšte ne treba zapostavljati stare ratnike.

Prezsednik: Ja mislim da se drug ministar nešto pogrešno izrazio, ili nije možda dovoljno obavestjen. Pripremljena je bila jedna uredba, ne zakon, koja bi rešila pitanje invalida iz Oslobođilačkog rata. Ona je nosila naslov privremene uredbe i tako je po naslovu izgledalo da bi privremeno regulisala položaj invalida iz ovoga rata. Ona je, medutim, bila napisana tako da je mogla da nosi i naslov zakona, koji konačno rešava pitanje invalida iz ovoga rata. Ali, videlo se da bi bilo vrlo nezgodno doneti takav zakon o invalidima iz ovoga rata, ne vodeći računa o invalidima iz prošlih ratova. Zato je ta uredba bila povučena pre no što je izašla pred Zakonodavni odbor i Vladu, i drugovi su dobili nađog da izrade jednu privremenu uredbu, koja bi sasvim privremeno, samo za neko vreme regulisala položaj invalida iz ovoga rata, da ne bi, pošto ih ima priličan broj, a našle se u teškom položaju, ostali na taj način bez rešenja svoga položaja. Svakako da invalidi iz prošlih ratova, pa i iz onoga desetodnevnog rata u 1941 godini, zasluđu punu našu pažnju kao i invalidi iz Oslobođilačkog rata. Svi demokratski elementi u bivšoj Jugoslaviji borili su se kroz sve vreme za pravilno i pravično rešenje invalidskog pitanja. Svi vi znate kako je ono prosjačko bilo rešeno u staroj Jugoslaviji, a i pored toga mnogi su doživeli da su i posle 25 godina od rata čekali na svoja prava, jer ogroman broj tih predmeta nije bio rešen i mi to danas imamo i želimo što pre da rešimo. Medutim, ogroman je broj invalida iz ovoga rata, možda 60.000. Nije mali ni broj još živih invalida iz prošlih ratova. Neki ih cene na 30.000. Naše finansiske mogućnosti danas nisu takve da bismo mogli jednim potezom da rešimo to pitanje i za nove i za stare invalide, onako kako bismo i hteli i želeli. Zbog toga će, s jedne strane, biti privremeno rešeno pitanje invalida Oslobođilačkog rata, i privremeno će stari invalidi uživati pomoć po starim zakonima. Ali se zato ipak pojavljuje potreba za ovim zakonom, da bi se regulisala sva njihova nerešena pitanja, da se ona jedanput svrše i da se prizna onima kojima invalidska prava dosada nisu priznata, zatim da se prizna invalida i onima iz aprila 1941 godine, o čemu uopšte dosada nije rešavano. Takvo stanje dvojnosti može da traje samo kraće

vreme, a kad stvorimo sredstva moći ćemo da pristupimo izradi definitivnog zakona o invalidima. Prema tome, ne treba shvatiti da postoji tendencija za odvajanje jednih od drugih, nego je to samo privremena mera koju nam nameću finansiske mogućnosti.

S obzirom na ovu informaciju, mislim da ćete razumeti potrebu da se donese ovaj zakon kako je predložen, jer ima da reši neresena pitanja invalida i dok ne bude izrađen novi zakon koji će i njih obuhvatiti.

Marko Vujačić: Mi imamo još živih invalida iz ratova 1876 i 1877 godine, pa imamo invalida iz borbi oko Skadra iz 1941 godine, jer su se tamo izgleda neke jedinice bivše jugoslovenske vojske junački borile protiv neprijatelja. Bilo je i junaka, naročito konjanika koji su i na tenkove nalijetali. To treba imati u vidu, da nam se ne prigovori da smo to propustili. Svim tim ljudima treba priznati prava. Za one koji su se bili i aprilska zabuna, kako narod lijepo kaže za rat 1941 godine, bila je rat, i te kakav rat ako su ranjeni ili poginuli.

Josip Jeras: U naslovu zakona upotrebljene su reči „iz ranijih ratova“, a u čl. 3 vidim da su obuhvaćeni samo invalidi iz 1941 godine.

Pretsednik: U članu 1 predviđeno je da to važi za invalide iz ranijih ratova. Možda bi mogli kazati od 1912—1918, a član 3 kaže da to važi i za one iz onog desetodnevnog rata u aprilu 1941 godine.

Mile Peruničić: Imam jedno pitanje. Da li Ministarstvo socijalne politike ima bar približne podatke koliko ima još neresenih predmeta.

Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik: Iz federalnih jedinica dolaze stalno podaci i zahtev da se donese zakon, jer ima neresenih predmeta. To nas je i potstaklo da učinimo predlog. Koliko još ima neresenih pitanja, ne bih za sada mogao da kažem.

Mile Peruničić: U jednom članu rečeno je da žalbe protiv rešenja idu Višem invalidskom sudu, pa ako u roku od mesec dana Viši invalidski sud ne donese rešenje po takvim žalbama, da onda ostaju na snazi odluke prvostepenog suda. Kad se uzme u obzir ovaj rok tj. da viši sud ne donese u zakonskom roku rešenje po žalbi, — mislim da takvih slučajeva ne bi trebalo da bude — invalidi bi stvarno bili lišeni prava žalbe.

Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik: Ima predmeta neresenih i u prvom stepenu. Osim toga ima i velik broj predmeta iz 1941 godine. Mi ćemo nastojati da se to svede samo na minimum.

Pretsednik: Ja se sećam da se pre rata uvek govorilo o masi neresenih predmeta. To mi sada nećemo dozvoliti.

Mislim da sada možemo preći na diskusiju u pojednostina, pošto smo u načelu saglasni da je zakon potreban. Izvolite saslušati naslov i član 1 (čitaj):

N A C R T

ZAKONA O REŠAVANJU NEREŠENIH PREDMETA INVALIDA IZ RANIJIH RATOVA

Član 1

Nerešene invalidske predmete invalida i ostalih žrtava iz ranijih ratova rešava u prvom stepenu okružni narodni sud, a drugom i poslednjem stepenu Viši invalidski sud, koji po potrebi može imati više odeljenja.

Mile Peruničić: Treba brisati reč »odeljenja« i zameniti rečju »veća«.

Josip Rus: Treba reći po kojim će propisima ti sudovi rešavati.

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Potrebno je, da bi se jednoobrazno rešavali svi predmeti, da se rešavaju u duhu bar starih propisa a kasnije, kad se izda jedinstven zakon za sve invalide, onda će ta stvar biti za sve jednaka. Stari zakon zvao se: Zakon o invalidima i ostalim žrtvama rata.

Pretsednik: Onda bi član trebalo da glasi ovako: Do donošenja novog zakona o invalidima, a na osnovu propisa Zakona o invalidima i ostalim žrtvama rata od 4 decembra 1938 godine, sa izmenama i dopunama, ukoliko ih bude bilo, ukoliko se ti propisi zakona ne kose sa odlukom AVNOJ-a od tada i tada (navesti odluku AVNOJ-a).

Josip Jeras: Ja bih samo rekao „iz ranijih ratova“ i time je onda sve obuhvaćeno.

Pretsednik: Dobro. To znači čl. 1 treba da glasi (čita):

Član 1

Nerešene invalidske predmete invalida i ostalih žrtava iz ranijih ratova rešava, do donošenja novog Zakona o invalidima, a na osnovu propisa Zakona o invalidima i ostalim žrtvama rata od 4 decembra 1938 g. sa izmenama i dopunama, ukoliko se ti propisi ne kose sa odlukom AVNOJ-a od 3 februara, u prvom stepenu okružni narodni sud, a u drugom i poslednjem stepenu Viši invalidski sud, koji po potrebi može imati više veća.

Prima li se ovaj član? (Prima). Prelazimo na član 2. (Čita):

Član 2

Viši invalidski sud obrazuje se pri Ministarstvu socijalne politike svake federalne jedinice i sastoji se iz 3 člana. Članovi suda su: jedan sudija Vrhovnog suda federalne jedinice, jedan sudija okružnog ili sreskog narodnog suda i jedan priznati ratni vojni invalid, — svi iz mesta. Članove ovog suda postavlja ministar socijalne politike federalne

jedinice u sporazumu sa zemaljskim ministrom pravosuđa, ukoliko se tiče sudija redovnih sudova, a člana suda ratnog invalida na predlog udruženja ratnih invalida.

Najstariji član suda po rangu istovremeno je predsednik suda odnosno odeljenja ako ih ima više.

Delovoda suda je po mogućnosti diplomirani pravnik; postavlja ga ministar socijalne politike federalne jedinice.

Svaki član suda ima svog zamenika, koji mora ispunjavati uslove člana koga zamenjuje.

Ostalo administrativno osoblje suda postavlja ministar socijalne politike federalne jedinice.

Odluke Višeg invalidskog suda donose se sa većinom glasova.

Josip Rus: Ko će postavljati zamenike?

Predsednik: Recimo u Hrvatskoj postoji taj viši sud u Zagrebu, ali ako se stvori jedan u Splitu, drugi u Osijeku ili Trstu, kako će se tamo poslati sudija Vrhovnog invalidskog suda da bude predsednik?

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Veća mogu raditi u istom mestu.

Predsednik: Znači da bi sva ta veća, iako bi ih bilo više, radila u sedištu federalne jedinice. Dobro. Da li je pri izradi budžeta uzeto u obzir ovo osoblje.

Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik: To neće opterećivati savezni budžet, nego budžeto federalnih jedinica.

Josip Rus: Poslednja je rečenica suvišna, ako se rešava po postupku ranijih zakona.

Predsednik: Mislim da nije izlišna. Međutim, ja na ovaj član imam više primedaba, materijalnih ne, već jezičkih i terminoloških. Prvo, umesto »federalne jedinice« da stavimo »savezne zemlje« ili »zemlje«, zatim rekli smo da se »odeljenja« zovu »veća«. Onda u drugom stavu ovo »ako ih ima više« nepotrebno je. U četvrtom stavu početak treba brisati tako da ceo ovaj stav glasi: »Zamenici sudija moraju ispunjavati uslove članova koje zamenjuju«.

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Ovo su primedbe umesne; ja sve ove izmene i dopune prihvatam.

Predsednik: Onda prvo da pročitamo član 2 sa izmenama i dopunama (č i t a):

Član 2

Viši invalidski sud odnosno njegova veća obrazuju se pri Ministarstvu socijalne politike svake savezne zemlje i sastoji se svaki iz 3 člana njihovih zamenika. Članovi suda su: jedan sudija Vrhovnog suda

savezne zemlje, iedan sudija okružnog ili sreskog narodnog suda i jedan priznati ratni vojni invalid, — svi iz mesta. Članove ovog suda i njihove zamenike postavlja zemaljski ministar socijalne politike u sporazumu sa zemaljskim ministrom pravosuđa, ukoliko se tiče sudija redovnih sudova, a člana suda ratnog invalida i njegovog zamenika na predlog Udruženja ratnih invalida.

Najstariji član suda po rangju istovremeno je predsednik suda odnosno veća.

Delovoda suda je po mogućnosti diplomirani pravnik; postavlja ga zemaljski ministar socijalne politike.

Zamenici sudija moraju ispunjavati uslove članova koje zamenjuju.

Ostalo administrativno osoblje suda postavlja zemaljski ministar socijalne politike.

Odluke Višeg invalidskog suda donose se većinom glasova.

Primete li ovu redakciju? (Primamo).

Prelazimo na pretres člana 3. (Čita):

Član 3

Sudovi iz člana 1 ovog zakona rešavaće i po prijavama koje podnesu:

1) lica koja su kao ratnici bivše jugoslovenske vojske onesposobljena u ratu sa neprijateljem aprila 1941 godine, kao i lica koja su vršeci po naredbi nadležne vlasti dužnost za vojne ciljeve bivše jugoslovenske vojske onesposobljena u pomenutom ratu;

2) porodice, roditelji, braća i sestre lica iz tačke 1) ovog člana koja su pod tamo navedenim okolnostima poginula, umrla ili nestala u ratu s neprijateljem 1941 godine;

3) porodice, roditelji, braća i sestre umrlih priznatih ratnih vojnih invalida.

Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević: U tač. 1 ovoga člana trebalo bi mesto reči »aprila 1941 godine« reći »od 6 do 18 aprila 1941«.

Pretsednik: To bi onda bilo protiv onih boraca koji su nastavili borbu, kao oni kod Skadra, pa u Sloveniji, a bilo je i u Srbiji jedinica koje nisu htele priznati kapitulaciju i borile su se još neko vreme. To je trajalo od prilike do 21 i 22 aprila 1941 godine.

Marko Vujačić: Pa i mi smo prije ustanka imali kod Avtovca oko 200 ranjenika. Treba voditi računa da ne propustimo koji period.

Mile Peruničić: Nejasna mi je i tač. 2 i 3. Šta znači »porodice, roditelji, braća i sestre«?

Pretsednik: Reč »porodica« može da se briše.

Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik: Ove izraze smo uzeli iz starog zakona a misli se, valjda, na užu porodicu.

Mile Peruničić: Koliko se ja sećam sestre i braća nisu imali pravo na invalidninu.

Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik: Ako su bili hranioći, imali su. Mogli bismo možda reći: »lica koja imaju po postojećim propisima pravo na porodičnu invalidninu«.

Predsednik: Meni se čini da bismo mogli usvojiti prvi stav člana 3 bez izmena. U tač. 1., drugi red, reč »aprila« trebalo bi zameniti rečima »u aprilu«. Na osnovu ove diskusije u članu 3 tač. 2 treba zameniti ovom redakcijom (čita):

2) članovi porodice lica iz tač. 1 ovoga člana poginulih, umrlih i nestalih u ratu aprila 1941 pod tamo navedenim okolnostima, a koja imaju zakonsko pravo na invalidsku pomoć.

Isto tako, tač. 3 možemo zameniti ovom redakcijom (čita):

3) članovi porodice umrlih priznatih ratnih vojnih invalida koji na to imaju pravo.

Prima li se ovakva stilizacija člana 3? (Prima). Prelazimo na pres-tres člana 4 (čita):

Član 4

Gube za svagda invalidsko svojstvo i prava koja su za isto vezana sva lica i njihove porodice, roditelji, braća i sestre, koja su dobrovoljno učestvovala na strani Nemaca i njihovih pomagača u borbi protiv partizanskih odreda Jugoslavije, Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, Jugoslavenske armije i njenih saveznika.

Ratni invalidi, za koje je sudskom presudom utvrđeno da su se ogrešili o nacionalnu čast, gube invalidsko svojstvo i sva prava za vreme za koje su presudom izgubili nacionalnu čast.

Sve narodne vlasti dužne su o prednjem izvestiti isplatne blagajne koje će po dobivenom izveštaju obustaviti isplatu invalidskih prinaldežnosti i o tome obavestiti Ministarstvo socijalne politike odnosno federalne jedinice.

Ministar socijalne politike razmotriće učinjenu dostavu i po potrebi podneti zahtev nadležnom invalidskom sudu radi oduzimanja invalidskog svojstva napred navedenim licima.

U prvom stavu, treći red, predlažem da se reč »Nemaca« zameni rečju »okupatora«, jer se ovde ne radi samo o Nalcima već i o Italijanima, Madarima i Bugarima. (Tako je! — Prima se). U četvrtom redu treba brisati »Jugoslavije«.

Predlažem da se i formulacija stava 2) izmeni i da se umesto ovoga »da su se ogrešili o nacionalnu čast« stavi »koji izgube časna

prava«, jer je to šire, može neko biti lopov ili pokrasti narodnu imovinu ili ubiti nekoga. Takav ima nacionalnu čast, ali kad bude osuđen neće uživati časna prava i nije pravo da onda prima invalidu.

Zato ja predlažem da ovaj drugi stav glasi:

Ratni invalidi koji sudskom presudom, izgube časna prava, gube invalidsko svojstvo i prava za vreme za koje su presudom izgubili časna prava. (Prima se).

Po sporazumu sa predlagačima, predlažem da se treći i četvrti stav spoje u jedan i zamene ovom redakcijom (čita):

Narodne vlasti koje saznaju za činjenice iz stava 1) i 2) ovoga člana dužne su o istima izvestiti nadležnu isplatnu blagajnu, koja će odmah obustaviti isplatu invalidskih prinadležnosti i o tome obavestiti nadležno zemaljsko Ministarstvo socijalne politike radi podnošenja zahteva nadležnom invalidskom sudu u cilju oduzimanja invalidskog svojstva takvom licu.

Prima li se? (Prima). Prelazimo na član 5. (Čita):

Član 5

Isplatu pogrebnih troškova vrši nadležna finansijska vlast bez sudskog rešenja.

Ima li primedaba? (Nema. — Ima). Molim da se kaže.

Mile Peruničić: Mislim da posle reči »troškova« treba dodati reči »ličnih invalida«, pošto se ovde ne misli i na uživaoce porodične invalidnine, već samo na lične invalide.

Pretsednik: Tako je! (Prima se).

Prelazimo na član 6. (Čita):

Član 6

Nerešene invalidske predmete u drugom stepenu sa područja Vojvodine rešava Viši invalidski sud pri Glavnom narodno-oslobodilačkom odboru Vojvodine. Sastav ovog suda je isti kao i Višeg invalidskog suda pri federalnoj jedinici s tim da sva postavljenja u vezi sa ovim sudom vrši Glavni narodno-oslobodilački odbor Vojvodine.

Mile Peruničić: Novom organizacijom Glavni narodno-oslobodilački odbor Vojvodine zove se Pokrajinski odbor Vojvodine. Predlažem da se to izmeni.

Pretsednik: To je u redu, ali ima tu još stvari koje treba izmeniti. Ima i nepotrebnih ponavljanja. Umesto ovog opisivanja sastava vojvodanskog suda treba se prosto pozvati na član 2 ovog zakona. Prema tome, usvajajući primedbu druga Peruničića i ovo skraćenje, ovaj član 6 trebalo bi da glasi (čita):

Član 6

Nerešene invalidske predmete u drugom stepenu sa područja Vojvodine rešava Viši invalidski sud pri Pokrajinskom odboru Vojvodine. Sastav ovog suda je isti kao u članu 2, s tim da sva postavljenja u vezi sa ovim sudom vrši Pokrajinski odbor.

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Ja prihvatom ovu novu stilizaciju, jer je ona de facto bolja. (Prima se).

Pretsednik: Ako drugih primedaba nema, prelazimo na član 7. (Nema). (Čita):

Član 7

Ministar socijalne politike Demokratske federativne Jugoslavije propisaće u sporazumu sa zainteresovanim ministrima bliže odredbe za izvršenje ovog zakona, odredbe o isplati invalidskih prinadležnosti, kao i odredbe o sastavu, sedištimā rada invalidsko-lekarskih komisija.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se čl. 7? (Prima). Da završimo. Predlog člana 8 glasi (čita):

Član 8

Ovaj Zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske Federativne Jugoslavije«, koga dana prestaju da važe sve odredbe koje su sa njim u protivnosti.

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Predlažem da se tekst iza zapete do kraja briše, jer to nije potrebno.

Pretsednik: Prima li se? (Prima). Na taj način mi smo i u pojednostima primili Zakon o rešavanju nerešenih predmeta invalida iz ranijih godina.

Prelazimo na 3 tačku dnevnog reda: Zakon o državnim poljoprivrednim dobrima. Dajem reč Ministru poljoprivrede dr Čubriloviću.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Kad se kod nas izvrši agrarna reforma, mi ćemo postati zemlja srednjeg i sitnog seljaka. Međutim, nama su potrebni i veći poseidi radi selekcije semena, za ugledno voćarstvo, stočarstvo itd., jer će srednji i sitan seljak imati malo mogućnosti za to. Moraće biti nekoga ko će sistematski, naučnim metodama, odabirati seme, gajiti sadnice, gajiti plemenitu stoku, moramo stvoriti institucije koje će srednjem i sitnom seljaku davati bolji kvalitet semena, dobre sadnice i plemenitu stoku. Iz tih razloga mi smo stali na stanovište da država treba da ima veća imanja, na kojima će se to proizvoditi. S druge strane, mi moramo seljaku pružiti mogućnost za stručno obrazovanje. Mali i srednji posed to ne može da pruži, već jedino državna dobra. Zatim, ima podvodnih terena u Vojvodini i na drugim mestima, nedovoljno isušanih i, prema tome, nezgodnih za

kolonizaciju. Na tim terenima treba vršiti isušivanje, drenažu i potom ih racionalno obradivati u cilju proizvodnje, kao što je, na primer, slučaj sa Pančevačkim Ritom. Zato moramo imati i fondove. Pored toga, nova državna privreda mora da forsira proizvodnju hrane za ishranu gradskog stanovništva i za regulisanje cena na pijacama. U Vojvodini će državna dobra obuhvatiti veće površine, a u ostalim pokrajinama manje. Mi ćemo imati podelu na dve vrste dobara, na državna i zemaljska dobra. To radimo zbog toga što ima veliki broj poljoprivrednih zadataka koje zemaljske vlade za sada neće biti u stanju da ispunjavaju. Potrebno je i mnogo sredstava a često ćemo imati i nerentabilne poslove. Primera radi spomenuću selekciju stoke ili ergele konja. Naše konjarstvo gotovo je potpuno uništeno. Zemaljske vlade teško će moći na tome polju šta postići, jer nemaju ni sredstava ni stručnih kadrova. Mi ćemo u zajednici sa Ministarstvom narodne odbrane izgraditi čitav sistem stanica za odgajanje plemenitih pasmina konja, potrebnih za Vojvodinu, Bosnu, Makedoniju i ostale krajeve. Mi ne možemo tražiti od zemaljskih vlada da na takve ergele troše novac. Mi moramo imati i voćarske stanice u Makedoniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori itd. Dalje, moramo imati u Vojvodini velika krda plemenitih svinja mangalica. Sve to traži velike izdatke i zato država mora imati mogućnosti da po celoj teritoriji ima svoja ogledna dobra i svoje velike ogledne stanice, recimo u Makedoniji za subtropsko bilje, afion, pamuk i kaučukovo drvo. Tu treba vršiti i velike opite. Makedonija će teško biti u stanju da to svojim sredstvima finansira.

Sve su to razlozi koji govore za osnivanje državnih dobara: Pored toga, biće i zemaljskih imanja za ogledne stanice, poljoprivredne škole, kurseve, sreske rasadnike itd. Našu poljoprivredu mi nećemo moći bez sistematskog načina rada tako brzo podići, ako država ne interveniše preko svojih imanja. To su razlozi koji su nas naveli da podnesemo ovaj zakon. Mi ga sada možemo načelno primiti, s tim da se ne objavljuje dok ne dođe zakon o agrarnoj reformi.

Predsednik: Da li prihvatamo predlog u načelu? (Prima se). Onda prelazimo na diskusiju u pojedinostima. Čitaćemo član po član. (Č i t a):

Član 1

Iz državnog zemljišnog fonda izdvojiće se jedan deo:

a) za velika državna poljoprivredna dobra (ergele, ogledne stanice itd.) pod upravom saveznog Ministarstva poljoprivrede;

b) poljoprivredna dobra: za ergele, stočno stanice, poljoprivredne stanice, školska dobra itd. potrebna federalnim jedinicama (zemljama) za unapređivanje poljoprivrede.

Mile Peruničić: Predlažem da se u prvom stavu naglasi da se ovo izdvajanje vrši u cilju unapređenja poljoprivrede, i to posle reči »izdvojiće se«. (Prima se).

Predsednik: Čini mi se da će bolje biti ako u stavu b) izostavimo »poljoprivredna dobra«, pa na kraju reći da se ova dobra stavljaju pod upravu zemaljskih ministarstava poljoprivrede, kao što su velika dobra pod upravom Ministarstva poljoprivrede DFJ. (Prima se).

Prema tome, član 1 glasio bi (čit a):

Član 1

Iz državnog zemljišnog fonda izdvojiće se u cilju unapređivanja poljoprivrede jedan deo:

a) za velika državna poljoprivredna dobra (ergele, ogledne stanice itd.) pod upravom saveznog Ministarstva poljoprivrede;

b) za ergele, stočne stanice, poljoprivredne stanice, školska dobra itd. pod upravom zemaljskih ministarstava poljoprivrede.

Prelazimo na član 2. (čit a):

Član 2

Za državna poljoprivredna dobra navedena u čl. 1 ovog Zakona upotrebiće se prvenstveno organizirana poljoprivredna dobra (veleposedi) sa svim živim i mrtvim inventarom na tim poljoprivrednim dobrima (veleposedima) uključiv i poljoprivredne fabrike koje su organski vezane uz ta poljoprivredna dobra. Tim organizovanim poljoprivrednim dobrima pripojiće se niski, vodoplavni i rijski tereni nepodesni za kolonizacije.

Ukoliko bi tim poljoprivrednim dobrima nedostajao potreban broj zgrada potrebnih tim dobrima, ovlašćuje se savezni ministar poljoprivrede da od eksproprisanih poljoprivrednih zgrada izdvoji potreban broj zgrada za savezna i zemaljska poljoprivredna dobra.

Ministar za poljoprivredu DFJ dr Vaso Čubrilović: Predlažem da se u prvom stavu posle reči »prvenstveno« stavi reč »eksproprisana« a da se ove reči u trećem i četvrtom redu (»veleposedi«) i (»veleposedima«) izostave.

Predsednik: Primaju li se ove izmene u stavu 1? (Primaju). Ja imam predlog da stav 2 prestilizujemo u cilju jasnoće, tako da glasi (čit a):

Ukoliko bi tim poljoprivrednim dobrima nedostajale zgrade potrebne tim dobrima, ovlašćuje se savezni ministar poljoprivrede da, u sporazumu sa Ministrom kolonizacije i zemaljskim ministrima poljoprivrede, od eksproprisanih poljoprivrednih zgrada izvan tih dobara izdvoji potreban broj zgrada za savezna i zemaljska poljoprivredna dobra.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Primam ovu stilizaciju.

Pretsednik: Da li se usvaja ova redakcija člana 2? (Prima). Prelazimo na čl. 3. (Čita):

Član 3

Velika poljoprivredna dobra pod upravom saveznog ili zemaljskih ministarstava poljoprivrede služiće prvenstveno unapređivanju celokupne poljoprivrede, a delom i povećanju poljoprivredne proizvodnje uopšte. U tom cilju imaće naročito ove zadatke:

1) da proizvode oplemenjeno kvalitativno seme, priplodnu stoku i sadnice za celu državu i da u tome pomažu zemaljske i zadružne ustanove i pojedince, koji se bave selekcijom stoke i proizvodnjom kvalitativnog semena i sadnica;

2) da služe poljoprivrednim, oglednim, naučnim i praktičnim ispitivanjima iz oblasti biljne proizvodnje i stočarstva;

3) da omogućue praktično školovanje i stručno usavršavanje poljoprivrednih stručnjaka;

4) da proizvode razne poljoprivredne proizvode (poljoprivredne sirovine za industriju, hranu itd.), prema postavljenim proizvodnim zadacima;

5) da služe potrebama proizvodnje veterinarskih cepiva i lekova.

Čuli ste čl. 3 predloga. Ima li primedaba? Ja imam samo jednu. Mislim da u tač. 3 treba reći da se omoguću i usavršavanje ne samo stručnjaka već i poljoprivrednika uopšte. Prema tome, reč »stručno« izostaviti, a posle reči »stručnjaka« dodati: »i poljoprivrednika uopšte«. Prima li se čl. 3 sa ovim izmenama? (Prima).

Prelazimo na čl. 4. (Čita):

Član 4

Savezno ministarstvo poljoprivrede preuće upravu na velikim poljoprivrednim dobrima koja mu po ovom zakonu pripadaju, a zemaljska ministarstva poljoprivrede i Gl. N. O. V. svoja, te će u tu svrhu obrazovati unutar Ministarstva poljoprivrede, odnosno poljoprivredno-šumarskog odeljenja GNOV posebna odeljenja ili oseke za upravu državnim poljoprivrednim dobrima.

Josip Rus: Meni se čini da bi ovim članom treba'o jasnije odrediti organe uprave.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Predložio bih novu stilizaciju celog člana 4 (čita):

U svrhu organizovanja uprave na velikim poljoprivrednim dobrima koja im po ovom zakonu pripadaju, savezno i zemaljska ministarstva poljoprivrede i Pokrajinski odbor Vojvodine obrazovaće posebna odeljenja ili oseke.

Pretsednik: Prima li se ova stilizacija? (Prima). Prelazimo na član 5. (Čita):

Član 5

Postojeća državna poljoprivredna ugledna i ogledna dobra služiće i dalje namenjenoj svrsi.

Ima li kakvih predloga za izmene? (Nema). Idemo dalje. (Čit a):

Član 6

Inventar živi i mrtvi, sa svim instalacijama i poljoprivrednim fabrikama na poljoprivrednim dobrima, koja su agrarnom reformom ušla u zemljišni fond a određena su za ciljeve predviđene ovim Zakonom, predaće dosadašnji pridržiavaoc u celini saveznom, odn. nadležnom zemaljskom ministarstvu poljoprivrede, a za Vojvodinu predsedništvu GNOV-a.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Pošto će materija ovog člana biti regulisana zakonom o agrarnoj reformi, povlačim predlog ovog člana, tako da se paginacija narednih članova smanji za jedan.

Pretsednik: Pošto je član vlade povukao predlog ovog člana, točl. 7 Vadinog predloga postaje čl. 6, pa ga izvolite čuti (čit a):

Član 6

Od poljoprivrednog zemljišta u Banatu, Bačkoj, Baranji i Sremu, koje po Zakonu o agrarnoj reformi i kolonizaciji ulazi u zemljišni fond, kojim država raspoliže, odvaja se 210.000 kj. obradivog zemljišta (sa svim poljoprivrednim fabrikama, koje su organski vezane uz poljoprivredna dobra i ostalim instalacijama) za stvaranje:

a) velikih državnih poljoprivrednih dobara pod upravom saveznog ministarstva poljoprivrede, i

b) poljoprivrednih dobara GNOV-a, (ergele, selekzione stanice, poljoprivredne stanice, stočne stanice, rasadnike, školska dobra itd.).

Za iste svrhe od zemljišnog fonda veleposeda oko Osijeka, uključivši tu poljoprivredne fabrike i ostale instalacije organski vezane uz te posede, odvaja se 16.000 kj.

Mile Peruničić: Smatram da se ovde ne možemo pozivati na zakon o agrarnoj reformi kad on još nije donesen, pa zato to treba izostaviti.

Pretsednik: Umesno.

Marko Vujačić: Zemljišni fond je državni, pa to treba reći. Treba ispred reči »zemljišni fond« staviti reč »državni«. (Prima se).

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Vlada predlaže da se ovih 16.000 kj. u okolini Osijeka priključi Belju, kako bismo od njega stvorili još veće dobro nego što je dosada bilo. Stoga sam slobodan, usvajajući učinjene primedbe, predložiti s'edeću redakciju čl. 6 (čit a):

Član 6

Od poljoprivrednog zemljišta u Banatu, Bačkoj, Baranji i Sremu, koje ulazi u državni zemljišni fond, odvajaju se 210.000 kj. obradivog zemljišta (sa svim poljoprivrednim fabrikama, koje su organski vezane uz poljoprivredna dobra i ostalim instalacijama) za stvaranje:

a) velikih državnih poljoprivrednih dobara pod upravom saveznog Ministarstva poljoprivrede, i

b) poljoprivrednih dobara pod upravom Pokrajinskog odbora Vojvodine.

Od zemljišnog fonda većeopsega oko Osijeka, uključivši tu poljoprivredne fabrike i ostale instalacije organski vezane uz te posede, priključuje se 16.000 kj. državnom dobru Belje.

Pretsednik: Prima li se ovakva redakcija čl. 6? (Prima). Prelazimo na čl. 7, prvobitni čl. 8 predloga. (Č i t a):

Član 7

Savezni ministar poljoprivrede u saglasnosti sa zemaljskim Ministrom poljoprivrede Hrvatske i Predsedništvom GNOV-a, pristupiće odmah organizovanju navedenih poljoprivrednih dobara u smislu ovog zakona u rejonima i oblastima za koje smatra da odgovaraju napred navedenim ciljevima, vodeći pri tom računa o agrarnoj reformi i potrebama kolonizacije.

Ministar kolonizacije DFJ Sreten Vukosavljević: Na kraju člana trebalo bi reći, jer je tako potpunije, »o potrebama agrarne reforme i kolonizacije«, umesto »o agrarnoj reformi i potrebama kolonizacije«. Onda i ona skraćenica smeta. Ja sam protiv tih skraćenica: GNOV!

Pretsednik: I ja sam. Već smo u čl. 4 uneli Pokrajinski odbor Vojvodine. Ima li još primedaba? (Nema). Izvolite čuti prečišćeni tekst ovog čl. 7 (č i t a):

Član 7

Savezni Ministar poljoprivrede, u saglasnosti sa zemaljskim Ministrom poljoprivrede Hrvatske i Predsedništvom Pokrajinskog odbora Vojvodine, pristupiće odmah organizovanju navedenih poljoprivrednih dobara u smislu ovog zakona u rejonima i oblastima za koje smatra da odgovaraju napred navedenim ciljevima, vodeći pri tome računa o potrebama agrarne reforme i kolonizacije.

Prima li se? (Prima). Prelazimo na član 8 (č i t a):

Član 8

Za državna poljoprivredna dobra van Banata, Bačke, Baranje, Srema i okruga Osijek, doneće odluku savezni Ministar poljoprivrede

u sporazumu sa saveznim Ministrom za kolonizaciju, Predsednikom Privrednog saveta i zemaljskim ministrima poljoprivrede.

Ima li kakvih predloga? (Nema). Prima li se bez izmena? (Prima). Čitam čl. 10 predloga, odnosno sada 9 koji glasi (čita):

Član 9

Ovlašćuje se savezni Ministar poljoprivrede da u saglasnosti sa saveznim Ministrom finansija i Predsednikom Privrednog saveta donese uredbu i pravilnike u organizaciji i poslovanju saveznih državnih poljoprivrednih imanja, a zemaljski ministri poljoprivrede za ona pod svojom upravom.

I ovaj bi član mogli primiti s tim da se ono »državnih« između reči »savezni« i »poljoprivrednih imanja« izbacijer jer je suvišno. (Prima se). Prema tome, usvojen je i član 19 sa ovom izmenom. Poslednji član ovog predloga glasi:

Član 10

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske Federativne Jugoslavije«.

Prima li se? (Prima). Na taj način Zakon o državnim poljoprivrednim dobrima usvojen je i u celini i u pojedinostima.

Prelazimo na pretnes Predloga zakona o reviziji dodeljivanja zemlje kolonistima i agrarnim interesentima u Makedoniji i Kosovsko-metohiskoj Oblasti.

Otvarajući diskusiju u načelu, želim da dam nekoliko reči objašnjenja.

Izradujući Projekat zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji, na čemu smo zajednički radili Ministar kolonizacije, Ministar poljoprivrede, njihovi pomoćnici i ja, mi smo odredbe ovog zakona bili uneli u Projekat zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji. Međutim, posle nam se ipak učinilo da je zgodnije da ovo ranije rešimo, jer se stvar zakona o agrarnoj reformi stala otežati. Stvar je vrlo hitna, već odavno vrlo hitna, a mi imamo na terenu takvu situaciju, da kolonisti, koji su stvarno tamo naseljavani iz političkih računa nekadašnjih režima, ali koji za to lično nisu nimalo krivi, jer su seljačka sirotinja koja je tražila zemlju, — da se ti kolonisti sada nalaze u očajno teškom položaju, položaju koji treba što pre regulisati. Sama priroda stvari traži da se to pitanje posebno reši. Nema sumnje da ovaj zakon, u krajnjim granicama mogućnosti, hoće da ispravi ono što se danas smatra da je bilo učinjeno nepravedno prema narodu, prema siromašnom seljaku, kako u Makedoniji tako i na Kosovu i Metohiji. Kolonizacija Makedonije vršena je prvenstveno na taj način, što je vršeno t.zv. ograničavanje zemlje. Pri tome se nije nimalo vodilo računa da

na tome zemljištu žive ljudi — seljaci, koji su vekovima zemlju obrađivali. Linija ograničavanja zahvatila je i naseljena sela i imanja tih seljaka, bilo da su oni imali tapije, bilo da su bili čivčije. I ta im je zemlja bila oduzeta, oni su bacani u brda, a na oduzetu zemlju dovedeni su kolonisti. Na taj način bivši režimi stvorili su i zlu krv između meštana seljaka, koji su izgubili svoju sopstvenu zemlju, i dovedenih ili doseljenih kolonista. Ta zla krv i danas postoji, jer dolazi do nemilih incidenata u Makedoniji i Kosovsko-metohiskoj Oblasti usled povratka mnogih kolonista na naselja koja su već zauzeli seljaci domoroci. Kako se radi u većini slučajeva o zemljištima koja su za vreme stare Jugoslavije bila nasilno oduzeta zemljoradnicima u tim krajevima, bili smo prinudeni da još polovinom juna meseca preko Ministarstva unutrašnjih poslova zabranimo povratak na takva zemljišta starih kolonista dok se to pitanje ne bude rešilo zakonom.

Isto tako bili smo obavešteni da su iz Crne Gore dolazile na Kosovo i Metohiju grupe ljudi koji nisu bili kolonisti i koji su bez ikakvih rešenja vlasti pokušali da se nasele i zauzmu zemlju koja je bila napuštena. U tom cilju Ministarstvo unutrašnjih poslova DFJ dalo je jedan raspis u kome je rečeno (čitaj):

U vezi sa pojavom da se neki kolonisti vraćaju u Makedoniju i Kosovsko-metohisku Oblast, a drugi, koji ranije nikad nisu živeli u pomenutim oblastima, pokušavaju da se samovoljno nasele, savezno Ministarstvo unutrašnjih poslova saopštava:

1. Zabranjeno je do dalje naredbe vraćanje na imanja svim onim kolonistima kojima je pre rata bila dodeljena zemlja u Makedoniji i na Kosovu i Metohiji;

2. Upozoravaju se svi oni pojedinci (porodice) koji pretežno dolaze iz Crne Gore i samovoljno se naseljavaju na Kosovsko-metohiskoj Oblasti, da je svako useljavanje, u pomenutoj Oblasti, bez odobrenja Oblasnog narodnog odbora Kosova i Metohije, zabranjeno;

3. Savezna ministarstva pravosuda, poljoprivrede, industrije, trgovine i snabdevanja, propisuju bliža uputstva za sprovođenje Zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije i imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača, a u pripremi je zakon kojim će se regulisati pitanje zemljišnog poseda i kolonizacije Makedonije, Kosova i Metohije, pa je u interesu samih kolonista da sačekaju objavljivanje pomenutog uputstva i zakona i da se dotle ne kreću;

4. Kolonisti koji žele da se, pre donošenja pomenutog zakona, vrate na ranija imanja, a sada se nalaze u Makedoniji, treba pismenim putem da se jave Ministarstvu poljoprivrede Zemaljske vlade u Skoplju, a za Kosovo i Metohiju Oblasnom narodnom odboru u Prištini. Svi ostali koji se nalaze izvan tih oblasti neka se pismenim putem jave saveznom Ministarstvu poljoprivrede u Beogradu i neka čekaju na njegovu rešenje;

5. Organi vlasti ne smeju izdavati kolonistima objave za povratak u Makedoniju, na Kosovo i Metohiju, dokle pomenuti zakon ne bude donet.

Da se ne bi radilo ovako provizorno mi treba danas da ispravimo te stare nepravde u onoj granici, u kojoj je to moguće i pravo. To treba postići ovim zakonom.

Reč ima Ministar za kolonizaciju Vukosavljević.

Ministar kolonizacije DFJ Sreten Vukosavljević: Ova materija bila je predmet razgovora, debata i žučnih sukoba, najvećim delom nepotrebnih. Ja bih molio sve članove Predsedništva AVNOJ-a i članove Odbora da na ove koloniste u Makedoniji i na Kosovu i Metohiji ne gledamo neprijateljski i da o ovom zakonu debatujemo bez animoznosti prema ljudima koji nisu nimalo krivi za ono što je rdavo učinjeno. Među ovim kolonistima ima ljudi, i to u velikom broju, koji su sasvim u dobroj nameri došli da rade zemlju, i koji su u tu zemlju uložili ceo svoj trud, znoj i mladost, a vrlo veliki broj između njih bio je i u Narodnooslobodilačkoj borbi, tako da su u tu zemlju uložili i krv svoju i krv svoje dece. Zato zaslužuju da se bez neprijateljstva gleda na njih. Među ovim naseljenicima vrlo veliki je broj ljudi koji su Makedonci, i to mnogo veći broj nego što se pretpostavlja. Ja za to imam ovde podatke iz sedam srezova. Koga interesuje može iz ovih podataka videti koliki je broj tih ljudi u Makedonije, koji su došli kao kolonisti. Mislim da je taj broj svakako veći od jedne trećine. Dakle, nije to činjeno na štetu Makedonaca, a na korist nekoga koji nije iz Makedonije. Takođe, nije tačno da je tamo vršena kolonizacija iz krajeva koji su bili srpski orijentisani. Ovde ima naseljenika koji su pre Dobrice Matkovića tamo doseženi, a kontrakomitsko čete je organizovao Dobrica Matković. U ovim podacima nisu dati svi srezovi i sela, nego oni sadrže ono što sam dobio sa terena. Pre svega, tamo je Srbijanaca najmanje, a stalno se govorilo protiv Srbijanaca. Srbijanaca je mnogo manje nego Makedonaca. To su činjenice, koje mislim da je potrebno navesti, da se ne bi imala zla volja onde, gde to nije potrebno i gde nije tačno. (Moša Pijade: Ja mislim da ovde nije bilo potrebno govoriti o toj zloj volji.) Ovde nije bilo potrebno govoriti, ali je bilo neprijateljstva prema kolonistima za ova četiri meseca, i to velikog i ozbiljnog neprijateljstva. Na to sam hteo da obratim pažnju, da ne bilo te animoznosti prema kolonistima u daljem rešavanju ovog pitanja.

Najveći deo i najvažnije kolonije naseljene su u cela sela, u kojima su živeli Turci, jednim manjim delom naseljenici našo krvi i Albanci, koji su se oselili. Na ta imanja, na koja niko nije imao pravo, sem oni Turci koji su se oselili, naseljeni su kolonisti. Uopšte broj kolonista u Makedoniji toliko je mali, da ovo pitanje ima više jedan principijelan nego praktičan značaj. Izgonjenje tih kolonista neće nimalo praktično izmeniti nestašicu zemlje u Makedoniji. Prema tome,

ovo pitanje ima više principijelan odnosno politički značaj. Inače, praktično celo pitanje makedonskih kolonista nema velikog značaja.

Mišim da u ovom pitanju treba da se držimo onoga što je rekao drug Pijade, tj. da popravimo nepravde koje su učinjene. Dalje od toga ne! Ako se budemo držali onoga što je pravo i što osećamo da je pravo, stvar ćemo dobro rešiti. Ima političkih obzira zbog kojih bi trebalo da postupimo ovako ili onako, ali politika koja vodi računa o političkim potrebama samo jednog vremena, nije dobra. Zbog toga nije dobro ako se samo o političkim momentima vodi računa. Mnogo je bolje da se ode za onim što svako oseća da je u danom momentu pravedno. Protiv onoga što je pravo narod se neće buniti i neće mu biti neprijatno ni onda kad se možda nešto učini što je malo nezgodno za taj čas. Zato je najbolje ispraviti nepravde, ali pri tom ne učiniti nešto novo što ne bi bilo pravo.

Pretsednik: Za reč se javlja Ministar za Makedoniju drug Čučkov.

Ministar za Makedoniju Emanuel Čučkov: Nisam član Zakonodavnog odbora, ali molim da govorim kao član Vlade. Drug ministar Sreten Vukosavljević s pravom je kazao da se zaista ovo pitanje već mesecima poteže između nas i da ovom pitanju treba da pristupimo bez animoznosti. Meni je žao što se on ovako izrazio, jer smatram kad smo govorili o principijelnim pitanjima, da niko nije unosi animoznost prema srpstvu ni¹ je tu animoznost izrazio. (V u k o s a v l j e v i ć : Ja sam govorio o animoznosti prema kolonistima). Drugi deo njegovog govora takođe je tačan. Zaista, treba voditi računa o političkim reperkusijama jednog ovakvog zakona, jer je ta politika bivših režima bila pogrešna. Ja verujem, praktično uzeto da nekih 13.000 duša, sitnih sopstvenika, neće promeniti faktično stanje u Makedoniji u pogledu imovinskih odnosa sitnih sopstvenika. Recimo da je tu najviše u pitanju 60.000 ha, koje kad bismo podelili na svakog od 13—15.000 interesenata otpalo bi najviše po 4 ha. (M o š a P i j a d e : Prosek zemlje koje su dobili vrlo je velik). Srednje na glavu bi otpalo po 4 ha. U Makedoniji, prema statističkim podacima, 74% seljaka imaju manje od 5 ha zemljišta. Na svaki kvadratni kilometar obradive površine dolazi oko 244 stanovnika. Nešto se penje taj broj, ako se računaju površine pod ugarom. Na istoj obradivoj površini po kvadratnom kilometru dolazi svega po 81 čovek. Prema tome, Makedonija nema zemlje za kolonizaciju. To je ekonomska podloga ovoga pitanja. Na osnovu ovih činjenica treba razumeti i veliki broj odliva stanovnika u pečaibu: u Ameriku, ostale delove Jugoslavije pa čak i u Murmansk. Stvarno se stvorila zla krv dole i ona i dandanas tamo postoji. Ja sam dužan da vam to kažem; ta zla krv postoji u nižim slojevima. Mi znamo da su često na 100 metara domorodac i naseljenik zbog toga obilazili jedan drugog, jer je domorocu bio kriv onaj koji njegovu zemlju obraduje. To nije ni danas iščillilo ni izvetrilo.

Prema tome, ovaj zakon treba da ide za tim da što je moguće više ispravi tu nepravdu i da se sa naše strane dađe najdobronamernije jedna instrukcija svim seljacima da se to pitanje ne može preko kolena prelomiti. O tome ću u pojedinostima izneti svoje predloge. Važno je, međutim, da se ovo svrši do 1 septembra zbog obrade zemljišta. Meni se ipak čini da komisija do toga vremena neće moći završiti. Zato treba povesti računa da li bi se mogao produžiti ovaj rok. Dalje, treba videti da li ima razlike između odredaba za Makedoniju i odredaba za Kosovo i Metohiju. Nisu predviđene ni kompenzacije za one koji izgube zemlju, a to bi trebalo predvideti. I meni leži na srcu pravično i dobro rešenje ovoga pitanja, na zadovoljstvo jednih i drugih. Pitanje je nesumnjivo vrlo tugaljivo. U Makedoniji se ljudi pitaju kako će se ono rešiti. Ne bi smeo da se stvori rdav predsedan i time dadu argumenti reakciji. Zbog toga molim da se prilikom rešavanja ovoga problema ne propusti nešto što bi nam moglo škoditi.

Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević: Ja ću biti iskren. Dobro je da su se strasti stišale, pa da se ovo pitanje reši kako treba, na zadovoljstvo i jedno i druge strane. Ja mislim da su drugovi iz Makedonije onako grubo — da upotrebim ovako jak izraz — postupajući prema kolonistima, napravili taktičku grešku. Makedonija je pasivna i pasivna će ostati i bez onih kolonista iz raznih oblasti Jugoslavije. Makedonija treba da ima široko područje za akciju i rad svoga čoveka, koji je nesumnjivo najbolji radni čovek. Vekovima su Makedonci dolazili na rad i u Srbiju, i u Bosnu i u ostale krajeve Jugoslavije i sveta. I ja sam po materinjoj liniji iz tih krajeva. Oni su k nama dolazili i dolaziće i dalje. U njihovom interesu nije bilo da se prilikom izgradnje nove države izazove nešto što bi ličilo na borbu makedonskog naroda sa drugim narodima Jugoslavije. Ja imam pred sobom spisak Petrovčana, njih je 20. Oni su dali u ovome ratu najbolje partizanske borce. To je 20 kolonista. Sigurno među tim partizanskim oficirima i borcima ima ih čiji su rođaci bili stari dobrovoljci i naseljeni su dole oko Kratova. Postupak sa njima ostavio je težak utisak na sve naše pokrajine, ne samo na Srbe. Ja sam rekao jednom u razgovoru na sednici Zakonodavnog odbora, da tu nije u pitanju 20—30 ha zemlje, jer mi imamo u Vojvodini i na drugim mestima zemlje dovoljno, nismo zemlje gladni, već je u pitanju nešto mnogo veće. U pitanju je postupak s ljudima. Ova država je nastavak države od pre 1941 godine. Stari režimi bili su nesposobni. Upropastili su državu. Narodne mase su ustale, obračunale se i sa okupatorom i sa starim ljudima, vodima bivše države, ali u svesti narodnoj nije prekinut kontinuitet države. Makedonija je ostala u državnoj zajednici s nama. Ako Makedonci u novoj državi imaju drugi položaj, to nije zbog toga što smo bi bili tučeni, nego zbog toga što se kod nas pojavio jedan pokret koji ima široko shvatanje za zajednicu, državnu zajednicu naroda Jugoslavije.

I u interesu je same Makedonije da izgradije svoju novu zemlju ne u borbi sa ostalim narodima Jugoslavije, nego u sporazumu i u zajednici s njima, a taj sporazum i tu zajednicu oni mogu postići ako isto toliko vode brigu o osećanjima svih naših naroda, naročito srpskog naroda, kao što traže za sebe da mi vodimo brigu o njihovim osećanjima. Da se otuda pošlo, ovaj problem danas ne bi bio ni krupan ni veliki, tim pre što zemlje ima dosta. Mi ćemo naći rešenje tome pitanju.

Ja bih molio još jedanput drugove Makedonce, kad se ovaj zakon objavi, a mi ćemo ipak imati kod naših narodnih masa otpora, ne zbog broja, nego zbog onog osećanja prestiža, da u svome kraju rastumače zašto je i na koji način ovo pitanje rešeno. Od oslobođenja do danas ni jedno pitanje reakcija srpska nije iskorišćavala na našu štetu kao ovo pitanje. (P o v i c i: Tačno!) Iako ovo pitanje materijalno ne predstavlja gotovo ništa, njega je sto puta teže braniti baš zbog animoznosti prema tim naseljenicima na samom terenu. Tu statistike neće igrati neku naročitu ulogu, ali se mi moramo pobrinuti, kad ovaj zakon izade, da putem objašnjenja, vešte propagande i pravilnim tumačenjem, pokažemo masama u ostalim krajevima da to nije nikakva kapitulacija, da to nije napuštanje Makedonije, da je tu samo izvršena pravda prema onome narodu tamo i da su te zemlje bile nepravedno oduzete. Zato molim drugove iz Makedonije, kad o tome pitanju raspravljaju, da imaju u vidu, da je ovo pitanje za nas deset puta delikatnije nego za njih. Tu nije u pitanju materijalna dobit, nego moralni osećaj narodnih masa, da ljudi koji su zemlju dobili za ratne zasluge ne shvate to kao popuštanje, slabost i kolebljivost državne vlasti u osnovnim pitanjima narodnog ponosa.

Marko Vujačić: Pitanje kolonizacije Kosova i Metohije prošli režimi rdavo su sproveli i ovaj zakon imao bi da ispravi to rdavo stanje. Ja se čudim da su drugovi iz Makedonije digli toliku huku i buku zbog ovakvo malog broja kolonista. Kod mene je došlo 30 Crnogoraca, koji su kupili zemlju od Turaka za svoje rodene pare. Crnogoraca nema tamo ni 200 domova, ali je s njima trebalo postupati kao sa braćom. Mi smo u stanju da i tih 200 domova vratimo u naše krševe, da ih tamo održimo. Oni svi žele da idu otuda. Na nama je da te rane zalečimo. Mi smo danas svi braća, svi se borimo za slogu, ljubav, bratstvo i jedinstvo. O ovim pitanjima može se iskreno i pošteno razgovarati. Nemojte se ljutiti, ali o ovim pitanjima može se jedino iskreno i pošteno razgovarati samo sa komunistima u Makedoniji, inače svi drugi ne mogu ovo da svare. Komunistima, brate, čast i poštovanje.

Ministar rudarstva DFJ Bane Andrejev: Ja se slažem sa predgovornicima da ovo nije bogzna kako veliko pitanje. Pogrešno bi bilo, ako bi se ovo pitanje postavilo kao pitanje prestiža između jednog i

drugog naroda. Ovo pitanje treba posmatrati kao pitanje za parče zemlje. Ono je zaoštravano i iskorišćavano za zaoštavanje odnosa između nas. Raniji režimi sa politikom »zavadi pa vladaj«, često su iskorišćavali pitanje kolonista. Meni je pok. Đorđe Jovanović-Jarac pričao kako su u jednom istom selu kolonisti imali jedno kolo, a domoroci drugo. I umesto da se išlo ka bratskom izmirenju i jedinstvu, išlo se ka zaoštavanju odnosa. Sa ovih nekoliko hiljada hektara neće i onako biti rešeno pitanje agrarne reforme u Makedoniji. Bugari nisu dali nikome iz Bugarske ovu zemlju. Oni su je dali izbeglicama iz Albanije, ili onima koji su bili bez zemlje. Imajući sve ovo u vidu, mislim da ovaj problem treba rešiti bratski, da se suprotnosti ne bi održavale i nove izazivale. Ovaj problem je politički važan, da ne bismo ponovo zaoštavali odnose. Oni koji su bili proterani od okupatora sa zemlje, njima treba dati naknadu, jer ako bi njihovo vraćanje na zemlju izazvalo ponovno oduzimanje zemlje od domorodaca, time problem ne bi bio rešen.

Ja smatram da se ovo nikako ne može smatrati borbom protivu Srba. To nije ni na liniji naše borbe, koju smo vodili četiri godine. Osnovno pitanje, kojim smo vršili i mobilizaciju, jeste borba protiv bugarskih smernica. Naprotiv, mi smo uvek govorili da se pitanje Makedonije treba i mora rešiti u sporazumu sa Srbima. Popravljajući zlo, koje nije valjalo, mi moramo ići putem stvaranja dobrih odnosa između Makedonaca i Srba, i između Makedonaca i drugih naroda u Jugoslaviji. Naši neprijatelji idu zatim da nas zavade, ali pravilnim rešenjem ovoga pitanja, mi ćemo preseći račune naših neprijatelja. Mi tamo ne mislimo naseljavati one koji su u naše krajeve morali da beže iz Grčke Makedonije. Naprotiv, oni treba da se vrate u svoj kraj. Mi treba politički da se borimo da izvojujemo njihova prava da se vrate svojim domovima u Grčkoj Makedoniji i da tamo brane onu našu grudu, koju su morali napustiti. Naše su perspektive bratstvo i ljubav sa srpskim narodom i sa ostalim narodima Jugoslavije.

Ja se slažem s tim da je i kod nas učinjeno dosta nepravde, nešto iz neznanja, ali je mnogo toga bilo i zlonamernog, jer se išlo za tim da nas posvadaju. Ovim zakonom treba nastojati da se to pitanje konačno reši, ali ne na bazi sukoba i prestiža, nego na bazi izmirenja. Smatram da kolonistima, koji zaslužuju zemlju, treba tu zemlju dati ili im je naknaditi.

Ministar za Makedoniju Emanuel Čučkov: Cilj je naš bio da izbegnemo svaki elemenat koji daje hranu reakciji da zavadi srpski i makedonski narod i da pokvari bratstvo i jedinstvo u borbi stvoreno. Drug Marko Vujačić počeo je da oplakuje zašto smo tako postupali sa kolonistima, a ja kažem kad se dvojica svadaju, onda treba saslušati obojicu. Svakako da ima rdavog i na jednoj i na drugoj strani.

Nesumnjivo da i držanje kolonista nije bilo na svome mestu, i obratno. To su razlozi koji nam diktuju da pažljivo pristupimo rešavanju ovoga pitanja. Naročito treba paziti kako ćemo rešiti pitanje onih koji su pobeгли iz italijanske zone a naseljeni su na ta imanja. Dalje bi bilo nepopularno prognati već naseljene Makedonce sa zemlje i dovesti na njihova mesta one koji su ranije tamo bili. (Dr Vaso Čubrilović: Nije ovde u pitanju zemlja, za svaki hektar daćemo vam 5 ha zemlje.) Meni stalno upadate u reč, a mom drugu ne upadate, iako isto govori. Ja ne govorim iz neke animoznosti. Ja, naprotiv, želim najviše da se ne desi ništa što bi stvaralo animoznost. Mi izgrađujemo sada nešto čega u Jugoslaviji nije dosada bilo.

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović: Nije ovde reč o zemlji, nego o načinu. Mi ne priznajemo ono što je tamo uradio okupator, bio to Bugarin, Nemac ili Italijan. Mi možemo razgovarati samo o tome, da li Makedoncima treba dati i kojim Makedoncima. Ne važi za nas što su delili Bugari, a naročito ne važi kome su delili. Dužnost je Jugoslavije da omogućiti tim seljacima da se vrate na svoja imanja. U Zapadnu Makedoniju treba vratiti sve Mijake i Mavrovčane. Vi ste tražili 3 miliona dinara za to. I mi se slažemo da treba obnoviti sela u Zapadnoj Makedoniji i ne dozvoliti im da napuste svoja ognjišta. Govora je bilo i u štampi kako su te zemlje podeljene za vreme okupacije i znamo kakav je to revolt izazvalo. Nemojte, kad budemo izvodili ovaj zakon i kad se to bude komentarisalo, mi govoriti o tome da su to delile bugarske vlasti, jer je to crvena marama za nas sve. (Moša Pijade: Bugari su svega 4000 ha tamo podelili.) Možemo ih tamo i ostaviti, ali se o tome pisalo u makedonskoj štampi, pa su i ovi naši to prenosili.

Mi smo otprilike svi složni u tome da se ovo pitanje može da reši, da ga treba rešiti što pre i na takav način da bude što manje zle volje. Samo je u pitanju način izvođenja. Ja bih molio drugove iz Makedonije da prilikom komentara u štampi dadu tumačenja u smislu kako smo mi to ovde govorili. Ja sam prvi zato da se u Makedoniju ni jedan čovek više ne upućuje. Naći ćemo mi mesta na drugoj strani za koloniste.

Pretsednik: Ja sam na pitanje kolonista u Makedoniji gledao skoro isključivo očima političara. Gledao sam u tome jedno političko nasilje starih režima nad narodom u Makedoniji. To sam činio do skoro, upravo do časa kada sam dobio masu podataka konkretnih: kako je kolonizacija sprovedena, kakvi su odnosi poseda bili i kakvi su danas. Jeste, u svima tim dokumentima agrarne direkcije u Skoplju i poverljivim aktima ima isuviše dokaza da je režim išao za tim da proseje stanovništvo Makedonije, u koje nije imao taj režim vere, da ga poseje oazama »dobrih i sigurnih« Srba itd. Oni su imali te tendencije kolonizatorske i nacionalizatorske u Makedoniji, ali kad sam pogledao po-

datke, ja sam video da uprkos toj tendenciji režima, nepravda koja je učinjena tamo narodu sa kolonizacijom, toliko je socijalna nepravda, da sam mogao savršeno da zaboravim na političke razloge nekadašnjih režima. Prosto sam video da su siromašnom onom seljaku i čivčiji oteli zemlju, da nisu uzeli nikakve komplekse turske ili slobodno zemljište, nego su baš onom siromašnom makedonskom seljaku uzeli tu zemlju i doveli kolonistu Srbina. Oni su prosto jednom siromašnom seljaku oteli zemlju i doveli drugog siromašnog seljaka na tu zemlju. Oba seljaka bila su siromašna. Tako je režim, sasvim pametno sa svoga gledišta, stvarao zlu krv. I zato nije nikakvo čudo ako je posle rata ostao kod onog makedonskog seljaka još taj odnos prema kolonisti, kao odnos čoveka koji je bio opljačkan. Taj makedonski seljak nije mogao da gleda drukčije na kolonistu nego kao na čoveka kome je data njegova zemlja.

S druge strane, onaj nesrećni Crnogorac, Srbin iz Like ili Petrovca, sirotinja što kaže drug Čubrilović, otišao je tamo gde mu je dato parče zemlje.

Među tim kolonistima ima, i to manji broj, ljudi koji su bili žandarmi, finansi, činovnici, policijski pisari itd. koji su dobili zemlju prosto radi ugnjetačkih usluga. Takvih je manje. Sada treba razumeti i našu motivaciju, u kojoj se mi nismo osvrnuli na političku, nego na socijalnu stranu. Tu su oni bili povredeni u svom vlasničkom pravu, i to je ono što i ovim zakonom ispravljamo. Zna se da je današnji naš poredak u tom pogledu sušta protivnost bivših jugoslovenskih režima, jer su naš Narodnooslobodilački pokret i naša borba priznali prvi put otkako postoje narodi Jugoslavije, makedonskom narodu njegovu individualnost kao naciji. Mi, dakle, ispravljamo jednu socijalnu nepravdu, učinjenu siromašnim seljacima onoga kraja. Ni jedni ni drugi nisu mogli da budu na toj visini, da je njih jedan režim iz podmuklih namera doveo na zemlju drugog siromašnog seljaka.

Mi danas imamo mogućnost da to ispravimo. Mi svi, koji smo ovde, moramo da priznamo da je Makedonija slobodna od prošle jeseni. I Beograd je oslobođen od prošle jeseni. Trebalo je za ovih 10 meseci, a može biti i nešto ranije, ovaj posao svršiti. Drugovi Makedonci nose krivicu za to što nisu predlagali i tražili rešenje toga pitanja, a mi u centru opet, iako smo neprekidno bili obavestavani o vrlo neugodnim događajima zbog nerešavanja toga pitanja, isto tako krivi smo što nismo sami potražili to rešenje. Jer, da smo potražili to rešenje, a mogli smo ga i pre 6 meseci potražiti, manje bi se razvijala ta animoznost. Zato je krajnje vreme da mi tu stvar rešimo. Ja mislim da je pravilno što je drug Čubrilović rekao, da mi to moramo valjano da objasnimo narodu, da i Srbi i Makedonci to pravilno razumeju. Srpski narod treba pravilno da razume zašto jedan broj Srba neće moći da ostane tamo, a Makedonci treba pravilno da razumeju

zašto jedan broj Makedonaca neće moći da ostane na toj zemlji. Ja mislim da nema bojazni da bi ma ko mogao shvatiti ovakvo rešenje kao neku slabost. Naprotiv. Mislim da bi to bilo pogrešno. To nije tačno, ja tu bojazan ne delim i mislim da nije ni opravdana. Ovakvo rešenje ovoga pitanja može da pokaže samo punu snagu našeg današnjeg poretka. Kad smo mi Srbi imali kuradži u Narodnooslobodilačkom pokretu da priznamo individualnost Makedoncima, da kažemo da nisu ni Bugari, ni Srbi, nego Makedonci, i da ih želimo u društvu kao ravnopravnu braću, mi smo se time odrekli one šovinističke težnje da od njih napravimo silom Srbe. Ja, koji sam bio nastavnik gimnazije u Ohridu 1913—1914 godine, poznajem odnose tamo i znam kakav je bio teror u Makedoniji nad onim narodom i kakav je bio teror jugoslovenskih režima posle 1918 godine u cilju njihovog nasilnog srbiziranja, kao god što mi je poznato šta su radili Bugari i u prošloj okupaciji, i u ovoj, da na silu od Makedonaca naprave Bugare. Prema tome, ovde se radi o tome da se ispravi takoreći zločin nekadašnjih nenarodnih režima prema makedonskom narodu. Isto tako, radi se i o tome da se ispravo slične greške i prema Šiptarima na Kosovu i Metohiji.

Bez potrebe se ovde govorilo o onome što su Bugari radili za vreme okupacije, što su iz Zapadne Makedonije naselili Makedonce na zemlju sa koje su oterali naše koloniste. Mislim da se tu radi o svega tri i po do četiri hiljade hektara. To znači da su Bugari kao okupatori bili pametniji nego Jugosloveni, jer nisu doveli Bugare da tamo prave oaze, nego su na jedan sasvim lukav način doveli tamo Makedonce. Mi ne možemo priznati akt ni jednog okupatora i nećemo ga priznati. To smo uneli i u projekat zakona o agrarnoj reformi. Ne priznajemo ni jednu meru okupatora u cilju izmene zemljišnih odnosa. Prema tome, i ono što su Bugari uradili u Makedoniji, mi to ne možemo i nećemo principijelno priznati. Iako su to Makedonci iz Gostivara i iz krajeva Zapadne Makedonije, koja je u granicama federalne Makedonije, prema tome u granicama Jugoslavije, nema drugog rešenja nego da se ti ljudi vrate na ona zemljišta koja su morali da napuste pod terorom Šiptara. Oni treba tamo da se vrate. (Dr Vaso Čubrilo-
vić: Ali tamo oni nisu imali zemlju, to su bili pečalbari.)... Znam, ali je ova zemlja potrebna za drugog makedonskog seljaka, koji je zemljoradnik.

Svaki će se slučaj posebno proučiti, ali onaj ko ostane na toj zemlji, ne treba na njoj da ostane po rešenju okupatorske vlasti. (Bano Andrejev: Niko od nas nije kazao da hoćemo da tolerišemo rešenja bugarsko okupatorske vlasti).

Ja mislim da je posle ovoga cela stvar jasna. Izgledalo je da će ova diskusija biti sa malo više žučnosti, ona je bila samo malo življa, ispala je življa nego obične naše diskusije, ali kad se metne ruka na srce, ja ne nalazim da je bilo razloga za to. (Emanuel Čučkov:

Kad ja iznosim isto što i Bane Andrejev, protiv mene reaguju, a protiv njega ne!) To je možda protiv tebe lično, ali je bitno da se greške prema onim seljacima koliko god je to moguće isprave.

Prema tome, mislim da bi ovaj predlog zakona u načelu mogli jednoglasno da usvojimo. (Prima se.) Ima li ko protiv? (Nema).

Sutra u 10 časova nastavićemo diskusiju u pojedinostima.

(Sednica je zaključena u 13,45 časova).

20 СЕДНИЦА

(1 августа 1945)

Почетак у 10,15 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора **Моша Пијаде**.

Присутни: **Марко Вујачић**, **Јосип Рус**, **Миле Перуничић**;

Министар за колонизацију **ДФЈ Сретен Вукосављевић**, Министар рударства **Баня Андрејев**, Министар за Македонију **Емануел Чучков**;

Чланови Претседништва АВНОЈ-а: **Лазар Колишевски**, др **Благоје Нешковић** и др **Јоже Вилфан**.

Претседник: Отварам двадесету седницу Законодавног одбора Претседништва АВНОЈ-а и предлагем следећи дневни ред:

1) претрес у појединостима Предлога закона о ревизији додељивања земље колонистима и аграрним интересентима у Македонији и у Косовско-метохиској Области,

2) предлог о објављивању закона и наредба на четири народна језика,

3) тумачење Закона о конфискацији и о извршењу конфискације.

Прима ли се предложени дневни ред? (Прима).

Настављамо рад од јуче. Међутим, пре преласка на дневни ред, уколико друг **Колишевски** жели нешто да каже о овом предлогу закона, ја бих му радо дао реч као члану Претседништва АВНОЈ-а.

Лазар Колишевски: Ја сам проучио овај предлог закона и налазим да је доста добар. Предложио бих само да се врате имања која су одузета политичким емигрантима. Иначе по улутствима која ће издати Министар за колонизацију потпуно ћемо сагласно радити и постићићемо споразум у погледу враћања колониста у Македонију. Друго, мислим да би овај рок Комисији могао да се продужи, јер посао неће моћи да се сврши. Иначе верујем да ће овај закон задовољити већину народа Македоније и Србије.

Министар за колонизацију ДФЈ Сретен Вукосављевић: У погледу враћања имовине треба да буду искључени емигранти — криминалци. Сматрам да није потребно продужавати рок пошто ће се посао моћи

брзо обавити. Исто тако мислим, што овде поново понављам, да би се питање додељивања земље колонистима могло решити међусобним споразумом и без овог закона.

Претседник: Чини ми се да је дискусија пошла погрешним путем. Има предлога да се овај закон скине с дневног реда, да се уопште и не доноси. Али, овде се ради о праву својине. А ми не можемо отерати никога са имања на које он има право својине а да то претходно није регулисано законом. Право је, а тако је и по закону, да ону имовину коју су људи морали напустити треба да је натраг и добију. Шта се у таквом случају може друго да ради него да се та сва тугаљива питања регулишу законом.

Министар за колонизацију ДФЈ Сретен Вукосављевић: Могао би се добити пристанак путем потписа, па ако се не добију сви потписи онда за 15 дана донети закон, јер није добро у овом тренутку да се овакав закон објављује. Мени је овако далеко теже, јер ствари које су непопуларне тешко је бранити ако иза њих не стоји закон. Кад се нека ствар реши законом, ја могу да је браним и да кажем: такав је закон.

Министар рударства ДФЈ Бане Андрејев: Сматрам да је ово питање опортунитета а оно се у сваком случају може решити. Поводом примедбе о враћању земље емигрантима мислим да треба тако поставити да се земља занста враћа само политичким емигрантима.

Министар за Македонију Емануел Чучков: Много би практичније било ако би се покушало да се овај посао сврши без законских формулација.

Лазар Колишевски: Ми можемо да се споразумемо и без закона, само би требало уредити ствар тако да се народ изјасни о том питању. Иначе овај закон је добар и ја мислим да бисмо ова питања морали законом решити, пошто смо у основи сагласни и пошто сматрамо да је то општи интерес.

Министар рударства ДФЈ Бане Андрејев: Ја мислим да би требало питање земље тако уредити да колонисти имају првенство у концезацији на другом месту.

Претседник: Пошто се више нико није јавио за реч, прелазимо на дневни ред, на претрес законског предлога у појединостима. Читаћемо прво наслов закона а затим члан по члан (ч и т а):

У циљу исправљања грубих повреда власничких права и интереса земљорадника домородаца на територији Македоније и Косовско метохijske области, извршени колонизацијом и аграрном реформом на основу закона и уредаба донетих пре 6 априла 1941 године, Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије, на основу члана 4 Одлуке о врховном законодавном и извршном претставничком телу Југославије, доноси

ЗАКОН

О РЕВИЗИЈИ ДОДЕЉИВАЊА ЗЕМЉЕ КОЛОНИСТИМА И АГРАРНИМ ИНТЕРЕСЕНТИМА У МАКЕДОНИЈИ И У КОСОВСКО — МЕТОХИЈСКОЈ ОБЛАСТИ

Миле Перуничкић: Мислим да из диспозитива треба избрисати реч „грубих“ (Прима се).

Претседник (чита):

Члан 1

1) Колонисти и месни корисници аграрне реформе извршене пре 6 априла 1941 год. на територији Македоније губе право на власништво земље која им је била додељена на име аграрне реформе или као колонистима само под овим условима:

а) ако је та земља била приватна својина другог земљорадника, било да је на њу имао или није имао талију — а иста земља по величини није била предмет аграрне реформе извршене пре 6 априла 1941 године;

б) ако је ту земљу до момента њеног додељивања колонисти или месном кориснику аграрне реформе обрађивало неко треће лице као чифчија или стални закупац, без обзира да ли је та земља потпадала под аграрну реформу било као велопоседничка, било као безвласничка;

в) ако се на добијеној земљи месни корисници или колонисти нису населили, него су од те земље живели као рентијери;

г) ако добијену зиратну земљу колонисти или месни интересенти нису ни сами обрађивали, нити давали другом на обраду, него су је оставили необрађену и запустили;

д) ако су колонисти или месни корисници аграрне реформе били жандарми, финанси, чиновници и слично, а земљу су добили као награду за заслуге ненародног режима.

2) На територији Македоније губе право на власништво земље додељене им пре 6 априла и они аграрни интересенти и колонисти ако добијену земљу од сеоске утрине или од запуштене беговске земље нису претворили у њиве до дана ступања на снагу овог закона, ако је давање тих утрина колонистима смањена површина утрина на штету околних села.

Миле Перуничкић: Из става 1) треба изоставити реч „само“, јер је сувишна. (Прима се).

Претседник: Сматрам да треба додати и тачку о емигрантима. Она може да се стави између тачака г) и д).

Министар за Македонију Емануел Чучков: Ја не бих рекао „емигранти“, већ бих ставио „свим одметницима Македоније“, пошто је тај израз код нас у употреби.

Миле Перуничкић: Ја сам против тога да се у закон уноси реч „одметник“, јер има људи који су убијали па су се одметнули. Одметник може бити и обичан криминалац.

Претседник: Имам предлог за нови став д), који треба да гласи: д) ако је додељена земља била својина политичких емиграната. (Усваја се).

Министар за колонизацију ДФЈ Сретен Вукосављевић: Предлажем нову, чини ми се и бољу, стилизацију тач. 2 чл. 1, која треба да гласи (ч и т а):

2) На територији Македоније губе право на власништво земље додељене им пре 6 априла 1941 године и они аграрни интересенти и колонисти који добијену земљу од сеоске утрине или од запуштене беговске земље нису без оправданих разлога претворили у њиве или ако је за колонизацију била узета утрина, која је селима била неопходно потребна.

Претседник: Прима ли се овај предлог? (Прима). Прелазимо на члан 2 (ч и т а):

Члан 2

Мешовите комисије састављене од делегата савезног министарства колонизације и делегата Министарства пољопривреде Македоније имају најдаље до 1 септембра донети решење по свим случајевима из претходног члана овог Закона.

Марко Вујачић: Да ли ово „до 1 септембра“ значи до 1 септембра ове године? Ако је тако, онда то треба написати.

Претседник: Додаћемо „о. г.“ (Прима се). Према томе, усвојили смо члан 2. Изволите чути члан 3. (Ч и т а):

Члан 3

1) Укидају се сви феудални и полуфеудални закупи (као чивчишки однос) на Косову и Метохији, и сви овакви закупци оглашују се слободним власницима земаља на којима су радили.

2) Лица која се у тој области баве искључиво земљорадњом, а која држе земљиште као наполичари и закупци најмање од 1935 године, изједначају се са лицима из ст. 1 овог члана и проглашују се сопственицима земаља које обрађују као наполичари закупци.

Мени се чини да бисмо могли другу алинеју боље да стилизујемо на да кажемо:

2) Лица која се у тој области искључиво баве земљорадњом, а која су држала земљиште као чивчије, наполичари и закупци најмање од 1935 године, немајући другог свог земљишта или га немајући добровољно, проглашују се сопственицима земљишта која обрађују.

Мислим да је овако јасније и боље. Прима ли се ова стилизација? (Прима). Има ли каквих других предлога? (Нема). Идемо даље (ч и т а):

Члан 4

Насељеници којима је у области Косова и Метохије била до априла 1941 године додељена земља, а који су за време окупације земљу морали напустити, вратиће се одмах у своја власничка права.

Од тога се изузимају, тј. неће се вратити у посед насељеничке земље:

а) насељеници којима је била додељена земља приватних власника, сматрајући таквим власником сваког земљорадника који је радио своју земљу, без обзира да ли је на њу имао или није имао тапију, или је на њој радио као чивчија и стални закупац;

б) насељеници који су после 1918 године били насељени на земљи шиптара — политичких емиграната;

в) насељеници који нису били земљорадници него су као жандарми, финансиски чиновници и слично земљу добили за услуге учињене антинародним режимима;

г) насељеници који су од додељене им земље живели као пензионери.

Министар колонизације ДФЈ Сретен Вукосављевић: Кад год се ради о овако врло осетљивим питањима треба бити обазрив. Зато бих се ја на овом члану задржао нешто дуже не бисмо ли још јасније формулисали ову материју. Мени сада пада на ум да бисмо могли изоставити оно што се изузима од правила, а то ће рећи да се прва мисао овог члана веже за нормативе који му следују. Тако би, изгледа ми, било све јасно.

Марко Вујачић: Треба свако двојако тумачење искључити. Ни мени се не допада оваква стилизација. Може се свакако ово сажетије прописати. Знате како је: то треба на терену примењивати. Нашим органима треба тако дати да се у примени не лута, да се не поступа различито и да се наши људи не би излагали непријатностима.

Претседник: Сагласан сам и ја да је члан 4 могао срећније да се обради. Док се о њему овде говорило ја сам размишљао. Дозволите да предложим нову формулацију члана 4 (чита):

Насељеници којима је у области Косова и Метохије била до априла 1941 године додељена земља, губе право на исту под овим условима:

а) ако им је била додељена земља приватних власника, сматрајући таквим власником сваког земљорадника који је радио своју земљу, без обзира да ли је на њу имао или није имао тапију, или је на њој радио као чивчија и стални закупац;

б) ако су после 1918 године били насељени на земљиштима Шиптара — политичких емиграната;

в) ако нису били земљорадници него су као жандарми, финансиски чиновници и слично земљу добили за заслуге учињене антинародним режимима;

г) ако су од додељене земље живели као рентијери.

Марко Вујачић: Тако, брате, сад је сасвим јасно.

Претседник: Има ли ко шта да примети? (Нема). Прима ли се предложена редакција члана 4? (Прима се). Прелазимо на члан 5 (ч и т а):

Члан 5

У случајевима из чл. 4 овог Закона донеће решење најкасније до..... августа ове године мешовите комисије од делегата савезног министарства за колонизацију и делегата министарства пољопривреде Србије, као и делегата Обласног народног одбора Косовско-метохиске области.

У погледу рока за доношење решења треба, мислим, утврдити да се она морају донети најдаље до 1 септембра ове године. (Прима се). Констатујем да је члан 5 примљен, са предложеном допуном.

Прелазимо на члан 6 (ч и т а):

Члан 6

Насељеници земљорадници на територији Косова и Метохије који по овом закону изгубе раније додељену земљу, добиће, под условом да не долазе у групу под в) и г) чл. 4, накнаду у земљи на другом месту у истој области ако за то има могућности, и то првенствено из земљишта насељеника групе в) и г) чл. 4. Ако ово не буде могуће, населиће се изван ове области.

Министар за колонизацију ДФЈ Сретен Вукосављевић: Као што се чини са овима који губе земљу на Косову и Метохији, треба обештетити и оне колонисте који у Македонији изгубе земљу. Морамо истим мерилом мерити, јер је ситуација и једних и других истоветна.

Миле Перуничкић: То је и право.

Јосип Рус: И ја сам с тим потпуно сагласан.

Претседник: Пошто смо у томе сви сагласни, предлажем да се чл. 6 дода друга алинеја која би гласила:

2) Колонисти који по овом закону буду лишени земљишног поседа у Македонији биће надокнађени земљом на другом месту.

Прима ли се овај предлог? (Прима). Добро, само би онда код прве алинеје требало ставити напред „1.“ (Др Ј о ж е В и л ф а н : Тако је!) Пошто смо примили чл. 6 идемо даље (ч и т а):

Члан 7

Министар за колонизацију извршиће овај закон и даваће потребна упутства за његово спровођење у споразуму са Земаљским владама Македоније и Србије.

Претседник: Прима ли се предлог чл. 7? (Прима). Према томе, усвојен је члан 7 предлога. Прелазимо на последњи члан 8 законског предлога. (Ч и т а):

Члан 8

Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Прима ли се овај члан? (Прима). На тај начин ми смо Предлог закона о ревизији додељивања земље колонистима и аграрним интересима у Македонији и Косовско-метохијској области примили и у начелу и у појединостима, и доставићемо га Претседништву АВНОЈ-а на озакоњење.

Прелазимо на другу тачку дневног реда. Саопштавам да смо примили два писма од Министарства пошта, телеграфа и телефона. (Ч и т а):

МИНИСТАРСТВО
ПОШТА, ТЕЛЕГРАФА И ТЕЛЕФОНА
Бр. 7858
18 јула 1945 год.

ЗАКОНОДАВНОМ ОДБОРУ АВНОЈ-а

Београд

Поштанске вредноснице (поштанске упутнице, спроводни листови итд.) штампане су до сада у Београду — српски ћирилицом и латиницом, а за употребу пошта у Македонији македонски и српски латиницом. Указује се сада потреба, да се вредноснице штампају и у Загребу и Љубљани за употребу пошта на територији федералне Хрватске и Словеније, а такође и за федералну Босну и Херцеговину, па се поставља питање језика и писма. Потребно је да се начелно реши питање како уопште треба да буде отштампан текст односно текстови на поштанским вредносницама, па се моли Законодавни одбор да то питање узме у разматрање и да потребно упутство, како би се Министарство знало управљати.

Поред наведеног питања — како треба уопште да буде отштампан текст односно текстови на поштанским вредносницама постављају се ова посебна питања:

1) Треба ли да све поштанске вредноснице имају за целу државу само један утврђен текст. Ако је то потребно, како треба да буде тај текст написан — ћирилицом или латиницом, или на оба писма, и на ком језику? Ако треба да буде у више језика, како треба да се то проведе?

2) Вредноснице које би се употребљавале на територији Хрватске какав текст треба да имају, да ли само хрватски латиницом, или хрватски латиницом и ћирилицом или хрватски латиницом и српски ћирилицом. Ако треба да буде двојезично или вишејезично, којим редом треба да буду исписани језици? То исто питање поставља се за вредноснице, које би се употребљавале на територији других федералних јединица.

3) Код вредносница за међународни саобраћај, на коме народном језику, поред француског, треба да буде написан текст. Треба ли да то буде само један од народних језика и који? Или ће се принципијелно дозволити сви народни језици, па сходно томе употребити онај из федералне јединице одакле потиче пошиљка? На пр. ако пошиљка потиче из Србије, француски и српски; — ако пак из Македоније француски и македонски итд.?

Предмет је врло хитан.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Помоћник Министра
пошта, телеграфа и телефона
М. Грбић. с. р.

МИНИСТАРСТВО
ПОШТА, ТЕЛЕГРАФА И ТЕЛЕФОНА

Бр. 8026
18 Јула 1945 год.

ЗАКОНОДАВНОМ ОДБОРУ АВНОЈ-а

Београд

По Правилнику о издавању и уређивању „Службеног листа Демократске федеративне Југославије“, „Службени лист“ се штампа у четири народна језика: српски, хрватски, словеначки и македонски. Текстови на сва четири језика сматрају се аутентичним. Према томе, ако је неки поштански правилник или уредба која се односи на поштанско-телеграфску и телефонску службу објављена у Службеном листу, текст на пример на македонском има исту снагу и важност као и текст на српском. Поставља се питање, ако је у превођењу настала грешка, или се иста поткрала и у самом штампању, који ће текст бити меродаван за тумачење, нарочито ако дође до спора с неком странком, на спор дође пред судски форум. Да ли је ту довољно оперисати само са појмом аутентичности? По мишљењу овог Министарства, аутентичност значи, да је то што је штампано заиста издато од означене власти и да није фалсификат, али не решава у целости питање обавезности текста, кад се појави неслагање између једног и другог издања или превода. Најзад поставља се једно друго питање и то питање аутентичности и тумачења текста за оно што није објављено у Службеном листу, већ је преведено у министарствима или установама овлашћеним за превођење.

такав је случај сада са Правилником за унутрашњу поштанску службу. У овом Министарству спремно је друго издање тога правилника и већ се налази у штампи. То друго издање неће бити објављено у „Службеном листу“. Оно се овде штампа ћирилицом на српском, а Дирекцији пошта, телеграфа и телефона у Загребу дато је одобрење да га преведе и изда латиницом на хрватском језику. То је исто одобрено Дирекцији п.т.т. у Љубљани за словеначко издање. Дирекција п.т.т. у Скопљу такође тражи, да се сачини превод на македонски. Поставља се питање, ако би се десило неслагање између текстова, који ће текст бити меродаван и обавезан. По мишљењу Министарства, издање Министарства носи карактер званичности, тј. оно је оригинал. Друга поменута издања су преводи и према томе не би имала снагу оригинала. Међутим, и она су званична издања и Министарство јамчи и за њихов текст. Осим тога може се ту поставити приговор, као да Министарство не води довољно рачуна о једнакости народних језика, која је уопште званично усвојена и призната, а специјално је за законске и друге опште норме наглашена у Службеном листу.

Моли се Законодавни одбор АВНОЈ-а, да предмет узме у разматрање и да потребно упутство како да Министарство поступи.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Помоћник Министра
пошта, телеграфа и телефона
М. Грбић, с. р.

Ја бих предложио да се поштанске вредноснице у унутрашњем саобраћају на територији Србије и Хрватске штампају са двоструким текстом српски (ћирилицом) и хрватски (латиницом), на територији Словеније словеначки и на територији Македоније са македонским текстом. За међународни саобраћај на српском и на француском за Србију, Црну Гору, Босну и Херцеговину, на хрватском и француском за Хрватску, за Словенију на словеначком и француском, и за Македонију на македонском и француском. (Прима се).

Што се тиче службених текстова Министарства пошта, телеграфа и телефона, мишљења сам да их треба штампати на сва 4 народна језика и да се, сасвим природно, сви текстови сматрају аутентичним. (Прима се). То је у складу и са одлуком АВНОЈ-а од 15 јануара 1944 године, јер се сви прописи морају објављивати и на српском и на хрватском, словеначком и македонском језику и сви се ти текстови сматрају аутентичним. Уколико се ради о каквој грешки при преводу са изворног текста, даће се исправка на одговарајући текст. Прима ли се овај предлог? (Прима).

У том смислу Одбор ће обавестити Министарство пошта.

Најзад, прелазимо на последњу тачку дневног реда: Тумачење закона о конфискацији. Пре него што пређемо на расправу хоћу да вас упознам да је Народна банка једним својим писмом поставила низ питања око тумачења појединих прописа Закона о конфискацији. О овим питањима у Влади су вршена потребна консултовања. Јавни тужилац ДФЈ, на основу сугестија и проучавања свих спорних питања, израдио је предлог аутентичног тумачења. Ја молим друга др Вилфана да саопшти свој предлог:

Др **Јоже Вилфан**: У пракси се показало да приликом примене појединих чланова, ставова и тачака закона о конфискацији и о извршењу конфискације да их органи на терену нису увек једнообразно тумачили, па је било и приличних грешака. Ми смо се овим питањем позабавили, на основу примедба које су нам достављене и предлога које смо са надлежним министрима проучили и саставили предлог за аутентично тумачење овог важног закона, па вас молим да га изволите саслушати (чита):

Како народне власти при спровођењу Закона о конфискацији и о извршењу конфискације не поступају увек правилно нити једнообразно и различито тумаче поједине прописе овог Закона, а у жељи да се избегне свака погрешна примена Закона и на тај начин избегне неправда, Претседништво Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије даје

АУТЕНТИЧНО ТУМАЧЕЊЕ ПОЈЕДИНИХ ЧЛАНОВА, СТАВОВА И ТАЧАКА ЗАКОНА О КОНФИСКАЦИЈИ И О ИЗВРШЕЊУ КОНФИСКАЦИЈЕ

Уз члан 4 и 5

Када је отац осуђен на казну конфискације целокупне имовине, тада се конфискује целокупна имовина, изузев приновка синова, у земљама где постоји (на пр. Србија) поступајући у смислу члана 6.

Ако је син осуђен на казну конфискације целокупне имовине, онда се може конфисковати само приновак који припада сину. Очево имање остаје недирнуто.

Правно тумачење о својини оца и деце даваће врховни судови федералних јединица.

Уз члан 6

а) Став 1 члана 6 треба разумети тако да се ствари изузимају од стране судског изасланика приликом спровођења конфискације;

б) тачком 3 става 1 могу се користити само земљорадници. Под земљорадником треба разумети оно лице, коме је земљорадња главно занимање;

в) повластица из тачке 3 става 1 не односи се на конфискацију градских кућа, када се ради о власницима којима земљорадња није главно занимање;

г) при конфискацији градских кућа обезбеђује се стан неопходан за живот осуђеном и његовој ужој породици у смислу ст. 2;

д) став 2 треба разумети да је њиме обухваћено и издржавање малолетне деце, ако је мајка неспособна за рад и док се не врати хранилац;

ђ) ако лице осуђено на лишење слободе и конфискацију нема никог од уже породице који би се бринуо о стварима изузетим од конфискације у смислу члана 6 потребно је поставити стараоца;

е) повластице из члана 6 не односе се на лица из члана 30 овог Закона.

Друга реченица тачке 2 члана 6 важи само у случају потпуне конфискације.

Уз члан 7

Пријаве о потраживању трећих лица подносе се суду који спроводи конфискацију, а овај суд је обавезан поред објаве на судској табли из члана 17 да преко „Службеног листа“ позове повериоце да у року од 15 дана пријаве своја потраживања.

Уз члан 13

Под надлежном управом народних добара треба увек разумети окружну управу народних добара, а ако ова не постоји онда земаљску управу.

Уз члан 15

Пресуде је довољно слати у изводу — само диспозитив. То исто важи и за пресуде из ст. 3 члана 28. Извод пресуде о конфискацији треба да се објави у „Службеном листу“. При томе навести назив суда који спроводи конфискацију.

Војни судови и команде морају послати, у смислу става 3 члана 28, све пресуде у изводу надлежним судовима ради спровођења конфискације, без обзира на то да ли су то до сада учинили.

Ако нема осуђеног нити овај има стараоца пресуда ће се предати једном члану уже породице осуђеног.

Под надлежним јавним тужиоцем разуме се Окружни јавни тужилац.

Уз члан 16

Суд спроводи конфискацију само на основу извршне пресуде а не и на основу аката других власти у којима се позива на постојање такве извршне пресуде, изузев ст. 1 чл. 28.

Уз члан 20

Конфискација се сматра завршеном од дана потписивања записа о спроведеној конфискацији.

Уз члан 23

Излучне праве захтеве треба третирати као редовне тужбе и у погледу таксе, изузев грубе погрешке судског изасланика, о чему одлучује суд.

У случају секвестрације или конфискације заједничке имовине деобу исте врши суд.

Уз члан 28

Став 1 који говори о стрељаним, убијеним, погинулим или побеглим треба сматрати да важи и за умрле пре него што их је стигла казна.

Суд не треба да испитује да ли је неко одиста стрељан, убијен, погинуо или побегао или умро, јер је то искључива надлежност народних одбора.

Ако народни средски одбори у смислу ст. 1 чл. 28 располажу пресудама треба исте да доставе заједно са пописом непокретне имовине.

Претседник: Има ли ко какву примедбу?

Јосип Рус: Што се мене тиче ја сам сагласан са предлогом и мислим да је он добар и да ће помоћи оно што се њиме желело, тј. да ће се, због тога што је закон концизан и кратак, поступак код судова олакшати и омогућити једнообразност поступања.

Миле Перунчић: И ја сам сагласан да ће ово тумачење добро послужити органима који спроводе закон.

Претседник: То значи да предлог тумачења закона о конфискацији усвајамо. Има ли ко против? (Нема). Према томе, и ово тумачење упутићемо Претседништву АВНОЈ-а на коначно решење.

Пошто је овим исцрпен дневни ред, закључујем данашњу седницу. (Седница је закључена у 12,30 часова).

BILTEN
ZAKONODAVNOG ODBORA
PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE

(10 avgusta — 25 oktobra 1945)

1 SEDNICA

(10 avgusta 1945)

Početak u 9,15 časova.

Pretsedavali dr Siniša Stanković, narodni poslanik, i Moša Pijade, predsednik Zakonodavnog odbora Privremene narodne skupštine DFJ.

Prisutni: Vladimir Simić, dr Dragoljub Jovanović, Krsto Filipović, Momčilo Đurić, Miloje Milojević, Miloš Minić, Mitra Mitrović-Dilas, Lajčo Jaramazović, dr Dušan Nedeljković, Radovan Grković, Pavle Simić, Miloš Carević, Svetozar Krstić, Jefto Pavić, dr Branko Čubrilović, dr Jože Vilfan, Dušan Kveder, France Lubej, Miha Marinko, Maks Krmelj, Petar Stante, Josip Vidmar, dr Metod Mikuž, Josip Rus, dr Maks Šnuderl, Franco Svetek, Marijan Stilinović, dr Miloš Žanko, Đuro Salaj, Josip Cazi, Vujo Kosovac, Ivan Božičević, Jefto Šašić, Nada Sremec, dr Hinko Krizman, Pavao Poernić, Triša Kaclerović, Đuro Tiljak, Šimo Balen, Joza Milivojević, Ivan Rehorović, Jerko Zlatarić, Dane Škarica, Metodija Andonov-Čento, Petar Piruze, Kemal Agoli, Epaminond Popandonov, Todor Stojanov-Zvezdin, Sava Medan, Rato Dugonjić, Šimo Eraković, Miloš Rašović, Pero Krstajić, Panto Mališić, Savko Dukanac, Ilija Stojanović, Dragoljub Prodanović, Dragoljub Ilić.

Pretsedavajući dr Siniša Stanković: Dozvolite, iako nisam najstariji među vama, da otvorim ovaj prvi sastanak Zakonodavnog odbora. Dnevni red je konstituisanje Odbora.

Ima li kakvih predloga? (Niko se ne javlja). Onda dozvolite da predložim.

Za predsednika Zakonodavnog odbora predlažem druga Mošu Pijade, koji je kao predsednik Zakonodavnog odbora AVNOJ-a na delu pokazao da je za to mesto među nama bez konkurencije. (Aplauz. — Prima se!).

Za potpredsednike predlažem drugove Vladimira Simića i Josipa Rusa, člana Zakonodavnog odbora AVNOJ-a od njegovog formiranja. (Aplauz).

Za sekretare predlažem drugove Ratu Dugonjića i Šimu Balena. (Aplauz).

Ima li kakvih drugih predloga? (Nema).

Prima li se predlog o konstituisanju Zakonodavnog odbora. (Prima).

Molim druga pretседnika Pijade da nastavi vođenje ove prve седnice.

Pretседnik Moša Pijade: Pre svega da vam se, drugovi, zahvalim na poverenju. Trudićemo se da to poverenje i opravdamo.

Pred nama je prilično težak zadatak. Treba doneti niz važnih političkih i ekonomskih zakona kojima treba što pre da sa ratnog predemo na mirnodopski kolosek života. Mi treba da izvršimo sve pripreme da se što pre održe opšti izbori za Konstituantu.

Vlada je pripremila niz zakona, tako da mi moramo odmah da počnemo rad.

Zato predlažem da se već sutra u 9 časova održi radna седnica sa ovim dnevnim redom:

- 1) pretres Predloga poslovnika Zakonodavnog odbora, i
- 2) pretres Predloga zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji.

Prima li se predloženi dnevni red? (Prima).

Pre nego zaključimo седnicu, molim sekretare da odmah podnesu Pretседništvu skupštine izveštaj o konstituisanju.

Dozvolite da zaključim седnicu.

(Sednica je zaključena u 9,45 časova).

2 СЕДНИЦА

(11 августа 1945)

Почетак у 9,30 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Привремене народне скупштине **Моша Пијаде**.

Присутни: др Бранко Чубриловић, Владо Јањић, Владимир Симић, Вујо Косовац, Дане Шкарица, Драгољуб Илић, др Драгољуб Јовановић, Драгољуб Продановић, Душан Кведер, др Душан Недељковић, Ђорђе Андрејевић-Кун, Ђуро Салај, Епаминонд Попандонов, Иван Рехоровић, Илија Стојановић, Јетфо Павић, др Жеже Вилфан, Јосип Видмар, Јосип Рус, Јосип Цазн, Јоза Миливојевић, Кемал Аголи, Макс Крмељ, др Макс Шнудерл, др Метод Микуж, Методија Андонов-Ченто, Милоје Милојевић, др Милош Жанко, Милош Минић, Милош Царевећ, Митра Митровић-Ђилас, Нада Сремец, Павле Савић, Панта Малишић, Перо Крстајић, Петар Пирузе, Раја Недељковић, Савко Дуканац, Симо Ераковић, др Синиша Станковић, Светозар Крстић, Тришко Жугић, Триша Кацлеровић, др Хинко Кризман, Франце Светек, Франце Лубеј, Шиме Бален;

Потпретседник Владе ДФЈ Милан Грол, Министар пољопривреде др Васо Чубриловић.

Претседник: Отварам другу седницу Законодавног одбора. Записник данашњег састанка водиће друг Рато Дугоњић. Молим друга записничара да изврши прозивку чланова да бисмо утврдили имамо ли кворума.

Записничар **Рато Дугоњић** врши прозивку чланова Законодавног одбора.

Претседник: Пошто је прозивком утврђено да седници присуствује довољан број чланова, можемо прећи на решавање. Данашња седница заказана је са следећим дневним редом:

1) претрес Предлога пословника Законодавног одбора Привремене народне скупштине Демократске федеративне Југославије;

2) претрес Предлога закона о аграрној реформи и колонизацији.

Пошто је предлог пословника умножен и раздeљен члановима, мислим да можемо прећи одмах на претрес у начелу. Жели ли ко да говори? (Не јавља се нико). Прелазимо на претрес у појединостима.

Ја ћу читати члан по члан и молим ко шта има да примети нека се јави.

Изволите саслушати предлог за члан 1 (ч и т а):

(Текст првобитног предлога пословника Законодавног одбора није сачуван).

(У дискусији о члану 1 учествовали су др Синиша Станковић, др Јоже Вилфан, Јосип Рус, др Драгољуб Јовановић, Милош Минић и Моша Пијаде, али говори нису сачувани.)

Претседник: На основу примедба и предлога говорника предлажем нову редакцију члана 1 (ч и т а):

Члан 1

Законодавни одбор решава:

а) о свим законским предлозима које Претседништву Привремене народне скупштине или непосредно Претседништву Законодавног одбора пути Влада или поједини посланици;

б) о ревизији привремених одлука и уредаба итд. законског значаја, донесених од Националног комитета и његових повереништава односно Владе и њених министарстава;

в) правној материји која је регулисана законима, уредбама правилницима итд., који су били на снази у часу непријатељске окупације (до дана 6 априла 1941 године);

г) о озаконивању уредаба које се односе на целу земљу;

д) о тумачењу закона те одлука и уредаба итд. законског значаја.

Има ли примедба на ову редакцију? (Нема). Има ли ко п р о т и в ? (Нема).

Изволите чути члан 2. (Ч и т а):

Члан 2

Законодавни одбор бира себи већином гласова претседника, два потпретседника и два записничара. Одбор се дели по потреби на отсеке (пододборе).

Жели ли ко да говори? (Не јавља се нико). Прима ли се члан 2? (Прима). Има ли ко п р о т и в ? (Нема). Прелазимо на члан 3. (Ч и т а):

Члан 3

Свака у Законодавном одбору заступана група шаље по једног члана у Претставнички одсек, који сазива претседник у циљу споразумевања ради дневног реда, ради избора одборских часника и отсека и уопште ради руковођења одборским пословима. Ако се не постигне споразум у Претставничком одсеку онда се примењују прописи Пословника.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

Изволите чути члан 4. (Ч и т а):

Члан 4

Позиви на седнице одборске (отсека) објављују се члановима на месту нарочито за то одређеном у згради Скупштине, а имају се доставити лично сваком члану, ако при закључку последње седнице није био утврђен дан наредне седнице.

Прима ли се члан 4 како је прочитан. (Прима). Има ли ко против? (Нема). Изволите чути члан 5. (Ч и т а):

Члан 5

Одбор може решавати ако је присутна $\frac{1}{3}$ чланова, а отсек ако је присутна $\frac{1}{2}$ чланова. Претседник води списак присутних. Место чланова одбора (отсека) могу учествовати заменици из исте групе. Они имају пред почетак седнице да јаве претседнику кога замењују.

Пуноважни закључци доносе се већином гласова присутних чланова. При равној подели гласова, предлог се сматра одбаченим.

Жели ли ко да говори? (Др Синиша Станковић: Молим за реч.)

Др Синиша Станковић: Ја бих предложио да се у овоме члану измени одредба о томе да се пуноважно на седници може решавати ако је присутна половина чланова, јер је по мом мишљењу недовољно за решавање једна трећина.

Претседник: Ја молим да се прими како је предложено, јер често имамо тешкоћа око кворума пошто већина чланова Законодавног одбора није увек у Београду. Зато у ниљу експедитивнијег рада Законодавног одбора предлажем да се ово усвоји, како је предложено. Прима ли се члан 5 како је предложен? (Прима). Има ли ко против? (Не јавља се нико).

Можемо прећи на члан 6. (Ч и т а):

Члан 6

О седницама одбора и Отсека води се кратки записник у коме се бележе писмено предати предлози и одлуке. Кратки записник чита се на почетку наредне седнице.

О седницама одбора воде се и објављују и стенографске белешке.

Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Молим да саслушате члан 7. (Ч и т а):

Члан 7

Отсеци имају 5—15 чланова, према решењу Одбора. Они бирају између себе претседника, потпретседника и записничара, а осим тога за сваки предмет известноца Отсека.

Ако претседник Отсека на позив претседника Одбора не би сазвао одмах седницу за решавање предлога упућених Отсеку, претседник Одбора има право сам или преко свог заменика, којег именује у ту сврху, да сазове и води седницу Отсека.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се члан 7? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Прелазимо на члан 8. (Чита):

Члан 8

Седницама Законодавног одбора могу присуствовати сви посланици и министри и од Претседништва легитимисани новинарски извештачи. На седнице одбора и отсека могу се звати и стручњаци, да се чује њихово мишљење.

Прима ли се члан 8. (Прима). Има ли ко против? (Нема). Изволите чути члан 9. (Чита):

Члан 9

Законодавни одбор општи са министрима преко свог претседника или преко чланова, које за то одреди.

Отсеци опште са Владом непосредно на седницама, а писмено преко претседника Законодавног одбора.

Прима ли се члан 9 како је прочитан? (Прима). Прелазимо на члан 10. (Чита):

Члан 10

Законодавни одбор и отсеци састају се у згради Народне скупштине али отсеци могу држати своје седнице и у министарствима.

Прима ли се члан 10? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Изволите чути члан 11. (Чита):

Члан 11

О Законским предлозима у смислу члана 1 води се у Законодавном одбору начелни претрес тако да говори најпре од сваке групе у име њезино по један говорник највише сат, а затим појединачни говорници највише пола сата. Говорници свих група имају да се јаве претседнику одмах на почетку претреса. Чим они сврше, Одбор може решити колико ће још од пријављених појединачних говорника да говори.

Прима ли се члан 11 како је прочитан? (Прима).

Прелазимо на члан 12. (Чита):

Члан 12

Претрес у појединостима врши се по члановима законских предлога. Колико ће говорници говорити у појединачном претресу одређује претседник.

Ако се ради о опширним законским предлозима, који су пре њиховог подношења били предмет дискусије у стручним комисијама, претрес у појединостима врши се по главама законских предлога и тако се по њима и гласа, ако претседник не сматра за потребно да се гласа о сваком члану посебице, или то не затражи најмање 5 чланова Одбора.

Има ли примедаба? (Нема). Наш рад иде веома глатко.

Прелазимо на члан 13. (Ч и т а):

Члан 13

Министри или њихови претставници имају у Одбору и отсецима право на реч кад год се јаве, па и пошто се закључи претрес.

Прима ли се и овај члан без дискусије? (Прима).

Прелазимо на члан 14. (Ч и т а):

Члан 14

При претресу у појединостима сваки члан Одбора (Отсека) има право стављати предлоге за измену и допуну појединих чланова (амандмане) који морају бити писмено формулисани и предати претседнику.

Прима ли се члан 14? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

Изволите чути члан 15. (Ч и т а):

Члан 15

У Одбору се гласа дизањем руке. Поименично се гласа када се гласа о законским предлозима у целини и када то нареди сам претседник, или то жели половина присутних чланова.

Прима ли се члан 15? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

На реду је претпоследњи члан 16. (Ч и т а):

Члан 16

Претседник, односно потпретседник, или у случају да је цело Претседништво спречено, најстарији члан Одбора (Отсека) руководи седницама и одржава ред за време претреса. У том погледу има он сва права и дужности које Пословник Привремене народне скупштине признаје претседнику Скупштине.

Дневни ред седнице Одбора (Отсека) утврђује се по предлогу претседника, решењем Одбора (Отсека) без претреса. Дневни ред може се мењати само истим путем.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се како је прочитан? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Молим вас да саслушате члан 17. (Чита):

Члан 17

Уколико овај Пословник друкчије не прописује, имају се аналогно примењивати прописи Пословника Привремене народне скупштине.

Пословник Законодавног одбора може се допунити и изменити само решењем Законодавног одбора.

Прима ли се члан 17 како је прочитан? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

Стављам Предлог пословника Законодавног одбора на гласање у целости. Прима ли се? (Прима). Објављујем да је пословник једногласно примљен.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес Предлога закона о аграрној реформи и колонизацији.

Пошто је законски предлог отштампан и са образложењем раздeљен члановима Законодавног одбора, сматрам да га не треба читати већ да можемо прећи одмах на дискусију у начелу.

(Предлог закона о аграрној реформи и колонизацији са образложењем видети на стр. 505 „Трећег заседања АВНОЈ-а и Привремене народне скупштине“, — стенографске белешке — издање Президијума Народне скупштине ФНРЈ.)

Жели ли ко да говори? Дајем реч потпретседнику Владе г. Милану Гролу.

Потпретседник Владе ДФЈ Милан Грол: Ја сматрам да би ову врло важну и осетљиву материју, коју третира овај законски предлог, требало проучити а не да о тако важној ствари решавамо на препад, на брзину. Мислим да је то општи интерес, да је то у интересу саме ствари.

Претседник: Има реч Јефто Павић.

Јефто Павић: Ја се придружујем предлогу г. Грола и сматрам да би било паметно да се овај законски предлог, због своје озбиљности, простудира ако не у одбору, а оно у једном отсеку бар још 24 часа. И ја се плашим да ћемо ову ствар решавати на брзину.

Претседник: За реч се јавља др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић: Ко је год прочитао овај законски предлог могао се уверити да је закон врло јасан. Ми га ипак нећемо моћи да свршимо данас, ми ћемо о њему сигурно дуго дискутовати, и ја предлажем да та дискусија почне, да саслушамо Министра пољопривреде, да ми овде претресемо општа начела законског предлога да би се другови који нису стручњаци могли упознати са најважнијим стварима.

Претседник: Ја нисам поставио задатак да данас пре подне изгла-само овај закон. Ја само видим да имамо мало дана, а више закона. Не видим потребу да се овај закон шаље у неки отсек ради проучавања. Тај отсек састојао би се ионако од неколико људи Законодавног одбора. Не знам шта бисмо тиме добили. На изради овог закона ми смо радили око 2—3 месеца и он управо долази из стручне комисије. Зато ја потпуно примам предлог др Драгољуба Јовановића да ми овде чујемо шта се мисли о овом законском пројекту и да саслушамо Министра пољопривреде. Слажете ли се с тим? (Слажемо се).

Има реч Министар пољопривреде др Васо Чубриловић.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Основна начела на којима је израђен овај законски предлог и оно што нас је руководило да поднесемо овакав законски предлог била је вековна тежња нашег сељака да земља коју обрађује дође у његово власништво. Последњих 150 година често су спровођене аграрне реформе. Како су се поједине наше земље ослобађале, оне су почињале да решавају питање аграрне реформе, почев од 1918 па до 1941 године. Али то решавање аграрне реформе није било потпуно и, често пута, било је решавано из политичких, личних и партиских разлога итд. И ми смо ушли у рат 1941 године као једна од аграрних најнасељенијих земаља у Европи. Док је у Великој Британији на један квадратни километар долазило 19 становника, у Немачкој 51, у Француској 45, код нас је било 68. Нагло множење нашег сељачког становништва код нерешеног аграрног питања и слабог одлива у градове услед споре индустријализације, учинили су да је проблем пренасељености нашег села постао по стару Југославију врло акутан. Остале су и велике разлике у подели земљишног поседа. По статистици од 1931 године, од 2,000.000 газдинстава у Југославији преко 68% имало је посед мањи од 5 хектара. У исто време 337.429 сеоских газдинстава од 1—2 хектара имало је свега 540.369 хектара земље, док је 208 великих поседника, који су имали 300 хектара, имали укупну површину од 389.826 хектара. Код нас је нарочито у богатијим пределима земља била сматрана као средство за зараду, за капитализацију пословним људима. Трговци и индустријалци, јавни радници куповали су земљу и стварали имања која су обрађивали преко најамне радије снаге. Велике површине наше земље налазиле су се у мртвој руци цркава, задужбина и других установа. Број таквих имања тешко се може утврдити. Сада смо добили велику земљу од немачких фашиста одлуком АВНОЈ-а новембра прошле године. Све је то навело Владу да приступи решењу аграрног питања. Ми смо сматрали да се треба држати основног начела да земља треба да припадне онима који је обрађују. Руководи се тим начелом, по закону се одузима земља свима онима којима земљорадња није главно занимање. Ми нисмо ипак то спровели консеквентно и узели сву земљу. Ми смо предложили да један део те земље у неким случајевима не буде одузет. На пр.: један сеоски син

сврши школу и постане лекар, адвокат или професор и он по закону о наслеђу добија очевину, рецимо 20 хектара. Сада он не може држати тих 20 хектара, али та земља не улази у земљишни фонд, него се враћа члановима породице, који су остали земљорадници. Било је таквих интелектуалаца који после школовања нису имали обзира према својој браћи на селу, па је оваква одредба сасвим оправдана. Ми смо такође оставили земљу и оним лицима која су имала земљу на селу до 5 хектара. То је довољно велико имање за једног човека који има љубави за земљорадњом, да, поред свог градског посла, уреди и угледно имање, воћњак, башту итд.

У питању обештећења ми смо пошли од чисто социјалног становишта. Они појединци који нису имали пољопривредна имања ради капиталисања и зараде, или та имања нису остаи старих феудалних односа, или нису имања мртва, имају права отштете и држава ће им дати ту отштету, с тим да насељеници који добију земљу даду један мали допринос из кога би се исплатила та отштета. Што се тиче имања организованих на експлоатацији других или имања која су остаи старих феудалних односа и имања мртве руке, ми смо сматрали да заједница има права да узме имања без обештећења и тако смо предложили. Сматрамо да је то социјално и праведно јер та имања нису лична зарада, него су резултат коришћења других или допринос народних добротвора, као што су то имања манастирска и задужбинска. То су имања која је заједница тим установама дала и има права да узме без икакве отштете.

У питању сељачких поседа постављен је максимум од 20—35 хектара. Ту су остављене широке могућности земаљским владама да према локалним потребама нађу решење како је најзгодније.

Затим смо пошли од становишта да земљу треба дати онима који је хоће да обрађују. Та се земља одмах преноси на онога који је добија. То више неће зависити од воље појединца, као што је било у старој Југославији.

Пошли смо са становишта да у погледу добијања земље имају првенство борци. Старо је правило да се у ратовима најбољим јунацима даје земљиште. Али то није никакво награђивање за учињене услуге. Народноослободилачки покрет не сматра да тиме награђује своје борце у оном начину како је то радила стара Југославија, која је обећавала борцима по 5 хектара земље ако се боре, већ Народноослободилачки покрет сматра да је његова дужност да се брине о борцима са села или њиховим породицама, који су дали све од себе да ова земља остане независна и којима се сад омогућује да се понова врате оним занимањима која су имали пре рата. То је разлог што је унесено, да се првенствено земља додељује борцима Народноослободилачке војске. Предложено је да се из државног фонда одвоји 500.000 јутара земље за колонизацију бораца Народноослободилачке војске. Из тог фонда ми пред-

виђамо и одвајамо један добар део земље за потребе Савезне владе, земаљских министарстава и других јавних државних установа итд. То је због тога што наш средњи ситан сељак неће бити у стању да рационализује производњу. Држава мора на својим имањима да производи квалитетно семе и квалитетну стоку и да пружи могућности за оспособљавање стручног особља.

На крају наша земља је у геофизичком погледу разноврсна и сва та питања нису се могла регулисати једним законом. Ми смо то све узели у разматрање и у оквиру тих основних начела оставили смо широке могућности појединим земаљским владама да својим законима регулишу та питања. Надамо се да ће овај закон, како је замишљен, испунити све задатке и решити једном за увек проблем земљишног поседа код нас и омогућити нашем сељаку један здравији привредни развитак, него што је имао досада.

Претседник: Дозволите и мени да кажем неку реч у начелној дискусији.

Сасвим је очигледно да једна народна власт, као што је ова наша, мора првог часа после потпуног ослобођења земље да реши такво питање које се тиче једног огромног броја нашег становништва — сељаштва. Сељаштво, учествујући онако многобројно и потпуно у Ослободилачком рату са правом очекивало је да на крају рата буде решено аграрно питање. Сасвим је јасно, и ја се слажем с тим, да многи наши борци, који су полазили у борбу против окупатора и његових слугу нису ишли са намером да једног дана затраже награду и плату. Али њима је лебдела пред очима демократска и федеративна Југославија у којој ће сељаштву бити пружене све могућности за достојан живот и за напредак и благостање. Према томе, ми смо дужни да се одужимо сељаштву које је у овој гигантској борби поднело свесно и са таквим пожртвовањем тешке и велике жртве. Наша је обавеза да што пре овај закон донесемо.

Ми хоћемо колико год је могућно више да дамо земље сељаку који је нема и оном многобројном делу нашег сељаштва који има испод 5 хектара. Исто тако одредбама овог закона ми пружамо максималну заштиту и средњем сељаштву, иако не ударамо оштро и према богатом сељаку. Када се ради о одузимању вишка земљорадничког поседа преко једног максимума, наш закон предвиђа отштету — откуп. Онај ко земљу држи као рентијер и обрађује је најамном радном снагом, тај по овом закону не добија никакву накнаду. То је исто тако једна сасвим оправдана мера, коју ће наш народ правилно разумети и одобрити.

У основи овог пројекта провејава принцип да земља припада онима који је обрађују. Али стопроцентно није могућно тај принцип спровести због тога што морамо да задржимо извесне површине за државу, баш ради интереса оног малог и средњег сељака кога ћемо снабдети земљом. У интересу целокупне наше пољопривреде, а да се тај мали и средњи

сељак може да користи тековинама науке, машинама, одабраним сeмeном, одабраном стоком итд., ми смо те извесне површине задржали. Исто тако морамо задржати и извесна земљишта да се помогне исхрана градова и зато смо предвидели у околини великих предузећа и градова да се остави извесно баштенско земљиште које би обрађивали радници и намештеници, што би олакшало исхрану тог становништва. Исто тако за извесне социјалне, научне и друге сврхе предвиђено је земљиште.

Нарочито треба истаћи оно што је предвиђено у члану 2 овог законског предлога да додељено земљиште прелази у приватну својину лица и да се одмах уписује у земљишне књиге. Ово је предвиђено због тога што је некада у старој Југославији исто тако давано земљиште у приватну својину, али има оних којима још увек није то земљиште додељено. Али ми, иако дајемо земљиште у пуно власништво, ми ипак морамо извесна ограничења ту да унесемо. Ми не можемо да се дезинтересујемо судбином те земље. Не можемо допустити да сутра-дан после укњижења онај ко добије оде првом кафецији или неком другом и даје у закуп као што је то било у Војводини, а он проводи кафански живот и не ради. Зато смо ми ту утврдили овако: „Земљиште додељено по овом закону не може бити за рок од 20 година раздељено, продато, дато под закуп или заложено ни у целини ни делимично.“

Као што видите из овог пројекта закона ми нисмо стали на становиште колективизације. Ми смо стали на становиште да сељаку дамо земљу у приватну својину и то одмах да му се упише. Али предвиђена је таква могућност да људи који добију земљу могу својевољно да изразе жељу да се групишу и обрађују заједно по дугорочном уговору који они између себе закључе.

У погледу земље која се оставља неземљорадницима имао бих да кажем ово. Земља је остављена до 5 хектара и онима који желе да се баве земљорадњом као споредним занатом. Мислим да је то потребно и због унапређења наше пољопривредне производње јер је врло чест случај да се баш на таквим имањима подижу узорни воћњаци, пчелињаци, поврћњаци и томе слично. Најзад, желео бих да вас обавестим и о томе да се ових дана са разних страна покрене питање имовине цркава и манастира. Ја сам чак добио једно писмо од надбискупа Степинца у коме се он позива на право цркве и на конкордат, желећи да одбрани црквене поседе. Међутим, уверен сам да се неће наћи ухо које би хтело да слуша те приче о праву цркава на огромне поседе, о томе да ту земљу не треба доделити онима који су је стољећима обрађивали. Јер ми врло добро сви знамо да црквена имања нису обрађивали калуђери, већ најсиромашнији сељаци. Ми смо од Архиепископског синода Српске православне цркве и од надбискупа Степинца примили петиције да се црквама оставе сва садашња имања, што ми не можемо прихватити, јер не би било право да и даље на тим имањима за рачун калуђера раде беземљаци и сељачка сиротиња. Ако кога интересују ове петиције може

их добити, а да их овде читамо нема места, јер би нам својом опширношћу одузеле доста времена. (Видети прилоге на крају књиге).

На крају хтео бих да нагласим то да ће ово бити уствари основни закон, закон који даје основне директиве, а да ће земаљске власти спроводити аграрну реформу према својим специфичним приликама, а на основу својих земаљских закона о аграрној реформи и колонизацији.

Молим да се овај закон прими како је предложен, јер је то наш дуг сељачкој сиротињи.

Има реч др Хинко Кризман.

Др Хинко Кризман: Ја желим да истакнем само то да сам увјерен да овакав закон не би требало одмах доносити, да не би требало с тим тако журити. Овом приликом ја желим искрено да упозорим на тешкоће на које ћемо наићи у спровођењу овога великога посла. У Министарству колонизације нема још ни примитивног апарата који би ту колонизацију требало да изврши. Овим законом се не расправља питање немачких земљишта и колонизације него стотине хиљада малих интересената који ће бити погођени или који ће мислити да су погођени. Мој би приједлог био да се закон ограничи на материју великог посједа, на земље које су добијене путем конфискације и на немачке земље и да што боље и потпуније израдим оне одредбе које ће говорити о колонизацији и збрињавању наших бораца. Ја мислим да ми добро не чинимо кад овако неприпремљени приступамо извођењу или дефинитивном рјешавању тако опсежних проблема као што су наша аграрна реформа и колонизација.

Претседник: За реч је јавља потпретседник г. Грол. Изволите.

Потпретседник Владе ДФЈ Милан Грол: Ја се слажем са предговорником, и могао бих само извесне ствари да нагласим. Поставља се питање брзине и ефикасности. То двоје ретко иду заједно. Из цитирања ранијих предговорника који су износили податке како је то учињено у другим земљама, изводи се закључак да је то аграрно питање свршено. Питање је само да ли су ти подаци тачни. У сваком случају немојте се варати да смо закаснили. Ја жалим овога пута што колективисти у овом случају нису доследни колективисти. Код великих поседа који претстављају органску целину треба их тако решавати да се не полази од интересената, него од самог објекта. Такви случајеви треба да се решавају на задружној основи, пошто има објеката које не треба цепкати, јер ће се економски упропастити. Такви су у првом реду велики поседи везани за индустрију која искоришћује пољопривредне производе, као што је то случај са поседима у западној Бачкој. Тај економски интерес у овим моментима не сме се запостављати. Онда, велико је питање како ће се на тим имањима, укључујући и напуштену земљу Немаца, снаћи наши људи, који су радили под сасвим другим условима и другом техником.

Друго питање које желим да нагласим јесте питање првенства додељивања земље, које је дато борцима. По мом схватању, у погледу првенства треба створити две категорије. Треба дати првенство онима који су страдали у борби, али и првенство онима којима је у питању егзистенција. На пример, може се догодити да један борац који има 6—7 хектара земље тражи да добије још да би имао 10, а ми имамо много породица које имају свега 2 или 3 хектара па и мање. Ако не буде постављено питање егзистенције као првенствено, онда може подбацити аграрна реформа.

Трећи моменат који мислим да заслужује нашу пажњу јесте колективизација села. Већ поодавно се инсистира на томе. Створене су извесне задружне институције, задружне организације за које је питање, велико питање, јесу ли оне принудног или добровољног карактера. Са коликом се жустрином на томе ради добија се утисак да је та директива вишемање обавезна, да се на колективизацију села врши притисак, да се људи приморавају да ступају у задруге, у колективе. Ја мислим да то није довољно мудро, ма да има извесних елемената који дозвољавају могућност колективизације у смислу да се на задружној основи користе велики поседи, који су економске целине, али и то никако не принудно.

На крају, хоћу да споменем и питање одузимања земље неземљорадницима. Ја сматрам да би требало водити рачуна о људима који су добри организатори, који су способни да усавшавају пољопривредну производњу, који уживају у пољопривредном раду. Те људе не треба лишавати земље, те људе не треба уклонити и онемогућити као организаторе на селу, као организаторе сеоске привреде. То су разлози, по мом схватању, несумњиво важни да би према тим људима требало имати блажи третман.

Претседник: Има реч Епаминонд Попандонов.

Епаминонд Попандонов: Ја имам да поднесем један предлог. Предлажем да се дискусија прекине и да се овај закон одмах прими, јер на њега чекају борци и сиромашни сељаци широм земље. Толико сам имао да кажем.

Претседник: За реч се јавља друг др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић: Ја сам малопре рекао да је закон јасан, али бих овом приликом желео да додам да он није само јасан него да је овај закон врло добар и да ће створити врло пријатну атмосферу. На њега се годинама, деценијама чекало. Али при свем том, и пре свега, овај законски пројекат има један политички карактер. Ми то не можемо да кријемо и нећемо сакрити, ма како се неки од нас трудили. То се очигледно назире и из ове дискусије. Што се мене лично тиче, ја довољно отворено говорим и инсистирам на политичком карактеру овога закона.

Али, ја бих овде прво хтео да се задржим на питању земљишног максимума. Границе у погледу величине поседа предвиђене овим законским пројектом, који ће као што је наглашено, бити основни закон на основу кога ће свака наша федерална јединица према својим специфичним приликама прописати норме у оквиру ових, да границе поседа предвиђене овим законом морају да задовоље свакога ко воли ову земљу. Да су те границе разумне, довољно је истаћи да је у програму Народне сељачке странке и у програму Стамболиског био предвиђен максимум од 30 хектара. А, ево, под претседништвом маршала Тита омогућава се максимум од 35 хектара. Кад ова чињеница буде објављена, умириће се многи духови који су били узнемирени због разних гласова који су протурани иако се желело да скрива и одриче политички карактер овог закона. Поред тога, добро ће деловати и то што онај који добија земљу биће уписан одмах као њен сопственик. А то није мала ствар. Исто тако, мислим да је разумно што је предвиђена могућност да они који сматрају да могу да раде своју земљу иако им земљорадња није искључиво занимање да ће им то закон обезбедити.

Затим, ја сматрам да би требало одредити број оних који ће по овом закону бити експроприсани да знају да треба да поднесу жртве. Уопште питање спровођења у живот аграрне реформе и колонизације је у суштини врло компликовано питање. Техничко извођење овог великог и важног посла трајаће несумњиво дуго и потребно је да га свака федерална јединица спроводи према својим приликама. Ни у погледу темпа рада на томе не треба форсирати, не треба се много журити, јер биће много тешкоћа. А кад ми извршимо аграрну реформу и колонизацију настаће многа питања од не мале важности, зато се за цео овај посао, а нарочито у погледу техничког спровођења његовог, треба озбиљно унапред припремити. Јавиће се низ проблема међу којима и проблем помоћи малим сељачким газдинствима. Мени се чини да би било корисно створити једну специјалну задружну организацију која би имала да притекне у помоћ малом газдинству и да га оспособи за што рационалнији рад. Исто тако је важно приликом колонизације водити рачуна о потреби што правилнијег насељавања људи, јер је врло важно и за пољопривредну производњу и за сам живот колониста који су живели по брдима и под другим условима у какве ће нове услове живота и рада прећи, јер за брђанина прелазак у равницу претставља велики преокрет у привређивању и уопште у начину живота. Биће ту много тешкоћа о којима се приликом спровођења аграрне реформе и колонизације мора водити рачуна. Но све те тешкоће не треба да нас омету нити да нас поколебају у нашој спремности, у нашој дужности да овај закон што пре спроведемо у живот.

Претседник: Има реч Милош Минић.

Милош Минић: Ја нисам мислио да говорим, али ме је изазвао господин Грол. На примедбу г. Грола о колективизацији и на алузије које

он чини ја ћу рећи само то да се нико неће на силу терати да ступа у задружне организације, већ да ће се то чинити само добровољно. Ја не разумем због тога ни ову примедбу која је учињена, а још мање замерке које се чине овом закону у коме се у суштини ради о томе да се одузме земља онима који је не раде, и онима који земље имају исувише а да се да онима који су на њој радили као најамници. Овај закон одговара у потпуности схватању наших народних сељачких маса о правди. Зато ће овај закон бити лепо примљен. Он ће бити лепо примљен зато што он хоће да спроведе у живот једно начело да земља припада онима који је раде, који је обрађују. То је политика и тенденција овог закона и никакве друге политике ту нема.

Претседник: Има реч Вујо Косовац.

Вујо Косовац: Ја нећу да дужим, већ хоћу само да нагласим и да вас све овде замолим да је веома потребно што пре донети овај закон, јер хиљаде бескућника на селу чека на земљу коју треба да обрађује. Ти људи треба што пре да сазнају да ли ће моћи пре зиме да дођу до земље и да на њој почну нов живот. Ми смо, на крају, дужни да делом, а не речима, покажемо да смо пријатељи да желимо да заштитимо интересе сеоске сиротиње, да јој хоћемо помоћи. Зато ја молим, поново молим, да много не дужимо са дискусијом већ да закон што пре донесемо.

Претседник: Има реч др Јоже Вилфан.

Др Јоже Вилфан: Желео бих да истакнем само потребу, о којој се мисли мора много водити рачуна, потребу једног перфектног административног апарата чији ће задатак бити брзо спровођење овога закона. Од тог апарата зависиће у многоме како ће се технички спровести компликовано питање колонизације. Иначе што се самог закона тиче, ја сматрам да је он добро састављен, и да ће он одговорити оним задацима који су постављени и које ми од спровођења овог закона очекујемо.

Претседник: Жели да говори друг Лајчо Јарамазовић.

Лајчо Јарамазовић: Ја изјављујем да сам за доношење овог закона и да је он углавном добар и да ће одговарати својој сврси. Ја се осећам побуђеним да овде одговорим на неке примедбе које су у дискусији пале о томе да наши људи неће умети да обрађују напуштену немачку земљу. Ја ћу на то одговорити оним што сам на лицу места, као човек Војводине, већ видео. Ја вас уверавам да су се наши људи који су дошли на имања која су Немци напустили одмах већ од првих дана сјајно показали. Ви бисте требало да дођете да видите како лепо изгледају виноградни, како су њиве узорно обрађене. Нема сумње да је и тим нашим људима данас тешко и да ће се они борити са многим тешкоћама. Ја, као Војвођанин и пољопривредник, са уживањем сам посматрао како ти наши људи, наши нови Војвођани, са љубављу и са великим залагањем обра-

ђују земљу на коју су дошли. Да би они и даље радили са полетом и са одушевљењем, потребно је што пре донети овај закон да би наши људи могли почети што пре да обрађују ону земљу на коју још нису стигли колонисти.

Ми морамо учинити све да сваки комад земље буде засејан и обрађен, а ми то нисмо у потпуности успели ове године, јер није сва напуштена земља добила колонисте. Потреба овог закона је врло велика.

Претседник: Има реч Шиме Бален.

Шиме Бален: Ма да је овдје довољно наглашена потреба доношења овог закона, ја бих томе само додао да народ Лике, Горског Котара и Хрватског Приморја жељно очекује рјешење питања аграрне реформе. Овдје је указивано и на многе тешкоће. Природно је да ће тешкоћа бити, али ја вјерујем да ћемо их ми све савладати, јер када је наш народ могао да се ухвати у коштац са фашистичким окупатором кад је он био на врхунцу своје снаге, моћи ће да преброди и ове административне тешкоће, техничке тешкоће и да ће се обавити сви обимни послови аграрне реформе и колонизације. Ми смо дужни да учинимо све да се овај закон донесе и да се он потпуно спроведе и то што брже, јер је то наш дуг према народу.

Претседник: Има реч Јосип Цази.

Јосип Цази: Ја сматрам да не треба да нагласим да ћу са радошћу гласати за овај закон којим ми рјешавамо једно животно питање нашег села. Аграрно питање је код нас социјално питање, а не само економско и политичко. Ја мислим да га закон првилно и потпуно рјешава. Али, ми нисмо дужни да донесемо само овај закон, него и да учинимо већ сада све што је потребно да се све мјере које овај закон предвиђа могу најефикасније и најбрже провести у дјело. Апарат Министарства колонизације, па и Министарства пољопривреде, треба заиста да учини све да се аграрна реформа и колонизација у најкраћем могућном року проведу. Несумњиво је да има тешкоћа и да ће их бити, али оне само још више треба да нас оспособе за рад који нам претстоји.

Претседник: Има реч др Шнудерл.

Др Макс Шнудерл: И ја поздрављам доношење Закона о аграрној реформи и колонизацији као основног закона по коме ће се аграрна реформа спроводити на читавој земљи, али у свакој федералној јединици по посебним законима који ће се израдити на основу локалних прилика и услова. За нас у Словенији важно је што пре решити и положај виничара, који обрађују винограде у Штајерској а нарочито између Драве и Муре.

Виничари су најсиромашнији и најзаосталији део словеначког народа. Они воде бригу за винограде неземљорадника, банака и велепоседника и примају несразмерно малу награду у природи и новцу. Вини-

чарски однос јесте полуфеудалан. Живећи у највећој беди, у политичкој и општекултурној заосталости, извештан део виничара у појединим местима у очајању чак је поздрављао долазак Хитлера надајући се да ће им можда отуда доћи спас. Но, они ће се сада уверити, да им спас једино може доћи од властитих снага народа. Узети земљу таквим властима и дати је виничарима, значиће излечење народа од једног социјалног зла.

У Словенији и црква има огромне велепоседе и то нарочито у Горењској, где има читаву покрајину од бившег Верског фонда из секвестрираних верских редова по цару Јосипу II, који су предаприлске владе поклониле католичкој цркви. На крају ће сада ипак народ сам да узме ову земљу у своје руке.

Аграрна реформа јесте стварно битни део наше Револуције.

Зато ја поздрављам доношење овог закона и сматрам да је он врло хитан.

Претседник: Има реч друг Крстајић.

Перо Крстајић: Овај законски предлог, који ће сутра ступити на снагу, јесте једна међу највећим тековинама Народноослободилачке борбе. Он се темељи на начелима: земља припада онима који је обрађују; спровођење у живот овог начела гарантује народна власт; власништво земље везано је за обраду земље; аграрна реформа утире пут за пријелаз на задружну обраду земље.

Спровођењем у живот ових начела народна власт ће обезбиједити да се народу врати у власништво она земља коју је он својим рукама деценијама обрађивао.

Код нас у Црној Гори постоје шумски посједи као колективни облик власништва општина, племена, тијела и братстава и они као такви претстављају посебан проблем који ће свакако бити регулисан федералним законом. Вероватно да се и то питање појављивало при изради овог закона и добро је учињено што се њиме не улази у тај проблем. Као што сам рекао, то ће бити регулисано федералним законом према тамошњим приликама и потребама живота.

Поред овог проблема намеће се код нас у Црној Гори — ближе у Санџаку — и проблем чивчија који претставља тешко наслеђе феудалног доба. Тај проблем неправилно је ријешен у старој Југославији и он ће бити такође предмет федералног закона.

Поред овог проблема појављује се и питање имања лица која су се иселила из наше земље, као и питање имања лица избјеглих из наше земље испод режима пре 6 априла 1941 године.

Спровођењем у живот овог закона као и регулисањем свих истакнутих проблема, земљорадници без земље или са мало земље, чивчије, наполичари, избегла лица као жртве реакционарних режима и терора нарочито ће користити тековине Народноослободилачке борбе и по-

здравити овај закон као израз њихових тежња за реализовањем одговарајућег права.

Гласаћу са одушевљењем за овај закон.

Претседник: Има реч Министар пољопривреде др Васо Чубриловић.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ја желим укратко да одговорим на примедбе говорника у овој дискусији.

Прво, ја не могу да увидим потребу одлагања доношења једног овако хитног и важног закона на чему су инсистирали друг др Кризан и г. Грол. Доношење овог закона је веома хитно. Ми смо учинили пропуст, несумњив пропуст, што га већ нисмо још пре 2—3 месеца, а можда и још раније, донели. Што се тиче неког страха од његовог спровођења у живот, ја мислим да за то нема никаквог разлога, јер смо ми у току припрема овог законског пројекта које су трајале 2—3 месеца чинили истовремено и све оно што је било неопходно да би се овај закон могао у потпуности и што пре спровести у живот. Ја исто тако не могу да разумем отпор који се овде показује према мерама које смо предвидели за одузимање земље неземљорадницима изнад 5 хектара. Ми смо тим људима, уколико они воле пољопривреду, оставили могућност да на површини до 5 хектара стварају узорна добра. Ми тим људима нећемо чинити никакве тешкоће. Напротив. У погледу великих имања, нарочито оних која су везана за пољопривредну индустрију, могу да изјавим то да ми никада нисмо мислили да их разбијамо, да их делимо месним аграрним интересима, или да на њима колонизујемо. Ми смо трамо да таква добра треба оставити и на њима развијати пољопривредну индустрију. Ми чак мислимо да од великих поседа створимо велика државна добра, уколико су она досада била целина као што је Ледерерово добро у Чоки, или као што је на крају крајева државно добро Беље, које ми мислимо да још више увећамо припајањем немачке земље.

Ја вас још једном молим, у име предлагача, да овај закон прихватите.

Претседник: Пошто се више нико не јавља за реч, ја бих, с вашим допуштењем, закључно дискусију. Но, ја то не могу учинити пре него што се осврнем на примедбу Потпретседника Савезне владе господина Грола о колективизацији. Ја морам одмах да истакнем да је наш народ за време четворогодишње борбе увидео да само заједничким радом, да се само заједничким напорима могу постићи успеси, и да ће он ићи за својим интересом, да ће он неговати ону навику коју је стекао у току борбе и да ће се сам удруживати и заједнички обрађивати земљу као што је то чинио и за време рата. Као што се то радило у току борбе, тако се без потстицања са стране власти, заузимањем самих колониста и аграрних интересената као и осталих сиромашних и средњих сељака, појављују задруге којима је циљ заједничка обрада земље. Тако је извођење аграрне реформе убрзало развијање једног код нас потпуно

новог, савршенијег облика рада на селу, — сељачких радних задруга, које ће у многоме допринети општем напретку наше пољопривредне производње и, уопште, живота на селу. Ја не знам зашто се онда једној таквој ствари приговара и придаје неки принудни карактер кад ми сви знамо да су сва удруживања за заједничко обрађивање земље вршена код нас потпуно добровољно.

Пошто смо овиме завршили дискусију у начелу, стављам Предлог закона о аграрној реформи и колонизацији на гласање. Прима ли се законски предлог у начелу? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Предлог закона о аграрној реформи и колонизацији једногласно прихваћен у начелу.

Пошто је време поодмакло, ја, с вашим допуштењем, прекидам седницу с тим да је наставимо данас у 17 часова.

(Седница је прекинута у 13,30 часова).

(Наставак седнице у 17 часова)

Претседник: Настављамо седницу продужењем дебате о Предлогу закона о аграрној реформи и колонизацији.

Пошто смо пре подне завршили дебату у начелу, сада ћемо прећи на дискусију у појединостима. Да ли жели ко да говори о чл. 1 и 2? (Не јавља се нико). Пошто се не јавља нико за реч литам: прима ли се чл. 1 и 2 општих одредаба? (Прима). Објављујем да су чланови 1 и 2 примљени.

Прелазимо на чл. 3 који говори о експропријацији. Жели ли ко да говори? Има реч господин Дуканац.

Савко Дуканац: У овом члану, господине Претседниче, у тач. а), говори се да се као велики поседи сматрају таква пољопривредна добра чија укупна површина прелази 45 хектара или 25 до 35 хектара обрадиве земље. Ја бих желео објашњење како се сматра посед чија површина износи 44 хектара.

Претседник: Ако се према тач. а) чл. 3 усвоји дефиниција великог поседа, то јест, да он износи преко 25 ха односно 35 хектара зиратне земље, ја могу рећи да је то још увек велики посед, па би требало максимум смањити.

Епаминиод Попандонов: Другови из Македоније добро знају да се код нас човек са 5 хектара обрадиве земље сматра имућним човеком. Због тога сматрам да би било исувише оставити 5 хектара земље једном човеку који има извесно друго занимање, било да је трговац или занатлија. Сматрам да би тај максимум за неземљораднике требало снизити на 2 хектара.

Претседник: Реч има министар друг Васо Чубриловић.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Приликом ранијих дискусија ми смо о томе дуго расправљали и почели смо од 2 па смо

дошли на 5 хектара. Ми нисмо желели да онемогућимо људима који имају љубави за пољопривреду да могу располагати једним малим поседом. Такви су поседи обично угледни по начину обраде и неге. Стога смо одредили ову границу од 5 хектара. Ми смо рачунали да у Македонији има занатлија, за које је тешко утврдити границу где им престаје занимање као занатлија а где почиње њихова делатност као пољопривредника.

Епаминонд Попандонов: С обзиром на мало земље у Македонији сматрам да би требало смањити ту границу максимума за неземљораднике, јер се у Македонији налази много људи који имају само по пола хектара обрадиве земље.

Претседник: Ми смо стварно имали у виду и ситуацију у Македонији, као и многе оне занатлије који тамо имају извештан посед. Могли бисмо одредити тако да се федералним законима, с обзиром на прилике односно федералне јединице, та граница максимума може снизити и на 3 хектара.

Др Хинко Кризман: Ја не бих хтио да гледам са становишта једнога краја, као што је Македонија, гдје земље има мало. Али, треба повести рачуна и о економима, који имају извјесна пољопривредна огледна добра, а пошто они сами не обрађују него употребљавају најамну снагу онда један економ не би могао да дође под тач. а) према којој би могао да добије минимум од 25 хектара. На тај начин економ би дошао у незгодну ситуацију, ако би се онај максимум од 5 хектара снизио на 2 до 3 хектара.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Велепоседник је онај човек који не живи на имању него истим управља једно административно лице а обрада земље се врши путем најамне снаге. Међутим, економ је лице које живи на имању, па према томе то је земљорадник. Због тога економ долази у тач. а).

Јосип Цази: Одредбе чл. 3 врло су јасне, сем тач. а). Та одредба требало би да гласи: „Велики посед је такво пољопривредно добро чији се власник не бави пољопривредом већ исто искоришћује путем закупа“.

Претседник: За квалификовање великог поседа не долази у обзир само површина него и однос сопственика према земљи. Уколико у неком случају имање не прелази одређену површину онда се узима у обзир однос власника према земљи, то јест, да ли он земљу лично обрађује или је обрађује путем најамне снаге.

Др Синиша Станковић: У тач. д), чл. 3, требало би рећи да вишак земљишног поседа изнад 5 хектара може да утврде федерални закони у граници између 3 до 5 хектара. Због тога бројку 5 треба заменити са „3 до 5“.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ја немам ништа против да у тач. д) чл. 3 уместо „5 хектара“ ставимо „3 до 5 хектара“ чиме би створили могућност да федералне јединице према месним приликама одређују границу изнад које ће се сматрати вишак.

Савко Дуканац: Ја би хтео да додирнем и тачку под б), у којој се предвиђа да се земља изнад одређеног максимума узима и банкама без икакве накнаде. Мислим да би то ишло на штету ситних улагача, с обзиром да су многе банке улагале своје капитале односно резервне фондове у зиратну земљу. На тај начин такве банке доживеле би финансиски крах а тиме би имали штету ситни улагачи. Међутим, банке које су уложиле своје капитале у зграде биле би у повољнијој ситуацији.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: У свом јутрошњем говору ја сам навео случајеве у којима се земља узима без накнаде. Свако ко искоришћује земљу преко најамне радне снаге у циљу зараде ужива уствари земљишну ренту, што ми желимо да онемогућимо. Поставља се питање да ли је праведно и да ли друштва или банке, које су куповале земљу у спекулативне сврхе, заслужују да им се та земља остави и да на тај начин уживају земљишну ренту.

Др Драгољуб Јовановић: Оно што нас је руководило за одузимање такве земље није толико социјални интерес колико и технички. Када је земља у рукама неземљорадника она иде под закуп, а сви знамо да онај ко узима земљу под закуп жели да је искористи до максимума и на тај начин је потпуно исцрпљује, испошћује. Сем тога, многе банке постале су власници зиратне земље само због тога што земљорадници нису могли да исплате своје менице. Због тога је и право да се земља врати земљорадницима.

Савко Дуканац: Ја нисам против тога да се таква земља одузме од банака, али сам за то да се на неки начин ситни улагачи обезбете. Банке које су куповале зграде сачуваће на тај начин своје резервне фондове. Ту се појављује једна мала неправда.

Претседник: Питање ситних улагача не сме да нас задржава у погледу одузимања поменуте земље. Уколико се буде појавило и питање улагача, ми ћемо се побринути да се улагачи, нарочито ситни, заштите.

Јефто Павић: Ја бих предложио, да се одреди нека врста отштете за одузету земљу црквама, манастирима и сличним установама ако пруже доказа да ће средства на име отштете употребити за издржавање установа социјалног карактера.

Претседник: Мислим да таквих установа нема много. Уосталом, држава ће преузети сву бригу око социјалних установа и у погледу социјалног старања.

Мислим да је дискусија о чл. 3 завршена. Прима ли се члан 3 са изменом да се у тач. д) уместо 5 стави „3 до 5 хектара“? (Прима).

Објављујем да је члан 3 примљен са изменом коју је предложио др Синиша Станковић.

Прелазимо на члан 4. Има реч Министар пољопривреде.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ову одредбу смо морали донети да бисмо омогућили да се на поседима који су по овом закону експроприсани може несметано продужити рад, јер ако то не би било, ако би се оруђе однело, ако се са земљом не би добиле и економске и друге зграде не бисмо ништа урадили. Земља се без оруђа и зграда не може обделавати.

Претседник: Ја мислим да је то у реду.

Савко Дуканац: Ја и овде постављам питање обештећења за справе. Јер, ако се земља узима, треба бар дати отштету за оруђе и куће, да ти људи не би остали на улици. Биће и таквих ситуација...

Претседник: Тешко је замислити да ће велепоседници остати на улици. Уосталом, и то ће се регулисати...

Мислим да је дискусија о овом члану завршена. Има ли још кошта да примети? (Нема). Прима ли се члан 4 како је предложен? (Прима).

Прелазимо на члан 5.

Владимир Симић: У овом закону се говори о породицама и одређује се максимум 25 до 35 хектара. Међутим, има породица које живе у задрузи, која броји 30 до 50 чланова. Потребно је правити разлику у броју чланова једне породице.

Јефто Павић: Код нас у Црној Гори има мало обрадиве земље, али има шума, које нису тако густе, па је ова граница мала у упоређењу са густим шумама.

Претседник: О томе ћемо говорити када дођемо на члан који садржи одредбе о шумама. Има ли још ко какве примедбе на чл. 5? (Нема). Пошто примедба нема, питам: прима ли се у целисти чл. 5? (Прима).

Прелазимо на чл. 6. Има ли каквих предлога за измене и допуне? (Нема). Прима ли се чл. 6? (Прима). Члан 6 је усвојен без икаквих измена.

Прелазимо на члан 7.

Др Синиша Станковић: Сагласно измени у члану 3, предлажем да се и овде уместо „5 хектара“ стави „3 до 5 хектара“, јер смо то питање препустили да решавају федералне скупштине својим законима.

Др Драгољуб Јовановић: Али ту треба додати још једну реч која ће ово питање боље разјаснити. Конкретно: иза речи: „преко 3 до 5 хектара вратити“ додати још „односно доделити.“

Претседник: Што се мене тиче, ја бих предлоге прихватио. Шта каже на то Министар пољопривреде?

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: И ја сам сагласан.

Претседник: Онда стављам чл. 7 са овим изменама и допунама на гласање. Прима ли се? (Прима). Члан 7 је примљен.

Прелазимо на члан 8. Има реч г. Грол.

Потпретседник Владе ДФЈ Милан Грол: Цркве морамо третирати исто онако као једно приватно лице које се издржава. Нарочито кад се црква одваја од државе. Треба повести рачуна од чега ће свештеници живети. (Др Синиша Станковић: То је ствар заједнице!). Постоји друго питање, питање одржавања зграда. Овде више није у питању црква као таква него њен инвентар.

Претседник: Зграде ће се одржавати по закону о заштити споменика.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Црквене власти нису никада обрађивале земљу коју су имале. Њима је земља била средство за издржавање путем издавања у закуп. Црквене установе, па макар то били и свештеници, имају да живе од својих верских заједница и ми нећемо ни њима дозволити да уживају ренту од земље. У новој Југославији социјалну бригу преузима на себе држава. Она ће се бринути о сваком грађанину, како у социјалном тако и у духовном погледу. Није потребно да икакве установе мимо државе имају средстава за социјално старање. Због тога је много важније да се земља даде сељацима. Што се тиче бриге за тело и душу својих грађана, држава Двадесетог века стара се о томе, тим пре што је за нас та социјална и културна функција цркве често била штетна у погледу изграђивања ове земље. Уместо да ради на духовном унапређивању својих припадника, црква је често радила против јединства наших народа. Због тога, ова држава нема никаквог рачуна да такве поседе црква не додели земљорадницима.

Потпретседник Владе ДФЈ Милан Грол: Овде нико не може бранити питање поседа црква и манастира у оном облику како је то раније било. Мене интересује чисто уметничка страна, што најбоље познаје Моша Пијале. Потребно је оставити извесну земљу манастирима, чије грађевине претстављају уметничке споменике, како би се ови споменици сачували.

Претседник: Први пут у историји наше земље донет је Закон о заштити природних реткости и уметничких споменика. Старање о томе преузима држава. Према томе, ове уметничке споменике сачуваћемо најбоље средствима и на начин који се предвиђа у закону о заштити уметничких споменика него ако таквим манастирима оставимо 20 хектара обрадиве земље. Ми знамо да је приход од манастирских имања врло мало употребљаван за одржавање тих споменика.

Да ли има још ко какве примедбе на члан 8? (Нема). Прима ли се чл. 8 како је предложен? (Прима). Објављујем да је члан 8 усвојен без икакве измене.

Прелазимо на члан 9.

Има ли примедаба или каквих предлога? (Нема). Питам: прима ли се члан 9 како је предложен? (Прима). Члан 9 је усвојен без измена.

Пошто је време поодмакло, предлажем да данашњу седницу закључимо. (Прима се).

Онда ову седницу закључујем а наредну заказујем за сутра, 12 августа, у 10 часова, са дневним редом: наставак претреса у поједино-стима Предлога закона о аграрној реформи и колонизацији.

(Седница је закључена у 18,30 часова).

3 SEDNICA

(12 avgusta 1945)

Početak u 10 časova.

Pretsedavao Pretsednik Zakonodavnog odbora Privremene narodne skupštine **Moša Pijade**.

Prisutni: Vladimir Simić, Josip Rus, dr Hinko Krizman, Miloš Carević, Đuro Salaj, Triša Kaclerović, Pero Krstajić, Dane Škarica, Joza Milivojević, Ilija Stojanović, Tripko Žugić, Miloš Minić, Svetozar Krstić, Lajčo Jaramazović, Agoli Kemal, Jefto Pavić, Dragoljub Prodanović, Đorde Andrejević-Kun, dr Siniša Stanković, dr Branko Čubrić, dr Dragoljub Jovanović, Šime Balen, Vujo Kosovac, Panto Mališić, Krsto Filipović, Metodija Andonov-Čento, Nada Sremec, dr Maks Šnuderl, Petar Piruze, Maks Krmelj, France Lubej, Dušan Kveder, Petar Stante i dr Metod Mikuž;

Potpretsednik Vlade DFJ Milan Grol, Ministar poljoprivrede dr Vaso Čubrilović, Ministar za kolonizaciju Sreten Vukosavljević.

Pretsednik: Pošto imamo dovoljan broj prisutnih članova, možemo preći na rad. Molim druga sekretara da pročita zapisnik jučerašnje sednice.

Sekretar Rato Dugonjić čita zapisnik sednice održane na dan 11 avgusta pre i po podne.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Zapisnik je primljen. Prelazimo na dnevni red.

Na dnevnom redu je produženje diskusije u pojedinostima o Predlogu zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji. Prelazimo na treći odeljak. Zemljišni fond agrarne reforme i kolonizacije. Na redu je član 10.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 10 kako je predložen? (Prima). Idemo dalje.

Prelazimo na član 11. (Čit a):

Član 11

Od zemljišta eksproprisanih po članu 3 i konfiskovanih zemljišta iz člana 10 tačke a i b, neće se uneti u zemljišni fond zemljišta name-

njena državnim (saveznim, zemaljskim i mesnim) poljoprivrednim dobrima, socijalnim i naučnim ustanovama, kao i tereni za vojne potrebe.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Na redu je član 12. (Č i t a):

Član 12

Iz državnog zemljišnog fonda davaće se obradiva zemlja zemljoradnicima bez zemlje ili sa nedovoljno zemlje u cilju obrađivanja i izdržavanja, i to u mestu i bližoj okolini ili za naseljavanje u nekom drugom kraju.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 13. (Č i t a):

Član 13

Zemlja iz ovog fonda dodeljuje se slobodna od svih dugova i tereta. Sopstvenik ostaje zadužen srazmerno delu koji mu je ostao u vlasništvu. Pitanje dugova i tereta na oduzetim zemljištima rešiće se posebnim zakonom.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 14. (Č i t a):

Član 14

1) Cena zemlje koju će naseljenici dobiti iz ovog fonda izračunae se tako što će se ukupna suma koju će država dati u naknadu za zemljišta oduzeta po članu 3 tačka g i d srazmerno raspodeliti na celokupnu površinu zemljišta ovog fonda.

2) U naknadu za dobijenu zemlju naseljenici će plaćati samo ovako izračunatu cenu.

3) Uslovi dugoročne otplate za dobijenu zemlju odrediće se posebnom uredbom i moraju biti naročito povoljni za bezzemljaše i sitna gazdinstva.

Ima li ko šta da primeti? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na odeljak »IV. Dodeljivanje zemlje« i član 15. (Č i t a):

Član 15

Zemlja će se dodeljivati licima koja na nju imaju pravo prvenstveno u mestu, u kraju u kome žive ili u svojoj federalnoj jedinici.

Ovde se radi o prvenstvenom dodeljivanju zemlje u federalnoj jedinici a razume se da oni imaju uopšte pravo na zemlju.

Moramo da se pobrinemo da ne nastane prevelika seoba naroda, da ne bi neki krajevi opusteli, jer nemamo ni gde da ih smestimo, niti imamo toliko zemlje da ih možemo preseliti.

Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se član 15? (Prima).

Prelazimo na član 16. (Č i t a):

Član 16

1) Pravo prvenstva u dodeljivanju zemlje imaju zemljoradnici bez zemlje ili sa nedovoljno zemlje koji su bili borci partizanskih odreda, NOV i POJ i Jugoslovenske armije, invalidi oslobodilačkog rata kao i invalidi iz prošlih ratova (1912—18 i april 1941 godine), i porodice i siročad izginulih boraca oslobodilačkog rata. Među borcima prvenstvo će uživati stari borci i dobrovoljci.

2) Pravo na dodeljivanje zemlje uživaće i oni borci iz prednjeg stava koji se ranije nisu bavili zemljoradnjom, ako se obavežu da se na dodeljenu im zemlju nasele i da je obrađuju sa svojom porodicom.

Dragoljub Prodanović: Meni nije jasno kada imaju pravo na zemlju siromašni zemljoradnici.

Pretsednik: Oni imaju pravo na zemlju po osnovu što su siromašni i što nemaju zemlje, a među njima imaju i pravo prvenstva svi koji su se borili.

Vladimir Simić: Ovde se radi o žrtvama rata. Taj pojam žrtve rata treba da se proširi na sve žrtve nacističke tiranije, tojest i na siročad.

Pretsednik: Mi smo tražili od Ministarstva narodne odbrane da ono predloži formulaciju i mi smo bili s njom zadovoljni. Ko će uživati prvenstvo određiće se uredbom Savezne vlade na predlog Ministra narodne odbrane i tamo će ući i te druge žrtve, a ne samo onaj koji je bio na frontu.

Vladimir Simić: Nije bilo lagera u kome nije neko ubijen. Imalo je vrlo teških slučajeva: mnogi su umirali posle velikih patnji i muka. Ja se nadam da će ova odredba, u smislu kako je rekao predsednik, biti pravično dopunjena.

Ilija Stojanović: Imalo je dosta invalida iz zarobljeničkih logora. Naši ratni zarobljenici često su eksploatisani i u toku vrlo napornih radova dobijali su teške frakture i vratili se sa otsečenim rukama i nogama. Mislim da bi bilo pravo da bi se u ovome članu kod invalida obuhvatili i invalidi — ratni zarobljenici, kao i porodice i siročad umrlih u ropstvu i političkim logorima.

Dr Maks Šnuderl: Ja se ne bih ograničio samo na ratne zarobljenike nego bih ovu odredbu protegao na sve žrtve fašističkog terora.

Pretsednik: I ja se slažem. Prima li se ovaj član 16 s tim da se doda »... i žrtve i porodice žrtava fašističkog terora«? (Glasovi: Prima se).

Prelazimo na član 17. (Čita):

Član 17

Ko će uživati prvenstvo u smislu prednjeg člana određice se uredbom Savezne vlade na predlog Ministra narodne odbrane.

Prvenstvo po ovome uživaeće borci iz 1941 godine.

Prima li se član 17? (Prima). Idemo dalje. (Čita):

Član 18

Od zemljišta konfiskovanih od lica nemačke narodnosti u Bačkoj, Banatu, Baranji i Sremu izdvojiće se do 500.000 katastarskih jutara za naseljavanje boraca Jugoslovenske armije koji se prijave i obavežu da će se na zemlju naseliti i istu sa svojom porodicom obrađivati.

Dr Dragoljub Jovanović: Ja bih molio za objašnjenje o zemljišnom fondu, koliko će se zemlje dobiti sprovođenjem agrarne reforme.

Ministar poljoprivrede dr Vaso Čubrilović: Koliki će ceo fond biti to uopšte još ne znamo. Ne znamo zbog pitanja zemlje koju uzimamo od ljudi kojima poljoprivreda nije bila glavno zanimanje. To je teško utvrditi. Zemljište koje dođe pod udar agrarne reforme biće pretežno podeljeno mesnim agrarnim interesentima dotične federalne jedinice, a od fonda od oko milion jutara, 150.000 jutara biće, državna zemlja, 500.000 jutara ide u fond za kolonizaciju, a ostalo opet biće podeljeno mesnim agrarnim interesentima. Ima oko milion i po jutara za raspodelu. U nemačka sela mi ćemo dovesti koloniste, dati im kuće, alat i ostalo. Ovih 500.000 jutara su nemačka imanja tako da nećemo morati ništa ulagati za podizanje sela.

Ministar kolonizacije Sreten Vukosavljević: Ja izražavam bojazan da bi moglo biti kolizije između člana 16 i člana 18.

Miloš Minić: Ja lično mislim da nema nikakve kolizije, jer se ovde misli samo na borce.

Pretsednik: Za njih će važiti ono prvenstvo u svome kraju, prvenstvo u svojoj federalnoj jedinici, a sela koja su držali nekada Nemci naseliće borci, kao zdravi nacionalni i politički element.

Usvaja li se član 18? (Usvaja). Prelazimo na član 19. (Čita):

Član 19

1) Većina zemljišta koje će se dodeljivati po prethodnom članu iznosiće od 8 do 12 kj. obradive zemlje za jednu porodicu. Izuzetno će

se veće površine ovog zemljišta, ali ne veće preko 30% od utvrđenog maksimuma, dodeljivati narodnim herojima odnosno njihovim porodicama i oficirima Jugoslovenske armije koji su po zanimanju zemljoradnici, kao i mnogočlanim porodicama.

2) Ako se zemlja nalazi u blizini većih gradova kao baštenska i sa intenzivnom kulturom maksimum dodeljive površine iznosiće 4 do 6 k. jutara.

Ima li primedaba?

Pero Krstajić: Molim za objašnjenje kako će se zemlja dodeljivati po karakteru kultura, da li se ovdje misli i na oranice i na šume, ili samo na ziratnu zemlju.

Ministar poljoprivrede dr Vaso Čubrilović: Podela zemlje agrarnim interesentima vršiće se, u smislu ovih odredaba, tako da će oni dobiti, po pravilu, srazmerno oranice, voćnjake, vinograde i sl. Prema tome, ovde se misli na ukupnu zemlju koja se dodeljuje.

Pretsednik: Ima li još ko da predloži ili da pita? (Nema). Prima li se član 19? (Prima).

Prelazimo na član 20. (Č i t a):

Član 20

Za borce invalide oslobodilačkog rata, koji nemaju porodice ili imaju malu porodicu nesposobnu da obrađuje zemlju na koju takav invalid ima pravo, obrazovaće se posebne kolonije na naročito izabranim zemljištima pogodnim za različite kulture, u kojima će se organizovati škole, domovi i zanatske radionice, po potrebi sa individualnim stanbenim zgradama i baštama.

Ima li primedaba?

Ministar poljoprivrede dr Vaso Čubrilović: Mi ćemo već sada od napuštenih zemljišta i velikih poseda za državu da rezervišemo zemlju koja treba da posluži za kulturne i socijalne ustanove. To činimo već danas zato da ne bismo docnije morali da eksproprišemo. Navešću samo jedan primer. Mi na Fruškoj Gori zemlju koja pada pod udar ovog zakona zadržavamo, nećemo je deliti da bi država mogla da podigne, naravno s vremenom, dečje domove, sanatorijume i slično. Prema tome, mislim, da dobro činimo.

Pretsednik: Pošto primedaba ni predloga nema, pitam: prima li se član 20 kako je predložen? (Prima).

Prelazimo na član 21. (Č i t a):

Vladimir Simić: Ministar je za to da se ostave obe one alineje, a smatra da sloboda kretanja treba da bude i u ranije vreme, a ne samo pred izbore.

Pretsednik: Ja se slažem sa ministrom da je pogrešno da to ude u ovaj zakon. To je upravna mera. Ima zemalja u kojima nema propisa o propusnicama. Ministar je kazao da će sloboda kretanja biti garantovana merama upravne vlasti.

Vladimir Simić: Slobodu kretanja treba garantovati opštim merama, a suviše je da to ude u ovaj zakon. Ministar tako smatra, i ja bih primio njegov predlog.

Dr Dragić Joksimović: Mi smatramo da bi svako drugo rešenje o slobodi kretanja koje ne bi polazilo od dana objave ukaza o raspisivanju izbora bilo ograničavanje slobode kretanja. Mislim da i vi ne možete biti za drugo rešenje, sem za punu slobodu kretanja.

Pretsednik: Ja sam za to da se o tome ne govori u zakonu o izboru narodnih poslanika, a da ministar dopusti potpunu slobodu kretanja. Šta bi vam smetalo da ministar izda raspis kojim dopušta potpunu slobodu kretanja po celoj državi. (Dr Dragić Joksimović: Mi bismo to samo pozdravili).

Miloš Carević: Predlažem da se kaže: »Od dana raspisivanja izbora nemoguće je uvesti nikakve propise o ograničenju slobode kretanja birača«.

Dr Dragić Joksimović: Predlažem da se kaže ovako: »Danom obnarodovanja ukaza o raspisivanju izbora prestaju važiti svi propisi o zabrani kretanja gradana«.

Pretsednik: Ovo je zakon o izborima. Zaštita se može odnositi na birače, kandidate i čuvare kutija. Propis o kretanju gradana uopšte ne može doći u zakon o izborima. Mi možemo da zaštitimo samo birače. Pristajete li da kao sugestija Odbora ministru bude ovakva formula: »Od dana raspisivanja izbora nemoguće je uvođiti ograničenja kretanja birača.« (Prima se).

Pored toga, predlažem da se u drugom stavu čl. 24 zakonskog predloga umesto reči: »nemaju pravo da budu birani« stave reči »nemaju uslova da budu birani«.

Najzad, u čl. 43 treba dodati na kraju prve alineje ovu rečenicu: »Isto tako podnosioci zemaljskih (oblasnih) lista za Skupštinu naroda mogu prijaviti svoje predstavnike i zamenike za svako biračko mesto«. (Prima se).

Dr Hinko Krizman: Mene su mnogi drugovi upozorili na protuslovlje između čl. 6 i čl. 24 Prijedloga zakona o izboru narodnih poslanika, koja je odstranjena stilizacijom u kojoj se kaže: »koji nemaju uslova u smislu člana 6 ovog zakona«. Jer, čl. 6 određuje da može

biti izabran samo onaj koji ima aktivno biračko pravo. Ona prva stilizacija može se tumačiti tako, da kada budu liste izložene, da može svaki da prigovara, a kada bi im se dalo pravo da prigovaraju i da nište kandidate, reakcija bi mogla to da iskoristi. Zato treba dati jednu tačniju stilizaciju.

Predsjednik: U čl. 6 ne navode se ti uslovi, ali to je rečeno u Zakonu o biračkim spiskovima. (Dr H i n k o K r i z m a n : Ovde se misli na uslove iz ovog zakona). Ja predlažem da se u stavu 2 čl. 24 kaže ovako: »Birači imaju pravo da u roku od 3 dana ulože prigovor protiv kandidature onih lica za koja smatraju da nemaju uslove u smislu čl. 6 ovog zakona«. Da li se ovo prima? (Prima). Onda je sve u redu.

Saopštavam da smo primili na razmatranje Predlog zakona o udruženjima, zborovima i drugim javnim sastancima. Taj predlog će se oštampati i razdeliti članovima Zakonodavnog odbora.

Današnju sednicu zaključujem, a narednu zakazujem za sutra u 9 časova.

(Sednica je zaključena u 13 časova).

10 СЕДНИЦА

(22 августа 1945)

Почетак у 9,15 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Народне скупштине
Моша Пијаде.

Присутни: Владимир Симић, Драгољуб Илић, Ђорђе Андрејевић-Кун, др Драгољуб Јовановић, Крста Филиповић, Милош Минић, Лајчо Јарамазовић, др Душан Недељковић, Милош Царевеић, Светозар Крстић, Јефто Павић, др Јоже Вилфан, Душан Кведер, Франце Лубеј, Макс Крмељ, др Макс Шнудерл, др Метод Микуж, Јосип Рус, Вујо Косовац, Иван Божичевић, Нада Сремец, др Хинко Кризан, Паво Поцрнић, Триша Кацлеровић, Ђуро Тиљак, Јоза Миливојевић, Јерко Златарић, Дане Шкарица, Меторија Андонов-Ченто, Петар Пирузе, Кемал Аголи, Епаминонд Попандонов, Перо Крстајић, Панто Малишић, Драгољуб Продановић, др Драгић Јоксимовић;

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић, Министар унутрашњих послова Влада Зечевић.

Претседник: Отварам седницу. Молим за извињење што записник прошле седнице није готов па ћемо га прочитати идућег пута. Слаже ли се Законодавни одбор с тим? (Слаже).

Прелазимо на дневни ред.

На дневном реду данашње наше седнице је претрес Предлога закона о кривичним делима против државе, али пошто је на дневни ред за скупштинску седницу после подне стављен Предлог закона о аграрној реформи и колонизацији а има неких предлога да се изврше извесне допуне и измене, налазим да прво те ствари треба узети у претрес. Ради се, наиме, о предлогу министра пољопривреде Словеније да се у закону каже још нешто о шумама. Другови Вукосављевић, Чубриловић и ја, као предлагачи овог законског пројекта, нешто смо о тој ствари и сами разговарали и сматрамо за потребно да и питање шума треба узети у један члан. Међутим, како је, признајем, било извесних тешкоћа, ова ствар је остављена за касније. Али, како се са многих страна, и то с правом, приговорило да би требало донети одлуку о неким основним питањима третмана шума, то је министар пољопривреде Словеније

саставио једну стилизацију за члан 26, који би тиме требало да се прошири.

Поред тога, сматрам да би требало учинити још једну измену, и то у члану 8. После измене мишљења дошли смо до закључка да одређени максимум треба нешто повећати из разлога што однос између цркве и државе још није регулисан. Пошто ће се то све регулисати Уставом, који ће донети Уставотворна скупштина, било би незгодно да се пре регулисања овог односа цркви одузме толико земље, јер се може довести у питање њена егзистенција. Зато предлажем да се тај члан 8 измени и уместо 5 хектара стави 10 хектара у тачки 1, а у тачки 2 место 20 хектара стави 30 хектара. Тако би члан 8 гласио (чита):

1) Од постојећих поседа појединих богомоља, манастира и верских установа одузеће се само вишак преко 10 хектара њихове укупне површине њива, башти, винограда, воћњака, утрина и шума.

2) Верским установама (црквама, манастирима, црквеним властима) већег значаја или веће историске вредности оставиће се од садашњег њиховог поседа до 30 хектара обрадиве земље и до 30 хектара шуме.

Члан 26 имао би да гласи (чита):

1) Под удар експропријације без накнаде долазе и шумски поседи који су својина лица или установа и правних лица под тач. б, в, и ђ у чл. 3 овог Закона.

2) Експроприсаће се уз накнаду вишак шумског поседа земљорадничких газдинстава преко максимума, који ће се оставити власницима према земаљским законима.

3) Експроприсаће се уз накнаду вишак шумских поседа преко 10 хектара којима земљорадња није главно занимање. (Гласови: То је много!).

4) Шта ће се сматрати као велики посед под 1) одредиће се земаљским законом.

То би отприлике био предлог, који смо ми предлагачи у начелу прихватили.

Отварам дискусију. Има реч друг Васо Чубриловић.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ја сам, као што је друг Пијаде рекао, сагласан у основи да се изврше неке измене. У погледу шума раније нисмо могли означити тачно границе одредаба које смо предлагали јер нисмо знали какве су прилике у Словенији. У питању су случајеви са забранима и тамо где се шума може обрађивати у малим пиланама. Не знам како ће земаљске владе решавати поједине случајеве код црква које имају велике шуме. Ипак излазим да је предвиђених 10 хектара за приватна лица много, јер се бојим да ће онда сви забрани бити исечени. Наводим случај да ми се један пријатељ из Београда, који је имао леп забран, вајкао, што забран није исекао. Постоји бојазан да забрани не буду потпуно исечени ако понећемо границу, ако повећамо максимум код приватника.

Лајчо Јарамазовић: Ја бих хтео навести то да у Србији има забрана по јаругама и када би се та шума исекла, искрчила, та земља не би била за орање. Мале шуме су везане за имања. Искуство показује да је тешко радити без мале помоћи од шуме. Ових 10 хектара оранице ће се дати ономе ко обрађује земљу, али ће се шуме упропастити, јер се, на пример, у Србији то тиче имања која су уз забран. Ако је у питању велики шумски комплекс, то не игра велику улогу, али је овде од великога значаја.

Методија Андонов-Ченто: Предлажем да се земља додељује према броју чланова породице, јер она служи за издржавање саме породице.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Налазим да би се могло онима који се не баве земљорадњом дати 3—5 хектара. Бојим се да се овиме не отворе велики капицици за изигравање закона. Према томе, треба добро разграничити велике поседе због те бојазни да ће шуме бити исечене. Овде је најделикатнија ствар што се тиче шума у Словенији, јер нигде сељак није толико везан за шуму као у Словенији и зато би требало да се постави граница за сељака, да се да онима којима је шума једини приход а који живе на селу, док онима који шуме дају да други секу и да од тога праве капитал, — шуме треба да се одузму.

Макс Крмељ: Ја сматрам да треба тачно одредити границу и утврдити колико коме треба да се да шуме, јер би иначе могла да се учини неким и неправда.

Др Јоже Вилфан: Мени се чини, другови, да је било и извесних економских разлога за то да се тражи повећање максимума. Како министар шума Словеније није овде, налазим да је најбоље да се ово питање шума не решава заједно са питањем аграрне реформе, већ да се то реши у нарочитом закону о шумама.

Претседник: Факт је да су баш другови из Словеније тражили да то уђе у овај закон.

Др Јоже Вилфан: Свакако би требало тражити да се одмах предложи нацрт закона о шумама како би се још у овом заседању могао да реши. Како је Закон о шумама последица аграрне реформе важно је знати шта мисли савезни Министар шума о томе.

Др Макс Шнудерл: Аграрна реформа обухвата и питање шума. Због тога би се сложило с тим да се земаљским владама остави да оне одређују колико се шта има коме доделити, јер се нацрт закона о шумама не може тако брзо донети.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ово је питање остављено за сада по страни, јер је то замашан проблем. Главна је сада ствар да се фиксирају основна начела о аграрној реформи: шта може имати приватни поседник, а шта ће бити сељачово а шта државно. Ми

имамо мешаних сељачких поседа са шумом. Имамо и великих поседа. Код Словенаца је главно да се заштити мали човек. Код тих људи се често не може знати да ли је сељак или мањи предузетник, јер се они увек баве и неким другим послом осим земљорадње.

Зато би то питање требало правилно да се реши. Што се тиче ових других а нарочито црквених имања, те шуме свакако треба да дођу под управу народне власти. Овде је у питању посед ситног земљорадника у вези са пољопривредом, и то ми морамо решити. У овоме закону морамо утврдити ко ужива шуму и то мора важити за шуме онога који непосредно ради и живи од шуме. Цело ово питање има значаја и своди се само на Словенију и Србију. У Србији су у питању забрани а у Словенији шуме. И ту треба наћи компромис. Нама нико не смета да решимо питање великих шумских поседа били они у Словенији или у ма којој нашој федералној јединици. Овим законом треба да оставимо земаљским владама да заштићују радника, сељака и малог предузетника који од шуме живе. Појављује се само питање шта ће се сматрати великим поседом и ту треба одредити границе.

Претседник: У члану 3 под а) речено је тачно шта је велики посед. Можемо овде у члану 3 под д) место „земљишног поседа“, ставити „обрадиве земље“, а под а) после речи „пољопривредна“ додати „и шумска“.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ми смо ту ограничили земљиште у планинским крајевима. То су већином области које се сматрају као сиромашне. И кад бисмо овде додали да то важи и за шуме дали бисмо могућности да о тим поседима решава свака федерална јединица. Оне ће земаљским законима решити питање одвајања шуме од осталог имања. Међутим, питање шта је то велики посед, ми морамо овде да решимо. У предлогу се каже да ће се експроприсати преко 10 ха лицама којима земљорадња није главно занимање. Ми смо стајали на становишту да лица којима земљорадња није главно занимање не могу имати више од пет хектара, а вишак да се експроприше.

Др Јоже Вилфан: Налазим да је ово стручно питање, али исто тако налазим да је било сигурно неких разлога што се овакав максимум предлаже.

Милош Царевић: Тежиште целокупног овог питања се базира на економској и социјалној структури живота људи на које треба ову одредбу применити. Међутим, треба знати тачно мерило о томе ко се бави а ко се не бави земљорадњом, кога ћемо сматрати земљорадником а кога не. Узмите за пример малог занатлију или трговца из унутрашњости. Треба се питати зашто таквим онемогућити да имају и неки мали посед кад они на њима раде, често су им имања и угледна. Ми њима одузимамо земљу за то што су јуче били занатлије или трговци. Ја сам за то да се овај максимум повиси на 10 хектара.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Десет хектара се не може урачунати у обрадиву земљу. Наш је предлог био од 3 до 5 хектара. Овде се поставља питање само величине површине земљишта, али ту бисмо могли направити компромис да они који обрађују земљу могу добити од 5—10 хектара, а да препустимо земаљским владама да оне то решавају, а не да свако може добити 5 хектара обрадиве земље и 5 хектара шуме.

Павао Поцрнић: То значи проблем је у томе да ли се земљиште од 5 хектара, ако га човек не обрађује, може експроприсати као економска целина баш зато што је премало. Ми решавамо о овим стварима а нисмо довољно вични.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ово се тиче лица којима није главно занимање земљорадња и предлажем да се издвоји и каже одвојено за пољопривредна добра а одвојено за велике шумске поседе.

Претседник: Изјављујем да је за шуме мерило од 45 хектара. Министар тражи да се изврши експропријација великих шумских поседа који имају површину преко 100 хектара.

Др Јоже Вилфан: Ја сматрам да је комплекс од преко 45 хектара велики посед и предлажем да се у тим крајевима за сељака повећа максимум.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ја напротив мислим да ће код великих поседа, рецимо од 100 хектара, бити случајева да ће се шуме исећи. Чetrдесетпет хектара јесте граница за шуме. Ако неко има 45 хектара шуме и још толико плодне земље може се јавити питање како ће се у том случају ствар решити, јер шума вреди 10 пута више. Зато би требало повећати максимум само за шуме. Овде се ради само о случајевима за планинске крајеве. За оне који не обрађују сами земљу, граница је постављена.

Претседник: Могли бисмо онда овде где се говори о планинским крајевима додати да то важи за шумске поседе. Али, тамо је ствар доста замршена, мислим да би требало изабрати неколико другова стручних лица и људи из тих крајева да о томе реше.

Методија Андонов-Ченто: Сматрам да није довољно да буду изабрана лица само из Словеније већ из свих федералних јединица.

Претседник: Код великих поседа постављена је граница од 45 хектара, а овде се тражи 100 хектара.

Др Јоже Вилфан: Најбоље је да се састави комисија која ће то решити.

Милош Царевих: У тачки 2 члана 6 каже се да се одузима сразмерни део орашнице а не да се одузима земља, како се то има сматрати.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ми не одвајамо шуме од мешовитих поседа. Неко, рецимо, има 20 хектара земље и 8 хектара шуме. У таквом случају ми имамо да обезбедимо да се не би шума исекла. (Милош Царевић: А шта остаје онда у ових 5 хектара?). Остаје обрадива земља.

Претседник: Кад се каже 3—5 хектара обрадиве земље онда се зна шта је то.

Најбоље би било да се онда у чл. 3 под д) каже вишак „обрадиве земље“ место „земљишног поседа“, а под а) после речи „пољопривреда“ додати речи „и шумска.“

Члан 26 би према томе, имао да гласи (чита):

1) Под удар експропријације без накнаде долазе и шумски поседи, који су својина лица или установа и правних лица наведених под тач. б, в и ђ у чл. 3 овог Закона.

2) Експроприсаће се уз накнаду вишак шумског поседа земљорадничких газдинстава преко максимума који ће се оставити власницима према земаљским законима.

3) У шумским пределима где нема земље за обрађивање, лица која по главном занимању нису земљорадници, могу задржати од шумског поседа 5—10 хектара.

4) Посебним савезним законом одредиће се како ће се и коме додељивати и под којим ће режимом бити земљишта под шумом, испашом, водом и слично.

Примате ли овакву редакцију? (Примамо).

Др Драгољуб Јовановић: Ја мислим да би максимум за шуме требало повећати да не би Словенци правили питање.

Претседник: Све је то већ решено.

Др Драгољуб Јовановић: Предлажем да се у чл. 8 додају речи „ако је шумски терен“.

Претседник: Ја сматрам да је најбоље, као што сам предложио, да се у чл. 3 под а) додају речи „и шумска“ а под д) да се место „земљишног поседа“ стави „обрадиве земље“.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ми одузимамо земљу од оних који је не обрађују и који не живе само од свога рада. Кад то начело спроведемо, ми морамо осигурати сељака који од тога живи па било да је то шумски посед било пољопривредна површина.

Др Јоже Вилфан: Мени је ствар јасна, само је питање да ли је 45 хектара шуме еквивалентно са 45 хектара остале земље.

Претседник: Преко 45 хектара се одузима, јер ко има више од 45 хектара то је велики посед.

Др Јоже Вилфан: Онда је ствар јасна.

Др Драгољуб Јовановић: Онда ја предлажем да се у чл. 3 каже „пољопривредна и шумска добра“.

Јефто Павић: У нашим крајевима има врло мало обрадне земље, а има доста крша и шума и тако може често да се рачуна и то у велики посед, јер ће имати преко 45 хектара.

Претседник: Он може имати и 200 хектара а да опет не буде велики поседник. Осигурани су сви људи земљорадници, јер се одређује максимум а за шуме се каже да ће се експроприсати вишак преко максимума који ће се решити земаљским законима. Ја мислим да је тиме ствар разјашњена.

Методија Андонов-Ченто: Ја лично мислим да треба створити могућности да земљу раде и они којима земљорадња није главно занимање, и они треба да имају нешто земље, јер ко има 47 хектара сматра се као великопоседник и онда му се земља одузима.

Претседник: Одређујем кратак одмор да бисмо се договорили.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад.

После узајамног договарања и измене мишљења, споразумели смо се да се у предлогу закона који је Одбор већ претресао, у виду амандмана, предложе следеће измене и допуне. (Ч и т а):

Члану 3, прва алинеја, под а) после речи „пољопривредна“ додати „и шумска“; под е) место речи „земљишног поседа“ ставити „обрадне земље“.

Члан 8 уместо раније прихваћеног текста да гласи:

1) Од постојећих поседа појединих богомоља, манастира и верских установа одузеће се само вишак преко 10 хектара њихове укупне површине њива, башти, винограда, воћњака, утрина и шума.

2) Верским установама (црквама, манастирима, црквеним властима) већег значаја или веће историске вредности оставиће се од садашњег њиховог поседа до 30 хектара обрадне земље и до 30 хектара шуме.

Члан 26 по новој формулацији треба да гласи:

1) Под удар експропријације без накнаде долазе и шумски поседи, који су својина лица или установа и правних лица наведених под тач. б, в и ђ, у чл. 3 овог Закона.

2) Експроприсаће се уз накнаду вишак шумског поседа земљорадничких газдинстава преко максимума који ће се оставити власницима према земаљским законима.

3) У шумским пределима, где нема земље за обрађивање, лица која по главном занимању нису земљорадници, могу задржати од шумских поседа 5 до 10 хектара.

4) Посебним оквирним савезним законом одредиће се како ће се и коме додељивати и под којим ће режимом бити земљишта под шумом, испашом, водом и слично.

Има ли примедаба на ову нову формулацију предложених измена и допуна? (Нема). Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

Као што смо закључили, ове измене и допуне ја ћу, као извештач о Предлогу закона о аграрној реформи и колонизацији, предложити у виду амандмана у специјалној дебати у пленуму. (Прима се).

Прелазимо на другу тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о кривичним делима против државе.

Пре но што Министар унутрашњих послова друг Зечевих да усмено објашњење, дозволите ми да кажем неколико речи о историјату овог законског предлога. Овај је закон пројектован пре више месеци и био је једанпут стављен на дневни ред Законодавног одбора, јула месеца, али је повучен да га Влада поново простудира. Ја бих молио све чланове Законодавног одбора да на овај пројекат не гледају као на неки изоловани закон, јер он није одвојен од других закона и мера које смо донели или које припремамо. Ја сам већ рекао кад се радило о Пројекту закона о давању амнестије и помиловања, који је усвојен од Председништва АВНОЈ-а, да је то један закон у низу закона који сви заједно имају тежњу да наше правосуђе пребаце из ратног у мирнодопско стање, тј. да се створе редовне, нормалне прилике у нашем правосуђу, да оно што је рат учинио отклонимо и да правосуђу дамо један нормалан вид. На седницама Претседништва АВНОЈ-а ми смо донели и Закон о врстама казни, потом Закон о конфискацији и извршењу конфискације, и сад, у низу тих закона, треба да донесемо и овај закон којим се наше правосуђе постепено уређује. Ја сам раније говорио да ћемо донети и Закон о уређењу војних судова и да ће се тим законом много што шта пренети са војних на цивилне судове, затим да ћемо донети и Закон о уређењу судова. Према томе, кад се један закон процењује у читавом једном систему и кад погледамо на међусобну везу свих тих закона, кад то посматрамо као једну целину, онда тек можемо правилно да оценимо посебно сваки од тих закона. Међу све те законе спада и овај предлог закона о коме расправљамо. У своме говору од 3 јула о. г. споменуо сам да ћемо донети Закон о амнестији и отада је по њему дата широка амнестија и помиловање. Ја немам података, али из извештаја „Танјуга“ види се да је занета тај закон обухватио велики број људи, који иде на 40.000, јер се ту није радило само о људима који су ухапшени него и о онима који су ухваћени у борби, који су заробљени тако да је стварно пуштено на слободу неколико десетина хиљада људи. То је обећање, дакле, одржано. То је још један доказ колико је важна ствар да стање у земљи буде што брже сређено.

Неки желе да прикажу овај законски предлог као онај фамозни предратни Закон о заштити државе. Ја мислим да нема ништа погрешније од тога него кад се наседа таквим подвалама. Овај предлог за-

кона nema никакве veze sa Zakonom o zaštiti države. To je bio jedan specijalni zakon kojim je isključena jedna čitava klasa iz građanskih prava. On je bio uperen ne samo protivu proletarijata nego i protivu čitave nacije. Robijaši nisu bili samo komunisti i drugi napredni elementi, nego su bili i Makedonci i Šiptari i Hrvati, koji su se borili za nacionalna prava koji su bili nacionalni borci a sve pod okriľem toga Zakona o zaštiti države. Sa takvim jednim zakonom ovaј наш пројекат nema uopšte никакве veze. Ovaј zakon treba da se smatra kao привремена замена једне главе општег кривичног законика, који ми још нисмо донели. То ћемо касније учинити, јер израда једног новог кривичног законика захтева дуже време. Ви знате да сваки кривични закон има да чува у првом реду интересе државе. Можемо ли ми оставити то да ово питање решимо кривичним законом? Чак ако бисмо се и надали да бисмо могли свршити кривични законик за 6 месеци, ми то не можемо учинити, ми не можемо одлагати доношење прописа о заштити тако важних интереса. A ево због чега.

Kad smo doneli Zakon o vrstama kazni, prestalo je da postoji mnogo od onoga što je ranije vaţilo. Kad smo doneli Zakon o ureђењу voјnih sudova, voјni sudovi su mnogo svojih dotadašnjih nadležnosti preneli na civilne sudove. Kad donosimo Zakon o sudovima mi prenosimo na њих разне друге дужности тако да морају расправљати и оне ствари које нису досада радили. Међутим, ми ћемо имати, ми ћемо осетити у нашем законодавству једну велику празнину ако не донесемо ове прописе, јер ћемо имати и народне и војне судове, а нећемо имати прописе. Ма колико био прелазан један режим или једно стање, оно постоји, оно је у даном времену стварност и као такво има право да се заштићује од оних који насилно, терором итд. хоће то стање да руше. Иначе би, кажем, остала једна рупа, празнина и наши војни и грађански судови не би имали законске прописе на основу којих ће се ратни злочинци, издајнице и други који су криви, казнити. Ми такву празнину не можемо допустити. Чуо сам у приватном разговору да се каже нека људи седе неколико месеци у затвору док се не донесе закон. Али није могућно да неко седи у затвору и да чека по неколико месеци док му не буде суђено. Према томе, ми смо морали да поднесемо Скупштини овај предлог закона на озаконење.

Ako ovaј zakon схватимо искључиво као једну главу кривичног законика, ми ћемо онда предложити да се испред првога члана метне нов члан који би био први члан и који би отприлике гласио: да ће до доношења кривичног законика демократска федеративна држава обезбедити право народа и да ће се дотле кажњавати по овом закону. Тако се може обележити место и карактер овога закона. Саме одредбе његове показују јасно да он нема карактер изванредног закона а нема те државе која себе не брани од кривичних дела која су овде обухваћена. Могу да вас уверим да је овај закон много блажи од старог закона и нико неће моћи рећи да он садржи теже одредбе. Сасвим је природно

да он хоће да брани данашњу државу од покушаја насилног обарања постојећег поретка, да ли треба да кажњавамо покушај издајства отаџбине и угрожавање војне снаге итд. Он исто тако мора да кажњава ратне злочинце и све оне који су радили као покретачи, помагачи на извршавању масовних убистава, хапшења, мучења итд. Он хоће да казни све оне војне и цивилне формације које су састављене у циљу помагања непријатеља итд., хоће да казни све оружане побуне и разна фашистичка удружења која су потстрекавана од стране страних држава на рат против нове Југославије, хоће да казни тероризам, насиља и шпијунажу. То је све природно, држава мора у име закона да брани и себе и њен поредак. Било је такође приговора од стране стручних људи, правника, да није добра систематизација и гледали су да из овога члана 2 издвоје неке ствари и ставе под § 1 као велездају а да остало оставе као издају. Међутим, из тих елабората види се да је то једно чисто теоретско-формалистичко гледиште и зато су и Министар унутрашњих дела и Влада остали при оваквом пројекту. Неке мале измене и допуне, предложене од правних стручњака, прихваћене су још у току дискусије. Ја их имам све забележене. Министар унутрашњих послова ће их свакако примити кад будемо расправљали о појединим члановима.

После ових објашњења, мислим да могу казати да је примедба Милана Грола и начин како је овај закон приказан у страниј штампи, тојест, да је уперен не само против криваца него и против политичких противника, да је таква примедба без сваке основе и оправдања. Најнеобјективније је и најпристрасније казати да овај закон има такву тенденцију да хоће да удара противну политичких противника оних група које га доносе. Ја вас питам да ли ћемо називати обичним политичким противником онога који хоће насилно да обори Владу итд., онога ко не жели то да постигне путем парламента, него, као што рекох, путем насиља и терора. Да ли ћемо сматрати издајником човека који врши шпијунажу и краде документа и врши разне друге злочине или је то само политички противник. Је ли политички противник онај који организује разне војне формације, које служе непријатељу и окупатору и врбује у Југославији чланове за такве организације? Хоће ли оваквим прописима бити погођени политички противници? Неће. Мени се чини да би се могло рећи: ко је у начелу против овога закона, тај тражи право за себе да може вршити све ово што се овде каже да је противно интересима народа и државе. Само ако неко тражи да се заштите ратни злочинци и они који служе окупатору, који потстрекавају стране државе на рат противу своје државе итд., само тај може казати да је у начелу против оваквог закона. (Тако је! — Анлауз).

Ја мислим да је ово довољно за увод у начелну дискусију. Дајем реч Министру унутрашњих послова другу Влади Зечевићу.

Министар унутрашњих послова Влада Зечевић: Другови и господе народни посланици, ја желим да овом приликом дам само извесно кратко објашњење, јер своје образложењу које сам уз законски предлог доставио Народној скупштини, немам ништа начелно да додам. (Видети Треће заседање АВНОЈ-а и Привремене народне скупштине, стенографске белешке, стр. 640, издање Президијума Народне скупштине ФНРЈ, 1947 год.).

Уосталом, ја не бих имао нешто особито да додам ни о овој уводној речи друга Моше Пијаде, осим то да су-измене и допуне, које је у овај предлог унела законодавна комисија Претседништва Министарског савета, резултат накнадног разматрања појединих одредаба предложеног закона на основу примедба које су упућене са разних страна. Све корисне и оправдане примедбе, које су дошле и из кругова Народне скупштине и из редова стручњака, ми смо после дискусије усвојили и предлажем да их прихвати и Законодавни одбор. Њих ће у дискусији у појединостима изнети Претседник Законодавног одбора друг Моша Пијаде.

На крају, ја изјављујем да остајем при Предлогу закона о кривичним делима против државе који сам у име Владе поднео Народној скупштини. Остајем при том пројекту, јер сматрам да је потребно, чак и нужно, да се овај закон донесе и да се тако попуни празнина која постоји у нашем, још неизграђеном, новом законодавству у погледу кажњавања кривичних дела уиерених против виталних интереса народа и његове, тешком борбом и кривљу створене народне, демократске федеративне државе.

Још једном молим Законодавни одбор да усвоји предложени закон са овим накнадним изменама и допунама.

Претседник: Још једна напомена. Предлог закона који је отштампан, наравно и подељен, израђен је у Комитету министара. Ко жели реч у начелној дебати?

Др Јоже Вилфан: Значај овога закона јасно је обележен. Уствари, он је допуна главе IX старог југословенског кривичног законика. Остаје нам, по мом схватању, да расправимо само једно питање: зашто је потребно да хитно доносимо овај закон и да обрађујемо материју која припада кривичном законикџу. Какво је стање данас?

По одлуци АВНОЈ-а сви прописи који су противни народним тековинама и законима које је АВНОЈ донео — укинути су. Из осталог законодавства старе Југославије важило је досада и сада важи само оно што су у конкретним случајевима примењивали народни одбори и народни судови, то јест, што је народна власт примењивала норме које нису у супротности са тековинама Народноослободилачке борбе наших народа. Ми принципијелно стојимо на становишту да сами по себи закони старе Југославије не важе. Стварно је то да су органи народне власти донекле, у извесним конкретним случајевима, примењивали старе

правне прописе и решавали по њима нека питања живота и праксе. То је свакако био повод неједнообразности поступања и решавања, али ми смо ипак у врховним судовима вршили довољну коректуру таквих ствари. Та је коректура била довољна за прелазно доба, управо док је рат трајао. Међутим, ми сада стварно настојимо да што брже попунимо и изградимо наше ново законодавство. Ово овде јесте материја кривичнога права и због неједнообразности, коју сам поменуо, хитно је да донесемо закон који неће бити изузетан закон него почетак изградње општег кривичног законика нове Југославије. Друг претседник Пијаде рекао је да је тај нови закон блажи но што су били стари закони у Југославији.

Што се тиче самога садржаја треба видети у чему су те разлике између овога предлога и старог југословенског закона. Ја видим две разлике. Прво, овај предлог закона је тековина наше Народноослободилачке борбе. Мислим да не треба потрошити ни једну реч за одбрану предвиђених норми којима се кажњава насилно рушење ових народних тековина итд. Друга ствар је у томе, а ја мислим да се ту највише осећају погођени они који воде политику, што овај законски предлог има одредбе које се односе на ратне злочинце. Он у том погледу иде у чорак са међународним развојем схватања кривичног законодавства. Многа законодавства нису досада познавала институцију ратног злочинца. После конференције у Москви, то гледиште, тојест, институцију ратног злочинца, прихватио је цео демократски свет. Ми смо ту савремену правну институцију унели у наше законодавство. Тако је овим предлогом закона стварно ударен темељ будућег нашег општег кривичног законика који ће се изградити на принципима савременог и напредног кривичног права. Зато је потребно да се овај закон што пре донесе.

Претседник: Има реч друг др Шнудерл.

Др Макс Шнудерл: Ја мислим да је овај закон и хитан и нужан. Ми смо у Словенији израдили један пројекат оваквог закона који би важио само за Словенију, али, како се стало на становиште да се такав закон не може донети само за једну земљу, ми тај закон нисмо ни донели. И то је било правилно.

У нашој новој држави треба и мора да се зна шта се кажњава и како се кажњава. Ми смо радили на терену и видели смо да се примењују разне казне у многим сличним случајевима. Јасно је да се све то морало исцрпно навести и зато мислим да нема добронамернога човека који би могао казати да су овде унесене такве формулације прописа да би се овај закон могао сматрати сличним старом закону и злогласном Закону о заштити државе. Дефиниције које су дате у члану 5 добре су. Сматрам да је закон заиста потребан. Једини приговор овом закону може се учинити на техничку обраду, јер има доста противуречности, али добром вољом оне се могу отклонити.

Претседник: Има реч друг Царевић.

Милош Царевић: Придружујем се потпуно овоме што је друг Моша казао у погледу овога закона и сматрам да о томе да ли је он хитан или не, не може бити речи. Ми смо током борбе, ослањајући се на законе АВНОЈ-а, који је прописао да сви стари закони који су противни тековинама Народноослободилачке борбе не важе, упућивали и данас упућујемо, и нашу народну власт и народне судове, да уствари сами нађу шта је правац тековина Народноослободилачке борбе и да суде и пресуђују по правди и правичности без писаних закона. То је било тешко. Дешавале су се неједнакости и у погледу тумачења шта су то тековине Народноослободилачке борбе, и нарочито у томе колико су оне угрожене. Међутим, више се тим путем не жели и неће да иде. Ја мислим да је основни циљ овога закона да се заштити све оно што се сматра тековинама Народноослободилачке борбе, жели се да оне буду заштићене од насилја, терора итд.

Ми морамо у нашем новом правном поретку завести писане законе и морамо се што пре ослободити онога што смо досада стављали као главни задатак нашим народним властима и судовима: да суде по правди и правичности. Писани закони, као што је изнето, олакшавају посао у погледу инкриминације дела као и у погледу правилног одмеравања величине и врсте казни. Све се то опредељује овим законом.

Свака држава, ма какав њен поредак био, има права да заштити своје тековине и свој правни поредак. Демократије, које су биле у борби против фашизма, то се мора већ једном увидети, морају уврстити у злочине све оно што иде противу њиховог поретка и што их угрожава. И ми морамо без икакве милости и бољешивости да иступимо против сваког онога ко жели да угрози и уништи тековине наших народа. Морамо да их спречавамо у томе и да их за то казним.

Ја поздрављам две ствари у предлогу закона: прво, што он опредељује тачно шта се све сматра противно тековинама Народноослободилачке борбе и као такво кажњава, и, друго, што он није онако свиреп и тежак, као што га хоће неки да претставе. У њему су максимирани границе појединих врсти казни које су много блаже него што су биле казне у бившој Југославији.

У начелу ћу гласати за овај законски пројекат, јер сматрам да је потребан.

Претседник: Има реч наш потпретседник друг Симић.

Владимир Симић: Налазим да је образложење које нам је дао друг Претседник умесно. Ја лично признајем да сам овај закон ценно упоређујући га са старим Законом о заштити државе из 1921 и 1929 године.

Врло би тешко било човеку да за овакав закон гласа у начелу кад не би имао дубље познавање разлога и свега онога што се раније дешавало. Карактеристично је када се ради о старом закону да његов текст

од 1921 године разликује се од текста из 1929 године у свега седам речи, које су биле блаже. Онда су наши демократи били тужни и градили нешто што нису могли да схвате кад је комисија требало 1929 године да саобрази закон новом стању после удара од 6 јануара. Ту се онда показала друга чињеница. Они су исекли грану на којој су седели и пали су у исту ситуацију. Тада је био само један политички противник а то је крајња реакција. Из тога времена видећемо да је историја била плодна и да се своди све на оно што је претстављало главу IX старог југословенског кривичног закона у ком су давале правне санкције ономе што је претстављало напад на државу као целину и на политички и друштвени поредак који је установљен у тој држави.

Са великим олакшањем и задовољством ја констатујем и подвлачим речи друга Пијаде, који је рекао да је то један део кривичног законика који ће се донети а што ће се видети из члана 1. То значи да је то онај део који је уистину у оваквом времену најпогребнији. Ми не кажемо да би било зло кад бисмо донели и цео кривични законик. Но, то је технички немогућно. Зато што се оваква материја не може на брзину да доведе до извеснога систематског реда, да не буде онога што је Вилфан изложио. Само у једном изравнатом, устаљеном нивоу националног и државног живота може човек да се осећа као сигуран грађанин и ту ћемо ми моћи изнаћи оно што је право и правично или бар слично томе. Закон о амнестији и помиловању унео је много стабилности у ниво живота и ја сам уверен да ће закон који се предлаже постићи оно што му је циљ, а то је да се инкриминације уједначе и да свако по заслуженој мери буде кажњен. Саве мере у овоме закону говоре да су испод оних у закону са којим се покушава правити упоређење; оне су далеко блаже. Угрожавање државе, терор и насиље, сила, кривично-правна воља која је заснована на сили и терору мора да буду кажњена. Такву силу нико у једном друштву и држави не може трпети. И нема ниједне државе у којој се редовним законима, а ово је редован закон, не кажњавају такве радње. Стога разлога са задовољством утврђујем и констатујем да је овај закон уствари само једна глава кривичног законика који ће се донети и зато нема разлога упоређивати га са законом који је оставио на све нас тако рђаве успомене и на коме се заснива цела катастрофа бивше Југославије. (Г л а с о в и : Тако је!).

Претседник: Има реч Драгић Јоксимовић.

Др Драгић Јоксимовић: Наши су разлози кратки. Кад се нама каже да је то само једна важна глава кривичног законика ми се онда питамо зашто се не измени та глава старог кривичног законика него се доноси један нов закон. Наш кривични законик важи као један од најнапреднијих законика у Европи. Ми онда не можемо да видимо разлог зашто да се не промени посебна глава кривичног законика која о томе говори него да се доноси нов, посебан закон. Господин Претседник Пијаде каже да би требало нешто дуже времена док би се одредбе кривичног зако-

друштвених снага. Он мора бити симбол слободе, државне независности, материјалног и политичког напретка грађана.

Тим принципима прожета је цијела наша Народноослободилачка борба и они су оживотворени у одлукама АВНОЈ-а донетим на Другом засједању у Јајцу.

Законски предлог, који се налази пред нама, довољно обезбјеђује да ће наш нови Устав коначно озаконити, коначно учврстити у законској форми све оне тежње и тековине дуге ослободилачке борбе наших народа. Темељни принцип на коме почива наша нова држава јесте братство и јединство наших народа. На том принципу темељи се и принцип федерације. Ти принципи обезбјеђују се како по организацији Уставотворне скупштине, тако и по начину избора народних посланика у Скупштину. По начину избора: слободни, општи, непосредни избори путем тајног гласања; а по организацији: дводомни систем у виду Савезне скупштине и Скупштине народа, што одговара нашем националном саставу и начелу федерације.

Неко од другова народних посланика указао је и на Видовдански устав.

Ми знамо да су народни посланици 1921 године прво положили заклетву на верност краљу, па тек онда одлучивали о уставу. Зато је Видовдански устав октроисани устав, а Уставотворна скупштина од 1921 године није била суверена скупштина.

У овом предлогу не постоји ништа што може окривити прави народни суверенитет. Према начелима овог предлога, у првом реду обезбјеђује се народни суверенитет, јер ће се народ појавити као цјелина која заповиједа, а не цјелина која слуша.

Ја поздрављам овај законски предлог, из кога ће усљедити наше уставотворно тијело које ће на принципима грађанских слобода заиста донијети устав својој земљи, такав устав за који је проливено море крви и за који је вођена вјековна борба.

(У 18,30 часова Потпретседник Владе ДФЈ Милан Грол устаје са свога места, на излазним вратима слуша следећег говорника, а затим излази.)

Владимир Симић: О питању које је покренуо г. Грол ја сам први пут обавештен, а грађанин Продановић ме о томе није обавестио. Ту се ради о једном питању које се може карактерисати као теоретско-доктринарно, а може да се карактерише и на други начин. За мене лично, прво, има извесних историских збивања која се врше хтели то људи или не, хтеле скупштине или не. Ако се у живљењу једног народа догоди да се о таквим историским збивањима у довољној мери, правилно и тачно не води рачуна, онда се обично дешава то да се у даљем развоју та грешка, или несхватање, или невођење рачуна о историским збивањима свети. Не желим да улазим у дискусију о бившој Југосла-

вији, да бих илустровао ово што кажем, јер налазим да је то свима јасно, али кад се ради о томе суверенитету Уставотворне скупштине у историском развоју наших народа, налазим да је учињен велики прогрес и да ће Уставотворна скупштина, пред којом стојимо, — да ли стопроцентно или не то је свеједно, — у сваком случају бити далеко суверенија него раније.

Што се тиче питања одлука које Уставотворна скупштина треба да донесе о закључцима које је раније донео АВНОЈ и који претстављају базу народне борбе и народне тежње за будућност, не видим да је у овом тексту речено да се те одлуке имају просто да региструју. Напротив, речено је да ће Уставотворна скупштина донети устав нове Југославије, законе који стоје у вези са уставом и одлуке о свима актима које је донео АВНОЈ. Чини ми се, кад се каже одлука, ја унапред знам да ће бити повољна, а може бити и редиговања, може да буде извесних малих или већих ограничења у тој одлуци. Дакле, тенденција састављача овога предлога била је да се те одлуке донесу, али се никако не може закључити да ће се те одлуке донети као једно обично одобравање путем аklamације без дискусије. То зависи од расположења Скупштине, које ми данас не можемо да нагађамо, ма да о томе имамо своје уверење, које може свако за себе да задржи. Чини ми се да оваква једна одредба проистиче и из извесних обавеза наше Владе које могу бити и међународног карактера. Ја то не знам, али слутим и чак верујем кад о томе размишљам, да ту има извесних обавеза и претпостављам да та формулација, која је овде дата, може бити критикована са чисто теориског и доктринарног гледишта, али да оно страховање, које је изражено овде, да би сувереност те саме будуће скупштине трпела у већој или мањој мери од овакве стилизације, нарочито члана 1, ја мислим да је та бојазан неоправдана.

Сматрам да би, може бити, било правилније да смо ми прво претресали Предлог закона о изборима народних посланика, а ово из простог разлога што се у извесним одредбама овога закона помињу неке одредбе закона који нам је непознат, тако да говорећи у појединостима о њему тешко можемо да видимо значење, на пример, окружне листе. Мислим да би ред решавања о овим политичким законима био повољнији за нас да смо се претходно упознали са Предлогом закона о избору народних посланика за Уставотворну скупштину.

Милош Рашовић: Сувереност наше Уставотворне скупштине није апсолутна. Она је подређена суверености народа: народ је суверен. Уставотворна скупштина може бити само орган сувереног народа. Према томе, она Уставотворна скупштина обавезана је приликом решавања будућих питања оним што је наш народ суверено изразио. Уставотворна скупштина може само да оформи и да озакони оно што је наш народ суверено решавао. Јер, могло би се догодити, кад бисмо ми признали ту апсолутну сувереност Уставотворне скупштине, да она донесе одлуке

које не би биле сагласне са вољом и жељом наших народа, као што је то био случај у прошлости.

У току Народноослободилачке борбе народ је основна питања, она питања која тангирају његов живот, решио и ја сам уверен да та питања не може ни једна Уставотворна скупштина довести у питање, ако не би желела да дође у сукоб са народом. Народ у овој борби није водио рачуна о ономе шта су некад политичке групације хтеле и радиле. Он је ишао својим путем, а ми видимо да су раније политичке групације, изузев Комунистичке партије и Сељачке народне странке, све издале. Народ је сам собом решавао и решио та питања, решио је: братство и јединство на бази федералних јединица и равноправности. Нема уставотворне скупштине која ово може да доведе у питање а да њена сувереност ипак не буде окрњена, јер би та скупштина, која би хтела да мења ово, изневерила народ који је изабрао. Према томе, ја сматрам да овај предлог довољно обезбеђује сувереност Уставотворне скупштине, уколико та Уставотворна скупштина буде веран израз народног суверенитета.

Претседник: Има реч друг др Леон Гершкових, повереник Министра за Конституанту, који ће објаснити шта би значила формула коју је г. Грол заступао на седници Министарског савета.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершкових: Била је ријеч о форми која би мијењала законски приједлог по овој формули: Уставотворна скупштина ће донијети декларацију о федеративном уређењу на основу животних интереса народа, његове борбе и његових одлука. Тако отприлике. Према томе, у тој формули нигдје не би било ријечи о два дома, а ипак је задржано да се избори врше на тај начин да буду бирани претставници народа по федералним јединицама и претставници народа у читавом савезу. Тако је требало да буде престилизован Приједлог закона о Уставотворној скупштини и Приједлог закона о изборима народних посланика. Ја мислим да би оваква стилизација значила крњење суверености Уставотворне скупштине са формалне стране. Ја питам: да ли формуле које се доносе у овом законском приједлогу, да ли оне са формалне стране укидају суверенитет Уставотворне скупштине. Са формалне стране оне личим то не укидају, јер нигдје нема текста који каже какво ће уређење донијети Уставотворна скупштина и она по овом тексту може и првог и последњег дана да укине и овај закон о Уставотворној скупштини, јер она је суверено изабрана и нема никакве запреке да укине и сам овај закон.

Поставља се ово питање: какав ће формални облик имати Уставотворна скупштина, хоће ли бити једнодома или дводома. Уставотворна скупштина произлази из договора који је законом установљен на Другом засједању АВНОЈ-а. Тај договор био је договор слободних народа, који имају право на слободно самоопредјељење, иначе би се крњила народна сувереност. Полазећи са те формалне стране, морао се уважити

договор који је донио АВНОЈ. Јасно је, кад се одлучило о једној таквој форми, да се морало држати форме која је донесена на Другом засједању АВНОЈ-а а не закона старе Југославије. Смисао основних форми, смисао формулације која би требало да мијења овај приједлог јесте то да се формално не говори и не признају одлуке Другог засједања АВНОЈ-а. А то се у Приједлогу закона о Уставотворној скупштини није могло мимоићи не само из формалних разлога, не само што би овдје форма дирала у садржину, него и због тога што су одлуке Другог засједања АВНОЈ-а и формално на снази; оне су основ и овог народног претставништва и оне су у међународном смислу формално одредбе које потврђују уставно стање данашње Југославије.

Методија Андонов-Ченто: У овом предлогу типичне су две најважније ствари. Прво, какав ће бити уставом одређен облик наше државности, и, друго, пред народ се износи на одобрење наш четворогодишњи живот и рад самим тим што се каже да ће Уставотворна скупштина донети устав, законе у вези са уставом и одлуке о свим актима које је донео АВНОЈ. То је апел на народ да зна зашто гласа и какав ће бити правац наше будуће политике. Ми раније нисмо имали права да износимо мишљење народа, јер су ранији закони били све друго само не народни. Овим уставом, који треба да дође, даје се пуно право свима народима да слободно изразе какву државу треба да имамо. Овим уставом потпуно се обезбеђује право народа да каже своју реч. Као Македонац ја потпуно прихватам овај предлог, јер видим да се први пут даје право нашем народу да и он једанпут изрази своје мишљење о својој бити, о својој будућности.

Претседник: Дозволите да и ја кажем неколико речи.

Чини ми се да понекад неко одмакне очи од стварности, поставља принципе правне, уставне и тако даље, демократске и са теоретског гледишта, посматра ствар као да се ради о неком сукобу стварности и теорије и хоће да се сачува теорија, да се сачувају „вечити“ принципи демократије, пуне демократије, и шта ти ја знам, апсолутне суверености једне конституанте итд., — како се све овде не каже — заборављајући да се свака конституанта на свету мора да роди из неке стварности, да је резултат једног стварног развитка, да је неки стварни развитак довео до тог момента да једна конституанта озакони оно што је стварни развитак већ донео. Никад другачије није настао никакав устав на свету, осим оних устава који су вађени из краљевских џепова и бацани народима под нос. Само су такви уставни иницијали из суверене воље владара, а не из историског развитка. Међутим, мени се чини да се иза таквих теорија, кад се оне данас постављају овде, кад се овде неко бори за апсолутну сувереност наше будуће Конституанте, да ту није по среди нека принципјелна, правна брига за некаквом лепотом и чистотом у правном постављању ствари, него да се иза тих теорија крије жеља за другим стварностима, жеља да се осигура да Уставотворна

скупштина, пред којом стојимо, не води рачуна, да не поведе рачуна о досада извршеном развитку, о досада извршеном уставном развитку ове земље за ове четири године. Јер, и ми смо то у нашем извештају Претседништва АВНОЈ-а, који је поднесен на првој седници III заседања АВНОЈ-а, и који је скупштина одобрила без и једног гласа против, — ми смо тамо баш изложили тај нови уставни развитак у Југославији у току ове четири године. То мора да дође до свог коначног оформљења, а то ће бити на Уставотворној скупштини, која би била врло и врло „суверена“ ако би узела сунђер, као што има жеља, па избрисала овај развитак који је до ње довео.

Ја се у целини слажем са говором друга Драгољуба Јовановића. Слажем се и са оним делом о овим новим људима, новим демократским групама које су пришле, и о томе да су сарађивале, и о томе да сарађују, и о томе да је добро да буду окупљене ту, било у Фронту било у Влади итд. Али, мени се чини да има и међу њима људи или група које су се већ брзо умориле од те сарадње и које почињу да осећају тежак умор и не могу да држе више корак. Некако, код сваког завјутка, изгледа ми, осврћу се да виде могу ли да искоче из тих кола. Постало им је већ мало терет да буду у овом нашем друштву.

Овим законом загарантована је будућој Уставотворној скупштини сувереност какву никад ни једна скупштина није имала ни у Србији, ни у Југославији ни у земљама нашег Словенског Југа. То је јасно, али је чудно да борба за неку бољу сувереност, за неку већу сувереност те скупштине долази од шефова странака који о томе нису хтели да воде рачуна 1921 године. (Др Драгољуб Јовановић: Били су везани Крфским пактом!) Нешто је њих везивало, да ли Крфска декларација или што друго. Југословенску муслиманску организацију везивало је, на пример, нешто друго. Свеједно. Ми можемо узети стенографске белешке, из којих се види да је она такозвана „суверена“ Уставотворна скупштина полагала заклетву краљу, јер је пре свега речено да је то свршена ствар и да о том питању та Уставотворна скупштина нема шта да решава. Међутим, ми дајемо максималну сувереност новој Уставотворној скупштини коју једна уставотворна скупштина уопште може да има. Али, историја њој намеће једно ограничење, то је стварни развитак, то је оно што је већ народ створио кроз ове четири године, рачунајући ту, сасвим правилно, и оно што је Драгољуб Јовановић казао — оних 25 година, које су биле исто тако драматичне и кржаве, са свима оним људима побјеним по главњачама и казацима. Никад ми нисмо одрицали ту борбу у прошлости. Ми смо увек показивали на најсветлије примере из редова свих народа Југославије, на највеће врлине свих наших народа, истичући да смо ми, Народноослободилачки покрет, настављачи традиција борби за равноправност и уједињење Јужних Словена.

Друг Павић (Јефто Павић: Ја сам говорио за себе!) осврће се на члан 1 и мисли да смо њиме окрњили суверенитет. Он налази да крњимо суверенитет оним местом где кажемо да ће та Скупштина доносити одлуке о свима актима које је донео АВНОЈ. Међутим, Конференција на Јалти тражи од нас да Уставотворна скупштина донесе те одлуке, а она то тражи баш у име суверенитета те Скупштине, и о томе не може бити говора. Ја мислим да је баш то израз суверенитета. И, кад је АВНОЈ доносио своје одлуке нико га тада није шибао по прстима, нико није вршио притисак на АВНОЈ. По својој слободној вољи, ми смо донели одлуку да ће одлуку о коначном уређењу државе донети народ сам кад буде могао слободно да изрази своју вољу на слободним, демократским изборима. Нико нам то није наметнуо, ни из земље ни из иностранства. То смо ми сами себи поставили, јер другачије то и не би могло да се постави. И кад савезнички претставници постављају такав захтев на Кримској конференцији, они постављају један захтев који смо ми већ раније сами себи поставили.

Али, током овога времена закључена су и два споразума Тито—Шубашић. Ти споразуми били су одобрени од стране наших савезника. Они су добили међународну санкцију. Узмите па их поново прочитајте. Федерација више није у питању и не може доћи у питање, као што не може доћи у питање ни народна власт. И кад би се изабрала таква Уставотворна скупштина која би те основне тековине довела у питање, или би хтела да их збрише, народ би морао да се бори против такве Уставотворне скупштине, морао би да је разјури. (Аплауз). А ја сам дубоко уверен да то неће бити, јер ће народ, који је у току ове четири године стварао и створио оно што је хтео да створи, изабрати такву Уставотворну скупштину која ће осигурати оне демократске тековине за које су дате толике жртве.

Не хтети да се избори за Конституанту врше за њена два дома, него да буде само један дом, значи у суштини одбијати федерацију — и друго ништа. Само онај ко не жели федерацију овакву каква је, федерацију од шест јединица, федерацију која је стварност, федерацију у којој су парламенти народна власт, власт са којом се народ саживео и уживео, јер је сопственим жртвама створио, само онај који то не жели може тражити да у закону о Конституанти не буду два дома и да се Конституанта бира по изборним окрузима, на 40.000 становника у целој земљи један посланик. А шта бисмо тиме добили? Дobili бисмо Уставотворну скупштину из 1921 године, ону скупштину у којој су се народи осећали мајоризирани и били мајоризирани и у којој је једна прљави поткупуљивачка компанија могла да добије већину и за један онакав устав, Видовдански устав, који никад није био устав, јер га није признавао ниједан наш народ, није га признавала чак ни краљевска влада, није, дакле, он ни био устав, тако да је главни и једини „устав“ бивше државе био Закон о заштити државе и нису имали криво они жандарми

који су нас пребијали кад су показивали пендреке и говорили нам: „Ево, то је устав!“. Стара Југославија није живела ни под једним уставом, осим под уставом Закона о заштити државе. То је био плод оне Скупштине на којој народ није имао никаквог суверенитета и на којој наши народи нису били питани као народи, него су силом били натерани у једну заједницу која им није пријала. И, најзад, кад су наши народи дошли до пушке и крвавом борбом сами себи изградили нову државу, из темеља нову, ја не знам какав бисмо ми могли овде да донесемо закон који би ту стварност негирао или закон који би само покушао да је уништи? Хтети да Уставотворна скупштина нема два дома, значи хтети задржати себи право да се на Уставотворној скупштини узме сунђер и збрише читав овај развитак на принципу федерације, развитак који је довео до те Скупштине, развитак који је створио услове за то да она озакони ову животну стварност, да она, градећи на ономе што су народи већ створили, заврши један период развитка и омогући нашим народима да у пуној демократији пођу путем даљег развитка и напретка. И, ако ови наши нови сапутници, сарађујући са нама са толико пуно добре воље, почну да се тако често издвајају својим мишљењима, да се уздржавају од гласања, — ја уосталом немам ништа против, — једног дана можемо доћи и у отворену борбу, у борбу која би можда била лакша него оваква сарадња. Ја искрено желим да сви они истински демократски елементи који су и касније приступили, — ми им због тога не чинимо пребацивања, — ја искрено желим да се ипак мало више унесу у стварност, да је увиде и разумеју, да знају шта они треба данас да допринесу да би заједница могла да иде пуном снагом ка напретку и ка коначном сређивању наших унутрашњих прилика. Ја ту немам више шта да кажем. Не заборавимо само да има суверености Југославије, али да има и суверености сваког њеног народа и да ти народи желе да буду суверени као такви. Ова данашња творевина, Демократска федеративна Југославија, признаје народима ту сувереност, а они признају и суверену савезну државу и добровољно су ушли у ту заједницу. То су два суверенитета и ко каже да нису потребна два дома, тај брише један од тих суверенитета, брише суверенитет Хрвата као народа, Македонаца као народа, Срба као народа, он брише суверенитет наших федералних јединица и на тај начин остаје само један „југословенски суверенитет“, а докле је раније довео тај „југословенски суверенитет“ добро нам је познато.

Мислим да при гласању у начелу треба имати у виду нашу стварност и да се стварном стању ствари никад ни теорија не противи, осим кад се искрени. Сматрате ли да је у начелу било довољно дискусије? (Г л а с о в и : Довољно!) Стављам на гласање у начелу Предлог закона о Уставотворној скупштини. Ко је за, нека остане да седи, а ко је против, нека устане. (Устају Савко Дуканац и Илија Стојановић).

Илија Стојановић: Ја желим да дам, господине претседниче, претходно једну изјаву.

Ми смо, господе, за потпуну равноправност, ми смо за федерацију. Али с обзиром да су овим законом повређена суверена права народа, ми у начелу не можемо гласати за.

Претседник: Молим да се ово унесе у записник. Констатујем да је Предлог закона о Уставотворној скупштини у начелу примљен са 2 гласа против.

Прелазимо на претрес у појединостима. Ја ћу прочитати предлог члана 1. (Ч и т а):

Члан 1

Да би народи нове Југославије могли изразити своју суверену вољу о основним питањима државног уређења, изабраће на слободним изборима, непосредним и тајним гласањем посланике у Уставотворну скупштину, врховно претставничко тело Демократске федеративне Југославије.

Уставотворна скупштина ће донети Устав нове Југославије, законе који стоје са Уставом у вези, и одлуке по свим актима које је донело Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије и његово Претседништво.

Уставотворна скупштина ће ближе одредити круг послова које ће вршити поред свог главног задатка.

Жели ли ко да говори поводом првог члана? (В л а д и м и р С и м и ћ: Ја бих молио за реч.) Има реч друг Симић.

Владимир Симић: Ја немам никакву примедбу на текст прочитаног чл. 1, пошто га прихватам у потпуности. Јавно сам се за реч да говорим поводом овог члана и у вези са дискусијом која је вођена пре него смо прешли на рад у појединостима. Сматрам за своју дужност да изложим неке историске чињенице и податке из политичке борбе Југословенске републиканске демократске странке, чији сам члан од њеног оснивања, и да то учиним баш сада, у потпуно измењеној политичкој атмосфери, благодарећи херојској борби наших народа руковођених Комунистичком партијом, у којој атмосфери ће се, по мом дубоком уверењу, обавити потпуно испуњење програма моје странке, за који су се борили, часно и упорно, сви њени чланови, од којих знатан број драгих пријатеља нису имали среће да дочекају остварење свог политичког програма, коначно успостављање Републике и федерације на бази пуне равноправности наших народа и њихове братске сарадње на политичком, друштвеном и социјалном напретку. Мој пријатељ и шеф, грађанин Јаша Продановић, често је говорио да су странке зато ту, да се истроше и исцрпе своје снаге за народну ствар. Снаге моје странке, у тешкој политичкој борби између два рата и у току прошлог рата, заиста су истрошиле своје снаге, али преживели њени чланови, као и они који су до краја остали непоколебљиви, имају истинско задовољство да доживе и

виде остварење онога што им је у животу био животни задатак и у шта су читавог свог живота дубоко веровали.

Југословенска републиканска демократска странка била је основана у јануару 1920 године, прокламовањем прогласа „О начелима републиканске демократије“. Међутим, корени Републиканске странке задиру дубље од њене појаве као политичке организације. Њени главни оснивачи: Јован Жујовић, Љуба Стојановић и Јаша Продановић били су по уверењу републиканци још кад су у 1902 години покренули „Одјек“, — један лист који стоји као усамљен пример локалне борбе, али са свима ознакама револуционарног покрета, — који је тада претстављао звоно на узбуну против самодржавља и тираније последњег Обреновића. Када је 1903 године био учињен крај његовој деспотској владавини, онда су Јован Жујовић и Јаша Продановић, а с њима заједно и Јован Скерлић, предузели кораке да младим официрима, који су извршили преврат, одрже предавања и придобију их за проглашење републике, али се и овога пута у политичкој историји Србије поновио случај када је Блазнавац прогласио за краља Милана Обреновића без пристанка и сагласности Скупштине. Војска је и овога пута ставила српски народ пред свршен чин, заклевши се на верност краљу Петру пре него што га је Скупштина изабрала. Када се Јаша Продановић са друговима појавио у Официрском дому тамо им је, по наредби шефа завере, Драгутина Димитријевића-Аписе, био спречен улазак. Тога истога човека је доцније син незаконито проглашеног краља Петра стрељао у Солуну, 1917 године, као „издајника“.

Тога истога дана, када се ово у Официрском дому одиграло, „Дневни лист“, који је уређивао Скерлић са младим друговима, социјалистички расположим, објавио је ванредно издање у коме се пледирао за републику. По наређењу војске ово је издање заплетењено и повучено, под претњом да ће чланови редакције бити похапшени и штампарија затворена.

Прилике, ни у земљи ни у иностранству, нису биле такве да се могла покренути оштра борба за републику. Оснивачи „Одјека“, сачувавши кроз све обрте тешког живота мале Србије своја дубоко демократска начела и осећања, били су принуђени да борбу за републику одгоде. Међутим, на Универзитету се појавио, спонтано и без везе са ма каквом партиском позадином, републикански покрет међу омладинцима којима су на челу били Славко Крчевинац и Михаило Илић, доцнији професор Универзитета кога су окупатори стрељали на Бањици у току прошлог рата. Они су почели издавати свој орган „Републику“, као и нека посебна издања. Овај омладински покрет остао је без већег замаха, али су се у њему изграђивали доцнији републикански кадрови и он историски претставља прву иницијативу борбе за републику.

Тек после Првог светског рата, када је Велика октобарска револуција потресла духове и разбила све предрасуде, када се монархистички

режим компромитовао злочиначким солунским процесом који ће остати највећа лага његова у целој историји Србије и извор свих каснијих недаћа у старој Југославији, — поново се јавио републикански покрет. Овога пута јавно и отворено, прокламовањем, како сам већ рекао „Начела републиканске демократије“ у јануару 1920 године. Покретачи су били исти људи који су 1902 године покренули „Одјек“, сем Љубе Живковића, који је одавно раскинуо са својим друговима, и Јована Скерлића који је умро уочи рата. Покренут је орган „Република“ као орган странке. Група омладинаца са Михаилом Илићем на челу, која се обележила као републиканска још 1908 године, одмах је приступила. Приступили су листу и странци и многи напредни млади људи. Већ са првим бројем, у јануару 1920 године, „Република“ је улетела у борбу. Та борба је била непошtedна. А када је у њој узета у заштиту прогоњена Комунистичка партија, која после фамозне „Обзнане“ није имала свог органа, републиканска странка је проглашена скоро истоветном са Комунистичком и забране „Републике“ стале су се ређати из броја у број, а зборови које је Републиканска странка сазивала, као онај на Калемегдану и у априлу 1920 године код Славије, били су дивљачки разбијани. Изведена је коњица са исуканим сабљама, пијана жандармерија, митраљези на Теразијама и пешадија у позадини. Призори који су тада виђени поновили су се тек само доцније, против комуниста. Наши су људи били гажени, повређени тупим оружјем, хапшени и прогоњени. А када се тај бес помало стишао, онда је чињен прави јуриш на „Републику“. Њен тадашњи уредник, Драгомир Иконић, био је претучен једне ноћи на сред Славије од стране официра преобучених у грађанско одело. Штегозар Прибићевић, који се касније — кад је и сам био прогоњен — тешко вајкао због погрешака које је починио као краљевски министар унутрашњих дела и просвете, отворено је говорио да воли више 600 жандарма него 600 учитеља републиканаца. Овај број је помињао зато што је нападан да је отприлике толико учитеља републиканаца најурно из просветне службе. Настало је гоњење припадника Републиканске странке — чиновника и других. И када им је и то било мало, онда су убацили у чиновнички закон познати чл. 4, по коме у државну службу не може бити ни примљен, ни у њој остати онај који исповеда начела промене државног облика владавине. Ова мера је била донесена искључиво против републиканаца, као год што је доцније злогласни Закон о заштити државе био поглавито уперен против комуниста.

Против листа „Републике“ предузете су најсвирепије мере прогањања. Забрањивана је из дана у дан, од броја до броја. Док је постојала војна цензура, читаве странице појављивале су беле. Кад је она укинута, лист је забрањиван пре него што би се и појавио, пре пуштања у продају. Вршено је насилно растурање слога, доношена је полицијска забрана и за број који из техничких разлога уопште није био штампан.

Уредници „Републике“ хапшени су и осуђивани. Истине ради, морам подвући, што служи на част суду, да је он скоро редовно ништри поли-

циске забране, а писце инкриминисаних написа врло често ослобађао оптужбе. Суд је успео, под врло тешким околностима, да очува независност у највећем броју случајева. Режим је стога прибегао старој тактици да мање подиже оптужбе, а да више врши забране листа које су наносиле листу сталне материјалне штете. Лист се издржавао сопственим средствима, сви сарадници су сарађивали бесплатно, док су чланови странке, пријатељи и симпатизери давали прилоге. Тако је била набављена и једна мала штампарија, јер је власницима штампарија било забрањено да лист штампају. За смештај купљене штампарије била је изграђена мала зграда у Бранковој улици, на плацу узетом од општине у дужи закуп. Ту су биле и две собице за редакцију. Режим је коначно употребио и општинску власт да изврши насиље. Незаконито је наређено рушење ове зграде. Дошли су ватрогасци и на очиглед свету до темеља су све порушили, штампарију тешко оштетили и задели уистини смртни ударац листу и редакцији. Тако је „Република“, физичком силом, после четворогодишње упорне и тешке борбе, била угушена. Морам данас рећи и то, да се није тада нашао нико, ниједно јавно гласило, које би ако не протестовало, а оно бар регистровало овај беспримерни напад на основна права и слободу, која је бар формално и по тадашњим законима била гарантована.

Слично се догодило и са странком. Режим, уз сарадњу свих монархистичких странака, па чак и неких опозиционих, био се сав залажио да спречи избор републиканских кандидата. При свем том она је успела да у Уставотворну скупштину доведе два своја посланика, а у редовну неколико. Али њени шефови, Љуба Стојановић и Јаша Продановић, остали су ван парламента. Стјепан Радић, коме је затворени круг његове Сељачке републиканске странке служио као средство за погађање са монархијом, није никад хтео прићи отвореној сарадњи са републиканским покретом. Остављена самој себи, малтретирана и прогоњена, Републиканска странка, не хотећи да побегне у илегалност, вегетирала је, али никад није подлегла, чувајући чисте традиције слободарства и демократичности.

Она је поред „Републике“ издала и више брошура, прогласа и летака, а издавала је пуне две године и политичко-књижевни часопис „Буктињу“, у којој су слободно сарађивали и неки идејни сарадници Комунистичке странке. За неколико година је издавала календар „Републиканац“, као и публикације о конгресима странке, међу којима је нарочито детаљно обухваћен конгрес одржан 1925 године у Јагодини, на коме је, у говорима учесника, детаљно обрађен програм странке и њена борба за федеративну републику, за равноправност југословенских народа и самоуправу, као и за друштвено и социјално уређење које је у суштини својој имало бити социјалистичко.

Поред тога, а нарочито после државног удара, поништавања сваког уставног поретка и отворено монархистичке диктатуре, она је своје постојање манифестовала отвореним пркосом режиму и повременим

објављивањем својих познатих „писама пријатељима“, која су под потписом Јаше Продановића, а нека и са потписима и других чланова Главног одбора, упућивана пријатељима у унутрашњости и растурана. У њима су јасно и отворено обележавани назори странке по важним политичким догађајима у животу земље која је преживљавала тешку унутрашњу кризу. Та „писма пријатељима“ била су сведок части, достојанства и начелности једне странке која се није дала угушити, већ је храбрила обесправљени народ и непрекидно указивала на злосретне поступке ненародног режима. Истовремено су се њени чланови, угледни правници и адвокати, ангажовали у пуној мери у одбрани прогоњених комуниста пред судом за заштиту државе. Када је режиму било јасно да Републиканска странка ипак није угушена, онда је приступио хапшењу свих чланова њеног извршног одбора, сем Јаше Продановића, као и хапшењу читавог низа њених присталица у унутрашњости, у пролеће 1933 године, намеравајући да монтира један моонстр-процес, али у коме ипак није успео. Спремајући се на проглашење октроисаног устава, режим је изгледа сматрао да му такав процес неће користити, па су похапшени чланови странке после месец дана били пуштени.

То су, у веома кратком изводу, чињенице из историје републиканског покрета у Србији, који и поред свих недаћа и прогона ипак није испустио из својих руку републиканску заставу, и који је ипак дочекао да је преда, после часне и поштене борбе, нашим народима ради њихове боље и срећније будућности.

Кад се све ово зна и има на уму, онда је јасно, јер друкчије није могло ни бити, зашто су остаци Републиканске странке, верни начелима републиканске демократије, федерације и равноправности наших народа, искрени поборници њиховог братства и јединства, као и социјалног њиховог напретка, бескопромисно приступили Народноослободилачком покрету, који је окупио све напредне снаге наших народа за обнову земље, њено ново друштвено и економско уређење и бољу њихову будућност.

Надам се да ће другови правилно схватити ово моје иступање и да ће разумети разлоге који су ме руководили да данас, када доносимо закон на основу кога ће бити сазвана Уставотворна скупштина, евоцирам извесна сећања и обележим пут којим су упорно и доследно ишли приврженици републиканског државног уређења кроз читавих 25 година.

Претседник: Има реч друг Павић.

Јефто Павић: Ја поново предлагем да се у ставу 2 овог члана задржи само први део реченице, до речи „законе...“, а да 3 став истог члана остане какав је, јер он садржи и део става 2, па то није потребно двапут наглашавати. А сада вама, г. Рашовићу, имао бих нешто да кажем...

Претседник: Ја вас молим, друже Павићу, да се не обраћате члану Одбора. Говорите начелно.

Јефто Павић (наставља): Ја сам се, господине Рашовићу, четири године борио за ово што је данас и могу да говорим, слободно да говорим, јер сам се за то борио. А гдје сте за то вријеме ви били...

Претседник: Ја опомињем говорника на ред и пословник.

Јефто Павић: Ви се нијесте борили, а хоћете да ми tutorишете. Гдје сте ви, господине Рашовићу, досада били?

Претседник: Молим говорника да...

Милош Рашовић: Ја овде изјављујем и подвлачим да г. Павића нисам ничим увредио. Ни њега нити ма коју партију. Молим да се то прими знању.

Што се тиче мог личног удела у Народноослободилачкој борби, ја сам сарађивао са Народноослободилачким покретом. Али, колико ми је познато, истина о учешћу г. Павића у борби није онаква како је он приказује. Павић се пола године крио под четничком заставом.

Јефто Павић: Ја протестујем против оваквих изјава...

Претседник: Ја сам и малопре протестовао, а то чиним и сада. Молим друга Рашовића да не говори противно реду у овом дому.

Уосталом, мислим да је дискусија о овом закону завршена. Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја!)

Члан 1 примљен је са два гласа против.

Прелазимо на члан 2. (Чита):

Члан 2

Уставотворну скупштину сачињавају два дома: Савезна скупштина и Скупштина народа.

Оба дома Уставотворне скупштине су у погледу својих права и надлежности потпуно равноправна.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Изволите чути члан 3. (Чита):

Члан 3

Савезну скупштину бирају сви држављани Југославије, који уживају бирачко право, и то по једног посланика на сваких 40.000 становника у целој држави.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 4. (Чита):

Члан 4

Скупштину народа бирају сви држављани Југославије који уживају бирачко право, и то по федералним јединицама и аутономним областима.

Грађани сваке федералне јединице, без обзира на њену величину и број становника, бирају по 25 посланика, грађани Војводине 15, а грађани Косова и Метохије 10 посланика.

Има ли примедаба? (Нема).

Др **Макс Шнудерл**: Предлажем, ако је могућно, да се у текст закона унесе и шта ће бити са Трстом кад буде припојен Југославији.

Претседник: Ја мислим, што се тиче лепих жеља, да се нико од нас не разликује од друга Шнудерла, али ми нисмо у стању да лепе жеље ставимо у закон. Трст је засада, у међународном погледу, изван граница Југославије. Ако до састанка Конституанте падне решење од међународне важности, лако ћемо видети посланике Трста.

Др **Драгољуб Јовановић**: Нисмо предвидели којим ће се редом бирати домови.

Претседник: По изборном закону, који ћемо претресати сутра или прекосутра, бирају се истог дана.

Прима ли се члан 4? (Прима).

Прелазимо на члан 5. (Ч и т а):

Члан 5

Нико не може бити истовремено биран у оба дома.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се члан 5? (Прима).

Прелазимо на члан 6. (Ч и т а):

Члан 6

Оба дома Уставотворне скупштине заседају истовремено.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се члан 6? (Прима).

Прелазимо на члан 7. (Ч и т а):

Члан 7

Указ о сазиву Уставотворне скупштине доноси на предлог Претседника Савезне владе Претседништво Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије.

Прима ли се члан 7? (Прима).

На реду је члан 8. (Ч и т а):

Члан 8

Уставотворна скупштина заседава у Савезној скупштини и Скупштини народа одвојено и у оба дома заједно.

Уставотворна скупштина заседава у заједничкој седници оба дома ради прокламовања Устава, кад бира Претседништво Уставотворне скупштине или на предлог 50 посланика.

Има ли примедаба?

Др Синиша Станковић: Да ли би могло да се прецизира ближе да оба дома заседавају заједно?

Претседник: Уставотворна скупштина је једно тело, чија су оба дома равноправна. У члану 8 каже се само да она заседава као целина, тј. оба дома заједно; и одвојено.

Методија Андонов-Ченто: Овде се не каже да ли је за сазив Уставотворне скупштине потребно 50 посланика из једног или из оба дома.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершковић: О томе није било речи.

Милош Царевић: Овдје је реч о Уставотворној скупштини, и кад се каже 50 посланика, они могу бити или сви из једнога или из оба дома; тражи се само 50 посланика Уставотворне скупштине.

Претседник: Ако више нема примедба, ја стављам чл. 8 на гласање како је прочитан. Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 9. (Ч и т а):

Члан 9

Сваки дом Уставотворне скупштине бира по једног претседника, по два потпретседника и по три секретара. Претседници руководе седницама домова и њиховим пословањем на основу скупштинских пословника.

Има ли примедба? (Нема). Онда ћемо гласати. Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на чл. 10. (Ч и т а):

Члан 10

Заједничким седницама оба дома Уставотворне скупштине руководи Претседник односно Потпретседник Претседништва Уставотворне скупштине.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 11. (Ч и т а):

Члан 11

Прву седницу Савезне скупштине односно Скупштине народа отварају Претседник и Потпретседник Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије, који ће позвати по годинама најстаријег члана тих скупштина да преузме привремено руководство седницама.

Секретарску дужност вршиће три посланика које домови изаберу на предлог претседника.

Владимир Симић: Молим да се овде Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије замени Привременом народном скупштином. То исто треба учинити и у чл. 7 који смо већ усвојили, а у чл. 1, иза речи „његово Претседништво“ додати „односно Привремена народна скупштина Демократске федеративне Југославије и њено Претседништво“.

Мислим да и овоме не треба коментара.

Претседник: Јасно. Хвала на овом побољшању закона. Примају ли се ове измене и чл. 11 са допуном друга Симића? (Прима се).

Прелазимо на члан 12. (Ч и т а):

Члан 12

На првом састанку сваког дома присутни посланици предаће уверења издата од изборних комисија и затим ће изабрати верификационе одборе од 20 чланова.

После овог избора први састанак Савезне скупштине и Скупштине народа се закључује.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се члан 12? (Прима).

Изволите чути члан 13. (Ч и т а):

Члан 13

Верификациони одбори испитују посланичка уверења, сва изборна акта и све жалбе против избора.

Верификациони одбори ће најдоцније у року од 7 дана израдити свој извештај, одредити известнице и штампани извештај доставити посланицима.

Прима ли се члан 13? (Прима).

Изволите чути члан 14. (Ч и т а):

Члан 14

Идућег дана пошто су извештаји достављени, претседници верификационих одбора сазивају седнице Савезне скупштине и Скупштине народа, на којима се одмах приступа претресу извештаја верификационих одбора.

До избора претседништва домова седницама руководе претседници верификационих одбора.

Прима ли се члан 14? (Прима).

Изволите чути члан 15. (Ч и т а):

Члан 15

Претрес о извештају верификационих одбора може трајати најдуже 5 дана. Сваки дом може оснажити или поништити избор посланика

или одложити одлуку и наредити образовање иследних и ревизионих одбора, који ће имати задатак да испитују сва спорна питања.

Свако спорно питање мора се решити у року од 10 дана.

Прима ли се члан 15? (Прима).

Прелазимо на чл. 16. (Ч и т а):

Члан 16

Ако се поништи мандат једног посланика због недостатка услова за уживање бирачког права, позваће се за посланика његов заменик.

Ако је мандат поништен због неправилности изборне радње, услед чега се сматра да кандидат није ни изабран за посланика, позваће се на његово место онај кандидат који је на изборима добио највише гласова на истој окружној листи.

Др Драгољуб Јовановић: У првој тачки мислим да би требало да стоји „пасивног бирачког права“.

Методија Андонов-Ченто: У ставу 2 није довољно јасно речено ко долази на место носиоца поништеног мандата. Мислим да би требало да стоји да долази онај који после њега има највише гласова.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершковић: По Пројекту закона о изборима народних посланика предвиђене су окружне листе у које се удружују, везују срески кандидати. Овдје се мислило да се не приступа новим изборима, него да се једноставно узме онај кандидат који последије онога чији је мандат поништен има највећи број гласова на окружној листи. Оваква једна коректура, коју предлаже друг Ченто, унијела би извјесну јасноћу, али ја мислим да то није потребно, јер не може бити проглашен онај чији је мандат већ поништен.

Илија Стојановић: Ја чиним једну резерву и сматрам да не би било правилно да се поништи мандат једног посланика само због тога што је било неправилне радње без његове кривице. Зато сматрам да би у том случају требало да се спроведу нови избори. Овако би се једно лице које је имало велику већину народне воље за собом, али је неко други учинио нешто што је утицало на резултат, лишило мандата. Зато не бих могао да се сагласим са овим и гласао бих против.

Претседник: Један против. Примају ли остати? (Примају).
Члан 16 примљен је без измене, с тим да се само реч „недостатака“ у првом пасусу исправи тако да гласи: „недостатка“.

Прелазимо на члан 17. (Ч и т а):

Члан 17

По извршеном претресу извештаја верификационих одбора, посланици чији су избори потврђени полажу пред својим домовима посланичке заклетве.

Текст заклетве гласи: „Ја, име и презиме, заклињем се својом чашћу и чашћу свога народа да ћу као народни посланик у раду Уставотворне скупштине верно заступати свој народ и да ћу неуморно чувати и бранити тековине народне борбе, демократска права и слободу народа“.

Има ли ко шта да примети? (Нема). Прима ли се? (Прима).
Прелазимо на члан 18. (Ч и т а):

Члан 18

После положене заклетве посланици приступају избору председника, потпредседника и секретара оба дома. Најпре се бира председник и то простом већином гласова. После избора председника извршиће се избори потпредседника, а затим избори секретара.

Гласање је тајно.

После избора председника приступа се претресању и примању скупштинских пословника.

Сваки дом Уставотворне скупштине има свој пословник који је израђен на истим начелима.

Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 19. (Ч и т а):

Члан 19

Одмах после избора председништва Савезне скупштине и Скупштине народа састаје се Уставотворна скупштина у заједничку седницу оба дома и бира Претседништво Уставотворне скупштине.

Претседништво Уставотворне скупштине се састоји из Председника, 6 потпредседника, 2 секретара и 12 чланова.

Претседништво Уставотворне скупштине је за целокупан свој рад одговорно Уставотворној скупштини.

Прима ли се? (Прима).

Изволите чути члан 20. (Ч и т а):

Члан 20

Претседништво Уставотворне скупштине сазива и руководи заједничким седницама оба дома, врши она права врховног органа савезне државне власти у времену између два заседања Уставотворне скупштине, која му одреди Уставотворна скупштина.

Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 21. (Ч и т а):

Члан 21

Уставни и законски предлози могу потети подједнако у оба дома Уставотворне скупштине. Ниједан уставни законски предлог не може

постати пуноважан док не буде изгласан у оба дома и то простом већинском присуству посланика.

За коначно изгласавање Устава у целини потребно је у сваком дому присуство две трећине посланика тога дома.

Има ли ко какву примедбу? (Нема). Имам ја.

Мислим да је у другој реченици прве алинеје испало једно „и“. Она би требало да гласи: „Ниједан уставни и законски предлог...“ а не, „Ниједан уставни законски предлог...“ (Тако је!).

Прима ли се члан 21 са овом исправком? (Прима). Идемо даље.

Члан 22 гласи (ч и т а):

Члан 22

Проглашење и објављивање Устава и закона донетих од Уставотворне скупштине врши се на српском, хрватском, словеначком и македонском језику с потписом Претседника и Секретара Претседништва Уставотворне скупштине.

Има ли ко шта да примети? (Др Хинко Кризман: Ја). Изволите.

Др Хинко Кризман: Ја бих предложио да се у овом члану каже „на српско-хрватском, словеначком и македонском језику“, или да се то испусти, јер не бих хтио да се овим законом први пут озакони признање два језика, српског и хрватског, који су уствари један језик, те да онда отворимо пут којекаквим језичким промјенама, којих већ, нажалост, има и то без икаквих потреба и разлога.

Претседник: Ја разумем ову примедбу, али ово није први пут да смо ми имали том муком да се помучимо. Ја знам да је то један језик, али Србин каже да говори српски, а Хрват да говори хрватски. Једном приликом, истина пре 16 година, говорио сам са једним Хрватом и он ми рече: „Ала ти фино говориш хрватски“. Кажем му: „Не, ја говорим српски.“

Али, ми и све предлоге закона штампамо ћирилицом и латиницом, а није zgodно да тако кажемо. Мислим да нема бојазни да би из тога подвајања, из два назива могла да се роди нека тенденција, и ја верујем да ћемо ово овако брже и више зближити, а данас то није незгодни ни за оне Србе у Хрватској, јер они слободно могу да уче српски. Зато бих предложио да ништа засада не мењамо.

Има ли још ко шта рећи? (Не јавља се нико). Прима ли се члан 22 како је предложен? (Прима). Идемо даље.

Члан 23 гласи (ч и т а):

Члан 23

Сваки од домова Уставотворне скупштине има право да предложи допуне и измене у пројекту Устава и закона који је већ изгласан у

једном дому. Овако измењен предлог враћа се на сагласност дому из кога је потекао.

Ако се сагласност не постигне, цео предмет се подноси Координационом одбору Уставотворне скупштине, који сачињавају у једнаком броју чланови координационих одбора оба дома.

Ако Координациони одбор Уставотворне скупштине не постигне сагласност, или ако један од домова одбије решење Одбора, цео предмет се поново претреса у оба дома. У случају да се ни овога пута не постигне сагласност оба дома, Уставотворна скупштина ће се распустити.

Указ о распуштању садржи расписивање нових избора за Уставотворну скупштину.

Др Симиша Станковић: Нигде није предвиђено како се бирају координациони одбори, који се овде помињу, а ништа није речено ни о њиховој функцији.

Претседник: То ће се све уредити пословником.

Милош Царевић: Ја бих само предложио да се овај одбор зове Одбор за постизавање сагласности.

Претседник: То је исто. А ја бих хтео да питам друга Гершковића да ли је довољно јасна реченица „Овако измењен предлог. . .“ тј. друга реченица у 1 ставу члана 23. Не знам да ли је то довољно јасно.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершковић: Мислим да је потпуно јасно.

Претседник: Ако нема још ко шта да пита, онда: Прима ли се члан 23? (Прима). Идемо даље.

Члан 24 гласи (ч и т а):

Члан 24

Заседање Уставотворне скупштине може се прекинути само одлуком већине у оба дома.

Има ли примедба? (Нема).

Прелазимо на члан 25. (Ч и т а):

Члан 25

Посланици Уставотворне скупштине од момента када су им издата од стране изборне комисије уверења да су изабрани, не могу бити ухапшени нити се против њих може покренути судски поступак без одобрења Уставотворне скупштине.

Милош Царевић: Да ли је потребно одобрење оба дома за капшење посланика?

Претседник: То је јасно речено.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершковић: Могло би се овдје ставити: „без одобрења дома коме припада“.

Претседник: На крају члана 25, место „без одобрења Уставотворне скупштине“ уноси се: „без одобрења дома коме припада“.

Прима ли се са овом изменом члан 25? (Прима). Идемо даље.

Члан 26 гласи (ч и т а):

Члан 26

Кад Устав буде изгласан и проглашен, Уставотворна скупштина се претвара у редовно народно претставништво и ради на основу новог Устава све док не буде распуштена и расписани избори за ново савезно народно претставништво.

Пошто примедба нема, питам: Прима ли се члан 26 како је прочитан? (Прима).

Последњи члан 27 гласи (ч и т а):

Члан 27

Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу“.

Прима ли се члан 27? (Прима).

Приступамо коначном гласању. Молим друга секретара да изврши прозивку. Гласаће се за или против.

Секретар Рато Дугоњић врши прозивку чланова Законодавног одбора.

(После гласања)

Претседник: Гласало је укупно 48 чланова, од којих су само Савко Дуканац и Илија Стојановић гласали против. Према томе, 46 за и 2 против. Објављујем да је Предлог закона о Уставотворној скупштини усвојен у Законодавном одбору.

Овим је исцрпен дневни ред.

Група која је гласала против даје свог известивоца мањине. Ја предлажем за известивоца већине друга др Драгољуба Јовановића, а мањина ће одредити свог известивоца.

За идућу седницу, коју заказујем за сутра пре подне у 10 часова, биће на дневном реду претрес Предлога закона о уређењу војних судова. Прима ли се предложени дневни ред? (Прима). Сада ћете добити и Предлог закона о избору народних посланика за Уставотворну скупштину, који је мало опширнији и треба га боље проучити.

Овим закључујем данашњу седницу.

(Седница је закључена у 20,10 часова).

5 SEDNICA

(14 avgusta 1945)

Početak u 10,25 časova.

Pretsedavao Pretsednik Zakonodavnog odbora Privremene narodne skupštine **Moša Pijade**.

Prisutni: Vladimir Simić, Josip Rus, dr Hinko Krizman, Miloš Carević, Đuro Salaj, Triša Kac'erović, Pero Krstajić, Dane Škarica, Joza Milivojević, Svetozar Krstić, Miloš Minić, Lajčo Jaramazović, Kemal Agoli, Jefto Pavić, Dragoljub Prodanović, Đorđe Andrejević-Kun, dr Siniša Stanković, dr Branko Čubrilović, dr Dragoljub Jovanović, Šime Balen, Vujo Kosovac, Panto Mališić, Krsto Filipović, Metodija Andonov-Čento, Nada Sremec, dr Maks Šnuderl, Petar Piruze, Maks Krmelj, Petar Stante, Dušan Kveder, Franco Lubej i dr Metod Mikuž;

Ministar pravosuda **Frane Frol**;

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr **Josip Hrnčević**, pretsednik Višeg vojnog suda.

Pretsednik: Molim sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Rato Dugonjić čita zapisnik sednice od 13 avgusta.

Pretsednik: Ima li ko šta da primeti na zapisnik? (Nema). Zapisnik je primljen i overen.

Pre'azimo na dnevni red, na pretres Predloga zakona o ustrojstvu i nadležnosti vojnih sudova u Jugoslovenskoj armiji.

Otvaram raspravu u načelu o Predlogu zakona o ustrojstvu i nadležnosti vojnih sudova u Jugoslovenskoj armiji. U vezi sa ovim zakonom dato je opširno obrazloženje.

Pošto Ministar narodne odbrane ne može lično da prisustvuje ovom pretresu, ja sam zamolio pretsednika Višeg vojnog suda da kao poverenik ministra i stručnjak daje potrebna objašnjenja. Ima reč Ministar pravosuda drug **Frol**.

Ministar pravosuda Frane Frol: Ja sam sa prijedlogom zakona potpuno suglasan i smatram da je ovaj zakon zadovoljio sadašnje i buduće potrebe našeg vojnog sudstva. Imam samo nekoliko primjedaba koje ću staviti u toku debate u pojedinostima.

Pretsednik: Ima reč drug Simić.

Vladimir Simić: Mene predloženi projekat zakona potpuno zadovoljava i u načelnoj debati ne bih imao šta da kažem. Molim samo zastupnika Ministra narodne odbrane da mi objasni iz kojih razloga ovaj zakon ni u jednom stavu ne spominje odbranu pred sudom. Mi svi znamo da je odbrana pred sudom jedna vrlo važna stvar, pa zato smatram da, premda se ovde radi o opštim propisima, ne bi bilo suviše kad bi se i o odbrani pred sudom kazalo nekoliko reči, da se bar spomene da svaki optuženi pred sudom ima svog branioca.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Prijedlog zakona o uredenju vojnih sudova ne sadrži ove propise zato što smo pri njegovom sastavljanju smatrali da ova odredba ude u postupnik. Ovaj prijedlog zakona treba da utanači samo uredenje i osnivanje sudova a sve odredbe o braniocima pred sudom urediće sudski postupnik.

Miloš Carević: Kao advokat i bivši sudski oficir ja pozdravljam ovaj projekat zakona koji pruža punu garanciju nezavisnosti suda, pozdravljam ovu nezavisnost, jer je nama svima poznato da su bivši vojni sudovi naročito u tom pogledu mnogo patili. Naročito pozdravljam odredbu koja govori da se sudije vojnih sudova i presuditelji biraju, da su oni izborni organi, da njih bira narodno predstavništvo ukoliko se to odnosi na sudije, odnosno da ih biraju zemaljska predstavništva ukoliko se to odnosi na presuditelje. To je svakako veliki napredak u shvatanju vojnog sudstva. Mi znamo kako je to ranije bilo. Ranije su vojni sudovi sastavljani ad hoc od strane ministra vojske. Međutim, u ovom zakonu ima odredaba koje govore o nezavisnosti sudija, o njihovoj stalnosti i njihovoj izbornosti. Smatram da bi ovaj projekat bio potpun kad bi sadržao i ono što je pomenuo drug Simić, kad bismo videli samo jednu odredbu o tome da će pred vojnim sudom okrivljeni imati branioca. Ja se slažem sa mišljenjem pukovnika dr Hrnčevića da detaljne odredbe o tome treba da budu sadržane u sudskom postupku, ali jedna generalna odredba da će svaki okrivljeni imati pred sudom svoga branioca mogla bi da ude i u ovaj predlog zakona. Drugi fakat, koji ja u ovom predlogu zakona pozdravljam, jeste da je sudstvo dvostepeno, to jest da svaka presuda uvek ide na razmatranje višem sudu i da čak smrtne presude idu na razmatranje Vrhovnom vojnom sudu. To je svakako još jedna garantija više za pravilnost sudenja. Jedan od prvih akata šestojanuarske diktature bio je da se tadašnja nadležnost Kasacionog suda kao prvostepenog suda za vojne sudove ukine. To je bio prvi znak diktature koji je oduzimao garantiju objektivnosti sudenja. Sada u ovom predlogu zakona imamo punu garantiju za pravilnost sudenja. Izvesne male primedbe ja ću dati u toku debate u pojedinostima.

Dr Maks Šnuderl: Ja mislim da u ovu jurisdikciju ne bi spadala odredba o braniocima, jer kad bismo umetnuli u ovaj predlog zakona nešto o braniocima onda bismo morali govoriti nešto i o akuzatornom principu, o javnom tužiocu, odnosno vojnom tužiocu koji je isto tako važan organ. Ja smatram da ovaj zakonski predlog reguliše samo organizaciju vojnih sudova a odredbe o braniocu treba da budu sadržane u sudskom postupku gde će biti govora i o vojnom tužiocu.

Dr Dragoljub Jovanović: Mene interesuje kakav će biti postupak sa nevojničkim krivicama koje učini vojno lice. Prema odredbama ovog zakona sudiće im vojni sudovi. Međutim, demokratski princip stoji na gledištu da vojna lica treba za nevojničke krivice da odgovaraju pred civilnim sudovima.

Dr Maks Šnuderl: I ja se s tim slažem pa bih želeo da nam zastupnik Ministra narodne odbrane objasni šta je rukovodilo predlagača da se za nevojničke krivice koje su počinila građanska lica u zajednici sa vojnim licem odgovara pred vojnim sudom.

Zastupnik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Mi smo pri donošenju ove odredbe imali u vidu slučaj da se dešava da kada civilna lica odgovaraju za djelo u zajednici sa vojnim osobama može da bude narušena vojna tajna pa smo smatrali za potrebno da te osobe odgovaraju pred vojnim sudom. To utoliko prije što su vojni sudovi ustvari narodni sudovi, jer se i oni biraju; razlika je samo u tome što vojni suci nose uniformu.

Pretsednik: Drugovi, ja vidim da su ovde u pitanju dve stvari. Prvo, suđenje vojnim licima za krivice počinjene u zajednici sa građanskim licima, i, drugo, suđenje vojnim licima za nevojničke krivice. Ja mislim da ćemo o svemu ovome moći raspravljati za vreme specijalne debate i da ćemo moći naći pravilno rešenje.

Pošto se niko više nije javio za reč u debati u načelu, ja stavljam Predlog zakona o ustrojstvu i nadležnosti vojnih sudova u Jugoslovenskoj armiji na glasanje. Prima li se predlog zakona u načelu? (Prima). Objavljujem da je Predlog zakona o ustrojstvu i nadležnosti vojnih sudova u Jugoslovenskoj armiji jednoglasno primljen u načelu.

Prelazimo na pretres u pojedinostima. (Č i t a):

PREDLOG

ZAKONA O USTROJSTVU I NADLEŽNOSTI VOJNIH SUDOVA U JUGOSLOVENSKOJ ARMIJU

GLAVA I

Opšte odredbe

Član 1

U Jugoslovenskoj armiji i Jugoslovenskoj mornarici organizuju se ovi vojni sudovi:

1) vojni sudovi divizija, pomorske flote, vojnih područja i Vojni sud za grad Beograd;

2) vojni sudovi armija, mornarice i samostalnih korpusa.

Najvišu sudsku vlast u Jugoslovenskoj armiji i mornarici vrši Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije.

Ministar pravosuda Frane Frol: Ja imam jednu primjedbu na sam naslov. Mislim da se umjesto »ustrojstvo« uzme izraz »uredjenje« i da se brišu »u Jugoslovenskoj armiji« pošto se to samo po sebi razumije.

Pored toga predlažem da se član 1, stav 2, druga alineja, mijenja i da glasi »Najviši sudski organ za Jugoslovensku armiju i mornaricu jeste Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije.«

Metodija Andonov-Čento: Predlažem da se doda ispred reči »Vrhovni sud« reč »vojni«.

Pretsednik: To nije potrebno pošto je u Vrhovnom sudu predviđeno i Vojno veće.

Miloje Milojević: Ja bih hteo da pitam u vezi sa članom 1, stav 1, zašto se i Vojni sud za grad Beograd spominje pored vojnih sudova divizija, pomorske flote i vojnih područja, jer smatram da bi on spadao u red armiskih sudova ili u red sudova samostalnih korpusa.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Da smo uzeli Vojni sud u Beogradu kao prvostepeni u rangu divizijskih sudova, sudova vojnih područja onda ne bismo imali drugostepenog suda. Zbog položaja beogradskih garnizona stvoren je Vojni sud za grad Beograd koji ima nadležnost vojnog suda divizije i suda armije, jer sudi i oficirima prvog stepena.

Miloš Carević: Pošto je Vojni sud grada Beograda u rangu armiskog suda, smatram da treba da se stavi kao tačka 3 »Vojni sud grada Beograda«.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Onda bi bilo logičnije da se Vojni sud za grad Beograd stavi u tačku 2 člana 1, jer bi to više odgovaralo njegovom rangu.

Pretsednik: Prema tome, član 1, alineja prva, bi glasio: »Vojni sudovi divizija, pomorske flote i vojnih područja«; alineja druga: »Vojni sudovi armija, mornarice, samostalnih korpusa i vojni sud za grad Beograd«, i naredni stav »Najviši sudski organ za Jugoslovensku armiju i mornaricu jeste Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije«.

Premâ tome, prvo pitam: prima li se izmena u naslovu koju je predložio ministar drug Frol? (Prima). Dobro.

Primaju li se ove izmene u članu 1 kako sam sada pročitao a na osnovu diskusije. (Primaju). Ima li ko protiv? (Nema).

Član 1 sa naslovom je primljen.

Izvolite čuti član 2. (Čita):

Član 2

Vojni sudovi izriču svoje presude »U ime naroda Jugoslavije«.

Ima li primedaba? Ima reč drug Frol.

Ministar pravosuda Frane Frol: Predlažem da se na kraju ovog člana briše riječ »Jugoslavije«, kao suvišna, jer je dovoljno reći da se presude izriču u ime naroda.

Pretsednik: To znači da član 2, po predlogu druga Frola, treba da glasi: »Vojni sudovi izriču svoje presude u ime naroda«. (Glasovi: Tako je!). Prima li se član 2 kako sam ga pročitao. (Prima). Ima li ko protiv? (Nema).

Izvolite čuti član 3. (Čita):

Član 3

Zadatak je vojnih sudova da štite ustanovljeni poredak u vojsci i vojne mere preduzete u cilju odbrane i sigurnosti države od krivičnih dela, primenom kazni prema onima koji ta dela izvrše.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 3? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Izvolite čuti član 4. (Čita):

Član 4

Vojne sudije i presuditelji su u sudenju nezavisni i dužni su da sude po zakonu.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema).

Na redu je član 5. (Čita):

Član 5

Vojni sudija može za krivična dela koja učini u vršenju sudijske dužnosti biti predan sudu, stavljen pod istragu, ili u pritvor samo po odobrenju Predsedništva Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije, a presuditelji po odobrenju Predsedništva nadležnog zemaljskog narodnog predstavničkog tela.

Ja bih predložio da se reči »Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije« zamene rečima »Privremene narodne skupštine Demokratske federativne Jugoslavije« s tim da se ta promena sprovede i u svim ostalim članovima gde se to spominje. (Prima se).

Ministar pravosuda Frane Frol: Ja mislim da bi trebalo tražiti odobrenje od strane Predsedništva Narodne skupštine za stavljanje pod sud vojnih sudaca i onda kad izvrše krivično djelo van vršenja dužnosti suca, a isto tako da se bez odobrenja pretsjedništva nadležnog ze-

maljskog narodnog predstavništva ne mogu staviti u pritvor prisuditelji zbog krivica počinjenih u vršenju njihove sudačke dužnosti. Dakle, kod sudaca je potrebno odobrenje i kad vrše i kad ne vrše dužnost suca, a kod prisuditelja samo onda kad je počinio krivično djelo u vršenju funkcije suca.

Vladimir Simić: Smatram da bi predlogom ministra Frana Frola bio jako proširen imunitet sudije. On za vršenje sudijske funkcije ima imunitet, on je tu zaštićen da ga ne može niko maltretirati. Ali za obična krivična dela smatram da nije potrebno da se imunitet sudije proširuje.

Ministar pravosuda Frane Frol: Ja bih bio za jednu koncesiju u tom pogledu, i to da javni tužilac traži hapšenje suca, ali i u tom slučaju bilo bi potrebno odobrenje Narodne skupštine.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Mislim da tu ne bi trebalo ništa mijenjati i da imunitet sudaca ne bi trebalo proširivati. Sudac treba da ima imunitet samo za krivična djela učinjena u vršenju sudačke dužnosti. U tom pogledu treba da budu izjednačeni i sudac i sudski prisuditelj. To je stav Ministarstva.

Ministar pravosuda Frane Frol: Dobro, onda ja povlačim svoj prijedlog.

Pretsednik: Prema tome, ostalo je da se u ovom članu izmeni AVNOJ u Privremenu narodnu skupštinu. Prima li se tako izmjenjeni član 5? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Prelazimo na član 6. (Čita):

Član 6

Vojni sudovi dužni su jedan drugome davati pravnu pomoć u službenim poslovima.

Sa stranim državama i njihovim vlastima vojni sudovi opšte preko Ministarstva narodne odbrane.

Ima li primedaba? (Ima). Izvolite.

Miloš Carević: Smatram da bi bilo potrebno predvideti da su i narodni sudovi dužni davati pravnu pomoć vojnim sudovima, i obratno.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Mi smo htjeli da reguliramo samo davanje pravne pomoći vojnih sudova, jer smatramo da će opći zakon o uređenju sudova odrediti da će i vojni i civilni narodni sudovi biti obavezni na međusobno davanje pomoći, te prema tome mislim da ne bi bilo potrebno mijenjati.

Dr Hinko Krizman: Mislim da bi trebalo mijenjati posljednji stav ovog člana i koji bi, po mom shvaćanju, trebalo da glasi: »Sa stranim državama i njihovim vlastima, vojni sudovi opšte preko Ministarstva pravosuda«.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Mislim da treba da ostane onako kako je predloženo. Jasno je da davanje pravne pomoći ide preko Ministarstva pravosuda, ali vojni sudovi treba da podnose svoja akta preko Ministarstva narodne odbrane koje će naravno akt da uputi Ministarstvu pravosuda da ga dalje sprovede.

Vladimir Simić: Po objašnjenju koje je dato na predlog druga Carevića može da se shvati da je to ostavljeno tehnicu uređenja sudova, no ipak je uvek korisno i uputno, jer to ništa ne smeta, da se doda jedna ili dve reči zbog jasnoće.

Miloš Carević: Predlažem da prva alineja člana 6 glasi ovako: »Vojni sudovi među sobom, a isto tako vojni sudovi i narodni sudovi dužni su jedan drugome davati pravnu pomoć u službenim poslovima«.

Pretsednik: Prima li se član 6 sa ovom izmenom? (Prima).
Prelazimo na član 7. (Čitaj):

GLAVA II

Nadležnost vojnih sudova

Član 7

Vojni sudovi sude za krivična dela vojnih lica.

Oni sude i nevojnim licima za krivična dela koja izvrše u zajednici sa vojnim licima, kao i za krivična dela s'abljenja narodne odbrane i izdavanja vojnih tajni.

Ima li primedaba? (Ima). Ima reč dr Krizman.

Dr Hinko Krizman: Predlažem da se nevojna lica za krivična djela koja izvrše u zajednici sa vojnim licima mogu uputiti na nadležnost narodnom sudu i da ne treba baš da im sudi vojni sud. Jer, može da se desi i da jedno vojno lice izvrši neko krivično djelo u vezi sa većim brojem nevojnih lica pa bi suđenje ovim nevojnim licima za ovo djelo bilo za vojni sud veliko opterećenje. Zbog toga bi se mogao ovaj član mijenjati da se na prijedlog vojnog tužioca ova lica upute da odgovaraju pred narodnim sudom.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Nemam ništa protiv ovog prijedloga, samo da se bezuslovno naglasi da se po prijedlogu vojnog tužioca mogu ustupiti nevojna lica u nadležnost građanskih sudova, jer može da se desi slučaj koji je naveo drug dr Krizman, to jest da bude više nevojnih lica koja su izvršila krivično djelo u zajednici sa jednom vojnom osobom.

Dr Dragoljub Jovanović: Ja predlažem da se za sve nevojničke krivice i vojnim licima sudi pred narodnim sudom.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Ja mislim da baš radi karaktera vojnih osoba, da njima treba svakako

da sudi vojni sud a ne narodni sud. Jer, vojnik je osoba koja živi pod vojnim režimom i treba sa stanovišta njegovog vojničkog života ocjenjivati njegovo krivično djelo. Mislim da zbog toga ne treba primiti prijedlog da vojna osoba odgovara pred građanskim sudovima, jer to nije običaj ni u drugim zemljama.

Vladimir Simić: Praktično stvar se svodi na pitanje delegacije. Faktično nije važno da li će vojno lice ili građanin odgovarati za krivično delo pred vojnim ili građanskim sudom, ali osnovni demokratski princip karakteriše se time da deli problem prvenstva i delegacije. Iz sistema delegacije, tj. određivanja suda da sudi proističe problem prvenstva. Jasno je da su vojni sudovi u shvatanju naroda jači. Ali tu se postavlja i problem saučesništva, može da se dogodi da jedan sud u sudenju jednom licu oceni motive za krivično delo sasvim drukčije nego što bi to ocenio za isto krivično delo drugi sud. Ja mislim da je važno da se ovde istakne da smo mi pri donošenju odluke po ovom članu imali na umu da je tu jedinstvo suda, da su sudovi izborni, narodni, i da svi oni spadaju pod kontrolu Vrhovnog suda i da je to bio razlog što smo ovo pitanje ovako rešili, a ne da bi se moglo zaključiti da smo mi za prvenstvo jednog nad drugim sudom. Ja smatram da kad se radi o zajedničkim krivicama, koje nemaju veze sa vojnim tajnama, nema razloga da se povredi opšti demokratski princip. Zato i smatram da bi u takvim slučajevima i vojnik trebalo da odgovara pred narodnim sudom, jer će vojnik pred narodnim sudom biti zaštićen.

Dr Hinko Krizman: Ja mislim da bi i ova različita mišljenja mogla da se ujednače. Ja predlažem da se u članu 7 poslije riječi »izdavanja vojnih tajni« doda »kod drugih krivičnih djela koja izvrše nevojna lica u zajednici sa vojnim licem, može vojni sud na prijedlog vojnog tužioca krivični predmet ustupiti na postupak narodnom sudu«.

Dr Maks Šnuderl: Ja se slažem sa predlogom druga Simića, jer je osnovno demokratsko pravo građana da mu sudi građanski sud. To je princip. Samo u iznimnim slučajevima može se građanin staviti pred specijalni sud, a vojni sud je specijalni sud. Ako je građansko lice počinilo delikt vojne prirode treba da se stavi pred vojni sud. Ako je građansko lice u zajednici sa vojnim licem počinilo običan delikt, treba oba da budu stavljena pred narodni sud.

Dr Dragoljub Jovanović: A šta je sa vojnim licima kad izvrše nevojničke krivice? (Dr Šnuderl: To je jasno; oni odgovaraju pred vojnim sudom.)

Miloš Carević: Ja se slažem sa drugom Simićem, ali predlažem da za ostala krivična dela, koja načine vojna lica u zajednici sa nevojnim licima, odlučuje javni tužilac da li da se sudi pred vojnim ili narodnim sudom imajući u vidu odredbe člana 3 ovog zakona. Ja, dakle, ostavljam odluku javnom tužiocu.

Pretsednik: Ja u ovom predlogu ne vidim razlike sa predlogom druga Krizmana.

Dr Hinko Krizman: Ja sam predložio da vojni tužilac odredi, a ne javni tužilac, jer smatram da nije potrebno da se javni tužilac opterećuje.

Miloš Carević: Ja mislim da je bolje da to javni tužilac određuje, jer je i vojni tužilac ustvari samo organ javnog tužioca.

Vujo Kosovac: Ja smatram da vojniku treba svakako da sudi vojni sud, jer jedinica njegova može da menja kraj, može da ide iz jednog kraja u drugi, pa je zbog toga potrebno da mu sudi vojni sud.

Pretsednik: Stavljam na glasanje predlog dr Krizmana da se iza reči »i izdavanje vojnih tajni.« doda »Kod drugih krivičnih dela koja izvrše nevojna lica u zajednici sa vojnim licima može vojni sud, na predlog vojnog tužioca, krivični predmet ustupiti na postupak narodnim sudovima.«

Prima li se član 7 sa izmenama po predlogu dr Krizmana? (Prima).

Prelazimo na član 8. (Č i t a):

Član 8

Vojni sudovi sude i za krivična dela ratnih zarobljenika.

Ima li primedaba? (Nema). Ima li ko protiv? (Nema). Idemo dalje.

Član 9 glasi (č i t a):

Član 9

Vojni sudovi divizija sude u prvom stepenu:

1) za krivična dela vojnih lica iz sastava divizija, sem oficira i generala;

2) za krivična dela nevojnih lica u zoni ratnih operacija, gde se brza sudska odluka pokaže potrebnom.

Za krivična dela vojnih lica iz sastava jedinica (delova) i ustanova neposredno potčinjenih štabu armije, sem oficira i generala, sudiće u prvom stepenu onaj vojni sud divizije ili područja, koji za to odredi vojni sud armije.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema).

Član 10 glasi (č i t a):

Član 10

Vojni sud pomorske flote sudi u prvom stepenu za krivična dela vojnih lica iz sastava flote, sem oficira i admirala.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Član 11 glasi (č i t a):

Član 11

Vojni sud vojnog područja sudí u prvom stepenu:

- 1) za krivična dela koja na teritoriji područja učine vojna lica van sastava operativnih jedinica (čl. 9 i 10), sem oficira, generala i admirala;
- 2) za krivična dela vojnih lica iz sastava jedinica (delova) i ustanova neposredno potčinjenih štabu armije, sem oficira i generala, a po odluci vojnog suda armije u smislu stava 2 čl. 9.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Član 12 glasi (č i t a):

Član 12

Vojni sud armije sudi u prvom stepenu za krivična dela oficira iz sastava armije, a u drugom stepenu po predmetima o kojima su u prvom stepenu sudili podređeni vojni sudovi divizija i vojnih područja.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Član 13 glasi (č i t a):

Član 13

U slučaju odlaska armije sa svoje teritorije obrazuje se za teritoriju oblasti vojni sud vojne oblasti, koji ima sastav i nadležnost vojnog suda armije.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Jednoglasno? (Jednoglasno).

Član 14 glasi (č i t a):

Član 14

Vojni sud mornarice sudi u prvom stepenu za krivična dela oficira iz sastava mornarice, a u drugom stepenu po predmetima o kojima su u prvom stepenu sudili vojni sud pomorske flote i vojni sudovi područja za krivična dela vojnih lica iz sastava mornarice.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Jednoglasno? (Jednoglasno).

Član 15 glasi (č i t a):

Član 15

Vojni sud korpusa sudi u prvom stepenu za krivična dela oficira iz sastava korpusa, a u drugom stepenu po predmetima o kojima su u prvom stepenu sudili podređeni vojni sudovi divizija.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Idemo dalje.

Član 16 glasi (č i t a):

Član 16

Vojni sud za grad Beograd sudi u prvom stepenu za krivična dela vojnih lica Beogradskog garnizona, sem generala i admirala.

Za krivična dela vojnih lica iz operativnih jedinica koje stalno ili privremeno borave na području Beogradskog garnizona, sudiće njihovi nadležni vojni sudovi.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Idemo dalje.
Član 17 glasi (čita):

Član 17

Vrhovni sud Demokratske Federativne Jugoslavije u svom vojnom veću sudi u prvom i poslednjem stepenu za krivična dela generala i admirala, a u drugom stepenu po predmetima o kojima su u prvom stepenu sudili vojni sudovi armija, mornarice, korpusa i Vojni sud za grad Beograd.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Idemo dalje.
Prelazimo na član 18. (Čita):

Član 18

Po presudama nižih vojnih sudova kojima je izrečena smrtna kazna, vojno veće Vrhovnog suda odlučuje u drugom i poslednjem stepenu.

Smrtna se kazna sme izvršiti tek kada je potvrdi Vrhovni sud.

Ima li primedaba? (Ima). Molim.

Miloš Carević: Molim poverenika druga dr Hrnčevića za objašnjenje da li odlukom po ovom članu znači da se u slučaju kad je smrtnu kaznu izrekao divizijski vojni sud preskače armijski vojni sud i traži potvrda od Vrhovnog suda.

Pretsednik: Ma koji sud da izrekne smrtnu presudu, ona odmah ide na potvrdu Vrhovnom sudu.

Predlažem da se u ovom članu briše reč »nižih«, tako da član glasi: »Po presudama vojnih sudova kojima je...«

Prima li se član 18 sa ovim izmenama? (Prima). Ko je protiv?
(Niko).

Član 19 glasi (čita):

Član 19

U slučajevima od naročite važnosti može se predmet iz redovne nadležnosti nižeg suda izuzeti i izneti na sudenje pred viši vojni sud.

Rešenje o tome donosi dotični viši vojni sud po predlogu javnog tužioca.

Ima li primedaba? (Nema). I član 19 je prihvaćen jednoglasno.
Član 20 glasi (čita):

Član 20

U ratu ili u vreme mira, u slučaju da nastupe izuzetne prilike koje predstavljaju opasnost za javni mir i poredak u državi ili delu njene teritorije, može Savezna vlada svojom odlukom staviti u nadležnost

vojnih sudova suđenje svim licima za sva ili u toj odluci određena krivična dela, koja budu izvršena na dotičnoj teritoriji.

Presude ovih vojnih sudova su izvršne i ne podležu razmatranju viših vojnih sudova.

Ima li primedaba? Naš aktivista drug Carević ima sigurno opet neko poboljšanje da predloži.

Miloš Carević: Ja sam saglasan da ovu odluku donese Savezna vlada, ali sam za to da se ovom stavu doda da se Saveznoj vladi stavlja u dužnost da za vreme mira ovu odluku podnese na odobrenje Predsedništvu Narodne skupštine.

Metodija Andonov-Čento: Ja mislim u vezi sa poslednjom alinejom ovog člana da se ovde daje isuviše velika vlast vojnim sudovima i smatram da bi bilo potrebno da se to ograniči samo za vreme rata, dok bi za vreme mira trebalo da postoji jedna viša instancija, jer može da se desi da dođe do nekog štrajka, pa da vojni sud donese smrtnu presudu, pa bi bilo zato potrebno da bar za vreme mira ima pravo žalbe protiv presude.

Predsednik: Ja mislim da u ovom slučaju ne bi trebalo ništa menjati, jer se tu predviđa i postupak koji se primenjuje u celom svetu. Ja se slažem sa predlogom Miloša Carevića da se odluke Savezne vlade u vreme mira podnesu naknadno na odobrenje Narodnoj skupštini.

Mislim da je pitanje ovog člana sazrelo za rešavanje.

Prima li se član 20 sa dopunom po predlogu druga Carevića? (Prima). Član 20 je primljen.

Prelazimo na član 21. (Č i t a):

Član 21

Sukob o nadležnosti između prvostepenih vojnih sudova rešava onaj drugostepeni vojni sud na čijem se području, odnosno u čijem se sastavu oni nalaze.

Sve ostale sukobe o nadležnosti između vojnih sudova rešava vojno veće Vrhovnog suda.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 21 kako je predložen? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Prelazimo na Glavu III — Sastav sudova i sudsko osoblje i član 22. (Č i t a):

GLAVA III

Sastav sudova i sudskog osoblja

Član 22

Vojni sudovi redovno sude u većima od tri sudije.

U naročito teškim i složenim slučajevima može se veće proširiti na pet sudija.

Ako drugih primedaba nema, ja bih predložio da se u prvoj alineji, u prvom redu stava prvog briše reč »redovno«, jer je to pleonazam, suvišno je. Dovoljno je reći da »vojni sudovi sude u većima od tri sudije«.

Pored toga, predložio bih da se druga alineja, da se ceo drugi stav isto tako briše, jer ne vidim potrebu za ovom odredbom. Za sud ne može biti težih i složenih slučajeva. Veće od tri sudije, mislim, može da sudi i najstroženije slučajeve. Uostalom vi pravnici bolje znate.

Dr Maks Šnuderl: Dovoljno je veće od tri sudije.

Ministar pravosuda Frane Frol: I ja se slažem sa ovim prijedlogom.

Pretsednik: Prima li se član 22 sa izmenama koje sam predložio? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Na redu je član 23. (Čita):

Član 23

Vojni sud sačinjavaju vojne sudije, presuditelji, sekretari i administrativno osoblje.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Prelazimo na član 24. (Čita):

Član 24

Vojne sudije moraju biti pravnici po struci, sa činom oficira.

Za predsednike vojnih sudova i njihove zamenike postavljaju se vojne sudije.

Prisuditelji i njihovi zamenici imenuju se iz reda generala, admira-a, oficira, podoficira i boraca.

Ima li primedaba? (Ima). Izvolite družte pukovniče.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Ja bih predložio da se u posljednjoj alineji, u prvom redu, brišu riječi »imenuju se« i da se mjesto toga stave riječi »biraju se«, jer se prisuditelji stvarno po zakonu biraju. (Prima se).

Pretsednik: Izgleda da je suvišno da pitam: prima li se član 24 sa izmenom koju je predložio drug Hrnčević? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Na redu je član 25. (Čita):

Član 25

Vojni sudovi divizija, pomorske flote i vojnih područja sude u većima koja se sastoje iz predsednika ili njegovog zamenika i dvojice prisuditelja, od kojih je jedan oficir, a drugi podoficir ili borac.

Kada vojni sudovi područja odlučuju po krivičnim predmetima vojnih lica iz sastava mornarice, prisuditelji se uzimaju iz vojnih lica na službi u mornarici.

Vojni sudovi armija, mornarice i korpusa sude u većima koja se sastoje iz predsednika ili njegovog zamenika i dvojice prisuditelja, čina oficira ili generala, odnosno admirala.

Vojni sud za grad Beograd kada sudi za krivična dela vojnih lica iz redova oficira, sudiće u veću koje se sastoji iz predsednika, odnosno njegovog zamenika i dvojice prisuditelja, čina oficira ili generala.

Ovi sudovi mogu imati više veća.

Ima li primedaba? (Nema).

Prima li se član 25 kako je pročitao? (Prima). Idemo dalje.

Član 26 glasi (č i t a):

Član 26

Svako sudsko veće ima sekretara koji mora biti pravnik po struci, sa činom oficira. On vodi zapisnik na sudskim raspravama, sastavlja nacrt sudskih odluka i ima u veću savetodavni glas.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Član 27 glasi (č i t a):

Član 27

Sudije vojnog veća Vrhovnog suda i ostale vojne sudije imenuje i razrešava dužnosti Predsedništvo Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije.

Prisuditelje vojnih sudova na teritoriji federalne jedinice imenuje i razrešava dužnosti Predsedništvo narodnog predstavničkog tela dotične federalne jedinice.

Ima li primedaba? (Ima). Ima reč drug Rus.

Josip Rus: Predlažem da se reč »imenuje« u prvom i drugom stavu ovog člana zameni rečju »bira«, kao što smo to već u jednom prethodnom članu učinili. (G l a s o v i : Prima se).

Predsednik: Ovde, kao i u prethodnim članovima, treba Predsedništvo AVNOJ-a promeniti u Predsedništvo Privremene narodne skupštine DFJ. (G l a s o v i : Tako je!)

Miloš Carević: Kod ovog člana lepo je što se ostavilo predsedništvu narodnih predstavničkih tela federalnih jedinica da biraju prisuditelje, ali smatram da su prisuditelji članovi suda operativnih jedinica, divizija i armija koje se kreću i da se vlast federalnih jedinica ništa ne bi krunjila kad bi i sudije i prisuditelje biralo Predsedništvo Narodne skupštine DFJ. Jer, zašto da postavljamo princip federacije i na sektoru

vojske koja je zajednička za celu državu, i koja će biti u nadležnosti savezne državne uprave.

Pretsednik: Mi smo hteli time da uštedimo rad saveznom predsedništvu, a u praksi to će se svoditi na traženje predloga od strane armija.

Miloš Carević: Neka ih onda Armija bira! U tom slučaju izborni princip ne bi bio sačuvan.

Vladimir Sinić: Praktično sve se to svodi na predloge Armije. Prema tome, to nije ni važno a potrebno je da se ovde zadrži federalni princip, jer mi moramo biti duboko privrženi principu federacije. Ja razumem izlaganja Carevića, jer praktično se to svodi na predloge, pa zbog toga može to da ostane, pošto smo i u pogledu imuniteta dali to pravo federalnim jedinicama.

Pretsednik: Sada, izgleda mi, možemo da usvojimo član 27 sa izmenom koju je predložio drug Rus, tj. da se umesto »imenuju se« stavi »biraju se« i umesto Predsedništvo AVNOJ-a stavi Predsedništvo Privremene narodne skupštine. Prima li se? (Prima). Član 27 je primljen.

Prelazimo na član 28 (čita):

Član 28

Sekretari i administrativno osoblje u vojnim sudovima postavljaju se po postojećim propisima.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na Glavu IV — Nadzor nad radom sudova i član 29. (Čita):

GLAVA IV

Nadzor nad radom sudova

Član 29

Viši vojni sudovi dužni su vršiti nadzor nad radom nižih vojnih sudova.

U pravo nadzora naročito spada kontrola da li sudovi sude po zakonu i da li svoje poslove otpravljaju pravilno i na vreme.

Viši vojni sud ima pravo da zatraži od nižeg suda na uvid krivične spise u bilo kojem stadijumu postupka.

Ima li ko šta da primeti ili predloži? Prima li se naslov Glave IV i član 29 kako je pročitano? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema).

Prelazimo na Glavu V — Prelazna i završna naređenja i član 30. (Čita):

Prelazna i završna naredenja

Član 30

Ovlašćuje se Ministar narodne odbrane da u saglasnosti sa sa-
veznim Ministrom pravosuda izdaje uredbe, naredbe i pravilnike za
izvršenje ovoga Zakona.

On može prema potrebi osnivati ili ukidati pojedine vojne sudove
u granicama ovoga Zakona i poslove ukinutih sudova staviti u na-
dležnost jednog ili više vojnih sudova.

Ima li primedaba? Ima drug Hrnčević.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević:
Ja bih povodom ovog člana dao slijedeće razjašnjenje. Za vrijeme rata
svaka divizija imala je svoj divizijski sud, svako područje svoj područni
sud. To je bilo potrebno u ratu, ali sada kada prelazimo na mirnodop-
sko stanje neće biti potrebno da svaka divizija ima svoj sud, već će
biti dovoljno da više divizija imaju jedan sud. Prema tome, mi smo
mislili da damo mogućnost vojnoj administraciji odnosno Ministru na-
rodne odbrane da ukine one sudove koji su nepotrebni da ne bi organi-
zacija bila razdrobljena i da spojimo divizijske sudove sa područnim
prema prilikama, i time se naravno mijenjaju i nadležnosti.

Miloš Carević: Predlažem da se u drugom stavu reč »on« zame-
njuje sa rečju »Ministar narodne odbrane«.

Pretsednik: Stavljam na glasanje član 30 sa izmenom koju je pre-
dložio drug Carević. Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Prelazimo na član 31. (Čita):

Član 31

U jedinicama rodova vojske ranga divizije, mogu se formirati vojni
sudovi s nadležnošću vojnog suda divizije. Nadležni viši vojni sud u
ovakvim slučajevima biće vojni sud armije, odnosno vojne oblasti, na
čijoj teritoriji dotična jedinica ima svoje sedište.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Član 31 je usvo-
jen kako je predložen, bez izmena.

Prelazimo na član 32. (Čita):

Član 32

Za krivična dela protiv otadžbine izvršena od strane generala, admi-
rala, oficira i podoficira bivše Jugoslovenske vojske sude vojni sudovi.

Nevojnim licima sudiće vojni sudovi za sva krivična dela samo
onda ako su njima prouzrokovane naročito teške posledice u toku oslo-

bodilačkog rata, ili ako predstavljaju naročitu opasnost za odbranu i vojnu sigurnost države. Rešenje o ovome donosi vojno veće Vrhovnog suda na predlog Javnog tužioca Demokratske federativne Jugoslavije.

Ako drugi ko nema šta da primeti, ja bih ovde ispravio i jednu omašku pri štampanju. U drugoj alineji, u prvom redu, umesto »sva« treba da stoji »ova«. Ima li još ko šta da reče? (Nema). Prima li se član 32 sa ovom ispravkom? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Prelazimo na član 33. (Čita):

Član 33

Izuzetno od čl. 24 ovog Zakona, mogu se u nedostatku pravnika po struci za predsednike vojnih sudova divizija i vojnih sudova područja, i njihove zamenike postavljati nepravnici, koji su dosad radili u vojnim sudovima.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 33 kako je predložen? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Prelazimo na član 34. (Čita):

Član 34

Postupak po krivičnim predmetima koji su u toku pred vojnim sudovima i po kojima je izrečena prvostepena presuda do dana stupanja na snagu ovog Zakona, dovršiće vojni sudovi.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 34 kako je pročitano? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Prelazimo na član 35. (Čita):

Član 35

Stupanjem na snagu ovog Zakona prestaju važiti propisi Uredbe Vrhovnog štaba NOV i POJ o vojnim sudovima od 24 maja 1944 godine, koji regulišu ustrojstvo i nadležnost vojnih sudova, kao i svi drugi propisi protivni ovom Zakonu.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 35 kako je pročitano? (Prima).

Prelazimo na član 36. (Čita):

Član 36

Ovaj Zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Ovim smo završili diskusiju u pojedinostima.

Oprostite, ima reč drug Simić.

Vladimir Simić: Izvinite što ću se osvrnuti na član 22. Generali i admirali nemaju dvostepenog suda zbog toga što princip vojne hijerar-

hije ne dozvoljava da generalima sudi neko nižeg ranga. Generalu treba da sudi samo general i zato su oni izgubili dvostepeno sudstvo. Zato bih ja predložio da se za njih poveća broj sudija i stavljam vam to na razmišljanje. Mislim da bi generalima bilo potrebno pružiti tu zaštitu.

Poverenik Ministra narodne odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević: Mislim da ne bi bilo potrebno ma šta mijenjati, jer ako se dogodi da se povrijedi zakon kod suđenja generalima i admiralima ima mogućnosti da javni tužilac iznese to pred plenum Vrhovnog suda. Na taj način se uspostavlja sistem dvostepenosti suda.

Pretsednik: Pošto je specijalna debata završena prelazimo na glasanje. Molim sekretara da izvoli izvršiti prozivku članova Odbora.

Sekretar Rato Dugonjić vrši prozivku.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Objavljujem da je glasalo ukupno 45 članova Zakonodavnog odbora. Od toga je glasalo ukupno 44 članova z a a jedan se uzdržao od glasanja.

Sada je potrebno da odbor odredi izvestioca za ovaj zakonski predlog. (Miloš Minić, Pero Krstajić, Dušan Kveder: Predlažemo druga Miloja Milojevića). Primate li druga Miloja Milojevića za izvestioca? (Primamo). General Miloje Milojević izabran je za izvestioca pred plenumom.

Drugovi, izveštavam vas da možete dobiti oštampano obrazloženje Predloga zakona o izboru narodnih poslanika. Pošto je taj zakon važan, mislim da ne bismo mogli danas da pristupimo njegovom razmatranju, već predlažem da se naredna sednica održi sutra pre podne u 9 časova sa dnevnim redom: pretres Predloga zakona o izboru narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu.

Isto tako vas obaveštavam da možete dobiti na proučavanje i Predlog zakona o državljanstvu DFJ.

Sednica je zaključena.

(Sednica je zaključena u 12,05 časova).

6 СЕДНИЦА

(15 августа 1945)

Почетак у 10,15 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Привремене Народне скупштине **Моша Пијаде**.

Присутни: Владимир Симић, Јосип Рус, др Хинко Кризман, Милош Царевић, Ђуро Салај, Триша Кацлеровић, Перо Крстајић, Јоза Миливојевић, Милош Минић, Светозар Крстић, Лајчо Јарамазовић, Кемал Аголи, Јефто Павић, Драгољуб Продановић, Ђорђе Андрејевић-Кун, др Симиша Станковић, др Бранко Чубриловић, др Драгољуб Јовановић, Шиме Бален, Миха Маринко, Вујо Косовац, Панга Малишић, Крсто Филиповић, Методија Андонов-Ченто, Нада Сремец, др Макс Шнудерл, Петар Пирuze, Макс Крмељ, Петар Станте, Душан Кведер, Франце Лубеј, др Метод Микуж, Павао Поцрнић, Илија Стојановић и Тришко Жугић;

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершкович, начелник Министарства за Конституанту.

Претседник: Отварам шесту седницу. Молим друга секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Рато Дугоњић чита записник седнице од 14 августа.

Претседник: Има ли примедба? (Нема). Записник је примљен.

Прелазимо на дневни ред: претрес Предлога закона о избору народних посланика за Уставотворну скупштину (Савезну скупштину и Скупштину народа.)

Отварам претрес у начелу.

Има реч Илија Стојановић.

Илија Стојановић: У име Демократске странке дајем следећу изјаву:

Овај законски предлог има својих незгода. У закону је предвиђено да ће се избори за Савезну скупштину и Скупштину народа, а специјално избори за Савезну скупштину, вршити преко државне листе. Предвиђена је установа државне листе. Ми знамо из прошлости да је постављање државне листе оставило у народу једну прилично тешку успомену са разлога што је и на изборима 1935 године и на изборима

1938 године опозицији било скоро, готово немогућно поставити листу, тако да је, на крају крајева, у извесним срезовима постављање листе било питање чисто формалне природе. Знамо да је то значило фаворизирање само једне странке. Данас се понавља исти случај. Сматрамо да ће се овим законом омогућити само једној странци, само једној групацији да може да постави овакву државну листу, док је другим странкама, тако рећи, с обзиром на технику самога избора, онемогућено да такву државну листу поставе. Рећи ће се, можда, да је ипак олакшан пут за излагање на изборе тиме што је у закону предвиђено да се могу постављати и окружне листе. Али када се узме у обзир да државна листа даје извесне предности групи која је поставља, с обзиром на број посланика, онда је јасно да се постављају на тај начин извесне погодности за једну страну, док се то другој страни онемогућује. Друго, кад се узме у обзир да се избори имају спроводити од органа народне власти, чији избор досада није спроведен, већ наилазимо на једно затечено стање, где нема претставника из осталих група, који би евентуално пропорционално учествовали у тој власти, када се, дакле, зна да ће те изборе спроводити народна власт, којој припада засада само једна група, онда је јасно да је осталим групама, које су ван Фронта, тако рећи онемогућено учествовање у спровођењу избора. Према томе, сматрамо да овај закон не одговара у свему тенденцији да се на један потпуно демократски начин ови избори спроведу и да се омогући свима групама да под истим погодностима учествују у изборима. Стога ћу гласати у начелу против овога закона.

Претседник: Могу само да саопштим да је шеф странке у чије је име дата ова изјава, у министарском комитету и као члан Владе гласао за овај пројекат закона.

Има реч друг Кацлеровић.

Триша Кацлеровић: Једна од најбитнијих карактеристика овога законског пројекта јесте метода додељивања посланичких мандата. Тачно је према образложењу, а то се види и из законског пројекта, да је начин по коме треба да се врши додељивање мандата један компромис, компромис између већинског принципа и принципа сразмерног претставништва. Сваки компромис није најбоља солуција решења проблема. И у овој материји свакако да има још и бољих изборних система и бољих начина додељивања мандата. Али, како се политика развија на терену, у животу, и не зна се за апсолутне принципе, то је сасвим разумљиво да у даном моменту и када је реч о најелементарнијој и најважнијој радњи јавног живота, а то је изборна радња као претходна радња за оно што има да дође, то она резултира из дане ситуације. И поред тога што сматрам да би најидеалнији био метод апсолутног, до танчина, до стигница сразмерног претставништва народних маса и политичких струјања, ипак узимајући у обзир целокупан текст овога закона

налазим да је он врло добар. Врло добар је баш и кад је реч о начину додељивања мандата.

Исто тако, на овоме месту су и оне одредбе које говоре о кандидацијама и кандидатским листама. Кандидовање и кандидатске листе нису битна карактеристика овога закона. Има правила која су општа за све могућне ситуације, које се не могу избећи, и оно што је здраво било у прошлости, разумљиво је да је унесено и у овај законски пројекат. Није ништа ново да су и у ранијим изборима, и после 1920 године, а и пре те године, кандидације вршене на овај начин како се овде предлаже. Овде се прави разлика између подношења кандидатске листе кад је реч о савезној листи и кад је реч о окружној листи. Не знам, међутим, зашто се чини та разлика у погледу подношења.

За мене лично карактеристика овога пасуса у образложењу и у законском пројекту није у томе што се даје могућност грађанима односно бирачима да подносе кандидатску листу, него је за мене карактеристика у ономе што није написано, у ономе што су противници наше народне власти до последњег момента тврдили да ће то бити тако накардно, тако за њих незгодно, да неће бити у стању да дођу до изражаја разна, сва могућна политичка или партиска мишљења, која се испољавају, како они кажу, на терену наше земље. Међутим, овакав пројекат је један од доказа, један деманти свега онога што је досада постојало у веровању и што се ширило у подземној пропаганди против народне власти, да тобоже избори неће омогућити учешће свима онима који нису на линији Народног фронта и који нису на линији народне власти. Напротив, закон то широко дозвољава. А то је врло важно.

Дозволите ми да скренем пажњу на једну ствар. Овде се говори да могу бити кандидовани сви они који имају активно и пасивно бирачко право, тј. сви који имају навршених 18 година. То је у реду. Ко је способан да привређује треба да има и једно и друго право. Али је у закону о бирачким списковима предвиђено да то право припада и припадницима војске без обзира на старост, то јест, да могу да гласају и да буду бирани, дакле, и они који немају 18 година, већ 15, 16 или 17 година ако су учествовали у Народноослободилачком рату. Ма да ја лично, и огромна већина наших народа, одајемо најпотпуније признање одушевљењу, готовости на све жртве, јунаштву и херојству тих младих испод 18 година, који су нас својим подвизима, и мене лично и многе од нас, у току борбе и под окупацијом доводили до ганућа, до суза, ма да ми тим дечацима одајемо пуно признање као и њиховим руководиоцима, почев од оних најмлађих, од 15, 16 и 17 година, па преко подофицира и официра до друга Тита, који су и херојски, мајсторски, и војнички и политички, организовали и до краја успешно водили борбу, ипак, с друге стране, сматрам да такав један млади херој од 15, 16 и 17 година не би био способан да и други посао успешно врши, кад је реч о послу у Народној скупштини. Он може да буде херој и борац, њему треба одати признање, али се бојим — можда неће

доћи до тога да се та ствар реализује — бојим се да ти хероји и одлични наши млади другови, дошав у једну потпуно нову ситуацију за њих, не одведу себе до смешнога. Бојим се да је овде у питању један nonsens и са политичког и са економског гледишта. Ја иначе сматрам да је наша Демократска федеративна Југославија стекла и да још увек стиче углед и најбољу оцену и овде у нашој средини и у целом свету.

Што се тиче додељивања мандата, насупротив ономе што је колега Стојановић изнео, ја сматрам, кад је реч о савезној листи, да се баш омогућава, с обзиром на целокупан предвиђени изборни систем, да и мањина баш овим путем добије оно на што рефлектира, да је извршена једна корекција супротно ономе жандарисању са листама на петомажским 1935 и Стојадиновићевим изборима од 1938 године. Не ради се о фронтовској или нефронтовској листи или о политичкој организацији која у даном моменту има огромну већину, него се ради о регулисању једне метерије, која треба да има карактер сталности. И баш по трећем ставу образложења врши се корекција у корист мањине.

Није у законском пројекту јасно, кад је реч о државним листама, да ли је постављање савезне листе нечим условљено или није условљено. Речено је само савезна листа. Кад је у прошлости у трима изборима било везано да савезна државна листа може само тада да се постави ако има у две трећине изборних срезова потврђене листе, ја не знам шта се под овим подразумева да се савезна листа може да истакне. Ако није везано истицање за један број окружних или среских листа, онда ће утолико боље бити баш кад је реч о мањини и о протесту колеге Стојановића.

Уосталом, изборни су само мерило односа снага, као што је и устав исто такво мерило. О томе ћемо говорити кад буде устав дошао на ред. Исто тако, ако једна политичка групација, група или блок политичких група није у стању да истакне савезну листу у целој држави, ту не може бити крив нико, па ни закон. Ако се формира партија, а сматрам да је то једна претпоставка, онда је моје дубоко уверење, да ће наше власти омогућити свакој политичкој групацији која иде по линији демократије и прогреса, макар стајала и на десној страни, да може истаћи своју кандидатску листу. Према томе, налазим да је овај изборни закон и у погледу свих ових одредаба добар и да даје могућности свакој групацији да узме учешћа у изборима.

Што се тиче начина гласања и поступака у гласању, ја сматрам да је овај законски пројекат отишао у педантност и марљивост изграђивања ових прописа у закону, отишао много даље но што је то било у законима ове врсте у ранијим временима. Морам признати да је овде много шташта унесено из ових ранијих закона. Немогућно би, уосталом, било учинити дружнице. Али, овде зато има доста прецизности и још више гаранција. Ја мислим да нећемо дозволити код избора за Конституанту оне појаве које смо и народ и ми дозволити за последњих 40—50 година, да нећемо доживети крађе гласова, нарочито у великим варо-

шима, нити оне разне изборне смицалице и подвале. Мислим, такође, да нећемо доживети ни онакве скандале и хумор као у изборима за прошлу Конституанту.

Примера ради навешћу како су вршени избори у једном великом турском селу у Македонији, на који је начин у Скопљу „изабран“ за посланика Никола Узуновић, а да не говорим о другим подвалама. У том селу Турци су били политички јачи, али су радикали заменили чуваре кутија тако да су Турци, доведени у заблуду, погрешно гласали, то јест уместо за своје кандидате они су куглице спуштали у радикалну кутију. Исто тако, многобројни су примери безобзирне и дрске крађе куглица, пресипање куглица, коришћења куглица преосталих од ранијих избора, да би се направила разлика између гласача и броја куглица. Таквих примера, нажалост, у нашој политичкој историји било је исувише.

Ја налазим да је овај закон у том погледу добро и марљиво изражен. Иако избори за формирање народних власти по општинама сеоским и варошким нису и формално извршени како треба, ипак је несумњиво да је народ гласао огромном већином, да у њима народ учествује у огромној већини и да је изабрао те људе. И кад се после доказало да појединци нису били коректни, народ их је обарао, избацивао и на њихова места постављао друге. Поред свих недостатака и грешака, — а то је неминовно везано са бурним догађајима у времену у коме живимо — ипак ово сада што постоји несумњиво даје више гаранције него раније стотину писаних закона и зато је ово сто пута сигурнија гаранција него оно што је било некада у Југославији, па чак и у Србији Петра I Карађорђевића, када се говорило да је све било најдемократскије.

Према томе, сматрам да је овај закон добар, да се није могао дати бољи у даном моменту. Зато ћу гласати у начелу за њега. (Одобравање).

Претседник: Има реч Тришко Жугић.

Тришко Жугић: Другови, ја сам хтео само неколико речи принципелно да кажем о овоме законском пројекту. Друг Кацеровић у своме говору упоређивао је овај закон са прошлим изборним законима, који су били донесени у старој Југославији. Ви сви знате, другови, како су се избори вршили у старој Југославији. Ти избори су вршени помоћу три фактора: помоћу силе, помоћу корупције и помоћу фалсификата. И кад је данас на дневном реду изборни закон за Конституанту нове Југославије, овај се закон не може ни у ком случају упоређивати са прошлим законима. Ја мислим, другови, да је после борби југословенских народа које су они водили и за оних прошлих 20 година старе Југославије и за време овог светског уништавајућег рата, овај наш народ заслужно да овога пута слободно изрази своје мишљење, да дође до једне Конституанте која ће бити прави претставник југословенских народа. Ми треба да добијемо такву Конституанту, која ће пуноважно, као истински претставник југословенских народа, дати основне законе

новој Југославији. Ми треба да добијемо такву Конституанту, којој се неће моћи замерити ни изнутра ни споља. Ми треба да добијемо такву Конституанту, која неће бити разјурена и растерана него која ће бити прави претставник народа Југославије, и чија ће реч бити меродавна за нову Југославију.

Овај изборни закон који је данас пред нама, као и остали закони који су у вези са њим, не треба да буде само са техничке стране савршен, што ја признајем, него мора и по својој суштини и по својој садржини да одговара правоме циљу за којим сви тежимо: да имамо нову Југославију у којој ће цветати слобода и у којој ће бити поштовани принципи и права народа југословенских. Овај закон технички је израђен врло добро, управо савршено, али суштина закона, по моме мишљењу, — јер се ја искрено и добронамерно борим и борио сам се за чисте принципе демократије и за пуну слободу народа, јер се више неће подваљивати ником, јер се више неће моћи употребљавати ни фалсификат, ни сила, ни корупција, — суштина овога закона за моје принципе политичке, за које се борим 30 година и које заступам, не даје ми довољно гаранције да ће се извршити оно што ја желим.

То сам имао да кажем.

Претседник: Има реч друг Малишић.

Панта Малишић: Закон, који је пред нама, битно се разликује од старих закона. То је један слободан закон који даје право народним масама да слободно изразе вољу народа. Зато изјављујем да ћу у начелу гласати за овај закон. Ја верујем да ће они који стављају примедбе бити уверени, по завршетку избора и током самих избора, да ће гласање које је предвиђено, бити потпуно слободно и сами ће се уверити да су стављали примедбе неоправдано и без икакве потребе.

Једна је ствар сигурна. Ми не можемо никоме гарантовати да ли ће народ за њега гласати или не. У народ се може слободно ићи и тражити народно поверење. Ми то нећемо никад спречити. Али ако неко не може саставити листу и добити довољан број бирача, ми за то нисмо криви; крив је његов рад. Само ја сам за то да се нешто спречи. Не треба никако дозволити да се поважнију фашистички режими и да се понове старе грешке које су се понављале у току минулих 52 година нашег политичког живота.

Што се тиче борана, могу да ставим ову примедбу на приговор друга који је потпуно добронамеран. Они младићи, она деца, која су током четири године ратовала, имала су пуно поверење у старије. Они су чак били и руководиоци. Ја сам био с њима. Такви младићи од 15—17 година у току борбе носили су пушку у руци и извршавали задатке са поуздањем, да се човек морао дивити таквој њиховој свести. У току четири године свест тих младих људи политички је израђена и право је да ти младићи, који су учествовали у току рата...

Претседник: То није овде у питању. То је свршено са Законом о бирачким списковима. О томе, мислим, нема места да се сада говори. То је питање решено и молим да се говори о овом законском предлогу.

Панга Малишић: Онда да завршим. Гласаћу за.

Претседник: Има реч друг Шиме Бален.

Шиме Бален: Другови и господо народни посланици, мени се учинило, слушајући господина Стојановића, као да није добро проучио овај законски приједлог, јер не стоји то да је загарантирано само Фронту да саставља своју савезну листу. Чланови 20, 21 и 26 тачно и сасвим јасно и гласно говоре о томе, како се постављају савезне листе. Кога је та ствар интересирала да то добро проучи, тај је проучио и знаде да се у члану 26 говори како се из окружних листа саставља савезна листа ако има најмање половину изборних округа у држави. Овај приговор који је овдје дао господин Стојановић, мени се чини да је дан само да се учини неки приговор, јер никаквог темеља томе приговору апсолутно нема.

Још нешто, другови и господо народни посланици. Чудно је његово упоређење наше државне савезне листе или државних савезних листа, које ће се поставити, са старим југославенским листама из избора од 1935 године. Ми сви знамо, нарочито се тога сјећају старија господа, а и многи млађи, каквим су бруталним методама провођени избори за вријеме старе Југославије да само добије владајућа листа. Наш закон, који је овдје предложен, који стоји пред нама, даје најшире демократске могућности читавом нашем народу, свима слојевима нашег народа, изузев оних који су се огријешили о народ, даје најшире могућности да народна воља дође до пуног изражаја.

Мени се чини да се приговор господина Стојановића, може свести на оно о чему је било разговора на пређашњим сједницама а то је основно: неповјерење, другови и господо, у оно што је најсветије у нашој борби, неповјерење у оно што је највећи резултат наше борбе, неповјерење у народну власт.

Друже Мошо, опрости, али ја мислим да би ипак требало да кажем пар ријечи баш у вези са нашим младим борцима, не због тога што би хтио да дискутирам о томе што је у закону. . .

Претседник: Нема потребе.

Шиме Бален (наставља): Него само због тога да се друговима објасне неке ствари. Сматрам, другови и господо, да сваком нашем борцу, који је ступио у Народноослободилачку борбу, нарочито 1941 и 1942 године, није то била ствар херојска, него је то била првенствено политичка ствар. У оно доба кад су се многи од народних посланика и многи од наших политичара тотално збунили и нису знали коме царству да се определијеле: земаљском или небеском, наши млади борци, било их

је и од 14—15 година, знали су онда да се точно политички опредијеле. Па како да вам такав човјек не даје гаранције да ће моћи кудикамо лакша политичка питања да рјешава кад су рјешавали с успјехом и таква на којима су се наши бивши политичари збуњивали. Зато мислим да је поставка приједлога у погледу њихових изборних права апсолутно праведна и правилна.

Сматрам да овај закон даје пуну могућност да се непосредно слободно изрази народна воља. И, без даљег, кажем да ћу гласати за овај закон.

Претседник: Има реч др Кризман.

Др Хинко Кризман: Ја држим, другови, да бисмо могли и морали да скратимо и да закључимо расправу у начелу о овоме законском приједлогу. Морали бисмо зато, јер нас чека велики посао и велика дужност, да свршимо и овај и друге законе, који су пред нама. Установе овога закона изграђене су на најдемократским принципима. Никакве начелне примједбе нисам чуо, нити могу да се изнесу против овога закона. Све примједбе које су изнесене спадају у специјалну дебату, осим, кад би се хтјело, што је депласирано, да постави сада питање повјерења у нашу народну власт. Зато држим да бисмо могли пријећи на специјалну дебату.

У начелу гласам за.

Претседник: Пошто се нико више не јавља за дискусију, ја сам хтео да кажем неколико речи.

Мислим да се ипак треба осврнути бар са неколико речи, на примједбе групе која је изјавила да ће гласати против. Пре свега, напомињем да је шеф те политичке странке седео у Влади и да је у Влади гласао за тај пројекат и да је овај пројекат плод споразума с њим. Но, сада живимо у таквом периоду времена, управо у време које се означава као предизборно, кад та странка сматра да може седети у Влади и истовремено гласати против Владиних пројеката.

А што је речено о савезној листи, јер је она узета за повод такве изјаве, то је само један врло лош изговор. Компарација са државним листама из режима Пере Живковића, Стојединовића итд. мислим да то, просто, спада у демагогију. Уствари изјава г. Стојановића имала је два тврђења: прво да та савезна листа омогућује, по том закону само једну странку, значи онемогућава друге; затим каже: савезна листа оставља извесне погодности тој једној странци. То је, ипак, прилично велика разлика, разлика је да ли она има монопол или има извесне погодности. Изјава садржи један напад на данас постојећу власт и каже да не даје гаранције за слободу избора. Кад то неко посматра са партиског ћепенка, онда можда и изгледа то тако. Али та господа не треба да заборава да има читавих земаља, федералних јединица у Југославији и читавих области, па онда округа и срезова у другим федералним једи-

ницама, где локалне, месне, среске, окружне и друге власти потичу из тајних избора који су спроведени потпуно демократски. А још има времена до избора за Уставотворну скупштину. Имаћемо времена да се и на изборима локалних власти, среских и окружних, огледамо и у оним окрузима и срезovima и у оним областима и земљама, где то досада није спроведено, јер Закон о бирачким списковима омогућава спровођење избора за све органе власти.

Најзад, рекао бих једну истину а то је: да врло велики број чланова Демократске странке и угледних њених функционера из унутрашњости у Србији учествују врло активно у органима народне власти, учествују и као претседници среских и окружних одбора и као судије. И тако даље. Има их у свима органима народне власти. Карактеристично је, разуме се, да ни једног од таквих претседника окружних одбора од демократа господин Грол није предложио да уђе у Привремену народну скупштину. Он је бирао управо само такве, који не учествују у Фронту и који не учествују у раду народних власти.

Господин Жугић, који би са већим правом од шефа странке могао да се позове на своју демократску прошлост, ипак је сада уствари заступао стару недемократску Југославију. Моје је мишљење, а мислим да је то мишљење и целог овог Одбора, да је овај закон баш за те мале групе, најбоља могућност која се данас могла дати, да он пружа пуну гаранцију за слободу и чистоту избора. И ја сам уверен, да ћете у специјалној дебати то уверење сами још више потврдити и да овај предлог закона у специјалној дебати неће претрпети никакве нарочито битне измене. (Гласови: Тако је!).

Прима ли се у начелу Предлог закона о избору народних посланика за Уставотворну скупштину (Савезну скупштину и Скупштину народа)? (Прима). Има ли ко против? (Тричко Жугић и Илија Стојановић: Гласамо против). Објављујем да је овај предлог закона у начелу примљен. Против су гласали г. г. Жугић и Стојановић.

Прелазимо на специјалну дебату.

Ја ћу читати члан по члан. (Чита):

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О ИЗБОРУ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА ЗА УСТАВОТВОРНУ СКУПШТИНУ (САВЕЗНУ СКУПШТИНУ И СКУПШТИНУ НАРОДА)

I

Опште одредбе

Члан 1

Избори народних посланика за Савезну скупштину и Скупштину народа Уставотворне скупштине врше се по одредбама овог Закона на основу слободног, општег, једнаког и непосредног изборног права и то тајним гласањем.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се члан 1 како је прочитан? (Прима).

Члан 2 гласи (ч и т а):

Члан 2

Избори народних посланика за оба дома извршиће се у целој држави истог дана и то у недељу.

Указ о расписивању избора доноси Претседништво Привремене народне скупштине Демократске федеративне Југославије на предлог Претседника Министарског савета Демократске федеративне Југославије.

Указ ће се објавити у „Службеном листу“, и то најдаље два месеца пре дана одређеног за изборе.

Ако других примедаба нема, ја бих предложио да се не би два пута понављало „Демократске федеративне Југославије“, да се у другом ставу уместо „на предлог Претседника Министарског савета Демократске федеративне Југославије“ каже „на предлог Претседника Савезне владе.“

Др **Синиша Станковић**: Шта значи ово у трећем ставу „најдаље два месеца“? Значи ли да може бити и мање?

Претседник: То значи најдаље два месеца. Према томе, значи да се даље од тога не сме ићи а раније се могу расписати избори.

Др **Синиша Станковић**: Може се погрешно разумети. Место „најдаље два месеца“ требало би рећи „најмање два месеца“.

Претседник: Смисао је исти. Место „најдаље“ рећи ћемо „најмање“.

Према томе, стављам члан 2 са овим допунама на гласање. Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 3. (Ч и т а):

Члан 3

Избори народних посланика за Савезну скупштину Уставотворне скупштине врше се у изборним срезовима и по изборним окрузима. Изборни окрузи се поклапају с одговарајућим административним окрузима. У оним земљама где нема административних округа, Земаљска изборна комисија ће образовати изборне округе спајањем појединих изборних срезова.

Градови Београд, Загреб, Скопље, Љубљана и Сарајево чине засебне изборне округе.

Број посланика за целу државу одређује Савезна изборна комисија према целокупном броју становника установљеном у последњем попису становника 1931 године, тако да се на сваких 40.000 бира по један посланик.

Затим, Савезна изборна комисија утврђује број посланика који према броју становништва припадају појединим федералним јединицама, односно областима.

Земаљске (обласне) изборне комисије одређују од укупног броја посланика, који се имају бирати у федералним јединицама односно у областима, број посланика који ће се бирати у појединим изборним окрузима и изборним срезовима.

Сваки административни срез бира по правилу једног посланика. Ако би у поједином изборном округу број додељених посланика за избор био већи од броја срезова, најбројнији административни срезови се деле на два изборна среза. Ако би број додељених посланика био мањи од броја административних срезова, мањи срезови се спајају у један изборни срез. Градови који по броју свог становништва немају услова да бирају бар једног посланика спајају се у један изборни срез са суседним административним срезом, остали градови чине један или више изборних срезова.

Број посланика који се бирају у појединим федералним јединицама односно областима објавиће Савезна изборна комисија у „Службеном листу“.

Број посланика који ће се бирати у сваком округу као и изборне округе и изборне срезове у свакој федералној јединици објавиће земаљске (обласне) изборне комисије у службеним гласницима федералних јединица (области) најдоцније недељу дана од дана када је објављен указ о расписивању избора за Уставотворну скупштину.

Под областима у смислу овога Закона подразумевају се Војводина и Косово и Метохија.

Има ли примедба? (Има). Друг Ченто.

Методија Андонов-Ченто: У трећој алинеји овога члана каже се да се број посланика одређује према целокупном броју становника по попису из 1931 године. Ми имамо поједине срезове у којима су извршене велике измене у броју становника.

Претседник: Без обзира на ту измену колико је било становника у једном изборном срезу по статистици од 1931 године на сваких 40.000 становника бира се по један посланик. (Методија Андонов-Ченто: Без обзира на измене?) Без обзира на измену.

Методија Андонов-Ченто: Молим за још једно објашњење. У конкретном случају један административни срез има 65.000 становника а други поред њега има 25.000 становника. Како ће бити кандидати ту подељени? Мало је нејасно.

Претседник: Биће подељени по свима срезовима тога истог округа. Негде ће добити два а негде једног посланика. Ако су два мања среза спојиће се у један. Ако је онај срез већи па има више становника него што је предвиђено за једнога посланика, поделиће се.

Методија Андонов-Ченто: Имамо у конкретном случају 90.000 становника који треба да бирају два посланика. Један срез има 25.000 становника више од потребног броја а други укупно има 25.000 станов-

ника. Да ли ће једном срезу припасти два кандидата или једном и другом по један?

Претседник: Поделиће се.

Методија Андонов-Ченто: Или: треба извесне општине доделити мањем срезу да добије 40.000 хиљада.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершкович: Најприје Савезна изборна комисија одређује укупан број посланика за цијелу Југославију. Кад се то изврши, Савезна изборна комисија број посланика дијели на округе и кад их према броју становништва подијели на округе, онда окрузи добијају свој број посланика који се дијели на срезове. Како ће се дијелити конкретно, не може се на основу вашег говора казати, јер не знамо колико ће који округ добити. Није апсолутно мерило код даљег додјеливања овај број него колико округ добија посланика. Како ће се на срезове подијелити број посланика то ће одлучити земаљска изборна комисија која ће водити рачуна о бројном стању пучанства. Стога се не могу упоређивати два среза узета сама за себе без обзира на поделу посланика на округе. Не могу се упоређивати два среза колико ће ко од њих добити посланика.

Др Хинко Кризман: Молио бих за објашњење да ли административни срез долази у обзир кад се дају мандати или се прави посебни изборни срез.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершкович: У законском пројекту усвојена је комбинација између средњег већинског принципа и пропорционалног принципа. Стало се на гледиште да сваки срез бира по једног посланика. Из тога излази да се може знати ко је у ком срезу изабран за посланика, без обзира на то што ће се доцније правити коректура. Ми смо прегледом наших срезова дошли до тога да то, по прилици, одговара да ће у огромном броју случајева срезови добити посланике. Ако један округ добије мале срезове, онда ће се ти срезови спојити, а ако су велики срезови на округ добије више посланика него што има срезова, онда ће се неки срезови дијелити на двоје.

Методија Андонов-Ченто: Из овога произилази да у два округа може да се деси два разна тумачења. Не само при постављању кандидата него и при изборном резултату.

Претседник: Не може бити разних тумачења него једно, јер постоје савезна, федералне и окружне изборне комисије.

Методија Андонов-Ченто: Узећу конкретно два друга броја. Један 60.000 а други 20.000.

Претседник: Морали бисмо знати у коме су округу та два среза и колико је таквих ситуација у осталим срезовима, то јест у целом округу, па да израчунамо, колико долази посланика на цео округ. Тек

после тога знаће се како ће бити извршена подела по срезовима. Овако ви извадите два среза један велики и један мали и не можемо ништа дискутујући да утврдимо.

Методија Андонов-Ченто: Може да се деси у пракси да Прилепски срез има 65.000 становника и Крушевски 25.000. У том случају испало би да из Прилепа буду изабрана два посланика а ниједан из Крушевског среза.

Претседник: Видим да и поред свих објашњења нисте разумели овај члан.

Др Драгољуб Јовановић: Колико ће бити посланика у целој земљи?

Претседник: Ја мислим око 400 за Савезну скупштину.

Др Драгољуб Јовановић: Да ли се може десити да у једном срезу буду изабрана два посланика.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершкович: Не може се догодити да у једном срезу буду изабрана два посланика. У једном срезу може бити изабран само један посланик, али за два среза, ако су мали, може бити биран један посланик.

Јефто Павић: Овдје је принципијелно постављено да сваки срез треба да има посланика. Ја мислим да је закон поставио добре основе, а тешкоћа ће бити.

Владимир Симић: Административни срез принципијелна је основа а постоје и изборни срезови и онда по распореду, који је дат за округ, окружна комисија даље распоређује и ако се наиђе на такав случај изборне комисије ће унапред да решавају то питање тако да ће изборни срез одлучити а не административни. Већи део ићи ће мањем. Али ако је један административни срез такав да испуњава 85.000 становника биће подељен на два изборна среза и у том случају не може се постићи аподиктички резултат, ту може бити малих разлика, али у основи биће оно што је у закону речено. У мањем делу државе где су мали срезови, биће спојени тако да ће изборни срез исправити ону фактичку чињеницу, да нису сви административни срезови једнаки. Тако сам ја разумео.

Претседник: Ја мислим да је о овоме члану доста дискутовано. Ако више неће нико да говори, ја бих питао: прима ли се члан 3 са допуном у трећој алинеји да се иза речи „на сваких 40.000“ дода реч „становника“. (Прима). Члан 3 је примљен.

Прелазимо на члан 4. (Ч и т а):

Члан 4

Избори народних посланика за Скупштину народа Уставотворне скупштине врше се по федералним јединицама, у Војводини, у Косову

и Метохији. Бирачи сваке федералне јединице бирају по 25 посланика, бирачи Војводине 15, а Косова и Метохије 10 посланика.

Има ли ко шта да примети? Тричко Жугић.

Тричко Жугић: Хтео сам једно обавештење. Овде се, према изборном закону, федералне скупштине народа прикључују Уставотворној скупштини, Конституанти. Ја бих разумео да ове скупштине федералне остају на своме терену као саставни део Конституанте. Али, како знам, скупштине федералне учествују у Конституанти и претстављају своје федералне јединице. Желим да ми се објасни да ли су тачно претстављене јединице за Конституанту према броју бирача.

Др Синиша Станковић: То је по начелу равноправности.

Претседник: Опростите, мене чуди такво питање. Мене чуди да друг Жугић није схватио смисао овога члана. Не говори се овде о федералној скупштини као саставном делу Уставотворне скупштине. Нигде од тога ни трага. Овде се ради само о начину на који се бира Скупштина народа, односно о броју који дају поједине федералне јединице и области за Скупштину народа као други дом Уставотворне скупштине. У дискусији о Предлогу закона о Уставотворној скупштини ми смо говорили о тој ствари и знамо да је осигурана равноправност народа и равноправност федералних јединица и без обзира на то да ли има Србија три и по милиона становника или Црна Гора 350.000 становника оне имају једнак број посланика у Скупштини народа, а имају у Скупштини народа исто тако право да одлучују меродавно о Уставу као Савезна скупштина, то јест други дом у који се бира, без обзира на федералне јединице, на сваких 40.000 становника по један посланик.

Према томе, Скупштина народа и Савезна скупштина заједно чине Конституанту. Сад је, ваљда, јасно.

Ако других примедба нема, стављам члан 4 на гласање. Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Члан 4 је примљен.

Прелазимо на члан 5. (Ч и т а):

Члан 5

Бирачко право грађана на изборима за оба дома Уставотворне скупштине прописано је Законом о бирачким списковима.

Гласање на изборима је потпуно слободно. Ниједан орган власти не може ни у ком случају позвати бирача на одговорност за гласање на изборима, нити може од бирача тражити да кажу за кога су гласали.

Има ли примедба?

Павао Поцрнић: У другој алинеји члана 5 каже се: „Гласање на изборима је потпуно слободно“. У пракси видимо да сада постоји на терену ограничено кретање и уведен је систем пропусница и објава у нијелој земљи. Да би се обезбиједило слободно гласање, ја мислим да

би било потребно унијети у ову алинеју додаток, да се за вријеме избора укину пропуснице и објаве.

Претседник: Ја сматрам, да то не спада у овај закон. Кад се каже, да је бирачко право потпуно слободно, то одлучује пуну слободу кретања.

Милош Царевић: Сматрам да су у овоме закону испуштене две ствари, које треба да се предвиде. То је уобичајена пракса да ниједна власт не позива бираче ни по ком основу, да би се спречила злоупотреба од стране власти или утицало на понашање бирача, што се на други начин не може да спречи, сем да се власти, у једном ограниченом времену, онемогући да позива грађане, да би могли слободно да гласају. То је једно. Друго, да се у неку руку заштите кандидати, њихови заменици и претставници листа. Стога предлажем, да на крају овога члана дођу две алинеје које би гласиле, и то: прва, отприлике овако: „На 10 дана пре избора и 5 дана после избора ниједна народна власт не може позвати бираче ни по ком основу.“

А друга алинеја би гласила:

„Кандидати и њихови заменици и претставници листа и њихови заменици у истом времену не могу бити затворени сем случаја затицања на делу злочина.“

Др Драгољуб Јовановић: Ја бих предложио да после члана 5 дође алинеја која би гласила: „Сваком бирачу у временском периоду 15 дана пре и до 5 дана после избора мора бити дозвољено слободно кретање по земљи.“ То је потребно и због печалбара који иду својим кућама.

Претседник: Можемо унети у члан 5 као трећу алинеју Ваш предлог, а као четврту и пету предлог друга Царевића.

Према томе, члан 5 са овим доунама гласио би овако (чита):
Бирачко право грађана на изборима за оба дома Уставотворне скупштине прописано је законом о бирачким списковима.

Гласање на изборима је потпуно слободно. Ни један орган власти не може ни у ком случају позвати бирача на одговорност за гласање на изборима, нити може од бирача тражити да кажу за кога су гласали.

У времену од 15 дана пре дана избора до 5 дана после избора не може се ограничавати слобода кретања бирача.

На 10 дана пре избора и 5 дана после избора ни једна народна власт не може позвати бирача ни по ком основу.

Кандидати и њихови заменици и претставници листа и њихови заменици у истом времену не могу бити затворени сем случаја затицања на делу злочина.

Ако нема примедба на овако, по предлогу Царевића и Драгољуба Јовановића, проширен члан 5, питам: Прима ли се члан 5 како је прочитан? (Прима).

Прелазимо на члан 6. (Ч и т а):

Члан 6

За народног посланика може бити изабран сваки грађанин који ужива бирачко право. За посланика Савезне скупштине Уставотворне скупштине може бити изабран сваки држављанин Југославије.

За посланика Скупштине народа Уставотворне скупштине може бити изабран само држављанин односне федералне јединице у којој се бира а за посланика области може бити биран само припадник те области.

Једно исто лице не може у исто време да се бира за посланика Савезне скупштине и Скупштине народа Уставотворне скупштине.

Чланови окружних и средских (градских) изборних комисија и бирачких одбора, ако се кандидују за народне посланике, престају бити чланови комисије односно одбора.

Има ли примедба?

Др Драгољуб Јовановић: Предлажем да се друга реченица у првој алинеји овог члана, која почиње: „За посланика...“ издвоји у посебан став, став други.

Претседник: Прима ли се Драгољубов предлог? (Прима). Има ли још примедба? (Нема). Прима ли се члан 6? (Прима).

На реду је Одељак II — Изборне комисије. Члан 7 гласи (ч и т а):

Члан 7

Изборима руководе изборне комисије, које су државни органи за вршење задатака одређених овим Законом.

У ту сврху образују се Савезна изборна комисија, земаљске (обласне) изборне комисије, окружне и средске (градске) изборне комисије.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се наслов другог одељка и члан 7? (Прима).

Прелазимо на члан 8. (Ч и т а):

Члан 8

Савезну изборну комисију која има седиште у Београду поставља Претседништво Привремене народне скупштине Демократске федеративне Југославије. Ова комисија се састоји од претседника, секретара и пет чланова. Претседнику, секретару и члановима комисије одређују се заменици. Претседник комисије је претседник Савезног врховног суда.

Комисија је надлежна за:

- 1) техничку припрему избора;
- 2) постављање земаљских (обласних) изборних комисија;
- 3) одређивање броја посланика у свакој федералној јединици односно области;

- 4) примање пријава и потврђивање савезних листа;
  - 5) решавање по жалбама против решења земаљских, обласних и окружних изборних комисија;
  - 6) утврђивање и проглашење резултата избора савезних посланика за Уставотворну скупштину;
  - 7) вршење других задатака по одредбама овог Закона.
- Састав изборне комисије објавиће се у „Службеном листу“.
- Има ли ко шта да примети или предложи? (Нема). Прима ли се члан 8 како је прочитан? (Прима).

Члан 9 гласи (ч и т а):

Члан 9

У свакој федералној јединици, односно области, образоваће се Земаљска изборна комисија у седишту земаљске владе, односно Обласна изборна комисија у седишту Обласног народног одбора.

Ове комисије поставља Савезна изборна комисија, на предлог Претседништва Земаљске скупштине (већа) односно Извршног одбора обласног народног одбора. Комисија се састоји од претседника, секретара и пет чланова. Претседник, секретар и чланови имају заменике. Претседник комисије је претседник или један од чланова Земаљског (обласног) врховног суда са правном спремом.

Комисија је надлежна за:

- 1) техничку опрему избора;
- 2) постављање окружних изборних комисија;
- 3) одређивање броја посланика за поједине изборне округе и срезове;
- 4) контролу рада окружних изборних комисија;
- 5) потврђивање земаљских листа за избор посланика народа по федералним јединицама и областима;
- 6) решавање по жалбама против решења окружних изборних комисија;
- 7) утврђивање и проглашење резултата избора посланика народа по федералним јединицама и областима;
- 8) вршење других задатака по одредбама овога Закона.

Састав земаљских (обласних) изборних комисија објавиће се у „Службеном листу“ и службеним гласницима федералних јединица односно области.

Има ли примедба? (Нема). То значи и овај члан примамо без дискусије. Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 10. (Ч и т а):

Члан 10

У сваком изборном округу образоваће се Окружна изборна комисија у седишту Окружног народног одбора, односно Окружног народног

суда. Ове комисије поставља Земаљска (обласна) изборна комисија на предлог извршних одбора окружних односно обласних народних одбора. Окружна изборна комисија састоји се од председника, секретара и три члана. Председник, секретар и чланови имају заменике. Председник комисије је председник или један од чланова Народног окружног суда.

Комисија је надлежна за:

- 1) техничку припрему избора;
- 2) постављање среких извршних комисија;
- 3) утврђивање и проглашење резултата избора савезних посланика Уставотворне скупштине;
- 4) решавање по жалбама бирача због неправилности у току избора;
- 5) вршење других задатака по одредбама овог закона.

У градовима који сачињавају засебне изборне округе, послове окружне изборне комисије вршиће градска изборна комисија.

Састав окружних изборних комисија објавиће се у службеним гласницима федералних јединица, односно области.

Има ли примедба на овај члан, или ћемо и њега примити без дискусије. (Има). Молим.

Др Синиша Станковић: Предлажем да се на крају првог става члана 10 после речи: „Народног окружног суда“ дода „са правном спремом“.

Илија Стојановић: Код овога члана хтео сам да кажем само ово: ми смо за принцип народне власти. О томе нема спора. То сам хтео да кажем с обзиром на малопређашњи говор господина Председника.

Пошто избори нису спроведени, то осталим групама пропорционално није омогућено учешће у народној власти.

Принцип народне власти ми признајемо, јер сматрамо да одговара духу демократије и демократских принципа.

Толико сам ради објашњења хтео да кажем.

Председник: За реч се јавља друг Перо Крстајић.

Перо Крстајић: Овдје постоји један недостатак. Ове комисије поставља земаљска изборна комисија на предлог извршног одбора односно обласних народних одбора. Код нас у Црној Гори не постоје окружни одбори него само срески и онда: по чијем ће предлогу бити формиране ове комисије. Ми немамо окружних одбора.

Председник: У оним земљама у којима нема административних округа, спојиће се поједини изборни срезови у изборни округ. И пошто нема административних окружних одбора да предложе, мораће се тражити предлози од среских одбора оних срезова који су спојени у један округ.

Прима ли се члан 10 са додатком на крају прве алинеје: „са правном спремом“. (Прима се).

Прелазимо на члан 11. (Ч и т а):

Члан 11

У сваком изборном срезу образоваће се Среска изборна комисија у седишту Среског народног одбора. Ове комисије поставља Окружна изборна комисија на предлог Извршног одбора среског народног одбора.

У градовима који образују самостални изборни срез или срезове, образоваће се градске изборне комисије са надлежношћу среске изборне комисије.

У градовима који чине засебне изборне округе, образоваће се изборне комисије за поједине реоне (реонске изборне комисије) са надлежношћу среске изборне комисије.

Среска изборна комисија се састоји од претседника, секретара и једног члана и њихових заменика. Претседник комисије је један од чланова Народног среског суда по могућности са правном спремом.

Комисија је надлежна за:

- 1) техничку припрему избора;
- 2) постављање бирачких одбора;
- 3) утврђивање изборних резултата у изборном срезу;
- 4) достављање изборних аката Окружној изборној комисији по завршеним изборима;
- 5) вршење других задатака према одредбама овога Закона.

Ја бих тражио једно објашњење од стручњака. У аLINEЈИ другој каже се: „У градовима који образују самостални изборни срез или срезове, образоваће се градске комисије са надлежношћу среске изборне комисије“. Шта то значи? Да ли значи да ће те среске комисије носити само назив градске комисије тако да ће у једном граду имати три комисије, комисија за сваки срез или ће постојати поред трију срезова и једна уједињујућа градска комисија.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершкович: Ако градови чине један изборни срез значи да имају толико становника да могу бирати једног посланика и они ће егзистирати као један срез. Вјероватно ће градови Марибор и Суботница бирати по два посланика, а сваки овај град биће у саставу једног изборног округа али ће имати два изборна среза у самом граду.

Градови који су подељени на велике рејоне који према броју становника чине изборни округ имаће и градску изборну комисију за цио град са надлежношћу окружне изборне комисије и рејонске изборне комисије са надлежношћу среске изборне комисије.

Претседник: Добро. Има ли још ко шта да пита? (Нема). Прима ли се члан 11? (Прима).

Прелазимо на члан 12. (Ч и т а):

Члан 12

Изборне комисије пуноправно одлучују кад је присутно више од половине чланова. Одлуке се доносе већином гласова присутних чланова. У случају једнаке поделе гласова одлучује глас претседника.

Има ли примедаба? (Нема). Ни питања? (Нема). Значи и члан 12 се прима? (Прима).

На реду је одељак III — Кандидатске листе — и члан 13. (Ч и т а):

III

Кандидатске листе

Члан 13

Избори народних посланика за Савезну скупштину Уставотворне скупштине врше се по савезним и окружним листама.

Избори за Скупштину народа Уставотворне скупштине врше се по земаљским листама за сваку федералну јединицу и по обласним јединицама за сваку област.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се члан 13 са поднасловом? (Прима).

Изволите чути члан 14. (Ч и т а):

Члан 14

Кандидатске листе за изборе народних посланика за оба дома Уставотворне скупштине може поднети на потврду овим законом одређен број грађана који уживају бирачко право.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се члан 14 како је прочитан? (Прима).

Изволите чути члан 15. (Ч и т а):

Члан 15

Савезну листу за изборе народних посланика за Савезну скупштину Уставотворне скупштине чини носилац листе и све окружне листе у њеном саставу са својим средским кандидатима и заменицима.

Носилац савезне листе не мора бити средски кандидат на некој окружној листи.

Савезна листа се саставља овако: на челу листе записује се назив листе, којим се она разликује од других листа. Затим се ставља породично и рођено име, занимање и место становања носноца листе.

Испод тога исписује се по окрузима породично и рођено име, занимање и место становања сваког кандидата и његовог заменика на окружним листама са ознаком среза (града) за који се кандидује.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се члан 15? (Прима).
На реду је члан 16. (Ч и т а):

Члан 16

Окружна листа саставља се овако: на челу листе записује се назив листе, којим се она разликује од других листа. Затим се ставља породично и рођено име носиоца савезне листе, ако је окружна листа у саставу савезне листе.

Испод тога уписује се породично и рођено име, занимање и место становања сваког кандидата и његовог заменика као и срез за који се кандидује.

Уз кандидатску листу подносиоци су дужни да поднесу Окружној изборној комисији писмени пристанак сваког појединог кандидата и заменика који мора бити оверен од стране ма ког народног среског суда, као и потврду надлежне среске, односно градске изборне комисије о бирачком праву подносилаца листе, кандидата и заменика.

Има ли примедаба? (Има). Изволите.

Др Синиша Станковић: У овом члану предлажем малу стилску измену. Да би се истакло да једна окружна листа која је везана за савезну листу мора имати и носиоца савезне листе, да се каже овако: „Ако је окружна листа у саставу савезне листе, на њој се ставља породично и рођено име носиоца савезне листе.“

Претседник: Добро, слажем се. Али, може комотно да остане и овако. Прима ли се цео члан 16 како је предложен? (Прима).

Изволите чути члан 17. (Ч и т а):

Члан 17

Земаљска (обласна) листа за избор народних посланика за Скупштину народа саставља се овако: на челу листе записује се назив листе, којим се она разликује од других листа. Затим се уписује породично и рођено име, занимање и место становања носиоца листе. Као носилац листе сматра се кандидат, који је означен први по реду.

Испод тога уписује се породично и рођено име, занимање и место становања сваког кандидата и његовог заменика.

Уз кандидатску листу подносиоци су дужни да поднесу Земаљској (обласној) изборној комисији писмени пристанак сваког предложеног кандидата и заменика, који мора бити оверен од стране ма ког народног среског суда, као и потврду надлежне среске, односно градске изборне комисије о бирачком праву подносилаца листе, кандидата и заменика.

Једној земаљској (обласној) листи уз пристанак носиоца те листе и под заједничким надзором могу се припојити, ради заједничког учествовања у изборима у односу на друге листе, једна или више земаљских односно обласних листа.

Има ли примедаба? (Има). Молим.

Перо Крстајић: У последњем ставу ово „заједничким надзором“ је очигледно груба грешка. То је свакако „називом“.

Претседник: Тако је! Прима ли се овај члан? (Прима).

Прелазимо на члан 18. (Ч и т а):

Члан 18

Једно исто лице може бити означено као кандидат на листи за Савезну скупштину за највише два изборна среза истог изборног округа. У том случају оно мора имати за сваки срез другог заменика.

Једно исто лице може бити означено као срески кандидат или заменик за највише шест изборних срезова у земљи.

Има ли примедба или питања? (Нема). Прима ли се члан 18? (Прима).

Члан 19 гласи (ч и т а):

Члан 19

У сваком изборном срезу могу бирачи по чл. 14 овога Закона истаћи посебне среске кандидате везане за једну окружну листу уз одобрење подносилаца окружне листе. За истицање сваког оваквог кандидата потребно је најмање педесет потписника, бирача у срезу. У свему осталом ће се и овде сходно примењивати одредбе овога Закона о окружним листама.

Везивање среских кандидата врши се приликом подношења на потврду оне окружне листе уз коју се везује.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је одељак IV — Пријављивање, подношење и потврђивање листа. Изволите чути наслов и члан 20. (Ч и т а):

IV

Пријављивање, подношење и потврђивање листа

Члан 20

Грађани који намеравају да поднесу савезну листу на потврду морају претходно доставити Савезној изборној комисији пријаву своје савезне листе.

Пријава савезне листе садржи:

- 1) назив листе;
- 2) породично и рођено име, занимање и место становања носноца листе.

Пријаву мора потписати 100 грађана који уживају бирачко право. Прва три по реду потписника сматрају се подносиоцима пријаве.

Пријави се прилаже уверење надлежних средских односно градских изборних комисија о бирачком праву носиоца листе и потписника пријаве.

Пријава се подноси најдоцније 10 дана од дана објављивања указа о расписивању избора. Савезна комисија мора донети своје решење у року од 24 часа од подношења пријаве.

Кад утврди недостатке на пријави листе, Савезна изборна комисија ће позвати подносиоце и тражити да их уклоне.

Против решења Савезне изборне комисије подносиоци имају право жалбе Савезном врховном суду у року од 48 часова. Врховни суд доноси своје решење у року од 24 часа.

Има ли примедаба на овај члан? (Има). Изволите.

Др Драгољуб Јовановић: Предлажем да се пријава за савезну листу подноси са више од 20 грађана да не испадне да треба више грађана који пријављују окружну листу него земаљску. Да ставимо 200.

Претседник: Ово је само за пријављивање, ово није за подношење. Ради се о томе да се олакша подношење пријава за савезну листу да не би само подношење пријаве било везано за то да људи који подносе пријаву морају бити из толиког броја округа. Они који подносе пријаву могу бити сви из једног места, 100 грађана из једног места може да предложи једну савезну листу.

Милош Царевић: Ја мислим да су овде довољна тројина који се сматрају подносиоцима. Сви предлагачи окружне листе уствари предлажу савезну листу.

Претседник: Ја мислим да немамо потребе ма шта да мењамо у овом члану. Шта мисле другови? (Слажемо се). Према томе, члан 20 је примљен како је предложен.

Прелазимо на члан 21. (Ч и т а):

Члан 21

Окружне листе могу бити у саставу савезне листе и самосталне.

У саставу исте савезне листе у истом округу може бити само једна окружна листа.

Окружна листа која је пријављена као самостална листа не може се накнадно пријавити у саставу савезне листе.

Окружна листа која је пријављена као саставни део једне савезне листе може се накнадно од стране подносилаца означити као самостална листа, ако не дође до образовања савезне листе у чијем је саставу била пријављена или ако савезна листа не буде потврђена.

Има ли примедаба? (Има). Молим. Ја волим кад има примедаба. Иначе би било монотono. Изволите.

Јефто Павић: Мене буни ова стилизација прве алинеје. По њој није јасно да ли се окружне листе могу истицати и посебно, самостално, тј. да не буду везане, или како се овдје каже, у саставу савезне листе. Јер, ово „и самосталне“ није довољно прецизирано.

Милош Царевих: И ја исто тако мислим да овде нешто недостаје, јер се окружне листе могу истицати независно од савезне.

Претседник: Ама, то је јасно, само боље би било да се ово „и“ претвори у „или“, па је све у реду. (Г л а с о в и : Тако је!). Дакле, прва алинеја би онда гласила: „Окружне листе могу бити у саставу савезне листе или самосталне“.

Јесте ли задовољни? Је ли сад јасно?

Јефто Павић: Сад је све у реду.

Претседник: Прима ли се члан 21 са овом изменом у првој алинеји? (Прима).

Изволите чути члан 22. (Ч и т а):

Члан 22

Окружна листа мора се поднети на потврду у два примерка Окружној изборној комисији најдоцније пет недеља пре дана избора. Комисије ће подносиоцима одмах издати потврду о пријему листе.

Окружну листу мора потписати по 150 грађана, који уживају бирачко право из изборног округа, од којих мора бити најмање по 20 из половине изборних срезова тога округа. Прва три потписника се сматрају подносиоцима.

Уз окружну листу, која се пријављује као саставни део једне савезне листе мора се поднети пристанак носиоца ове савезне листе и доказ да је савезна листа пријављена.

Потписи морају бити оверени од стране ма ког народног суда.

Прима ли се члан 22? (Прима).

На реду је члан 23 који гласи (ч и т а):

Члан 23

Окружна изборна комисија утврдиће одмах по пријему кандидатске листе да ли је састављена према одредбама овог закона. Ако комисија нађе формалне недостатке, она ће о томе одмах обавестити подносиоце листе и позвати их да недостатке уклоне.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 24, који гласи (ч и т а):

Члан 24

Чим Окружна изборна комисија прими кандидатску листу, она ће је заједно са именима подносилаца изложити бирачима у свом седишту

као и у свим седиштима среских изборних комисија, и у објави изнети одредбе овога члана о праву бирача на приговор и поступку по томе.

Бирачи имају право да у року од три дана уложе приговор против кандидације оних лица која сматрају да немају право да буду бирана.

Приговори се подносе изборној комисији непосредно или преко среских народних одбора. Комисија одмах упознаје подносиоце листе с уложеним приговорима, који имају право да у року од 48 часова поднесу одговор на приговоре.

Ако других примедба нема, предложио бих да се у првом ставу, последњи ред, стави једно „о“ које се испало при штампању, дакле једно „о“ и то овде иза „и“, а пре „поступку“, тако да ово треба да гласи „и о поступку по томе“.

Има ли још ко какву примедбу? (Нема). Прима ли се члан 24? (Прима).

На реду је члан 25, који гласи (чита):

Члан 25

Ако после свега тога комисија по службеној дужности или на основу приговора бирача утврди да половина предложених кандидата и заменика на истој окружној листи немају право да буду бирани, она ће, у року од 24 часа, листу одбацити и о томе одмах обавестити подносиоце посебним решењем. Против овог решења подносиоци имају право жалбе Земаљској (обласној) изборној комисији у року од 24 часа од пријема њеног решења. Жалба се може предати непосредно Земаљској (обласној) изборној комисији или преко Окружне изборне комисије. Решење Земаљске (обласне) изборне комисије је коначно и мора се донети у року од 24 часа од примљене жалбе.

Ако пак комисија по службеној дужности или на основу приговора бирача утврди да један или више кандидата и заменика на окружној листи немају право да буду бирани за посланике, она ће о томе у року од 24 часа издати подносиоцима посебно решење. Подносиоци имају право да у року од 24 часа од пријема решења предложе друге кандидате уместо одбијених, или да се против решења жале Земаљској (обласној) изборној комисији. У погледу ове жалбе и решења Земаљске (обласне) комисије важе одредбе предњег става.

Ако нема никаквих недостатака или ови буду уклоњени, комисија ће у року од 24 часа потврдити кандидатску листу, означити време кад је листа потврђена и која је она по реду и о томе одмах обавестити подносиоце листе и Земаљску (обласну) изборну комисију. У противном ће комисија у року од 24 часа листу одбити. И овде важе одредбе из ст. 1 овог члана у погледу жалбе и решења Земаљске (обласне) изборне комисије.

Потврђене окружне листе објављују се у „Службеном листу“ као и у службеним гласницима федералних јединица, односно области.

Др Макс Шнудерл: У последњој алинеји, овде где се говори о „Службеном листу“, треба рећи савезни, да би се прецизирано, да се не мисли да ће се то објављивати у федералним службеним листовима.

Претседник: Добро. (Прима се). Има ли још ко шта да примети? (Нема). Прима ли се члан 25 са овом допуном? (Прима).

Идемо даље. Члан 26 гласи (ч и т а):

Члан 26

Подносиоци савезне листе морају најдоцније 14 дана пре дана избора поднети Савезној изборној комисији састављену савезну листу.

Ако у том року пријављена листа није поднета на потврду, Савезна изборна комисија својим решењем потврђује да ова листа не постоји.

Савезна листа мора бити састављена из потврђених окружних листа, у најмање половини изборних округа у држави.

Ако комисија нађе на листи формалне недостатке, она ће о томе најдоцније за 24 часа обавестити подносиоце савезне листе и позвати их да недостатке уклоне.

Своје решење којим потврђује или не потврђује савезну листу Савезна изборна комисија дужна је донети у року од 48 часова од подношења листе на потврду. У решењу којим потврђује листу комисија ће означити време кад је листа потврђена и која је она по реду.

Против решења Савезне изборне комисије подносиоци имају право жалбе Савезном врховном суду у року од 48 часова од примљеног решења. Суд је дужан донети одлуку у року од 24 часа од примљене жалбе.

Потврђену савезну листу комисија објављује одмах у „Службеном листу“, извештава о томе подносиоце листе посебним решењем, а преко земаљских (обласних) изборних комисија обавештава такође и све окружне изборне комисије у држави. Исто тако се у „Службеном листу“ објављује решење Савезне изборне комисије да једна изборна листа није потврђена или да не постоји.

Перо Крстајић: Прва алинеја изгледа да није завршена. Мислим да на крају треба додати „на потврду“.

Претседник: Имаш право. Има ли још примедба?

Милош Минић: На крају друге алинеје уместо „потврђују“ треба да се стави „утврђују“, јер се о томе ради.

Претседник: Прима се.

Др Макс Шнудерл: И у овом члану, у седмој алинеји, треба рећи „савезном „Службеном листу““.

Претседник: Добро. Има ли још примедба? (Нема). Прима ли се овако допуњен и измењен члан 26. (Прима).

Прелазимо на члан 27. (Ч и т а):

Члан 27

Земаљска (обласна) листа за изборе за Скупштину народа подноси се на потврду Земаљској (обласној) изборној комисији у два примерка најдоцније 30 дана пре дана избора.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 28. (Ч и т а):

Члан 28

Земаљску (обласну) листу морају потписати по 10 бирача из две трећине срезова у најмање половини изборних округа федералне јединице, односно области. Потписи морају бити оверени од стране ма ког народног суда.

Прва три потписника се сматрају као подносиоци листе.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 29. (Ч и т а):

Члан 29

Земаљска (обласна) изборна комисија утврдиће одмах по пријему листа да ли су оне састављене према одредбама овог Закона. Ако комисија нађе формалне недостатке, она ће о томе одмах обавестити подносиоце листе и позвати их да недостатке уклоне.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 30. (Ч и т а):

Члан 30

Чим Земаљска (обласна) изборна комисија прими кандидатску листу, она ће је заједно с именима подносилаца изложити бирачима у свом седишту као и у свим седиштима окружних и средских изборних комисија своје федералне јединице, односно области. У објави ће комисија навести одредбе овог члана о праву бирача на приговор и поступак по томе.

Бирачи имају право да у року од 3 дана уложе приговор против кандидатуре оних лица за која сматрају да немају услове да буду бирани по овом Закону.

Приговори се подnose Земаљској (обласној) изборној комисији непосредно или преко окружних односно средских, односно градских изборних комисија. Комисија одмах упознаје с уложеним приговорима подносиоце листе, који имају право да у року од 48 часова поднесу одговор на приговоре.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 31. (Ч и т а):

Члан 31

Ако после свега тога комисија по службеној дужности или на основу приговора бирача утврди да половина предложених кандидата и заменика на истој земаљској (обласној) листи немају право да буду бирани, она ће у року од 24 часа листу одбити и о томе одмах обавестити подносиоце посебним решењем. Против овог решења подносиоци имају право жалбе Земаљском (обласном) врховном суду у року од 48 часова од пријема решења. Жалба се подноси преко Земаљске (обласне) изборне комисије. Решење Земаљског (обласног) врховног суда је коначно и мора се донети у року од 24 часа од примљене жалбе.

Ако пак комисија по службеној дужности или на основу приговора бирача утврди да један или више кандидата и заменика на земаљској (обласној) листи немају право да буду бирани за посланике, она ће о томе у року од 24 часа издати подносиоцима посебно решење. Подносиоци имају право да у року од 24 часа од пријема решења предложе друге кандидате уместо одбијених или да се против решења жале Земаљском (обласном) врховном суду. У погледу ове жалбе и решења суда важе одредбе предњег става.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 32. (Ч и т а):

Члан 32

Кад комисија утврди да је земаљска односно обласна листа састављена сагласно одредбама овог Закона, она ће је потврдити и о томе одмах обавестити подносиоце листе и Савезну изборну комисију. У решењу којим потврђује листу комисија ће означити време кад је листа потврђена и која је она по реду. Потврђене листе се објављују у службеним гласницима федералних јединица односно области као и у „Службеном листу“.

Ако земаљска (обласна) листа није састављена према одредбама овога Закона, комисија ће у року од 24 часа листу одбити. Против овог решења могу подносиоци у року од 48 часова преко Земаљске (обласне) изборне комисије уложити жалбу Земаљском (обласном) врховном суду. Решење суда је коначно и мора се донети у року од 24 часа од пријема жалбе.

Има ли примедба? (Има). Молим.

Др **Макс Шнудерл**: И овде на крају прве алинеје, испред „Службеном листу“ ставити „савезном“.

Претседник: Прима се. Има ли још примедба? (Нема). Прима ли се члан 32 са овом допуном? (Прима).

Прелазимо на одељак V — Објављивање листе. Члан 33 гласи (ч и т а):

Објављивање листа

Члан 33

Окружна изборна комисија је дужна да благовремено отштампа и огласи сваку потврђену окружну листу са свим среским кандидатима и заменицима у потребном броју примерака. Оглас ће садржавати:

1) назив листе, а ако је окружна листа у саставу савезне листе, назив савезне листе и презиме и име носиоца савезне листе;

2) назив округа;

3) презиме и име, занимање и место становања за све среске кандидате и њихове заменике у округу, са ознаком за који се срез који кандидат кандидује.

Оглас једне окружне листе мора се својом бојом разликовати од огласа друге окружне листе.

Ако окружне листе садрже више везаних среских кандидата за исти срез, имена везаних кандидата означиће се код одређеног среза редом како су пријављени, а носиће бројеве 1, 2, 3, итд.

Комисија ће се побринути да најдоцније 8 дана пре дана избора буду отштампане окружне изборне листе изложене у свим местима где ће се одржати избори као и да се сваком бирачком одбору појединог бирачког места у округу достави потребан број примерака од сваке кандидатске листе.

Има ли примедба? (Има). Изводите.

Др Драгољуб Јовановић: У алинеји трећој стоји: „Ако окружне листе садрже више везаних среских кандидата за исти срез, имена везаних кандидата означиће се код одређеног среза редом како су пријављени, а носиће бројеве 1, 2, 3 итд., — предлажем да се ово слово „а“ избаци и да се каже „носиће бројеве 1, 2, 3 итд., а могу се обележити и називом странке или групе којој припадају.“ Јер, ако не могу странке које су у Фронту да истакну своје окружне листе, апсолутно је неопходно да у срезу у коме има више кандидата Народног фронта, буду странке и групе обележене, да се зна који кандидат припада којој групи. Ја у име своје странке правим од тога питање иначе бих морао гласати против овога члана. За сваког среског кандидата биће кутија и треба да буде обележено, да се зна којој странци припада.

Шиме Бален: Ја предлажем да поред бројева 1, 2 и 3 могу да стоје имена кандидата Јанко Јанковић, Петар Павловић.

Претседник: Имена су садржана а не мора се поред тога уносити име странке. Имате масу људи који се нису истакли ни у једној странци.

Др Драгољуб Јовановић: Ја кажем могу се уносити. Мој је предлог да се „а“ избаци и да остане „носиће бројеве 1, 2, 3 итд., а на

захтев кандидата обележиће се и називом странке или групе којој припада.“

Претседник: Прима ли се члан 33 с том допуном да се у трећој алинеји на крају после запете каже: „носиће бројеве 1, 2, 3 итд., а на вахтев кандидата обележиће се и називом странке или групе којој средски кандидат припада.“ (Прима). Члан 33 је примљен са допуном коју је предложио Драгољуб Јовановић.

Прелазимо на члан 34. (Ч и т а):

Члан 34

Земаљска (обласна) изборна комисија дужна је отштампати и огласити сваку потврђену земаљску (обласну) листу. Оглас ће садржати:

- 1) назив федералне јединице, односно области;
- 2) назив листе;
- 3) презиме и име, занимање и место становања носиоца листе;
- 4) презиме и име, занимање и место становања свих кандидата и њихових заменика.

Оглас једне земаљске (обласне) листе мора се својом бојом разликовати од огласа других земаљских (обласних) листа, као и од огласа окружних листа за изборе народних посланика за Савезну скупштину.

Оглас припојене листе биће различите боје од огласа листе уз коју је припојена, али у огласу мора бити означено да је листа припојена, као и уз коју је листу припојена.

Изборне листе исте групе грађана биће отштампане истом бојом, али ће се при томе листе за изборе посланика за Савезну скупштину разликовати видљивим знацима од листа за избор посланика за Скупштину народа.

Комисија ће се побринути да најдоцније осам дана пре дана избора буду изложени ови огласи у свим местима где ће се одржати избори, као и да се сваком бирачком одбору достави најмање по један примерак огласа сваке кандидатске листе.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на одељак VI — Изборни материјал. Изволите чути члан 35. (Ч и т а):

VI

Изборни материјал

Члан 35

Савезна изборна комисија дужна је да се побрине да окружне изборне комисије благовремено припреме и добију сав потребан изборни материјал (кутије, куглице и остали прибор) и то посебно за изборе за Савезну скупштину, а посебно за изборе за Скупштину народа, водећи рачуна о томе којој се комисији што послало.

Кад окружне изборне комисије приме и припреме изборни материјал, достављају га среским изборним комисијама водећи рачуна о томе да свака среска изборна комисија добије одговарајући материјал према броју бирачких места, кандидатских листа и бирача у срезу.

Среске изборне комисије водиће бригу о чувању тога материјала као и о томе да буде благовремено преко месних народних одбора достављен бирачким одборима.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 36. (Ч и т а):

Члан 36

Кутије ће бити од дрвета или другог прикладног материјала, затвараће се и отворати са два разна кључа и биће тако удешене да се спуштање куглица у њих не види и не чује.

На свакој кутији биће јасно утиснут њен редни број и грб Демократске федеративне Југославије.

Ближи образац целокупног изборног материјала одредиће Министарство за Конституанту посебним упутствима.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 37. (Ч и т а):

Члан 37

Сваки бирач може гласати само једанпут за један дом Уставотворне скупштине.

Бирач гласа лично на бирачком месту и само за потврђене и објављене кандидатске листе.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 38. (Ч и т а):

Члан 38

Точење, или давање ма на какав начин алкохолних пића забрањено је на дан избора, на дан пре и на дан после избора. Ову ће забрану месни народни одбори објавити на три дана пре избора.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 39. (Ч и т а):

Члан 39

Бирачко место биће у најпогоднијој згради коју месни одбор за то одреди.

У местима која имају преко пет стотина бирача, гласање ће се вршити на више бирачких места, која треба да буду лако приступачна бирачима. У овом случају свако бирачко место мора носити свој број.

Бирачко место ће месни народни одбор објавити на уобичајени начин најмање осам дана пре дана избора и навести који ће бирачи тамо гласати.

Тамо где су места мала може Среска изборна комисија одредити да два или више места чине једно бирачко место, али у том случају не сме бити више од пет стотина бирача удружених у једно бирачко место.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 40. (Ч и т а):

Члан 40

За свако бирачко место поставиће се бирачки одбор састављен од председника бирачког одбора и од два члана. Председнику и двојици чланова одређују се заменици.

Председника, чланове и заменике бирачких одбора за сва бирачка места у једном изборном срезу поставља Среска (градска) изборна комисија на предлог месних народних одбора.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 41. (Ч и т а):

Члан 41

Среска (градска) изборна комисија ће именованом председнику бирачког одбора дати на реверс акт о постављењу, потписан од председника и једног члана комисије.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 42. (Ч и т а):

Члан 42

Чланови бирачког одбора имају право гласати на бирачком месту на коме на дан избора обављају дужност, ако поднесу уверење да су уведени у стални бирачки списак свог места. То ће се уверење прикључити записнику рада бирачког одбора.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 43. (Ч и т а):

Члан 43

Најдоцније три дана пре избора сваки поједини срески кандидат кандидатске листе може пријавити Среској (градској) изборној комисији по једног претставника своје листе и његовог заменика за свако бирачко место.

Председник Среске (градске) изборне комисије или његов заменик: најдаље за 48 часова издаће потребно уверење за сваког пријављеног претставника и заменика, са печатом Среског народног одбора и

својим потписом. О овоме ће Среска (градска) изборна комисија одмах обавестити месни одбор сваког оног бирачког места за које ће претставник бити одређен. Уверење издато од стране Среске (градске) изборне комисије служиће претставницима листа односно њиховим заменицима као легитимација за учешће у раду бирачких одбора.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).
Прелазимо на члан 44. (Ч и т а):

Члан 44

Месни народни одбор у заједници са бирачким одбором дужан је одредити у близини бирачког места погодно место на коме ће претставници бирачких листа јавно изложити своје листе и изборне паролe. Ово се место има ставити на расположење претставницима листа најдоцније 24 часа пре дана избора.

Има ли примедаба? (Има). Молим.

Др Драгољуб Јовановић: Предлажем да се овај рок продужи још за 24 часа, тако да буде 48 часова пре избора, да би се могле листе и паролe на време да истакну.

Милош Царевнић: И ја сматрам да је то потребно.

Претседник: Добро, хајд' да вам се и ја придружим. Прима ли се члан 44 са овом изменом. (Прима).

Прелазимо на члан 45. (Ч и т а):

Члан 45

Уочи дана избора у три сата после подне сви чланови бирачког одбора или њихови заменици састаће се у згради у којој ће се гласати и ту ће примити на реверс од месног народног одбора кутије са кључевима и одговарајући број куглица, стални бирачки списак, кандидатске листе и остало што је потребно. Они су дужни да кутије прегледају и да се увере о њиховој исправности. Затим ће претседник закључати кутије са два кључа и запечатити тако, да уста кутија буду потпуно ватворена. Један ће кључ узети претседник, а други кључ један члан бирачког одбора.

Затим ће бирачки одбор уз сваку бирачку кутију на видан и недвосмислен начин поставити одређене изборне листе за које ће се гласати.

На кутијама које су одређене за гласање по листама за избор посланика за Савезну скупштину на самој кутији биће означен назив листе и име и презиме носиоца савезне листе и среског кандидата за тај изборни срез.

На кутијама које су одређене за гласање по листама за избор посланика за Скупштину народа на самој кутији биће означен назив листе и име и презиме носиоца земаљске односно обласне листе.

Ове ознаке морају бити оне боје којом су отштампане одговарајуће кандидатске листе.

Читавом том раду имају право присуствовати и претставници листа.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 46. (Ч и т а):

Члан 46

Кад бирачки одбор изврши и припреми све што је потребно за гласање, направиће о томе записник у два примерка. Овај записник потписују чланови бирачког одбора и претставници листа уколико су присутни. Затим ће затворити прозоре изаћи из гласачке собе, закључати је, ударити печат на врата, а кључ ће узети председник бирачког одбора.

Најзад ће бирачки одбор одредити стражу, која ће зграду у којој ће бити гласање непрекидно чувати.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 47. (Ч и т а):

Члан 47

Кутије кандидатских листа за избор савезних посланика за Уставотворну скупштину постављају се оним редом којим су кандидатске листе потврђене, и то најпре окружне листе у саставу савезне листе оним редом којим су потврђене савезне листе, а затим самосталне окружне листе. Кутије посебних средских кандидата (чл. 19) постављају се уз кутију оне окружне листе уз коју се везују.

Кутије кандидатских листа за Скупштину народа постављају се оним редом којим су потврђене кандидатске листе. Кутије припојених листа (ст. 4 чл. 17) постављају се уз кутију листе, уз коју се припајају.

Др Драгољуб Јовановић: Ја бих желео, да нам стручњак објасни, како замишља постављање кутија кандидатских листа. Не само то, него „кутије кандидатских листа“ — не постоје.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершковић: Самосталне окружне листе имају своје кутије, кутије окружних листа. Има самосталних окружних и окружних везаних за савезну листу. Најприје се постављају кутије које су укључене у савезну листу. Ако има три, најприје се поставља прва кутија везана за савезну листу бр. 1 и уз везану окружну листу 1, 2 и 3, онда оне, које се припоје.

Др Драгољуб Јовановић: За сваког средског кандидата постоје кутије и само се у те кутије гласа.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершковић: Јесте. Тај средски кандидат везан је за окружног првог кандидата, а овај је везан за савезну листу бр. 1. Према томе, биће његова кутија прва. Ако окружна листа има везаног кандидата, уз његову кутију биће везани кандидат на окружној листи. Иза тога долази савезна листа бр. 2.

(Др Драгољуб Јовановић: Нема кутија окружне листе!) Али свака кутија везана је или за окружну или за савезну листу. (Др Драгољуб Јовановић: Онда је везана за листу, није везана за кутију. Нема окружне кутије. Овде је рђаво написано). Уз једну савезну листу четири везана кандидата постављају се по реду оне листе за коју се везују. Кутија среског кандидата постоји уз кутију листе.

Др Драгољуб Јовановић: Ако окружна листа има више кутија стоје једна поред друге.

Милош Царевих: Постоје окружне листе; не говори се о окружним кутијама.

Претседник: Дајем 5 минута одмора, да се мало објаснимо.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу. Стали смо код члана 47. Мислим да се ова ствар разговором објаснила и да би била сасвим јасна, требало би да последња реченица прве алинеје гласи: „Кутије посебних среских кандидата постављају се уз кутију првог среског кандидата оне окружне листе уз коју су заједно везане“ (Гласови: Врло добро!) Ја мислим да је сада јасно.

Примате ли тако коригован члан 47? (Гласови: Примамо!). Члан 47 је примљен са прочитаном изменом.

Прелазимо на члан 48. (Чита):

Члан 48

На дан избора у 7 часова пре подне има се састати бирачки одбор у згради у којој ће бити гласање пред вратима бирачке собе, отворити је и ући у њу. Кад се буде уверио да су кутије и куглице, као и све остало у реду, он ће саставити у два примерка записник у коме ће нађено стање потврдити, отворити уста кутија па и то забележити у записник. Тај ће записник потписати сви чланови бирачког одбора, као и присутни претставници листа, а претседник одмах затим објављује да се приступа гласању.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 49. (Чита):

Члан 49

Претседник бирачког одбора стара се уз помоћ осталих чланова одбора о одржавању реда и мира за време гласања. У случају потребе претседник ће тражити помоћ народне милиције, која тога дана на биралишту стоји под његовим руководством.

Ја мислим да овде нешто недостаје. Како може милиција да буде под руководством претседника бирачког одбора?

Јефто Павић: Она која је на биралишту.

Милош Царевић: Овде треба само после „која“ убацити „кад дође на биралиште“ и тако даље.

Др Драгољуб Јовановић: Ово је добро решење.

Претседник: Слажем се. Прима ли се члан 49 са овом изменом? (Прима).

Прелазимо на члан 50. (Ч и т а):

Члан 50

За цело време гласања морају бити присутни сви чланови одбора, односно њихови заменици.

Ако претставник кандидатске листе напусти биралиште, избор се продужује без њега. То ће се у записнику забележити.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 51. (Ч и т а):

Члан 51

Нико не сме ступити на биралиште под оружјем или убојним оруђем, осим случаја предвиђеног у чл. 49.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 52. (Ч и т а):

Члан 52

У просторију у којој се гласа, гласачи улазе редом један по један, али никако више од десет одједном.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 53. (Ч и т а):

Члан 53

Гласање за посланике Савезне скупштине врши се у истој просторији али одвојено од гласања за Скупштину народа. То ће се постићи на тај начин што ће кутије и куглице за гласање за избор посланика за Скупштину народа бити на засебном столу и то супротно столу на којем се налазе кутије и куглице за избор посланика у Савезну скупштину.

Сваки бирач кад уђе приступа столу бирачког одбора, затим на позив претседника мора гласно рећи, тако да га чују сви чланови бирачког одбора, своје породично и рођено име и занимање, а у местима где има више бирачких места и свој стан. Претседник ће бирача легитимисати или на други начин утврдити његов идентитет.

Затим претседник утврђује да ли је то лице уведено у бирачки списак. Ако нађе да је уведено, претседник ће заокружити текући број

тога лица у бирачком списку као знак да је приступило гласању. Истовремено ће лице које води списак гласалих по редном броју уписати име и презиме гласача и број под којим је уведен у бирачки списак. После тога претседник објашњава бирачу начин гласања и предаје му куглицу најпре за избор посланика за Савезну скупштину и упућује га према месту где се врши гласање. Кад је бирач завршио гласање за Савезну скупштину, враћа се претседнику бирачког одбора који му сада даје куглицу да изврши гласање за Скупштину народа и упућује га на место где се ово гласање врши.

Има ли примедба? (Нема). Имам ја. У последњем реду првог става треба исправити ово „у“ у „за“, јер се каже „избор посланика за Савезну скупштину“.

На реду је члан 54. (Ч и т а):

Члан 54

Претседник или један од чланова бирачког одбора казаће сваком бирачу пре него што га пусти да гласа, коју и чију кандидатску листу претстављају гласачке кутије. На захтев бирача претседник или један члан одбора прочитаће му сва имена на кандидатским листама.

Сваки претставник листе или његов заменик има право да каже бирачу којој политичкој групи припада одређена кандидатска листа и кутија.

На бирачком месту је забрањена свака агитација за одређену бирачку листу или кандидата.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 55. (Ч и т а):

Члан 55

Гласање се врши на овај начин:

Кад бирач прими куглицу, ставља је у десну руку или леву, ако десне нема, затим руку затвара, па са тако затвореном руком прилази свакој кутији редом и у сваку кутију завлачи тако затворену руку. Куглицу ће спустити у ону кутију која припада кандидатској листи односно кандидату за којег хоће да да свој глас. Кад из последње кутије извуче руку бирач ће је пред свима отворити тако да сваки може видети да у њој нема више куглице.

За све време док бирач врши гласање и претседник и чланови бирачког одбора пазе да не премести куглицу у другу руку и да је собом не однесе.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 56. (Ч и т а):

Члан 56

Бирач, који због какве телесне мане не би могао гласати на начин који је у претходном члану предвиђен, има право да доведе са собом пред бирачки одбор лице које ће место њега дати глас. О овоме ће бирачки одбор донети одлуку и ставити је у записник.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 57. (Ч и т а):

Члан 57

Кад бирач сврши гласање дужан је уклонити се са биралишта. За биралиште се сматра зграда и њено двориште.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 58. (Ч и т а):

Члан 58

Бирачки одбор не може ускратити гласање лицу које је уписано у стални бирачки списак. Ако поједини члан одбора или неки претставник листе има шта да примети, то ће се унети у записник. Ако се који бирач појави да гласа, а на његово име већ је неко гласао, председник бирачког одбора ће наредити да се његово породично и рођено име, занимање и место становања унесе у записник, али га неће пустити да гласа.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 59. (Ч и т а):

Члан 59

Гласање траје непрекидно целог дана до 19 часова. Само у случају нереда, а по престанку одборске већине, може се избор прекинути за време док се ред не успостави. Повод нереда и време за које је избор морао бити прекинут бележи се у записник. У 19 часова затвара се двориште или зграда, ако дворишта нема, и нико се више неће унутра пустити. Али ће се допустити гласање бирача, који су се затекли у згради односно у дворишту. Ако је гласање због нереда морало бити прекинуто дуже од једног часа, за толико времена ће се продужити гласање.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 60. (Ч и т а):

Члан 60

За време гласања се води записник о свим чињеницама важним за гласање по захтеву чланова бирачког одбора и претставника листа. Записник се води у два примерка. Сви чланови одбора морају се потписати на записницима. Записник потписују и претставници кандидатских

листа, али ако се ови не би потписали, записник вреди и без њихових потписа.

Сваки члан одбора може одвајати мишљење и стављати своје примедбе. Исто важи и за претставнике листа.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на одељак VIII — Гласање војних лица.

Изволите чути члан 61. (Ч и т а):

VIII

Гласање војних лица

Члан 61

Сва војна лица врше своје бирачко право на биралиштима места у ком се налази односна војна јединица.

Среска (градска) изборна комисија ће одлучити у споразуму са војном командом на ком ће биралишту гласати поједини делови војне јединице. Истовремено ће команда доставити одређеном биралишту оверовљене изводе из војних бирачких спискова.

У другој алинеји, при крају друге реченице, уместо речи „оверовљене“ ставити „оверене“ (Др Драгољуб Јовановић: Да ли војна лица долазе на биралиште под оружјем или без оружја?). То је већ регулисано раније. На биралиште се не долази под оружјем па било војно лице или не.

Методија Андонов-Ченто: Ми бирамо два дома: Савезну скупштину и Скупштину народа. Члан 6 каже, да пасивно право имају за земаљске листе за Народну скупштину само становници те федералне јединице односно јединице, као што су Војводина и Црна Гора. То је у односу на пасивно право. Али паралелно с тим треба да буде активно право гласања. Рецимо за Македонију треба да гласају сви Македонци за Народну скупштину, где год они били, па били у самој Македонији или у војсци, а за Србију сви, који су становници Србије. Ако се узме принцип, да војници гласају и за један и за други дом, онда се поставља овакво питање. У Битољу има 30.000 војника а 15.000 гласача. Онда то не би био израз Битољчана него израз других федералних јединица. Ту треба наћи други начин за војску да може и о једном и о другом дому да гласа, али да не одлучује у овоме, обрнутом случају. Свака јединица треба да гласа за своје кандидате. Кад се жели да се федералним јединицама даје право, да има свака 25 посланика, онда истовремено треба да се даје право грађанима из те федералне јединице да одлучују. (Милош Царевећ: Ма колико Македонаца да гласа, имаће 25 посланика!). Ја говорим у погледу активног права а не пасивног, јер је пасивно право правилно решено а аналогно томе треба да се реши и за активно право. Ствар је у томе, да грађани једне федералне јединице гласају за своје кандидате за Скупштину народа.

Јефто Павић: Примједба друга Чента је оправдана. Није овдје ријеч о пасивном већ о активном праву. Узмите случај код нас у Црној Гори. Ми бисмо имали можда 60.000 гласача у вријеме избора а гарнизон, војска, 100.000 гласача. Поставе се двије листе. Народ Црне Горе гласа за једну своју листу а за другу гласа гарнизон, који је већи по броју. (Др Симиша Станковић: То је само теориски.) Може се поставити и у пракси. У области Косова и Метохије може бити већи број војника него бирача. (Др Симиша Станковић: Технички није изводљиво друкчије.)

Владимир Симић: Онда значи да федералне јединице морају на своме месту да гласају.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершковић: Другови, ради се о томе да је друкчији начин гласања технички немогућно поставити. У првом пројекту, који је био поднесен Влади, било је речено, да ће војници гласати само на тај начин, да ће се њихови гласови узети у обзир код оне коректуре за савезну листу а за Скупштину народа да ће гласати само за своје кандидате. Међутим, разматрањем тога проблема дошло се до тога, да је то немогућно. Јер, ако би војнички гласови дошли до коректуре, право гласа у војсци било би смањено, не би имали пуно право гласа као остали грађани. Друго, и технички је немогућно. Ако узмете команду мјеста, у којој има људи из свих федералних јединица, то значи да би у тој команди морало да буде 16 кутија у које ће гласати, са чуварима кутија, са бирачким одбором за сваку федералну јединицу, тако да би за бирачки одбор требало 8 људи плус чувари кутија и војници. Двјеста војника морало би да се сврстава по федералним јединицама и да гласају. Технички то није изводљиво, а да и не говорим о избору за Савезну скупштину. Иначе у свакој јединици има војника. То би била огромна компликација, из које се не бисмо могли извући. Читав изборни поступак био би комплициран и морали бисмо чекати мјесец дана, да бисмо сазнали резултат у појединим федералним јединицама. Кад се узму бројно, војнички гласови не могу знатно да утичу ни у осцилацији појединог гласања. Никад неће бити војничких гласова толико да могу дјеловати против воље већине народа, за онога за кога гласају. Ти војнички гласови не могу да дјелују на избор. Македонија има за Скупштину народа 25 посланика и она ће имати толико без обзира колико је гласало војника за кандидатску листу за Скупштину народа из Македоније.

Миха Маринко: Ја мислим да се овде у пракси ради о томе да се војницима оспори практички активно право гласа. Узето је да војник мора бирати само у својој федералној јединици, тако да бисмо му одрекли да гласа у Македонији или у Словенији ако није из ових јединица. То би могло да се провуче, али ја ипак сматрам да не треба овде ништа мењати. Бојим се да не направимо горе.

Претседник: И ја се тога бојим. Дакле, ја бих члан 61 ставио на гласање, с тим да се претходно уместо „оверовљење“ стави „оверење“. Прима ли се члан 61 са овом исправком? (Прима).

Прелазимо на одељак IX — Завршетак гласања — Утврђивање изборних резултата на гласачким местима.

Изволите чути члан 62. (Ч и т а):

Члан 62

Кад гласање буде свршено бирачки ће одбор одвојити неупотребљене куглице и ставити их у посебну врећицу. Врећицу ће затворити и запечатити.

Има ли примедаба? (Има). Молим.

Др **Синиша Станковић:** Мислим да се овде не ради о одвајању неупотребљених куглица, већ се оне морају тачно пребројати па одвојити. Иначе...

Претседник: Правилно. Прима ли се члан 62 са овом изменом? (Прима). Дакле, уместо „одвојити“ ставили смо „пребројати“.

Прелазимо на члан 63. (Ч и т а):

Члан 63

Бирачки одбор после овога утврђује по бирачком списку и списку гласалих укупан број палих гласова.

Затим се приступа отварању кутија и бројању куглица оним редом којим су кутије постављене, и то најпре за избор Савезне скупштине, а затим за избор за Скупштину народа.

Претседник пред свим члановима одбора и присутним претставницима листа пребројава куглице на следећи начин: кад изброји сто он их предаје једном члану одбора да их и он преброји, а овај их предаје претставнику оне кандидатске листе чији се гласови броје, те их и он по трећи пут пребројава. Ако није присутан претставник листе чији се гласови броје, ово треће пребројавање вршиће трећи члан одбора или који други претставник листе. Ово се понавља са сваком стотином док не буду избројане све куглице. Затим се одмах у записник забележи словима број кутија и кандидатска листа односно кандидат за кога је та кутија примала гласове и колико је у њој било куглица. Сви чланови одбора и претставници кандидатских листа се потписују иза ове забелешке.

На исти начин пребројавају се куглице и у осталим кутијама и утврђује број палих гласова. Кад се пребројавање сврши, записник потписују сви чланови одбора и присутни претставници кандидатских листа. Испод потписа се ставља печат месног (градског — реонског) народног одбора. Записник се саставља у два примерка. Одвојена мишљења и примедбе о раду одбора и овде су допуштене.

Претставницима кандидатских листа се може на њихов захтев издати један оверени препис ових записника.

Претседник бирачког одбора прогласиће јавно пред изборном зградом колико је која кандидатска листа односно кандидат добио гласова и то посебно за Савезну скупштину а посебно за Скупштину народа.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 64. (Ч и т а):

Члан 64

Оба записника: бирачки списак и списак гласалих стављају се у засебан омот, који се под печатом месног (градског — реонског) народног одбора адресира Среској изборној комисији. Овај омот ће остати на столу бирачког одбора. Пошто се ово сврши, одбор ће изаћи из бирачке собе, ову закључати на исти начин као и прошлог дана и поставити стражу да непрекидно чува собу, у којој су остала изборна акта, а кључ од собе претседник ће чувати код себе.

Те ноћи постављена стража неће никог пуштати у ову собу ни под каквим изговором.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 65. (Ч и т а):

Члан 65

Сутрадан по свршеном гласању у 7 часова пре подне сви чланови бирачког одбора састају се пред вратима бирачке собе, отварају је и улазе у њу. Пошто се увере да је све у реду и онако како је било остављено, онда то записнички констатују. Затим враћају изборни материјал месном народном одбору и узимају од њега реверс. После тога претседник ће узети омот адресиран на Среску (градску) изборну комисију и кренути на пут да лично преда омот Среској (градској) изборној комисији. С претседником заједно имају право поћи и претставници кандидатских листа или њихови заменици.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 66. (Ч и т а):

Члан 66

Ако на дан избора гласање није извршено на једном или више бирачких места, окружна изборна комисија ће наредити да се на тим местима изврши гласање идуће недеље. Месни народни одбор дужан је благовремено објавити кад ће се и где вршити накнадно гласање.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на одељак X — Утврђивање изборних резултата по изборним срезовима и окрузима.

Први члан у овом одељку, члан 67 гласи (ч и т а):

Утврђивање изборних резултата по изборним срезовима и окрузима

Члан 67

Среска изборна комисија на основу изборних аката које је примила од бирачких одбора врши сабирање утврђених гласова палих за кандидате за Савезну скупштину у свом срезу и о томе сачињава записник. Записник потписују сви чланови комисије.

Сва изборна акта носи Окружној изборној комисији председник или који други члан комисије. Претставници кандидатских листа имају права да их прате.

О пријему и предаји изборних аката код Окружне изборне комисије састављају се последњи записници.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 68. (Ч и т а):

Члан 68

Раду Окружне изборне комисије могу присуствовати по два претставника сваке окружне листе. Претставнике листе пријављују подносноци сваке кандидатске листе Окружној изборној комисији.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

На реду је члан 69. (Ч и т а):

Члан 69

Окружна изборна комисија по пријему изборних аката издваја акта која се односе на изборе за Скупштину народа и шаље их хитно и најбржим путем по једном члану комисије или заменику Земаљској (обласној) изборној комисији. Овог члана односно заменика имају право да прате претставници кандидатских листа.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 70. (Ч и т а):

Члан 70

Окружна изборна комисија утврђује изборне резултате за изборе народних посланика за Савезну скупштину на основу добивених изборних аката; утврђује колико је свега бирача гласало у поједином изборном срезу, колико је гласова добио поједини срески кандидат, колико је у свему пало гласова у целом округу, као и колико је гласова добила у целом округу поједина кандидатска листа.

Ако се при том нађе разлика између палих гласова по списку гласалих и палих гласова по куглицама, важи резултат гласова према куглицама.

Изабраним послаником у изборном срезу сматра се кандидат оне листе, која је у срезу добила релативну већину. Ако је на листи која

је добила релативну већину било више среских кандидата, међу њима се сматра изабраним онај кандидат који је међу њима добио највећи број гласова. Ако се не може утврдити која је листа добила релативну већину, односно који је кандидат добио релативно већи број гласова, услед тога што су две листе односно два кандидата добила једнаки број гласова, Окружна изборна комисија одредиће за идућу недељу поновне изборе у том срезу. Ако је у истом изборном округу било две или више кандидатских листа, комисија ће сабрати све гласове пале у том округу за све кандидатске листе, па ће збир свих тих гласова поделити с бројем посланика који се бира за тај округ. Са тако добивеним количником комисија дели збир гласова палих за сваку поједину листу и утврђује колико би свакој листи према овом количнику требало да припадне посланика. Ако се на тај начин утврди да нека листа према изборном резултату у срезовима није добила онолико посланика, колико би јој припадало по количнику, доделиће јој се та разлика. Ови допунски мандати додељују се оним кандидатима који су постигли највећи број гласова на односним листама, а нису већ изабрани у срезу. Ако је било више среских кандидата на истој окружној листи, мандат се додељује листи на основу укупног броја гласова који су постигли сви срески кандидати на њој. Мандат ће онда припасти оном кандидату који је на изборима у срезу добио релативно највећи број гласова. Ако би у том случају два кандидата имала једнаки број гласова, одредиће се коцком коме ће од њих припасти мандат.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 71. (Ч и т а):

Члан 71

Окружна изборна комисија издаје уверење изабраним народним посланицима. Уверење потписују претседник и сви чланови Окружне изборне комисије.

Уверења се предају изабраним посланицима непосредно или преко Среског народног одбора.

Формулар уверења прописује Министар за Конституанту.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 72. (Ч и т а):

Члан 72

У свом раду изборна комисија води записник. Нарочито ће у записнику бити наведено колико је свега било кандидатских листа, која су лица на свакој листи била кандидати и заменици, колико је свега гласова свака листа добила у срезу и укупно у округу и који су кандидати и са које листе проглашени за народне посланике и то посебно на основу добивене релативне већине у срезу, а посебно на основу поделе мандата у округу по количнику.

Записник потписују сви чланови комисије. Сваки члан има право да одвоји мишљење и да стави примедбе. Исто важи и за претставнике листа.

По свршеном раду, окружна изборна комисија ће објавити на огласној табли окружног народног одбора колико је свака окружна листа добила гласова и који су кандидати оглашени за народне посланике, као и упутити свим средњим народним одборима да то на уобичајени начин објаве у свим местима свога среза.

Перо Крстајић: Овдје у самом почетку мјесто „У“ треба да стоји „О“.

Претседник: Правилно. Има ли још примедба на овај члан? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 73. (Ч и т а):

Члан 73

Записник Окружне изборне комисије са свим прилозима и изборним актима подноси претседник комисије најкраћим путем и за најкраће време Земаљској (обласној) изборној комисији која их одмах доставља Савезној изборној комисији.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на одељак XI — Утврђивање резултата за Скупштину народа.

Први члан овог одељка, члан 74 гласи (ч и т а):

XI

Утврђивање изборних резултата за Скупштину народа

Члан 74

Земаљска (обласна) изборна комисија одмах по пријему изборних аката приступа утврђивању резултата избора за Скупштину народа.

При томе поступа на овај начин:

Најпре утврђује укупан број гласова који су пали за поједину земаљску листу. Ако су за једну земаљску (обласну) листу биле везане једна или више листа, онда се њихови гласови сабирају и оне се код ове поделе сматрају као једна листа. Затим се број гласова палих за сваку листу дели са 1, 2, 3 итд., и најзад са бројем који одговара броју посланика, који се бира у федералној јединици односно области. Од бројева добивених оваквим дељењем узима се онолико највећих колико се у земљи односно области има да изабере посланика и додељују се мандати појединих кандидатских листа. Мандати се додељују по листама редом којим су кандидати означени.

Ако су за једну листу биле припојене једна или више других листа тада се расподела мандата међу њима врши на исти начин као и за одвојене листе.

У случају једнакости овако добивених бројева одредиће се коцком којој ће листи припасти мандат.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се члан 74 и поднаслов овог XI одељка? (Прима).

Прелазимо на члан 75. (Ч и т а):

Члан 75

Земаљска (обласна) изборна комисија издаће уверење изабраним народним посланицима. Уверења потписује претседник и сви чланови комисије, а предају се изабраним посланицима непосредно или преко окружних народних одбора.

Формулар уверења прописује Министар за Конституанту.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 76. (Ч и т а):

Члан 76

О свом раду Земаљска (обласна) изборна комисија води записник у коме бележи: колико је свега било кандидатских листа, која су лица на свакој листи била кандидати и заменици, колико је свега гласова свака листа добила и који су кандидати и са које листе проглашени за народне посланике.

Записник морају потписати сви чланови комисије. Сваки члан има право да одвоји мишљење и да стави примедбе. У погледу претставника листа примењиваће се одредбе члана 69 и ст. 2 члана 73 овог Закона.

По свршеном раду, комисија ће објавити изборне резултате и то колико је свака кандидатска листа добила гласова и који су кандидати проглашени за народне посланике, као и упутити свим окружним и средњим народним одборима да то на уобичајени начин објаве у свим местима.

Има ли примедба? (Има). Изволите.

Др Сениша Станковић: Предлажем да се исправи штампарска грешка и да се у другој алинеји, трећа реченица, уместо „члана 69“ стави „члана 68“ и уместо „ст. 2 члана 73“ да се стави „ст. 2 члана 72“, јер је ово било погрешно.

Претседник: Молим да се изјасни повереник Министра за Конституанту.

Повереник Министра за Конституанту др Леон Гершковић: Примам ову примједбу.

Претседник: Стављам на гласање члан 76 са изменом коју је предложио друг Сениша. Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 77. (Ч и т а):

Члан 77

Претседник комисије поднеће најбржим путем и за најкраће време сва изборна акта Савезној изборној комисији.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на одељак XII — Рад Савезне изборне комисије. Утврђивање резултата по савезним листама. Члан 78 гласи (ч и т а):

XII

Рад Савезне изборне комисије. Утврђивање резултата по савезним листама

Члан 78

Сутрадан по свршеним изборима у 8 часова састаје се Савезна изборна комисија у Београду. Раду Савезне изборне комисије присуствују и по два претставника сваке савезне листе. Претставнике листе и њихове заменике одређују подносиоци савезне листе и издају им потребна пуномоћства.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 79. (Ч и т а):

Члан 79

Кад Савезна изборна комисија добије изборна акта из свих изборних округа, најпре оглашава за изабраног носиоца сваке савезне листе која је добила најмање укупно 200.000 гласова. Затим сабира и утврђује укупни број гласова палих за све кандидатске листе у држави. Добивени збир дели се предвиђеним бројем посланика, који се у целој држави бирају за Савезну скупштину (чл. 3). Са тако добијеним количником дели број гласова палих за сваку поједину савезну листу.

Ако се на тај начин утврди да је нека савезна листа по резултатима избора у окрузима добила мањи број посланика од броја који би јој припадао по горњем количнику, додељује се тој савезној листи онолико мандата, колико јој недостаје до тог броја. Ови допуски мандати додељују се оним среским кандидатима са окружних листа у саставу савезне листе који имају највећи број гласова, а нису били изабрани по изборним резултатима у срезовима односно окрузима. При томе ће се везани кандидати на истој листи сматрати као један кандидат, а од њих добиће мандат онај кандидат који између њих има највећи број гласова. Ако би у том случају два кандидата имала једнаки број гласова, одредиће се коцком коме ће од њих припасти мандат.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 80. (Ч и т а):

Члан 80

Изабраним носиоцима савезних листа, као и посланицима изабраним на основу савезне листе, Савезна изборна комисија издаје уверења.

Уверења потписују претседник и сви чланови Савезне изборне комисије. Уверења се издају непосредно или се достављају преко Среског народног одбора места становања изабраних народних посланика.

Формулар уверења прописује Министар за Конституанту.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 81. (Ч и т а):

Члан 81

О целом овом раду Савезна изборна комисија води записник. Нарочито ће у записнику бити наведено: колико је свега било савезних кандидатских листа; која су лица била носиоци појединих савезних листа; колико је свега гласова свака савезна листа добила у свим изборним окрузима; колико је гласова у сваком изборном округу добила свака поједина окружна листа из те савезне листе; који су носиоци савезних листа оглашени за народне посланике; који су кандидати изабрани за посланике на основу савезне листе; најзад, укупан број гласова палих у целој држави.

Уједно ће комисија на основу изборних аката утврдити који су посланици изабрани на самосталним окружним листама, као и број гласова који су ове листе добиле у појединим изборним окрузима.

На записнику ће се потписати сви чланови комисије, али ће сваки имати право да одвоји мишљење и да стави примедбе.

Има ли примедба? (Има). Молим.

Јефто Павић: Предлажем да се на крају овог члана дода да претставници листа могу дати примедбе.

Претседник: Додаћемо једну реченицу на крају треће алинеје која ће гласити: „То важи и за претставнике листа.“ Прима ли се члан 81 са овом допуном? (Прима). Прелазимо на члан 82. (Ч и т а):

Члан 82

По свршетку овог посла Савезна изборна комисија саставиће извештај за Савезну скупштину који ће јој доставити заједно са свим изборним актима. Овај извештај Савезна изборна комисија ће објавити у „Службеном листу“.

У исто време ће Савезна изборна комисија доставити Скупштини народа извештаје примљене од свих земаљских (обласних) изборних комисија. Ови извештаји се објављују у „Службеном листу“.

Има ли примедба? (Нема). Имам ја.

На крају прве и друге алинеје треба испред „Службеном листу“ ставити „савезном“.

Прима ли се члан 82 са овом допуном? (Прима).

Прелазимо на одељак XV — Кривичне одредбе. Члан 83 гласи (ч и т а):

Члан 83

Казниће се по овом Закону:

- 1) Ко на који било начин спречи другога да употреби своје бирачко право или да изврши дужност предвиђену овим Законом;
- 2) Ко силом или претњом принуди бирача да за једну кандидатску листу гласа или да ову потпише или да одрекне потпис на њој;
- 3) Ко подмићивањем утиче на бирача да за једну кандидатску листу гласа или да ову потпише или да одрекне потпис на њој;
- 4) Чланови бирачког одбора који злоупотребом свога положаја врше притисак или уопште на ма који начин утичу на слободу бирача у погледу употребе његовог бирачког права;
- 5) Бирач који више од једанпут гласа приликом једних избора;
- 6) Ко место другог или под његовим именом гласа или покуша гласати;
- 7) Ко на који било начин повреди тајност гласања;
- 8) Ко физички нападне на бирачки одбор, изборну комисију, или кога од њихових чланова, или било којим другим начином омета рад бирачког одбора или изборне комисије;
- 9) Ко на биралиште дође под оружјем или са оруђем употребљивим за бој осим случаја кад претседник бирачког одбора затражи помоћ од надлежних органа народне власти;
- 10) Ко намерно повреди, уништи или однесе ма какву исправу о изборима или ма какав предмет који за изборе служи, или промени број гласова додавањем, одузимањем или друкчије;
- 11) Стражар који је одређен за чување изборне зграде односно просторија ако допусти да ко учини које од дела наведених у претходној тачки;
- 12) Ко неовлашћено преиначи кандидатску листу, пошто су ову подносиоци већ потписали;
- 13) Чланови бирачког одбора ако допусте да гласа неко кога у сталном бирачком списку нема или да гласа неко ко је већ гласао или свесно допусте да неко лажно гласа на туђе име; ако без оправданог разлога скрате или продуже време примања гласова; ако без оправданог разлога промене место гласања које је већ било одређено и објављено;
- 14) Чланови бирачког одбора којима је саопштено да су одређени на ове дужности, ако не дођу у одређено време и на одређено место ради вршења дужности, а не могу оправдати свој изостанак, или без оправданих разлога напусте своју дужност, или ускрате да потпишу записник о изборном раду;
- 15) Ко намерно неисправно води изборни записник или у њему врши исправке или уметке, пошто је већ потписан;

16) Ко без позива председника бирачког одбора нареди или без наредбе доведе оружану силу на биралиште;

17) Орган власти који позива грађане на одговорност за гласање на изборима по овом Закону или од њих тражи да кажу за кога су гласали;

18) Ко учини какву другу злонамерну повреду прописа овог Закона уколико се за ову не кажњава по идућем члану.

За дела из овога члана казниће се према тежини дела:

1) Новчаном казном до 20.000 динара;

2) Лишењем слободе.

Поред казне лишења слободе може се упоредо изрећи и новчана казна.

У тежим случајевима може се поред наведених казни изрећи и губитак политичких права и појединих грађанских права.

Има ли примедба?

Јефто Павић: Ја имам примједбу на тачку 5. Ја сам за то да се казни и покушај да исто лице више пута гласа. Зато бих додао „или покуша да гласа“.

Миха Маринко: У тачки 8 на крају додао бих после речи „чланова“ ово: „или претставника листе“, јер по стилизацији у пројекту казниће се ко омета изборну комисију, њене чланове, али не и онај ко омета или нападне претставнике кандидатске листе. Међутим, ми морамо заштитити и претставнике листа пошто су и они јавни органи.

Претседник: Што се мене тиче ја примам обе примедбе и допуне. Да видимо шта вели народ. Примате ли ове допуне? (Примамо). Има ли још примедба? (Нема). Онда је члан 83 примљен са допунама које су предложили другови Павић и Маринко.

Прелазимо на члан 84. (Ч и т а):

Члан 84

Казниће се новчаном казном до динара 5.000 или принудним радом без лишења слободе до 6 месеци:

1) ко се при гласању буде непристојно понашао или пошто је гласао односно пошто се утврди да није уведен у стални бирачки списак неће на опомену председника бирачког одбора да се уклони из зграде у којој се гласа;

2) ко увреди бирачки одбор или кога члана бирачког одбора;

3) ко противно члану 38 овог закона точи или даје на какав други начин алкохолна пића.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 85. (Ч и т а):

Члан 85

Ако за дела предвиђена овим законом други закон прописује теже казне, учинилац ће се казнити по том закону.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 86. (Ч и т а):

Члан 86

За кривични поступак по овом закону надлежни су народи срески судови.

Поступак се покреће на пријаву ма ког лица или по службеној дужности.

Надлежни народни срески суд дужан је по делима из овог закона донети пресуду односно окончати поступак најдаље у року од 8 дана од дана кад је пријаву примио или поступак покренуо по званичној дужности.

Против пресуде народног среског суда може се уложити жалба народном окружном суду у року од 8 дана по примитку пресуде.

Владимир Симић: За право на жалбу остављено је 8 дана а за окончање поступка остављен је суду рок од 8 дана. (Петар Пирuze: Шта ће бити где нема окружних судова? — Методија Андонов-Ченито: У Македонији нема окружних судова већ обласних). Могли бисмо рећи друкчије.

Јефто Павић: Може се рећи: „надлежном вишем суду“.

Претседник: Рећи ћемо: „надлежном вишем суду“. За жалбу да оставимо 3 дана.

Милош Царевић: За жалбу нека остане 8 дана а суду да до окончања поступка сматра предмет као хитан. То се зна по поступку.

Претседник: Ми смо стegli суд, да мора свршити све предмете за 8 дана.

Милош Царевић: Можда би ових 8 дана што је остављено суду требало испустити па казати да се предмет као хитан сврши а за жалбу да оставимо рок 8 дана.

Претседник: Не морамо суду остављати рок него ћемо рећи хитно.

Према томе, друга алинеја члана 86 са овом изменом гласила би овако: „Надлежни народни срески суд дужан је по делима из овог Закона хитно донети пресуду односно окончати поступак“, а оно све до краја друге алинеје брише се.

Трећа алинеја: „Против пресуде народног среског суда може се уложити жалба надлежном вишем суду у року од 8 дана по примитку пресуде.“

Примају ли се ове измене? (Примају). Има ли још примедба? (Нема). Члан 86 примљен је са допунама које су прочитане.

Прелазимо на члан 87. (Ч и т а):

Члан 87

Све кривице из овог закона, које би се десиле до дана уочи избора или на сам дан избора, бирачки ће одбор унети у свој записник са означавањем имена криваца.

Окружна изборна комисија, пошто заврши свој рад, извешће све ове кривице из записника бирачког одбора и доставити их надлежном народном средском суду ради покретања кривичног поступка.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се члан 87 како је прочитан? (Прима).

Прелазимо на одељак XVI -- Закључне одредбе. Члан 88 гласи. (Ч и т а):

XVI

Закључне одредбе

Члан 88

Против неправилности у току избора као и против решења изборних комисија сваки бирач, политичка странка и друштвена организација имају право жалбе на Уставотворну скупштину. Жалбе се упућују преко Савезне изборне комисије.

Има ли примедба? (Нема). Примају ли се поднаслов и члан 88 како су прочитани? (Примају).

Прелазимо на члан 89. (Ч и т а):

Члан 89

Све исправе, кандидатске листе, жалбе и други поднесци по овом закону као и све радње код народних судова у смислу овог Закона ослобођени су свих државних такса.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 90. (Ч и т а):

Члан 90

Овлашћује се Министар за Конституанту да издаје обавезна упутства за примену овог Закона.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 91. (Ч и т а):

Члан 91

Овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу“.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Пошто је завршена дебата у појединостима, можемо да пређемо на гласање у целини. Молим да се изврши прозивка за гласање.

Рато Дугоњић врши прозивку чланова Законодавног одбора.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 42 члана за, а два против. Према томе, објављујем да је Предлог закона о избору народних посланика за Уставотворну скупштину (Савезну скупштину и Скупштину народа) у целини усвојен у Законодавном одбору.

Предлажем за известиоца друга Владимира Симића. (Прима се). Друг Владимир Симић биће извештач већине о овоме закону. Пошто су била и два гласа против, хоће ли мањина одредити свога известиоца? (Трипко Жугић: Ми ћемо накнадно одредити известиоца мањине.)

Јесте ли добили Предлог закона о држављанству? (Гласови: Јесмо!). А онај други Предлог закона о рударским повластицама? (Гласови: Нисмо!). Молим вас, добићете кад се то отштапа. Ја не бих за сада заказивао седницу, али молим вас да се интересујете сутра изјутра пре 9 часова, да ли ће се држати седница. Биће на табли при улазу кад ће бити седница.

Пошто је дневни ред исцрпен, закључујем седницу.

(Седница је закључена у 13,30 часова).

7 SEDNICA

(16 avgusta 1945)

Početak u 10 časova.

Pretsedavao Pretsednik Zakonodavnog odbora Privremene narodne skupštine **Moša Pijade**.

Prisutni: Vladimir Simić, Josip Rus, Triša Kaclerović, Dane Škarića, Ivan Rehorović, Jerko Zlatarić, Joza Milivojević, Pero Krstajić, dr Hinko Krizman, Miloš Carević, dr Branko Čubrilović, dr Maks Šnuderl, dr Dragoljub Jovanović, dr Siniša Stanković, Epaminond Popandonov, Petar Piruze, Jefto Pavić, Šime Balen, Vujo Kosovac, Đuro Tiljak, Nada Sremec, Ivan Božičević, Savo Medan, Svetozar Krstić, Lajčo Jaramazović, Radmilo Stojiljković, dr Dragić Joksimović, Miloje Milojević, Kemal Agoli, Metodija Andonov-Čento, Petar Stante, Dušan Kveder, Miloš Rašović, Krsto Filipović, Panto Mališić, Simo Eraković, dr Jože Vilfan, Maks Krmelj, France Lubej, dr Metod Mikuž.

Pretsednik: Otvarajući sednicu konstatujem, prema izveštaju sekretara da sednici prisustvuje 41 član odbora i da imamo kvorum za rešavanje.

Predlažem da se pre prelaza na dnevni red pročitaju izveštaji koje će Zakonodavni odbor uputiti skupštinskom p'enumu povodom projekata zakona koje smo u Zakonodavnom odboru ovde svršili. Prima li se ovaj predlog? (Prima). Izvestioci manjine treba isto tako da spremе izveštaje koji će se pročitati ovde u Zakonodavnom odboru.

Molim da saslušate zapisnik prošle sednice.

Sekretar Rato Dugonjić čita zapisnik sastanka Zakonodavnog odbora od 15 avgusta 1945 godine.

Pretsednik: Ja imam da stavim neke napomene. Kod člana 22, druga alineja, reč »po« zabeležena je dva puta i zato predlažem da se u prvoj rečenici druge alineje reč »po« izbriše. Kod člana 33, treća alineja pri kraju treba da glasi: »a na zahtev kandidata obeležiće i nazivom kandidata ili grupe«. Kod člana 49 kaže da je ispravka izvršena u prvoj alineji. Međutim, član ima samo jednu alineju, pa treba reći samo u članu 49. Ima li još ko kakvu primedbu? (Nema). Prima li se zapisnik sa ovim izmenama? (Prima).

Pre prelaza na dnevni red da pročitamo četiri izveštaja koje će Zakonodavni odbor uputiti Privremenoj narodnoj skupštini.

Saopštavam Odboru da će drug dr Petar Trifunović, poverenik Ministra unutrašnjih poslova, kao stručnjak dati ukoliko su članovima Odbora potrebna kakva obaveštenja.

Molim druga sekretara da pročita izveštaje.

Sekretar čita izveštaje Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji, o Predlogu zakona o Ustavotvornoj skupštini, o Predlogu zakona o nadležnosti vojnih sudova i o Predlogu zakona o izboru narodnih poslanika. (Videti priloge III zasedanja AVNOJ-a i Privremene Narodne skupštine — stenografske beleške — izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, Beograd, 1945).

Pretsednik: Ima li ko kakvu primedbu? (Nema). Primaju li se pročitani izveštaji? (Većina diže ruku).

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu pretres Predloga zakona o državljanstvu Demokratske federativne Jugoslavije. Pošto je predlog oštampam i razdeljen, mislim da nije potrebno da ga ovde čitamo. (Glasovi: Tako je!) Otvaram pretres u načelu. Ima reč drug dr Šnuderl.

Dr Maks Šnuderl: Drugovi i gospodo narodni poslanici, ovaj zakon, odnosno ovaj predlog zakona ne vodi samo računa o tekovinama naše Narodnooslobodilačke borbe nego je i savršeno moderan i human. Ja naročito ističem problem braka. Mi svi znamo da je dosada u braku jugoslovenska državljanica gubila državljanstvo ako je u braku sa strancem. Toga više nema; žena više nije objekt koji mora da deli sudbinu svoga muža. Ona zadržava svoje državljanstvo. To je tekovina naše Narodnooslobodilačke borbe u kojoj su žene, u borbi i u političkom radu, dokazale političku zrelost i izvojevale potpunu ravnopravnost sa muškarcima naše zemlje.

Pored toga, zakonski predlog sadži i jednu tehnički dobru meru. Time što se brakom sa našim državljaninom dobijalo jugoslovensko državljanstvo činjene su u prošlosti mnoge zloupotrebe. Tako, na primer, u vreme kada je Hitler osvojio Austriju mnoge Nemice sklapale su prividan brak s našim ljudima i zajedno s njim i ugovor da taj brak služi samo za to da se dobije naše državljanstvo, inače nema nikakvog drugog dejstva.

Sem toga, i adaptacija, kojom se sticalo pravo državljanstva, bila je mnogo zloupotrebljavana. Sada se adaptacijom ne može više špekulisati.

Ovim zakonskim projektom je pokazana naročito velika humanost prema vanbračnoj deci. Vanbračna deca bila su kao državljanii drugog reda. Narodnooslobodilačka borba ne može i neće da pozna je državljanu drugog reda i naša država želi da prekine praksu stare države, neč-

večnu i nehumanu. Zbog toga se danas i predlaže ovakav zakon koji u svojim odredbama ne čini razlike između bračne i vanbračne dece. U nekim delovima naše zemlje, kao u Slovenačkoj, vanbračna deca nosila su težak žig. Zato što je ovaj zakonski predlog napredan i human, ja pozdravljam inicijativu za njegovo donošenje i smatram da će njegovo sprovođenje mnogo doprineti sređivanju ne samo prilika oko državljanstva nego i naročito u pogledu sređivanja socijalnih prilika u našoj državi. Glasacu za.

Pretsednik: Pošto se niko nije prijavio za reč, stavljam Predlog zakona o državljanstvu Demokratske federativne Jugoslavije na glasanje u načelu. Prima li se? (Prima). Pošto niko nije glasao protiv, objavljujem da je Predlog zakona o državljanstvu u načelu jednoglasno usvojen. Prelazimo na specijalnu debatu.

Molim druga Simića da pročita naslov i redom član po član.

Vladimir Simić (čita):

PREDLOG
ZAKONA O DRŽAVLJANSTVU DEMOKRATSKE FEDERATIVNE
JUGOSLAVIJE

I GLAVA
NACELNE ODREDBE

§ 1

Jugoslovensko državljanstvo je jedinstveno i sastoji se od saveznog i zemaljskog.

Svaki zemaljski državljanin je istovremeno i savezni, a svaki savezni po pravilu i zemaljski.

Jugoslovenski državljanin može imati samo jedno zemaljsko državljanstvo.

Pretsednik: Ima li primedaba na naslov i paragraf 1 predloga? (Nema). Naslov i paragraf 1 primljeni su jednoglasno, s tim, ako ste saglasni, da u celom zakonu mesto paragrafa stavimo članove.

Vladimir Simić (čita):

Član 2

Jugoslovensko državljanstvo isključuje istovremeno državljanstvo svake druge države.

U pogledu pitanja jugoslovenskog državljanstva merodavni su domaći pravni propisi i međunarodni ugovori.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 2 je primljen.

Vladimir Simić (č i t a):

II GLAVA

STICANJE I GUBITAK JUGOSLOVENSKOG DRŽAVLJANSTVA

I D e o

Sticanje državljanstva

Član 3

Jugoslovensko državljanstvo se stiče:

- 1) poreklom;
- 2) rođenjem na području Jugoslavije;
- 3) podomaćenjem (prirođenjem, naturalizacijom); i
- 4) po odredbama međunarodnih ugovora.

Savezno i zemaljsko državljanstvo stiču se u napred navedenim slučajevima zajedno, izuzimajući slučaj st. 3 § 11.

Pretsednik: Ima li primedaba?

Dr Dragoljub Jovanović: Moja se primedba odnosi samo na izmenu jednog termina. Naime, predlažem da se u četvrtom redu ovog člana 3, to jest u stavu 3) u početku umesto »podomaćenjem« stavi reč »prirođenjem« a u zagradi da se stavi »podomaćenjem«.

Pretsednik: Prima li se ova izmena? (Prima). Član 3 primljen je po predlogu druga dr Jovanovića. U poslednjem redu umesto »§« ispisao sam »član«.

Vladimir Simić (č i t a):

1) *Poreklo*

§ 4

Rodenjem stiču jugoslovensko državljanstvo deca:

- 1) ako su oba roditelja jugoslovenski državljanji;
- 2) ako je jedan roditelj jugoslovenski državljanin, a deca potiču iz braka sklopljenog pred nadležnim jugoslovenskim organima;
- 3) ako je jedan roditelj jugoslovenski državljanin, te jedan od roditelja s detetom stalno boravi u Jugoslaviji, ili ako se jedan od roditelja pre nego što dete navršši 18 godina, zajedno sa detetom, stalno nastani u Jugoslaviji, ili ako je i samo dete stalno nastanjeno ili na odgoju u Jugoslaviji; i
- 4) ako je jedan roditelj jugoslovenski državljanin, a roditelji i dete koje je rođeno u inostranstvu žive u inostranstvu, pa roditelj, jugoslovenski državljanin, u roku od 5 godina od detetovog rođenja, registruje ga kod jugoslovenskog zastupništva kao jugoslovenskog državljanina. Ukoliko se dete prema zakonu zemlje gde je rođeno smatra jugoslovenskim državljaninom, njegovo registrovanje nije obavezan uslov za sticanje jugoslovenskog državljanstva.

Ako se naknadno utvrdi očinstvo jugoslovenskog državljanina, na maloletno dete strane državljanke primenjivaće se odredbe ovoga paragrafa.

Pretsednik: Ima li primedaba?

Dr Maks Šnuderl: Ja predlažem da se reč kojom ovaj član počinje zameni i da se umesto »rođenjem« kaže »poreklom«, kao što je to u podnaslovu rečeno. To je, mislim, i bolje i adekvatno smislu ove odredbe. I terminološki se ujednačuju izrazi.

Miloš Carević: Drugovi, mislim da bi u poslednjoj alineji, prvi red, umesto reči »naknadno« trebalo reći »sudskom odlukom«, jer je to konkretnije. Isto tako, i ovde treba paragraf zameniti članom. (Glasovi: Tako je! — Vladimir Simić: To je moj propust.)

Pretsednik: Sudeći po vašem odobravanju izgleda mi da je suviše postavljati pitanje: da li se prima član 4 sa izmenama koje su predložili dr Šnuderl i Carević. (Prima). Možemo dalje.

Vladimir Simić (čita):

Član 5

Ako su oba roditelja jugoslovenski državljani različitih zemaljskih državljanstava, zemaljsko državljanstvo deteta utvrđuje se njihovim sporazumom. Kad toga sporazuma nema dete dobija državljanstvo zemlje za koju su roditelji, u vreme rođenja deteta, bili stvarno najviše povezani. U slučaju da roditelji žive odvojeno, dete dobija zemaljsko državljanstvo roditelja sa kojim živi u zajednici.

Pretsednik: Ima li ko šta da primeti?

Dr Dragoljub Jovanović: Predlažem da se u sedmom redu ovog člana umesto »povezani« stavi »vezani«.

Pretsednik: Prima li se član 5 sa ovom izmenom? (Prima).

Vladimir Simić (čita):

2) Rodenje na području Jugoslavije

Član 6

Dete nepoznatih roditelja, rođeno ili nadeno na području Jugoslavije, smatraće se jugoslovenskim državljaninom, ukoliko se ne utvrde njegovi roditelji do navršene 14 godine života. Ovo dete stiče i državljanstvo zemlje u kojoj je rođeno ili nadeno.

Odredbe prednjega stava primenjivaće se i na dete rođeno u Jugoslaviji, ako su oba roditelja bez državljanstva ili nepoznatog državljanstva.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema).

Vladimir Simić (čita):

3) Podomaćenje (prirođenje, naturalizacija)

Član 7

Strani državljani mogu, na osnovu molbe, steći jugoslovensko državljanstvo redovnim i izuzetnim putem.

Pretsednik: Ima li primedaba?

Miloš Carević: Po mom shvatanju ovde bi trebalo isključiti lica nemačke narodnosti. Bar za izvesno vreme.

Miloš Minić: Ja se ne bih složio sa drugom Carevićem. U članu 8, tačka 5, kaže se da je prvi uslov za sticanje našeg državljanstva da se iz vladanja stranog državljanina može zaključiti da će biti lojalan građanin Jugoslavije. Tu opet imamo jedno obezbeđenje da nelojalan stranac neće moći da postane naš državljanin. U članu 16 opet govori se o oduzimanju državljanstva. I tu se izuzimaju oni Nemci koji su se lojalno držali za vreme Narodnooslobodilačke borbe. Prema tome, unositi jednu odredbu u smislu predloga druga Carevića mislim da ne bi bilo dobro, jer se to ne bi slagalo sa članom 16. Bilo bi suvišno da se jedan čitav narod od 100 miliona isključuje za uvek. Ako jedan Francuz ima uslova da postane naš državljanin onda te uslove može ispuniti i jedan Nemač. Rat je bio i svršio se. Sada je mir i sada će drugi odnosi biti među narodima.

Pretsednik: I ovaj zakonski predlog vodi računa o Njemcima koji nisu bili i onima koji su bili naši državljani.

Prima li se član 7? (Prima). Prelazimo na član 8 predloga.

Vladimir Simić (čita):

Član 8

Redovnim putem strani državljaniin može steći jugoslovensko državljanstvo, ako ispunjava ove uslove:

1) da podnese molbu za naturalizaciju;

2) da je u vreme podnošenja molbe navršio 18 godina života i da je radno sposoban;

3) da je do vremena podnošenja molbe neprekidno boravio na području Jugoslavije najmanje 5 godina, a od toga po pravilu 2 godine na području one zemlje, čije državljanstvo želi da stekne;

4) da ima otpust iz svog dosadanjeg državljanstva, odnosno zamčenje da će ga dobiti, ako bude primljen u jugoslovensko državljanstvo; i

5) da se iz njegovog vladanja može zaključiti da će biti lojalan građanin Jugoslavije.

Smatraće se da je uslov tač. 4 ispunjen, ako molilac uopšte nema državljanstva ili će ga, prema zakonu njegove države, izgubiti samim

podomaćenjem. Ako strana država uopšte ne dopušta otpust ili postavlja za otpust takve uslove koji se stvarno ne mogu ispuniti, dovoljna je izrična izjava molioca da se, pod pretpostavkom sticanja jugoslovenskog državljanstva, odriče stranog državljanstva.

Pretsednik: Ima li primedaba?

Dr Hinko Krizman: Predlažem da se broj godina, koje se predviđaju u tački 2) povećaju od 18 na 21, a u tački 3) od 5 godina na 7 godina i od 2 godine na 3 godine.

Poverenik Ministra unutrašnjih poslova dr Petar Trifunović: U ime Ministra unutrašnjih poslova izjavljujem da je ovaj predlog nemoguće prihvatiti, jer se našim zakonima punoletstvo priznaje od 18, a ne od 21 godine. I u ostalim zakonima predviđa se 18 godina. U pogledu izmene u tački 3) isto tako ostajem pri predlogu Vlade.

Pretsednik: Ja mislim da ukoliko je neko mlađi utoliko mu manje treba vremena da se srodi sa sredinom.

Miloš Carević: Predlažem da se rok od 5 godina za sticanje državljanstva odredi tako da se računa od dana oslobođenja naše teritorije a ne da se uzme u obzir i vreme provedeno u našoj zemlji za vreme okupacije.

Ilija Stojanović: Moje je mišljenje da u pogledu određivanja 18 ili 21 godine treba uzeti u obzir načelo reciprociteta sa drugim državama.

Dr Maks Šnuderl: Ja mislim da samo može biti koristi ako unesemo 18 godina, tj. ako ostane kako je predloženo.

Dr Dragoljub Jovanović: U poslednjoj alineji imamo opet »podomaćenje«. Kako je primljeno?

Pretsednik: Prirodenje.

Dr Siniša Stanković: Meni izgleda mnogo lepše »odomaćenje« nego »podomaćenje«.

Pretsednik: Koliko ja znam kod nas se termin »naturalizacija« uvek prevodi sa »prirodenje« i »podomaćenje«.

Mislim da je izmena mišljenja završena : da je ovo pitanje sazrelo za glasanje.

Ko je za član 8 kako je pročitano, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Prelazimo na član 9.

Vladimir Sinić (č i t a):

Član 9

Moliocu, koji po narodnosti pripada kome od naroda Jugoslavije, može se dati jugoslovensko državljanstvo bez obzira na uslove tač. 3 i 4 člana 8.

Lice koje je sklopilo brak s jugoslovenskim državljaninom, muškog ili ženskog pola, ne mora ispunjavati uslove tač. 2, 3 i 4 člana 8. Isto tako može bez obzira na navedene uslove, posle usvojenja (adopcije) usvojitelj, ako je jugoslovenski državljanin, moliti za naturalizaciju usvojenog deteta ispod 14 godina.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 9 je primljen.

Vladimir Simić (č i t a):

Član 10

O sticanju državljanstva redovnim putem (član 8 i 9) donosi rešenje zemaljsko Ministarstvo unutrašnjih poslova uz prethodnu saglasnost saveznog Ministarstva unutrašnjih poslova.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 10 je primljen.

Vladimir Simić (č i t a):

Član 11

Izuzetnim putem može steći jugoslovensko državljanstvo, ako je ispunilo uslove iz tač. 1 i 2 člana 8 ovog zakona, lice čija naturalizacija predstavlja naročiti državni interes.

O naturalizaciji izuzetnim putem donosi rešenje savezno Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Ovom naturalizacijom dobija strani državljanin i državljanstvo zemlje u kojoj boravi, a kad nema takvo mesto stalnog boravka, zemlje u kojoj se rodio. Ako prirodni nema mesto stalnog boravka, a nije ni rođen na području Jugoslavije, stiče savezno državljanstvo bez zemaljskog; zemaljsko državljanstvo može naknadno steći prema odredbama člana 29—31 ovog zakona.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 11 je primljen.

Vladimir Simić (č i t a):

Član 12

Lice, kome je naturalizacijom priznato državljanstvo, polaže zakletvu vernosti i lojalnosti. Tek danom položene zakletve navedeno lice stiče jugoslovensko državljanstvo.

Rešenje o naturalizaciji gubi važnost, ako u prednjem stavu navedeno lice ne položi zakletvu u roku od 3 meseca od dana saopštenja rešenja o naturalizaciji.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 12 je primljen. Prelazimo na član 13.

Vladimir Simić (č i t a):

Član 13

Deca ispod 18 godina stiču naturalizacijom državljanstvo svojih roditelja, kad su im oba roditelja stekla jugoslovensko državljanstvo.

Kada je naturalizacijom samo jedan od roditelja stekao jugoslovensko državljanstvo, ovo se sticanje proteže i na decu naturalizovanoga, ako to on izrično zatraži, a deca žive zajedno s njime u Jugoslaviji. Ako su deca starija od 14 godina, potreban je i njihov pristanak.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 13 je primljen.

Vladimir Simić (čita):

II Deo

Gubitak državljanstva

Član 14

Jugoslovensko državljanstvo se gubi:

- 1) odsutnošću;
- 2) oduzimanjem;
- 3) otpustom;
- 4) odricanjem; i
- 5) po odredbama međunarodnih ugovora.

Gubitkom saveznog državljanstva gubi se uvek i zemaljsko državljanstvo.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prima li se čl. 14 kako je pročitano? (Prima). Prelazimo na član 15.

Vladimir Simić (čita):

1) Otsutnost

Član 15

Samom odsutnošću gubi jugoslovensko državljanstvo lice koje stalno boravi van područja Jugoslavije, pa za vreme od 15 godina, po navršenoj 18 godini života, nije ispunjavalo nikakve javne obaveze prema Jugoslaviji, a pored toga je propustilo za poslednjih 5 godina da se evidentira pri zastupništvu Jugoslavije u inostranstvu, ili da se pismeno prijavi saveznom Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Ovaj gubitak državljanstva proteže se i na svu decu navedenog lica, koja su se rodila u inostranstvu i tamo stalno žive, ukoliko sama nisu ispunjavala obaveze prema Jugoslaviji ili se evidentirala odnosno prijavila u smislu prednjega stava.

Rešenja o nastalom gubitku državljanstva po ovome članu donosi savezno Ministarstvo unutrašnjih poslova. Rešenje se može pobijati u roku od 2 godine po objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Pretsednik: Ima li ko šta da primeti? Ilija Stojanović.

Ilija Stojanović: Predlažem da se rok od čet godina računa od dana obnarodovanja ovog zakona.

Dr Hinko Krizman: Bojim se da bi se ovaj član mogao tumačiti nepovoljno po naše iseljenike. Bojim se da ne dođe do toga da mnogi od iseljenika ne izgube državljanstvo na osnovu ovakve stilizacije. Zato predlažem da se u četvrtom redu umjesto riječi »nije ispunjavalo« stavi »ne ispunjava«. Dakle, da se ne odnosi za prošlost nego za budućnost. Ima mnogo našeg svijeta u Australiji, Novom Zelandu, Africi gdje nemamo našeg ministra ili pretstavnika, te se taj svijet nije mogao da registruje. I ako sad protegnemo važnost ove odredbe natrag, to može da se tumači da su oni već izgubili naše državljanstvo; ovako ako se kaže za budućnost, zna se kako treba postupiti.

Pretsednik: Želi li još ko da govori? (Ne javlja se niko). Pitam poverenika da li je on saglasan sa predloženom izmenom.

Poverenik Ministra unutrašnjih poslova dr Petar Trifunović: Ja prihvatam s tim da se umesto »nije« stavi »ne« a umesto »ispunjavalo« »ispunjava«.

Pretsednik: Stavljam član 15 sa izmenom koju je predložio dr Hinko Krizman na glasanje. Prima li se? (Prima). Idemo dalje.

Vladimir Simić (čita):

2) Oduzimanje

Član 16

Jugoslovensko državljanstvo se može oduzeti svakom narodnosnom pripadniku onih naroda čije su države bile u ratu protiv Jugoslavije, a koji se državljanin, za vreme ovoga rata ili u vezi toga pre rata, svojim nelojalnim postupcima protiv narodnih i državnih interesa Jugoslavije, ogrešio o svoje dužnosti jugoslovenskog državljanina.

Jugoslovensko državljanstvo se može oduzeti i svakom onom naturalizovanom državljaninu, koji je do svoje naturalizacije došao, koristeći se lažnim navodima ili što je svesno prećutao važne okolnosti, ili koji je u roku od 5 godina po naturalizaciji sudskom presudom kažnjen za neko nečasno delo ili delo protiv narodnih i državnih interesa.

Državljanstvo se može oduzeti svakom jugoslovenskom državljaninu, koji u inostranstvu svojim radom nanosi ili je u vreme rata nanosio štetu narodnim i državnim interesima Jugoslavije, ili odbija da vrši građanske dužnosti, i to po sudskoj presudi i slučajevima naročito predviđenim u zakonu.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 16 je usvojen. Prelazimo na član 17.

Vladimir Simić (čita):

Član 17

O oduzimanju po st. 1 i 2 člana 16 donosi rešenje savezno Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 17 je usvojen. Prelazimo na član 18.

Vladimir Simić (čita):

Član 18

Oduzimanje po prvoj rečenici st. 1 člana 16 proteže se i na čitavu užu porodicu dotičnog lica, ukoliko pojedini članovi iste ne dokažu da su bili bez veze s nelegalnim bivšim državljaninom i da je njihovo lično vladanje bilo besprekorno, ili da oni po narodnosti pripadaju kome od naroda Jugoslavije.

Oduzimanje po st. 2 člana 16 proteže se i na decu ispod 18 godina, koja su roditeljevom naturalizacijom stekla jugoslovensko državljanstvo.

Oduzimanje po st. 3 člana 16 proteže se na decu ispod 18 godina, ako žive stalno u inostranstvu sa roditeljem kome je oduzeto državljanstvo.

Pretsednik: Ima li primedaba?

Miloš Carević: Ja bih treći stav brisao. Smatram da je nezgodno da se Jugoslovenima po rođenju oduzima državljanstvo zato što je njihov otac postupao nelegalno, kako se kaže u trećem stavu člana 18. To znači da deca, ni kriva ni dužna, gube državljanstvo zbog oca. Deca su inače rođena kao Jugosloveni. Druga je stvar za decu koja su naturalizacijom dobila naše državljanstvo.

Vladimir Simić: Ovde se govori o licima ispod 18 godina. Ako imaju više od 18 godina mi smo zaštićeni od takvih lica ukoliko bi radili protiv zemlje i države propisom člana 18, u kome se kaže na koji se način može izgubiti državljanstvo. Ali, kad je reč o licima ispod 18 godina, bilo bi vrlo nesocijalno i nehumano oduzimati državljanstvo takvoj jednoj deci zato što su dotičnog roditelja, jer deca ne mogu samostalno živeti sve dok ne počnu sama da privreduju. A mi ih ovde pre toga brišemo, iako smo se zaštitili od nelegalnih građana ili naših državljana koji se nalaze u inostranstvu, i to članom 16. Prema tome, apsolutno je neumesno da ovo ostane ovako. Vi se sećate šta su sve deca podnosila zarad svojih roditelja u onoj zemlji koju smo mi oborili.

Pretsednik: I ja mislim da možemo sasvim mirne duše brisati treću alineju člana 18.

Dr Maks Šnuderl: Da li se pod užom porodicom razumeju majka, unučići itd.

Pretsednik: Ja mislim da je bolje da se umesto »na čitavu užu porodicu« stavi »bračnog druga i decu« i da se u trećem redu brišu reči »pojedini članovi iste«.

Ako drugih primedaba nema, a vidim da je poverenik saglasan, možemo član 18 sa izmenama koje su predložili drug Carević i ja sta-

viti na glasanje. Prima li se član 18 sa predloženim izmenama? (Prima).
Idemo dalje.

Vladimir Simić (čita):

3) Otpust

Član 19

Otpust iz državljanstva može se dati ako molilac ispunjava ove uslove:

- 1) da je podneo molbu za otpust;
- 2) da je u vreme podnošenja molbe napunio 18 godina;
- 3) da je ispunio obaveze prema državi, kao i javne i društvene obaveze na koje treba paziti u javnom interesu; i
- 4) da je dokazao da je primljen ili da će biti primljen u strano državljanstvo.

Nadležni organ može, kad nade ovo potrebnim, odobriti otpust uz uslov da otpušteni, u određenom mu roku, podnese dokaz da je primljen u strano državljanstvo. Ako to ne učini otpust gubi važnost.

Isto tako otpust gubi važnost, ako otpušteni produži boravak u Jugoslaviji, a u roku od godine dana ne stekne strano državljanstvo.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Idemo dalje.

Vladimir Simić (čita):

Član 20

O otpustu rešava zemaljsko Ministarstvo unutrašnjih poslova, uz prethodnu saglasnost saveznog Ministarstva unutrašnjih poslova.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prelazimo na član 21.

Vladimir Simić (čita):

Član 21

Maloletna deca gube jugoslovensko državljanstvo, na zahtev roditelja koji se otpušta, kad su otpustom oba roditelja izgubila jugoslovensko državljanstvo, ili ga je izgubio samo jedan od njih, a drugi ga već ni ranije nije imao. Kad je u pitanju dete iznad 14 godina, potrebno je da ono da svoj izrični pristanak za promenu državljanstva.

Ako maloletno dete ne stekne novo državljanstvo, zadržava jugoslovensko, dok se, zajednos roditeljem, ne iseli stalno u inostranstvo.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prelazimo na član 22.

Vladimir Simić (čita):

4) Odricanje

Član 22

Jugoslovenski državljanin po poreklu (član 4) ima pravo da izjavi do navršene 25 godine života da se odriče jugoslovenskog državljanstva,

ako je rođen u inostranstvu i tamo stalno boravi, a dokaže da je državljanin države u kojoj se rodio ili stalno boravi.

Jugoslovenski državljanin koji po narodnosti ne pripada kome od naroda Jugoslavije a iselio se iz Jugoslavije, ima pravo da se odrekne jugoslovenskog državljanstva, ukoliko dokaže da je stekao strano državljanstvo i ispunjava uslove iz tač. 2 i 3 člana 19 ovog Zakona.

Izjave u smislu st. 1 i 2 ovog člana podnose se zastupništvima Jugoslavije u inostranstvu ili saveznom Ministarstvu unutrašnjih poslova.

U pogledu maloletne dece imaju se ovde shodno primenjivati odredbe člana 21 ovog Zakona.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prelazimo na član 23.

Vladimir Simić (čita):

III Deo

Ponovno sticanje državljanstva

Član 23

Lice koje je izgubilo jugoslovensko državljanstvo što je kao maloletno dete sledilo roditelje po članu 21 i 22 ovog Zakona, stiče ga ponovo, ako se stalno nastani u Jugoslaviji i podnese posebnu izjavu u roku od 7 godina po navršenoj 18 godini. Izjavu potvrđuje svojim rešenjem zemaljsko Ministarstvo unutrašnjih poslova. Podnosilac izjave stiče državljanstvo danom učinjene izjave. Za sticanje zemaljskog državljanstva merodavno je mesto boravljenja odnosno poslednjeg stalnog boravka.

U svim drugim slučajevima bivši jugoslovenski državljanin ponovo stiče jugoslovensko državljanstvo prema odredbama I dela ove glave. Izuzetno je za naturalizaciju lica, kojima je po članu 16 oduzeto državljanstvo, potrebna saglasnost saveznog Ministarstva unutrašnjih poslova odnosno Ministarskog saveta.

Pretsednik: Ima li primedaba?

Poverenik Ministra unutrašnjih poslova dr Petar Trifunović: Predlažem da se u poslednjoj alineji, na kraju teksta, posle reči »poslova« stavi tačka, a da se reči »odnosno Ministarskog saveta« brišu.

Pretsednik: Ja predlažem da se u drugom stavu, gde se citira član 16, stavi još »stav 1 i 2«, pošto se ovo pozivanje na član 16 odnosi samo na stav 1 i 2, a ne i na treći stav. To je potrebno zbog jasnoće.

Ima li još predloga? (Nema). Onda možemo glasati. Prima li se član 23 sa izmenama koje su predložene? (Prima). Dobro. Prelazimo na član 24.

Vladimir Simić (čita):

IV Deo Zajedničke odredbe

Član 24

Sporove o jugoslovenskom državljanstvu, kad se oni javljaju kao glavno pitanje, rešava u prvom stepenu zemaljsko Ministarstvo unutrašnjih poslova, a u drugom stepenu savezno Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Protivu prvostepenog rešenja ima zainteresovano lice pravo žalbe u roku od 14 dana. Žalba se predaje onoj vlasti koja je donela prvostepeno rešenje.

Rešenja po ovom članu obavezno se dostavljaju i javnom tužiocu.

Pretsednik: Ako nema drugih primedaba, ja bih predložio da se u poslednjoj alineji ispred reči »javnom tužiocu« stavi reč »nadležnom«, tako da ovaj poslednji stav glasi: »Rešenja po ovom članu obavezno se dostavljaju i nadležnom javnom tužiocu«. (Prima se).

Ima li još primedaba? (Nema). Da li se prima član 24 sa ovom dopunom? (Prima). Prelazimo na član 25.

Vladimir Simić (čita):

Član 25

Za sva lica koja po narodnosti pripadaju kome od naroda Jugoslavije, a koja su se u Jugoslaviji rodila i tu obično borave, pretpostavlja se da su jugoslovenski državljani, sve dok se ne dokaže da imaju neko strano državljanstvo, ili da su izgubila jugoslovensko državljanstvo, ili da su se pozivala na strano državljanstvo.

Lice, koje se jednom koristi pretpostavkom o jugoslovenskom državljanstvu iz prednjega stava, ne može se više pozivati na neko strano državljanstvo.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prelazimo na član 26.

Vladimir Simić (čita):

Član 26

Uredbom saveznog Ministarstva unutrašnjih poslova propisuje se način vođenja evidencije jugoslovenskog državljanstva (saveznog i zemaljskog), izdavanje svedodžbi o državljanstvu, kao i tekst zakletve (član 12).

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prelazimo na član 27.

Vladimir Simić (čita):

Član 27

Sticanje državljanstva naturalizacijom kao i gubitak državljanstva odsutnošću, oduzimanjem i otpustom objavljiivaće se u »Službenom

listu Demokratske federativne Jugoslavije«, kao i u zemaljskim službenim novinama, u pogledu odnosnog zemaljskog državljanstva. Ovo se objavljuvanje može vršiti skupno.

Pretsednik: Ima li ko kakvu primedbu?

Miloš Carević: Molim vas da mi dozvolite da se vratim na član 24. Tamo se kaže: »sporove o jugoslovenskom državljanstvu, kad se oni javljaju kao glavno pitanje, rešava u prvom stepenu zemaljsko Ministarstvo unutrašnjih poslova, a u drugom stepenu savezno Ministarstvo unutrašnjih poslova«. Mi smo imali ranije da se odluke donose u saglasnosti između saveznih i federalnih ministarstava, ali ovde izgleda kao da je federalno ministarstvo organ saveznog ministarstva. Da li se time ne krnje prava federalne jedinice? Drugostepena vlast za federalno telo ne može nikako biti savezno ministarstvo.

Pretsednik: Stvar stoji, po mom mišljenju, ovako. Ministarstvo unutrašnjih poslova u Saveznoj vladi je ministarstvo kakvo postoji i u federalnim jedinicama. Ministarstva imaju neke zajedničke poslove u kojima dolaze direktive a u nekim poslovima nema tih direktiva nego federalne jedinice imaju punu samostalnost. Kod slučaja državljanstva, zemaljsko državljanstvo vezano je sa saveznim i ja mislim da je ovo ovde prirodno i da nimalo ne krnji suverenitet.

Miloš Carević: Ja pominjem ovo zato što ovo spada u zajednički posao i jednog i drugog ministarstva i sasvim je logično i ispravno da se rešenja donose u saglasnosti između federalnog i saveznog ministarstva ili obratno, ali kad federalno ministarstvo donese jedno rešenje ja ne mogu dopustiti da savezno ministarstvo po žalbi privatne stranke može poništiti to rešenje, jer onda ono ne postupa kao organ sa zajedničkim interesima nego postupa kao organ koji je nadređen federalnom ministarstvu. Zemaljsko, federalno ministarstvo bilo bi po ovome podređeno saveznom.

Pretsednik: Ima poslova u kojima je federalno ministarstvo podređeno, samo to mora biti naročito određeno.

Miloš Minić: Mi smo to pitanje raščistili. Kad su u pitanju zakoni koje donosi AVNOJ i kad je u pitanju sprovođenje zakona AVNOJ-a tada je savezno ministarstvo nadređeni organ zemaljskom ministarstvu. I ako se neko žali protiv odluka zemaljskog ministarstva koje su donešene na osnovu zakona koje je doneo AVNOJ, tada se žalba mora sprovesti saveznom ministarstvu. Ako je u pitanju zakon koji je donela federalna jedinica, u tom slučaju drugostepena vlast kojoj treba podneti žalbu jeste predsedništvo zemaljske vlade ili skupštine kako je tim zakonom određeno. To je princip našeg saveza, naše federacije. Ako su u pitanju zakoni AVNOJ-a, uredbe Savezne vlade, uputstva koja sprovode u život i konkretizuju zemaljska ministarstva i zemaljska vlada,

tada je nadređena Savezna vlada, a ako su u pitanju zakoni zemaljski onda je nadređena vlast predsedništva zemaljske skupštine.

Miloš Carević: Odgovor druga Minića nije me zadovoljio. Zakoni AVNOJ-a su obavezni za sve građane i vlasti u Jugoslaviji i ja dopuštam da se protiv jedne odluke federalnog ministarstva donesene na osnovu zakona AVNOJ-a može žaliti AVNOJ-u, ali federalno ministarstvo ne može biti podređen organ saveznog ministarstva.

Pretsednik: Ministarstvo je izvršni organ. Ovde se radi o odnosu između federalnog i saveznog ministarstva. Ne može se ukinuti odnos izvršne vlasti federalne jedinice prema savezu, pa da sve ostavimo Parlamentu koji bi se onda raspravljao sa izvesnim organima federalnih jedinica. To bi bilo naopako. Biće i može da bude, u jednoj federativnoj državi takvih saveznih ministarstava kakvih nema u federalnim jedinicama, koja su jedinstvena i isključiva kao što je ministarstvo vojske, saobraćaja, pošta i informacija, a imaćemo ministarstvo prosvete, ministarstvo unutrašnjih poslova itd. kojih ima i u Saveznoj vladi i u federalnim vladama. Tu će biti poslova u kojima su federalne vlade samostalne, a biće i izvesnih poslova u kojima su one podređene direktivama Savezne vlade. Može da bude i treća vrsta ministarstava, koja imaju pojedine federalne jedinice a nema ih Savezna vlada, kao, na primer, ako bismo ukinuli savezno Ministarstvo prosvete a ostavili ga u federalnim jedinicama. Ali tamo gde istovremeno postoje federalna i savezna ministarstva, tu mora da ima izvesnih poslova u kojima je Savezna vlada nadređena vlast. A time se ni u čemu ne krnji suverenitet. Ne pišemo ni jednu opštu odredbu da bi njome doveli federalno ministarstvo u podređenost, nego se ovde radi o jednom konkretnom slučaju, o jugoslovenskom državljanstvu. Mi smo imali u Predsedništvu AVNOJ-a Zakon o državnim pečatima i žigovima i u projektu se malo zaboravio onaj koji ga je pravio, pa je stavio razne propise i za federalne vlade. Mi smo to sve izbacili i zadržali taj zakon da isključivo važi za savezna ministarstva, s tim da federalne skupštine donesu posebne zakone.

Ako je ova diskusija završena, ako više neće niko drugi da govori, da predemo na član 28. (Ne javlja se niko). Izvolite čuti član 28.

Vladimir Simić (čita):

III GLAVA

PROMENE U ZEMALJSKOM DRŽAVLJANSTVU

Član 28

Zemaljsko državljanstvo može se promeniti primanjem u drugo zemaljsko državljanstvo.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 28 kako je pročitao? (Prima). Idemo dalje.

Vladimir Simić (čita):

Član 29

Svaki savezni državljanin može tražiti da bude primljen u drugo zemaljsko državljanstvo. Ukoliko nisu ispunjeni uslovi iz narednog člana, molba se rešava po slobodnoj oceni.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 29? (Prima). Prelazimo na član 30.

Vladimir Simić (čita):

Član 30

Molba za primanje u zemaljsko državljanstvo ne može se odbiti, ako lice koje traži prijem:

- 1) ima punih 18 godina i radno je sposobno;
- 2) nije lišeno časnih prava niti se protivu njega vodi postupak za dela koja povlače gubitak časnih prava; i
- 3) do vremena podnošenja molbe neprekidno boravi najmanje 3 godine na području dotične zemlje.

U slučaju usvojenja primenjivaće se shodno odredbe st. 2 člana 9 ovog Zakona.

Pretsednik: Ima li primedaba?

Dr Dragoljub Jovanović: Meni je neshvatljivo zašto je ovde u prvoj alineji, u tački 1), uslovljeno radnom sposobnošću. Ja mislim da to nema svrhe. Ne mogu se oni koji nisu radno sposobni lišavati prava da stiču zemaljsko državljanstvo. Mislim da to brišemo, tj. da se posle reči »18 godina« stavi tačka, a ostalo »i radno je sposobno« briše.

Pretsednik: Ja se slažem. Šta misle ostali članovi? (Slažemo se!) Onda stavljam član 30 sa ovom izmenom na glasanje. Prima li se? (Prima). Molim druga Simića da pročita član 31.

Vladimir Simić (čita):

Član 31

Zemaljskim zakonom će se propisati odredbe o primanju u zemaljsko državljanstvo, pri čemu će se obezbediti jednaka prava i povlastice na području jedne federalne jedinice zemaljskim državljanima drugih federalnih jedinica.

O primanju se ima obavestiti ona zemlja čije se državljanstvo gubi.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 31 je usvojen. Prelazimo na član 32.

Vladimir Simić (čita):

Član 32

Kad roditelji stiču zemaljsko državljanstvo po članu 29 i 30 ovog zakona, u tome ih slede i njihova deca mlada od 18 godina shodno odredbama člana 13 ovog zakona.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Usvaja li se član 32 kako je pročitano? (Usvaja). Idemo dalje.

Vladimir Simić (čita):

Član 33

Nijedna zemlja ne može brisati jugoslovenskog državljanina iz svog državljanstva, dok on ne stekne državljanstvo u nekoj drugoj zemlji.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 33 kako je pročitano? (Prima). Prelazimo na član 34.

Vladimir Simić (čita):

Član 34

Ako između dve zemlje ili više njih nastane spor o zemaljskom državljanstvu određenog lica, a ne mogu se međusobno sporazumeti, onda o sporu rešava Vrhovni sud Jugoslavije.

Jugoslovenskom državljaninu, čije se zemaljsko državljanstvo ne može utvrditi, izuzev slučaja iz stava 3 člana 11 ovog zakona, određuje se zemaljsko državljanstvo one zemlje u kojoj neprekidno i dobrovoljno boravi za poslednje 2 godine, a ako toga nema onda zemlje u kojoj je rođen; ako nije rođen u Jugoslaviji onda zemlje u kojoj je najduže boravio za poslednjih 10 godina, ili, ako mu se ne bi moglo utvrditi državljanstvo, onda zemlje u kojoj se zatekao u vreme određivanja državljanstva.

Sve ovo vredi samo dok se ne utvrdi pravo zemaljsko državljanstvo takvog saveznog državljanina.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 34 kako je pročitano? (Prima). Prelazimo na član 35.

Vladimir Simić (čita):

IV GLAVA

PRELAZNE I ZAKLJUČNE ODREDBE

Član 35

Na dan stupanja na snagu ovog zakona smatraju se jugoslovenskim državljanima sva lica koja su toga dana bila jugoslovenski državljanima prema važećim propisima.

Izuzetno od prednjega ovlašćuje se Ministarski savet Demokratske federativne Jugoslavije da propiše odredbe o slučajevima sticanja

jugoslovenskog državljanstva po § 10 zakona od 28 oktobra 1928 godine, izvršenog u vreme od 6 aprila 1941 godine do stupanja na snagu ovog zakona. Ministarski savet može ovo ovlašćenje preneti na zemaljske vlade.

Pretsednik: Ima li kakvih primedaba?

Miloš Carević: Mislim da nije potrebno citirati paragraf starog jugoslovenskog zakona o državljanstvu. Dovoljno je, kad već moramo na njega da se pozivamo, kazati da će se u ovim slučajevima postupiti po zakonu od 1928 godine. Konkretno, moj predlog je da se »§ 10« briše i da se umesto »zakona« kaže »zakonu«.

Pretsednik: Meni se čini da drug Carević ima pravo. Prima li se ovaj predlog? (Prima). Predlog je primljen i član 35 je usvojen. Možemo dalje.

Vladimir Simić (čita):

Član 36

Jugoslovensko državljanstvo stiču u smislu odredaba ovog Zakona, ukoliko međunarodnim ugovorima ne bude drugačije rešeno, sva lica koja imaju zavičajno pravo odnosno pripadnost u opštinama na područjima koja bi ušla u sastav Demokratske federativne Jugoslavije po međunarodnom sporazumu, kao i lica koja po narodnosti pripadaju jednom od naroda Jugoslavije, a borave na ovom području — ako se ova lica ne isele sa jugoslovenskog državnog područja ili, na osnovu posebnih propisa, ne optiraju za svoje ranije državljanstvo.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 36? (Prima). Prelazimo na član 37.

Vladimir Simić (čita):

Član 37

Na dan stupanja na snagu ovog Zakona smatraće se zemaljskim državljanima jugoslovenski državljanima, koji su toga dana imali članstvo (zavičajnost) odnosno pripadnost u kojoj opštini na području dotične zemlje.

Jugoslovenskim državljanima kojima se ne može odrediti zemaljsko državljanstvo po prednjem stavu, ono se određuje, sa važnošću od dana stupanja na snagu ovog Zakona, po odredbi člana 34 ovog Zakona.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 38 je primljen.

Vladimir Simić (čita):

Član 38

Lica koja danom stupanja na snagu ovog Zakona nisu jugoslovenski državljanima, a koja bi stekla odnosno zadržala to državljanstvo po

odredbama ovoga Zakona, mogu, u roku od godine dana po stupanju na snagu ovog Zakona odnosno u roku od godine dana po navršenoj 18 godini, tražiti naturalizaciju u smislu člana 9 ovog Zakona.

Isto tako mogu tražiti naturalizaciju bez obzira na uslove tač. 2. 3 i 4 člana 8 ovog Zakona oni strani državljani, bez obzira na njihovu narodnost, koji su aktivno učestvovali u narodnooslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije. To važi i za decu poginulih ili umrlih učesnika.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 38 je primljen.

Vladimir Simić (čita):

Član 39

Lica koja su izgubila jugoslovensko državljanstvo odsutnošću po članu 28 Zakona o državljanstvu od 21 oktobra 1928 godine imaju pravo da ga ponovo steknu posebnom izjavom, učinjenom u roku od godine dana po stupanju na snagu ovog Zakona. Izjavu potvrđuje savezno Ministarstvo unutrašnjih poslova. U tome slučaju smatraće se da je podnosilac izjave stekao državljanstvo danom učinjene izjave.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 39 je primljen. Prelazimo na član 40.

Vladimir Simić (čita):

Član 40

Pod nadležnim jugoslovenskim organima u smislu tač. 2 člana 4 ovog Zakona smatraju se, za vreme punovažnog sklapanja verskog braka, i organi verskih zajednica.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 40 je primljen.

Vladimir Simić (čita):

Član 41

Rokovi za evidentiranje po članu 15 i rok iz tač. 3 člana 30 ovog Zakona počinju teći danom stupanja na snagu ovog Zakona.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 41 je primljen. Prelazimo na član 42.

Vladimir Simić (čita):

Član 42

Ovlašćuje se savezni Ministar unutrašnjih poslova da u saglasnosti sa Ministrom inostranih poslova uredbom propiše bliže odredbe potrebne za izvršenje ovog Zakona.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 42 je primljen.

Vladimir Simić (č i t a):

Član 43

Primena ovog Zakona počinje 14 dana posle njegove objave. Time prestaju u celosti da važe svi propisi o državljanstvu, doneti do 6 aprila 1941 godine.

Predsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 43 je primljen.

Vladimir Simić (č i t a):

Član 44

Ovaj Zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Predsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 44 je primljen. Time smo završili pretres u pojedinostima. Stavljam Predlog zakona o državljanstvu Demokratske federativne Jugoslavije na glasanje u celini. Molim sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Rato Dugonjić vrši prozivku.

(Posle glasanja)

Predsednik: Glasao je ukupno 41 član Zakonodavnog odbora. Prema tome, svi prisutni članovi glasali su za. Predlog zakona o državljanstvu DFJ jednoglasno je usvojen.

Predlažem da se za izvestioca u plenumu odredi dr Maks Šnuderl. (Prima se).

Prelazimo na narednu tačku dnevnog reda, na pretres Predloga zakona o ukidanju postojećih rudarskih povlastica i o prelasku u državno vlasništvo celokupnog rudnog blaga na području Demokratske federativne Jugoslavije. Kao što ste videli ovaj predlog podneo je Predsednik Privrednog saveta Vlade DFJ drug Hebrang. Pročitaću Vam sprovedno pismo (č i t a):

VLADA

DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Privredni savet

Br. 521

PRETSJEDNIKU ZAKONODAVNOG OLBORA AVNOJ-a

Beograd

Dostavljamo Vam Prijedlog zakona o ukidanju postojećih rudarskih povlastica i o prelasku u državno vlasništvo celokupnog rudnog blaga na području Demokratske federativne Jugoslavije, zajedno sa obrazloženjem.

Obzirom na hitnost možemo Vas da se ovaj zakonski prijedlog što prije uzme u pretres i ozakoni.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Beograd, 9 jula 1945

Pretsjednik Privrednog savjeta

A. Hebrang, s. r.

Drugovi i gospodo poslanici, zbog značaja ovog predloga, koji iz tehničkih razloga nije mogao biti umnožen, dozvolite da vam pročitam i obrazloženje (čitaj):

OBRAZLOŽENJE

PRIJEDLOGA ZAKONA O UKIDANJU POSTOJEĆIH RUDARSKIH POVLASTICA I PRELASKU U DRŽAVNO VLASNIŠTVO CJELOKUPNOG RUDNOG BLAGA NA PODRUČJU DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Prvo. — Na području stare Jugoslavije postojalo je 5 različitih rudarskih zakona za razna područja. U njima je bilo ozakonjeno načelo, da su »sve rude i kopovi, bili oni u zemlji ili na površini, državna dobra.«

Tko je želio da istražuje ili eksploatira naše rudno bogatstvo, morao je zato tražiti odobrenje od države.

Drugo. — U svima rudarskim zakonima stare Jugoslavije postoje dva pojma o pravima (koncesijama) koje država daje na rude i kopove:

a — pravo na istraživanje i

b — pravo na eksploataciju (povlastice, koncesije).

Pravo na istraživanje bilo je vremenski ograničeno na jednu godinu. Ono propada ako se na vrijeme ne obnovi. Pravo na istraživanje nije nikakvo vlasništvo.

Pravo na eksploataciju (povlastice, koncesije) davalo se po jednim zakonima na 50 godina, a po drugima za uvijek. Pravo na eksploataciju je pravo vlasništva, ali je ono vezano za ispunjavanje nekih uvjeta (plaćanje regalnog danka itd.). Rudarski zakoni predviđaju da se to pravo može oduzeti ako se spomenuti uvjeti ne ispunjavaju.

Pravo na istraživanje uzimali su pojedini kapitalisti u spekulativne svrhe. Tako, na pr., na području Srbije imaju pojedinci oko 95% svih prava na istraživanja. Većina izdatih povlastica nikad nije bila iskorištena, tj. na osnovu njih nisu nastali rudnici. To su takozvane neaktivne povlastice.

Pravo na eksploataciju uzimali su domaći ili strani kapitalisti ili grupe kapitalista. To su aktivne povlastice, tj. povlastice na osnovu kojih je investiran kapital i podignuta postrojenja za eksploataciju rudnog blaga. Predloženi projekt zakona treba da ukine baš te aktivne povlastice, jer je većina neaktivnih povlastica već sama po sebi ugasnula.

Treće. — Ukidanje ovih povlastica traže privredni, socijalni i politički interesi Demokratske federativne Jugoslavije. Opće je poznata činjenica, da su koncesije za eksploataciju našeg rudnog blaga davane na veliku štetu po našu zemlju. Koncesioneri, povezani s bivšim vladajućim krugovima, vršili su nečuvenu pljačku našeg rudnog bogatstva i naše radne snage, što im je donosilo basnoslovne dobitke. Nečovječni uvjeti rada i po zlu poznati policijski režimi u koncesioniranim rudnicima bili su nepodnošljivi. To je izazivalo opravdani otpor i štrajkove radnika. Ovi su štrajkovi za bolje, čovječnije uvjete rada i života, uživali opće simpatije i podršku naroda. Potkupljeni policijski aparat je bezobirno gušio štrajkove i progonio radnike da bi koncesionerima osigurao pljačkaške profite.

Oslanjajući se na investirane kapitale, veze s vladajućim krugovima i potkupljenim državnim aparatom, strani su koncesioneri vršili štetan upliv na unutrašnju i vanjsku politiku naše zemlje i krnjili njen suverenitet i nezavisnost.

Neki podaci o proizvodnji i zaradama koncesioniranih rudarskih poduzeća, koje niže navodimo, bacaju dovoljno svetlosti na problem povlastica. Oni nepobitno dokazuju, da te povlastice imaju kolonijalni pečat, da nam donose ogromnu materijalnu štetu i da predstavljaju ruglo za našu zemlju.

Četvrto. — Nismo mogli doći do podataka pod kojim su uvjetima i na koji rok zaključeni pojedini ugovori. To je tajna koja se strogo čuvala.

Poraznu sliku o izrabljivanju naše radne snage i našeg rudnog blaga pokazuju profiti nekih koncesioniranih poduzeća. Navodimo samo dva primjera:

a — Trepča Mines Limited

Početni uloženi kapital 1927 god.   107.000 funti

Uloženi kapital do 1939 god. svega   2,000.000 funti

Godišnja se zarada Trepče penjala, prema bilanci do 140,881.438 funti. Dividende su isplaćivane do 30%.

Na cjelokupni uloženi kapital od 2,000.000 funti, Trepča je od 1929 godine do 1941 godine zaradila 2,732.900 funti!

To je zarada prema bilanci. Stvarna je zarada bila mnogo veća. Poznata je stvar da se u bilanci iskazuje manja dobit od stvarne dobiti, da bi se prikrivio stupanj izrabljivanja i plaćali manji porezi.

b — Bor

Uloženi kapital od 1931 do 1940 godine   564,300.000 franaka.

Zarada Bora od 1931 do 1940 godine   712,993.000 franaka.

Godišnja se zarada Bora kretala do 237.300 franaka. I za Bor vredi ono što smo naglasili za Trepču, da je stvarna dobit mnogo veća no što proizlazi iz bilanse.

Primjer zarada Trepče i Bora, iznijetih u gornjim brojkama, pokazuju da su ova poduzeća za svega 10 godina zaradila toliko da im je isplaćen sav uloženi kapital i da im je povrh toga ostala još velika dobit.

Ovi primjeri potkrepljuju našu tvrdnju, da koncesije stranom kapitalu nose na sebi kolonijalni pečat. Tako visoke zarade su bile uvjetovane jedino bezdušnim izrabljivanjem naše domaće radne snage i rudnog blaga.

Na kraju napominjemo, da su sve gore izložene činjenice u manjoj ili većoj mjeri poznate našoj javnosti. Nekoliko su puta vođene javne bezuspješne kampanje protiv takvih koncesija i korupcije koja ih je redovno pratila, protiv previsokih zarada i bezdušnog izrabljivanja naših radnika u rudnicima.

Predloženi zakonski projekt ne traži eksproprijaciju investiranog kapitala. Njegovim bi se usvanjem raskinuli ranije zaključeni ugovori o koncesijama. Pitanje investiranog kapitala imalo bi se rješavati kasnije novim propisima i pregovorima s vlasnicima postrojenja.

Sve gore izložene činjenice dokazuju opravdanost i hitnost ovog zakonskog prijedloga. Privredni i politički interesi naše domovine nalažu da se on što prije usvoji i objavi.

Pretsjednik Privrednog savjeta,

A. Hebrang, s. r.

Otvaram pretres u načelu. Ima reč drug Vujo Kosovac.

Vujo Kosovac: Drugovi i gospodo poslanici, ovaj zakonski predlog pozdravljam u celosti i primam ga utoliko pre što poznajem rudarski rad i onu bezdušnu eksploataciju koja se vrši u rudnicima, naročito u rudniku Trepči, gde sam i ja proveo 10 godina. Ja dobro poznajem eksploataciju koja je vršena u Trepči. Kad su došli Englezi u našu zemlju, oni su tražili i plaćali radnike 70 dinara, posle nekoliko godina, već 1931, oni su snizili nadnicu na 50 i 40 dinara. I to sve uz pomoć naših vlasti koje su pomagale da se radnicima skida nadnica. Naročito je tu odigrao vidnu ulogu kralj Aleksandar koji je tamo dolazio na ručkove. A 1930 godine, kada je obišao rudnik, postao je i akcionar.

U rudniku Trepča na jednu tonu rude vadi se oko 450 grama srebra. Ali to nikad nije bilo prijavljivano iako je bilo eksploatisano, nikad to nije bilo pisano; jedino su bili pisani cink i olovo. Međutim, ako se uzme u obzir da se za 24 sata vadilo po 340 vagona, onda je sigurno da se ostvarivao velik profit.

Drugovi i gospodo poslanici, bilo je momenata kada je stradalo po 5—7 radnika u jednoj smeni, ali su uvek, tobože, bili krivi radnici, nikad nije bilo krivo društvo.

Dalje, 1939 godine, kad je bio štrajk radnika, radnici koji su radili po 10 i više godina bili su proterani. Vama je u većini poznato kako se završio taj štrajk. O tome je bilo pisano i u listovima. Ostali su bez

posla radnici iako su radili po 10 do 12 godina. Iz ovoga se vidi kakve su mogućnosti i koliko prava imali radnici za vreme ranijih režima. Zato sam za ovaj zakon.

Vladimir Simić: I ja pozdravljam ovaj zakon u celosti, jer me u potpunosti zadovoljava i kad se radi o ovakvom jednom zakonu, želeo bih da izrazim jednu želju, naime, dobro bi bilo kad bi se doneo zakon o socijalizaciji velikih preduzeća potpuno ili po, možebiti, nekom delimičnom sistemu ili onako, koliko sam obavešten, kako se krenulo u federalnoj Sloveniji. Uveren sam da bi se postigao vanredan rezultat. I psihološki bi se pogodilo, jer, kako sam za ovo kratko vreme boravka u našoj zemlji saznao, postoji za takve mere raspoloženje. Na taj način, zajedno sa ovim zakonom, izvršili bismo ono što će se morati da izvrši: što, po mom mišljenju, nije ni u kakvom neskladu sa našim obavezama prema inostranstvu, jer u tom pogledu nikakve obaveze niti smo mogli da primimo, niti smo, verujem, primili. Kad kažem psihološki, ja mislim na jedan sistem koji je proistekao iz objektivnih uslova na teritorijama svih naših zemalja za vreme okupacije. Ti objektivni uslovi, naravno, izražavaju se u potrebi da se pojedini rukovodioci preduzeća podvrgnu sudenjima i kaznama, koje kazne i sudejja ne isključuju socijalizaciju, ukoliko su se oni ogrešili o svoje nacionalne dužnosti prema svome narodu i svojoj državi. Ovakav jedan zakon, iako ovo izlazi iz okvira ove debate, po mom dubokom uverenju, veoma bi bio dobar i rešio bi jedno važno pitanje, i to jednim zamahom i za svagda.

Petar Piruze: Neki krugovi napadali su nas kako hoćemo da izvršimo izvesnu socijalizaciju, upravo kako hoćemo da zavedemo socijalistički sistem upravljanja. Ovaj Predlog zakona o ukidanju postojećih rudarskih povlastica i prenosa u državno vlasništvo rudnog blaga jasno govori da mi hoćemo da imamo u vlasništvu samo rude, dok postrojenja na rudnicima ostaju i dalje vlasništvo preduzeća. Prema tome, otpadaju sve primedbe onih ljudi koji su nas napadali kako mi hoćemo da zavedemo socijalistički sistem upravljanja, upravo da smo ga već zaveli.

Ovaj zakonski predlog je tako jasan, tako precizan da mislim da ga pozdravljamo ne samo mi ovde nego da će ga, kad bude objavljen u novinama, pozdraviti i široke narodne mase i čitava naša domovina.

O zloupotrebama vlasnika govorio je naš drug Vujo Kosovac. Vidi se dokle su odlazili preduzetnici. Progresivni, napredni ljudi u staroj Jugoslaviji, s vremena na vreme, dizali su svoj glas protiv tih zloupotreba i protiv eksploataisanja radnika, ali je njihov glas ostajao glas vapajućeg u pustinji. Razume se, to nije ni čudo, jer su našom zemljom tada upravljali ljudi koji su vodili isključivo računa o svojim sebičnim interesima.

Tripko Žugić: Mi u našoj zemlji ne samo da smo gubili svoje rudno bogatstvo, nego je rdavim postupcima i nesavesnošću onih koji

su upravljali ovom zemljom naše rudno blago bilo umrtvljeno. Ja ću vam izneti samo jedan slučaj da vidite kako se radilo u našoj zemlji i kako je naš narod gubio zaradu i prihode od izvesnih rudnih blaga. U mome Srezu kolašinskom postoji rudnik koji je bio čuven u Srednjem veku. Okno toga rudnika nalazilo se u blizini dvora jedne mlade kraljice srpske. Tu i danas postoji bašta i jezero. Još 1919 godine jedna velika jugoslovenska grupa, sa kapitalom od 800 miliona dinara, prijavila se da bi se taj rudnik stavio u pokret, jer je u tom rudniku bilo zlata, bakra, cinka i drugih ruda. Ja sam lično, kao narodni poslanik 1919 godine, podneo izveštaj toga društva koji je napisao jedan od najboljih stručnjaka iz bivše Austro-Ugarske Monarhije i tražio da se taj rudnik otvori pod sledećim uslovom: da uvek u tom rudniku radi 10.000 radnika koji će biti iz najbliže okoline i iz Jugoslavije, da to društvo izgradi železnicu i da ta železnica postane svojina države, samo da društvo ima pravo da prenosí rudu. Medutim, šta biva? Ja sam taj akt podneo lično tadašnjem predsedniku vlade. Molba je bila odbijena. Tako je taj rudnik ostao mrtav a blago zakopano.

Ja ovaj zakonski predlog pozdravljam.

Predsednik: Pošto se više niko ne javlja za reč u načelnoj diskusiji, možemo preći na glasanje. Ko je u načelu za ovaj zakonski predlog, neka digno ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Predlog zakona o ukidanju rudarskih povlastica i o prelasku u državno vlasništvo celokupnog rudnog blaga na području DFJ primljen je jednoglasno u načelu.

Prelazimo na pretres u pojedinostima. Molim druga Simića, pošto se on dobrovoljno ponudio, da čita naslov i član po član ovog zakona.

Vladimir Simić (čita):

PREDLOG

ZAKONA O UKIDANJU POSTOJEĆIH RUDARSKIH POVLASTICA I PRELASKU U DRŽAVNO VLASNIŠTVO CELOKUPNOG RUDNOG BLAGA NA PODRUČJU DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Član 1

Stupanjem na snagu ovog zakona prestaju važiti, ukoliko već nisu ugašena po postojećim propisima:

a) sva rudarska istražna prava (prosta i isključiva prava istraživanja, samorovi, protoslijedi i zaštitna polja), i

b) sve rudarske povlastice (koncesije) za eksploataciju ruda i kopova bez obzira da li se one aktivno iskorišćuju za proizvodnju ili ne.

Predsednik: Ima li primedaba? (Nema). Naslov i član 1 jednoglasno su primljeni. Idemo dalje.

Vladimir Simić (čita):

Član 2

Sve rudarske povlastice (koncesije) koje se na dan stupanja na snagu ovog zakona aktivno iskorišćuju za rudarsku proizvodnju imaju se i dalje iskorišćavati.

Naknadnim propisima i pregovorima s vlasnicima rudarskih postrojenja riješit će se pitanje otkupa ovih postrojenja od strane države ili sklapanje novih ugovora.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 2 je usvojen. Prelazimo na član 3.

Vladimir Simić (čita):

Član 3

Danom stupanja na snagu ovog zakona prelaze u državno vlasništvo sva rudna blaga na području Demokratske federativne Jugoslavije.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 3 jednoglasno je usvojen. Možemo dalje.

Vladimir Simić (čita):

Član 4

Ovlašćuje se Ministar rudarstva da donese potrebne propise za izvršenje ovog zakona.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 4 je usvojen. Prelazimo na član 5.

Vladimir Simić (čita):

Član 5

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu«.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Član 5 je usvojen.

Ovim je završen pretres i glasanje u pojedinostima. Stavljam zakonski predlog na glasanje u celini. Prima li se? (Prima). Ima li protiv? (Nema). Objavljujem da je Predlog zakona o ukidanju rudarskih povlastica i o prelasku u državno vlasništvo celokupnog rudnog blaga na području DFJ jednoglasno usvojen i u celini.

Za izvestioca u plenumu predlažem druga Vuja Kosovca. (Prima se!).

Kad izveštaj bude gotov, dostavićemo ga Predsedništvu Privremene narodne skupštine da ga iznese na dnevni red plenuma.

Smatram da možemo zaključiti današnju sednicu.

Narednu sednicu zakazujem za sutra, u petak 17 avgusta u 10 časova.

(Sednica je zaključena u 12,30 časova).

8 СЕДНИЦА

(17 августа 1945)

Почетак у 9,20 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Привремене народне скупштине **Моша Пијаде**.

Присутни чланови: Владимир Симић, Јосип Рус, Триша Кацлеровић, Дане Шкарица, Иван Рехоровић, Јерко Златарић, Јоза Миливојевић, Перо Крстајић, Милош Царевић, др Хинко Кризман, др Бранко Чубриловић, др Макс Шнудерл, др Драгољуб Јовановић, Еламинонд Попандонов, др Синиша Станковић, Петар Пирузе, Јефто Павић, Шиме Бален, Вујо Косовац, Ђуро Тиљак, Нада Сремец, Сава Медан, Иван Божичевић, Светозар Крстић, Лајчо Јарамазовић, Милоје Милојевић, Кемал Аголи, Методија Андонов-Ченто, Петар Станте, Душан Кведер, Милош Рашовић, Панто Малишић, Крсто Филиповић, Симо Ераковић, др Јоже Вилфан, Макс Крмељ, Франце Лубеј, др Метод Микуж, Радмило Стојиљковић, Савко Дуканац, Тришко Жугић.

Претседник: Отварам VIII седницу и саопштавам да је на дневном реду читање записника прошле седнице и претрес Предлога закона о одузимању држављанства официрима и подофицирима бивше југословенске војске, који неће да се врате у отаџбину и припадницима војних формација који су служили окупатору и одбегли у иностранство.

Молим секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Рато Дугоњић чита записник седнице од 16 августа.

Претседник: Има ли примедба? (Нема). Записник је оверен.

Пре преласка на другу тачку дневног реда, саопштавам писмо Министра финансија. (Ч и т а):

ДЕМОКРАТСКА ФЕДЕРАТИВНА ЈУГОСЛАВИЈА

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

Каб. Бр. 156

16 августа 1945 год.

Београд

ПРИВРЕМЕНОЈ НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд

У прилогу се достављају пројекти:

1) Закона о буџету Демократске Федеративне Југославије са образложењем;

- 2) Закона о располагању државним приходима са образложењем;
- 3) Закона о таксама са образложењем;
- 4) Закона о уређењу и деловању кредитног система са образложењем;
- 5) Закона о регулисању платног промета са иностранством са образложењем;

6) Закона о Државном осигуравајућем заводу и о ликвидацији постојећих осигуравајућих предузећа,

с молбом да се узму у претрес од стране Законодавног одбора Привремене народне скупштине Демократске федеративне Југославије.

Пошто је увођење ових закона у живот скопчано са трајнијим припремама, молит се за хитност поступка, у смислу чл. 16 Пословника од 8 августа 1945 године, како би органи државних власти могли извршити све претходне радње да би поменути закони благовремено могли ступити на снагу.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Министар финансија
Сретен Жујовић, с. р.

Све ове законске предлоге и пропратно писмо доставило је Законодавном одбору Претседништво Привремене народне скупштине на надлежни законски поступак у смислу пословника.

Ове законске предлоге ставићемо на дневни ред идућих седница нашег Одбора.

Пошто од стране Министарства унутрашњих послова нико није дошао да би давао евентуална објашњења, предлажем да се одмах пређе на дискусију у начелу о Предлогу закона о одузимању држављанства официрима и подофицирима бивше југословенске војске који неће да се врате у отаџбину и припадницима војних формација који су служили окупатору и одбегли у иностранство.

Дајем реч првом пријављеном говорнику народном посланику др Бранку Чубриловићу.

Др Бранко Чубриловић: Другови, овај Предлог закона о одузимању држављанства официрима и подофицирима бивше југословенске војске који неће да се врате у отаџбину и припадницима војних формација који су служили окупатору и одбегли у иностранство један је од доста важних предлога који ми данас треба да претресемо. Он има по мом резонувању два своја тумачења: национално и национално-морално значење.

Национално значење има из разлога што официри и подофицири бивше југословенске војске, који су остали ван земље, иако су имали

могућности да се у земљу врате и положи рачуна народу, ипак то нису хтели да учине. Кад промотримо бившу југословенску војску, ми ћемо у њој наћи кадрове народа који је увек био добар. А кад промотримо њено руководство, ми ћемо наћи кадрове нижих и кадрове виших официра. Они нижи у основи су добри и о њима не треба говорити. А за више официре, ми, који смо били у народу, знамо да су углавном били рђави. За то има много доказа. Раније, у старој Југославији гласало се за буџет Министарства војске и морнарице и за војне потребе увек одушевљено и скоро увек стојећи, акламацијом, без разлике на припадност појединим политичким групама. За ово одушевљење и поверење руководство војске у старој Југославији имало је да захвали само томе што је војска, она стара народна војска, од Кумановске Србије у ослободилачким ратовима до 1918 године, била заиста честита и добра. Тај њен капитал је био унет и у новостворену Југославију, али је ту био врло брзо изигран.

Сви државни удари, од 1929 па до 1941 године, били су у рукама виших кадрова официрских. Све такозване војне неспреме и капитулације, и моралне и фактичне, њихово су дело. За то има примера. Један је и овај. Капитулацију наше војске у години 1941 нису одлучили ни народ ни ондашњи режими, него само петорица или шесторица високих генерала под вођством генерала Калафатовића. Кад је настао 27 март 1941 године, ја сам из разговора са официрима чуо да су у једној соби били затворени они који су били за пакт и кад су били пребројани њих је било више него оних противу пакта. Та Југославија под вођством браће Недића и разних Варјачића, положила је оружје без питања народа и то војска која је имала све предуслове да се бори противу окупатора. И није им то било довољно, него су и у само доба рата, када је створен Народноослободилачки локрет, устали противу народа, стали су уз белу гарду и друге непријатеље нашег народа. И у заробљеничким логорима знамо да је било акције против оних својих другова сапаћеника, који су се и између жица били определили за борбу против окупатора и њихових помагача и ти људи који су у логорима симпатисали Народноослободилачку борбу платили су то добрим делом својим главама. Па и они, који су били у емиграцији, скупили су око себе реакцију тако да су официрске вође држале у својим рукама и владу Слободана Јовановића. То вођство војске, то више вођство војске, и пре 1940 године и за време устанка, као и у заробљеништву било је по свој прилици фашистичко и профашистичко. То војно вођство није се држало традиција свога народа да брани своју земљу. Зато ја из свих тих разлога држим да је овај законски предлог у начелу национално оправдан и исправан и мислим да га треба у начелу усвојити.

Претседник: Има реч др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић: Другови и господо, ми расправљамо врло деликатну материју и ја сматрам да овом врло малом закону треба по-

светити велику пажњу. Овде је реч о емигрантима, официрима и подофицирима бивше југословенске војске који неће да се врате у отаџбину и припадницима војних формација који су служили окупатору и одбегли у иностранство.

Другови, сам појам емиграције је тешка ствар. Мало је примера у историји да је један емигрант остао веран своје народу. Ништа није теже него сачувати исправан став према своје народу док је човек у емиграцији. То је најтеже искушење које може да задеси политичара и јавног радника.

Ја сам, другови, казао да у историји има врло малени број емиграната који су остали верни народу. Један редак, можда једини пример тоталне верности своје народу јесте пример Лењина. Он је успео да за време свог боравка у иностранству, кроз 25 година, ипак дише заједно са народом и да се у најкритичнијим моментима историје свога народа нађе са њим на истом терену и да има исти осећај као и цео његов народ.

Емиграција је по себи једна фатална ствар. Сматрало се увек као боље бити на робији 20 година, него неколико година у емиграцији. Слободан Јовановић, при уласку у авион у Никшићу, казао је да је то за њега најнесрећнији дан у животу и тада је плакао као мало дете. Ја верујем у то осећање професора Јовановића, зато што је професор Јовановић знао како је тешко бити у емиграцији. Ја не дискутујем овде да ли је професор Јовановић добро радио или није, него само констатујем да је један човек његове ерудиције могао бити свестан колико га тешко искушење чека у емиграцији. Утолико је тежи случај кад се у емиграцији нађу официри, нарочито активни официри, професионалци, то јест они који хоће да војују по сваку цену и против свакога, против свога оца, против брата или народа. И заиста, кад се ово има у виду, онда ми имамо пуно разлога да зебемо од тих људи, који могу да направе највећу глупост, нарочито кад су то официри који су научили да ратују и да буду високе вође и шефови, а наједанпут се нађу у иностранству у цивилу и не значе ништа, ма да желе да играју улогу. Нико није у већем искушењу од оних у емиграцији који се могу подати разним утицајима. Зато морамо посветити озбиљну пажњу материји овог законског предлога, јер је она утолико важнија што се ту ради о томе да се од једног човека начини емигрант, без домовине, не само у кратком периоду времена, него може бити и за цео живот.

Јучерашњи закон сматра се либералним, напредним, широким и хуманим. Такав исти треба да буде и овај данас. Он треба да буде врло оштар за оне који су драговољни емигранти, који су злонамерни, али овај закон треба исто тако да буде пун пажње за оне који су случајни емигранти, који су се случајно нашли у иностранству и они не треба да буду стављени у положај да буду непријатељи своје државе. Ту се, дакле, мора правити разлика када се говори о одузимању држављанства. Мора се чинити разлика између оних који су драговољни и злонамерни

емигранти и оних који су се случајно нашли у иностранству, било по некој својој грешки или туђој.

Другови, домовина је велика ствар. То је већа идеја него нација и мени је било пријатно да видим да су земља и земаљско држављанство у јучерашњем закону дошли до изражаја у тој мери, јер је земља више домовина него држава. И сада када приступамо решавању овог деликатног питања, ја скрећем пажњу на то да би требало у овај законски предлог унети извесне измене, нарочито у првом делу члана 1, где се даје могућност свима који нису злонамерно емигрирали, нарочито онима који не припадају активної војсци него су резервни официри, да се изјасне и то не одмах него у једном року и не на граници наше домовине, него код наших органа за репатрирање који се налазе у иностранству. На тај начин би се држављанство одузело тек онда када се њима даје могућност да се јасно и недвосмислено изјасне да ли хоће или неће да се врате у земљу. Уколико се тражи да будемо обазривији према онима, који су силом околности доведени у такву ситуацију било посебним приликама у логору, или као интернирци, било да су болесни, или да су тамо ожењени. Њима треба дати могућност да се одреде у остављеном року. А нашим органима у иностранству треба нарочито дати инструкције да прецизно постављају питања да ли неко хоће да се врати у домовину или неће.

Што се тиче другог става овог члана 1, ту мислим да не треба много расправљати, јер људи који су са непријатељском војском отишли из земље и борили се против наше војске, они су сами одлучили о својој судбини и према њима не треба имати обзира, осим према онима који су силом одведени и који то докажу.

Претседник: Има реч др Кризман.

Др Хинко Кризман: Ја не треба да кажем ниједну ријеч да сам за то да се примијене најстроже мјере против сваког оног ко се огријешно. Ја примам овај законски приједлог у начелу. Али хоћу да кажем само неке напомене.

Кад год се доносе генералне мјере, које погађају све ђутуре, онда би било опортуно и праведно да се ти постави и један рок. То би било опортуно и праведно зато што нису сви злонамјерни они који су остали вани. Они су тамо остали заједно у оном општем џумбусу када су прогјерани Нијемци. Ја то кажем зато што су ми причали очевидни како је то било кад су наши заробљеници (официри) дошли на границу и како је то тамо свршено да су неки прешли границу и дошли у отаџбину, а да су неки остали крај саме границе. По том причању очевидана тамо није било реда, него је било више вице, џумбуса и пријегњи. Зато би било добро да се тим људима остави и постави једна граница од мјесец или два мјесеца дана рока да се изјасне и послуже правом да дођу натраг у своју земљу, да пољубе тло своје домовине и да одговарају пред законом за оно што су учинили. Ја не знам да ли је овај моменат

већ био у дискусији, али ако није ја бих молио да се Влада позабави и питањем рока за изјашњење.

Претседник: То питање рока ми ћемо лако да уредимо. Није потребно да се на то обрати нарочита пажња Влади. У овој другој алинеји члана 1 није предвиђен рок за изјашњење о повратку за оне припаднике разних противнародних војничких формација који су били у служби окупатора, као тзв. југословенска војска у отаџбини — четници, усташе, српска државна стража, домобрани итд., који су се са територије Југославије повукли и све до границе се заједно с непријатељем борили против Југословенске армије и наших савезника и који се сада налазе у иностранству. Свакако да међу онима који су учествовали у квислиншким редовима има и таквих који нису урадили никакве злочине да би морали бити суђени. Ми смо амнестирали оне који су се раније против нас борили. Ми смо то опростили. Не опрашта се само оним људима који су натоварили на себе убиства, пљачке, силовања и друга зла дела. Према томе, ми ћемо овде лако да формулишемо потребну допуну о року и пружити могућност за изјашњење свих оних који желе да се у отаџбину врате. Јер, ако они желе да се врате, онда значи да су спремни да одговарају пред нашим властима. Дакле, они имају да даду изјаву да желе да се врате и да се ставе на расположење нашим властима за репатрирање. То ће се лако уредити.

Реч има друг Владимир Симић.

Владимир Симић: Другови и господо народни посланици, с обзиром на чињеницу да сам био у Италији, Немачкој, Швајцарској и на другим местима, хоћу да кажем неколико речи у погледу овога рока за изјашњење. Како се види, сви се у томе слажу. Има један одређени моменат кад један интернирани односно заробљени официр дође у положај да каже: ја хоћу, или нећу да идем. Тај моменат за заробљене официре и подофицире још није свуда наступио. На американској зони тај је моменат наступио и тамо се то обавља. Синоћ је стигла једна група заробљеника. То је, може бити, последња, или ће можда ових дана из те зоне доћи само још једна група. Американци су обавили репатрирање из њихове зоне и уколико је неко одбио да се врати односно да у своју земљу иде, они су га одвели под стражом на одређено место. У енглеској зони биће исто тако, а у Француској тај моменат још није наступио. Према томе, сасвим је оправдана претпоставка да у првим моментима апсолутно није било везе са земљом и да је због тога било могућности за ширење сваковрсних вести међу интернираним официрима, подофицирима и војницима, пошто ти заробљени наши официри и војници нису дошли у положај да доносе правилне оцене и да се одлучују. Оно прво одвајање, колико ми је познато, извршено је под психозом која је тамо била створена. Била су врло моћна средства којима су располагали они који су на наше заробљенике противнародно

угицали. Та средства су била и новчана. Ја знам, и позитивно тврдим, да су та новчана средства била моћнија, него новчана средства којима располажу наша дипломатска и војна претставништва. Тамо има много људи, који су терорисани од појединих мањих група. Према проценту који је мени лично познат, могу слободно да изјавим да је 90% наших заробљеника и интернираца безусловно спремно да сваког момента пође у домовину, чим се за то створе могућности. Ради се, дакле, о томе да има један одређени број људи, који дејствује код наших заробљеника у ненародном правцу и који су успели да тај њихов мали круг прошире путем лажне пропаганде, служећи се свим средствима. А та средства могу да делују у оним моментима када човек нема могућности да се тачно обавести ни о томе да ли је његова породица у животу или није. Чињеница је да је свако обавештење о породицама за све заробљене официре, подофицире и војнике престало од првог дана месеца августа прошле године. Од тога дана нико није знао о својим ништа. Било је обавештења појединачних преко радија или преко Црвеног крста, али је то за један мали број. Сада је, међутим, омогућен телеграфски саобраћај на простору Швајцарске и Немачке, док су раније били наши људи савршено необавештени и о породици и о домовини; били су изложени тешкој пропаганди.

Пошто постоји опште расположење да што већи број наших заробљеника дође и да буде што мање емиграната, онда је овај предлог за остављање једног рока добро замишљен. Када се буде објавило репатрирање и за остале зоне, онда ће нашим дипломатским и војним делегатима посао бити много лакши. Данас су наша претставништва у Паризу и Берну огромна надлештва. У Паризу постоји велико струјање нашег света и толики су послови да у истини апсорбују сву снагу. У једном месту има 2.000 наше деце и ја сам дошао овде са писмом нашег просветног делегата који је молио Министра просвете Савезне владе да им се пошаљу словеначки, српски и хрватски буквари за ову децу. Тамо има и организованих болница. Када се има на уму да је тамо било 132.000 подофицира и војника и кад томе додате још 300—340.000 цивилних лица, онда значи да тамо има око 400.000 наших људи, нарочито Словенаца, који су тамо посебно депортовани. И када се у првом члану овог законског предлога каже „заробљени или интернирани активни или резервни официри и подофицири“, онда је то врло добро, јер тамо има стварно и интернираних официра, јер нису сви заробљени.

С друге стране, имате тамо и официра, који су били накнадно интернирани, таквих којима је делимично признат војнички статус, а делимично им није признат и били су интернирани у Италији. Стога, по мом мишљењу, треба оставити могућност тим људима да се у једном одређеном року јаве и искажу своју приправност за повраћај. Ја мислим да онај који је болестан није добровољно остао и не би шкодило ако би се то и казало, јер таквих случајева има доста. Многи још леже

као тешки болесници било у Лезену било у Давосу или у неким другим местима у околини Париза.

Што се тиче рока, ја мислим да рок од три месеца не би био велики.

Претседник: Има реч друг Малишић.

Панта Малишић: Ја мислим да овај рок не треба дати оним официрима којима смо ми давали могућност да у Народноослободилачкој борби активно сарађују, или политички, или морално, а они су ипак преко свега тога прешли, побегли и борили се против нас у току Народноослободилачке борбе, а затим и с непријатељем заједно против Југословенске армије.

Претседник: За реч се јавља друг Царевић. Изволите.

Милош Царевић: Другови, ја се осећам обавезним да као бивши заробљеник, који се скоро вратио из Немачке, потврдим све оно што је друг Симић овде изнео и да пледирам за то да се при доношењу овог закона имају сви обзир с погледом на ситуацију у којој су се ослобођени заробљеници налазили. Кад кажем „ослобођени заробљеници“, онда не мислим на то да се ти заробљеници налазе као слободни грађани. Нажалост, има наших савезника и извесних савезничких команди, које су уствари само промениле стражаре и наши људи се и тамо и данас налазе као заробљеници. Они нису у могућности да изразе своју вољу и да по својој вољи учине нешто да би дошли у домовину. Има наших врло добрих другова, који су се били определили за Народноослободилачки покрет још од првих дана 1941 године и они и данас још увек вапију да се врате у отаџбину, а отаџбина треба да се постара за то и да их доведе у крило свога народа. Све то говори да ми морамо бити опрезни у томе кога треба да погоди оваква једна заиста тешка казна, казна која треба заувек да пресече ону најважнију нит која заробљеника везује са земљом и народом.

Овде је потпуна сагласност за установљење једног рока за изјашњење. А све те појединачне чињенице диктирају да невини не би требало да страдају, него да закон треба да погоди само оне који свесно и намерно остају ван отаџбине. Несумњиво да је у заробљеничким логорима, као што је било и у целом свету, имало фашистичких и антифашистичких елемената. Несумњиво је и то да је у нашим логорима било издајника и слугу окупатора. Али ја могу исто тако да потврдим, кад је реч о заробљеничким логорима, да је круг тих издајника врло мали, да је круг тих дешператера врло мали и да они ни пре тога у отаџбини нису никад били патриоте, нити су били људи који су за отаџбину осећали као њени синови. Разуме се, они чине све да тај свој круг повећају лажним клеветима и лажном пропагандом, која је организована не само од њих, него је организована и са других страна. Њима стоје моћна средства на располагању и они чине све да повећају тај свој круг да би на тај начин и своју ситуацију у неку руку олакшали

генералисањем, да би себе као личне кривце сакрили и да би велики број свога друштва утопили.

Због тога ја сматрам да се овде у овом законском предлогу мора изрично напоменути и ставити, да се мора пружити могућност за накнадно оправдање сваком оном који и по истеку рока докаже да је из оправданих узрока или независно од своје воље и даље остао у иностранству, те да се последице овог закона са њега скину.

Претседник: Има реч друг Ченто.

Методија Андонов-Ченто: Ја сам хтео да поставим само једно питање. Овде се говори у овом члану 1 о заробљеним или интернираним активним или резервним официрима и подофицирима бивше југословенске војске, а ништа се не каже о војницима. Да ли ми уопште немамо војника у том смислу? (Глас: То је случајно).

Претседник: Није случајно, јер друкчије се третирају војници, а друкчије официри и подофицири. Има реч друг Продановић.

Драгољуб Продановић: Да би се објективно и савесно могао да процени овај предлог закона, хоћу да изнесем неколико чињеница којима смо били само очевидци. Кад смо били ослобођени, питало се по каквој линији ко одговара. То је поколебало људе и они су почели да верују у оно што је пропаганда почела да износи. А најтежи моменат је био онда када је почела да прави спискове људи власт која нас је ослободила и кад је тражила изјашњење који жели да иду а који желе да остану. На граници наше земље генерал Брашић, који је познат по својим неделима, изнео је заставу Југославије и људима претстављао стање у нашој земљи тако страшно да је фактично неулућен човек, па чак и они који за све време живота у логору нису ниједну рђаву реч проговорили почели су да стрепе и да размишљају. И ја верујем да међу овим људима, који чекају на повраћај, има још стрепње и да маса њих и сада не зна како тачно стоје ствари у нашој земљи. Наша власт није успела да дође у додир са тим људима и да им претстави право стање у нашој земљи. Можда би било добро да се у том погледу нешто учини. Треба тим нашим људима приказати право стање ствари. Штета би била да судбину великих злочинаца поделе и људи који имају врло малу или никакву кривицу.

Претседник: Друг Пирузе има предлог.

Петар Пирузе: Ми смо Македонци доста осетили на својим леђима емиграцију. Од године 1918 до 1941 године емигранти из Македоније, удружени са ондашњим владајућим круговима у Бугарској, стално су наносили непријатности и изазивали трчања и јурњаве.

Ја бих овде предложио једну допуну, а то је, да се самом чињеницом губљења држављанства одузме и имовина. Јер, као што су други навели у својим излагањима, ти људи ће се удружити са иностра-

ном реакцијом и радити против наше земље. А жеља је овог законског предлога, како се то види из образложења, да се тим стварима једанпут учини крај. Ти елементи, и емигранти, наћи ће подршке у иностранству. И то је разумљиво кад су у питању њихови интереси. Зато ја предлажем ову допуну да се губитком држављанства губи и имовина, разумљиво само у њиховом делу од имовине, да се породици остави колико је потребно за егзистенцију. Толико сам имао да кажем.

Претседник: Друг др Шнудерл жели да говори. Изволите.

Др Макс Шнудерл: Дискусија се водила о тачки 1 овог законског предлога. Ја бих, међутим, имао неколико начелних примедба на тачку 2 предлога.

Другови, ми се морамо питати како је дошло до тога да су се формирале квислиншке формације. Ја ћу споменути само прилике у Словенији, које важе и за наше друге земље. Ми смо у Словенији имали „белу гарду“. За време Италијана добровољну фашистичку милицију, а за време Немаца домобранство. Милиција је образована 15 фебруара 1942 године у палати бискупа Рожмана. Ми о томе имамо документе. После слома, генерал Реснер је основао домобранство. Никаква акција није успела да ово разбије само зато што су на вођству увек била иста лица, исти идеолози, који су проносили лажне вести и прогнозе и давали садржину какву су хтели. Стога бисмо учинили велику неправду ако бисмо одузели држављанство само оним официрима и подофицирима који су се борили, а да истовремено не одуземо држављанство и оним идеолозима, потстрекачима, цивилним лицима. Због тога ја мислим да би овде требало додати нову тачку 3 и у истом члану 1 тако да она гласи: „Од дана ступања на снагу овог закона губе југословенско држављанство и она лица која су сарађивала са лицима у тачки 2, било као саучесници било као потстрекачи, а која су прешла у иностранство“. Ја мислим да не било право да држављанство изгуби један млади потпоручник због лажне пропаганде и утицаја свога бискупа, а да његов парох, који је био идеолог и са њим заједно побегао не изгуби држављанство.

Претседник: Има реч друг Кведер.

Душан Кведер: Сматрам за потребно да и ја кажем неколико речи поводом овог законског предлога. Кад је у питању војска, онда морају бити строжије и немилосрдније мере, него за друга лица. Ово нарочито важи за моменат када се наставља борба против реакције и када настављамо процес чишћења наше авлије од туђинских и непријатељских елемената.

Ја се слажем са мишљењем друга посланика др Драгољуба Јовановића, који је казао да је емиграција најтеже искушење за сваког оног који иде ван граница наше земље и наших народа. Не сматрам да би то уствари био разлог више који би могао да оправда све оно што

је већина радила у емиграцији у току ове четири ратне године. Ја знам за случајеве да су појединци били дуже времена у емиграцији, нарочито за време старе Југославије. Али знам да су емиграцији много, много допринели слободи наших народа и да су радили на томе да у сваком погледу користе борби наших народа; да су себе у емиграцији усавршавали и да су најзад ушли у саму борбу. Знам на другој страни, да су извесни официри и подофицири бивше југословенске војске чак и добровољно одлазили у заробљеништво, ма да смо их правовремено упозоравали, али се они нашем позиву нису одазвали и нису хтели да ступе у редове партизанских одреда, него су добровољно чекали да их италијанске власти одведу у заробљеништво било у Италију било у Немачку. Знам исто тако да су за време заробљеништва постојале многобројне форме активности и рада унутрашње акције. Велики број официра није урадио ни једно ни друго, него остаје у логорима, придружује се групама које су се бориле против Народноослободилачког покрета. А откако је дошло ослобођење и капитулација Немачке, прошло је већ више месеци. Они су се могли за то време одлучити да дођу овамо. Велики број официра одбио је да се врати у земљу. Ја стога сматрам за једино правилно и у интересу нове Југословенске армије, у интересу наше државе и наших народа да се такви официри и подофицири не само удаље од Југословенске армије, него да се удаље и од народне заједнице и сматрам, најзад, да би требало да се искључе из југословенског држављанства.

С друге стране, извесни људи због социјалних разлога нису имали могућности да се изјасне за повратак и да се врате у своју земљу. Зато се ја слажем с тим да се овде унесе једна тачка која ће дозволити повратак оним официрима који су стајали на страни народа у току овог четворогодишњег рата и онима који се нису ничим огрешили а који због терора власти које управљају логорима нису имали могућности да се врате. Њима треба дати могућност да се накнадно после доношења овог закона могу вратити у земљу.

Наша је војска дала широке могућности свима официрима и подофицирима да се поново уврсте у редове Југословенске армије, дала је широке могућности да могу опет радити као официри на положајима за које по својим квалификацијама одговарају. Наша војска и држава, у пракси и у свим законским одредбама, дале су толико широке могућности за те официре, па сматрам да нема разлога њиховој бојазни да се врате.

А за оне, који упркос свих тих могућности које су им се пружале и поред свих позива, за оне који ипак после толико месеци нису сматрали за потребно да се врате, за такве сматрам да је потребно да се искључе не само из Армије него и из наше државе и сматрам да би се наша Армија њиховим искључењем само ојачала и учврстила.

Претседник: Реч има друг Милош Рашовић.

Милош Рашовић: Другови народни посланици, после онакве срамотне априлске капитулације југословенске војске, капитулације тако рећи без иједне битке, ја сам веровао да ће официри те војске бити после рата подвргнути строгој одговорности, најстрожијој одговорности не само због онакве њихове радње, него и због будућности наше Армије. Сазнавши о држању тих официра у непријатељским логорима, ја сам веровао да ће бити још више разлога за њихову строжу одговорност. Међутим, изгледа да смо ми исувише великодушни према тим људима. Ми знамо већ и по законима бивше Југославије и по законима свих осталих земаља, сви официри и подофицири који падну у заробљеништво стављају се под оптужбу све дотле док не оправдају начин на који су допали ропства. А ми смо преко свега тога и преко свих тих чињеница прешли. Ми сада одузимамо држављанство оним људима, који су се држављанства сами одрекли самим тим што неће да се врате у земљу. Ми их не кажњавамо. Ово није казна, ово је предупређење и, према томе, ми не морамо имати много обзира према њима.

Ја се слажем с тим да се учини изузетак према оним заробљеницима, који су се у ропству добро држали и који нису били у стању да се врате и поред своје најбоље воље. За њих се може утврдити како су се држали у ропству и зашто нису дошли.

Мени се чини да је овај рок од три месеца дугачак за оне који су остали у иностранству добровољно да тамо раде против своје отаџбине. Одузимањем држављанства таквим људима, ми ћемо у многеме да им онемогућимо ненародни рад, јер ће многе државе према њима предузети друкчије мере, него кад би они у иностранству имали наше држављанство. А позната је ствар да емигранти у иностранству без свога држављанства тешко могу да раде ма у којој земљи.

Још једну ствар да кажем о људима који овде нису обухваћени, а који се налазе у иностранству, где су отишли својом вољом да раде противу земље а нису ни официри ни подофицири. И њих треба овде обухватити и на тај начин спречити све оне који желе у иностранству да раде противу своје отаџбине. Има људи који нису ни резервни официри ни подофицири, а отишли су из своје земље и тамо раде против своје земље. Њих не обухвата овај предлог закона о одузимању држављанства. Дакле, има овде извесних неједнакости у третирању политичких и војних лица. Ја сам стога за то да се овим законом обухвате и она друга лица која нису официри, а отишла су у иностранство да раде против своје земље.

Претседник: Има реч друг Епаминонд Попандонов.

Епаминонд Попандонов: Другови, кад сам добио овај законски предлог, ја сам имао у виду факат да се он односи на официре и подофицире, који се налазе у иностранству и који, будући да су били позвати да се врате, нису хтели да се врате. Према томе, таквим људима

није тешка казна одузимање држављанства. Они ће држављанство може бити лако добити у иностранству удружени са иностраном реакцијом. Али зато утолико пре треба тим људима одузети наше држављанство, јер ће они у иностранству удружени са тамошњом реакцијом бити највећи непријатељи наших народа. Зато се ја слажем са предлогом друга Пирузе, који предлаже да им се поред држављанства одузме и одговарајући део имовине, а остави само нешто за издржавање породице. Оним, пак, официрима и подофицирима, који нису имали могућности да се пријаве за повратак у земљу, треба створити могућност да то сада учине. А та могућност даје им се тиме што ће се овим законским предлогом одредити рок за њихово пријављивање или посланству, или војном претставништву, или на други начин. Зато се ја слажем у начелу са овим законским предлогом и гласаћу за њега.

Претседник: Изгледа да нема више говорника. Ја мислим да је прилично говорено. Дозволите сада мени да кажем неколико речи, јер сам нешто мало и ја сарађивао на овом пројекту.

Очигледно је да се читав Одбор изразио за овај законски предлог у начелу. Овај законски предлог не иде за тим да се велики број наших држављана лиши држављанства. Овај пројект иде за тим да погоди само злочинце, оне најгоре, оне стварне непријатеље наших народа и наше земље, који су се за све време трајања рата понашали и непријатељски држали према свом сопственом народу, који су били готови на свако служење окупаторима и који су и данас готови да за сребрњак послуже као најамничка војска. Такве треба да погоди овај закон.

Ни једног другог, који се ма из каквих разлога нашао у њиховом друштву, не треба овај закон да погоди. Таквима он напротив даје могућност да се врате у земљу. Ја мислим да је то овде изражено и од стране свих говорника.

Не ради се овде, другови, о политичкој емиграцији, него се ради о војсци, официрима и подофицирима и ради се о припадницима свих квислиншких формација. А кад кажем да се ради о припадницима, ту може да буде и понеки цивилни руководилац, али ипак везан за ту војничку формацију. О политичким емигрантима можемо ми други пут да разговарамо и ми ћемо о томе свакако разговарати, јер и њихов положај треба да буде једног дана регулисан. И регулисаће се. Али овде треба да се издвоје војна лица и треба да се извуче што већи број људи, који су из неких заблуда са њима отишли, а међутим воле своју земљу и хоће да се врате, хоће да покажу да могу постати корисни грађани. Ја због тога не бих прихватио ни предлог друга Шнудерла, а исто тако не слажем се ни са гледиштем друга Попандонова. По нашем закону губитак држављанства спада у најтеже казне. Та казна долази после робије, а пре смртне казне. То је после смртне казне најтежа казна. И стога сматрам да бисмо ми окрњили морални ефекат и патриотску садржину овога закона, ако бисмо створили и конфискацију имо-

вине поред губитка држављанства. Породица која је остала у земљи не би требало да има ма какве тешкоће због тога што у породици има таквог неваљалца. И само овако овај закон може да има пун ефекат и у нашим народима и пред читавим светом, јер сматрам да нема никога, који демократски мисли, а који може да стави примедбу на ово одузимање држављанства оним људима који су јасно казали да се отцепљују од свога народа и земље. Ово се питање сада расправља и са УНРРА-ом од које наши делегати траже да она престане са издавањем хране и помоћи тим бандама. Али њихове породице због тога не треба да трпе.

Мислим да смо овај законски предлог у начелу прихватили. Када будемо прешли на претрес у појединостима ја ћу покушати да на брзу руку формулишем нешто у смислу овога што смо овде говорили.

Прима ли се овај законски предлог у начелу? (Прима). Има ли ко п р о т и в? (Нема). Нико није против. Објављујем да је законски предлог примљен у начелу.

Прелазимо сада на специјалну дебату.

Др Драгољуб Јовановић: Како би било да дате један кратак одмор.

Претседник: Дозволите само још један тренутак. Ја сам мислио да предложим да члан 1 остане овакав какав је, а да се иза њега дода нов члан 2 који би гласио (ч и т а):

Члан 2

1) Неће изгубити држављанство она лица која у року од 2 месеца после званичне објаве да је репатрирање завршено у зони у којој се та лица налазе пред југословенским дипломатским или војним представништвима односно пред њиховим овлашћеним делегатима даду изјаву да су спремни да се врате у отаџбину и ставе се ради повратка на расположење нашим властима за репатријацију.

2) Лица, која услед болести, лежања у болници или удаљености или одвојености не буду у могућности да искористе предвиђени рок за давање изјава за повратак у земљу, могу и после тога рока то тражити наводећи доказе за оправдање задоцњења своје изјаве.“

Ето то би био мој предлог за члан 2 а у смислу оног што је истакнуто у начелној дискусији.

Дајем 10 минута одмора.

(После одмора)

Претседник: Продужавамо рад. Споразумели смо се да члан 1 остане исти и да гласи (ч и т а):

Члан 1

1) Сви од непријатеља заробљени или ингернирани активни или резервни официри и подофицири бивше Југословенске војске, који

одбију да се са осталим ослобођеним југословенским заробљеницима и интернирцима врате у отаџбину и добровољно остану изван отаџбине, губе југословенско држављанство од дана ступања на снагу овог Закона.

2) Сви припадници, као и политички руководиоци разних противнародних војничких формација које су биле у служби окупатора (тзв. Југословенске војске у отаџбини — четници, усташе, српске државне страже, домобрани итд.) који су се са територије Југославије повукли заједно с непријатељем, са којим су се до границе заједно борили против Југословенске армије и наших савезника, и који се сада налазе у иностранству, као и остали припадници тих формација, који су земљу раније напустили, губе југословенско држављанство.

Као што сте приметили, од старе редакције овог члана, каква је у нацрту била, отпадају на крају речи „од дана ступања на снагу овог закона“. Прима ли се члан 1? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

Сада долази као нов члан 2 у следећој редакцији (чита):

Члан 2

1) Неће изгубити југословенско држављанство она лица из члана 1 која се у року од два месеца после званичне објаве да је репатрирање завршено у зони у којој се та лица налазе пред југословенским дипломатским и војним претставништвима, односно пред њиховим овлашћеним делегатима даду изјаву да су спремни да се врате у отаџбину и ставе се ради повратка на расположење нашим властима за репатријацију.

2) Лица, која услед болести (лежања у болници), или удаљености, или одвојености, не буду у могућности да искористе предвиђени рок за давање изјаве за повратак у земљу, могу и после тога рока то тражити наводећи доказе за оправдање задоцњења своје изјаве.

Као што видите, лица на која се односи овај нови члан су теоретски изгубила држављанство, али чим се оправдају држављанством се враћа и они се могу вратити у земљу. А чим се врате, они, дакле, нису изгубили држављанство.

То би био нов члан 2. Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

За њиме би дошао као нов члан 3 (чита):

Члан 3

Наша дипломатска и војна претставништва... (Др Макс Шиндерл: Ја бих казао у иностранству, јер има наших претставништва у Норвешкој, Швајцарској итд.). Добро. Поново ћу прочитати са овом допуном (чита):

Члан 3

Наша дипломатска претставништва у иностранству обавезна су да свима лицима из члана 1 омогуће да у одређеном року даду своје

изјаве о спремности за повратак у земљу. Њихова је дужност да лица, која даду такве изјаве, издвоје у посебна сабиралишта одакле ће им се омогућити што бржи повратак.

То би био члан 3. Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Идемо даље. Пошто смо усвојили два нова члана овај првобитни члан 2 постаје члан 4 и гласио би овако (ч и т а):

Члан 4

Губитак држављанства према члану 1 као и повратак у земљу не спречава подизање оптужбе против наведених лица за друге злочине против отаџбине уколико су их починили.

Има ли примедба? (Нема). Гласаћемо о новом члану 4. Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

Сада је на реду члан 5. То је уствари члан 3 предлога. Стари члан 4 постаје члан 6.

Др Шнудерл има неки предлог. Изволите.

Др **Макс Шнудерл**: Ја мислим да би требало у другој алинеји члана 1 додати и речи: „Као и саучесници и потстрекачи“.

Претседник: Ја мислим да се под овом речју „припадници“ сматра свако лице које је директно везано са тим војничким формацијама било да је то цивилно лице или да није цивилно. Живко Топаловић је, на пример, припадник, јер је члан Централног комитета. То не можемо одвојити једно од другог. Али ако хоћете, можемо казати: „као и политички руководиоци“.

Перо Крстајић: Поводом друге алинеје хтио бих да питам да ли се ту подразумевају и они официри који су бјежали, односно били у Лондону или Каиру и чији је рад исто тако био на четничкој линији. Да ли се под изразом „југословенске војске у отаџбини“ подразумевају и они који су били изван отаџбине.

Претседник: Ви имате ту и ово: „као и остали који су земљу раније напустили“. А ми знамо да су они тамо дошли са пасошима гестаповаца. Ја немам ништа против тога да се у другом ставу члана, после речи „сви припадници“, уметну речи: „као и политички руководиоци“.

Да ли се прима члан 1 са овом изменом? (Прима).

Да нема ко какву примедбу на члан 2, кад смо се већ вратили поново на почетак?

Петар Пирузе: Ако су нека лица болесна и не могу да се пријаве, шта ће бити с њима. То се тиче друге алинеје члана 2.

Претседник: Може да се деси да је неко зашао негде у Северној Норвешкој и да се нашао у таквој ситуацији да о овим прописима ништа не зна. Зато ће се тражити да кад се буде јавио оправда задоцњење пријаве.

Петар Пирузе: Може да буде и шпекулација, па би зато требало одредити рок.

Милош Царевих: Око 30 другова јавили су се у Померанији добровољно као санитетско особље за 7.000 руских рањеника и они су сада ко зна где отишли, можда за Сибир. Њима је тамо сигурно добро и једног дана ће се појавити на вратима отаџбине. Можда су добровољно отишли на Источни фронт.

Др Драгољуб Јованових: У другој алинеји члана 2 речено је код повратка у земљу, да се и после тога може тражити повратак у земљу наводећи доказе због чега се изјава даје са задошћењем.

Претседник: Тачно. Ми смо већ раније примили члан 2. Има ли још каквих примедба на члан 3? (Нема).

А на члан 4? (Нема). Прелазимо на члан 5, који гласи (чит а):

Члан 5

Савезни Министар унутрашњих послова извршиће овај закон у споразуму са Министром народне одбране.

Ја сам овде додао „у споразуму са Министром народне одбране“ јер је потребно пошто се овде углавном ради о војним лицима.

Прима ли се члан 5 како је прочитан? (Прима). Објављујем да је члан 5 примљен са допуном коју сам прочитао.

Прелазимо на члан 6 по новој нумерацији. Он гласи (чит а):

Члан 6

Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Прима ли се члан 6? (Прима). Објављујем да је примљен.

Сада треба да пређемо на гласање у целини. Сматрате ли да је потребно да гласамо поменце или акламацијом?

Савко Дуканац: Ја се уздржавам од гласања.

Претседник: Имате ли писмену мотивацију за то? (Савко Дуканац: Немам). Молим да се констатује да се члан одбора Савко Дуканац уздржао од гласања без мотивације. Ипак је то чудновато да се не узима учешће ни у начелној ни у појединачној дискусији. Пошто не гласамо акламацијом, морамо вршити прозивку.

Секретар врши прозивку.

(После прозивке)

Претседник: Гласало је укупно 40 чланова Одбора, од којих 38 за, а 2 су се уздржала од гласања. Према томе, овај законски предлог је и коначно усвојен.

Др Драгољуб Јовановић: С обзиром да овај закон треба да има велико психолошко дејство, ја бих желео да се скрене пажња новинарима да по могућству донесу закон онако како смо га ми предложили и у целини примили.

Претседник: За известиоца предложио бих друга Симишу Станковића. (Г л а с о в и : Прима се). Добро.

Другови, ви сте примили умножени Предлог закона о службеницима грађанског реда. (Видети прилог на крају књиге). Ми га не можемо сада ставити на дневни ред, али по нашем пословнику можемо да образујемо комисију, један пододбор, који ће простудирати законски предлог и који ће поднети извештај. У тај одбор може ући 7 до 11 лица. Предложио бих да уђу: Владимир Симић, др Симиша Станковић, др Драгољуб Јовановић, Милош Царевих, Душан Кведер, Франце Лубеј, др Макс Шнудерл, др Хинко Кризман и Петар Пирузе. Прима ли се овај предлог? (Прима).

Др Драгољуб Јовановић: С тим да и подносилац закона буде присутан.

Претседник: Јесте, треба тражити. У штампи имамо више закона и они ће до сутра ујутро бити готови. Један штампани закон имамо готов и њега ћемо поделити. То је Предлог закона о кажњавању злочина и престапа. Можемо њега ставити на дневни ред сутра пре подне. Само вам могу рећи да су у министарском комитету предложене неке мале измене које ћу ја сутра саопштити приликом читања.

Др Драгољуб Јовановић: Поводом закона о чиновницима ја предлажем да у пододбор уђу и другови Косовац и Стојановић тако да буде 11 чланова.

Претседник: Добро, нека уђу Косовац и Стојановић и онда ћемо имати 11 чланова. Уосталом, ако има међу вама кога који се осећа нарочито заинтересованим може и он да уђе. Ова би комисија могла да ради или поподне, или сутра у 9 сати. (Г л а с о в и : Имамо конференције у Београду). Онда значи да бисмо ми могли да радимо у Законодавном одбору тек у понедељак.

Др Симиша Станковић: Молим другове који су изабрани у пододбор за чиновнички закон да дођу сутра у 9 часова у ову салу.

(Седница је закључена у 13 часова).

9 SEDNICA

(21 avgusta 1945)

Početak u 9,30 časova.

Pretsedavao Predsednik Zakonodavnog odbora Privremene narodne skupštine **Moša Pijade**.

Prisutni: Vladimir Simić, Josip Rus, Metodija Andonov-Čento, dr Hinko Krizman, dr Branko Čubrilović, dr Dragoljub Jovanović, Simo Eraković, Vujo Kosovac, Ivan Rehorović, Dušan Kveder, Joza Milivojević, Petar Stante, Svetozar Krstić, Miloš Rašović, dr Siniša Stanković, Krsto Filipović, Savo Medan, France Lubej, Panto Mališić, Miha Marinko, Epaminond Popandonov, Dragoljub Prodanović, Josip Cazi, Maks Krmelj, dr Maks Šnuderl, Nada Sremec, Petar Piruze, Lajčo Jaramazović, dr Jože Vilfan, dr Metod Mikuž, Jerko Zlatarić, Radmiło Ž. Stojilković, dr Dragić Joksimović;

Ministar unutrašnjih poslova Savezne Vlade Vlada Zečević.

Pretsenik: Otvaram sednicu. Molim sekretara druga Dugonjića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Rato Dugonjić čita zapisnik sednice od 17 avgusta.

Pretsednik: Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Zapisnik se overava.

Pre prelaska na dnevni red imam da učinim sledeća saopštenja:

Klub poslanika Demokratske stranke delegirao je u Zakonodavni odbor umesto Ilije Stojanovića i Savka Dukanca, narodnih poslanika, za članove Zakonodavnog odbora Radmila Stojilkovića i dr Dragića Joksimovića.

Zakonodavni odbor primio je od Potpredsednika Vlade i Ministra za Konstituantu Edvarda Kardelja pismo kojim se predlažu u vidu amandmana izvesne izmene u Predlogu zakona o ukidanju postojećih rudarskih povlastica i o prelasku u državno vlasništvo celokupnog rudnog blaga na području Demokratske federativne Jugoslavije. Ove amandmane stavićemo na dnevni red kad odbor o tome odluči.

Isto tako, Potpredsednik Vlade Edvard Kardelj dostavio je i amandmane na Predlog zakona o izboru narodnih poslanika za Ustavotvornu

skupštinu. I ove amandmane stavićemo na dnevni red kad se bude raspravljalo o ovom zakonskom projektu.

Sem toga, Zakonodavni odbor primio je primedbe od Zakonodavnog saveta Vlade DFJ na Predlog zakona o štampi.

Narodni poslanik dr Dragić Joksimović uputio je pismo Zakonodavnom odboru u kome predlaže izvesne izmene i dopune u Predlogu zakona o uredenju vojnih sudova. Ovo pitanje biće stavljeno na dnevni red kad se o ovom zakonskom projektu bude raspravljalo.

Glavni odbor Jedinštenih radničkih sindikata Jugoslavije dostavio je Predlog za izmenu i dopunu Zakona o radničkim poverenicima koji je objavljen u »Službenom listu DFJ« br. 54 od 31 jula o. g. Ovaj predlog staviće se na dnevni red pošto se prethodno pribavi mišljenje resornog ministra. Napominjem da su drugovi iz Glavnog odbora Sindikata izjavili da se sa ovim predlogom složio drug Andrija Hebrang kao Pretsednik Privrednog saveta Vlade DFJ i Ministar industrije.

Medutim, mi moramo saslušati i mišljenje resornog ministra, tj. Ministra socijalne politike Savezne vlade.

Vlada federalne Slovenije dostavila je predlog da se u Predlogu zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji unesu izvesne odredbe koje se odnose na šume. Na ovaj zakonski predlog, tj. na njegov član 12 i 24 imam i ja jedan amandman. Nadam se da će se s ovim mojim predlogom složiti i drugovi ministri poljoprivrede i kolonizacije. Uostalom to ćemo videti.

Molim izvestioca Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o državljanstvu DFJ druga dr Maksa Šnuderla da nam pročita izveštaj Zakonodavnog odbora koji će on podneti plenumu.

Izvestilac dr Maks Šnuderl čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o državljanstvu Demokratske federativne Jugoslavije. (Videti Treće zasedanje AVNOJ-a i zasedanje Privremene narodne skupštine, stenografske beleške, str. 535, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, Beograd, 1947).

Pretsednik: Ima li primedaba na pročitani izveštaj? (Nema). Prima li se? (Prima).

Molim izvestioca o Predlogu zakona o oduzimanju državljanstva oficirima i podoficirima bivše jugoslovenske vojske koji neće da se vrata u otadžbinu i pripadnicima vojnih formacija koji su služili okupatoru i odbegli u inostranstvo, narodnog poslanika dr Sinišu Stankovića da saopšti izveštaj, koji će podneti plenumu.

Izvestilac dr Siniša Stanković čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o oduzimanju državljanstva oficirima i podoficirima bivše jugoslovenske vojske koji neće da se vrata u otadžbinu i pripadnicima vojnih formacija koji su služili okupatoru i odbegli u inostranstvo. (Videti Treće zasedanje AVNOJ-a i Privremene narodne skupštine,

stenoografske beleške, str. 537, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, Beograd, 1947).

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Prima li se pročitani izveštaj? (Prima).

Prelazimo na dnevni red: pretres Predloga zakona o štampi.

Otvarajući diskusiju u načelu želim da dam kratku izjavu. Ovaj predlog zakona izrađen je u užem ministarskom komitetu i prema tome, nadam se, pretstavlja izraz sporazuma grupa koje se nalaze u Vladi.

Predlog zakona o štampi o kome ćemo danas raspravljati pretstavlja još jedan dokaz više da će se u našoj zemlji stvoriti jedan poredak za koji niko neće moći reći da nije demokratski i da i ovaj kao i drugi zakoni koji će doći nisu posledica demokratskog razvitka naše zemlje, onog razvitka i onih dubokih, socijalno-političkih promena nastalih u toku Narodnooslobodilačke borbe. To je, po mom mišljenju, van spora.

Po ovom zakonskom projektu štampa je u novoj Jugoslaviji slobodna. Zakon predviđa da se mora podneti samo prijava za pokretanje novina ili povremenih spisa. U zakon su unesena izvesna ograničenja. Ali, ona su potpuno shvatljiva za svakoga ko hoće pravilno i pošteno politički da misli, koji želi, koji istinski želi da se naša nova država razvija u narodno-demokratskom pravcu. Ta ograničenja se, uglavnom, odnose na onu neprijateljsku delatnost koja je precizirana u članu 14 zakonskog predloga koji govori da će se zabranjivati rasturanje knjiga i drugih štampanih stvari ako sadrže propagiranje, izazivanje ili raspirivanje nacionalne, rasne i verske nejednakosti, mržnje i razdora. To je uostalom i pojmljivo, politički i istoriski opravdano, jer se ovom zakonskom odredbom štite od razornog dejstva neprijatelja svih vrsta osnovne tekovine naše Oslobodilačke borbe: jednakost bratstvo i jedinstvo naših naroda, verska tolerancija, sve one tekovine koje su pretstavljale vekovnu težnju naših naroda, a koje su ostvarene tek Narodnooslobodilačkom borbom. Nova Jugoslavija morala je da se zaštiti ovim zakonom i od one neprijateljski inspirisane štampe koja bi pozivala građane na pobunu, diverzije i sabotaže i na nasilno rušenje današnjeg ustavnog poretka, koja bi pozivala na neispunjavanje vojnih dužnosti i izdavanje vojnih tajni, koja bi vredala prijateljske zemlje u cilju remećenja dobrih međunarodnih odnosa i međunarodnog mira ili koja bi pomagala delovanje spoljnih neprijatelja naše države i, najzad, koja bi širila lažne i alarmantne vesti koje ugrožavaju državne i narodne interese ili koja bi vredala javni moral ili potsticala na kriminal. To su, uglavnom, ograničenja koja predviđa zakonski projekat u odnosu na slobodu štampe koju on široko proklamuje.

Zbog toga što je ovaj zakonski predlog inspirisan demokratskim duhom i što njime naši narodi ostvaruju svoja demokratska prava i

gradanske slobode, ja sam uveren da će ga Zakonodavni odbor jedno-
glasno prihvatiti.

Ima reč narodni poslanik dr Dragić Joksimović.

Dr Dragić Joksimović: Gospodo narodni poslanici, ja želim da u
ime svoje dam sledeću izjavu.

Nalazim da bi potpuno mogla da izostane uloga javnog tužioštva
predviđena u stavu 2 člana 13 zakonskog predloga. Po toj odredbi
javni tužilac može izreći, ovde se kaže obrazloženim pismenim reše-
njem, uvek, kad god on nađe za shodno privremenu zabranu rasturanja
i prodavanja novina i povremenih spisa. On će to moći, iako se radi o
privremenoj meri, da sprovede jer dok nadležni okružni sud donese
odluku, Narodna milicija po zakonu može, po naredbi javnog tužioca,
uzaptiti sve štampane primerke. Smatram da se uopšte ne može govo-
riti o slobodi štampe ako se javnom tužiocu da ovakvo, naročito istak-
nuto pravo da može u svakom slučaju da interveniše u pogledu zabrane
novina i povremenih spisa. To je moja načelna primedba na zakonski
projekat protiv koga je, to mogu ovde da izjavim, u načelu protivna i
grupa Demokratske stranke.

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Radmilo Stojiljković.

Radmilo Stojiljković: U ime poslaničke grupe Demokratske stranke
dajem ovu izjavu:

Zakon o štampi je čisto formalni zakon, koji u svom članu 1 ma-
nifestuje slobodu štampe. Međutim, sloboda štampe kao sloboda
mišljenja i sloboda političkog života, ne zavisi samo od nekoliko odre-
daba, koje imaju formalni karakter, nego je uslovljena materijalnim i
političkim činjenicama.

Materijalni uslovi štampe (hartija i štamparije) nalaze se u ru-
kama vlasti, koja je politički isključiva. Nije prosta slučajnost da između
stotine listova, koji danas izlaze pod direktivom i disciplinom Narodnog
fronta, nema nijednog lista, koji bi zastupao neko samostalno mišljenje
izvan Fronta.

Politički uslovi u pogledu štampe su isti oni na koje nailazimo u
svima zakonima, koji ograničavaju razna prava i, što je još teže od
tih ograničenja, ostavljaju neodredene pojmove o tekovinama Narodno-
oslobodilačke borbe i o narodnoj vlasti. Ostavljaju ih neodredene i pro-
ižvoljne tumačenju vlasti, koje su proizvoljne kako u postupku, tako
i u kompetenciji.

Sloboda štampe znači slobodu političkog života. Jedno je u drugom.

Prema tome, ako se svi uslovi političkog života ne obezbede, onda
nema ni slobode štampe.

Počev od Zakona o biračkim spiskovima pa preko Zakona o izboru narodnih poslanika i ostalih političkih zakona, svuda se ponavljaju iste stvari: ko ima pravo da govori, ko ima pravo da glasa, ko može biti izabran i ko se može smatrati fašistom i profašistom.

I kada se još iz obrazloženja uzme, šta se sve može inkriminisati i šta se sve smatra kao tekovina, onda se postavlja pitanje: o kakvim stvarima štampa može da govori i raspravlja, ako se i načelne promene i reforme mogu lako inkriminisati.

A da i ne dodirujemo pitanje o unutrašnjoj kontroli lista, njegovim приходima i drakonskim kaznama za onoga koji piše, za onoga koji štampa i za onoga koji rastura.

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik drug dr Jože Vilfan.

Dr Jože Vilfan: Drugovi i gospodo, prava koja su predviđena ovim zakonskim predlogom nisu nova. Prava vrhovnog nadzora nad tačnim ispunjavanjem zakona i odluka, pravo zakonske intervencije i pravo žalbe u svakom stadijumu postupka ustanovljena su Odlukom o ustanovljenju i nadležnosti Javnog tužioca DFJ koju je doneo AVNOJ 3 februara o. g. Javni tužilac, prema tome, ima pravo, a i dužnost da kontroliše pravilno vršenje zakona u svakom slučaju. U članu 13 Predloga zakona o štampi to pravo koje javni tužilac ima na osnovu pomenute odluke AVNOJ-a od 3 februara samo je konkretizovano.

Pretsednik: Reč ima ponovo dr Dragić Joksimović.

Dr Dragić Joksimović: Naša grupa ne može da se složi sa 2 i 3 stavom člana 13. Ja potpuno razumem kolegu dr Vulfana, ali i on treba da razume nas. Kad bi on primenjivao zakon o štampi, ja bi bio potpuno miran. Ali ovaj važan zakon može primenjivati čovek koji će sasvim drukčije shvatiti stvar. Mi se ne bunimo protiv toga da okružni sud u takvim slučajevima donosi odluku na predlog javnog tužioca, ali da sam javni tužilac donosi odluku, da on izdaje naredenje o zabrani i da je sprovodi u delo preko Narodne milicije, vrlo je opasno po osnovni princip predloženog zakona o štampi, to je vrlo opasno po gledištu naše grupe po načelo slobode štampe.

Dr Jože Vilfan: Ja, drugovi i gospodo, otklanjam svaku sumnju u pogledu rada pojedinih javnih tužilaca. Ovdje se u članu 13 stav 2 predloga kaže: »u naročito hitnim i opravdanim slučajevima...« javni tužilac može intervenisati, a sud će utvrditi da li je to opravdano ili ne. Ako jedan javni tužilac bude zloupotrebio svoja prava ili bude pogrešno tumačio ove stvari u zakonu ima za to sankcija. Ja mislim da je strahovanje g. Joksimovića neopravdano.

Pretsednik: Za reč se javio drug Joza Milivojević.

Joza Milivojević: Drugovi i gospodo članovi Zakonodavnog odbora, ja želim da odmah istaknem da su naši narodi krvlju miliona svojih sinova stvorili ovu državu u Narodnooslobodilačkoj borbi. Naši narodi su zbrisali staru nenarodnu vlast, koja ih je ugnjetavala i spustavala u svakom progresu, i stvorili novu narodnu vlast udarajući time temelje novom instinski narodnoj demokratiji. Demokratija, jednakost i bratstvo naših naroda, velike su tekovine naših naroda, tekovine koje su poslije vjekovnih borbi naših naroda ostvarene tek u našoj Narodnooslobodilačkoj borbi. Ove naše tekovine bile su ideje vodilje, ideali najvećih sinova naših naroda. I one su tek u toku naše velike borbe ostvarene. Štampa je važno oružje za očuvanje narodnih tekovina. Po ovom zakonu garantirana je potpuna sloboda izražavanja misli. Svakom pravom demokratiji to mora biti jasno. Ali, drugovi i gospodo, dati slobodu fašistima i profašistima, dati slobodu u ovoj napačenoj zemlji domaćoj i stranoj reakciji značilo bi otvarati put ka povratku na staro, značilo bi negirati čitavu Oslobodilačku borbu, jer bi oni tako zamišljenju slobodu štampe iskoristili baš protiv svih sloboda koje je narod stekao, upotrijebili je za borbu protiv narodne vlasti, pa ako hoćete i protiv slobode same štampe. Kad bismo mi to dozvolili, mi bismo izdali Narodnooslobodilačku borbu, oskvrnavili one žrtve koje su pale u borbi za slobodu i prava radnog naroda. Ovako predložen zakon o štampi oživotvorio je pravo slobode i izražavanja misli za radne slojeve sela i grada, dao je pravo slobode svim istinskim demokratima da se bore protiv fašista i profašista svih boja, da se bore protiv povratka na staro i zato ja sa radošću glasam u načelu za Prijedlog zakona o štampi. (Ap'auz).

Pretsednik: Pošto se više niko ne prijavljuje za reč u načelnoj diskusiji, dozvolite mi da je ja završim.

Iz pismenog obrazloženja poslaničke grupe Demokratske stranke, koja je, uzgred budi rečeno, izjavila da će glasati protiv ovog zakonskog predloga, ja ne vidim, iskreno govoreći, stvarno nikakav prigovor ovom zakonskom predlogu. Poslanici Demokratske stranke studirali su i Lenjina i svakako od njega pozajmili misao o materijalnim sredstvima štampe. Samo, to moram da primetim, nije tačno da se ta sredstva nalaze u rukama vlasti koja je, kako oni kažu, isključiva. Taj prigovor o političkoj isključivosti narodne vlasti, one vlasti koja danas postoji blagodareći Narodnooslobodilačkoj borbi naših naroda, ne možemo načelno uopšte da primimo. Tendencija takvog stava, koji se uostalom dosledno sprovodi, mogla se videti i u drugim istupanjima poslanika Demokratske stranke, u ostalim glasanjima i izjavama predstavnika ove parlamentarne grupe. Oni su uvek želeli da pretstave naša nastojanja tako kao da mi hoćemo samo da ograničavamo prava naroda, a ne da ih narodu, radnom narodu grada i sela, naširoko damo i da ih uvek štitimo. To, razume se, potiče iz antidemokratskog

stava ove grupe. Ja ne vidim da se neko može buniti što se zakonima predviđa ko ima prava da govori, ko ima prava da glasa i ko može da bude izabran, kad su ta prava uvek postavljena istinski demokratski i kad iza njih stoji narodna država koja zaista hoće i da ih brani, država kojoj je stalo da se prava naroda ne samo deklariraju nego i ostvaruju. Treba imati uvek u vidu da je ovo država u kojoj je vlast narodna.

Čeo pledoaje Demokratske grupe je ustvari antidemokratski, i može se slobodno reći neslavan i jadan, tako da se na njega ne treba više ni osvrutati.

Ako drugih primedama nema, ja bih stavio Predlog zakona o štampi na glasanje u načelu. (Nema). Glasaće se dizanjem ruku. Ko je za, neka digne ruku. (Većina diže ruku). Ko je protiv? (Dr Dragić Joksimović i Radmiro Stojiljković dižu ruke). Objavljujem da je Predlog zakona o štampi načelno primljen ogromnom većinom glasova, tj. sa samo 2 glasa protiv.

Prelazimo na pretres u pojedinostima.

Dozvolite mi da pročitam naslov i član 1 predloga. (Čita):

PREDLOG ZAKONA O ŠTAMPI

GLAVA I

Opšte odredbe

Član 1

U Demokratskoj federativnoj Jugoslaviji štampa je slobodna. Niko ne može biti sprečen u slobodnom izražavanju svojih misli putem štampe, osim u slučajevima koje ovaj Zakon predviđa.

Ima li ko želju da govori? Imaće reč drug Kaclerović.

Triša Kaclerović: U ovom članu 1 izrečeno je načelo da je štampa slobodna. To je nema sumnje dobro. Dalje, u čl. 4, predviđa se samo jedna formalnost o potrebi prijave pokretanja lista javnom tužiocu. I to je na svom mestu. Ja na'azim da bi bilo potrebno da se u čl. 1 doda novi stav koji bi govorio o tome da se ne može ustanoviti cenzura, kaucija, administrativna opomena i uopšte da se ne mogu preduzimati ma kakve druge preventivne mere. Ako se to ne bi usvojilo, bilo bi potrebno da druga rečenica člana 1 glasi: »Niko ne može ničim biti sprečen u slobodnom izražavanju svojih misli putem štampe...« To bi bio moj predlog.

Pretsednik: Pošto vidim da nema raspoloženja za diskusiju, ja lično izjavljujem da se ne slažem sa predlogom predgovornika jer je on, po mom uverenju, savršeno izlišan. Iz samog zakonskog predloga jasno se vidi da nikakva mera o kojoj je govorio Triša ne može biti preduzeta. A reč »ničim« bila bi svakako pleonazam.

Ja sam za to da se glasa o predlogu Vlade, tj. o članu 1 kako je pročitano.

Prima li se član 1 kako je pročitano? (Prima). Ima li protiv? (Dr Dragić Joksimović, Triša Kaclerović i Radmilo Stojiljković dižu ruku). Objavljujem da su naslov i član 1 primljeni većinom glasova.

Prelazimo na član 2 (č i t a):

Član 2

Pod štampom u smislu ovog Zakona podrazumevaju se svi štampani spisi, slike, crteži ili drugi slični predmeti koji su mehaničkim ili hemiskim putem izrađeni za umnožavanje i rasturanje.

Neće se smatrati štampom u smislu ovog Zakona umnoženi primerci koji služe užem krugu lica u unutrašnje, poslovne svrhe ili za obično obaveštavanje, kao što su štampani obrasci, trgovačke i druge slične knjige, posmrtno objave, obični pozivi na razne zabave, sastanke, predavanja itd.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 3 (č i t a):

Član 3

Za štampanje knjiga, umetničkih dela i sličnih nepovremenih štampanih stvari nije potrebna nikakva prethodna prijava ili odobrenje vlasti.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Član 4 glasi (č i t a):

Član 4

Ko želi da izdaje novine ili povremene spise mora, najmanje 14 dana pre početka izdavanja, podneti nadležnom okružnom javnom tužiocu prijavu u kojoj će navesti:

- 1) naziv novina ili povremenog spisa koji će se štampati;
- 2) ime, zanimanje i adresu izdavača, odgovornog urednika i ostalih članova uredništva;
- 3) naziv (firmu) i adresu štamparije u kojoj će se štampati;
- 4) mesto izdavanja novina ili povremenog spisa;
- 5) karakter i vrstu novina ili povremenog spisa (na pr. dnevni ili nedeljni list, zabavni, književni, politički itd.).

Izdavač je isto tako dužan da podnese javnom tužiocu prijavu o svakoj promeni gornjih okolnosti najmanje 24 sata pošto promena nastupi.

Ima li primedaba? Drug Vilfan ima primedbu.

Dr **Jože Vilfan**: Mišljenja sam da nije kompetencija javnog tužioca da prima te prijave. To je kompetencija izvršne vlasti. Javni tužilac nema mogućnosti da proveriti sve podatke koje podnosi prijavitelj,

s obzirom na član 6. Predlažem da se to izmeni i da se prijava podnosi okružnom narodnom odboru. To je samo jedna evidencija, i kao takva to je stvar Ministarstva unutrašnjih poslova.

Vladimir Simić: Ja sam shvatio ovu stvar tako da po podnesenoj prijavi nema da se donosi nikakva odluka. Odluke može biti samo onda ako javni tužilac nalazi da se izdavanje lista ne može odobriti. Tada on ima vremena da pribavi potrebna obaveštenja i pokrene postupak u smislu čl. 13. Ne smeta ništa što će on dobiti prijavu. Prijava je samo za to da će se list izdavati. Ja lično ne bih imao ništa protiv toga da se ta prijava podnosi vlastima koje imaju bolju evidenciju. Principijelno treba ovde utvrditi shvatanje: da se prijava podnosi bez očekivanja ikakve odluke. Prijava je ustvari registracija i ona ne izaziva odluku.

Dr Dragić Joksimović: Ja razumem ovaj izraz »povremene spise« kao časopise koji izlaze s vremena na vreme. Ali uzmite jedan plakat koji se otštampa uoči izbora. To sigurno nije povremeni spis, ali trebalo bi to precizirati. Ne vidim razloga zbog kojeg treba uopšte činiti tu prijavu, i to baš javnom tužiocu, tim pre što on ima pravo po stavu 2 člana 13 da pokreće postupak. U članu 4 predviđen je rok od 14 dana za podnošenje prijave. To je večnost. Zašto uopšte prijavljivati početak izdavanja novina ili povremenih spisa? Ja mislim da se to prosto omaklo kao jedan lapsus calami. Ali ako bi se ipak usvojio ovaj član, onda taj rok treba da bude 24 časa.

Panta Mališić: Ja ne vidim ovde nikakvih prepreka. Ja sam se rešio da izdajem jedan list, izvršio sam sve pripreme oko toga, i pre no što počnem izdavanje lista, ja podnosim prijavu vlasti. Ja ne smatram da ovaj član treba menjati.

Dr Dragić Joksimović: Ja mogu na sve da mislim, ali neću da mislim na javnog tužioca. Ja sam demokrata. Neću da mislim na njega kad radim jedan takav posao. On treba da misli, a to mu je pravo dato u čl. 13.

Metodija Andonov-Čento: U poslednoj alineji člana 4 kaže se: »najmanje 24 sata«. Ja mislim da treba reći: »najdalje 24 sata pošto promena nastupa«.

Miloš Carević: Postoji jedna ne-logičnost u pogledu ovog roka. Ako je ovo samo prijava bez odluke da li će se dopustiti izlaženje lista ili ne, onda je taj rok potpuno izlišan. Treba samo reći da je izdavač dužan prijaviti izlaženje lista, a ne treba stavljati nikakva ograničenja, niti ma kakav rok. Jer ako se kaže: »Najmanje 14 dana«, a on ne učini to u tom roku, onda bi valjda trebalo da mu se zabrani. Međutim, sankcije ovde nisu predviđene, i ne treba ni da ih bude, jer tu neće biti nikakvog rešenja. I ja ne vidim razloga da se prijava podnosi javnom

tužiocu. To je samo jedna registracija, i zato te prijave treba podnositi mesnoj vlasti.

Pretsednik: Nema lista koji ne pravi nikakve pripreme za pokretanje. Ne vidim nikakvu nelogičnost što je dat rok od najmanje 14 dana. Neko može podneti prijavu i pre toga roka. Treba ostati pri formulaciji da se prijava podnosi okružnom javnom tužiocu. Što se tiče predizbornih plakata, oni spadaju pod član 2. Zato sam da član 4 ostane ovakav kakav je, s tim da se u poslednjem stavu mesto reči »najmanje« stavi reč »najdalje«.

Dr Dragić Joksimović: Smatram da član 4 uopšte ne treba da se odnosi na plakate. Može se stvar i tako protumačiti da pod povremene spise spada i plakat. Bolje da se to izrično pomene, nego da se ostavi pojedincima da to tumače kako shvataju.

Pretsednik: Svaki pismen čovek zna šta je povremeni spis. Plakat se izdaje za onaj momenat. Vi možete za jedan dan izdati i 5 plakata, ali to je jedanput za svagda, a to nije povremeni spis. Tačka 5 člana 4 je potpuno jasna. Gde se tu može tražiti za plakat rok od 14 dana, što je protivno prirodi plakata.

Dr Dragić Joksimović: Član 4 trebalo bi uopšte izostaviti.

Pretsednik: Mislim da možemo glasati, jer su postavljena dva predloga. Ako se primi predlog člana 4 kako je pročitano, tj. kako ga je Vlada predložila sa tom izmenom što se umesto »najmanje« stavlja »najdalje«, smatraćemo da je predlog dr Joksimovića o brisanju člana 4 odbačen.

Ko je za član 4 Vladinog predloga sa spomenutom izmenom, neka digne ruku. (Većina diže ruku). Ko je protiv? (Radmilo Stojilković i dr Dragić Joksimović dižu ruku). Član 4 je usvojen velikom većinom, tj. sa dva glasa protiv. Prema tome, predlog dr Joksimovića je odbačen.

Prelazimo na član 5. (Čita):

Član 5

Za iste novine ili povremeni spis može biti postavljeno više odgovornih urednika sa oznakom za koji je deo (rubriku) novina odnosno povremenog spisa svaki od njih odgovoran.

Odgovorni urednici moraju imati stalni boravak u mestu izdavanja novina ili povremenog spisa.

Ima li primedaba? Javlja se Triša.

Triša Kaclerović: U čl. 5 govori se o stalnom boravku odgovornog urednika. Pitanje je da li uredniku treba odrediti zamenika za slučaj njegovog odsustva ili bolovanja. U ranijem Zakonu o štampi predviđao se i zamenik odgovornog urednika u slučaju njegovog odsustva. Kad

urednik ode na odsustvo ili lečenje, on i dalje ostaje urednik. Tu nije, dakle, izvršena promena koju treba prijaviti po članu 4.

Pretsednik: Kad se urednik jedne rubrike ili odgovorni urednik celog lista razboli i ode u sanatorijum ili bolnicu, onda će redakcija tražiti zamenu za njega. Time je ipak izvršena jedna promena, i redakcija je dužna da obavesti o toj promeni.

Stavljam član 5 na glasanje. Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 6. (Č i t a):

Član 6

Nemaju pravo da budu izdavači, urednici i stalni članovi uredništva lica:

1) koja ne uživaju politička i građanska prava;

2) koja su bila funkcioneri ili istaknuti članovi u ustaškim, četničkim, ljotičevskim organizacijama, u organizacijama bele i plave garde, kao i u drugim fašističkim organizacijama i grupama u zemlji ili inostranstvu, koja su saradivala s neprijateljima i njihovim domaćim pomagačima;

3) koja su bila izdavači, urednici, istaknuti saradnici i pisci fašističkih i profašističkih knjiga, novina i drugih povremenih i nepovremenih spisa;

4) koja su za vreme rata, tj. od 6 aprila 1941 godine, bila izdavači, urednici, istaknuti saradnici i pisci knjiga, novina i drugih povremenih i nepovremenih spisa koji su raspirivali nacionalnu, rasnu ili versku mržnju i razdor, ili su pomagali delovanje spoljnih neprijatelja Jugoslavije.

Želi li ko da govori? Ima reč drug Simić.

Vladimir Simić: Nalazim da bi ovdje trebalo reći ovako: »Nemaju pravo da budu izdavači, urednici i stalni članovi uredništva lica:

2) za koja je dokazano, ili za koja se utvrdi po postupku iz čl. 13 ovog zakona da su bila funkcioneri ili istaknuti članovi itd.«. Ne bi bilo suvišno da se to kaže.

Dr Siniša Stanković: U tač. 2 člana 6, posle reči »ili inostranstvu« stoji jedna zapeta. Pitanje je da li se to odnosi na druge fašističke organizacije i grupe u zemlji ili inostranstvu, ili se odnosi na lica. Ja mislim da se to odnosi na grupe, i zato je zapeta nepotrebna. (M o š a P i j a d e : To se odnosi na lica!). Bolje bi bilo da se kaže: »kao i lica koja su saradivala...« Onda bi bilo sasvim jasno.

Pretsednik: To, mislim, može da se doda.

Dr Dragoljub Jovanović: U tač. 2 člana 6, u rečenici: »Kao i u drugim fašističkim organizacijama...« treba izostaviti reč »kao«.

Pretsednik: U članu 13 je predviđeno ono što želi drug Simić.

Vladimir Simić: Slažem se s objašnjenjem da je u članu 13 to predviđeno.

Joza Milivojević: U tački 2 člana 6 treba dodati i nedićevske organizacije.

Miloš Carević: Nedićevci su amnestirani i zato to ne treba da se doda, a Ljotićevci nisu.

Pretsednik: To nema nikakve veze sa Zakonom o amnestiji i pomilovanju. Tamo su amnestirani i četnici i Ljotićevci, ukoliko nisu izvršili kakav zločin, i ukoliko nisu bili istaknuti rukovodioci i funkcioneri. Ne možemo dati jednom čoveku koji je bio urednik nekog lista pod okupacijom da nam sada drži predavanja o demokratiji.

Pošto više primedaba i pitanja nema, pitam: Prima li se član 6 kako je pročitano? (Prima).

Član 7 glasi (čita):

Član 7

Strani državljani mogu biti izdavači ili odgovorni urednici novina i povremenih spisa samo po prethodnom odobrenju saveznog Ministra unutrašnjih poslova.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 7? (Prima).

Član 8 glasi (čita):

Član 8

Štampar je dužan da dostavi nadležnom sreskom odnosno okružnom javnom tužiocu po tri primerka štampane stvari čim primerci budu oštampani.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 9. (Čita):

Član 9

Na svim knjigama i drugim nepovremenim spisima mora biti označeno mesto izdanja, mesto i godina štampanja, naziv (firma) štamparije i ime izdavača (vlasnika), a na svim novinama i povremenim spisima još i ime odgovornog urednika.

Ima li primedaba? Opet stari novinar Triša. Njega ova pitanja veoma interesuju, kao uostalom i sve nas. Diskusija je kao što vidite i živa i na visini.

Triša Kaclerović: Trebalo bi ovde reći »odgovornih urednika«, jer ih može biti i više.

Pretsednik: Umesno. Ako više nema primedaba ili predloga, predlažem da se član 9 usvoji, sa izmenom koju je predložio Triša Kaclerović. Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 10. (Čita):

Ispravka

Član 10

Organ vlasti ili privatno ili pravno lice, koje se smatra povrednim izvesnim tvrđenjima iznetim u novinama ili povremenom spisu, može podneti odgovornom uredniku ispravku o iznetim tvrđenjima koja ne može biti dva puta duža od napisa koji se ispravlja i ne sme biti neuljudno napisana. Ako odgovorni urednik ne htjedne da ispravku otštampa u prvom ili drugom narednom broju po prijemu ispravke, pomenuto lice može nadležnom okružnom narodnom sudu podneti tužbu radi štampanja ispravke.

Po prijemu tužbe, sud će pozvati i saslušati odgovornog urednika i tužioca i eventualno neophodno potrebne svedoke a potom doneti presudu kojom će ili osloboditi odgovornog urednika od dužnosti štampanja ispravke ili mu narediti da ispravku otštampa na način kako to sud bude odredio.

Sud će po ovakvim tužbama postupati u roku od 3 dana. Nezadovoljna strana ima pravo žalbe na viši sud.

Ima li primedaba? Ima dr Joksimović!

Dr Dragić Joksimović: U poslednjem stavu čl. 10 trebalo bi reći: »Sud će po ovakvim tužbama izdati rešenje u roku od 3 dana«. To je potrebno, jer bi se inače moglo tumačiti da je sud dužan uzeti stvar u postupak u roku od 3 dana. Ako je malo tri dana za donošenje rešenja, može se odrediti duži rok.

Pretsednik: Ovaj član obavezuje sud da najdalje u roku od 3 dana uzme stvar u postupak, a čim je sud to učinio, on će doneti i odluku.

Dr Dragić Joksimović: Trebalo bi reći da je sud dužan da u daljem roku od 3 dana donese odluku. A ako donese odluku i ranije, utoliko bolje.

Miloš Carević: Predlažem da se u završnom stavu mesto reči »postupati« kaže: »postupiti«.

Petar Piruze: Ja mislim da ovde treba staviti u kome roku nezadovoljna strana ima pravo izjaviti žalbu.

Pretsednik: Predlažem da se u drugom ređu stava 1 mesto reči »povrednim« kaže: »povredeno je«. Gramatički je ispravno i jedno i drugo, ali bolje da se kaže »povredeno«. Takođe u završnom stavu čl. 10 treba reći »postupiti«, po predlogu druga Carevića.

Pošto postoje dva predloga, glasaćemo prvo za predlog člana kako je pročitao s tim da se mesto reči »povredeni« stavi reč »povredeno«, a mesto reči »postupati« stavi reč »postupiti«.

Ko je za? (Većina diže ruku). Ko je za predlog dr Joksimovića? (R. Stojiljković i dr Joksimović dižu ruku). Konstatujem da je usvojen prvi predlog, a da je predlog dr Joksimovića odbačen.

Prelazimo na član 11. (Čita):

GLAVA III

Zabrana

Član 11

Zabranjuje se rasturanje i prodavanje pojedinih knjiga, novina ili drugih štampanih stvari ako sadrže:

- 1) propagiranje, izazivanje ili raspirivanje nacionalne, rasne ili verske nejednakosti, mržnje i razdora;
- 2) pozivanje građana na pobunu, diverziju ili sabotažu;
- 3) pozivanje građana na nasilno poništenje ustavnog poretka Demokratske federativne Jugoslavije;
- 4) uvrede i klevete protiv prijateljskih zemalja u cilju remećenja dobrih međunarodnih odnosa i međunarodnog mira;
- 5) odobravanje ili pomaganje delovanja spoljnih neprijatelja Demokratske federativne Jugoslavije;
- 6) pozivanje za neispunjavanje vojnih dužnosti;
- 7) širenje lažnih i alarmantnih vesti koje ugrožavaju državne i narodne interese;
- 8) izdavanje vojnih tajni;
- 9) uvrede ili klevete vrhovnih saveznih i zemaljskih predstavičkih tela Demokratske federativne Jugoslavije;
- 10) tešku povredu javnog morala, potsticanje na kriminal.

Ima li primedaba ili predloga za izmene i dopune?

Dr Hinko Krizman: Predlažem da se u tač. 10 izostavi reč »javnog«, jer je jedan moral, pa je riječ »javnog« izlišna.

Miloš Carević: Predlažem da se u tač. 3 mesto reči »poništenje« stavi reč »obaranje«, a u tač. 10 da se posle reči »morala« doda reč »i«.

Dr Dragić Joksimović: Ja ne znam kako bi alarmantne vesti, o kojima je reč u tač. 7, mogle uticati na državne i narodne interese.

Pretsednik: Na primer, neko pronosi glasove da su se Englezi iskrcali na Visu ili da su doveli kralja Petra. (Smeh).

Dr Dragić Joksimović: Publikacija će to primiti kao i svaku drugu vest. Takva vest je bez ikakve štete za državne i narodne interese. Javni tužilac sigurno neće propustiti da to ne vidi, ali to je mnogo široko rečeno.

Pretsednik: Da li i ovde ima dva predloga? (Dr Dragić Joksimović: Ja nisam podneo formalan predlog, već sam samo posta-

vio pitanje pošto mi je ovo bilo nejasno a i smatrao sam ga suvišnim.) Prema tome, postoji samo predlog Vlade sa predloženim izmenama.

Predlažem da se član 11 zakonskog predloga kako je ovde pročitano izmeni utoliko što bi se u tač. 3 umesto »poništenje« stavilo »obaranje«, a u tač. 10 izostavila reč »javnog« a posle reči »mora'a« umesto »zapele« stavilo jedno »i«. Prima li se čl. 11 sa ovim izmenama? (Prima).

Prelazimo na član 12. (Č i t a):

Član 12

Novine ili drugi povremeni spisi koji objavljuju zabranjeni sadržaj naveden u čl. 11 ovog Zakona, pa su zbog toga pojedini njihovi brojevi više puta, a najmanje tri puta uzastopce sudski zabranjeni, mogu se zabraniti potpuno.

Isto se tako mogu zabraniti knjige, novine i druge štampane stvari za koje se utvrdi da su finansirane iz inostranstva od neprijatelja države i državnog uredjenja.

Zabrana štampe po ovom članu objavljuje se u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Pošto se niko ne javlja za reč, dozvolite mi jedan intermezzo.

Kad sam 1921 godine izdavao list »Slobodna reč«, policija se neko vreme držala Zakona o štampi i svako rešenje o zabrani lista slala sudu u roku od 24 sata, i sud je poništavao zabranu. Ali, to se posle dosadilo Upravi grada Beograda, i ona je počela da zabranjuje moj list po Zakonu o zaštiti države, to jest dodu u štampariju, pokupe i odnesu sve primerke još za vreme štampanja i podnesu tužbu za komunističku propagandu. I tu onda nije bilo roka ni od 24 meseca, akamoli 24 sata. Tako se radilo sa svakim brojem lista, dok ne potrošiš i poslednji marjaš. Novine su otišle na tavan Uprave grada Beograda, sa koga je, 1924 i 1925 godine dva ili tri vagona novina otišlo za pola dinara kilogram u fabriku »Vapa«.

Setite se malo kako je izgledala sloboda štampe u Jugoslaviji 1919 i 1920 god. pre Zakona o zaštiti države, a kako je tek izgledala posle tog datuma, za što, mislim da i Demokratska stranka ima zasluga. Pa kad se svega toga setite, onda merite i ovaj zakon, pa ćete naći koliko je on demokratski i koliko obezbeđuje slobodu štampe.

Ako niko drugi nema što da predloži, pitam: prima li se član 12 kako je pročitano? (Prima).

Prelazimo na član 13. (Č i t a):

Član 13

Zabranu štampe u smislu čl. 11 i 12 ovog Zakona, kao i zabranu izdavanja štampe u smislu čl. 6 ovog Zakona, izriču okružni narodni sudovi na predlog nadležnog javnog tužioca.

U naročito hitnim i opravdanim slučajevima može javni tužilac izreći obrazloženim pismenim rešenjem privremenu zabranu rasturanja i prodavanja novina odnosno povremenog spisa. U tom slučaju on će svoje rešenje o zabrani odmah dostaviti jednovremeno uredništvu i nadležnom narodnom okružnom sudu, a Narodnoj miliciji narediti da uzapti štampane primerke i, ako je potrebno, da zapečati štamparski slog, kliše itd.

Po prijemu predloga javnog tužioca (st. 1 ovog člana) odnosno po prijemu njegovog rešenja o privremenoj zabrani (st. 2 ovog člana), sud je dužan da najdalje u roku od 24 sata zakaže raspravu. Posle saslušanja javnog tužioca i odgovornog urednika, izdavača i pisca, i posle saslušanja neophodno potrebnih svedoka, sud će doneti rešenje da li usvaja ili odbija predlog javnog tužioca o zabrani odnosno da li osnažuje ili poništava njegovu zabranu. Rešenje o zabrani mora tačno označiti mesta zbog kojih se zabrana izriče i navesti zakonske propise.

Nezadovoljna strana ima pravo žalbe na viši sud u roku od 48 sati po saopštenju rešenja. Odluka suda višeg stepena je konačna.

Ima li još raspoloženja za diskusiju? Ima reč drug Dragoljub.

Dr Dragoljub Jovanović: Predlažem da se u prvom stavu člana 13 kaže: »kao i zabrane u smislu čl. 6 ovog zakona«, a da se izostave reči »izdavanja štampe«.

Dr Dragić Joksimović: Ja glasam protiv stavova 2, 3 i 4 čl. 13 zato što se reči: »U naročito hitnim i opravdanim slučajevima« mogu protumačiti tako da se time može ukinuti svaka sloboda štampe.

Miloš Carević: U članu 6 konkretno je rečeno šta moraju ispuniti izdavači, urednici i stalni saradnici. Petitum sudskog rešenja je zabrana izdavanja zato što oni nemaju potrebne kvalifikacije.

Pretsednik: U članu 6 se predviđa koja lica nemaju pravo da budu izdavači, urednici i stalni članovi uredništva. To drugim rečima znači da takav čovek nema prava da izdaje list, i zato možemo ovde slobodno da govorimo o izdavanju lista. Jer, ako neko ima u redakciji kao glavnog urednika Stanislava Krakova, onda će javni tužilac da kaže da zabranjuje tim licima da izdaju taj i taj list zato što su prijavili da će ga izdavati sa takvom garniturom. (Dr Dragoljub Jovanović: On može da primi urednika, a da ne primi izdavača.) Može neko da napravi neku mešovitu redakciju. Tada će javni tužilac da kaže: taj i taj ne može da bude izdavač, a ako su svi takvi, on im može reći: nemate pravo da izdajete list kad ste takvi i takvi.

Miloš Carević: Po članu 4, koji govori o prijavi lista, ne donosi se nikakvo rešenje. A ovde je reč o članu 6. Kad se jedan list ili povremeni spis pojavi i kad se na njemu označi da je to i to lice urednik ili izdavač, i to iz reda lica o kojima govori član 6, onda će vlast zabraniti izdavanje takvog lista.

Pretsednik: Ja se uglavnom slažem sa drugom Carevićem, ali ni on nije sasvim na pravom putu. U članu 4 predviđena je prijava lista. Ako javni tužilac, kad primi prijavu, vidi ime Stanislava Krakova, i ako je cela redakcija sastavljena iz kojekakvih Krakova, on će im reći da nemaju pravo da izdaju list, i tako se prvi broj neće ni pojaviti. Ovde se kaže da nema prava da bude izdavač. On ne može ni da pokrene list kao takav. Mi takvim ljudima tipa Krakova ne damo mogućnost da otštampaju ni jedan jedini broj.

Miloš Carević: Po ovom zakonu nije potrebna nikakva prethodna dozvola za izdavanje lista. Konkretno se zabranjuje jedan list ili što sadrži ono što predviđa član 11, ili što nije ispunio uslove iz člana 6.

Vladimir Simić: Jedno određeno lice je prijavilo da će izdavati list. Ono ne čeka nikakvo odobrenje. Tu nema nikakve preventivne mere. Ali, zakon je jedna celina. U članu 6 je tačno određeno ko ne može biti izdavač, urednik ili stalni član uredništva. Ako se u prijavi označi kao izdavač, urednik ili stalni saradnik takvo lice koje zakon isključuje, onda će javni tužilac postupati po zakonu.

Dr Dragoljub Jovanović: U članu 6 ne piše da ne može izići list u kome je takav i takav čovek, nego se kaže da nemaju pravo da budu izdavači, urednici i stalni članovi uredništva lica imenovana u članu 6.

Pretsednik: Važno je da oni nemaju pravo da izdaju list. Tu je težište — u izdavanju lista. Ja bih predložio da se u prvom stavu člana 13 kaže: »kao i zabranu izdavanja štampe iz razloga navedenih u čl. 6 ovog zakona«.

Dr Dragić Jaksimović: Jedino pravilno rešenje je ako se izbace reči: »izdavanja štampe«.

Dr Jože Vilfan: Dozvola za izdavanje lista nije potrebna, ali zabrana je mogućna. Zabranjuje se izdavanje lista. Čim se pojavi u jednom listu jedan diskvalifikovan saradnik, list se ima zabraniti. Najbolje je reći u čl. 13: »iz razloga pomenutih u čl. 6 ovog zakona,« kao što je ovde učinjen predlog.

Miloš Carević: U stavu 2 kaže se: »A Narodnoj miliciji narediti«. Treba reći: »od Narodne milicije tražiti«, jer ona je pod drugom komandom, ona nije organ javnog tužioca.

Pretsednik: Javni tužilac ima pravo da naredi. On naređuje Narodnoj miliciji i druge stvari: da nekog uhapsi, ili da izvrši pretres.

Da predemo sada na glasanje o članu 13. Ko je za da se primi član 13 onako kako je predložen o tim da se u stavu 1 umesto reči: »u smislu čl. 6« stave reči: »iz razloga navedenih u čl. 6 ovog zakona«, neka dignu ruku. (Većina diže ruku). Ko je za predlog druga

Dragoljuba Jovanovića, neka digne ruku. (Dr Dragoljub Jovanović, dr Dragić Joksimović i Radmilo Stojiljković dižu ruku). Prema tome, objavljujem da je čl. 13 primljen kako je predložen sa pomenutom izmenom u stavu 1.

Prelazimo na član 14. (Č i t a):

Član 14

Ako se u postupku o zabrani štampe ustanovi da su izdavači, urednici ili pisci primali, pored redovnih prinadležnosti, naročite honorare za donošenje zabranjenih članaka, odlomaka itd. ili da su finansirani za taj posao iz inostranstva, može im sud zabraniti svaki dalji rad kao izdavača, urednika ili saradnika svih novina i drugih štampanih stvari koje izlaze u zemlji.

Sudska odluka o ovome objavljuje se u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Dr Maks Šnuderl: Posle reči: »ili da su finansirani za taj posao iz inostranstva« treba dodati: »od neprijatelja države ili državnog uređenja.«

Dr Dragić Joksimović: Iz ove stilizacije moglo bi se zaključiti da je ova odluka suda potpuno izvršena. Ne bi bilo suvišno ovde reći da protiv sudske odluke ima pravo žalbe.

Vladimir Simić: Ne isključuje se pravo žalbe.

Miloš Carević: Predlažem da početak čl. 14 glasi ovako: »Ako se u postupku o zabrani štampe po prethodnom članu ustanovi...«

Pretsednik: Pošto drugih predloga nema, pitam da li se čl. 14 prima sa dopunom koju je predložio drug Carević? (Prima).

Prelazimo na član 15. (Č i t a):

GLAVA IV

Strana štampa

Član 15

Novinama, knjigama i ostalim spisima štampanim u inostranstvu slobodan je ulazak i rasturanje u Demokratskoj federativnoj Jugoslaviji bez ikakvog prethodnog odobrenja. Pravo na rasturanje strane štampe imaju samo domaća preduzeća i ustanove koje dobiju za to naročito ovlašćenje saveznog Ministarstva informacija.

Izuzetno od prednjeg stava, ulazak i rasturanje u zemlji novina, knjiga i ostalih spisa koji se štampaju u inostranstvu na jezicima naših naroda ili koji su namenjeni našim narodima, dozvoljen je po prethodnom odobrenju saveznog Ministra informacija. Ako Ministar informacija ne odobri ulazak i rasturanje ovih spisa u zemlji, objaviće to u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Idemo dalje.
Član 16 glasi (čita):

Član 16

Preduzeća i ustanove ovlašćene na rasturanje strane štampe u našoj zemlji dužni su dostaviti po tri primerka Ministarstvu informacija.

Propisi čl. 11 i 12 ovog Zakona odnose se i na stranu štampu koja ulazi u našu zemlju. Rešenje o zabrani donosi savezni Ministar informacija.

Ako nema primedaba, ja bih predložio da se ovde mesto reči »na rasturanje« stave reči »za rasturanje«, pa da i ovaj član primimo. (Prima se).

Član 17 glasi (čita):

GLAVA V

Kaznene odredbe

Član 17

Za krivična dela po odredbama ovog Zakona, ukoliko ne sadrže i dela kažnjiva i po drugim zakonima, kazniće se, prema okolnostima pojedinog slučaja i oceni suda, do 50.000 dnara ili lišenjem slobode do 4 meseca.

Predlažem da se posle reči »i dela kažnjiva« izostavi ono drugo »i«, pa da se kaže: »i dela kažnjiva po drugim zakonima«.

Dr **Dragić Joksimović**: Ja sam samo za novčanu kaznu i to do 10.000 dinara. Kaznu zatvora principijelno ne treba nikako primenjivati prema novinarima. A ako ne može da isplati novčanu kaznu, da mu se odredi zatvor.

Predsednik: Opet postoje dva predloga. Stavljam na glasanje predlog Vlade člana 17 sa izmenom koju sam predložio. Ko je protiv ovog člana, neka digne ruku. (Dr Dragić Joksimović, Radmilo Stojiljković dižu ruku). To je manjina. Član 17 usvojen je prema predlogu Vlade i izmenom koju je Odbor izvršio.

Prelazimo na član 18. (Čita):

Član 18

Ko pod neki napis potpiše lice koje taj napis nije napisalo ili ko dopusti da bude označen kao urednik a nema učešća u određivanju pravca lista ili u odlučivanju da li će neki napis biti objavljen ili ne, kazniće se lišenjem slobode do 4 meseca.

Ima li predloga za izmene i dopune?

Dr **Dragić Joksimović**: Predlažem samo novčanu kaznu do 10.000 dinara.

Pretsednik: Ja se ne slažem. Glasaćemo. Ko je protiv člana 18 kako ga je Vlada predložila, neka dignu ruku. (Dr Dragić Joksimović i Radmilo Stojiljković dižu ruku). Kao što vidite, predlog Vlade je usvojen sa dva glasa protiv.

Prelazmo na član 19. (Čita):

Član 19

Za članke i odlomke kojima se za posebnu platu ili materijalnu korist neistinito prikazuju i veličaju pojedinci, ustanove ili preduzeća, kazniće se lišenjem slobode do jedne godine dana.

Ima li kakvih predloga?

Dr Dragić Joksimović: Ja sam za novčanu kaznu.

Dr Dragoljub Jovanović: Ja bih rekao ovde: »za članke i odlomke kojima se za posebnu platu ili za nesrazmerno visoku materijalnu korist...«

Joza Milivojević: Predlažem da se za članke i odlomke u kojima se neistinito prikazuju stvari kazni po članu 17, a ako se to čini iz materijalne koristi, onda da se kazni lišenjem slobode do godinu dana. Mogu se iznositi u štampi neistinite stvari i iz drugih nečasnih pobuda.

Pretsednik: Mislim da ta dopuna nije potrebna. Ovde se hoće da se kazne ljudi koji to rade za pare. Predlažem da se mesto reči »odlomke« stavi reč »napise«.

Prima li se predlog člana 19 s tim da se umesto reči »odlomke« stavi reč »napise«? (Prima. — Dr Dragić Joksimović i Radmilo Stojiljković: Mi smo protiv!) Dobro. Član 19 je primljen sa dva glasa protiv.

Član 20 glasi (čita):

Član 20

Za rasturanje zabranjene domaće i strane štampe kao i rasturanje strane štampe bez dozvole po st. 2 čl. 15 ovog Zakona kazniće se krivci lišenjem slobode do jedne godine dana.

Ima li ko šta da kaže?

Miloš Carević: Predlažem da se mesto reči »i« u prvom stavu stavi reč »ili«.

Pretsednik: Mislim da ovo možemo primiti. Prima li se član 20, sa izmenom druga Carevića? (Prima).

Prelazimo na član 21. (Čita):

Član 21

Za objavljivanje putem štampe službenih i vojnih tajni, bez izrečne dozvole nadležnih državnih organa, kazniće se odgovorno lice lišenjem slobode od jednog meseca do 2 godine.

Miloš Carević: Predlažem da se na kraju člana 21 mesto tačke stavi zapeta i da se doda: »ukoliko delo po drugim zakonima ne povlači težu kaznu«. Ovo je specijalan zakon, i zato to treba dodati. Nema razloga da neko bude za izdavanje vojnih tajni blaže kažnjen po jednom specijalnom zakonu, nego po opštem zakonu.

Pretsednik: Ovaj predlog je dobar. Ima li drugih predloga? (Nema). Pošto drugih predloga nema, stavljam član 21 sa dopunom druga Carevića na glasanje. Prima li se član 21? (Prima).

Član 22 glasi (č i t a):

Član 22

Za krivično delo uvrede odnosno klevete učinjene putem štampe kazniče se odgovorno lice lišenjem slobode do 3 godine i novčano do 20.000 dinara. Na zahtev tužioca, sud će odlučiti da se sudska presuda u celini ili izvodu otštampa u listu u kome je inkriminisan napis objavljen. Osim toga, tužilac ima pravo na naknadu štete.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Član 23 glasi (č i t a):

Član 23

Odgovorno lice za počinjeno delo iz čl. 14 ovog Zakona kazniče se lišenjem slobode do 3 godine, a ako je primilo novac iz inostranstva onda lišenjem slobode do 5 godina, a može mu se izreći i kazna konfiskacije imovine.

Miloš Carević: Predlažem da se u čl. 23 brišu reči: »a može mu se izreći i kazna konfiskacije imovine«.

Pretsednik: To može da se briše, jer imamo poseban Zakon o vrstama kazne. Da li se slažete? (Slažemo se). Ima li još primedaba? (Nema). Pošto drugih primedaba nema, pitam: Prima li se član 23 sa izmenom po predlogu druga Carevića? (Prima).

Prelazimo na član 24. (Č i t a):

Član 24

Kao odgovorno lice u smislu kaznenih odredaba ovog Zakona smatra se u prvom redu pisac; ako je pisac nepoznat ili van domašaja vlasti, onda urednik; a ako urednika nema, onda izdavač; ako je izdavač nepoznat, onda štampar; a ako je i štampar nepoznat, onda rasturač.

Miloš Carević: Predlažem da se izostave završne reči: »onda rasturač«.

Dr Hinko Krizman: Rasturač odgovara po drugim zakonima. On može biti policijski kažnjen.

Pretsednik: Ako se utvrdi da je neko nekriv, sud ga neće kazniti, ali ovo mora da ostane u zakonu. Na kraju krajeva, rasturač je onaj koji daje takve stvari u ruke čitaocu.

Prema tome, treba ostati pri Vladinom predlogu. Prima li se član 24 kako ga je Vlada predložila? (Prima).

Prelazimo na član 25. (Čit a).

Član 25

Za suđenje dela iz ovog Zakona nadležan je onaj okružni narodni sud na čijem je području izdana ili štampana stvar, a ako je mesto izdanja nepoznato, onda u mestu gde se štampana stvar rastura.

Dr Dragić Joksimović: Predlažem da se ovde doda: »protiv odluke okružnog narodnog suda postoji pravo žalbe u roku od 8 dana«.

Pretsednik: Čim se ovde kaže da je za suđenje dela nadležan okružni narodni sud, onda se već zna da je za rešavanje po izjavljenoj žalbi nadležna viša instancija — vrhovni sud. Prema tome, primedba dr Joksimovića je neprihvatljiva.

Prima li se član 25 po Vladinom predlogu? (Prima).

Prelazimo na član 26. (Čit a):

Član 26

Izdavač jemči za svu štetu i za sve novčane iznose na koje bude osuđen odgovorni urednik.

Dr Maks Šnuderl: Predlažem da se doda reč »solidarno«.

Pretsednik: Mislim da je to nepotrebno.

Stavljam član 26 na glasanje kako ga je Vlada predložila. Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 27. (Čit a):

Član 27

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Prima li se član 27 kako je predložen? (Prima).

Time je diskusija u pojedinostima završena.

Miloš Carević: Molim, ja imam još dva predloga. Predlažem da se u članu 10 na kraju kaže: »nezadovoljna strana ima pravo žalbe na viši sud u roku od 48 sati po saopštenju rešenja«. Cilj je da i sud smatra tu stvar kao hitnu. Ako ne stavimo ovde rok, onda važi redovan rok. Za žalioaca je korisnije ako stavimo rok od 48 sati.

Pretsednik: Može on biti stešnjen tim kratkim rokom, ili bi mogao osetiti to kao neko sužavanje.

Miloš Carević: Neće biti stešnjen. To je baš u njegovom interesu.

Sem toga, smatram da je potpuno izlišna završna rečenica u čl. 13: »Odluka suda višeg stepena je konačna«. To treba izostaviti.

Pretsednik: Prima li se ovaj predlog o izostavljanju citirane rečenice iz čl. 13? (Prima).

Objavljujem da je diskusija u pojedinostima završena. Prelazimo na poimenično glasanje o Predlogu zakona o štampi u celini.

Molim sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Rato Dugonjić vrši prozivku.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Za Predlog zakona o štampi glasalo je ukupno 40 članova, od kojih 38 za i 2 protiv. Prema tome, zakonski predlog je i u celini na konačnom glasanju primljen.

Predlažem za izvestioca većine druga Miloša Carevića. (Prima se). Molim da manjina odredi izvestioca. (Radmilo Stojiljković: Naš zvestilac je dr Dragić Joksimović). Dobro.

Pošto je danas na dnevnom redu Narodne skupštine Predlog zakona o izboru narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu, treba da rešimo sudbinu onog člana koji je ostao nerešen. Ja mislim da bi bilo nezgodno da se u samom zakonu o izboru kaže da se dopušta sloboda kretanja samo na 15 dana pred izbore.

Vladimir Simić: Kad smo tretirali tu stvar, mi smo kazali da na 15 dana pred izbore ne može biti pozivanja građana. Drugo, kazali smo da kandidat može biti uhapšen jedino onda ako bude uhvaćen na delu zločina. A u pogledu slobode kretanja, bolje je i sigurnije kad se obezbedi kretanje građana i kandidata bez ikakvih ograničenja od raspisivanja izbora pa nadalje. Resorni ministar smatra da je to stvar upravne vlasti i da će one to odrediti i obezbedeti, a da to ne treba unositi u zakon.

Pretsednik: On je prihvatio predlog da ne može biti pozivanja birača od strane vlasti i da kandidat ne sme biti uhapšen, sem ako je zatečen na delu zločina. Samo nije prihvatio da se u zakonu o izboru kaže da se ne može ograničiti sloboda kretanja birača na 15 dana pred izbore i 5 dana posle izbora.

Miloš Carević: Ja sam bio jedan od predlagača. Postoji pozitivan propis koji dopušta građanima kretanje iz mesta u mesto uz naročite propusnice organa narodnih odbora. Mi smo ovde govorili da bi takva odredba sprečavala birače koji su upisani na drugom mestu da glasaju, a naročito kandidate i njihove zamenike u pogledu slobode kretanja po zemlji radi agitacije, ako bi bili vezani za dobijanje propusnica. I zato smo tu odredbu doneli. Diskutovali smo o rokovima. Ja sam bio za to da od dana raspisivanja izbora bude slobodno kretanje po zemlji. Ja ponovo predlažem da se to proširi na vreme od dana raspisivanja izbora.

Vladimir Simić: Ministar je za to da se ostave obe one alineje, a smatra da sloboda kretanja treba da bude i u ranije vreme, a ne samo pred izbore.

Pretsednik: Ja se slažem sa ministrom da je pogrešno da to ude u ovaj zakon. To je upravna mera. Ima zemalja u kojima nema propisa o propusnicama. Ministar je kazao da će sloboda kretanja biti garantovana merama upravne vlasti.

Vladimir Simić: Slobodu kretanja treba garantovati opštim merama, a suviše je da to ude u ovaj zakon. Ministar tako smatra, i ja bih primio njegov predlog.

Dr Dragić Joksimović: Mi smatramo da bi svako drugo rešenje o slobodi kretanja koje ne bi polazilo od dana objave ukaza o raspisivanju izbora bilo ograničavanje slobode kretanja. Mislím da i vi ne možete biti za drugo rešenje, sem za punu slobodu kretanja.

Pretsednik: Ja sam za to da se o tome ne govori u zakonu o izboru narodnih poslanika, a da ministar dopusti potpunu slobodu kretanja. Šta bi vam smetalo da ministar izda raspis kojim dopušta potpunu slobodu kretanja po celoj državi. (Dr Dragić Joksimović: Mi bismo to samo pozdravili).

Miloš Carević: Predlažem da se kaže: »Od dana raspisivanja izbora nemoguće je uvesti nikakve propise o ograničenju slobode kretanja birača«.

Dr Dragić Joksimović: Predlažem da se kaže ovako: »Danom obnarodovanja ukaza o raspisivanju izbora prestaju važiti svi propisi o zabrani kretanja građana«.

Pretsednik: Ovo je zakon o izborima. Zaštita se može odnositi na birače, kandidate i čuvarе kutija. Propis o kretanju građana uopšte ne može doći u zakon o izborima. Mi možemo da zaštitimo samo birače. Pristajete li da kao sugestija Odbora ministru bude ovakva formula: »Od dana raspisivanja izbora nemoguće je uvoditi ograničenja kretanja birača.« (Prima se).

Pored toga, predlažem da se u drugom stavu čl. 24 zakonskog predloga umesto reči: »nemaju pravo da budu birani« stave reči »nemaju uslova da budu birani«.

Najzad, u čl. 43 treba dodati na kraju prve alineje ovu rečenicu: »Isto tako podnosioci zemaljskih (oblasnih) lista za Skupštinu naroda mogu prijaviti svoje pretstavnike i zamenike za svako biračko mesto«. (Prima se).

Dr Hinko Krizman: Mene su mnogi drugovi upozorili na protuslovlje između čl. 6 i čl. 24 Prijedloga zakona o izboru narodnih poslanika, koja je odstranjena stilizacijom u kojoj se kaže: »koji nemaju uslova u smislu člana 6 ovog zakona«. Jer, čl. 6 određuje da može

biti izabran samo onaj koji ima aktivno biračko pravo. Ona prva stilizacija može se tumačiti tako, da kada budu liste izložene, da može svaki da prigovara, a kada bi im se dalo pravo da prigovaraju i da ništa kandidate, reakcija bi mogla to da iskoristi. Zato treba dati jednu tačniju stilizaciju.

Pretsednik: U čl. 6 ne navode se ti uslovi, ali to je rečeno u Zakonu o biračkim spiskovima. (Dr Hinko Krizman: Ovde se misli na uslove iz ovog zakona). Ja predlažem da se u stavu 2 čl. 24 kaže ovako: »Birači imaju pravo da u roku od 3 dana ulože prigovor protiv kandidature onih lica za koja smatraju da nemaju uslove u smislu čl. 6 ovog zakona«. Da li se ovo prima? (Prima). Onda je sve u redu.

Saopštavam da smo primili na razmatranje Predlog zakona o udruženjima, zborovima i drugim javnim sastancima. Taj predlog će se otštampati i razdeliti članovima Zakonodavnog odbora.

Današnju sednicu zaključujem, a narednu zakazujem za sutra u 9 časova.

(Sednica je zaključena u 13 časova).

10 СЕДНИЦА

(22 августа 1945)

Почетак у 9,15 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Народне скупштине
Моша Пијаде.

Присутни: Владимир Симић, Драгољуб Илић, Ђорђе Андрејевић-Кун, др Драгољуб Јовановић, Крста Филиповић, Милош Минић, Лајчо Јарамазовић, др Душан Недељковић, Милош Царевећ, Светозар Крстић, Јефто Павић, др Јоже Вилфан, Душан Кведер, Франце Лубеј, Макс Крмељ, др Макс Шнудерл, др Метод Микуж, Јосип Рус, Вујо Косовац, Иван Божичевић, Нада Сремец, др Хинко Кризман, Павао Поцрнић, Триша Кацлеровић, Ђуро Тиљак, Јоза Миливојевић, Јерко Златарић, Дане Шкарица, Меторија Андонов-Ченто, Петар Пирузе, Кемал Аголи, Епаминонд Попандонов, Перо Крстарић, Панто Малишић, Драгољуб Продановић, др Драгић Јоксимовић;

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић, Министар унутрашњих послова Влада Зечевић.

Претседник: Отварам седницу. Молим за извињење што записник прошле седнице није готов па ћемо га прочитати идућег пута. Слаже ли се Законодавни одбор с тим? (Слаже).

Прелазимо на дневни ред.

На дневном реду данашње наше седнице је претрес Предлога закона о кривичним делима против државе, али пошто је на дневни ред за скупштинску седницу после подне стављен Предлог закона о аграрној реформи и колонизацији а има неких предлога да се изврше извесне допуне и измене, налазим да прво те ствари треба узети у претрес. Ради се, наиме, о предлогу министра пољопривреде Словеније да се у закону каже још нешто о шумама. Другови Вукосављевић, Чубриловић и ја, као предлагачи овог законског пројекта, нешто смо о тој ствари и сами разговарали и сматрамо за потребно да и питање шума треба унети у један члан. Међутим, како је, признајем, било извесних тешкоћа, ова ствар је остављена за касније. Али, како се са многих страна, и то с правом, приговорило да би требало донети одлуку о неким основним питањима третмана шума, то је министар пољопривреде Словеније

саставно једну стилизацију за члан 26, који би тиме требало да се прошири.

Поред тога, сматрам да би требало учинити још једну измену, и то у члану 8. После измене мишљења дошли смо до закључка да одређени максимум треба нешто повећати из разлога што однос између цркве и државе још није регулисан. Пошто ће се то све регулисати Уставом, који ће донети Уставотворна скупштина, било би незгодно да се пре регулисања овог односа цркви одузме толико земље, јер се може довести у питање њена егзистенција. Зато предлажем да се тај члан 8 измени и уместо 5 хектара стави 10 хектара у тачки 1, а у тачки 2 место 20 хектара стави 30 хектара. Тако би члан 8 гласио (ч и т а):

1) Од постојећих поседа појединих богомоља, манастира и верских установа одузеће се само вишак преко 10 хектара њихове укупне површине њива, башти, винограда, воћњака, утрина и шума.

2) Верским установама (црквама, манастирима, црквеним властима) већег значаја или веће историске вредности оставиће се од садашњег њиховог поседа до 30 хектара обрадиве земље и до 30 хектара шуме.

Члан 26 имао би да гласи (ч и т а):

1) Под удар експроприације без накнаде долазе и шумски поседи који су својина лица или установа и правних лица под тач. б, в, и ђ у чл. 3 овог Закона.

2) Експроприсаће се уз накнаду вишак шумског поседа земљорадничких газдинстава преко максимума, који ће се оставити власницима према земаљским законима.

3) Експроприсаће се уз накнаду вишак шумских поседа преко 10 хектара којима земљорадња није главно занимање. (Г л а с о в и : То је много!).

4) Шта ће се сматрати као велики посед под 1) одредиће се земаљским законом.

То би отприлике био предлог, који смо ми предлагачи у начелу прихватили.

Отварам дискусију. Има реч друг Васо Чубриловић.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ја сам, као што је друг Пијаде рекао, сагласан у основи да се изврше неке измене. У погледу шума раније нисмо могли означити тачно границе одредаба које смо предлагали јер нисмо знали какве су прилике у Словенији. У питању су случајеви са забранима и тамо где се шума може обрађивати у малим пиланама. Не знам како ће земаљске владе решавати поједине случајеве код цркава које имају велике шуме. Ипак налазим да је предвиђених 10 хектара за приватна лица много, јер се бојим да ће онда сви забрани бити исечени. Наводим случај да ми се један пријатељ из Београда, који је имао леп забран, вајкао, што забран није исекао. Постоји бојазан да забрани не буду потпуно исечени ако повећамо границу, ако повећамо максимум код приватника.

Лајчо Јарамазовић: Ја бих хтео навести то да у Србији има забрана по јаругама и када би се та шума исекла, искрчила, та земља не би била за орање. Мале шуме су везане за имања. Искуство показује да је тешко радити без мале помоћи од шуме. Ових 10 хектара оранице ће се дати ономе ко обрађује земљу, али ће се шуме упропастити, јер се, на пример, у Србији то тиче имања која су уз забран. Ако је у питању велики шумски комплекс, то не игра велику улогу, али је овде од великога значаја.

Методија Андонов-Ченто: Предлажем да се земља додељује према броју чланова породице, јер она служи за издржавање саме породице.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Налазим да би се могло онима који се не баве земљорадњом дати 3—5 хектара. Бојим се да се овиме не отворе велики капицици за изигравање закона. Према томе, треба добро разграничити велике поседе због те бојазни да ће шуме бити исечене. Овде је најделикатнија ствар што се тиче шума у Словенији, јер нигде сељак није толико везан за шуму као у Словенији и зато би требало да се постави граница за сељака, да се да онима којима је шума једини приход а који живе на селу, док онима који шуме дају да други секу и да од тога праве капитал, — шуме треба да се одузму.

Макс Крмељ: Ја сматрам да треба тачно одредити границу и утврдити колико коме треба да се да шуме, јер би иначе могла да се учини неким и неправда.

Др Јоже Вилфан: Мени се чини, другови, да је било и извесних економских разлога за то да се тражи повећање максимума. Како министар шума Словеније није овде, налазим да је најбоље да се ово питање шума не решава заједно са питањем аграрне реформе, већ да се то реши у нарочитом закону о шумама.

Претседник: Факт је да су баш другови из Словеније тражили да то уђе у овај закон.

Др Јоже Вилфан: Свакако би требало тражити да се одмах предложи нацрт закона о шумама како би се још у овом заседању могао да реши. Како је Закон о шумама последица аграрне реформе важно је знати шта мисли савезни Министар шума о томе.

Др Макс Шнудерл: Аграрна реформа обухвата и питање шума. Због тога би се сложио с тим да се земаљским владама остави да оне одређују колико се шта има коме доделити, јер се нацрт закона о шумама не може тако брзо донети.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ово је питање остављено за сада по страни, јер је то замашан проблем. Главна је сада ствар да се фиксирају основна начела о аграрној реформи: шта може имати приватни поседник, а шта ће бити сељачково а шта државно. Ми

имамо мешаних сељачких поседа са шумом. Имамо и великих поседа. Код Словенаца је главно да се заштити мали човек. Код тих људи се често не може знати да ли је сељак или мањи предузетник, јер се они увек баве и неким другим послом осим земљорадње.

Зато би то питање требало правилно да се реши. Што се тиче ових других а нарочито црквених имања, те шуме свакако треба да дођу под управу народне власти. Овде је у питању посед ситног земљорадника у вези са пољопривредом, и то ми морамо решити. У овоме закону морамо утврдити ко ужива шуму и то мора важити за шуме онога који непосредно ради и живи од шуме. Цело ово питање има значаја и своди се само на Словенију и Србију. У Србији су у питању забрани а у Словенији шуме. И ту треба наћи компромис. Нама нико не смета да решимо питање великих шумских поседа били они у Словенији или у ма којој нашој федералној јединици. Овим законом треба да оставимо земаљским владама да заштићују радника, сељака и малог предузетника који од шуме живе. Појављује се само питање шта ће се сматрати великим поседом и ту треба одредити границе.

Претседник: У члану 3 под а) речено је тачно шта је велики посед. Можемо овде у члану 3 под д) место „земљишног поседа“, ставити „обрадиве земље“, а под а) после речи „пољопривредна“ додати „и шумска“.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ми смо ту ограничили земљиште у планинским крајевима. То су већином области које се сматрају као сиромашине. И кад бисмо овде додали да то важи и за шуме дали бисмо могућности да о тим поседима решава свака федерална јединица. Оне ће земаљским законима решити питање одвајања шуме од осталог имања. Међутим, питање шта је то велики посед, ми морамо овде да решимо. У предлогу се каже да ће се експроприсати преко 10 ха лицима којима земљорадња није главно занимање. Ми смо стајали на становишту да лица којима земљорадња није главно занимање не могу имати више од пет хектара, а вишак да се експроприше.

Др Јоже Вилфан: Налазим да је ово стручно питање, али исто тако налазим да је било сигурно неких разлога што се овакав максимум предлаже.

Милош Царевић: Тежиште целокупног овог питања се базира на економској и социјалној структури живота људи на које треба ову одредбу применити. Међутим, треба знати тачно мерило о томе ко се бави а ко се не бави земљорадњом, кога ћемо сматрати земљорадником а кога не. Узмите за пример малог занатлију или трговца из унутрашњости. Треба се питати зашто таквим онемогућити да имају и неки мали посед кад они на њима раде, често су им имања и угледна. Ми њима одузимамо земљу за то што су јуче били занатлије или трговци. Ја сам за то да се овај максимум повиси на 10 хектара.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Десет хектара се не може урачунати у обрадиву земљу. Наш је предлог био од 3 до 5 хектара. Овде се поставља питање само величине површине земљишта, али ту бисмо могли направити компромис да они који обрађују земљу могу добити од 5—10 хектара, а да препустимо земаљским владама да оне то решавају, а не да свако може добити 5 хектара обрадиве земље и 5 хектара шуме.

Павао Поцрнић: То значи проблем је у томе да ли се земљиште од 5 хектара, ако га човек не обрађује, може експроприсати као економска целина баш зато што је премало. Ми решавамо о овим стварима а нисмо довољно вични.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ово се тиче лица којима није главно занимање земљорадња и предлажем да се издвоји и каже одвојено за пољопривредна добра а одвојено за велике шумске поседе.

Претседник: Изјављујем да је за шуме мерило од 45 хектара. Министар тражи да се изврши експропријација великих шумских посела који имају површину преко 100 хектара.

Др Јоже Вилфан: Ја сматрам да је комплекс од преко 45 хектара велики посед и предлажем да се у тим крајевима за сељака повећа максимум.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ја напротив мислим да ће код великих посела, рецимо од 100 хектара, бити случајева да ће се шуме исећи. Четрдесетпет хектара јесте граница за шуме. Ако неко има 45 хектара шуме и још толико плодне земље може се јавити питање како ће се у том случају ствар решити, јер шума вреди 10 пута више. Зато би требало повећати максимум само за шуме. Овде се ради само о случајевима за планинске крајеве. За оне који не обрађују сами земљу, граница је постављена.

Претседник: Могли бисмо онда овде где се говори о планинским крајевима додати да то важи за шумске поседе. Али, тамо је ствар доста замршена, мислим да би требало изабрати неколико другова стручних лица и људи из тих крајева да о томе реше.

Методија Андонов-Ченто: Сматрам да није довољно да буду изабрана лица само из Словеније већ из свих федералних јединица.

Претседник: Код великих посела постављена је граница од 45 хектара, а овде се тражи 100 хектара.

Др Јоже Вилфан: Најбоље је да се састави комисија која ће то решити.

Милош Царевић: У тачки 2 члана 6 каже се да се одузима сразмерни део оранице а не да се одузима земља, како се то има сматрати.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ми не одвајамо шуме од мешовитих поседа. Неко, рецимо, има 20 хектара земље и 8 хектара шуме. У таквом случају ми имамо да обезбедимо да се не би шума исекла. (Милош Царевих: А шта остаје онда у ових 5 хектара?). Остаје обрадива земља.

Претседник: Кад се каже 3—5 хектара обрадиве земље онда се зна шта је то.

Најбоље би било да се онда у чл. 3 под д) каже вишак „обрадиве земље“ место „земљишног поседа“, а под а) после речи „пољопривреда“ додати речи „и шумска.“

Члан 26 би према томе, имао да гласи (чита):

1) Под удар експропријације без накнаде долазе и шумски поседи, који су својина лица или установа и правних лица наведених под тач. б, в и ђ у чл. 3 овог Закона.

2) Експроприсаће се уз накнаду вишак шумског поседа земљорадничких газдинстава преко максимума који ће се оставити власницима према земаљским законима.

3) У шумским пределима где нема земље за обрађивање, лица која по главном занимању нису земљорадници, могу задржати од шумског поседа 5—10 хектара.

4) Посебним савезним законом одредиће се како ће се и коме додељивати и под којим ће режимом бити земљишта под шумом, испашом, водом и слично.

Примате ли овакву редакцију? (Примамо).

Др Драгољуб Јовановић: Ја мислим да би максимум за шуме требало повећати да не би Словенци правили питање.

Претседник: Све је то већ решено.

Др Драгољуб Јовановић: Предлажем да се у чл. 8 додају речи „ако је шумски терен“.

Претседник: Ја сматрам да је најбоље, као што сам предложио, да се у чл. 3 под а) додају речи „и шумска“ а под д) да се место „земљишног поседа“ стави „обрадиве земље“.

Министар пољопривреде др Васо Чубриловић: Ми одузимамо земљу од оних који је не обрађују и који не живе само од свога рада. Кад то начело спроведемо, ми морамо осигурати сељака који од тога живи па било да је то шумски посед било пољопривредна површина.

Др Јоже Вилфан: Мени је ствар јасна, само је питање да ли је 45 хектара шуме еквивалентно са 45 хектара остале земље.

Претседник: Преко 45 хектара се одузима, јер ко има више од 45 хектара то је велики посед.

Др Јоже Вилфан: Онда је ствар јасна.

Др Драгољуб Јовановић: Онда ја предлажем да се у чл. 3 каже „пољопривредна и шумска добра“.

Јефто Павић: У нашим крајевима има врло мало обрадиве земље, а има доста крша и шума и тако може често да се рачуна и то у велики посед, јер ће имати преко 45 хектара.

Претседник: Он може имати и 200 хектара а да опет не буде велики поседник. Осигурани су сви људи земљорадници, јер се одређује максимум а за шуме се каже да ће се експроприсати вишак преко максимума који ће се решити земаљским законима. Ја мислим да је тиме ствар разјашњена.

Методија Андонов-Ченто: Ја лично мислим да треба створити могућности да земљу раде и они којима земљорадња није главно занимање, и они треба да имају нешто земље, јер ко има 47 хектара сматра се као великопоседник и онда му се земља одузима.

Претседник: Одређујем кратак одмор да бисмо се договорили.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад.

После узајамног договарања и измене мишљења, споразумели смо се да се у предлогу закона који је Одбор већ претресао, у виду амандмана, предложе следеће измене и допуне. (Ч и т а):

Члану 3, прва алинеја, под а) после речи „пољопривредна“ додати „и шумска“; под е) место речи „земљишног поседа“ ставити „обрадиве земље“.

Члан 8 уместо раније прихваћеног текста да гласи:

1) Од постојећих поседа појединих богомоља, манастира и верских установа одузеће се само вишак преко 10 хектара њихове укупне површине њива, башти, винограда, воћњака, утрина и шума.

2) Верским установама (црквама, манастирима, црквеним властима) већег значаја или веће историске вредности оставиће се од садашњег њиховог поседа до 30 хектара обрадиве земље и до 30 хектара шуме.

Члан 26 по новој формулацији треба да гласи:

1) Под удар експропријације без накнаде долазе и шумски поседи, који су својина лица или установа и правних лица наведених под тач. б, в и ђ, у чл. 3 овог Закона.

2) Експроприсаће се уз накнаду вишак шумског поседа земљорадничких газдинстава преко максимума који ће се оставити власницима према земаљским законима.

3) У шумским пределима, где нема земље за обрађивање, лица која по главном занимању нису земљорадници, могу задржати од шумских поседа 5 до 10 хектара.

4) Посебним оквирним савезним законом одредиће се како ће се и коме додељивати и под којим ће режимом бити земљишта под шумом, испашом, водом и слично.

Има ли примедба на ову нову формулацију предложених измена и допуна? (Нема). Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

Као што смо закључили, ове измене и допуне ја ћу, као известилац о Предлогу закона о аграрној реформи и колонизацији, предложити у виду амандмана у специјалној дебати у пленуму. (Прима се).

Прелазимо на другу тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о кривичним делима против државе.

Пре но што Министар унутрашњих послова друг Зечевић да усмено објашњење, дозволите ми да кажем неколико речи о историјату овог законског предлога. Овај је закон пројектован пре више месеци и био је једанпут стављен на дневни ред Законодавног одбора, јула месеца, али је повучен да га Влада поново простудира. Ја бих молио све чланове Законодавног одбора да на овај пројекат не гледају као на неки изоловани закон, јер он није одвојен од других закона и мера које смо донели или које припремамо. Ја сам већ рекао кад се радило о Пројекту закона о давању амнестије и помиловања, који је усвојен од Претседништва АВНОЈ-а, да је то један закон у низу закона који сви заједно имају тежњу да наше правосуђе пребаце из ратног у мирнодопско стање, тј. да се створе редовне, нормалне прилике у нашем правосуђу, да оно што је рат учинио отклонимо и да правосуђу дамо један нормалан вид. На седницама Претседништва АВНОЈ-а ми смо донели и Закон о врстама казни, потом Закон о конфискации и извршењу конфискации, и сад, у низу тих закона, треба да донесемо и овај закон којим се наше правосуђе постепено уређује. Ја сам раније говорио да ћемо донети и Закон о уређењу војних судова и да ће се тим законом много што шта пренети са војних на цивилне судове, затим да ћемо донети и Закон о уређењу судова. Према томе, кад се један закон процењује у читавом једном систему и кад погледамо на међусобну везу свих тих закона, кад то посматрамо као једну целину, онда тек можемо правилно да оценимо посебно сваки од тих закона. Међу све те законе спада и овај предлог закона о коме расправљамо. У своме говору од 3 јула о. г. споменуо сам да ћемо донети Закон о амнестији и отада је по њему дата широка амнестија и помиловање. Ја немам података, али из извештаја „Танјуга“ види се да је заиста тај закон обухватио велики број људи, који иде на 40.000, јер се ту није радило само о људима који су ухапшени него и о онима који су ухваћени у борби, који су заробљени тако да је стварно пуштено на слободу неколико десетина хиљада људи. То је обећање, дакле, одржано. То је још један доказ колико је важна ствар да стање у земљи буде што брже сређено.

Неки желе да прикажу овај законски предлог као онај фамозни предратни Закон о заштити државе. Ја мислим да нема ништа погрешније од тога него кад се наседа таквим подвалама. Овај предлог за-

кона nema никакве veze sa Zakonom o zaštiti države. To je bio jedan specijalni zakon kojim je isključena jedna čitava klasa iz građanskih prava. On je bio uperen ne samo protivu proletarijata nego i protivu čitave naције. Robijaши nisu bili samo комунисти и други напредни елементи, него су били и Македонци и Шинптари и Хрвати, који су се борили за национална права који су били национални борци а све под окриљем тога Закона о заштити државе. Са таквим једним законом овај наш пројекат нема уопште никакве везе. Овај закон треба да се сматра као привремена замена једне главе општег кривичног законика, који ми још нисмо донели. То ћемо касније учинити, јер израда једног новог кривичног законика захтева дуже време. Ви знате да сваки кривични закон има да чува у првом реду интересе државе. Можемо ли ми оставити то да ово питање решимо кривичним закоником? Чак ако бисмо се и надали да бисмо могли свршити кривични законик за 6 месеци, ми то не можемо учинити, ми не можемо одлагати доношење прописа о заштити тако важних интереса. А ево због чега.

Кад смо донели Закон о врстама казни, престало је да постоји много од онога што је раније важило. Кад смо донели Закон о уређењу војних судова, војни судови су много својих дотадашњих надлежности пренели на цивилне судове. Кад доносимо Закон о судовима ми преносимо на њих разне друге дужности тако да морају расправљати и оне ствари које нису досада радили. Међутим, ми ћемо имати, ми ћемо осетити у нашем законодавству једну велику празнину ако не донесемо ове прописе, јер ћемо имати и народне и војне судове, а нећемо имати прописе. Ма колико био прелазан један режим или једно стање, оно постоји, оно је у даном времену стварност и као такво има право да се заштићује од оних који насилно, терором итд. хоће то стање да руше. Иначе би, кажем, остала једна рупа, празнина и наши војни и грађански судови не би имали законске прописе на основу којих ће се ратни злочинци, издајници и други који су криви, казнити. Ми такву празнину не можемо допустити. Чуо сам у приватном разговору да се каже нека људи седе неколико месеци у затвору док се не донесе закон. Али није могућно да неко седи у затвору и да чека по неколико месеци док му не буде суђено. Према томе, ми смо морали да поднесемо Скупштини овај предлог закона на озакончење.

Ако овај закон схватимо искључиво као једну главу кривичног законика, ми ћемо онда предложити да се испред првога члана метне нов члан који би био први члан и који би отприлике гласио: да ће до доношења кривичног законика демократска федеративна држава обезбедити право народа и да ће се дотле кажњавати по овом закону. Тако се може обележити место и карактер овога закона. Саме одредбе његове показују јасно да он нема карактер изванредног закона а нема те државе која себе не брани од кривичних дела која су овде обухваћена. Могу да вас уверим да је овај закон много блажи од старог закона и нико неће моћи рећи да он садржи теже одредбе. Сасвим је природно

да он хоће да брани данашњу државу од покушаја насилног обарања постојећег поретка, да ли треба да кажњавамо покушај издајства отаџбине и угрожавање војне снаге итд. Он исто тако мора да кажњава ратне злочинце и све оне који су радили као покретачи, помагачи на извршавању масовних убистава, хапшења, мучења итд. Он хоће да казни све оне војне и цивилне формације које су састављене у циљу помагања непријатеља итд., хоће да казни све оружане побуне и разна фашистичка удружења која су потстрекавана од стране страних држава на рат против нове Југославије, хоће да казни тероризам, насиља и шпијунажу. То је све природно, држава мора у име закона да брани и себе и њен поредак. Било је такође приговора од стране стручних људи, правника, да није добра систематизација и гледали су да из овога члана 2 издвоје неке ствари и ставе под § 1 као велеиздају а да остало оставе као издају. Међутим, из тих елабората види се да је то једно чисто теоретско-формалистичко гледиште и зато су и Министар унутрашњих дела и Влада остали при оваквом пројекту. Неке мале измене и допуне, предложене од правних стручњака, прихваћене су још у току дискусије. Ја их имам све забележене. Министар унутрашњих послова ће их свакако примити кад будемо расправљали о појединим члановима.

После ових објашњења, мислим да могу казати да је примедба Милана Грола и начин како је овај закон приказан у страниој штампи, тојест, да је уперен не само против криваца него и против политичких противника, да је таква примедба без сваке основе и оправдања. Најнеобјективније је и најпристрасније казати да овај закон има такву тенденцију да хоће да удара противу политичких противника оних група које га доносе. Ја вас питам да ли ћемо називати обичним политичким противником онога који хоће насилно да обори Владу итд., онога ко не жели то да постигне путем парламента, него, као што рекох, путем насиља и терора. Да ли ћемо сматрати издајником човека који врши шпијунажу и краде документа и врши разне друге злочине или је то само политички противник. Је ли политички противник онај који организује разне војне формације, које служе непријатељу и окупатору и врбује у Југославији чланове за такве организације? Хоће ли оваквим прописима бити погођени политички противници? Неће. Мени се чини да би се могло рећи: ко је у начелу против овога закона, тај тражи право за себе да може вршити све ово што се овде каже да је противно интересима народа и државе. Само ако неко тражи да се заштите ратни злочинци и они који служе окупатору, који потстрекају стране државе на рат противу своје државе итд., само тај може казати да је у начелу против оваквог закона. (Тако је! — Аплауз).

Ја мислим да је ово довољно за увод у начелну дискусију. Дајем реч Министру унутрашњих послова другу Влади Зечевићу.

Министар унутрашњих послова Влада Зечевић: Другови и господо народни посланици, ја желим да овом приликом дам само извесно кратко објашњење, јер своје образложењу које сам уз законски предлог доставио Народној скупштини, немам ништа начелно да додам. (Видети Треће заседање АВНОЈ-а и Привремене народне скупштине, стенографске белешке, стр. 640, издање Президијума Народне скупштине ФНРЈ, 1947 год.).

Уосталом, ја не бих имао нешто особито да додам ни о овој уводној речи друга Моше Пијаде, осим то да су измене и допуне, које је у овај предлог унела законодавна комисија Претседништва Министарског савета, резултат накнадног разматрања појединих одредаба предложеног закона на основу примедба које су упућене са разних страна. Све корисне и оправдане примедбе, које су дошле и из кругова Народне скупштине и из редова стручњака, ми смо после дискусије усвојили и предлажем да их прихвати и Законодавни одбор. Њих ће у дискусији у појединостима изнети Претседник Законодавног одбора друг Моша Пијаде.

На крају, ја изјављујем да остајем при Предлогу закона о кривичним делима против државе који сам у име Владе поднео Народној скупштини. Остајем при том пројекту, јер сматрам да је потребно, чак и нужно, да се овај закон донесе и да се тако попуни празнина која постоји у нашем, још неизграђеном, новом законодавству у погледу кажњавања кривичних дела уперених против виталних интереса народа и његове, тешком борбом и крваву створене народне, демократске федеративне државе.

Још једном молим Законодавни одбор да усвоји предложени закон са овим накнадним изменама и допунама.

Претседник: Још једна напомена. Предлог закона који је отштампан, наравно и подељен, израђен је у Комитету министара. Ко жели реч у начелној дебати?

Др Јоже Вилфан: Значај овога закона јасно је обележен. Уствари, он је допуна главе IX старог југословенског кривичног законика. Остаје нам, по мом схватању, да расправимо само једно питање: зашто је потребно да хитно доносимо овај закон и да обрађујемо материју која припада кривичном законик у. Какво је стање данас?

По одлуци АВНОЈ-а сви прописи који су противни народним тековинама и законима које је АВНОЈ донео — укинута су. Из осталог законодавства старе Југославије важило је досада и сада важи само оно што су у конкретним случајевима примењивали народни одбори и народни судови, то јест, што је народна власт примењивала норме које нису у супротности са тековинама Народноослободилачке борбе наших народа. Ми принципијелно стојимо на становишту да сами по себи закони старе Југославије не важе. Стварно је то да су органи народне власти донекле, у извесним конкретним случајевима, примењивали старе

правне прописе и решавали по њима нека питања живота и праксе. То је свакако био повод неједнообразности поступања и решавања, али ми смо ипак у врховним судовима вршили довољну коректуру таквих ствари. Та је коректура била довољна за прелазно доба, управо док је рат трајао. Међутим, ми сада стварно настојимо да што брже попуњимо и изградимо наше ново законодавство. Ово овде јесте материја кривичнога права и због неједнообразности, коју сам поменуо, хитно је да донесемо закон који неће бити изузетан закон него почетак изградње општег кривичног законика нове Југославије. Друг претседник Пијаде рекао је да је тај нови закон блажи но што су били стари закони у Југославији.

Што се тиче самога садржаја треба видети у чему су те разлике између овога предлога и старог југословенског закона. Ја видим две разлике. Прво, овај предлог закона је тековина наше Народнослободилачке борбе. Мислим да не треба потрошити ни једну реч за одбрану предвиђених норми којима се кажњава насилно рушење ових народних тековина итд. Друга ствар је у томе, а ја мислим да се ту највише осећају погођени они који воде политику, што овај законски предлог има одредбе које се односе на ратне злочинце. Он у том погледу иде у корак са међународним развојем схватања кривичног законодавства. Многа законодавства нису досада познавала институцију ратног злочинца. После конференције у Москви, то гледиште, тојест, институцију ратног злочинца, прихватио је цео демократски свет. Ми смо ту савремену правну институцију унели у наше законодавство. Тако је овим предлогом закона стварно ударен темељ будућег нашег општег кривичног законика који ће се изградити на принципима савременог и напредног кривичног права. Зато је потребно да се овај закон што пре донесе.

Претседник: Има реч друг др Шнудерл.

Др Макс Шнудерл: Ја мислим да је овај закон и хитан и нужан. Ми смо у Словенији израдили један пројекат оваквог закона који би важио само за Словенију, али, како се стало на становиште да се такав закон не може донети само за једну земљу, ми тај закон нисмо ни донели. И то је било правилно.

У нашој новој држави треба и мора да се зна шта се кажњава и како се кажњава. Ми смо радили на терену и видели смо да се примењују разне казне у многим сличним случајевима. Јасно је да се све то морало исцрпно навести и зато мислим да нема добронамернога човека који би могао казати да су овде унесене такве формулације прописа да би се овај закон могао сматрати сличним старом закону и злогласном Закону о заштити државе. Дефиниције које су дате у члану 5 добре су. Сматрам да је закон заиста потребан. Једини приговор овом закону може се учинити на техничку обраду, јер има доста противуречности, али добром вољом оне се могу отклонити.

Претседник: Има реч друг Царевић.

Милош Царевић: Придружујем се потпуно овоме што је друг Моџа казао у погледу овога закона и сматрам да о томе да ли је он хитан или не, не може бити речи. Ми смо током борбе, ослањајући се на законе АВНОЈ-а, који је прописао да сви стари закони који су противни тековинама Народноослободилачке борбе не важе, упућивали и данас упућујемо, и нашу народну власт и народне судове, да уствари сами нађу шта је правац тековина Народноослободилачке борбе и да суде и пресуђују по правди и правичности без писаних закона. То је било тешко. Дешавале су се неједнакости и у погледу тумачења шта су то тековине Народноослободилачке борбе, и нарочито у томе колико су оне угрожене. Међутим, више се тим путем не жели и неће да иде. Ја мислим да је основни циљ овога закона да се заштити све оно што се сматра тековинама Народноослободилачке борбе, жели се да оне буду заштићене од насиља, терора итд.

Ми морамо у нашем новом правном поретку завести писане законе и морамо се што пре ослободити онога што смо досада стављали као главни задатак нашим народним властима и судовима: да суде по правди и правичности. Писани закони, као што је изнето, олакшавају посао у погледу инкриминације дела као и у погледу правилног одмеравања величине и врсте казни. Све се то опредељује овим законом.

Свака држава, ма какав њен поредак био, има права да заштити своје тековине и свој правни поредак. Демократије, које су биле у борби против фашизма, то се мора већ једном увидети, морају уврстити у злочине све оно што иде противу њиховог поретка и што их угрожава. И ми морамо без икакве милости и бољећивости да иступимо против сваког онога ко жели да угрози и уништи тековине наших народа. Морамо да их спречавамо у томе и да их за то казнимо.

Ја поздрављам две ствари у предлогу закона: прво, што он опредељује тачно шта се све сматра противно тековинама Народноослободилачке борбе и као такво кажњава, и, друго, што он није онако свиреп и тежак, као што га хоће неки да претставе. У њему су максимиране границе појединих врсти казни које су много блаже него што су биле казне у бившој Југославији.

У начелу ћу гласати за овај законски пројекат, јер сматрам да је потребан.

Претседник: Има реч наш потпретседник друг Симић.

Владимир Симић: Налазим да је образложење које нам је дао друг Претседник умесно. Ја лично признајем да сам овај закон ценно упоређујући га са старим Законом о заштити државе из 1921 и 1929 године.

Врло би тешко било човеку да за овакав закон гласа у начелу кад не би имао дубље познавање разлога и свега онога што се раније дешавало. Карактеристично је када се ради о старом закону да његов текст

од 1921 године разликује се од текста из 1929 године у свега седам речи, које су биле блаже. Онда су наши демократи били тужни и градили нешто што нису могли да схвате кад је комисија требало 1929 године да саобрази закон новом стању после удара од 6 јануара. Ту се онда показала друга чињеница. Они су исекли грану на којој су седели и пали су у исту ситуацију. Тада је био само један политички противник а то је крајња реакција. Из тога времена видећемо да је историја била плодна и да се своди све на оно што је претстављало главу IX старог југословенског кривичног закона у ком су даване правне санкције ономе што је претстављало напад на државу као целину и на политички и друштвени поредак који је установљен у тој држави.

Са великим олакшањем и задовољством ја констатујем и подвлачим речи друга Пијаде, који је рекао да је то један део кривичног законика који ће се донети а што ће се видети из члана 1. То значи да је то онај део који је уистину у оваквом времену најпотребнији. Ми не кажемо да би било зло кад бисмо донели и цео кривични законик. Но, то је технички немогућно. Заго што се оваква материја не може на брзину да доведе до извеснога систематског реда, да не буде онога што је Вилфан изложио. Само у једном изравнатом, устаљеном нивоу националног и државног живота може човек да се осећа као сигуран грађанин и ту ћемо ми моћи изнаћи оно што је право и правично или бар слично томе. Закон о амнестији и помиловању унео је много стабилности у ниво живота и ја сам уверен да ће закон који се предлаже постићи оно што му је циљ, а то је да се инкриминације уједначе и да свако по заслуженој мери буде кажњен. Саме мере у овоме закону говоре да су испод оних у закону са којим се покушава правити упоређење; оне су далеко блаже. Угрожавање државе, терор и насиље, сила, кривично-правна воља која је заснована на сили и терору мора да буду кажњена. Такву силу нико у једном друштву и држави не може трпети. И нема ниједне државе у којој се редовним законима, а ово је редован закон, не кажњавају такве радње. Стога разлога са задовољством утврђујем и констатујем да је овај закон уствари само једна глава кривичног законика који ће се донети и зато нема разлога упоређивати га са законом који је оставио на све нас тако рђаве успомене и на коме се заснива цела катастрофа бивше Југославије. (Г л а с о в и : Тако је!).

Претседник: Има реч Драгић Јоксимовић.

Др Драгић Јоксимовић: Наши су разлози кратки. Кад се нама каже да је то само једна важна глава кривичног законика ми се онда питамо зашто се не измени та глава старог кривичног законика него се доноси један нов закон. Наш кривични законик важи као један од најнапреднијих законика у Европи. Ми онда не можемо да видимо разлог зашто да се не промени посебна глава кривичног законика која о томе говори него да се доноси нов, посебан закон. Господин Претседник Пијаде каже да би требало нешто дуже времена док би се одредбе кривичног зако-

ника промениле. Ја бих на то могао да одговорим да се примам да сутра у 9 сати поднесем овде пројекат оне главе кривичног законика која о томе говори. Ради се само о избацивању неколико речи тамо где се помиње амнестија и краљ. Ми не видимо разлога да се доноси нов закон и онај исти одбор који је благословио овај закон може да изврши ове измене у самом старом кривичном законнику.

Друга једна ствар. Ми смо за све старо што је било добро и за све ново што је добро. То смо и делом доказали од 6 јануара 1929 па до 1939 године и доцније кад је избио Други светски рат.

Други разлог што смо у начелу против овога закона јесте и у томе што имамо наше схватање о раду Привремене народне скупштине. По нашем схватању она нема никакав други задатак него да донесе законодавство у вези са споразумом Тито—Шубашић и Кримском конференцијом па да иде кући, да се бира нова Уставотворна скупштина, која ће донети Устав и све друге законе који су прописани. То је наше схватање и ви не можете то да нам оспорите. Најгора је ствар овде у томе што се овај закон доноси кад су избори на прагу. Можете ви најидеалније да мислите, али ви можете и друкчије да мислите него ми, и ми бисмо могли да се сложимо у погледу одбране земље, али ће цео свет остати под импресијом да се овај закон доноси уочи избора. Свет не може томе да се отме и схватиће то као претњу и пресију.

Хоћу сада да одговорим на једну примедбу господина Претседника Пијаде.

Он сигурно није ништа намерно мислио да су они који су у начелу против овога закона мишљења да је стање такво да се овај закон треба да донесе. Ја сматрам да није тако и да господин Пијаде није могао то да каже. Кад ми износимо разлоге због чега гласамо у начелу против онда нам се такве инсинуације не могу правити.

Доцније ћу дати декларацију у име групе.

Претседник: Има реч др Кризман.

Др Хинко Кризман: Ми смо сви за демократију, али не блиједу и вербалну, него истинску и борбену. За нас демократија није као она принцеза која се утопила кад је пала у воду, јер нико није смιο да је прихвати, јер профане руке нису смјеле да је прихвате. Ми ћемо нашу демократију бранити свим средствима, па ма то било и строгим законима. (Аплауз).

Ја примам овај закон у начелу. И то га примам ђутуре. Његова је хитност потребна због смирења и уређења наше земље. Потребно је да се поступци свих органа ставе на законску базу, да буду једнолики за ствари које су и нужне, и паметне, и корисне, јер се и те како угрожава мир и сређивање земље. А што ми доносимо у изборно вријеме овај закон, то је што хоћемо да изједначимо и уредимо све поступке којима ћемо да бранимо земљу и демократију, али без икаквог експреса, већ на темељу закона.

Претседник: Има реч друг Бален.

Шиме Бален: Народни посланици су изнијели своја становишта о хитности овога закона и не бих о томе говорио, јер се с тиме слажем. Хоћу да кажем неколико ријечи о упоређењу између овог приједлога и старог југословенског закона. Не може бити никаквог поређења са старим Законом о заштити државе, јер је он био донесен за одбрану мале клике, у првом реду краљеве, и био уперен не само против пролетаријата него, ако хоћете, против читаве државе. Насупрот томе, овај закон хоће да одбрани народне тековине од оне клике која никад није бранила Југославију. Овај је закон благ, и то врло благ. Он није уперен против политичких противника, а то се види и у раду наших сједница и у раду Привремене скупштине и на терену, да они имају могућности да иступе противу већине. Закон је уперен противу непријатеља, а то свакако треба разликовати. Ако је неко противу народнога непријатеља, противу разних типова и зликоваца, који су клали и палили по нашој домовини, и ако због тога тражи да закон не буде строг, онда се не може довести у везу такво мишљење са народним схватањима пуних правичности. Ја сам добио утисак из речи друга Јоксимовића да говори као адвокат, *ex officio*, без правих, објективних разлога. Он нам нуди чак и нешто неозбиљно: он тврди и то у присуству друга Моше и у присуству др Драгољуба Јовановића, који су осетили оштрицу старог закона — а поврх тога да су се демократи борили против онога закона више него ико други, — да ће тако брзо изградити пројекат измјена у старом закону измијенивши само неке ријечи које говоре о краљу и династији. Ја сматрам да је то врло неозбиљно. Ми знамо шта је све било под старим законом. Ту није био у питању само краљ и династија, него је читав дух тадашње владавине био против народа.

Ја поздрављам овај закон а ако бих учинио какву примједбу, рекао бих да је он можда исувише благ према страшним злочинима који су наши непријатељи учинили према овој земљи, које су они можда спремни и сада да чине, ако посумњају у нашу моћ и у нашу одлучност.

Претседник: Има реч друг Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић: Хитност овога закона је без сваке двојбе. Исто је тако изван двојбе и то да је он издвојен из казненог законика. Приговор који је стављен на примједбу зашто да се не измијени она глава старог кривичног законика која о томе говори, сасвим је умјестан. Али, ту треба имати на уму и ток наше Народноослободилачке борбе. Ратни злочинци, непријатељи нашега народа и слуге окупатора треба свакако да буду кажњени. Ми, међутим, досада нисмо имали нормиране формалне законске одредбе по којима се они треба да прогањају. Овај закон има да заштити нову државу која је крвљу створена и прилике под којима се она развијала и развија.

Важна особина закона је да је он демократски. У чему је та демократичност? Народна борба је била уперена од 1941 године наовамо противу свих оних, и група и појединаца, који су били и радили против интереса народа и народних маса. За чим иде овај закон? Он иде за тим да се заштите тековине народних маса против насилних аката појединаца који су се до јуче борили оружјем против народа и који би хтјели и сада, у мирном стању, да се боре чисто анархистичким методама. Овдје се изражава борба противу анархистичких метода а то је демократско становиште да закон упери своју оштрицу против свих оних који насилним актима хоће да створе ново зло и да омогуће грађански рат. Кад то не би било, закон не би био демократски. Зато прихваћам цио овај законски приједлог.

Претседник: Има реч друг Крстајић.

Перо Крстајић: Другови народни посланици, наша држава, као и свака друга, има основно природно право да казним мјерама заштити себе од сваког напада.

Баш овај закон који се данас налази пред нама јесте закон који предвиђа у каквим се облицима могу јавити напади на нашу земљу, предвиђа казнене одредбе којима се брани наша земља од нападача.

Неки од народних посланика покушали су да овај закон упореде са Законом о заштити државе из старе Југославије. Ја не могу да разумијем такве људе и питам се да ли су то злонамјерни људи или су то људи несвјесни живог развитка ствари. Кад се зна да је Закон о заштити државе у старој Југославији допијела против народа група властодржаца, искључујући из легалног политичког живота Комунистичку партију Југославије као и забрањујући политичку дјелатност и кажњавајући све напредне снаге у нашој земљи, онда је јасно да су ти властодршци покушали одвојити дух од тијела, а то значи народ од државе.

Данас наш народ доноси овај закон против свих оних који би се могли јавити у ма каквом облику са нападима на нашу земљу, тј. на њен унутрашњи поредак, нашу највећу тековину у минулом рату.

Властодршци старе Југославије употребљавали су разне махинације и обманјивали народ, па чак и кад су правили споразуме у име Срба, Хрвата и Словенаца њихов Закон о заштити државе је долазио највише до примјене.

Дани што их је Југославија преживљавала последње деценије у сјенци фашизма, под скиптром принципа намјесника, били су дани њене највеће срамоте. И баш тада скинута је последња завјеса са личног режима и бирократског терора и открило се да је Југославија била под нарочитим полицијским терором.

Другови, многи од посланика приговарају да је овај законски предлог сувише благ за оне које треба казнити. Тачно је да је закон благ, али не за све кривце. Он дијели кривична дјела на злочине и пре-

ступе и предвиђа олакшавајуће и поопштравајуће околности. То је оно што је у њему нарочито добро.

Предлог, према члану 16, има ретроактивно дејство, а то значи да ће се по њему судити и за дјела раније почињена, боље речено и за она која су извршена за вријеме минулог рата. То је баш оно што налази своју умјереност у предлогу.

Ма да је рат у прошлости био обиљежје силе и кулминација насила, ипак он није, по тежини својих страхаота, по огромности својих учесника, достигао такве језовите размјере као кроз ове четири године неограничене владавине огња и мача. Њега су нарочито осјетили наши народи, којима је било намијењено уништење.

Нажалост, у нашој земљи нашли су се такви издајници који су у извођењу тих злочина помагали окупатора. Ту се у првом реду подразумијевају они који нијесу били на по принуђени, који су то једва дочекали, који су кроз такву издају пронашли сами себе. Ова неваљалства почињена од стране оних што се правдају да су их извршили силом прилика, пошто је наша земља била под окупатором, и што је непријатељ над њима неограничено владао и заповиједао, могу да буду и треба да буду оправдање за слабост али не могу и не смију бити извињење за издајство. Између ова два појма је велика разлика, па према томе и тежина казне: за слабост губитак политичких и грађанских права, за издају смрт.

Исто онако као што су они на фронту свакога дана, свакога сата и минута очекивали да погину бранећи отаџбину и борећи се за њено ослобођење и уједињење наших народа, исто тако имали су дужности према отаџбини сви они који су живјели на окупираној територији.

Исто онако као што су црногорске врлети, Сутјеска, Козара, Зелена гора, Велебит итд. засијане гробовима знаних и незнаних јунака, исто тако и они на покороном дијелу наше земље били су дужни умирати за велику идеју која је побиједила и у чијем ће успјеху срећно и слободно живјети наша покољења.

Окупација може да буду олакшавајућа околност за слабост, али не може и не смије бити за издају. Главни злочини не смију остати некажњени и нежигосани.

Наше друштво, морал нашег народа, жртве пале за велико дјело за ослобођење и уједињење траже за врлине похвалу, за херојска дјела одликовања и народно признање а за пороке и злочине најстрожу казну.

Овај законски предлог највећа је гаранција за то и ја гласам за њега.

Претседник: Има реч друг Ченто.

Методија Андонов-Ченто: Другови, кад је реч о Закону о заштити државе из старе Југославије могу казати да ми Македонци најбоље знамо зашто смо били стављени ван закона. Ниједан Македонац није

смео да каже да је Македонац. Читава наша нација била је стављена ван закона. Тај је закон дошао онда кад се Југославија стварала од народа који су живели на Балкану, са искључењем једног словенског народа, бугарског народа. Закон је тај створен онда кад није било никаквих издајстава, злочина итд. Овај закон сад долази, јер су југословенски народи дали толико жртава за ослобођење испод непријатељског јарма. И зато ме чуди кад се уопште поставља питање да ли овај закон треба сада да се доноси. Како можемо живети без оваквог закона?

Другови претставници Демократске странке могу само да негирају правне ствари, али не могу рећи да је овај закон излишан. Приговара се што се овај закон доноси уочи избора. По мом мишљењу то је потребно учинити да би народ видео и знао какав ми хоћемо закон па да се баш сложи или не сложи с њим и ако се сложи нека нам да поверење, а ако се не сложи неће за нас гласати. Ако народ сматра да је овај закон ненародан, он ће казати своју реч и биће против нас. Али, ја мислим да ће народи целе Југославије поздравити доношење овога закона, јер је благ и правичан. После оноликих насиља која су нам причинили окупатори и фашисти потребно је да се овај закон донесе и да се строго примењује, јер ће само тако држава моћи да се сачува од непријатељских атака и само ће тако од тога закона бити користи а не штете.

Пошто су други говорници довољно говорили о овоме закону, ја ћу рећи само то да је наша група Македонаца решила да са највећим задовољством прими у начелу овај законски предлог.

Претседник: Има реч министар друг Зечевић.

Министар унутрашњих послова Влада Зечевић: Господин Јоксимовић је заслужио одговор кад је казао да је стари кривични законик један од најбољих кривичних законика у Европи. Јесте, то мерило може да важи за она времена у старој Југославији када су прилике биле много, много другачије него данас. Али у Југославији се до данас много што-шта променило. Мени се све чини да г. Јоксимовић и људи из његове групе уопште нису тога свесни, или неће то да буду. Утолико горе по њих.

Пошто г. Јоксимовић припада групи која у начелу гласа против, ја верујем да би он и кад би ми пристали да прихватимо пројекат за измену у старом кривичном законнику, гласао и против тога.

Он, даље, каже да се цео свет чуди што се овај закон доноси уочи избора. Али ако он цео свет сматра групу којој припада, онда је тај свет веома мали и нас то ништа не изненађује. Пошто они припадају Демократској странци и кажу да остају доследни демократији, коју су заступали у прошлости и говоре у име Демократске странке, онда је то мали потенцијал, јер после конгреса странке од 1938 године мало је оних који могу заступати Демократску странку и који су искусили

све последице на себи. Међутим, маса демократа *de facto* је у Народном фронту. Ја као демократа могу им дати једну сугестију: та господо треба да се ограничи и да се називају демократима ван Фронта. Они тако треба да иступају и овде и у Скупштини. То налаже пристојност.

Претседник: Има реч друг Кацлеровић.

Триша Кацлеровић: Потребно је да се овај закон који је пројектован пре неколико месеци донесе што пре. Мислио сам да дуже говорим о овоме питању, али пошто ме грло боли, мораћу казати само неколико речи.

После лепих излагања о самом закону и потреби да се он донесе, ја не бих можда говорио, али ме је друг Јоксимовић, који говори у име Демократске странке, принудио да и ја кажем неколико речи.

Што се тиче фамозног Закона о заштити државе, могу рећи да је он баш први пут примењен на мене и на друга пок. Косту Новаковића, али не зато што смо живели од 1919, па до 1920 итд. до 1935 и 1939 године него зато што смо као саучесници тога времена били противу онога што се тада радило и противу режима који је можда само у Пољској у режиму Пилсудског надмашен. Јер, људи кажу, да се у Друштву народа, у Женеви, говорило да су најгори режими били у Пољској па онда у Југославији. И мало је фалило па да и ми достигнемо Пилсудског режим. Толико је било жалби и доказа о страхотама које је не једна влада, јер су се од 1921 године владе мењале врло често, да је то било просто једно чудо. Прво су били радикали, па радикали, демократи и муслимани, Карађорђевићеве групе. Владе су се мењале, али режим Закона о заштити државе је остао. Др Јоксимовић ме чуди кад је могао да каже да је његова партија била најборбенија партија, али то би могло бити од 1929 године, од 6 јануара. Дотле они нису били борбена партија против тираније и насиља. Ни она, ни све остале грађанске партије нису биле борбене ни пре 6 јануара ни после 6 јануара.

Дозволите ми да бацим мало поглед на историју. Ко је донео Закон о заштити државе и ко га је изгласао? Из својих мемоара извадио сам ово. За закон је гласало 284. Ту су били радикали, муслимани, земљорадници (Земљорадничка странка) и Демократска странка. Гласали су против 54. Од тога је гласало 34 присутних и то: 20 из разних буржоаских група и социјал-демократска група. Гласали су против социјалисти са групом професора Недељка Дивна. Гласао је и један републиканац. Један једини Србијанац др Васић, самосталац. Гласао је Момчило Ивковић са изјавом да гласа у име своје, и Стојан Протић. Гласала је још група Матка Лагиње. Сви остали су гласали за. Комунистичка партија је била главни повод за доношење Закона о заштити државе а поред ње бунили су се и остали који нису хтели да раде како је хтео Абдул Хамид са Дедиња. И на све те људе се тај закон

бацио. „Ко другоме јаму копа сам у њу пада.“ Један од првих твораца тога фамозног закона, пак. Светозар Прибићевић, осетио је оштрицу тога закона. Он се после у Обзнани № 2 окренуо против Радићеве партије. Почео је Мачек, а после је у апс дошао и Радић. Али они су се снашли, они су после капитулирали.

За време од августа 1921, па до 6 априла 1941 године Комунистичку партију, због које је био и донет Закон о заштити државе, нико живи, ни речју ни писмено, није узео у заштиту. Десет хиљада људи прошло је кроз затворе. Кад је закон потенциран, после 6 јануара 1929 године, људи су убијани и бацани у Саву и Дунав. Један је са шестог спрата управе града Београда скочио и погинуо. Други су стављани на разне једнолике муке као што је био Рудолф Јуван из Љубљане. Да вам и не помињем приче о мучењу Фрање Факина, рударског радника. Немогућно је да вам све то изнесем. Демократска странка није се тада нигде манифестовала. Најборбенија партија у Југославији била је Комунистичка партија. Та борба која је дуго трајала, а која је за последње четири године крунисана победом, омогућила нам је да ми овде сад седимо слободно. Кад је био формиран опозициони блок 1934—1935 године узалуд су се комунисти трудили да буду примљени у тај блок. Нису их примили. Све су друге примили, али њих, комунисте, нису примили. Лично баш Љуба Давидовић није хтео примити комунисте у тај блок. То је био став Демократске странке. Сматрам, да колико радикали, толико и муслимани, па и Пижонова Земљорадничка партија носе одговорност. То смо ми још тада у нашој речи јавно казали. Када сам у име посланичког клуба говорио, казао сам да носи одговорност и влада и њена већина и свако ко гласа за тај закон. Од те се одговорности до данас нико није оправдао. То је историски факт, то је чињеница. То нису била деца који су водили политику, већ су они добро знали шта су радили. Према томе, сматрам да ми не можемо чинити никакву паралелу између овог закона и Закона о заштити државе, нарочито кад је реч о закону од 6 јануара 1929 године. Тај је закон још више погоршао ситуацију, јер је влада могла да употреби и војску ако је налазила то за потребно, а издржавање те војске падало је на терет становништва. У њему је, даље, било предвиђено као казна и то да се неко може и протерати. После су дошли и логори итд.

Овај закон је уистину демократски закон. И кад се Јојсимиовић позива на то да он тобоже није модеран, могу рећи да је и модеран. По ономе закону раније, који је био специјалан закон, били су и специјални судови о заштити државе. То је, уствари, био преки суд. Према томе, овај је закон са 100% демократски закон једне нове демократске државе. Стари закон о заштити државе био је у погледу стварне заштите државе само фраза, јер уствари то је био закон само за заштиту Дедиња, за заштиту друштва коцкара међу којима је био Александар Карађорђевић највећи политички коцкар и највећи коцкар у погледу гра-

бљења имања. То је био закон за вршење тираније не само над Комунистичком партијом него и над целим народом, закон за угњетавање народа у старој Југославији.

Ја сматрам да слободна и ведра чела можемо да иступимо пред наше народе са овим законом и то баш сада кад је реч о изборној кампањи. То знају наши стари другови и друг Моша Пијаде, који је био кажњен са 20 година, па су се после „смиловали“ да му даду 12 година, али су му опет „тобоже“ само због „ремећења кућевнога реда“ додали још 2 године.

Ја се питам са чим ће противници данашње народне власти изићи пред Милоша. И, стављајући себе у њихов положај, изгледа ми да траже адуте и материјал како да оборе ову народну власт. Али сам дошао до закључка да они то не могу да ураде, јер је народна власт гранитна стена која је избила у ерупцији народне борбе, борбе коју је објавила и повела Комунистичка партија, борба која је вођена на мајсторски начин. Према тој борби стоје политичка парчад и ту се ја сећам Лењинових речи који је рекао : Тешко онима који у бурном времену не разумеју то време. Онај који не оцењује догађаје и ко не осећа догађаје, тај мора пропасти. Тешко онима који не разумеју време специјално у Југославији. Од августа 1921 године, од познате Обзване и тако даље, комунисти су избачени из Београдске општине 28 октобра, па је избачен Делић из Загребачке општине као претседник у јулу 1920 године итд. Све су то докази колико је тада све било труло. Ја се чудим да ти људи, који су иначе дуго седели, баш сада заузимају овакав став према једној ствари која је резултат и проливане крви и патњи народа и дугог и тешког искуства, ствари која је резултат борбе која је довела до ових добрих и великих народних тековина.

Ја ово говорим за оне људе који су још необавештени о правом стању ствари. На основу онога што се досада учинило на терену, и после трезвенога размишљања о ономе што се и како се некад радило а што се сада ради, ја мислим да ту не може бити никаквог поређења. Ја мислим да је ова ствар потпуно успела. И као што рудари кажу: „Срећно“, незнајући да ли ће се вратити, — и ја овде кажем: срећно, срећно и дуговечно.

Претседник: За реч се јавља др Јоксимовић. Изволите.

Др Драгић Јоксимовић: На ово бих могао само да се запитам да ли ће се 1969 године, дакле после неких 25 година, опет наћи један Триша Кацлеровић који ће овако говорити. Он нам је испричао лепу причу. Кацлеровић је рекао да Демократска странка није била борбена, да није била конструктивна и да није водила смишљену политику. Ја сматрам да режим Стојадиновића и Бошња Јевтића никад не би био оборен у нашој земљи да није било нашега рада.

Један је друг овде тврдио да је моје мишљење неозбиљно. Ја бих молио колегу да верује да ја уживам у измени мишљења, али у пријатељском тону, па макар било и сто мишљења. Ми смо зато овде да износимо своја мишљења, јер је потребно да нађемо материјалну, праву истину и прави пут за решење појединих ствари. Да није те измене мисли и противних мишљења, ја се не бих осећао ни срећним ни задовољним. Мислим да и ви из већине треба да будете задовољни кад се јави једно мишљење које је потпуно објективно па макар оно било и противно.

Претседник: Ја могу да кажем у своје име да сам задовољан што имамо опозицију.

Није се јавно нико више за реч у начелној дискусији и предлагем да за данас закључимо рад. (Прима се).

Хтео бих само да се осврнем на примедбе др Јоксимовића. Он предлага да би требало да се изврши измена у кривичном закону у овоме погледу, али ми изгледа да је заборавио да се од априла 1941 године много што-шта догодило у овој земљи. Није могућно да се са неким малим изменама, избацивањем краља и династије и других ситнијих ствари из ранијег општег кривичног законика, дође до правога решења овог питања и до онога што се хоће. Јер, и то схватање само значи да се не разуме где смо и шта смо сада.

Што се тиче замерке да се закон доноси уочи избора и то је свакако једно криво схватање. Биће тзв. пријатеља у иностранству који би хтели тако да тумаче, али ја се осећам захвалан другу Кризману на речима које је овде изговорио. Он је рекао једну ствар коју ја већ неколико месеци имам у виду бавећи се многобројним законским пројектима. Он је истакао, наиме, то да овај закон заправо има да послужи сређивању и смирењу земље и то баш у тренутку кад улазимо у изборе. Ми у овоме закону одвајамо праве злочинце од политичких противника и јасно кажемо шта је злочин против народа и државе. Свако ко је исправан може мирно да спава. Али онај ко ради ове ствари које су у овом закону предвиђене као кривична дела мора да иде на суд. То је друг Кризман јасно подвукао и ја сам му за то захвалан. Кад сам 3 јула говорио у Претседништву АВНОЈ-а, ја сам истакао многе грешке наших извршних и судских органа. Виши војни суд имао је посла да те грешке исправља. Нама треба један закон како би сваки орган могао да зна и како би и сваки грађанин могао да зна шта се може и сме радити а шта не сме. Ми овим законима осигуравамо сваког грађанина и човека који поштено мисли и ради да може мирно и да спава, јер је у томе закон јасан и одређен. Друкчије не може бити.

Има реч друг Царевих.

Милош Царевих: После друга Кацлеровића морам да кажем неколико речи.

Има неоспорно мало припадника Демократске странке у одборској већини и у Посланичком клубу већине у овој Скупштини. Има нас који смо у Демократској странци заузели положаје приликом формирања највећег партиског форума. Ја то морам овде да констатујем. Пошто смо досада прелазили преко тога, сматрам да је сад потребно и нужно да учиним извесне констатације пошто сам увидео погрешан став оне групе посланика коју је у Народну скупштину увео Милан Грол.

Ја констатујем следеће:

Прво, од дана ослобођења наше земље па до данас форум Демократске странке, који би био надлежан да одреди њен начелни став у политици странке у ослобођеној земљи, до данас није казван нити је о том начелном ставу решавано. Кад је од стране Народне скупштине, односно највећег нашег органа стављен Демократској странци на расположење извесан број мандата, Милан Грол није никога питао, него је сам, на своју руку, одредио претставнике Демократске странке за Народну скупштину. И Народна скупштина је без никаквог даљег процењивања то примила. То је њено, али за нас стоји факт да ми нисмо о томе питани нити смо доносили одлуке о томе.

Друго, ја хоћу да замолим другове овде, да кад претставници који себе називају претставницима Демократске странке и који у име Демократске странке дају изјаве да се ограничавају на њих 11, 12, 13 колико их је у Народној скупштини, и да оне никако не обавезују Демократску странку.

Претседник: Приступамо гласању у начелу. Примају ли другови овај законски предлог у начелу? (Примају). Ко је против нека устане. (Већина седи. — Устаје др Драгић Јоксимовић). Објављујем да је Предлог закона о кривичним делима против државе у начелу примљен; један глас је био против.

Пошто је по подне заказана скупштинска седница, закључујем данашњи рад, који ћемо продужити сутра у 9 часова.

(Седница је закључена у 13 часова).

11 SEDNICA

(23 avgusta 1945)

Početak u 9,30 časova.

Pretsedavao Predsednik Zakonodavnog odbora Privremene narodne skupštine **Moša Pijade**.

Prisutni: Vladimír Simić, Josip Rus, Metodija Andonov-Čento, dr Hinko Krizman, dr Branko Čubrilović, dr Dragoljub Jovanović, Simo Eraković, Vujo Kosovac, Ivan Rehorović, Dušan Kveder, Joza Milivojević, Petar Stante, Svetozar Krstić, Miloš Rašović, dr Siniša Stanković, Krsto Filipović, Savo Medan, France Lubej, Panto Mališić, Miha Marinko, Epaminond Popandonov, Dragoljub Prodanović, Josip Cazi, Maks Krmelj, dr Maks Snuderl, Nada Sremec, Petar Piruze, Lajčo Jaramazović, dr Jože Vilfan, dr Metod Mikuž, Jerko Zlatarić, dr Dragić Joksimović;

Ministar unutrašnjih poslova Vlada Zečević.

Predsednik: Otvaram XI sednicu. Molim sekretara da pročita zapisnik.

Sekretar Rato Dugonjić čita zapisnik sednica od 21 i 22 avgusta 1945 godine.

Predsednik: Ima li primedaba na pročitane zapisnike? (Nema). Zapisnici su primljeni i overeni.

Da li je manjina spremila izveštaj o Predlogu zakona o štampi?

Dr Dragić Joksimović: Izveštaj ćemo predati do 12 časova.

Predsednik: Saopštavam da će izveštaj većine o Zakonu o štampi biti odmah razdeljen.

Saopštavam primedbe Ministarstva za Konstituantu na Predlog zakona o štampi, koje glase (č i t a):

PRIMEDBE NA DOPUNE I IZMENE U PREDLOGU ZAKONA O ŠTAMPI

Povodom dopuna i izmena u Predlogu zakona o štampi, koje su izvršene na sednici Komiteta ministara od 16 avgusta 1945 godine, dajemo sledeće primedbe:

1) uz član 6 tač. 5: Smatramo da treba ostaviti propis da se zabranjuje rad na štampi licima koja su štampu koristila u nemoralne i prljave ciljeve.

To je važno zbog toga da se omogući čišćenje novinarskog reda: od onih ljudi, kakvih je bio priličan broj u bivšoj Jugoslaviji, koji su u štampi videli samo jedno merkantilno preduzeće i koji nisu birali sredstva za svoje lično bogaćenje putem štampe: iznošenjem kriminalnih senzacija i pornografskih napisa, učenama i tome slično.

2) Uz član 10 stav 1: Nema potrebe unositi odredbe o tome kakva treba da bude ispravka. O svemu tome (dužni ispravke, njenom tonu) odlučivaće sud. To je, nesumnjivo, elastičnije i bolje rešenje pitanja ispravke. Odredba o tome kakva treba da je ispravka bila je potrebna u ranijem sistemu ispravke kada je povredeno lice podnosilo ispravku direktno odgovornom uredniku.

3) Uz član 10, stav 3: Isto tako, ne bi trebalo određivati sudu rok u kome će postupati po tužbama za štampanje ispravke. Ima predmeta za koje sudu treba očigledno više od 3 dana: kad treba da vrši prethodnu istragu, proveravanje istinitosti pojedinih tvrdjenja itd. Zato je bolje obavezati sud samo time da po ovim tužbama ima da postupa najhitnije.

4) Uz član 11, tač. 10: Smatramo da zabranu štampe treba izricati zbog svake povrede javnog morala, a ne samo zbog teške povrede javnog morala. Zato bi tu trebalo ostaviti prvobitni tekst.

5) Uz član 12 stav 1: Dopuna, po kojoj se za izricanje definitivne zabrane traži da novine budu bar tri puta uzastopce sudski zabranjene, znači praktično da se nijedne novine neće moći potpuno da zabrane.

Težište je u tome da te novine stalno, kontinuelno, po pravilu objavljuju zabranjeni sadržaj, a ne koliko su puta i u kom roku zabranjivane. Zabrana pojedinih brojeva je samo znak njihovog karaktera i njihovog smera. Zato ne treba predviđati kao uslov potpune zabrane koliko puta su one zabranjivane (u izvesnom određenom roku, a još manje uzastopce), jer će takve novine ovaj uslov vrlo lako zbeći.

Toga radi treba ostaviti sudu da on odluči kada, posle koliko zabrana treba jedne novine potpuno zabraniti.

6) Uz član 15 stav 1: Dodatak po kome pravo na rasturanje strane štampe imaju samo domaća preduzeća i ustanove ovlašćene od saveznog Ministarstva informacija smatramo neumesnim, jer se time onemogućuju strane izdavačke agencije i preduzeća a time nepotrebno otežava i širenje strane, savezničke štampe. Po gornjoj dopuni, kako je ona formulisana trebalo bi zabraniti, na primer, sov-

jetsku Međunarodnu knjigu i druga saveznička knjižarska preduzeća u Beogradu.

Po ovlašćenju
Potpredsednika Vlade DFJ,
Pomoćnik
Ministra za Konstituantu
dr J. Đorđević, s. r.

Drugovi, ja lično smatram da je većina ovih napomena umesna, ali su najvažnije, smatram, ove dve poslednje: prvo, ona koja se odnosi na zabranu i drugo, ova o stranim novinarskim preduzećima.

Po pitanju ispravke, sa novinarske tačke gledišta, ne bih tražio da se to menja, a kad Ustav bude donet videćemo kako će biti.

Dr Siniša Stanković: Što se tiče rasturanja trebalo bi reći da imaju pravo »samo domaća i strana preduzeća i ustanove koje dobiju za to naročito ovlašćenje saveznog Ministra informacija.«

Dr Dragoljub Jovanović: Mišljenja sam da treba primiti onu primedbu uz čl. 6 u pogledu iznošenja kriminalnih senzacija, pornografskih napisa, ucena itd.

Dr Dragić Joksimović: Ja, gospodo, smatram da ovaj projekat zakona ima inače privremeni karakter i da je maltene svejedno da li će se izvesne korekture izvršiti ili ne.

Predsednik: Ja ne znam da li je ovde uopšte potrebno da ističem da je naša tendencija da se štampa leći od tipova kao što su bili Sveta Savić, Savković i njima slični, koji su obično najpre napisali po jedan članak, ne suviše strašan, o nekom licu ili preduzeću i onda otišli tome licu ili u fabriku i tražili 10, 15 pa i 20.000 dinara da dalje ne pišu. Ako bi novce dobili, prestali bi sa daljim ucenjivanjem. Takvi tipovi su na najbestidniji način ucenjivali ljude, vodili računa kakve su im žene, šta im rade kćeri itd.

Dr Dragoljub Jovanović: Ja predlažem da se u članu 6 kao nova tačka 5) doda ovo:

»Koja su se služila štampom za širenje pornografije, za vršenje ucena i u slične nemoralne svrhe«.

Predsednik: Da li Odbor prima ovu novu redakciju tačke 5) člana 6, koju predlaže Dragoljub Jovanović? (Prima).

Dr Siniša Stanković: Ja opet predlažem da se u prvom stavu, petom redu člana 15 posle reči »domaća« umetnu reči »i strana«.

Predsednik: Prima li se ova dopuna? (Prima). Molim izvestioca druga Carevića da ove izmene i dopune unese u odborski izveštaj.

Sada bismo mogli preći na pretres u pojedinostima Predloga zakona o krivičnim delima protiv države.

Ja ću čitati prvo naslov (čita):

ZAKON O KRIVIČNIM DELIMA PROTIV DRŽAVE

Dr Dragoljub Jovanović: Kad se već govori o imenu zakona, ja odista mislim da treba nešto izmeniti. Strašna je uspomena na Zakon o zaštiti države! Ja sam se juče pre podne uzdržao da govorim o tome sve dok drug predsednik Pijade nije onako ubedljivo pokazao da je duh ovoga zakona sasvim drukčiji od onog kobnog Zakona o zaštiti države. Ovaj zakon ide za tim ne da uplaši nego da umiri svakog onog kome je savest čista. Hoću da kažem da je ovo de facto jedan ratni zakon. On hoće da goni one koji podržavaju rat protiv države. Ja smatram da ćemo dobro uraditi ako ovaj zakon nazovemo Zakon o krivičnim delima protiv otadžbine.

Predsednik: Vi znate da je prethodno projekat i nosio naslov »protiv otadžbine«. Ali od toga se odustalo zato što se predviđa da može i stranac da napravi krivično delo protiv naše države. Međutim, ako bismo za naslov prihvatili predlog Dragoljuba Jovanovića, da li bismo mi ovim zakonskim predlogom branili našu otadžbinu bilo od domaćih bilo od stranih napadača. Ako to ide, molim. Ja sam onda za to da se ovaj predlog usvoji i molim ministra da prihvati ovaj naslov, jer sadašnji naslov nekako potseća na stari zakon.

Dr Dragić Jaksimović: Taj naslov ne bi odgovarao.

Predsednik: Mi uvidamo da odgovara.

Dr Dragić Jaksimović: Ja nisam ubeden, zato glasam protiv.

Ministar unutrašnjih poslova Vlade DFJ Vlada Zečević: Mi smo zaista vodili otadžbinski rat. Ja bih primio svaku izmenu, jer znam da potiče zaista iskreno. Ja bih zadržao »države«, zato što istupamo u odnosu prema inostranstvu kao država.

Dr Hinko Krizman: Trebalo bi da ostane naslov onako kako je predložen: »protiv države«. Ja bih bio prije za prijedlog »protiv naroda i države« nego »protiv otadžbine«, i to iz prostog razloga što će jedni reći »domovina« drugi »otadžbina«, a ne znam kako će Makedonci kazati.

Predsednik: Mislim da je ovo dobro rešenje. Možemo usvojiti da naslov glasi: »protiv naroda i države«.

Prima li se predlog druga dr Krizmana? (Prima). Naslov je usvojen.

Prelazimo na član 1. Ja sam u uvodnoj reči predložio da unesemo nov član 1. Ja ću pročitati predlog za ovaj član. (Čita):

Član 1

Do donošenja Krivičnog zakona Demokratske federativne Jugoslavije krivična dela protiv naroda i države kažnjavaće se po ovom zakonu.

Ima li primedaba na ovaj član 1? (Nema). Prima li se? (Prima). (Dr Dragić Joksimović: Ja sam protiv!) Dobro. Jedan glas je protiv.

Član 1 projekta, prema tome, postaje sada član 2. Izvolite ga čuti. (Čita):

Član 2

1) Kao krivično delo protivu države smatraće se svaka radnja kojom se ide na to da se putem nasilja i terorom obori ili ugrozi postojeće državno uređenje Demokratske federativne Jugoslavije, ili da se ugrozi njena spoljna bezbednost ili osnovne demokratske, političke, nacionalne i ekonomske tekovine oslobodilačkog rata: federativno uređenje države, ravnopravnost i bratstvo južnoslovenskih naroda i narodna vlast.

2) Kazniće se kao krivično delo protiv države i svako delo iz prethodnog stava koje je upereno protiv drugih država sa kojima Demokratska federativna Jugoslavija ima ugovor o savezu, prijateljstvu ili saradnji.

Ima li primedama? (Ima). Izvolite, družo, Careviću.

Miloš Carević: Ja bih predložio izvesne izmene i dopune u stavu prvom. Tako mesto reči: »države«, treba da stoji »naroda i države«. U trećem redu reči »i terorom« treba brisati, a u osmom redu mesto reči »južno-slovenskih« treba staviti »jugoslovenskih«.

Dr Dragoljub Jovanović: Predlažem da drugi stav ovog člana glasi: »Kazniće se kao krivično delo protiv naroda i države i svako delo koje je upereno protiv sigurnosti drugih država sa kojima Demokratska federativna Jugoslavija ima ugovor o savezu, prijateljstvu ili saradnji, a na bazi uzajamnosti.«

Ima li još primedaba? (Nema). Primaju li se ove izmene a naročito nova Dragoljubova stilizacija drugog stava ovog zakona? (Primaju). Ima li ko protiv? (Dr Dragić Joksimović: Ja). Opet jedan glas protiv.

Idemo dalje. Član 2 Predloga postaje sada član 3. (Čita):

Član 3

Po čl. 1 kazniće se naročito:

1) ko preduzme kakvo delo koje ide na to da se silom obori savezna vlada ili vlade saveznih zemalja Demokratske federativne Jugoslavije. Narodno predstavništvo Jugoslavije kao celine ili njenih saveznih zemalja i uopšte zakonito izabrani organi državne vlasti, ili ko preduzme delo da se navedeni zakoniti organi državne vlasti silom ili pretnjom sile spreče da vrše svoja zakonita prava i dužnosti ili da ih vrše u pravcu u kom želi izvršilac nasilja;

2) državljani Jugoslavije koji izvrši dela kojima se nanosi šteta vojnoj snazi, odbrambenoj sposobnosti ili ekonomskoj moći Demokratske federativne Jugoslavije ili ugrožava nezavisnost ili neprikosnovenost njene teritorije, kao što su: špijunaža, izdavanje državnih i vojnih tajni, prelaz na stranu neprijatelja, vrbovanje ili mobilisanje jugoslovenskih državljana za službu u neprijateljskoj vojsci;

3) ko izvrši ratni zločin, tj. ko u vreme rata u neprijateljske okupacije radi kao pokretač, organizator, naredbodavac, pomagač ili neposredni izvršilac masovnih ubistava, osuđivanja na smrtnu kaznu, i njihovog izvršavanja, hapšenja, mučenja, prisilnog iseljavanja ili odvođenja u koncentracione logore, internacije i prisilni rad stanovništva Jugoslavije; ko pod istim uslovima vrši potkazivanja koja imaju rezultat u ovom stavu navedene mere terora i prisiljavanja ili ko pod istim okolnostima naređuje ili vrši paljevine, uništavanja ili pljačku javne ili privatne imovine, ko postane funkcioner terorističkog aparata i policijskih formacija okupatora ili službenik zatvora, koncentracionih i radnih logora, ili nečovečno postupa sa jugoslovenskim državljanima i ratnim zarobljenicima;

4) ko u vreme rata organizuje ili pristupa ili vrbuje druge da stupe u naoružane vojničke ili policijske formacije sastavljene od jugoslovenskih državljana u cilju pomaganja neprijatelja i zajedničke borbe s njime protiv svoje otadžbine, primajući od neprijatelja oružje i pokoravajući se njegovim naredbama;

5) ko u vreme rata koji se vodi protiv Jugoslavije ili njenih saveznika primi službu u neprijateljskoj vojsci ili učestvuje u ratu kao borac protiv svoje otadžbine ili njenih saveznika;

6) ko u vreme rata u okupacije stupi u političku saradnju ili primi službu u organima neprijateljske vlasti i pomaže iste u sprovođenju revizije, oduzimanju hrane i drugih dobara ili u sprovođenju makakvih prisilnih mera prema stanovništvu Jugoslavije;

7) ko organizuje oružanu pobunu ili učestvuje u njoj ili organizuje oružane bande ili njihovo ubacivanje na teritoriju države u cilju vršenja dela iz člana 1 ovog Zakona, ili ko napusti svoje mesto stanovanja i stupi u grupu naoružanu i organizovanu za vršenje takvih dela;

8) ko u zemlji ili van nje organizuje udruženje sa fašističkim ciljevima radi vršenja zločina iz člana 1 ovog Zakona;

9) državljani Jugoslavije koji radi na tome da navedu stranu državu na rat protiv svoje otadžbine ili na oružanu intervenciju, na ekonomski rat, na uzajčenje imovine Demokratske federativne Jugoslavije i njenih državljana, na prekid diplomatskih odnosa, raskidanje međunarodnih ugovora ili na mešanje u unutrašnje poslove svoje otadžbine ili ma čime pomaže stranu državu koja se nalazi u ratu sa Jugoslavijom;

10) ko vrši špijunažu, tj. predaje ili krade ili prikuplja podatke i dokumenta, koji po svojoj sadržini predstavljaju naročito čuvanu

državnu vojnu tajnu, u cilju da ih preda stranoj državi, neprijateljskoj ili fašističkoj organizaciji ili ma kom nepozvanom licu;

11) ko liši života vojno lice, milicionara, vojnika Narodne odbrane ili neke druge jugoslovenske vojne formacije ili takva ista lica savezničkih ili prijateljskih država, ili predstavnika ili službenika narodne vlasti prilikom ili povodom vršenja njegove službene dužnosti;

12) ko u cilju navedenom u čl. 1 razori ili oštetiti rušenjem, paljenjem ili drugim sredstvom saobraćajna postrojenja ili druge javne veze, vodovod, javna skladišta i uopšte javnu imovinu.

To je član 3.

Ja bih predložio da izmenimo uvodnu rečenicu i stav prvi, tako da glasi:

Kao krivično delo po članu 2 kazniće se:

1) ko preduzme kakvo delo koje ide na to da se silom obori Narodno predstavništvo Demokratske federativne Jugoslavije ili saveznih zemalja, zbace savezni ili zemaljski organi vrhovne državne uprave ili mesni organi državne vlasti, ili da se oni pretnjom sile spreče da vrše svoja zakonita prava i dužnosti ili prinude da izvrše u cilju u kome to želi izvršilac nasilja.

Ima li još predloga?

Vladimir Simić: U stavu 2), peti red, posle reči »teritorije« staviо bih tačku, a ostalo bih brisao, jer ovo nije potrebno nabrajati. Imalo bi to i nezgodne posledice.

U stavu 3), četvrti red, reč »masovnih« brisao bih a posle reči »smrtne kazne« brisao bih zapetu, a u sedmom redu posle reči »Jugoslavija« dodao bih reči: »ko vrši namerno izgladivanje, prinudno odnarođivanje, prinudnu mobilizaciju, odvođenje žena u prostituciju i silovanje, prisilno prevođenje u drugu veru.«

Mislim da ovom predlogu nije potrebno nikakvo obrazloženje.

Pero Krstajić: Kod tačke 4), prvi red, mesto reči »pristupa« treba da stoji »pristupi«, treba staviti trenutni glagol. (Glasovi: Tako je!).

Dr Maks Šnuderl: Predlažem da se u tač. 6) umesto »ko u vreme rata i okupacije« stavi »ko u vreme rata ili okupacije«.

Dr Dragoljub Jovanović: Tačke 7 i 8 možemo primiti ovako. (Glasovi: Tako je!).

Dr Siniša Stanković: U tački 9) posle reči »državljanin Jugoslavije«, dodao bih reči »koji potstiče državu na rat protiv svoje otadžbine«; tačke 9) i 10) možemo primiti bez izmena.

Pretsednik: Dobro, ovih 10 tačaka smo usvojili sa izmenama i dopunama koje su ovde predložene. Stručnjaci iz Zakonodavnog saveta predlažu vam, da se iza tačke 10) doda tačka 11) koja počinje rečima: »Ko u vreme rata preduzme kakvu radnju kojom se ide na

to da odbranbeni objekti ili položaji ili bilo kakva sredstva za vođenje rata ili druge ratne potrebe dođu u ruke neprijatelja ili da se unište ili učine neupotrebljivim ili poremeti njihova namena, da Jugoslovenska armija ili vojska savezničkih zemalja ili pojedini vojnici padnu neprijateljima u ruke ili da vojna preduzeća ili vojne mere budu ometane, ili dovedene u opasnost.«

Prima li Zakonodavni odbor ovaj predlog? (Prima).

Prema tome, dosadašnja tačka 11) postaje tačka 12) i predlažem da ona glasi ovako: »Ko liši života vojno lice ili predstavnika ili službenika narodnih vlasti prilikom ili povodom vršenja njegove službene dužnosti, ili takva ista lica savezničkih ili prijateljskih država.«

Da li Odbor usvaja ovaj predlog? (Usvaja).

Sada tačka 12) postaje tačka 13), ali u njoj moramo izmeniti numeraciju članova na koje se ovde poziva, to jest, ovo više nije član 1 već član 2. (Glasovi: Tako je!). Prima li se tačka 13? (Prima).

Prelazimo na član 4 koji je bio član 3. (Čita):

Član 4

1) Dela iz čl. 2 kazniće se lišenjem slobode sa prinudnim radom, konfiskacijom imovine i gubitkom političkih i građanskih prava, a pri postojanju naročito otežavajućih okolnosti smrtnom kaznom.

2) Sva dela iz čl. 1 povlače pritvor krivca.

Medutim, predlažem da član 4 glasi ovako, jer mi se čini da je ovako bolje (čita):

1) Dela iz čl. 3 i tač. 2 čl. 2 kazniće se lišenjem slobode sa prinudnim radom najmanje tri godine, konfiskacijom imovine... i tako dalje, kako ovde stoji.

Prema tome, ovde se umeću reči »najmanje tri godine«. Prima li se? (Prima).

Idemo dalje. Na redu je član 5. To je dosadašnji član 4, koji glasi (čita):

Član 5

1) Ako je izvršilac krivičnog dela iz čl. 2 tač. 1—12 pobjegao iz zemlje s neprijateljem, ili u inostranstvu radi na ostvarenju istih krivičnih dela, kazniće se gubitkom državljanstva, a isto tako i članovi njegove uže porodice ako su zajedno s njime u inostranstvu.

2) Za krivična dela iz čl. 2 tač. 1—12 izvršilac odonosno naredbovac ne može biti kažnjen manje od 3 godine lišenja slobode s prinudnim radom i obavezno se kažnjava gubitkom političkih i pojedinih građanskih prava.

Ima li primedaba?

Dr Hinko Krizman: Ja insistiram da se ova mera oduzimanja državljanstva deci i porodici lica u inostranstvu izbriše. Smatram da je to pogrešno, u svakom pogledu pogrešno.

Pero Krstajić: Djeca ne mogu biti kriva za djela svojih očeva. Mislim da ovo nije potrebno.

Dr Dragoljub Jovanović: Nije ni humano.

Dr Siniša Stanković: I ja se slažem da se ovo briše.

Pretsednik: Ni ja nisam protiv. Samo šta veli na to resorni ministar?

Ministar unutrašnjih poslova Vlade DFJ Vlada Zečević: Ako su članovi Odbora za to da se briše, pristajem.

Pretsednik: Dobro, stav prvi je skraćen prema predlogu druga Krizmana. I prima se? (Prima). Sad ja imam predlog. Ovom drugom stavu ovde nema mesta. Ja bih da se ovaj drugi stav prestilizuje i ubaci u član 4 kao stav 2), a da sadašnji stav 2) člana 4 postaje član 3. Taj novi stav 2) za član 4 glasi (čita):

Ako su navedena krivična dela učinjena za vreme rata ili ratne opasnosti kazna lišenja slobode sa prinudnim radom ne može biti manja od pet godina.

Prima li se ovaj predlog? (Prima). Prema tome, član 4, koji smo malopre usvojili, dobio je nov stav 2), a član 5 je po novoj numeraciji izmenjen kako je predloženo i ima samo jedan stav, jednu alineju. (Vladimir Simić: Tako je!).

Prelazimo na novi član 6, raniji član 5. (Čita):

Član 6

1) Saučesnik i članovi organizacija obrazovanih u cilju vršenja zločina iz čl. 1 kazniče se pri postojanju olakšavajućih okolnosti lišenjem slobode s prinudnim radom najmanje godinu dana.

2) Član organizacije iz tač. 7) i 8) čl. 2, koji se svojevóljno preda vlastima i otkrije organizaciju ili saopšti o njoj važne činjenice pre no što on ili organizacija izvrše neko delo po ovom Zakonu, oslobodiće se krivične odgovornosti, a u slučaju da je delo izvršeno, kazniče se najnižom kaznom predviđenom za izvršeno delo.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 6 kako je pročitao? (Prima).

Prelazimo na novi član 7, ranije član 6. (Čita):

Član 7

Za tešku telesnu povredu lica navedenih u tač. 11) čl. 2 izvršenu pri istim okolnostima predviđenim za delo ubistva, izvršilac će se kazniti lišenjem slobode s prinudnim radom najmanje godinu dana.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 7 kako je pročitao? (Prima).

Prelazimo na član 8, ranije član 7. (Čita):

Član 8

1) Lice koje je znalo za pripremu ili za izvršenje koga krivičnog dela iz čl. 2 tač. 1—12, a o tome nije izvestilo vlasti, kazniće se prinudnim radom najmanje godinu dana.

2) Vojno lice koje je znalo za pripremu ili izvršenje dela izdaje ili špijunaže (čl. 2 tač. 1, 2 i 9), a o tome nije izvestilo vlasti, kazniće se lišenjem slobode s prinudnim radom najmanje dve godine.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 8 kako je pročitao? (Prima).

Na redu je član 9, ranije član 8. (Čitao):

Član 9

1) Propaganda ili agitacija koja sadrži poziv na nasilno obaranje postojećeg demokratskog državnog ili društvenog uređenja; kazniće se lišenjem slobode s prinudnim radom najmanje od jedne godine dana.

2) Ako je delo izvršeno putem štampe, radija, uzeće se to kao otežavajuća okolnost.

3) Ako radnje iz st. 1) i 2) ovog člana izazovu teže posledice ili se izvrše za vreme rata ili u mestima pod vojnom upravom, kazniće se kao krivična dela iz čl. 1 ovog Zakona.

4) Štamparije koje štampaju spise ili stvari kažnjive po st. 1) i 2) ovog člana konfiskovaće se. Sopstvenici takvih štamparija kazniće se lišenjem slobode, a u slučaju da je delo izvršeno iz nehata novčanom kaznom do 300.000 dinara.

Ima li primedaba? (Nema). Ali imam ja. U sporazumu sa Ministrom unutrašnjih poslova, predlažem da tačka 1) dobije novu redakciju, koja glasi (čitao):

1) Ko u zemlji ili inostranstvu vrši propagandu ili agitaciju, koja sadrži poziv na nasilno obaranje postojećeg državnog uređenja kazniće se lišenjem slobode sa prinudnim radom najmanje od jedne godine dana.

Prima li se ovako redigovan stav 1)? (Prima). Ima li primedaba ili predloga za tačku 2)? (Nema). Prima li se? (Prima). A za tačku 3)? (Nema). Prima li se? (Prima). A za tačku 4)? Imam ja predlog za prestilizaciju. Ne može se ovako bezlično ostaviti ova tačka. Ja bih pre svega rekao, brate, »sopstvenici štamparija«. Cela ova tačka trebalo bi da glasi (čitao):

4) Sopstvenici štamparija odnosno za štampariju odgovorna lica, koja oštampaju spise ili stvari, koje sadrže propagandu ili agitaciju u cilju navedenom u stavu 1) ovoga člana kazniće se lišenjem slobode, a u slučaju da je delo izvršeno iz nehata novčanom kaznom.

Ima li ko šta da primeti? (Nema). Prima li se nova formulacija tačke 4)? (Prima). Prema tome, primili smo ceo novi član 9.

Prelazimo na član 10. To je stari član 9. (Čita):

Član 10

Lica koja za vreme rata privredno saraduju sa neprijateljem odnosno okupatorom, tj. koja svoja industrijska, trgovačka, transportna ili druga preduzeća ili svoju stručnu spremu stave na raspoloženje neprijatelju za ciljeve proizvodnje odnosno sami proizvode predmete koji kvalitetom i kvantitetom jačaju ekonomsku snagu i ratni potencijal neprijatelja, ili njihova saradnja s neprijateljem sadrži naročito teške oblike eksploatacije i pritiska na radnike uz pomoć okupatorskih vlasti, kazniće se lišenjem slobode s prinudnim radom do 10 godina i konfiskacijom celokupne imovine.

Ima li primedaba? Javlja se dr Joksimović. Izvolite.

Dr Dragić Joksimović: Ja mislim da treba praviti razliku između ljudi koji su radili sa okupatorom s ciljem da se bogate, koji su voljno i umišljajno saradivali, od onih koji su na to bili primorani, koji to nikad ne bi činili da nisu morali. Meni je poznat, između ostalih, slučaj jednog mlinara koji je primoran da radi, koji se opirao, koji je bežao, pa ipak je morao da radi — osuđen je. A mislim to nije svejedno da li je neko s voljom ili pod pritiskom radio.

Pretsednik: Ali, i taj mlinar je bio dužan da onemogućiti rad svog mlina a ne da hrani fašiste i da, eventualno, crnoberzijaniše ujmom, kao što je to najčešće bilo. Sad je najlakše reći da se moralo.

Dr Jože Vilfan: Naši privrednici su skoro bez izuzetka, čast onim retkim ljudima, saradivali, često najprisnije saradivali sa neprijateljem. Mnogi su i bogatstva stekli. Sad i oni mogu reći da su morali. Jedno je tačno: i oni su morali da se odupru neprijatelju i da privredno ne saraduju. Najviše ih je radilo uz pristanak Draže Mihailovića. Znamo mi to.

Dr Dragoljub Jovanović: I ja se pridružujem gledištu dr Vlfana. Malo je privrednika koji su saradivali sa okupatorom samo zato što su bili primorani. Ali to se zna, zna se ko je radio samo zbog toga što je nateran, jer su takvi obično onda pomagali Narodnooslobodilački pokret. Najviše ih je saradivalo sa Dražom i sa Nemicima istovremeno. Još šire je to u Hrvatskoj. Tamo je sva industrija radila za Nemce i ustaše. To je vrlo dobro poznato. Sve te koji su ekonomski saradivali, sem onih koji su delom pokazali da se nisu sasvim predali okupatoru, narod je već pozvao na odgovornost. Zato nalazim da će pod ovu odredbu doći samo oni za koje se naknadno dokaže da su saradivali ili da još nije završen postupak.

Dr Maks Šnuderl: Mislim da ovo »kvalitetom i kvantitetom« treba brisati, jer je to suvišno.

Pretsednik: I ja mislim da je to suvišno, kao što je suvišna i ova reč u poslednjem redu: »celokupne«.

Prima li se član 10 sa ovim izmenama? (Prima. — Dr Dragić Joksimović: Ja glasam protiv!) Dobro, jedan je protiv. Prelazimo na član 11, stari član 10. (Čita):

Član 11

Ko pomaže ma na koji način naoružane bande ili slične organizacije ili njihovim aktivnim članovima daje sklonište, dostavlja, krije ili prevozi oružje, hranu, materijal, novac i drugo, služi im za održavanje veze ili druge usluge, ili ometa vlasti u njihovom otkrivanju i hvatanju, kazniće se lišenjem slobode s prinudnim radom najmanje godinu dana.

Ja bih predložio, ako se niko drugi ne javlja za reč, da se posle reči »održavanje veze ili« doda »čine ma kakve druge usluge«. (Glasovi: Može).

Ima li još ko šta da primeti? (Nema). Prima li se član 11 sa izmenama koje sam predložio? (Prima).

Prelazimo na član 12 po novoj numeraciji, ranije član 11. (Čita):

Član 12

Davanje, krada ili prikupljanje ekonomskih podataka, koji po svojoj sadržini ne predstavljaju naročito čuvanu tajnu, ali po izričitoj zabrani zakona ili po naredenju rukovodećih privrednih organa ne podleže objavljivanju, u cilju davanja uz nagradu ili bez nagrade stranim državama, neprijateljskim ili fašističkim organizacijama ili nepozvanim licima, kazniće se lišenjem slobode od tri meseca do tri godine.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 12 kako je pročitano? (Prima).

Na redu je član 13, raniji član 12.

Član 13

1) Pokušaj dela predviđenih ovim Zakonom kažnjava se kao izvršeno krivično delo.

2) Za krivična dela iz ovog Zakona mogu se i gde nije naročito predviđeno izreći uz glavnu kaznu i druge sporedne kazne po Zakonu o vrstama kazni.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 13 kako je pročitano? (Prima).

Prelazimo na član 14 po novoj numeraciji. (Čita):

Član 14

1) Dela iz ovog Zakona sude u prvom stepenu narodni okružni sudovi, a za vojna lica vojni sudovi.

2) U naročito važnim slučajevima sudiće za krivična dela iz čl. 2 tač. 1—9 ovog Zakona zemaljski vrhovni sudovi, a ako je takvo delo od opšteg državnog značaja Savezni vrhovni sud odnosno Viši vojni sud.

3) Zemaljski vrhovni sud u slučaju iz prethodnog stava sudiće u prvom stepenu, a Savezni vrhovni sud i Viši vojni sud u prvom i poslednjem stepenu.

Ima li primedaba? (Ima). Izvolite.

Jefto Pavić: Druže Predsedniče, ja sam za dvostепенost sudjenja u svakom slučaju. A ako u prvom stepenu sude vrhovni sudovi, onda drugostепенog suda nema.

Dr Jože Vilfan: I mi smo za dvostепенost sudjenja. Ovde se radi samo o izuzetnim slučajevima, o veoma velikim procesima vojne prirode, ako ih bude, jer takve procese ne možemo prepustiti nižim sudovima baš u interesu donošenja pravilnih i na zakonu osnovanih presuda. To je, uostalom, samo izuzetak sa Višim vojnim sudom.

Predsednik: I ja mislim da drug Jefta ima pravo kad postavlja ovo pitanje. Mi smo u principu za dva stepena sudjenja. Ali, i objašnjenje koje je dao Vilfan je na svom mestu. Radi se samo o izuzetku sa Višim vojnim sudom. Mislim da je ovim objašnjenjem drug Pavić umiren i zadovoljan. (Jefto Pavić: Jesam).

Ako drugih predloga nema, ja bih ovde izvršio neke izmene. Tako posle reči »opšteg značaja« dodao bih reči »vojno veće saveznog Vrhovnog suda, odnosno savezni Vrhovni sud«. Pored toga, da se doda nova ađneja: »U ovom slučaju ovi će sudovi suditi u prvom i poslednjem stepenu«, i na kraju, sadašnju tačku 3) brisao bih, jer je sada suvišna.

Prima li se ovako izmenjen član 14? (Prima)?

Idemo dalje. Na redu je član 15, raniji član 14. (Čita):

Član 15

1) Saslušanje osumnjičenog u pripremnom postupku i prisustvo optuženog na glavnom pretresu zbog krivičnih dela po ovom Zakonu obavezno je.

2) Pretres bez prisustva optuženog može se održati samo:

1) ako se optuženi izjasnio da na to pristaje,

2) ako je utvrđeno, da se optuženi sakriva od vlasti ili je pobegao iz zemlje ili u inostranstvu radi na ostvarenju krivičnih dela iz ovoga Zakona.

3) Otsutnom osumnjičeniku postaviće sud branioca još u pripremnom postupku.

Ima li primedaba? (Nema). Onda ja predlažem da se u tački 2) one dve podtačke umesto arapskih rednih brojeva stavi a) i b), jer je

ovako dupla numeracija, što je vrlo nezgodno, a i loše. (Glasovi: Tako je!).

Prima li se član 15 sa ovim izmenama? (Prima).

Prelazimo na član 16. To je raniji član 15. (Čita):

Član 16

Na presude sudova prvog stepena ima mesta žalbi na sud višeg stepena, čija je presuda izvršna.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Na redu je član 17, raniji član 16. (Čita):

Član 17

Postupak po delima iz ovog Zakona je hitan.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 18, ranije član 17. (Čita):

Član 18

1) Dela izvršena pre stupanja na snagu ovog Zakona, a koja još nisu presudena, kazniće se po ovom Zakonu, ako propisi Uredbe o vojnim sudovima od 24 maja 1944 godine predviđaju za ta dela iste ili strožije kazne od ovog Zakona.

2) Predmeti koji su na radu kod vojnih sudova, a po kojima do stupanja na snagu ovog Zakona nisu izrečene prvostepene presude, predaće se na dalji rad sudovima nadležnim po ovom Zakonu.

Dozvolite da ja prvo učinim jedan predlog. Predlažem da se prva tačka prestilizuje tako da glasi:

1) Dela izvršena pre stupanja na snagu ovoga Zakona, a koja još nisu presudena kazniće se po ovom Zakonu ako su njegove odredbe blaže od ranijih zakonskih propisa.

Dr Dragić Joksimović: Ja mislim da je ovde po sredi retroaktivno dejstvo a to je vrlo nezgodno.

Predsednik: To nije tačno. Iz ove odredbe to nikako ne proizilazi.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Na redu je pretposlednji član, član 19 ranije član 18. (Čita):

Član 19

Savezni Ministar pravosuđa propisaće potrebna uputstva za sprovođenje ovog Zakona.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 19 kako je pročitano? (Prima).

I poslednji član 20 glasi (čita):

Član 20

Ovaj Zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije.«

Stupanjem na snagu ovog Zakona prestaju važiti svi zakonski propisi koji su u suprotnosti sa njegovim odredbama.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Ovime smo završili pretres u pojedinostima. (Dr Dragić Joksimović: Želim da dam jednu izjavu. Molim za reč.) Izvolite. Ima reč dr Joksimović.

Dr Dragić Joksimović: Povodom Predloga zakona o krivičnim delima protiv države dajem sledeću izjavu u ime grupe narodnih poslanika Demokratske stranke (čita):

»Zakon o kažnjavanju zločina i prestupa protiv otađzbine, koji je u poslednjem trenutku dobio naziv Zakon o krivičnim delima protiv države, baca senku na sve političke zakone, sa kojima se on naporedo donosi. Kao Zakon o biračkim spiskovima, proizvoljan u tekstu i ostavljen proizvoljnom tumačenju isključive vlasti, i ovome je zakonu najteža strana proizvoljna inkriminacija dela.

I u njemu se okrivljuje agitacija protiv tekovina Oslobođilačke borbe i protiv narodnih vlasti, što znači da se inkriminiše i sama diskusija tih malo određenih termina i svaka agitacija za reforme uopšte.

U mnogo pasusa ovaj zakon govori o okupaciji i svojim retroaktivnim dejstvom ostavlja nad zemljom nespokojstvo gledanja u budućnost.

On daje težak utisak o stanju u zemlji, kao da je u njoj stalna podzemna akcija, neprekidne borbe buntovničkih bandi, izdaje i izdajnici, kao da zemlja vri u metežu, špijunažama i zaverama.

Takvo stanje i rad na sređivanju putem slobodnog zbora i dogovora, putem slobodne štampe i Konstituante, ne ide zajedno.

Taj uzbudljiv zakon fatalan je u ovom trenutku.

Ili je realno što taj zakon konstatuje i protiv čega on podiže uzburu, i onda izborima nema mesta, dok se to stanje ne raščisti, ne sredi i ne smiri, ili je netačno, preterano i tendenciozno zaoštreno, i onda se mora pitati čemu pomenuti zakon treba da služi u predizbornom vremenu, ako ne uvećavanju javnog nespokojstva, pretnje i pritiska.

Takav jedan zakon ne može biti danas od koristi nikome, pa ni onima koji ga predlažu.

Ništa se u stanju u kome smo danas ne može učiniti dobro, ako to ne doprinosi sređivanju, smirivanju, saglašavanju i podizanju vere u ostvarenje novog poretka, slobode, istine i pravde.

I federacija, i ravnopravnost naroda, i bratstvo, sve to po našem mišljenju ide u duhu protivnom metodama, kojima ovaj zakon misli da obezbedi novi poredak.«

Predsednik: Nastavljamo dnevni red. Molim sekretara Ratu Dugonjića da izvrši prozivku poslanika.

Sekretar Rato Dugonjić vrši prozivku.

(Posle glasanja)

Predsednik: Objavljujem rezultat glasanja. Svi prisutni članovi Zakonodavnog odbora glasali su za, osim dr Dragića Joksimovića, koji je glasao protiv. Prema tome, Predlog zakona o krivičnim delima protiv naroda i države primljen je i u celini pri konačnom glasanju.

Za izvestioca većine Zakonodavnog odbora u plenumu predlažem narodnog poslanika dr Jožu Vilfana. (Glasovi: Prima se).

(Sednica je zaključena u 13 časova).

12 СЕДНИЦА

(24 августа 1945)

Почетак у 10 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Привремене народне скупштине **Моша Пијаде**.

Присутни: Владимир Симић, Драгољуб Илић, Моша Пијаде, др Синица Станковић, Борђе Андрејевић-Кун, др Драгољуб Јовановић, Крсто Филиповић, Момчило Ђурић, Милоје Милојевић, Милош Минић, Митра Митровић-Ђилас, Лајчо Јарамазовић, др Душан Недељковић, Раја Недељковић, Радован Грковић, Павле Савић, Милош Царевећ, Светозар Крстић, Јефто Павић, др Бранко Чубриловић, др Јожа Вилфан, Душан Кведер, Франце Лубеј, Миха Маринко, Макс Крмељ, Петар Станте, Јосип Видмар, др Метод Микуж, Јосип Рус, др Макс Шнудерл, Франце Светек, Маријан Стилиновић, др Милош Жанко, Ђуро Салај, Јосип Цази, Вујо Косовац, Иван Божичевић, Јевто Шашић, Нада Сремец, др Хињко Кризман, Павао Поцрнић, Триша Кацлеровић, Ђуро Тиљак, Шиме Бален, Јоза Миливојевић, Иван Рехоровић, Јерко Златарић, Дане Шкарица, Методија Андонов-Ченто, Петар Пирузе, Кемал Аголи, Епаминонд Попандонов, Тодор Стојанов-Звездин, Сава Медан, Рато Дугоњић, Симо Ераковић, Милош Рашовић, Перо Крстајић, Панто Малишић, Савко Дуканац, Илија Стојановић, Драгољуб Продановић;

Министар правосуђа Владе ДФЈ Фране Фрој.

Претседник: Отварам XII седницу и молим присутне да најпре саслушају записник прошле седнице Законодавног одбора.

Секретар Рато Дугоњић чита записник седнице од 23 августа.

Претседник: Има ли примедбаба? (Триша Кацлеровић: Молим за реч). Реч има друг Кацлеровић.

Триша Кацлеровић: Са јучерашње седнице случајно сам био отсутан приликом гласања и молим да се унесе у записник да сам био за законски предлог, уколико се може накнадно да поправи резултат гласања.

Претседник: То је немогућно. Прима ли се прочитани записник? (Прима). Записник је примљен и оверен.

Изволите чути саопштења.

Претседништво Привремене народне скупштине добило је од Министарства иностраних послова Повељу Уједињених нација и Статут Међународног суда правде на ратификацију.

Како Повеља и Статут треба формално да прођу и кроз Законодавни одбор, дозволите да најпре прочитам пропратно писмо Претседника Министарског савета којим доставља Повељу и Статут на ратификацију. (Ч и т а):

ДЕМОКРАТСКА ФЕДЕРАТИВНА ЈУГОСЛАВИЈА
ПРЕТСЕДНИШТВО МИНИСТАРСКОГ САВЕТА

23 августа 1945 године
Београд

ПРЕТСЕДНИШТВУ ПРИВРЕМЕНЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд

Част ми је упутити Привременој народној скупштини Демократске федеративне Југославије, ради озаконења, Повељу Уједињених нација и Статут Међународног суда правде са следећим образложењем:

Демократска федеративна Југославија узела је учешћа на Конференцији Уједињених нација за међународну организацију, која је одржана у Сједињеним Америчким Државама, у граду Сан Франциску, од 25 априла до 26 јуна о. г. На Конференцији су, у њеним почетним фазама, узеле учешћа још следеће државе: Република Кина, Савез Совјетских Социјалистичких Република, Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске, Сједињене Америчке Државе, Француска, Аустралија, Краљевина Белгија, Боливија, Бразилија, Канада, Чиле, Колумбија, Костарика, Куба, Чехословачка, Доминиканска Република, Еквадор, Египат, Салвадор, Етиопија, Грчка, Гватемала, Хаити, Хондурас, Индија, Иран, Ирак, Либанон, Либериа, Велико Војводство Луксембург, Мексико, Низоземска Краљевина, Нови Зеланд, Никарагуа, Норвешка, Панама, Парагвај, Перу, Филипинска Заједница, Сауди Арабија, Сирија, Турска, Јужно-Афричка Унија, Уругвај и Венецуела.

У доцнијим фазама позване су и присуствовале и следеће државе: Аргентина, Белоруска Социјалистичка Република, Данска и Украјинска Совјетска Социјалистичка Република.

Задатак Конференције у Сан Франциску био је да изradi један општи међународни уговор којим ће се, путем међународне сарадње, моћи остварити она висока начела и циљеви за које су се Уједињене нације бориле у минулом рату, а пре свега да организује трајни међународни мир и безбедност и оствари услове у којима ће се сви мирољубиви народи света моћи посветити изградњи свог привредног, друштвеног и сваког другог напретка. У извршењу овог свог задатка Конференцији је такође било поверено да организује један међународни суд који ће расправљати и решавати међународне правне спорове.

Уједињене нације, на свом састанку у Сан Франциску, имале су пред собом обиман материјал којим су већ биле постављене главне базе будуће међународне организације. С једне стране, четири велике силе: Кина, Савез Совјетских Социјалистичких Република, Велика Британија и Сједињене Америчке Државе израдиле су један детаљан пројекат ове организације на конференцији коју су одржале у месту Думбартон Оксу, близу Вашингтона у Сједињеним Америчким Државама, у јесен 1944 године. Овај пројекат допуњен је у извесним својим одредбама на Конференцији у Јалти. Поред тога, готово све Уједињене нације упутиле су Конференцији у Сан Франциску и своје измене и допуне на пројекат уговора који је био предложен од четири велике силе. С друге стране, уочи Конференције у Сан Франциску заседавао је један посебни одбор правних стручњака који је израдио пројекат Статута будућег међународног суда, служећи се Статутом ранијег Сталног суда међународне правде у Хагу. У раду овог одбора узеле су учешћа све Уједињене нације, па и Демократска федеративна Југославија.

Конференција у Сан Франциску, после напорног двомесечног рада, постигла је све циљеве због којих се састала. Конференција је израдила, уз пуну сагласност свих присутних земаља, Повељу Уједињених нација као и Статут Међународног суда правде.

Повеља и Статут израђени су на пет језика, на енглеском, француском, руском, шпанолском и кинеском, који су сви меридавни. Оба ова акта чине један јединствени међународни уговор који су потписале све земље које су присуствовале Конференцији у Сан Франциску. Могућност је остављена да овај уговор потпише још и Пољска. Земље које су уговор потписале или које ће га потписати постају чланови оснивачи Организације Уједињених нација, у чије чланство могу накнадно и под извесним условима бити примљене и друге државе.

Повеља Уједињених нација и Статут Међународног суда правде ступају на снагу кад их ратификују пет великих сила, Кина, Француска, Савез Совјетских Социјалистичких Република, Велика Британија и Сједињене Америчке Државе и већина осталих земаља.

Циљеви којима Организација Уједињених нација тежи јесу циљеви за које су и наши народи, током овог рата, заложили своје најбоље снаге и у којима и они гледају најбољу гаранцију за одржање мира и безбедности и изградњу боље и срећне привредне и социјалне будућности своје и целокупног човечанства.

Према томе, Савезна влада Демократске федеративне Југославије моли Привремену народну скупштину да Повељу Уједињених нација и Статут Међународног суда правде, чији се прописно оверен текст налази у прилогу овог акта, изволи хитно озаконити.

Претседник Министарског савета
Јосип Броз Тито, с. р.

Потпретседник Министарског савета и Министар за Конституанту,
Едвард Кардељ, с. р.; Министар иностраних послова, др Иван Шуба-

шић, с. р., Министар без портфеља, др Јосип Смодлака, с. р., Министар унутрашњих послова, Влада Зечевић, с. р.; Министар правосуђа, Фране Фрол, с. р.; Министар просвете, Владислав Рибникар, с. р., Министар финансија, Сретен Жујовић, с. р.; Министар без портфеља, др Јурај Шутеј, с. р.; Министар саобраћаја, Тодор Вујасиновић, с. р.; Министар индустрије, Андрија Хебранг, с. р.; Министар трговине и снабдевања, Никола Петровић, с. р.; Министар пољопривреде, др Васо Чубриловић, с. р.; Министар шумарства, Сулејман Филиповић, с. р.; Министар рударства, Бане Андрејев, с. р.; Министар колонизације, Сретен Вукосављевић, с. р.; Министар социјалне политике, др Антон Кржишник, с. р.; Министар народног здравља, др Златан Сремец, с. р.; Министар пошта, телеграфа и телефона, др Драго Марушић, с. р.; Министар грађевина, Стево Зечевић, с. р.; Министар информација, Сава Косановић, с. р.; Министар за Србију, Јаша Продановић, с. р.; Министар за Хрватску, др Павле Грегорић, с. р.; Министар за Словенију, Едвард Коцбек, с. р.; Министар Босне и Херцеговине, Тодор Вујасиновић, с. р.; Министар за Македонију Емануел Чучков, с. р.; Министар за Црну Гору Милован Ђилас, с. р.

Другови и господо, наша држава узела је такође учешћа на Конференцији Уједињених нација у Сан Франциску и преко свога претставника Министра спољних послова др Шубашића потписала Повељу и Статут. Савезна влада моли сада Привремену народну скупштину да Повељу Уједињених нација и Статут Међународног суда правде хитно озакони. Према томе, ја предлажем да ми усвојимо и Повељу и Статут без читања, пошто је текст отштампан, и да само формулишемо законски предлог онако исто као што смо то учинили приликом ратификације уговора са Совјетским Савезом.

Дозволите да прочитам текст предлога који сам припремио (ч и т а):

На основу члана 2 Одлуке од 30 новембра 1943 године о врховном законодавном и извршном народном претставничком телу Југославије као привременом органу врховне народне власти у Југославији и на основу Резолуције од 10 августа 1945 године о промени назива Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије у Привремену народну скупштину Демократске федеративне Југославије, а на предлог Министарског савета Савезне владе, Привремена народна скупштина доноси и проглашује

ЗАКОН О ПОВЕЉИ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА
усвојеној у Сан Франциску 26 јуна 1945 године, који гласи:

Члан 1

Одобрава се и добија законску снагу у Демократској федеративној Југославији Повеља Уједињених нација, која је усвојена у Сан Франциску 26 јуна 1945 године и која у преводу гласи:

Овде долази прво текст Повеље а потом текст Статута, и, на крају, после потписа претставника 48 нација, долази члан 2 нашег законског текста, који гласи (чита):

Члан 2

Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“, а обавезну снагу добија кад се испуне услови из члана 110 Повеље Уједињених нација.

Има ли ко шта да примети? (Нема). Жели ли ко да дискутује? (Нико се не јавља). Прима ли се законски текст о ратификацији Повеље Уједињених нација и Статута? (Прима). Објављујем да је Законодавни одбор једногласно и без дискусије прихватио Повељу Уједињених нација и Статут Међународног суда правде.

Сад да одредимо известиоца. (Милош Минић: Ја предлажем друга Мошу. — Глазови: Прима се.) Добро, примам се.

Прелазимо на претрес Предлога закона о удружењима, зборовима и другим јавним састанцима.

Отварам начелну дискусију. Има реч др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић: Другови, поводом овог законског предлога ја бих хтео да подвучем велики рад који је наша Привремена народна скупштина обавила за последњих неколико дана и значај тога рада за стварање једног позитивног расположења у нашем народу.

Народноослободилачка борба и сви учесници у њој били су предмет таквих клевета, а народна власт после ослобођења, а нарочито у току ослобођења, толико нападана. Руководиоци нашег новог државног живота били су сумњичени најгорим намерама. Целокупан поредак био је изложен такође сумњичењу, а ја бих додао: и једној идиотској критици од стране људи који нису имали апсолутно никакве квалификације да критикују, а исто тако и од стране људи који су добронамерно критиковали, али који су били рђаво обавештени и који су били спремни да од нове власти очекују само најгоре. И зато, један по један закон који су се низали пред нама у Законодавном одбору а затим пред пленумом Народне скупштине, долазили су један за другим као ударни свим лажима и подметањима, а с друге стране као низ олакшања народним масама које желе да се ново ствара и које гледају у законима, који су долазили један за другим, доказ да се то ново одишта и ствара. Закон о бирачким списковима отвара врата биралишту како великим масама тако и великом броју новог света. Закон о Уставотворној скупштини показује да је суштина новог поретка сасвим друкчија од оне коју су замишљали злочинарници. С друге стране, када се говори о диктатури, Закон о изборима народних посланика дошао је да подвуче нашу намеру да се спроведу демократски избори, на које неће моћи да приговоре ни они из иностранства ни они из земље. Закон о држављанству показао је још више моралан, етички и хумани став, који је нова

власт узela према свима онима који су чак и погрешили. Нарочито Закон о одузимању држављанства документује вољу коју народна власт показује да би окајали своју грешку они који су дошли под сумњу да не воле своју земљу. Закон о војним судовима, а нарочито Закон о кривичним делима против народа и државе, који смо јуче донели, показује разлику између садашњег права и оног права против кога смо се борили пуних 25 година. Закон о штампи, најзад, који тек има да изиђе пред пленум, али који смо ми овде савесно проучили, има да покаже да ће се у овој држави заиста изградити један нови поредак. И када говоримо о томе, ја имам у виду и сва сумњичења која нам се упућују, нарочито нама који нисмо комунисти.

Али ја сам срећан што у овом дому могу да поздравим још један закон који долази да још више оповргне сумње и све оптужбе, закон који у Југославији није постојао у овоме смислу. Чим сам сазнао пре месец и по дана да ће један такав закон бити изнесен пред Народну скупштину, ја сам сматрао да је то акт мудрости. Странке значе критику, критика значи дискусију, а дискусија значи контролу, или странка значи дискусију и контролу.

Нова народна власт може и допустити да буде дискусије и може допустити да буде критике. И пристаје на контролу јавности. То заиста није слаба власт, или боље речено то је власт која се ничега не боји и због тога сам ја сматрао да овај закон претставља акт мудрости и акт храбрости.

Зато што су наша земља и наш народ толико пропатили, толика зла видели од поцепаности нашег политичког живота, нарочито у извесним крајевима, особито у Србији, мање у Словенији а још мање у Хрватској и другим покрајинама, нарочито наш српски народ, где је било довољно храбрости да се говори о странкама, овај закон целом апаратуром штампе, која се данас ствара, и са огромним бирачким масама, које се увлаче у наш политички живот, претставља велику добит. Страначки живот био је раније ограничен на мали број људи. Уосталом, и у свим другим земљама, у Француској и Енглеској, уствари мали број људи бавио се политиком; политика је била монопол једног броја људи. Међутим, у данашњим приликама огромне масе улазе у политику и због тога није свеједно какав ће се режим за странке донети.

Међутим, ја мислим да наша храброст неће бити доведена у искушење, јер је наш народ већ пре 16 година, 1928 године, када смо били у навечерју шестојануарске диктатуре, наш је народ показао, а то смо имали прилике да увидимо ми који смо посматрали друштвени живот, да он не жели политичку борбу на старим основама, него да жели један јавни живот под сасвим другим условима.

Сви се добро сећате, нарочито такозваних ванпартиских зборова за сељацима. Ти ванпартиски зборови још пре 1928 године, чак и пре убиства Стјепана Радића, били су знак да се жели да се политички живот реор-

ганизује. И ми левичари, и комунисти, ми који смо били у Земљорадничкој странци на крајњој левици, осетили смо да се ради о нечем новом и да масе налажу императив новој организацији политичког живота. Ви се сећате, како то није било ништа ново, да се у име краља Александра појављује Настас Петровић и др Милош Тупањанин. Они покушавају да се ставе на чело једног покрета. Два партиска човека покушавају да узму у своје руке тај покрет. Онда се појављује Марко Кожул, Хрват, који је такође политички лисац, и покушавао да се као министар стави на чело тога покрета. Међутим, тај покрет добија други карактер, он постаје до те мере масован и револуционаран да је морала да буде поднесена у Скупштини интерпелација, после збора на коме се појавио професор Љуба Радовановић. Тада су сељаци на једном збору рекли: „Идемо на Београд да поцепамо менице или да тражимо оне који држе у својим рукама те менице.“ Тада је Милојица Јовановић поднео интерпелацију у Скупштини упућену Корошцу и рекао: „Видите ли ви шта се догађа на вратима Београда?“

Такве су се ствари чуле на збору у Раљи, затим у Сопоту и другим местима. Краљ Александар је видео шта се ради и он је 6 јануара укинуо политички живот под изговором решавања хрватског питања; он је упропастио политички то питање. То је био највећи покушај у нашој земљи да се политички живот уништи. Ми смо издржали шестојануарску диктатуру. Међутим, чим је грануло нешто сунца, не много, одједанпут се појављују странке, ствара се Удружена опозиција и 1936 године усред Београда, а пре тога у Љубљани, ми смо правили Фронт. Тај Народни фронт значио је скуп левичарских странака, у који улазе комунисти, левичарски земљорадници, републиканци и неки социјалисти. Али, буржоаске партије нису хтеле да дођу у Фронт. Оне су хтеле нешто друго. Међутим, доцније у Удружену опозицију нису хтели ни републиканце ни комунисте. Дошло је до тога да је чак и Петар Живковић стварао опозицију. То је суштина наше политичке стварности и зато је данас, када се обнавља политички живот у нашој земљи на основу ранијих политичких странака, важно да подвучем ко је и како гледао на организацију политичког живота од Видовданског устава до данас и ко је тражио слободе, а ко је те слободе одузимао.

Данас, када је у нашим рукама све што је за обнову тога политичког живота потребно, ми треба да покажемо мудрости и храбрости, али и правилну разборитост. Политички живот треба да се проширује и мобилишу људи у странке. Народни фронт треба при томе да покаже пуно разумевања, како за оне који су у Фронту тако и за оне који треба да дођу. И зато ја мислим да ћемо ми и у овом правцу показати оно разумевање које смо показали доношењем досадашњих закона и пошто се ради овде о извесним законима који су од општег интереса сматрам да би за њих требало да гласа и опозиција заједно са нама. Јер, ништа није лакше него гласати п р о т и в, а када смо се у Законодавном одбору

и у пленуму сложили код неколико закона, који су, уосталом, врло осетљиви и тугаљиви, то би могло да буде и у овоме случају, што значи да је одиста дошло ново време.

У томе правцу, ја хоћу да подвучем пред јавношћу, и то желим да се чује и у пленуму, да ми у Народном фронту не стојимо на гледишту једнопартиског система и да они који се боје диктатуре или некаквог „левичарског фашизма“, сви они који сумњиче маршала Тита или ма кога од нас да желимо да стварамо једнопартиски систем, могу да буду уверени да до тога неће доћи, не зато што ми немамо довољно снаге да то спроведемо или зато што постоји притисак, који каже да то није паметно тако чинити и да не треба тако чинити, него само зато што познајемо наш народ. Наш народ по својој структури и менталитету није за једнопартиски систем. Пре свега, зато што постоји једна јака, дугогодишња традиција у Србији, мање у Хрватској, а још мање у другим крајевима. Та јака традиција значи традицију дискусија, саветовања, а не заповедања. Та јака традиција налаже нама да о мањини водимо рачуна и да дамо народу могућност да се договара и да сам о свему расправља, као што је случај у задрузи у којој је старешина само врховни господар, али и врховни слуга; он најдоцније легне а устаје први. Међутим, он води рачуна о свакоме, али и слуша свачију реч.

И наши сељаци договорили су се у Орашју, а затим у Остружници, пред Београдом, где је заседавао читав мали парламенат. У традицији је српског народа да ништа не ради по заповести него по договору и у сарадњи. Утолико пре морамо водити рачуна о тој јакој политичкој традицији која се показала конструктивном, јер је тај народ створно једну јаку државу. Утолико пре треба водити рачуна, јер ту традицију није успео да обори ни шестојануарски режим. Оно што нас руководи да обновимо политички живот на бази странака јесу објективни услови који захтевају постојање више странака.

Сви они који схватају историски материјализам, лако могу схватити да странке нису власништво појединаца или појединих властодржаца као што је био Пера Живковић, да чак ствара и опозицију тиме што је замислио Хоћеру, него да су странке засноване у самим физичким и психолошким условима. Код једнога народа, у коме постоје класе, а код нас постоје класе, тамо где постоје сталежи и где постоје многобројне друштвене класе, природно је да тај народ има своје претставнике. Утолико пре што смо ми један народ са више народности, који има припаднике више вера и припаднике разних ранијих политичких странака. Дакле, поред тих објективних услова има и субјективних. То је наша прошлост. Треба знати да још живи нарочито прошлост Србије; народ Србије није хтео да иде по заповести ни под једну капу. У XIX веку ми смо имали две династије и људи су помоћу те две династије, тиме што су их мењали, вршили извесну контролу и поправљали

грешке и једних и других. Карађорђевићевци и обреновићевци, конзервативци и либерали, напредњаци и радикали, а после тога стари радикали и млади радикали, самостални радикали после 1902 године, и, најзад, радикали и демократи показују и доказују појаву страначког двојства у политичком животу наше земље. Све се то провлачи кроз нашу историју и показује да ми по своме менталитету никад не идемо по инстинкту као стадо, него да се народ диференцира. Ми смо народ који воли да се дели, који воли да слуша и савете, али и да каже своју реч; народ који не иде један за другим у потиљак. И добро је што је наш нови законодавац водио рачуна о томе.

Исто тако у Словенији постоји традиција, која је дубока и не верујем да је преброђена, иако Словенци живе данас у заносу уједињавања, јер ће се после толико стотина година наћи сви заједно у својој домовини. Они су сада у пијанству тога одушевљења уједињавања и заборављају поделе које су их раније делиле. Али, све ће то да оживи.

Тако у Хрватској постоји једна подела дубока, подела између села и града; град је тамо нешто што је туђинско, а село што је национално, град је у служби капитализма а село на свој начин сељачки социјалистичко.

Македонија још није подељена, није ни имала могућности да се подели, јер је имала увек туђина који ју је газио, макар се он звао Турчин, Арнаут, Србин, Бугарин или ко други. Али једнога дана, када се прилике среде, македонски народ наћи ће се такође у сличној ситуацији, јер то захтевају социјалне и политичке потребе.

Да не говорим о Црногорцима, о Црној Гори где су традиције између двора и народа, где је двор тражио везу са иностранством а народ везу са осталим покрајинама. У Црној Гори све до јуче буктао је такорећи грађански рат. У Црној Гори не можете такође спровести једнопартиски систем.

Најзад, то су све аргументи који захтевају да не правимо једну партију и Фронт, да Народни фронт не буде обнављање ЈНС и ЈРЗ-е. Због тога ми Народни фронт не схватамо као једну странку. Међутим, када говорим о странкама у Фронту, ја не мислим на његово слабење него на јачање, јер уколико ми не задовољимо потребе свих у Фронту они ће тражити то изван Фронта. Сем тога, у навици је код народа, ако је мој комшија радикал ја ћу бити демократа или нешто друго. Зато што код нашег народа постоји та потреба диференцирања, потребно је да је задовољимо у Фронту да се не би то тражило изван Фронта, па да многи људи који су у Фронту или ће бити у Фронту не траже нешто друго изван Фронта.

Ја не знам да ли се довољно јасно изражавам. Моја је идеја да Народни фронт треба да буде једна комплетна народна организација која задовољава све потребе народне душе, а богомаи, и све интересе оних који раде, то јест, који не живе на туђ рачун и не експлоатишу

друге, а они који се везују за реакцију, оним којима федерација није на срцу, ти људи нека остану ван Фронта. И шта ће нам они у Фронту.

Ја хоћу да у Народном фронту буду напредне снаге, све што је позитивно, све што је конструктивно, да у будућности не буде друштва ни појединаца који ће експлоатисати другог, експлоатисати човека до крајњих могућности, и у коме ће се у једном благостању подићи застава слободе. Нема слободе без благостања. О слободи говоре они који су богати и имућни, зато што имају предуслове, а народне масе хоће благостање, хоће оно што чини основицу живота, то значи хоће хлеба, одећу, стан и друго. Ми морамо задовољити све оне који томе теже и који то желе.

Ми смо уверени да ће у тој тврђави благостања да се подигне и застава личне слободе.

Ето, то су разлози због којих ја поздрављам тај закон не улазећи у детаље, о којима ћемо доцније говорити. Поздрављам тај закон и кажем да је то доказ политичке снаге на првом месту, доказ самопоздања пред земљом и иностранством, доказ вере у нашу Армију, у наше антифашистичке, синдикалне, женске и омладинске организације. То је доказ снаге оних елемената, оних странака које су основале и повеле ову борбу, на првом месту Комунистичке партије и оних странака које су радиле и бориле се за равноправност, то је доказ самоуверености свих тих фактора и доказ сувереног права људи који знају да нема ништа да им се пребаци, и да ако греше знају да се то грешни у доброј намери да би се постигло нешто боље, и који имају храбрости да погледају свету у очи говорећи: ми радимо овако зато што мислимо да је тако потребно радити, а волели бисмо да чујемо шта бисте ви урадили у приликама материјалним и политичким какве смо ми наследили после овог страховитог рата.

Због тога ћу ја гласати у начелу за овај закон. Али још више од тога, ја га поздрављам као један од најпозитивнијих закона и то не из партиских разлога него из разлога општих народних интереса. (Одобравање).

Претседник: Реч има Савко Дуканац.

Савко Дуканац: Другови и господо народни посланици, ја желим да проговорим неколико речи о овом закону. Наш народ — а када сам рекао наш народ мислим на нас Србе, — има једну традицију од преко 140 година у погледу зборисања и удружињава. Прво његово зборисање било је још за владавине турске, и то негде под ведрим небом, под храстом или каквим дрветом или поред какве воде. Зборишући и удружујући се, наш народ је тада повео огорчену борбу, исто онако као што је водио и ту борбу од 1941 за ослобођење наше земље, било од непријатеља и окупатора, тада Турака а сада Немаца и других. Тако је и у оно време вођена једна од највећих борби против петстогодишњих угњетача српског народа. Међутим, ова борба и она борба, између

ове и оне борбе огромна је разлика. Ондашњи наши борци нису имали ничег, сем понеке пушке и мотике, ашова. С тим су ишли у борбу и тако удружен наш народ је победио царевину турску, и, на крају крајева, кроз борбу од 12 до 15 година он је извојевао себи самосталност. Од тог доба води се и даље борба у циљу ослобођења осталих народа на Балкану.

Наш народ имао је правилан појам о зборисању и удруживању. Нико га није сметао нити ограничавао, и баш зато што га нико није сметао ни ограничавао, он је по оном свом дубоко урођеном инстинкту увек био, може се рећи, на правом путу. Он није никада грешио. За ово несметано удруживање и несметано зборисање нека нам послужи пример од 1903 до 1912 године. То је била једна ера, која може сада, која може евентуално доћи. То је била ера слободе несметане ни од кога, па зато је и наш народ могао у оним борбама да издржи и да остане на висини и да буде победилац.

Чим се почињу народне слободе да спутавају и ограничавају, верујте, правог живота нема. Нико готово није био тако на ивици пропасти као што је 1903 била Србија. Али, убиством краља Александра и његове жене, свргнућем те династије и завођењем једног слободарског режима, потпуно слободарског може се рећи, и довођењем на управу земље поштених и карактерних људи, дошло се кроз слободу до благостања. Ја мислим да без слободе не може бити благостања, само кроз слободу се долази до благостања.

Закон о штампима и овај Закон о удружењима, зборовима и другим јавним састанцима, то су два најглавнија политичка закона. Ако они не буду такви да се може несметано удруживати, да се може несметано зборисати, онда ја не видим како се може доћи до правилног и здравог развоја политичких прилика. И зато што не могу да видим да се доиста може доћи до тог момента, до праве слободе, већ видим да се у појединим одредбама предвиђа да се због извесних разлога могу распустити странке изабране и да се може распустити једна странка која постоји и која је одобрена, као и да је све то могуће чинити и по Закону о штампима у погледу забране листова и осталих публикација, онда не видим да постоји слобода за рад и постојање једне политичке странке, а исто тако и слобода за политички живот.

Зато што то видимо, што долазимо до закључка да не може да буде слободног кретања, кретања страначког, и да не може да буде слободног зборисања и удруживања, моја група гласаће против овог закона. (Ј е д а н г л а с : Ако нећете ово, онда вам остаје фашизам!). Молим вас, немојте то бар мени пребацивати, јер нема никакве логике у таком поређењу.

Претседник: Има реч друг Милош Царевих.

Милош Царевих: Када је реч о правима и дужностима грађана у једној организованој земљи, када је реч о слободама у демократском

смислу речи, никада се не може претпоставити нити замислити некаква анархистичка слобода, слобода без икаквих ограничења, слобода појединаца која штети онима крај себе, или слобода која наноси штету организованој заједници. Тако и код овог закона, и код свих закона које смо донели, мора се водити рачуна о целини државе и о општим интересима народа. Никада се не може допустити да појединци или групе могу у тим својим слободама ићи толико да не воде рачуна о заједничким интересима целине.

Ја овај Предлог закона о удружењима, зборовима и другим јавним састанцима поздрављам као најбољи одговор свима онима који су рекли да је наша народна власт искључива и који су тврдили да она другима ништа не допушта. То није тачно. Овај законски предлог о збору и удружењима има све особине једног одшта демократског закона, јер допушта организовање и удруживање људи у циљу политичког, културног, научног, техничког напретка. Када је реч о политичком удруживању, овај закон даје широке могућности политичког организовања у смислу основних, темељних принципа на којима је заснована наша државна заједница. Он забрањује само таква политичка удружења која су себи поставила за циљ фашистичко и профашистичко деловање. То је, уствари, позитивно ограничење које овај закон прописује.

Ја не могу да се сложим са онима који хоће да претпоставе злоупотребе које би народна власт могла да чини на основу закона, да неке спречавају удруживање или зборисање. Ми смо у нашој прошлости имали случајева, и то је било основно да је власт злоупотребљавана од органа те власти. Али, за разлику од старе бирократске власти, данас имамо народну власт, бирану од народа. Ако та власт не дозволи један збор и то својом грешком, па то се и понови, сам народ који је за такав збор имаће прилике да смени ту власт.

Ја ћу са тих разлога гласати за овај законски пројекат и у начелу и у појединостима.

Претседник: Има реч друг Кведер.

Душан Кведер: Ја бих хтео у неколико речи да изложим своје мишљење поводом говора др Драгољуба Јовановића.

По нашем мишљењу, Драгољуб Јовановић добро је применио принцип историског материјализма у погледу објашњавања извора политичких партија у друштвеном животу, али истовремено сматрам да је он на неким местима наопако примењивао принцип историског материјализма, и то онда када је говорио о Словенији. Друг Јовановић је рекао да политичке партије, уопште политичко мишљење произлази из друштвених класа и staleжа и да су оне израз тих друштвених слојева. То се у целости може применити и за прилике у Словенији. Само друг Јовановић није тачно видео изворе политичких партија које су у прошло време постојале у Словенији. Збиља, Словенија је у току више деценија била раздвојена на два класична табора на табор клерикализма и либе-

рализма, односно напредњака. Међутим, ова политичка подела у Словенији, о којој је реч, није одговарала основној политичкој подели владајуће класе у Словенији. У току Народноослободилачког рата, партиске вође потпуно су се одвојиле од народних маса и отворено сарађивале са окупатором и другим издајницима. На тај начин, народне масе нису више осећале разлике које су раније постојале између њих, него су се све сврстале у једну политичку групацију, у групацију која је претстављала Народноослободилачки покрет за борбу против окупатора, па и за борбу против његових слуга, тј. против ранијих својих политичких руководилаца, који су пришли окупатору и тако издали народ. На тај начин, настао је у Словенији један политички покрет, садржан од 28 партија и група, покрет који је прерастао у један јединствен фронт, из кога је настао наш данашњи Јединствени народноослободилачки фронт Југославије. То је била Освободителна фронта Словеније. Због тога сви ми припадници Народноослободилачког фронта, од комуниста, преко хришћанских социјалиста, националиста и припадника бивших сељачких странака, од првог до последњег, верујемо да најшири слојеви наших народа не желе никакве групе него желе учествовати у Јединственом народноослободилачком фронту.

Ја мислим да цео политички развој у Словенији доказује ту чињеницу, да манифестације народа то доказују, доказују да словеначки народ све више и више иде у правцу политичког уједињавања. Ми Словенци у Народној скупштини, стојећи на становишту да сви, почев од комуниста па до најдесничарских елемената, сматрамо да у Словенији нема других политичких партија осим Фронта и да их није потребно ни стварати.

Из наведених разлога ми ћемо без сваке резерве гласати и за овај закон да би се у Словенији онемогућило стварање услова за такве политичке партије које не желе да признају тековине Народноослободилачке борбе. Ми допуштамо да се политичке прилике у другим деловима државе развијају друкчије и да постоје организоване партије или уставне. (Одобравање).

Претседник: За реч се пријављује друг др Кризман. Изволите.

Др Хинко Кризман: Другови, мене свака дискусија у начелу потсећа на један напис из Совјетског Савеза. Састали се неки младићи, добронајерни ударници да расправљају. Воде дискусију у начелу и говоре о примјени хисториског материјализма, а тамо негдје у углу сједи Стаљин и пуши лулу. Када је дискусији једном дошао крај, он је рекао томе друштву: „Сувишни су многи разговори и многа идеолошка надметања. Треба приступити храбро оном раду кога вријеме тражи, треба рјешавати, треба радити и онда ће се видјети шта је најбоље“.

Ја држим да у нашим начелним дискусијама треба бити што краћи. Пред нама је закон о збору и удружењима, па и политичким слободама. Међутим, ријеч политичка слобода је највише употребљавана и злоупо-

требљавана. Треба приступити раду, традицији новог поретка. Ми тврдимо да имамо традицију Народноослободилачке борбе, а то је рад и поредак Демократске федеративне Југославије.

Овај закон је, такође, један од камена темељаца новог политичког поретка. Он отвара пут нормалном политичком животу, отвара могућности формирању странака. Он демантује тврђења оних злонамјерних људи и реакције да се појављује жеља са наше стране за тоталитарним режимом. Пошто је то тако, ја ћу гласати за овај законски пројекат и у начелу и у појединостима.

Претседник: Има реч друг Минић.

Милош Минић: Овај закон о удружењима, зборовима и другим јавним састанцима мислим да не доноси ништа много новог у нашем политичком животу. Мени се чини да он више озаконљује једно постојеће стање, уводи изванредан ред који је неопходан за једну државу и њен политички живот. Странке о којима је реч у закону постоје, оне раде, оне имају своје претставнике у Фронту. Постоје такође и странке ван Народног фронта. Значи, да овај закон озаконљује постојеће стање.

Овај закон је, сем тога, плод четворогодишње борбе наших народа, он је једна од тековина борбе против фашизма. И баш зато што је он израстао из саме Народноослободилачке борбе он има исту ону одлику која имају и сви наши политички закони, а то је да не допусти онима који су се борили против демократије да се демократијом служе. Ту одлику има и Закон о бирачким списковима, као што је имају и сви остали наши закони. Не дозволити антидемократима да користе демократске слободе да би рушили демократске слободе. И када је то тако, ја се стално питам, какви су разлози руководили мањину да се изјасни против овог закона. Господин Дуканац је врло кратко говорио и рекао да се његова група изјашњава против овог закона углавном зато што тај закон предвиђа извесна ограничења слободе и што предвиђа могућност распуштања странака и забрану зборовима. Ако је г Дуканац пажљиво прочитао закон он мора доћи до закључка да су органи надлежни за одобравање политичких странака и за одобравање зборовима органи које народ бира.

Мени се чини да излагања претставника мањине иду за тим да се дају демократске слободе сваком појединцу, па и ономе ко је за време окупације био на страни фашизма. Та тенденција фаворизира фашисте и даје им могућности да поново групишу своје разбијене снаге и да, потпомогнути од међународне реакције, врше насртај на демократске слободе наших народа.

По моме схватању овај закон јамчи и гарантује потпуне слободе политичког живота и развитка, а врло оштро, и сасвим оправдано, онемогућује фашистичке елементе да злоупотребе слободу политичког живота.

Ја ћу гласати за овај закон.

Претседник: Реч има друг Симић.

Владимир Симић: Ја прихватам сугестију друга др Кризмана да не треба бити дуг у дискусијама, али ипак желим да кажем неколико речи поводом данашњег закона који је на дневном реду. Мене радује случајна коинциденција да се на данашњој седници Законодавног одбора прихвата Повеља Уједињених нација са Статутом Међународног суда правде и Закон о удружењима и зборовима. Ја у тој коинциденцији видим не само једну случајност него и нешто стварно. Повељу Уједињених нација израдили су они народи који су поднели огромне жртве у борби да би савладали фашизам. Пре два дана прочитали смо жалосну статистику коју је „Танјуг“ објавио да је од фашистичког терора у Европи, без обзира на жртве на фронту, страдало и поубијано 26 милиона људи, жена и деце. Кад то има на уму, човек долази до закључка да треба предузети све да се један такав фашизам никада не поврати, учинити све што је потребно да се угуши агресија таквих елемената. Нажалост, то се не може учинити једним замахом, једним замахом се не може уништити ова опасна хидра. Теже је одржати мир него добити рат.

Данас ћемо, после ове лепе и конструктивне дискусије, дати свој глас и за овај закон, поред закона које смо већ донели, а који су баш у духу прописа Повеље Уједињених нација. Стога ћу ја гласати за овај законски предлог.

Претседник: Има реч господин Илија Стојановић.

Илија Стојановић: Господо народни посланици, ја бих хтео само неколико речи о овом закону ради објашњења извесних чињеница.

Став који је г. Дуканац мало пре подвукао долази из чисто теориског схватања ствари, тј. држећи се једног принципа и дефиниције, коју је дао један познати професор Правног факултета у Паризу, да је народни суверенитет израз већине народног мишљења у земљи. Та дефиниција доводи до закључка да је природна ствар, да тај појам изражен у већини претставља и појам изражен од мањине. Према томе, потребно је, да би постојала народна воља, народни суверенитет, да постоји и диференцијација политичког мишљења у земљи. Све то може постојати само ако постоје одговарајући услови за слободан политички живот, који даје могућности да се изрази мишљење и већине и мишљење мањине. Стога смо ми овде, у Скупштини заузимали више пута супротан став од мишљења већине, али смо долазили и до сагласности. Дубоко сам уверен да се путем узајамног схватања и разумевања најнапреднијих политичких група може доћи до најбољег резултата у погледу развитка политичких прилика и државног уређења. Ја мислим да је овај парламенат постао утолико више интересантнији баш због тога што се чуло и супротно мишљење које је изазвало дискусију и тиме расветлило извесне ствари.

Ја могу да кажем да се слажем да не можемо допустити да извесни фашистички елементи, који су још од 6 јануара 1929 године били на

власти, што сам ја најбоље на својој кожи скупо осетио, поново доведу до онога што је било. Али, не могу да разумем пребацивање да ми желимо ма у ком погледу да фаворизиримо појављивање ма каквих фашистичких организација у нашој земљи. Ми смо се увек залагали за пуну демократију, пуну слободу и желимо да то тако буде.

Један закон може да буде врло добар, али у пракси може да се покаже као рђав. Све зависи од тога како ће се тај закон примењивати.

Ми смо учинили једну ограду у погледу ограничења слобода и политичког живота због тога што нам се чини да извесне одредбе не дају довољно могућности за формирање таквог живота.

Претседник: Ја сам лажљиво слушао дискусију и ја не видим никаквог разлога за мањину да у начелу гласа против.

Реч има друг Кацлеровић.

Триша Кацлеровић: Дискусија би била много плоднија и интереснија да је мањина стварно образложила свој став зашто гласа у начелу против. Човек може бити незадовољан појединим ставовима закона, али је потребно образложити свој став када се гласа у начелу против једног закона. Из тих разлога дужна је опозиција да то каже.

Када је реч о праву мањине сматрам да ту постоје два момента: положај мањине у прошлости и њен положај данас. Право мањине је, по буржоаском схватању, да заступајући своју идеологију и борећи се за победу свога мишљења употребљава извесне методе, као што је, на пример, опструкција. Уствари четири момента, односно четири начина помоћу којих мањина може да се користи у борби против већине да њено мишљење преовлада јесу: прво, да добије могућност да слободно ради на ширењу свога програма и идеја; средство за то су опструкција, апстиненција или пасиван отпор. И тако даље.

Данас је ситуација другачија. Данас је народни суверенитет оличен у радницима, сељацима и поштеној интелигенцији, у целом радном народу.

Има једна новост у нашем закону кад је реч о зборовима, што се раније није могло да нађе ни у једном сличном закону. Тако, на пример, у чл. 21 стоји да сазивачи јавних скупова имају право тражити да им народна власт омогући односно олакша одржавање скупа, стављањем на употребу тргова, улица, јавних зграда и томе слично. Као што видите, овде постоји једна политичка обавеза власти да сазивачима омогући одржавање састанака. То раније није садржавао ниједан закон. Према томе, ја сматрам, без озбира што ћу ставити извесне примедбе на члан 20, да је овај закон добар и да би пријатељи из опозиције требало да гласају за њ, пошто је то заиста један од најбољих закона ове природе, један заиста демократски закон.

Претседник: Пошто је дискусија у начелу завршена, приступамо гласању. Ко је против овог законског пројекта у начелу? (Устају народни посланици Илија Стојановић и Савко Дуканац).

Објављујем да је Предлог закона о удружењима, зборовима и другим јавним састанцима усвојен у начелу са два гласа против. да је Предлог закона о удружењима, зборовима и другим јавним састанцима усвојен у начелу са два гласа против.

Прелазимо на претрес у појединостима.

Читаћемо прво наслов, а потом члан по члан и према потреби дискутовати. (Ч и т а):

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О УДРУЖЕЊИМА, ЗБОРОВИМА И ДРУГИМ ЈАВНИМ САСТАНЦИМА

ГЛАВА I

О удружењима

Члан 1

У циљу развијања политичке, културне и друштвене активности народних маса, грађанима Демократске федеративне Југославије зајемчује се право удруживања у политичка, културна, научна, техничка, фискултурна и друга удружења.

Има ли примедба? Има реч Владимир Симић.

Владимир Симић: Предлажем да се у наслову измени термин „састанцима“ јер је много логичније да се каже „скуповима“. То је, по мом схватању, адекватан појам ономе на што се у закону мисли.

Претседник: Што се мене тиче — примам. Да ли су остали сагласни? (Јесу). Према томе, наслов гласи: Закон о удружењима, зборовима и другим јавним скуповима.

Има ли примедба на члан 1? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 1 је примљен већином гласова.

Прелазимо на поднаслов и на члан 2. (Ч и т а):

А. Политичке странке (удружења)

Члан 2

Политичке странке (удружења) могу имати делокруг рада:

а) на територији појединих аутономних области (политичке странке аутономних области);

б) на територији једне федералне јединице (земаљске политичке странке); и

в) на територији целог савеза (савезне политичке странке).

Има ли примедба на члан 2? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 2 је примљен већином гласова.

Прелазимо на члан 3. (Ч и т а):

Члан 3

Грађани који намеравају основати нову политичку странку (удружење) као и чланови старих политичких странака (удружења) које су постојале пре 6 јануара 1929 године а сада желе обновити или потврдити своје деловање, — дужни су претходно поднети пријаву надлежним органима власти.

Уз пријаву они су дужни приложити програм и правила (статуте) своје политичке странке (удружења).

Има ли примедба на члан 3? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 3 је примљен већином гласова.

Прелазимо на члан 4. (Чита):

Члан 4

Пријаву о оснивању односно обнови рада политичких странака (удружења) потписују:

а) за политичке странке удружења аутономних области и земаљске политичке странке, најмање 50 бирача;

б) за савезне странке (удружења) најмање 100 бирача са територије на којој делују.

Има ли примедба на члан 4? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 4 је примљен већином гласова.

Прелазимо на члан 5. (Чита):

Члан 5

У оснивању и обнови политичких странака (удружења) не могу учествовати нити бити њихови чланови страни држављани, и они који немају бирачко право.

Има ли примедба на члан 5? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 5 је примљен већином гласова.

Прелазимо на члан 6. (Чита):

Члан 6

Правила политичких странака (удружења) — (чл. 3 овог закона) — морају садржавати назив странке, прописе унутрашње организације, наведена сва материјална и друга средства којима се циљ странке има да остварује као и седиште странке.

Има ли примедба на члан 6? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 6 је примљен већином гласова.

На реду је члан 7. (Ч и т а):

Члан 7

Пријава у смислу чл. 3 овог закона подноси се:

а) за политичке странке (удружења) аутономних области и за земаљске политичке странке — земаљском Министарству унутрашњих послова;

б) за савезне политичке странке (удружења) — савезном Министарству унутрашњих послова.

Ако пријава има формалних недостатака, вратиће се подносиоцима ради исправке односно допуне.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 8. (Ч и т а):

Члан 8

Надлежна власт може забранити оснивање и рад политичких странака (удружења) чији је рад фашистичког и профашистичког карактера или служи изазивању и распиривању националне, расне или верске неједнакости, мржње и раздора или ако су оснивачи односно лица која се налазе на челу странке носиоци таквога рада.

Надлежна власт аутономне, односно федералне јединице може на својој територији забранити рад савезне политичке странке (удружења) ако тај рад угрожава равноправност или јединство дотичне јединице с другим јединицама.

Има ли примедба? Милош Минић жели да стави предлог.

Милош Минић: Ја бих овде био још конкретнији, још одлучнији кад се ради о фашистичким и профашистичким удружењима. По предложеној стилизацији власт може забранити оснивање и рад странака, — обратите пажњу на следеће речи, — чији је рад фашистичког и профашистичког карактера. Значи: пре се каже да се може забранити оснивање а даље ако рад таквих страна има фашистички карактер, тј. може се тумачити да се нека фашистичка странка не може забранити док се њен рад таквим у пракси не потврди. Ја сам да се свака сумња искључи: фашистичке странке се не могу ни оснивати, а не да им се дозволи рад па тек онда да се види. За њих у новој Југославији нема места. Зато предлажем да се ово „чији је рад фашистичког и профашистичког карактера“ некако друкчије каже, на пример, „која су фашистичког и профашистичког карактера“. Или нешто слично.

Претседник: Има неке шупљине у предложеној формулацији овог члана.

Др Макс Шнудерл: Ма да не може бити сумње да се једно фашистичко удружење може забранити у оснивању, ипак је примедба друга Минића оправдана. Заиста треба ову реч „рад“ елиминисати. Онда ће све бити у реду: речено ће бити оно што се жели.

Владимир Симић: Ја се слажем са дискутантима. Ја бих овде рекао „која имају фашистички или профашистички карактер“.

Милош Минић: Ја се слажем са овом стилизацијом.

Претседник: И ја.

Прима ли се члан 8 са изменом коју је предложио друг Владимир Симић? (Прима).

Прелазимо на члан 9. (Ч и т а):

Члан 9

Ако земаљско односно савезно Министарство унутрашњих послова донесе одлуку да се оснивање односно обнова рада политичке странке (удружења) забрањује, потписници пријаве могу се жалити, и то:

а) против одлуке земаљског Министарства унутрашњих послова — земаљском Врховном суду; и

б) против одлуке савезног Министарства унутрашњих послова — Врховном суду Демократске федеративне Југославије.

Ако земаљско односно савезно Министарство унутрашњих послова не донесе одлуку у року од 15 дана по учињеној пријави, сматраће се као да политичкој странци (удружењу) рад није забрањен.

Земаљски односно савезни Врховни суд дужан је донети одлуку по жалби у року од 15 дана. Његова одлука је коначна.

Има ли примедба? Изволите, друже Царевиху.

Милош Царевих: По овој стилизацији одобрава се странкама оснивање односно обнова рада, али не стоји и да се одобрава и „рад“. Ма да се то подразумева, ипак бих предложио да се после речи: „обнова рада“ додају речи „или рад“, тако да се одобрава оснивање, односно обнова рада или рад странке.

Претседник: Шта се мисли о овом предлогу?

Др Синиша Станковић: Мислим да је ово добро.

Др Драгољуб Јовановић: Није сувишно додати „или рад“.

Претседник: Ако других примедба нема, стављам чл. 9 са овим изменама на гласање. Прима ли се? (Прима). Против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 9 је прихваћен већином гласова.

Прелазимо на члан 10. (Ч и т а):

Члан 10

Политичке странке (удружења) су дужне једанпут годишње да објаве извор својих прихода и њихову величину, као и то на што су утрошени.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 10 прихваћен је већином гласова.

Прелазимо на одељак Б) Културна, научна, техничка, фискултурна и друга удружења. (Ч и т а):

Б) Културна, научна, техничка, фискултурна и друга удружења

Члан 12

Грађани који намеравају основати неко културно, научно, техничко, фискултурно и друго удружење дужни су да о оснивању удружења поднесу пријаву надлежним органима власти, и то:

а) за удружење чија се делатност простире на територију једног места, једног или више срезова истог округа или целог округа, — Извршном одбору окружног народног одбора;

б) за удружења чија се делатност простире на територију више округа једне федералне јединице или на територију аутономне области или читаву територију једне федералне јединице, — земаљском Министарству унутрашњих послова; и

в) за удружења чија се делатност простире на више федералних јединица или на целу територију Демократске федеративне Југославије, — савезном Министарству унутрашњих послова.

Ако других примедаба нема, ја бих овде, у другом реду, ово „и“ између „фискултурно“ и речи „друго удружење“ заменио са „или“. (Прима се).

Прима ли се члан 12 са овом изменом? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 12 је примљен са два гласа против. Идемо даље.

Члан 13 гласи (ч и т а):

Члан 13

Пријаву о оснивању удружења потписују оснивачи удружења.

Уз пријаву они су дужни приложити програм и правила удружења.

Предложио бих да се прва реченица престилизује тако да гласи: „Пријаву о оснивању удружења потписује најмање 10 оснивача удружења“.

Ову је измену предложио ресорни министар да се не би догодило да пријаву поднесу само два лица. (Прима се).

Има ли још примедаба? (Нема). Прима ли се члан 13 са овом изменом? (Прима).

Прелазимо на члан 14. (Ч и т а):

Члан 14

Правила удружења (чл. 13 овог закона) имају садржати:

1) назив, седиште и подручје удружења;

- 2) задатак удружења и средстава којима се тај задатак постиже;
- 3) организацију и начин формирања управе удружења и начин на који се доносе одлуке удружења;
- 4) одредбе о ступању у чланство удружења и иступању;
- 5) права и дужности чланова;
- 6) заступање удружења;
- 7) друштвене знакове, печат и т. сл.;
- 8) изворе материјалних средстава удружења и намену имовине за случај престанка удружења.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 14 примљен је већином гласова и два гласа против.

Прелазимо на члан 15. (Чита):

Члан 15

Управа удружења мора имати најмање 8 чланова.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 15 примљен је већином гласова и два гласа против.

На реду је члан 16. (Чита):

Члан 16

Органи власти којима се пријава подноси (чл. 12 овог закона) донеће у року од 15 дана по учињеној пријави одлуку о одобравању или неодобравању оснивања удружења.

Они ће забранити оснивање и рад оних удружења чији је рад фашистичког и профашистичког карактера или служи изазивању и распиривању националне, расне или верске неједнакости, мржње и раздора или ако су оснивачи односно лица која се налазе на челу странке носиоци таквог рада, а исто тако може се забранити рад удружења ако не одговара објављеном програму.

Има ли примедаба? (Има). Изволите.

Др Јоже Вилфан: Ја мислим да овде где се каже „фашистичког и профашистичког“ треба место „и“ да стоји „или“, јер је то смисао.

Милош Царевић: У шестом реду треба реч „странке“ заменити речју „удружења“, јер тако се терминолошки текст закона уједначава.

Претседник: Има ли још ко шта да предложи? (Нема). Примају ли се предложене измене? (Примају). Прима ли се цео члан 16? (Прима).

Прелазимо на члан 17. (Чита):

Члан 17

Ако надлежни органи из чл. 12 овог закона донесу одлуку да се оснивање удружења не одобрава, потписници пријаве могу се жалити, и то:

а) против одлуке окружног народног одбора — земаљском Министарству унутрашњих послова;

б) против одлуке земаљског Министарства унутрашњих послова — Министарском савету федералне јединице;

в) против одлуке савезног Министарства унутрашњих послова — Министарском савету Демократске федеративне Југославије.

Ако наведени органи из чл. 12 овог закона не донесу одлуку у року од 15 дана по учињеној пријави, сматраће се као да су донели одлуку о одобравању.

Органи којима се жалба подноси дужни су донети одлуку по истој у року од 15 дана. Њихова одлука је коначна.

У споразуму са ресорним министром предлажем да се прва реченица првог става измени тако да гласи (ч и т а):

Ако надлежни органи из чл. 12 овог закона донесу одлуку да се оснивање удружења не одобрава или да се рад забрањује, потписници пријаве односно управа удружења могу се жалити, и то:...

Има ли још каквих предлога за измене и допуне? (Нема). Прима ли се члан 17 са предложеном изменом? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 17 је примљен већином гласова.

Прелазимо на члан 18. (Ч и т а):

Члан 18

Удружења која су постојала пре 6 априла 1941 године, ако намеравају обновити свој рад, дужна су поднети пријаву надлежним органима из чл. 12 овог закона у смислу овог закона.

Пријаву о обнови удружења потписују чланови свих органа (главног, управног и надзорног одбора итд.) удружења.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 18 је примљен већином гласова.

Прелазимо на Главу II — О зборовима и другим јавним скуповима. (Ч и т а):

О зборовима и другим јавним скуповима

Члан 19

У циљу развијања политичке свести и активности народних маса, грађанима Демократске федеративне Југославије зајемчује се право одржавања јавних скупова: зборова, митинга, приредби под ведрим

небом или на коме другом јавном месту и приређивање уличних поворки, демонстрација и манифестација.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Нико).

И члан 19 је примљен једногласно.

Члан 20 гласи (чита):

Члан 20

Сазивачи зборова и других јавних скупова наведених у чл. 19 овог закона дужни су да исте пријаве надлежном средском односно градском народном одбору најмање 24 часа пре одржања.

У пријави за одржање збора или другог јавног скупа мора се назначити тачно место и време држања јавног скупа, као и сврха ради које се скуп сазива. Пријаву морају потписати бар двојица сазивача, назначивши уз то своје занимање и место становања.

Потврду о пријему ове пријаве надлежни средски односно градски народни одбор је дужан издати чим је пријаву примио.

Средски односно градски народни одбор може забранити одржање пријављеног збора ако постоји стварна опасност угрожавања реда и мира.

О забрани скупа надлежни народни одбор известиће сазиваче најкасније 12 часова пре времена за које је скуп сазван. Сазивачи имају права жалбе у року од 24 часа на вишу народну власт која мора донети решење у року од 48 сати. Ово решење је коначно.

Има ли примедаба? (Има). Молим, ко жели реч? Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић: Ја мислим да је овде потребно изменити рок за подношење пријаве за одржавање збора. Ја сам да то буде не 24 већ 48 часова. Онда, не знам зашто сазивачи треба у пријави да назначе „сврху јавног скупа“. Зар није довољно рећи да ће Народни фронт и Сељачка народна странка одржати збор у то и то време. Зашто је потребно и ово „сврха“. Ја сам за то да се то брише.

Претседник: За одржавање збора не даје се никакво одобрење, али се збор може забранити ако постоји опасност по одржавање реда и мира. Зато ово не смета.

Милош Минић: Ја мислим да треба да остане обавеза означавања у пријави сврхе збора, јер по томе народни одбор може да цени да ли постоји опасност о којој се говори у четвртном ставу.

Владимир Симић: И ја бих то брисао, ако се нарочито на томе не инсистира од стране предлагача.

Претседник: Мислим да се баш инсистира на пријави сврхе збора. И ресорни министар предлаже да се пријава мора чинити најмање у

року од 48 часова. Ја бих оставио ово питање пријаве сврхе збора како је предложено, а рок би протегао на 48 часова. Исто тако, у ставу четвртом, протегао бих овај рок од 12 на најмање 24 часа... (Гласови: Може).

Др Драгољуб Јовановић: Све то може, али ја поново постављам оно питање сврхе збора...

Милош Минић: То смо ликвидирали. Остаје како је предложено.

Претседник: Нисте ми дали да завршим. Хтео сам још да предложим да се у четвртом ставу реч „збора“ замени речју „скупа“ то је у циљу терминолошког уједначавања текста — и, најзад, ово „права“ поправио бих у „право“ јер је уобичајено да се каже нема „право жалбе“, а не „права жалбе“.

Ја мислим да примате ове поправке, терминолошке и језичке? (Примамо).

Прима ли се члан 20 са предложеним изменама? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 20 је примљен са два гласа против.

Прелазимо на члан 21. (Чита):

Члан 21

Сазивачи јавних скупова наведени у чл. 19 овог закона имају право тражити да им народне власти омогуће односно олакшају одржавање скупа стављањем на употребу; тргова, улица, јавних зграда и томе слично.

Има ли примедба? (Нема). Ја предлажем, да се овде поправи ова, ваљда, штампарска омашка, да на ово „наведени“ додамо још једно „х“.

(Прима се).

Прима ли се члан 21? (Прима). Има ли ко против? (Савко Дуканац и Илија Стојановић: Ја). Члан 21 је примљен са два гласа против.

Прелазимо на члан 22. (Чита):

Члан 22

Јавним скуповима наведеним у чл. 19 овог закона руководи претседништво састављено најмање од 3 лица. Претседништво је обавезно да одржава ред на јавном скупу, да одржава оквир и природу који су му одређени у поднетој пријави.

Претседништво јавног скупа, а до образовања претседништва сазивачи означени у пријави, одговорни су за одржавање реда на скупу.

Има ли примедба? (Нема). Немам ни ја, само да ово „3 лица“ испишемо речју. (Прима се).

Члан 22 је примљен. Идемо даље.

Члан 23 гласи (чита):

Члан 23

Претседништво збора односно сазивачи имају право тражити да им се осигура ред и безбедност јавног скупа односно да се ред, уколико је могућно, поврати.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Нико).

Прелазимо на члан 24. (Чита):

Члан 24

Страни држављани и лица која немају бирачко право не могу сазивати зборове и руководити њима.

Има ли примедаба? (Милош Царевих: Само да се реч „зборове“ замени речима „јавне скупове“). Добро.

Прима ли се члан 24? (Прима). Има ли ко против? (Нико). Члан 24 је једногласно примљен.

Прелазимо на Главу III — Казнене и прелазне одредбе. (Чита):

Казнене и прелазне одредбе

Члан 25

Прекршај прописа овог закона о пријављивању политичких странака (удружења) и о пријављивању зборова и других јавних скупова који имају политички карактер казниће се новчано до 5.000 динара, уколико не садржи кривично дело.

Прекршај прописа овог закона о пријављивању удружења и јавних скупова који немају политички карактер, казниће се новчано до 3.000 динара, уколико не садржи кривично дело.

Има ли примедаба? (Нема). Прима ли се члан 25 како је прочитан? (Прима). Ко је против? (Нико). Наслов и члан 25 су примљени једногласно.

Члан 26 гласи (чита):

Члан 26

Ко учествује као функционер у раду и оснивању недозвољеног удружења биће кажњен лишењем слободe до једне године, а чланови таквих недозвољених удружења до 3 месеца или новчано, уколико нису починили теже кривично дело.

Има ли примедаба? Има реч г. Дуканац.

Савко Дуканац: Мислим да би овде требало уклонити једну нелогичност. Наиме, у првом реду, требало би брисати речи „и оснивању“ — јер се поставља питање како ће неко учествовати у оснивању неког недозвољеног удружења, кад се тек за неко недозвољено удружење или странку то може тврдити ако се оснивање забрани. Овако би било врло

незгодно, нико не би смео да приступи организовању странке или удружења, јер после евентуалне забране може бити позван на одговорност и кажњен за то што је основао, можда из најпоштенијих побуда, једно удружење које је власт доцније забранила.

Ја мислим да су моји разлози убедљиви.

Претседник: Ја примам примедбу и предлог г. Дуканца. Шта мисле остали? (Гласови: Слажемо се). Према томе, брисаћемо речи „и оснивању“. Прима ли се члан 26 са изменом по предлогу г. Дуканца? (Прима). Ко је против? Нико).

Идемо даље. Члан 27 гласи (чита):

Члан 27

За неизвршење прописа чл. 10 овог закона или за објављивање неистинитих података у истом чл. овог закона, казниће се лица која злонамерно почине то кажњиво дело лишењем слободе до годину дана.

То је члан 27 предлога. Ресорни министар накнадно је доставио нов предлог за овај члан, који гласи (чита):

За неизвршење прописа чл. 10 овог закона или за објављивање неистинитих података из истог члана, казниће се лица која злонамерно почине то кажњиво дело лишењем слободе до годину дана.

Има ли примедба? (Владимир Симић: Ово је једно исто, јер се само поправља стилска мањка). Ништа се ново не предлаже. Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканец: Ми смо против гласали и за чл. 10 па и за овај гласамо против, јер се са овим мерама уопште, у принципу не слажемо). Члан 27 је примљен већином гласова.

Прелазимо на претпоследњи члан 28. (чита):

Члан 28

Све ове казне изричу надлежни народни средски судови против чије пресуде има места жалби у року од 15 дана надлежном окружном суду.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Члан 28 је примљен једногласно.

И, на крају, члан 29 гласи (чита):

Члан 29

Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Савко Дуканец и Илија Стојановић: Ја).

Овим смо завршили претрес у појединостима. (Милош Царевић: Молим за реч). Има реч друг Царевић.

Милош Царевих: Опростите, али ја бих се за час вратио на чланове 3 и 4 и предложио бих амандман да се овде изрично нагласи и одреди који је орган надлежан да доноси решење о обнављању рада политичких странака које су постојале пре 6 априла 1941 године.

Владимир Симић: Није то потребно ту.

Претседник: То је регулисано чланом 7.

Др Хинко Кризман: Овде се у чл. 7 говори о надлежности за потврду правила политичких странака.

Савко Дуканац: Група демократске странке је у начелу противна да старе странке, странка са чистом политичком прошлошћу и дугом традицијом не би требало уопште да се поново пријављују. Не знам чему то треба да послужи и коме то треба да Демократска странка, Радикална странка, да Драгољубова странка, која је још и у Фронту, поднесе пријаве да им се одобри рад. То су странке наше, нашег народа (**Милош Минић:** Али, г. Дуканац заборавља да је ово нова држава). Ја Вама, г. Минићу, не упадам у реч. Ја не знам коме је то потребно.

Претседник: Вашим странкама ће се одобрити рад, у то не сумњам. Али ако не би била предвиђена обавеза пријављивања старих странака које хоће да обнове рад, сматрало би се да имају право на рад и Љотићева и Хођерина странка, па и ЈРЗ-а. Због њих је то предвиђено. Ваша странка и друге које сте споменули нису у питању, већ да се уз вас не провуку фашисти и њима подобни.

Методија Андонов-Ченто: И ја мислим да је добро то што и старе странке подлежу пријави. То треба и да остане.

Претседник: На основу ове дискусије мислим да је најбоље да ми чл. 3 и 4 не дирамо. Нека остане како смо усвојили. (**Гласови:** Тако је!). Али, пре него што пређемо на гласање ја бих учинио једну примедбу.

У току дискусије, како у начелу тако и у појединостима, ја нисам приметио ниједан члан на који су господа из мањине ставила какву дубоку, принципијелну примедбу. У неколико случајева примљене су измене које су предложене са њихове стране. Ја понављам да и ова дискусија у појединостима показује не само да мањина није имала разлога да у начелу гласа против него да нема разлога да гласа против овог законског предлога ни у појединостима. Ја мислим да би они могли при гласању у целини да исправе свој став и да при коначном гласању буду са нама, јер нису ничим показали да имају нешто што оправдава њихов негативан став. (**Илија Стојановић:** Ми смо изнели већ свој став). Према томе, ја молим госпoду чланове мањине да заузму такав став који би био доследан њиховим говорима у дискусији и да гласају за.

Молим секретара да изврши прозивку.

Секретар Рато Дугоњић врши прозивку.

(После гласања)

Претседник: Приликом коначног гласања за законски предлог гласало је 36 народних посланика а против 2, и то господи Илија Стојановић и Савко Дуканац.

За известиоца већине у пленуму о Предлогу закона о удружењима зборовима и другим јавним скуповима предлажем др Хинка Кризмана. Прима ли се? (Прима). Ко је известилац мањине? (Савко Дуканац: Ми ћемо одредити накнадно свога известиоца).

Данашњу седницу закључујем, а сутрашњу заказујем за 9 часова пре подне са дневним редом: претрес Предлога закона о редовним судовима.

(Седница је закључена у 14 часова).

13 SEDNICA

(25 avgusta 1945)

Početak u 9,30 časova.

Prešedavao Prešednik Zakonodavnog odbora Privremene narodne skupštine **Moša Pijade**.

Prisutni: Vladimir Simić, Đorđe Andrejević-Kun, dr Dragoljub Jovanović, Krsto Filipović, Miloš Minić, Miloš Carević, Svetozar Krstić, Jefto Pavić, Dušan Kveder, France Lubej, Maks Krmelj, Petar Stante, dr Metod Mikuž, Josip Rus, dr Maks Šnuderl, dr Miloš Žanko, Vujo Kosovac, Ivan Božičević, Nada Sremec, Triša Kačlerović, Đuro Trljak, Joza Mišvojević, Ivan Rehorović, Jerko Zlatarić, Dane Škarica, Metodije Andonov-Čento, Petar Piruze, Kemal Agoli, Sava Medan, Simo Eraković, Pero Krstajić, Panto Mališić, Dragoljub Prodanović, Ilija Stojanović i Jovan Borović;

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol.

Prešednik: Otvaram XIII sednicu i molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Rato Dugonjić čita zapisnik sednice od 24 avgusta.

Prešednik: Ima li primedaba? (Nema). Zapisnik je primljen i overen.

Prelaskom na dnevni red dajem reč izvestiocu dr Hinku Krizmanu da predloži izvesne popravke u Predlogu zakona o udruženjima, zborevima i drugim javnim skupovima.

Dr Hinko Krizman: Spremajući izvještaj za plenum, a imajući u vidu našu jučerašnju diskusiju, ja sam u tekstu koji je usvojio Zakonodavni odbor uočio da se izvjesne stvari mogu popraviti. To se naročito odnosi na diskusiju o članu 3 koju je pokrenuo drug Carević i na primjedbu gospodina Savka Dukanca.

Tako predlažem, u sporazumu sa resornim ministrom kao predlažaćem ovog zakona, da se prva alineja člana 3 izmijeni tako da glasi (čita):

Gradani koji namjeravaju da pristupe organizovanom političkom radu dužni su prethodno podnijeti prijavu stranke (udruženja) nadležnim organima vlasti.

Saglasno ovoj izmjeni predlažem da se u čl. 4 u prvoj alineji umjesto riječi: »prijavu o osnivanju odnosno obnovi rada« stavi samo: »prijavu za rad«.

I dalje, da se u čl. 5 u prvoj alineji isto tako u suglasnosti sa prethodnim izmjenama, umjesto: »i obnovi« stavi »odnosno radu«.

U čl. 9. isto tako treba popraviti i umjesto »osnivanje odnosno obnova« staviti — »dozvola«.

Na koncu, u čl. 25, poslije riječi »sadrži« treba staviti »i drugo«, a u četvrtom redu drugog stava isto tako poslije »sadrži« staviti »i drugo«.

Ja molim da se ove ispravke prime, jer se njima poboljšava tekst zakona.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Ja mislim da je ovo u redu i da sad i za ovaj zakon mirne duše može glasati i manjina, jer su i njihovi predlozi usvojeni. Primaju li se predložene izmene? (Primaju). Ima li ko protiv? (Nema).

Imam još da saopštim da će gospođina Savka Dukanca zamenjivati gospodin Jovan Borović.

Prelazimo na dnevni red na pretres Predloga zakona o uredenju sudova.

Ima reč Ministar pravosuda drug Frane Frol.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Pošto sam uz Prijedlog zakona o uredenju sudova dao obrazloženje, to ću biti vrlo kratak.

Predloženi zakonski nacrt ima pravno da utvrdi sva ona načela na kojima počiva naše narodno-demokratsko sudstvo a koje je narod sam izgrađivao tokom Narodnooslobodilačke borbe. Drugim riječima, predloženi zakonski nacrt ima da sankcioniše uputstva Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije iz maja 1943 godine.

Kod donošenja ovoga projekta o uredenju sudova postavlja se pitanje da li će taj zakon biti jedinstven ili će biti samo okvirni zakon a pojedinim federalnim jedinicama prepustiti da same, u svom djelokrugu, donesu potrebne odredbe u pogledu organizacije sudova. Stali smo na stanovište da bi trebalo donijeti jedinstveni zakon koji sadrži sva osnovna načela sudstva koje pretstavlja tekovinu Narodnooslobodilačke borbe. Kako su tekovine Narodnooslobodilačke borbe svih naših naroda jedinstvene, tako je i potrebno da i organizacione forme budu jedinstvene.

Temeljna načela ovog zakona su ona, koja smo već usvojili lanijske godine u uputstvu Nacionalnog komiteta. Sudovi su narodni, što znači da narod sam dijeli pravdu. Narod bira sudove i oni su narodu odgovorni. Drugo, sudovi su izborni. Izborni mandat sudaca je vremenski ograničen. Treće, svi su sudovi zborni, sudeći u vijećima koja se sastoje uvijek od tri člana, i to u prvom stepenu uvijek sudi jedan sudac i dva prisuditelja, a u drugom stepenu dolaze uvijek tri suca:

Najzad, četvrto načelo je nezavisnost. U prijedlogu zakona predviđeno je postojanje ovih sudova: Vrhovni sud DFJ, vrhovni sudovi u pojedinim federalnim jedinicama i Vrhovni sud Vojvodine, okružni sudovi, narodni sreski sudovi. Posebno stoje vojni sudovi koji su uređeni specijalnim zakonom, ali po svim presudama vojnih sudova konačnu odluku donosi Vrhovni sud. Opštinski sudovi ukinuti su projektom ovog zakona radi toga što će se sreski sudovi organizirati tako da će biti blizu narodu. Oblasni sudovi nisu predviđeni, jer su protivni principu dvostepenog sudovanja.

Uglavnom, kod izrade ovoga projekta došle su do izražaja dosljedno sve tekovine Narodnooslobodilačke borbe a naročito izjednačenje žena i muškaraca. Uvjeren sam da će ovaj prijedlog, kada bude ozakonjen, stvoriti čvrstu i jedinstvenu organizaciju u našem narodnom sudstvu i stoga molim da se ovaj zakonski projekat primi u načelu, kako bi mogao poslužiti kao podloga za specijalnu debatu.

Pretsednik: Otvaram diskusiju u načelu. Ima reč drug Joza Milivojević.

Joza Milivojević: Drugovi, srušena je stara nenarodna vlast i izvojevana suverena narodna vlast. Naši narodi su svijesni da je sudska vlast, kao dio suverene narodne vlasti, važno oružje u njegovim rukama za dalje uspjehe u periodu mira i izgradnje. Narodna sudska vlast je najviša tekovina naših naroda.

Ovaj zakonski prijedlog izraden je na demokratskim temeljima. Sudska narodna vlast kao demokratska vlast dobila je u vršenju pravosuda svoj glavni zadatak kao opću okvirnu liniju po kojoj će se kretati i glavni zadaci predviđeni članom 2 ovog zakonskog prijedloga. Demokratske tekovine koje su došle do izražaja u ovom zakonskom prijedlogu drug ministar je iznio ovdje kao osnovni element narodnog sudstva na kojima je izgradeno. Ta načela su: narodnost, izbornost, zbornost i nezavisnost. Važna su u ovome zakonskom prijedlogu i načela izražena u članu 3. Stoga ću u načelu glasati za a.

Petar Piruze: Mi pravnici, učestvujući u borbi, razmišljali smo i o tome kako ćemo organizovati sudstvo u času kada se budemo oslobodili. Konstatovao sam da pravnici u Makedoniji, koji nisu učestvovali u borbi naginju ka starome. Oni su pogrešno tumačili odluku AVNOJ-a. Starom treba učiniti kraj. U međuvremenu potkradale su se izvesne greške koje su iskorišćavane u propagandističke svrhe. To su greške iz neznanja a ne namerne i sračunate. Mnoge takve odluke se sada ispravljaaju.

Ovaj zakonski predlog spada u seriju zakona koje donosimo radi uredenja zemlje i uredenja odnosa, sadašnjih i budućih. Ovim zakonskim predlogom, koji je potekao iz težnje širokih narodnih masa, dato je pregledno, jasno i takvo prihvatljivo uredenje sudstva da ću ja ne

samo glasati u načelu za ovaj zakonski predlog, nego ću ga i u pojedinostima usvojiti skoro bez ikakvih izmena.

Mi Makedonci ovim zakonom dobijamo pravo koje nam je godinama osporavano i koje skoro nikada nismo imali, pravo da na svom maternjem, makedonskom jeziku donosimo sudske odluke i da na svom jeziku govorimo pred sudovima. Novina je u zakonu i ustanova narodne žalbe koju pozdravljam. Blagodareći toj ustanovi ispraviće se i one greške koje budu sudije eventualno učinile prilikom presuđivanja sporova. Važna je odredba koja se odnosi na izbor sudija, kao i to da su sudije obavezne na polaganje računa za svoj rad pred narodnim masama. Sudovi su često sudili u korist visokih i moćnih. Ovaj zakon je odlično oružje u rukama širokih narodnih masa za ostvarivanje ne samo svojih bitnih prava nego i jedno opšte oružje protiv svih onih ostataka lašista i profašista u našoj zemlji koji na razne načine pokušavaju da povrate ono staro da bi mogli i dalje eksploatisati široke narodne mase.

Pretsednik: Ima reč drug dr Maks Šnuderl.

Dr Maks Šnuderl: Ja ne bih želeo da vas zamaram istorijom sudstva u Sloveniji. Ali, ja ovde želim da ukažem na ogromnu štetu koja je našem pravosuđu učinjena za vreme šestojanuarske diktature, kada je, 1930 godine, ukinuta porota. Ukidanjem porote diktatura je htela da sudove potpuno potčini interesima vladajuće klike; sudijama je ukinuta stalnost a time i samostalnost i nezavisnost.

Sada proklamovanim načelom izbornosti nemoguće je da se uguši narodni osećaj pravičnosti. Poželjno bi bilo da se po mogućnosti tamo gde god ima na raspoloženju stručnih lica, pravnika, za sudije biraju stručna lica. To naročito važi za vrhovne sudije. Smatram da zakonski projekat potpuno odgovara svom cilju. Glasaću za.

Pretsednik: Ima reč drug Carević.

Miloš Carević: Predlog zakona o uredenju sudova dolazi u momentu kada smo završili rušenje starog poretka i kada putem pisanih zakona utvrđujemo jedan novi zakonski poredak, naš poredak. Smatram da se u ovome projektu zakona učešće naroda o sudovanju interpretira pogrešno. Evo zašto.

Tokom Narodnooslobodilačke borbe, kada smo rušili stari poredak, mi smo mogli, bez ikakvog ograničenja, laicima davati sudsku vlast. U ovom momentu, međutim, treba osigurati pravilnu interpretaciju zakona koje smo doneli i mora se stvarati sudska praksa. Ne smatram da spada u tekovine Narodnooslobodilačke borbe, odnosno da je protivno tim tekovinama da mi u ovom zakonskom projektu utvrdimo princip da stalne sudije moraju biti obrazovani pravници. Tekovine Narodnooslobodilačke borbe u pogledu učešća naroda u sudovanju dovoljno su zagarantovano učešćem prisuditelja, naročito njihovom ve-

činom u sudskim većima. Samo tako, po mom dubokom uverenju, može se osigurati pravilna primena zakona u našim sudovima.

Koliko se to Srbije tiče, hoću da kažem da je narod, rušeći stari poredak i rušeći stare zakone, u tom pogledu otišao daleko u isključenju pravnikâ iz redova sudija. To ima svog opravdanja. U času kada je to činio bilo je razloga, ali ne bi bilo opravdano da pravnici ubuduće ne dođu do izražaja. To se vidi i po tome što narodni odbori, jedan za drugim, upućuju zahteve Ministarstvu pravosuda da se poveća broj sudija kako bi se popravilo ono što su propustili da za sudije biraju pravnike. Narod sam shvata da su u primeni zakona potrebni pravnici.

S druge strane, mi smo u nekoliko zakona izričito kod pojedinih poslova predvideli upotrebu pravnikâ. Međutim, treba stvoriti mogućnost za stalne sudije u sudu da budu u neku ruku i učitelji i tumači zakona narodu, koji stvarno učestvuju u sudenju i treba da donosi presude po zakonu. Ja utoliko zameram ovome predlogu zakona. Inače u celini, u sistematičnijem njegovoj i svemu što predviđa smatram da je dovoljno dobar i da će sasvim zadovoljiti potrebe našeg sudstva.

Pretsednik: Ima reč drug Simić.

Vladimir Simić: Ja imam veru u narod kada se radi o sudenju i presuđivanju kad narod sudî slobodno, ne zasnivajući presude na pisanom pravu. Ima veliki broj pravnikâ u svetu koji su pledirali za takozvano slobodno pravo, koji su hteli da u pravosudu dođe do izražaja pravi osećaj i pravo uverenje, koji treba da rastu kao cvet iz semena, slobodno, na slobodnom suncu. Laički elemenat može da učestvuje u sudenju i kada on učestvuje može da donosi pravilne presude. Isto tako, imam veru u narodnu inteligenciju i mislim da tekovine Narodno-oslobodilačke borbe nisu samo tekovine seljaka i radnika već i narodne inteligencije. Narodna inteligencija treba da se uključi u narodni život i da radi za narod. Jer, pored vere u narod, ja imam i veru u nauku i njen razvoj. I što je najglavnije, po mome mišljenju, ljudi su prolazni, a narod je večan, i narod je taj koji u sebi inficira progres. Treba narodu omogućiti danas da učestvuje u pravosudu, ali mu treba i pomoć. Retki su ljudi koji svoje nepravo uviđaju. Naći pravilnu meru u pravosudu to je najvažnije. Dužnost mi je da kažem da narodna inteligencija treba da dođe isto tako do saradnje sa narodnim masama, da dođe do izražaja. Mi ne možemo i nećemo da isključimo nauku i pravo sudovanja, a nauka može biti interpretirana samo od onih ljudi koji su u toj nauci stekli izvesna znanja, koji su već deo svoga života posvetili proučavanju te naučne discipline, prava. Za to ja plediram da se, kao što je drug Carević spomenuo, pruži mogućnost i kvalifikovanim sudijama da uđu u sudove. To je jedna neophodnost. Glasaću za.

Pretsednik: Ima reč drug Siniša Stanković.

Dr Siniša Stanković: Ja bih se u načelu složio sa Carevićem i sa Simićem. Trebalo bi u našem narodnom sudstvu obezbediti, i to oba-

vezno obezbediti, učešće pravnika i smatram takode da u našem sudstvu elemenat nauke ne treba isključiti. Ali, ako bismo sada postavili ma kakva ograničenja osnovnom načelu ne znam da li bismo učinili greh prema jednom procesu i da li možda ne bismo stavili jednu branu prirodnom razvoju toga procesa našeg sudstva, tj. ako bismo postavili načelo da u sudstvu obavezno moraju učestvovati pravnici. Ja stojim na gledištu da u ovoj fazi razvoja ne bi trebalo našem narodnom sudstvu zakonski stavljati nikakva ograničenja. Pravni momenat je do izvesne mere zadovoljen time što je u zakonu predviđeno da sekretar suda nužno mora biti pravnik. Razume se da će proces nužno morati da dovodi do toga da će se i u samom razvoju tražiti i zahtevati od strane samog naroda da kandidati koji treba da budu birani za sudije imaju istovremeno i pravnu spremu. Toliko sam hteo da kažem. Glasću za.

Ilija Stojanović: Pridružujem se izjavama Ministra pravde Srbije Čarevića i Vlade Simića u pogledu stručne spreme sudija. Mislim da interesi narodnih tekovina baš zahtevaju da stalne sudije budu ljudi sa stručnom spremom. Sudija je pozvan da ceni mnoge činjenice i pravne principe. Pravna nauka je išla u korak sa moralom i trudila se da zadovolji moralni princip. Ko donosi presudu treba i da poznaje pravnu nauku. I sam narod zahteva da stalne sudije budu lica sa pravnom spremom. Što se tiče prisuditelja, i tu je potrebno da i sami prisuditelji budu ljudi od životnog iskustva, od poznavanja stvari, da ne bi bili samo prisutni građani. Što se tiče napomene da bi sekretari sudova mogli da vrše svoj uticaj na sud, mislim da bi to bilo u suprotnosti sa samim principom izbornog sistema sudije koji mi u načelu primamo, jer je on postavljen a ne izabran i, prema tome, ne može da ima uticaja na izorno telo, to jest na sud koji se bira od naroda. Potrebno je primiti napomenu da sudija treba da bude čovek sa pravnom spremom.

Pretsednik: Ima reč drug dr Miloš Žanko.

Dr Miloš Žanko: Smatram da bi prijedlog o kvalificiranim sucima došao u sukob sa općim principima nove narodne vlasti. Kada u drugim granama nema ograničenja u pogledu spreme i znanja, ograničenje u sudstvu značilo bi dati jednu važnu funkciju u ruke profesionalaca. U pogledu javnih tužilaca takode nije postavljeno ograničenje. I prijedlog zakona ne isključuje pravnike, niti postoji takva težnja. Njima u praksi treba dati prvenstvo, ali ne bi odgovaralo duhu naše borbe da za njih zadržimo isključivo položaj sudaca. Suci imaju veći značaj nego prisuditelji u stvaranju pravne prakse. U sudovima drugog stepena nema prisuditelja. U stvaranju pravne prakse sudjelovao bi isključivo pravni elemenat. Naše pravno znanje zasnovano je na sasvim drugim principima. Pri kandidaciji i izboru vodiće se računa da suci budu spremni. Čak je odgojno da se pravnici sažive sa narodom.

i da sebi obezbijede izbor. Njima se daje podrška da učestvuju i da preorijentiraju svoja shvaćanja.

Pretsednik: Ima reč drug Minić.

Miloš Minić: U načelu se slažem sa ovim predlogom zakona. Želim samo da se ograničim na konstataciju da bi isključivo biranje pravnika za sudije bilo u suprotnosti sa čitavim sistemom sudstva koji je sproveden u ovome zakonu. Ako bi se to unelo, pravo naroda bi se ograničilo na jedan uzak krug ljudi — pravnika.

Većina pravnika kod nas, ukoliko nisu reakcionarni elementi, a ima ih takvih, oni su bez sumnje konzervativan element. Zaštita demokratskih tekovina Narodnooslobodilačke borbe mora se poveriti ljudima koji znaju poštovati i ceniti te tekovine i kojima mora biti jasno koliko su skupo one plaćene. Nažalost, moram da konstatujem da je ogroman broj pravnika, — da ne kažem skoro svi, — za vreme rata bio po strani borbe. Stari pravnici teško se saživljavaju sa promenama koje je naš narod izvršio tokom borbe. Navešću za to neke primere.

Beogradski sudovi, u kojima su sudije skoro bez izuzetka pravniči, i to često dugogodišnje sudije, preblagi su prema narodnim neprijateljima, svih boja, oni u ovim danima kad naši narodi ulažu ogromne napore da poprave ono što su okupatori i izdajnici zajedno s njima opustošili i uništili nisu dovoljno budni, beogradski sudovi u borbi protiv špekulanata, a to su veliki narodni neprijatelji, izriču tako blage kazne, takve kazne koje malte ne što ne hrabre sve špekulante, koje upravo ne sprečavaju i ne iskorenjuju ovo opšte zlo. Tako, izvesnim ljudima, upravo neljudima, nije dovoljno što su se za vreme rata napljačkali skidajući sa grbače naroda sve što su mogli, nije im dovoljno što su sačuvali glave i živote, već i sada, posle svega što je narod prepatio, špekulišu i bogate se. Takve ljude naši sudovi osuđuju za teške krivice samo na nekoliko meseci ili koju godinu zatvora.

Da su te sudije učestvovalе u narodnoj borbi, drukčije bi sudili. Uostalom, već je dokazano da one sudije koji su učestvovali u borbi bolje poznaju pravo i njegov današnji smisao nego stari pravnici. Ljudi koji su aktivno učestvovali u borbi gledaju duh zakona i njegov smisao i oni su u boljem položaju od starih pravnika koji padaju u formalizam. Zahtev da sudije budu pravnici potiče iz shvaćanja da se ide linijom manjeg otpora, da se uzmu sudije koji lakše mogu da shvate zakon umesto da se ide drugom linijom koja je mnogo pravilnija, da se ozbedi odan kadar lica za naše narodne sudove. Treba da se stvore kursevi za stalne sudije. I laicima se može dati pravničko zvanje. Od starih zakona ostalo je samo malo. Svi oni treba da se uče. I prisuditelji treba da imaju pravničko obrazovanje.

Pri donošenju ovog zakona treba voditi računa o tome, s obzirom na ogromnu važnost sudstva, da u sud dođu ljudi koji znaju poštovati, čuvati i učvršćivati tekovine naše Narodnooslobodilačke borbe iz svih

redova, bez obzira da li su pravnici ili pripadaju drugim profesijama. Osnovno je to da mi, s obzirom na zadatke koji se sada postavljaju, imamo u sudstvu ljude odane tekovinama Narodnooslobodilačke borbe. Ja ću glasati za ovaj zakonski predlog.

Pretsednik: Ima reč drug Krizman.

Dr Hinko Krizman. Bojim se ovoga zakona. Ne zato, jer se bojim naroda u koji vjerujem ili narodne vlasti u koju imam puno povjerenja, nego što iz više od 50 godina sudske prakse znam da je sektor državne vlasti najosjetljiviji. Svaka i najmanja griješka koja se tu dogodi ima teške posljedice. Ja sam ovoga mišljenja: ministri pravde i tako i tako mogu da rade šta hoće, oni nisu ograničeni nikakvim starim zakonima i propisima. Oni su u mogućnosti da rade kako misle da je dobro. Od toga ovisi i ovo prelazno stanje. Isto tako, treba pustiti da život teče i poslije sabranog iskustva donijeti one organizacione propise čijim bi se preranim donošenjem moglo pogriješiti. A to niko ne želi od nas. Međutim, takve griješke teško bi bilo docnije ispravljati. Svaki od nas ima iskustva kakve su teškoće kod izravnog izbora gdje rade i političke parole i kakve su teškoće kod izbora ličnosti. Imamo srezova sa preko 50.000 duša ali 10.000 do 15.000 građana ima da budu pozvani da biraju jednog ili tri lica za suce. I ta ih lica ne poznaju. Tu se upliću i ambicije pojedinih kandidata, jer ljudi su ljudi, i šta onda može taj izbor velike mase ljudi od kojih mnogi nemaju nikakvog interesa a mnogi pogrešno lične interese. Tu kod izbora mogu da dodu do izražaja sasvim drugi motivi nego što to Minić idealno shvata. Ja sam za izborni princip, ali ne izravno. Imamo naše narodne odbore i neka ti uži forumi, koji imaju puno povjerenje naroda i koji su izabrani slobodnom voljom naroda, onda ocijene koje je lice podesno da bude sudac odnosno prisuditelj. Ja sam i za laički element u pravosuđu, u principu i u sprovođenju. Najteža je stvar ako sudac ne poznaje život. On poznaje paragrafe, ali ne poznaje život. Sam laik bez tumačenja zakonskih propisa, koji će uvijek biti temelji sudovanja, ne bi bio dovoljan. Uz njega treba da bude lice koje poznaje zakon. Uviđam razlog da u ovome prelaznom vremenu možda se neće naći svugdje baš pravnik sudaca koji to mjesto mogu zauzeti, ali da bi to lice moglo i moralo biti lice koje ima izvjesnu pravnu naobrazbu — to je van diskusije. I suci i prisuditelji treba da se saobraze novim zakonima i da se sažive sa novim duhom vremena. Ne znam zašto tako vehementno odbijamo i u načelu vrijednost pravnih lica. Za vojne sudove smo primili da svaki sudac mora biti pravno lice, a sada odbijamo saradnju pravnog elementa u građanskim sudovima. (Miloš Minić: To ste pogrešno shvatili.) Ne, ja sam dobro shvatio. (Miloš Minić: Krajnje pogrešno). Onda mi je drago. Dobro bi bilo da se kaže da suci, bar u prvom redu, prvenstveno budu stručna lica.

Sudstvo, pored svih svojih pogrešaka i krajnjih nezalica i krajnje nemarnih i površnih ljudi, ipak se uvijek odlikovao poštenjem. Mnogi su suci izgubili svoje mjesto, jer su postali krajnje vjerni svojoj savjesti i narodu. Važno je da zakon bude dobar i suci će po njemu dobro suditi.

Pretsednik: Ima reč Vujo Kosovac.

Vujo Kosovac: Moja Lika čezne drugovi za pravnicima, ali ne može da ih dobije. Tamo laici sude već godinama. Istina oni su već stekli izvesna iskustva. Sudovi bez pravnika vrše dobro svoju dužnost, ali mi i pored toga želimo da u našim sudovima sede pravnici.

Dr Dragoljub Jovanović: Laički elemenat u sudstvu smatram jednim od najvećih doprinosa u ovome istoriskom periodu. Ne mislim da isključimo pravnike iz sudstva, pravnici će ući u sudstvo. Slažem se sa rezonovanjem Siniše Stankovića: našim zakonodavstvom ne treba da stavljamo kamen o vrat svakoj našoj vlasti. Zakoni su toliko mnogobrojni da će narod imati muke sa njima i sam će tražiti sudije. Predlažem da se ne unosi izrična odredba, a sudovi će silom okolnosti biti upućeni na sudije. Pravnici će u sudovima zauzeti postepeno svoja mesta.

Dr Jože Vilfan: Ja ću izložiti iskustvo koje je dosada stečeno sa javnim tužiocima. Kao što je ovde rečeno i većina javnih tužilaca nisu pravnici. Oni su birani iz redova oprobanih boraca i moralno dovoljno kvalifikovanih ljudi; to su obično mladi ljudi. Takav je čitav aparat, to jest, iako je uglavnom laički — tj. to nisu diplomirani pravnici, — ipak u njemu ima dosta studenata koje je rat omeo u studijama a ima i drugih intelektualaca. I taj aparat, može se slobodno reći, dobro radi i pravilno i na vreme interveniše u pogledu zaštite zakonitosti, pa i na sektoru opšteg nadzora. Prema tome, primedbe koje su ovde pale u pogledu ograničenja, na čemu insistira drug dr Krizman, ja mislim, da nisu neophodne i da naš sudski i tužilački aparat sada zadovoljava.

Pretsednik: Ima reč drug Čento.

Metodija Andonov-Čento: Treba udovoljiti dvema potrebama, tj. da sudije budu izabrani od samog naroda i da imaju izvesno pravničko znanje i poznavanje sudskih poslova. Jer, ako toga nema izriču se teške i nepravilne presude. Ja sam imao primere neobično strogog kažnjavanja do koga je došlo usled pogrešnog tumačenja od strane sudija-laika. Zato ipak pravne nauke treba da budu zastupljene u sudovanju, ali da se pri tome vodi računa da se u sudstvo ne uvuku ljudi koji bi bili štetni po narodne tekovine. Isto tražim da se, po mogućstvu, ne stavljaju ograničenja, ali da se predvidi da u sudu bude bar po jedan pravnik.

Pretsednik: Ima reč Kemal Agoli.

Kemal Agoli: Ja sam za to da se sudije regrutuju iz redova oprobanih članova Narodnooslobodilačkog pokreta, pošto stare sudije nisu u stanju da se užive u novo doba.

Pretsednik: Ima reč drug Rus.

Josip Rus: Smatram da treba iz osnova izgraditi potpuno novu organizaciju sudova, na demokratskim principima. Nema sumnje, da pored laika u sudovima mora da bude i pravnik.

Pretsednik: Pošto se niko više ne javlja za diskusiju u načelu, objavljujem da je načelna debata zaključena. Stavljam Predlog zakona o uređenju sudova na glasanje u načelu. Glasace se dizanjem ruke. Ko je za, neka digno ruku. (Većina diže ruku). Ko je protiv? (Ilija Stojanović i Jovan Borović dižu ruku.) Objavljujem da je Predlog zakona o uređenju sudova primljen velikom većinom glasova i dva glasa protiv.

Prelazimo na pretres u pojedinostima. Pročitacemo prvo naslov, a potom član po član. (Čita):

PREDLOG ZAKONA O UREĐENJU SUDOVA

Opšte odredbe

Član 1

U Demokratskoj federativnoj Jugoslaviji pravosuđe vrše: Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije, vrhovni sudovi pojedinih federalnih jedinica, Vrhovni sud Vojvodine, okružni sudovi i narodni sreski sudovi.

Posebnim zakonima mogu se osnovati specijalni sudovi, pri čemu će se odrediti njihova organizacija i nadležnost.

To je član 1. Pre svega, ja bih u naslovu kazao »narodnih sudova« a ne samo »sudova« jer su ustvari naši sudovi narodni, kao što je i vlast narodna. Upravo narodni sudovi su samo jedan vid narodne vlasti.

Dr Hinko Krizman: Ja se ovom prijedlogu pridružujem. To je zaista potrebno unijeti.

Ministar pravosuđa Frane Frol: Ja taj prijedlog primam. Pored toga, pošto je naslov dopunjen, ovdje, na kraju prve alineje člana 1 treba brisati riječ »narodni«, jer bi ovako bilo nelogično kao da su samo kotarski sudovi — narodni. (Prima se).

Pretsednik: Prema tome, primaju li se naslov i čl. 1? (Primaju). Ima li ko protiv? (Niko). Naslov i član 1 primljeni su.

Član 2 glasi (čita):

Član 2

Glavni zadaci sudova u vršenju pravosuda jesu:

1) zaštita demokratskih tekovina narodnooslobodilačke borbe, zaštita prava i zakonom zaštićenih interesa ustanova, preduzeća i organizacija javnog i privatnog karaktera, kao i zaštita ličnih i imovinskih prava i zakonom zaštićenih interesa građana Jugoslavije;

2) obezbeđenje tačnog ispunjavanja zakona kao i propisa sa zakonskom snagom od strane svih ustanova, preduzeća, organizacija, službenih lica i građana Jugoslavije;

3) vaspitavanje građana u duhu odanosti prema otadžbini, u duhu tačnog ispunjavanja zakona, u duhu poštenog vršenja građanskih dužnosti.

Ima li primedaba?

Dr Hinko Krizman: Šta je sa pitanjem izbora kvalificiranih sudaca?

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Jedna od osnovnih tekovina Narodnooslobodilačke borbe je narodna vlast. Naši narodi vodeći borbu protiv okupatora nisu se mogli osloniti na staru vlast, pa ni na sudsku vlast. Naše sudstvo nema nikakve veze sa sudstvom stare Jugoslavije. Osnovi koji se ogledaju u shvaćanju našega sudstva, ogledaju se u tome da je naše sudstvo funkcija jedne jedinstvene zakonodavne i izvršne vlasti i da kao takvo mora biti povezano sa narodom od koga i dolazi ta vlast odnosno funkcija. Prema tome, današnji sudac i uloga današnjeg suca nije ona uloga koju je sudac imao u staroj Jugoslaviji, da sumira konkretne slučajeve u apstraktne norme; njegova je uloga danas sasvim drukčija. Sudac ima da vrši dužnost koju predviđa čl. 2 ovoga projekta. Ako bismo postavljali ograničenja u pitanju izbornosti sudaca, mi bismo istodobno rušili i temelje na kojima počiva ovaj projekat zakona. Mislim da projekat treba prihvatiti baš po ovom osnovnom načelu. Ja se nikako ne bih mogao složiti sa prijedlogom drugova koji traže ograničenje u pogledu izbornosti sudova. (Dr Jože Vilfan: Da li mogu federalne jedinice obrazovati mirovne sudove?) Mogu. Ovaj zakon sadrži propise o uredenju građanskih sudova. Svaki drugi sud koji bi bio izvan ovoga bio bi specijalni sud. U vezi sa čl. 2 daće se mogućnost da se obrazuju posebni sudovi.

Dr Jože Vilfan: Predlažem da se odmah ovde u čl. 1 predvide i mirovni sudovi sa njihovom kompetencijom. Naša tendencija je da mi sve više kompetencija prenosimo na sreske sudove tako da su sreski sudovi u masi slučajeva sudovi prve instancije, a samo ono što se oduzme sreskim sudovima to je kompetencija okružnog i vrhovnog suda. Imali bismo sreske sudove sa velikom latitudom. Posledica toga bila bi preopterećenje sreskih sudova. Stoga bi bilo zgodno kada bismo

male sporove preneli na mirovne sudove. Stoga predlažem da se u prvi član unese ovlašćenje da federalne jedinice mogu da osnivaju mirovne sudove sa određenom kompetencijom. One bi mogle imati i primirielnu funkciju tako da tek kada jedan spor ne bi mogao da se reši kod toga suda, da tek onda dođe pred redovni sud, sreski ili okružni.

Ja bih, shodno ovom izlaganju, predložio da se druga alineja člana 1, koji smo već usvojili, izmeni tako da glasi:

Posebnim zakonima mogu se osnovati specijalni sudovi i ovlastiti federalne jedinice da osnuju pomirieljne (mirovne) sudove, pri čemu će se odrediti njihova organizacija i nadležnost.

Pretsednik: Molim ministra druga Frola da se izjasni o ovom predlogu.

Ministar pravosuđa Frane Frol: Primam.

Pretsednik: Prima li se nova redakcija druge alineje člana 1 koju je predložio drug Vilfan a prihvatio je i resorni ministar. (Prima).

Pošto nas je diskusija o članu 2 vratila na prethodni, pitam ima li još primedaba?

Miloš Minić: Ja sam za to da se tačka 3 poboljša na taj način što bismo umesto »u duhu tačnog ispunjavanja zakona« rekli »pravičnog ispunjavanja zakona«, a odmah zatim izmenio bih ovo »u duhu poštenog vršenja građanskih prava« na taj način što bih ovo vezao sa prethodnom misli i, prosto, rekao: »i poštenog vršenja građanskih prava i dužnosti«, jer se radi o vršenju prava a ne samo dužnosti.

Ministar pravosuđa Frane Frol: Ja sam suglasan sa ovim prijedlogom.

Pretsednik: Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se čl. 2 sa ovim izmenama? (Prima).

Prelazimo na član 3. (Čita):

Član 3

Svi su građani pred sudovima izjednačeni, bez obzira na pol, na društveni, materijalni službeni položaj i na nacionalnu, versku ili rasnu pripadnost.

Ako drugih primedaba nema, ja bih ovo, u prvom redu »izjednačeni« zamenio sa »jednaki«, jer se kaže da su građani pred sudom jednaki. (Prima se). Ima li ko protiv? (Nema). Član 3 je usvojen.

Prelazimo na član 4. (Čita):

Član 4

U svim sudovima rasprave se vode javno, ukoliko zakonima nisu predviđeni izuzeci.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 5. (Čita):

Član,5

U svim postupcima tuženome je osigurano pravo na odbranu.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Na redu je član 6. (Čita):

Član 6

Postupak se vodi na jeziku naroda federalne jedinice odnosno oblasti, gde se sud nalazi, a licima koja ne vladaju tim jezicima omogućuje se upoznavanje dokaznog materijala i praćenje sudskog rada preko tumača. Svakom licu dozvoljeno je da pred sudom govori svojim maternjim jezikom.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Prelazimo na član 7. (Čita):

Član 7

Sudovi svoje presude izriču: »U ime naroda«.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Niko).

Na redu je član 8. (Čita):

Član 8

Protiv odluke suda prvog stepena, ukoliko to nisu Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije i Vrhovni sudovi pojedinih federalnih jedinica, odnosno Vrhovni sud Vojvodine, dopuštena je po pravilu žalba na sud prvog stepena.

Odluka suda drugog stepena pravosnažna je.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 9. (Čita):

Član 9

Protiv pravosnažnih sudskih odluka pripada pravo nadzorne žalbe Javnom tužiocu Demokratske federativne Jugoslavije, javnom tužiocu federalne jedinice odnosno javnom tužiocu Vojvodine, Predsedniku Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije i Predsednicima Vrhovni sudova federalnih jedinica, odnosno Vrhovnog suda Vojvodine.

Ima li primedaba? Ima reč gospodin Stojanović.

Ilija Stojanović: Ja mislim, i na tome moja grupa insistira, da ovde treba odrediti rok do koga se pravo nadzorne žalbe može koristiti. To je potrebno zbog pravne stabilnosti, jer bi se ovako jedna presuda mogla osporavati i posle godinu i, teoretski, posle 10 godina. Jer, to se, često, može i zloupotrebjavati. Neka se kaže za 15 dana, neka se kaže

u roku od 2 meseca, ali ne ovako u nedogled ostaviti svaku presudu u stanju nestabilnosti.

Ministar pravosuda Frane Frol: Zato što nema stvarno nikakve potrebe da se taj rok određuje, ne mogu prihvatiti prijedlog pretstav- nika manjine.

Pretsednik: Ima li još primedaba?

Krsto Filipović: I u prošlom i u ovom zakonu vidim da nije pred- viden oblasni sud za Kosovo i Metohiju. Posle organizovanja Javnog tužioštva za Kosovo i Metohiju treba ostaviti i Oblasni sud Kosovsko- metohiske Obласти koji će rješavati izvjesne tamošnje specifične spo- rove. Sud bi mogao imati i kompetenciju okružnog suda, ali je on neophodan.

Ministar pravosuda Frane Frol: Ja u načelu primam ovu prim- jedbu, ali ćemo o tome rješavati kod člana 61.

Pretsednik: Prema tome, prima li se član 9 kako je predložen i ovde pročitano? (Prima). Ko je protiv? (Ilija Stojanović i Jovan Borović dižu ruku). U redu, dva su glasa protiv.

Prelazimo na član 10. (Čita):

Član 10

Javni tužilac Demokratske federativne Jugoslavije ima pravo podnošenja nadzorne žalbe protiv svih pravosnažnih sudskih odluka.

Pretsednik Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije ima pravo podnošenja nadzorne žalbe protiv svih pravosnažnih sudskih odluka, osim protiv pravosnažnih odluka vojnih sudova.

Javni tužilac federalne jedinice, odnosno javni tužilac Vojvodine i predsednici Vrhovnih sudova federalnih jedinica, odnosno Vrhovnog suda Vojvodine imaju pravo na podnošenje nadzorne žalbe protiv svih pravosnažnih sudskih odluka donetih od strane sudova u odnosnoj federalnoj jedinici ili pokrajini, ukoliko to nisu vojni sudovi.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Član 11 glasi: (čita):

Član 11

O nadzornoj žalbi protiv pravosnažnih odluka narodnih sreskih su- dova odlučuje nadležni okružni sud; o nadzornoj žalbi protiv pravo- snažnih odluka okružnih sudova odlučuje vrhovni sud odnosno fede- ralno jedinice ili Vrhovni sud Vojvodine; o nadzornoj žalbi protiv pravo- snažnih odluka Vrhovnih sudova federalnih jedinica i Vrhovnog suda Vojvodine odlučuje Vrhovni sud Demokratske federativne Jugo- slavije; o nadzornoj žalbi protiv odluke Veća Vrhovnog suda Demo- kratske federativne Jugoslavije odlučuje Opšta sednica toga suda.

Ja bih saglasno ranijoj odluci, ovde, u prvoj alineji, brisao reč »narodni«. Ima li još primedaba?

Dr Jože Vilfan: Predlažem da se u drugom redu briše ovo: »odlučuje nadležni okružni sud; o nadzornoj žalbi protiv pravnosnažnih odluka« i da se mesto ovoga stavi samo »i«. Obrazloženje: Po predlogu je određeno da po nadzornoj žalbi na presudu sreskog suda odlučuje okružni sud, a po nadzornoj žalbi na presudu okružnog suda vrhovni sud federalne jedinice, odnosno Vrhovni sud Vojvodine. Ja predlažem da o nadzornim žalbama i na odluke sreskih sudova rešavaju vrhovni sudovi.

Dr Dragoljub Jovanović: Da ih suviše ne preopteretimo? (Dr Jože Vilfan: Nećemo). Onda dobro.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja nemam ništa protiv.

Pretsednik: Prima li se član 11 sa izmenama koje smo predložili Vilfan i ja? (Prima). Ko je protiv? (Ilija Stojanović i Jovan Boro-
rović dižu ruku). Dva glasa su protiv.

Član 12 glasi (čita):

Član 12

Sudovi su dužni jedan drugome ukazivati pravnu pomoć.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Član 13 glasi (čita):

Član 13

U svima sudovima, kada sude u prvom stepenu, sudenje se po pravilu vrši u većima u kojima učestvuje sudija i dva prisuditelja.

Kada sude po žalbama u drugom stepenu i po nadzornoj žalbi, ukoliko nisu u pitanju odluke Veća Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije, sudovi donose odluke u veću od trojice sudija.

Ima li primedaba? (Ima). Izvolite g. Stojanović.

Ilija Stojanović: Ja sam već izjavio da je moja grupa u načelu za princip izbornosti sudija. Usvajajući načela izbora sudija od strane naroda, mi smatramo da u ovom članu treba stati na stanovište da je ustanovom prisuditelja dovoljno obezbeđeno učešće naroda u sudenju i da stalni, profesionalni sudija treba da bude pravnik, i to diplomirani pravnik. I te sudije, koji bi bili stalni i stručnjaci, pravnici treba narod da bira.

Ovo mišljenje, gospodo, zastupaju pored nas i izvesni eminentni pravnici iz većine i smatram da bi ga trebalo usvojiti.

Ako se to ipak ne bi usvojilo, zamislite samo u kakvu ćemo nezgodnu situaciju dovesti sudije i predsednike — nepravnike u odnosu na sekretare sudova koji će biti pravnici, i koji neće biti birani. Oni

će uvek biti inferiorniji, a to nimalo nije zgodno i nije u interesu rada sudova.

Ja molim da većina uvidi opravdanost ovog našeg zahteva.

Ukoliko se ovo ne usvoji, moja grupa glasaće protiv, jer ovo pitanje smatramo duboko principijelnim.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja ovu primjedbu ne mogu prihvatiti, jer smo stali na stanovište da ne možemo ograničavati pravo izbornosti sudija. O tome su danas lijepo ovdje govorili drugovi Siniša Stanković, Dragoljub Jovanović i ja njihovim gledištima nemam šta da dodam.

Pretsednik: Pošto više predloga nema, stavljam na glasanje član 13 kako ga je predložio drug Frol. Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Pet članova odbora dižu ruku). Član 13 je primljen većinom glasova i 5 glasova protiv.

Prelazimo na član 14. (Čita):

Član 14

Sudije su lica koja vrše sudisku dužnost neprekidno za vreme za koje su izabrani, a prisuditelji su lica koja se povremeno pozivaju u sud da bi zajedno sa sudijama učestvovali u suđenju.

Za vreme učestvovanja u suđenju prisuditelji imaju ista prava kao i sudije.

Ima li primedaba?

Miloš Carević: Predlažem da se umesto ovog poslednjeg reda, u alineji prvoj, koji glasi: »da bi zajedno sa sudijama učestvovali u suđenju« stavi: »za vršenje sudiske dužnosti«.

Pretsednik: Prima li se? (Prima). Idemo dalje.

Član 15 glasi (čita):

Član 15

Prisuditelji se pozivaju na dužnost u sud po spisku biranih prisuditelja, tako da svaki prisuditelj po pravilu biva pozivan najviše petnaest dana u godini.

Za vreme vršenja sudijske dužnosti prisuditeljima pripada pravo na platu koju imaju kao nameštenici ili radnici. Oni prisuditelji koji ne primaju platu, dobijaju naknadu troškova po propisima koje će izdati federalne jedinice.

U svakom slučaju prisuditeljima pripada naknada za učinjene putne troškove izvan mesta svoga boravka.

Ja bih predložio da se u drugom redu prve alineje ovo kaže ovako: »tako da se svaki prisuditelj po pravilu poziva«, tako da se ovo »biva pozivan« izbaci.

Vladimir Simić: Ovo je bolje. Mogli bismo ovaj član primiti sa ovom izmenom, jer drugih predloga nema.

Pretsednik: Prima li se? (Prima).

Član 16 g'asi (čit a):

Član 16

Sudovi se obrazuju po izbornom načelu.

Svi građani koji imaju biračko pravo mogu biti izabrani za sudije i za prisuditelje.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 17. (čit a):

Član 17

Sve sudije bira i imenuje narod, bilo neposredno, bilo preko svojih predstavničkih tela. Za svoj rad sudije i prisuditelji odgovaraju telu koje ih je izabralo.

Ima li primedaba? (Ima). Drug Vilfan.

Dr Jože Vilfan: Ja nisam hteo da polemishem oko člana 13 sa gospodinom Stojanovićem, ali sada hoću nešto da rečem. Sudije sreskih sudova će se birati. Prema tome, ničim se ne sprečava da svi budu birani iz redova pravnika. U pogledu izbora sreskih sudija mislim da ih ne treba birati posredno, i to iz čisto praktičnih razloga, što imamo i velike srezove. Zato smatram da sudije sreskih sudova treba da biraju sreske skupštine.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Ne primam ovaj prijedlog iz razloga što je u druge zakone, a naročito u Zakon o biračkim spisakovima, unijeta odredba o biranju sudaca. S druge strane, teritorija sudova neće se poklapati sa administrativnom teritorijom pojedinih kotareva.

Pretsednik: Pravilno bi bilo da se sudije biraju na izborima direktno. I takav sud zaslužuje naziv narodnog suda. Svaki onaj koji bi se birao posredno, preko skupštine, ne bi ustvari bio biran od naroda neposredno. A to za pojam narodnih sudija nije svejedno. Sada ostaju sreski sudovi kao najniži sudovi i hteli smo da održimo direktne izbore za izbor sreskih sudija. Sreski sudija odgovara biračkom telu, to jest, svojim biračima, a mislim, i praktično će teško biti da sudija sazove zbor pa da mu polaže račun o svom radu.

Dr Jože Vilfan: Po mom shvatanju bilo bi bolje da obrazujemo mesne sudove. Ja sam protiv većeg broja sreskih sudova u jednom mestu i to zbog finansijskih izdataka.

Jefto Pavić: Smatram da bi bilo pravilno da se sudije biraju posredno, jer je u Crnoj Gori pri izboru sudova narod prilično griješio.

Sreska skupština je više u mogućnosti da izvrši pravilan izbor. Išao bih tako daleko da bih dao sreskim i zemaljskim skupštinama to pravo. Na taj način izabrali bismo najbolje sudije a oni bi ustvari upravo bili izabrani od naroda. Ako ne to, onda u svakom slučaju da ih biraju sreske skupštine. U Crnoj Gori se utvrdilo da sudovi čije je sudije birao neposredno narod, nisu u mogućnosti da rade čitave mjesece i da su postojali samo na papiru zato što sudije nisu mogle da vrše svoje dužnosti. Ima izabranih sudija koji sami za sebe kažu da se ne osjećaju sposobnim da vrše tu dužnost. Obilazeći sudove nailazio sam na pretsjednike sudova, odlične ljude i četvorogodišnje borce, koji kažu da nisu sposobni da vrše te dužnosti i da ih vrše samo zbog toga što su na to natjerani. Najzad, mišljenja sam da se sudije biraju posredno a ne neposredno. Što se tiče naziva sudova, predlažem da se svi sudovi zovu narodni sudovi, ili jednostavno sudovi.

Miloš Minić: Meni se čini da za period konsolidacije bolje bi bilo biranje preko sreskih skupština. Nisam protivan principu neposrednog biranja, ali sada treba stvoriti mogućnost da se narodni sudovi mogu birati posrednim putem.

Pretsednik: I ja mislim da stalne sreske sudije mogu da biraju sreske skupštine.

Mislim da smo ovu diskusiju iscrpili.

Dr Jože Vilfan: Ja imam konkretan predlog za izmenu člana 17. (Čita):

Sve sudije i prisuditelji od sreskih sudova do saveznog Vrhovnog suda, biraju odgovarajuća narodna predstavnička tela, kojima sudije i prisuditelji odgovaraju za svoj rad. Sudije i prisuditelji mogu, pre isteka roka za koji su izabrani, opozvati tela koja su ih izabraa ako za to ima zakonskih razloga.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja prihvaćam ovaj prijedlog.

Pretsednik: Prima li se član 17 po predlogu druga Valfana. (Prima). Član 18 glasi (čita):

Član 18

Pri izricanju pravde sudije su nezavisni i sude zakonito

Ima li primedaba? (Ima). Drug Pero Krstajić.

Pero Krstajić: Molim za objašnjenje šta znači ovo da sudije »sude zakonito« ili tu treba da stoji »sude po zakonu«?

Miloš Minić: To je, valjda, jedno isto.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ustvari jeste jedno te isto, ali i nije. Mi nismo kazali po zakonu zato što staro jugoslavensko zakonodavstvo ne važi, ono je odlukom AVNOJ-a ukinuto; u principu sve što je protivno tekovinama Narodnooslobodilačke borbe naših naroda

ukinuto je. Međutim, mi još nismo izgradili novo istinski narodno, demokratsko zakonodavstvo. Zato u našem sadašnjem zakonodavstvu ima dosta praznina, ima čitavih oblasti koje nismo još u zakonodavnom radu ni dotaknuli, tako da suci moraju u ovakvim slučajevima da sude po duhu zakona, u duhu tekovina Narodnooslobodilačke borbe, po osjećanju pravičnosti. Eto, zato nismo kazali »sude po zakonu«.

Dr Maks Šnuderl: Ne samo to, već se sudovi, u nedostatku novih propisa, moraju oslanjati i na stare pravne norme i da cene, ukoliko već nisu izričito ukinute, da li su u suprotnosti sa novim narodnim tekovinama i sa današnjim interesima našeg društva i današnjeg narodnog shvatanja pravde i pravičnosti.

Ja sam za to da ovo ostane kako je napisano.

Pretsednik: Prima li se član 18 kako je predložen? (Prima).
Prelazimo na član 19. (Čita):

Član 19

Pokretanje krivičnog postupka protiv sudija i u vezi s tim njihovo udaljenje od sudijske dužnosti vrši se: po odluci Javnog tužioca Demokratske federativne Jugoslavije za sudije Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije, a po odluci javnog tužioca federalne jedinice odnosno Javnog tužioca Vojvodine za sudije ostalih sudova.

Odluka Javnog tužioca Demokratske federativne Jugoslavije podleži odobrenju Privremeno narodne skupštine Demokratske federativne Jugoslavije, odluka javnog tužioca federalne jedinice odobrenju Predsedništva zemaljskog narodnog predstavništva te jedinice, a odluka Javnog tužioca Vojvodine odobrenju Oblasnog narodnog odbora Vojvodine.

Ja imam da predložim da se ovde izbriše ovo »predsedništva« tako da o odluci kojom je javni tužilac odobrio krivični postupak protiv sudije ne rešava predsedništvo, već zemaljska skupština. Najzad, ovde je omaškom rečeno »Oblasnog«, a treba da stoji »Glavnog narodnog odbora Vojvodine«.

Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se član 19 sa ovim izmenama? (Prima).

Prelazimo na član 20. (Čita):

Član 20

U slučaju trajne sprečenosti sudije, novi izbor za sudiju ima se izvršiti u roku od dva meseca od dana kada je sprečeni sudija prestao da vrši dužnost u sudu.

Predlažem da se kaže: »najdalje u roku od 2 meseca...« i tako dalje. (Prima se).

Prelazimo na odeljak »Narodni sreski sudovi« i član 21. (Čit a):

Narodni sreski sudovi

Član 21

U nadležnost narodnih sreskih sudova spada rešavanje u prvom stepenu krivičnih i građanskih stvari koje su posebnim zakonima date u nadležnost ovih sudova. Među ove naročito spadaju:

a) krivične stvari: krivična dela protiv života, tela, slobode, časti, imovine privatnih lica, zdravlja, javnog morala, braka i porodice;

b) građanske stvari: sporovi o imovinsko-pravnim zahtevima, bez obzira na vrednost ukoliko tužena stranka nije ustanova, preduzeće ili organizacija javnog karaktera, sporovi iz odnosa roditelja i dece bilo bračne, bilo vanbračne, sporovi o određivanju i ispravci granica nepokretnih dobara, sporovi o službenostima, sporovi zbog smetanja poseda, sporovi iz ugovora o zakupu i najmu, sporovi koji potiču iz radnih odnosa, sve vanparnične i sve izvršne stvari.

Izuzetno narodni sreski sud odlučuje i u drugom stepenu kada je to zakonom predviđeno.

Ima li primedaba?

Miloš Carević: U podnaslovu treba brisati reč »narodni«. (Prima se).

Ilija Stojanović: Zašto se i krivična dela protiv života stavljaju u nadležnost sreskih sudova kad znamo da će u tim sudovima biti najviše laika i da i danas presude sreskih sudova nisu na visini. Predlažem zbog toga da se to da u nadležnost okružnih sudova.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Okružni sudovi nadležni su da sude one slučajeve kad je u pitanju ma koji opći interes: krivična dela protiv naroda i države i njenog uredjenja, protiv narodne imovine, kad je u pitanju pravljenje lažnog novca i sve ono što im se posebnim zakonima odredi. Prema tome, nema potrebe da se to izuzima iz kotarskih sudova što je i inače takvog kriminala kod nas sve manje. Iz ovog razloga ne mogu prihvatiti prijedlog gospodina Stojanovića.

Miloš Carević: Predlažem da se svuda, ovde u prvoj i drugoj alineji, ispred »sreskog suda« briše reč »narodni«, a da se ovde, u četvrtom redu, umesto »ovih sudova« kaže »ovim sudovima«.

Pretsednik: Pošto resorni ministar, kao predlagač zakona, nije primio predlog gospodina Stojanovića, pitam da li se prima član 21 sa izmenama koje je predložio drug Carević? (Prima). (Ilija Stojanović: Ja sam protiv!) Dobro. Član 21 primljen je većinom glasova.

Prelazimo na član 22. (Čit a):

Član 22

Broj narodnih sreskih sudova u svakoj federalnoj jedinici, odnosno oblasti, određuje ministar pravosuda zemaljske vlade, odnosno Oblasni narodni odbor Vojvodine.

Kod određivanja broja narodnih sreskih sudova treba se rukovoditi načelom da sudstvo bude što bliže narodu i što jevtinije.

Ima li primedaba?

Miloš Carević: Predlažem da se u prvoj i u drugoj alineji saglasno ranijim izmenama briše reč »narodnih« kad se govori o sreskim sudovima. Isto tako umesto »Oblasni« da se stavi »Glavni«.

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Prima li se član 22 sa predloženim izmenama? (Prima).

Izvolite čuti član 23. (Čit a):

Član 23

Narodni sreski sud sastavljen je od predsednika, od potrebnog broja sudija i prisuditelja.

Broj sudija i prisuditelja određuje ministar pravosuda zemaljske vlade, odnosno Oblasni narodni odbor Vojvodine.

I ovde treba u prvom redu izbaciti reč »narodni«, tako da član počinja »Sreski sud sastavljen je...« a umesto »Oblasni« da se kaže »Glavni«.

Ima li drugih primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 24. (Čit a):

Član 24

Pretsednika, sudije i prisuditelje biraju građani koji imaju biračko pravo i koji su stalno nastanjeni na teritoriji za koju je nadležan sreski sud i to na tri godine putem opšteg, neposrednog i jednakog izbornog prava, tajnim glasanjem.

Ima li primedaba?

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Imam amandman za ovaj član. Umjesto dosadašnjeg člana 24 predlažem slijedeću formulaciju člana 24: »Pretsjednik, suci i prisuditelji sreskih sudova biraju se na 3 godine«.

Ovaj prijedlog činim zbog toga što pitanje načina izbora sudaca i prisuditelja treba da riješe zemaljska narodna predstavništva, prema svojim uvjetima i potrebama.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema).

Prima li se amandman uz član 24? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 24 usvojen prema amandmanu koji je podneo Ministar pravosuda drug Frol.

Izvolite čuti član 25. (Čit a):

Član 25

Izbore za predsednika, sudije i prisuditelje narodnih sreskih sudova organizuju ministarstva pravosuda federalnih jedinica odnosno Oblasni narodni odbor Vojvodine.

Kandidacija za izbor sudija i prisuditelja narodnih sreskih sudova vrši se kao i za poslanike sreske skupštine.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Predlažem da se ovaj član briše suglasno obrazloženju koje sam dao uz amandman uz član 24.

Pretsednik: Prima li se predlog druga ministra Frola? (Prima). Prema tome, član 25 se briše.

Prelazimo na član 26 koji postaje sada član 25. (Čit a):

Član 25:

Sudije narodnih sreskih sudova povremeno polažu račun o svome radu i o radu suda pred telom koje ih je izabralo.

Ima li primedaba?

Dr Maks Šnuderl: Drugu reč u prvom redu treba brisati kao što smo to činili u svim članovima.

Pretsednik: Mislite na reč »narodnih« (Dr Maks Šnuderl: Da). To je u redu.

Ima li još ko šta da pita?

Miloš Minić: Treba predvideti uslove pod kojima se može opozvati sudija ili prisuditelj, jer kad zakon predviđa izbornost treba da predviđa i opozivost predsednika, sudija i prisuditelja sreskih i ostalih sudova.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Na ovo pitanje ja bih mogao odgovoriti slejedeće: pitanje koje je pokrenuo drug Minić raspravljeno je u zakonu o sucima koji je u pripremi. Mislim da to tamo prije spada. Narocito zbog toga što smo mi ovdje brisali član 24 u prijašnjoj redakciji.

Pretsednik: Prima li se objašnjenje resornog ministra? (Prima). (Miloš Minić: U redu, kad je tamo to stipulirano). Prima li se član 25 po novoj numeraciji? (Prima).

Prelazimo na član 26 koji je ranije bio član 27. (Čit a):

Član 26

Sudije sreskih sudova, kao sudije pojedinci, pripremaće sve krivične i građanske stvari za sudenje u veću, a pored toga samostalno će rešavati sve vanparnične i izvršne stvari kao i druge stvari, kada je to zakonom predviđeno.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Ja sam već pri čitanju izostavio u prvom redu reč »narodnih«. Prima li se član 26 kako je pročitano? (Prima).

Prelazimo na odeljak Okružni sudovi i član 27 ranije 28 (čit a):

Okružni sudovi

Član 27

Okružni sudovi vrše nadzor nad radom svih područnih narodnih sreskih sudova.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 28, ranije 29. (čit a):

Član 28

U nadležnost okružnih sudova spada rešavanje u prvom stepenu krivičnih i građanskih stvari koje su posebnim zakonima date u nadležnost ovih sudova. Među ove naročito spadaju:

a) krivične stvari: krivična dela protiv otadžbine, protiv države i njenog uredjenja, protiv narodne vlasti, protiv narodne imovine, protiv pravosuda, protiv opšte sigurnosti ljudi, imovine i javnog saobraćaja, protiv službene dužnosti, pravljenja lažnih mera i lažnog novca;

b) građanske stvari: imovinsko-pravni sporovi u kojima je tužena stranka ustanova, preduzeće ili organizacija javnog karaktera, sporovi koji proizlaze iz međusobnih odnosa bračnih drugova, a ne tiču se čisto imovinsko-pravnih zahteva, sporovi o naknadi štete koju učine građanima javni službenici nepravilnim vršenjem službe, sporovi o rudničkim i pomorskim stvarima.

Ima li primedaba?

Dr Siniša Stanković: Ja bih umesto »u nadležnost ovih sudova« rekao: »u nadležnost ovim sudovima« jer to bolje odgovara kompoziciji rečenice. To je u prvoj alineji treći red.

Pretsednik: Prima li se član 28? (Prima). Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Novi član 28 je usvojen sa izmenom po predlogu druga Siniše.

Prelazimo na član 29, ranije član 30. (čit a):

Član 29

Pored toga u nadležnost okružnih sudova spada:

a) odlučivanje po redovnim žalbama podnetim protiv odluka narodnih sreskih sudova;

b) odlučivanje po nadzornim žalbama protiv pravosnažnih odluka narodnih sreskih sudova.

Ja bih predložio da se u ove dve tačke prve reči brišu i da se tačka a) i b) takode izostave, a da se ovaj tekst poveže.

Pero Krstajić: Da li ovdje ima mjesta drugoj tački novog člana 29?

Josip Rus: Ja mislim da je dovoljno da ovaj član ostane samo na ranijoj tački a).

Pretsednik: To znači da bi novi član 29 trebalo da glasi: Pored toga, u nadležnost okružnih sudova spada odlučivanje po redovnim žalbama podnetim protiv sreskih sudova.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja sam sa ovim prijedlogom suglasan.

Pretsednik: Onda pitam prima li se ovako izmenjen član 29? (Prima).

Prelazimo na sledeći član 30, ranije 31. (Čita):

Član 30

Broj okružnih sudova u svakoj federalnoj jedinici, odnosno oblasti, određuje Ministar pravosuda zemaljske vlade odnosno Oblasni narodni odbor Vojvodine.

Ovde mislim da treba samo izmeniti »Oblasni« u »Glavni narodni odbor Vojvodine«. (Vladimir Simić: Tako je!).

Prima li se novi član 30 sa ovom izmenom? (Prima).

Izvolite čuti član 33, ranije član 34. (Čita):

Član 31

Okružni sud sastavljen je od predsednika, potrebnog broja sudija i prisuditelja.

Broj sudija i prisuditelja određuje ministar pravosuda zemaljske vlade, odnosno Oblasni narodni odbor Vojvodine.

Istu izmenu treba i ovde sprovesti: umesto »Oblasni« staviti »Glavni«. Prima li se? (Prima).

Izvolite čuti član 32, ranije 33. (Čita):

Član 32

Pretsednika, sudije i prisuditelje okružnih sudova biraju skupštine okružnih narodnih odbora za vreme od pet godina.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Izvolite čuti član 33, ranije član 34. (Čita):

Član 33

Sudije okružnih sudova kao sudije pojedinci, pripremaće sve krivične i građanske stvari za sudenje u veću, a pored toga samostalno će rešavati u slučajevima kada je to u zakonu predviđeno.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na odeljak »Vrhovni sudovi federalnih jedinica i Vrhovni sud Vojvodine« i član 34, ranije član 35. (Čita):

Vrhovni sudovi federalnih jedinica i Vrhovni sud Vojvodine

Član 34

Vrhovni sudovi federalnih jedinica i Vrhovni sud Vojvodine vrše nadzor nad radom svih okružnih i narodnih sreskih sudova koji se nalaze na području odnosno federalne jedinice, odnosno oblasti.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 35, ranije čl. 36. (Čit a):

Član 35

U nadležnost Vrhovnih sudova federalnih jedinica i Vrhovnog suda Vojvodine spada:

a) sudenje u prvom stepenu krivičnih i građanskih stvari koje su posebnim zakonima date u nadležnost ovih sudova;

b) rešavanje žalbi uložених protiv odluke okružnih sudova;

v) rešavanje nadzornih žalbi uložених protiv pravosnažnih odluka okružnih sudova;

g) rešavanje sukoba o nadležnosti između okružnih sudova i između okružnih i narodnih sreskih sudova koji se nalaze na njihovom području, rešavanje sukoba o nadležnosti između sudova i drugih narodnih vlasti koje se nalaze na njihovom području;

d) davanje obaveznih uputstava u pitanjima sudske prakse iz područja zakonodavstva koje važi samo u toj federalnoj jedinici, odnosno oblasti.

Ima li primedaba?

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Predlažem da se u tački v) na kraju doda »i sreskih sudova«, jer je to potrebno.

Miloš Carević: U tački g) treba brisati u drugom redu reč »narodnih«.

Pretsednik: Prima li se član 35 sa predloženim izmenama? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema).

Prelazimo na član 36, ranije član 37. (Čit a):

Član 36

Vrhovni sud federalne jedinice, odnosno Vrhovni sud Vojvodine, može zatražiti od svakog suda koji se nalazi na njegovom području pojedine krivične i građanske sporove i sam ih raspraviti, a može iz opravdanih razloga pojedine krivične i građanske sporove ustupiti u nadležnost bilo kojem okružnom, odnosno narodnom sreskom sudu na svome području, koji inače ne bi bio mesno nadležan za raspravljanje ovakvih sporova.

O tome odlučuje veće vrhovnog suda federalne jedinice, odnosno Vrhovnog suda Vojvodine, na predlog javnog tužioca federalne jedinice, odnosno oblasti.

Ima li primedaba?

Joza Milivojević: Pri kraju prvog stava treba izostaviti riječ »narodnim«.

Pretsednik: Prima li se član 36? (Prima).

Prelazimo na član 37, ranije član 38. (Čit a):

Član 37

Vrhovni sud federalne jedinice, odnosno Vrhovni sud Vojvodine, donosi odluku u veću od jednog sudije i dva prisuditelja, u veću od trojice sudija i u opštoj sednici.

U veću od jednog sudije i dva prisuditelja odlučuje kada sud u prvom stepenu (član 36 a); u opštoj sednici odlučuje kada daje obavezna uputstva (član 36 d); dok u svim ostalim slučajevima odlučuje u veću od trojice sudija.

Ima li primedaba?

Dr Maks Šnuderl: U drugom stavu ovog člana pozivanje je vršeno na raniju numeraciju člana. I na jednom i na drugom mestu treba umesto člana 36 staviti član 35.

Pretsednik: U redu. Prima li se član 37? (Prima).

Izvođite čuti član 38, ranije član 39. (Čit a):

Član 38

Vrhovni sud federalne jedinice, odnosno Vrhovni sud Vojvodine sastavljen je od predsednika, potpredsednika, potrebnog broja sudija i prisuditelja.

Broj sudija i prisuditelja određuje Ministar pravosuda zemaljske vlade odnosno Oblasni narodni odbor Vojvodine.

I ovde treba umesto »Oblasni« reći »Glavni«.

Ima li drugih primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 39, ranije član 40. (Čit a):

Član 39

Pretsednika, potpredsednika, sudije i prisuditelje vrhovnih sudova federalnih jedinica, odnosno Vrhovnog suda Vojvodine, biraju zemaljske skupštine, odnosno skupština Oblasnog narodnog odbora Vojvodine, za vreme od pet godina.

Istu izmenu i ovde treba izvršiti kao u prethodnom članu i umesto »Oblasnog« treba staviti »Glavnog«.

Prima li se član 39? (Prima).

Prelazimo na član 40 koji je ranije bio član 41. (Čit a):

Član 40

Opšta sednica vrhovnih sudova federalnih jedinica, odnosno Vrhovnog suda Vojvodine, sastoji se od predsednika, potpredsednika i svih

sudija, a punovažno donosi odluke ako je prisutno više od polovine sudija sa predsednikom, odnosno potpredsednikom.

Javni tužilac federalne jedinice, odnosno oblasti, obavezno prisustvuje opštim sednicama bez prava u odlučivanju.

Opšte sednice sazivaju se najmanje jedanput u tri meseca.

Ima li primedaba? (Ima). Ima reč drug Minić.

Miloš Minić: Ovde se postavlja načelno pitanje da li vrhovni sudovi treba da donose punovažne odluke jednim glasom više od polovine ili dvotrećinskom većinom.

Vladimir Simić: Po mom mišljenju trebalo bi predvideti da sudovi za odluke koje se donose na sednicama moraju imati dvotrećinsku većinu, jer se tu obično radi o načelnim pitanjima. To je najvažnije pitanje sudske prakse. Ja mislim da Ministar pravosuda ne bi imao ništa protiv toga demokratskog principa.

Ministar pravosuda DFJ Frane Froš: Ja predloge drugova Minića i Simića u potpunosti prihvaćam.

Predsednik: Meni ništa drugo ne ostaje nego da pitam prima li se član 40 sa ovim izmenama? (Prima).

Prelazimo na odeljak o Vrhovnom sudu Demokratske federativne Jugoslavije na član 41, koji je ranije bio član 42. (Čita):

Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije

Član 41

Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije vrši nadzor nad radom svih sudova u Jugoslaviji.

Predsednik: Ima li kakvih primedaba? (Nema). Prima li se član 41? (Prima).

Prelazimo na naredni član 42, ranije član 43. (Čita):

Član 42

U nadležnost Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije spada:

a) sudenje u prvom stepenu krivičnih i građanskih stvari, a koje su posebnim zakonima date u nadležnost ovog suda;

b) rešavanje nadzornih žalbi uložениh protiv odluka vrhovnih sudova pojedinih federalnih jedinica, odnosno Vrhovnog suda Vojvodine i protiv odluka svih veća Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije;

v) rešavanje sukoba o nadležnosti između sudova raznih federalnih jedinica ili oblasti, sukoba o nadležnosti između vojnih i građanskih sudova, sukoba o nadležnosti između sudova i drugih narodnih vlasti

sa područja raznih federalnih jedinica, odnosno oblasti i sukoba o nadležnosti između veća Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije i vrhovnih sudova pojedinih federalnih jedinica ili Vrhovnog suda Vojvodine;

g) davanje obaveznih uputstava u pitanjima sudske prakse iz područja zajedničkog zakonodavstva.

Ima li primedaba? (Ima). Ima reč drug Frol.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: U posljednjoj točki ovog člana predložio bih da se umjesto »zajedničkog« kaže »iz područja saveznog zakonodavstva«, jer je to pravilnije i preciznije.

Pretsednik: Prima li se ova izmena? (Prima).

Prelazimo na naredni član 43, ranije član 44. (Čita):

Član 43

Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije može zatražiti od svakog suda u zemlji pojedine krivične i građanske sporove i sam ih raspraviti.

O tome odlučuje veće Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije na predlog Javnog tužioca Demokratske federativne Jugoslavije.

Ima li primedaba? (Ilija Stojanović i Jovan Borović: Mi smo protiv ovog člana.) Prima li se? (Prima). Dva glasa su protiv.

Izvolite čuti član 44, ranije član 45. (Čita):

Član 44

Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije donosi odluke u veću od jednog sudije i dva prisuditelja; u veću od trojice sudija i u Opštoj sednici.

U veću od jednog sudije i dva prisuditelja odlučuje kada sudi u prvom stepenu (član 43a); u Opštoj sednici odlučuje kada rešava o nadzornoj žalbi protiv odluke veća Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije, kada rešava o sukobu nadležnosti između veća Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije i vrhovnih sudova pojedinih federalnih jedinica, odnosno Vrhovnog suda Vojvodine i kada daje obavezna uputstva u pitanjima sudske prakse, dok u ostalim slučajevima donosi odluke u veću od trojice sudija.

Ilija Stojanović: U drugom stavu ovog člana gde se poziva na član 43 treba staviti član 42.

Pretsednik: Imate pravo. Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Prima li se član 44? (Prima).

Prelazimo na član 45, ranije član 46. (Čita):

Član 45

Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije sudi u krivičnom, građanskom i vojnom veću.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 46, ranije član 47. (Čita):

Član 46

U nadležnost vojnog veća spada:

a) suđenje u prvom stepenu krivičnih stvari koje su posebnim zakonom date u nadležnost ovog veća;

b) suđenje u prvom stepenu krivičnih dela generala i admirala;

v) rešavanje po žalbama protiv presuda vojnih sudova divizija, pomorske flote i vojnih područja, kada je presudom izrečena smrtna kazna;

g) rešavanje po žalbama protiv presuda vojnih sudova, armija, mornarice, samostalnih korpusa i Vojnog suda za grad Beograd;

d) rešavanje nadzornih žalbi protiv pravosnažnih odluka svih vojnih sudova;

d) rešavanje sukoba o nadležnosti između vojnih sudova, ukoliko te sukobe ne rešavaju drugi vojni sudovi.

Ima li primedaba?

Dr Siniša Stanković: U tački a) na kraju umesto »u nadležnost ovog veća« treba staviti »ovom veću«. (Glasova: Prima se).

Pretsednik: Onda prelazimo na član 47, ranije član 48. (Čita):

Član 47

Izuzetno od člana 13 vojno veće Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije sudi u prvom stepenu u sastavu od trojice sudija.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 48 ranije član 49. (Čita):

Član 48

Vrhovni sud Demokratske federativne Jugoslavije sastavljen je od predsednika, potpredsednika i potrebnog broja sudija i prisuditelja.

Broj sudija i prisuditelja određuje Ministar pravosuda Demokratske federativne Jugoslavije.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 49 ranije član 50. (Čita):

Član 49

Pretsednika, potpredsednika, sudije i prisuditelje Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije bira Privremena narodna skupština Demokratske federativne Jugoslavije, za vreme od pet godina.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).
Prelazimo na član 50 ranije član 51. (Č i t a):

Član 50

Opšta sednica Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije sastoji se od predsednika, potpredsednika i svih sudija, a punovažno donosi odluke ako je prisutno više od polovine sudija sa predsednikom, odnosno potpredsednikom.

Javni tužilac Demokratske federativne Jugoslavije obavezno prisustvuje opštim sednicama, bez prava u odlučivanju.

Opšte sednice sazivaju se najmanje jedanput u tri meseca.

Ima li ko šta da primeti? Ima reč drug Minić.

Miloš Minić: Saglasno izmenama koje smo izvršili u pogledu donošenja odluka na opštim sednicama vrhovnih sudova federalnih jedinica mislim da i ovde treba predvideti dvotrećinsku većinu.

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Ja sam suglasan.

Predsednik: Prima li se član 50 sa ovom izmenom? (Prima).

Prelazimo na odeljak »Raspored poslova« i član 51, ranije član 52. (Č i t a):

Raspored poslova

Član 51

Predsednici svih sudova unapred određuju raspored poslova u sudu. Oni predsedavaju većima ili određuju predsedavajućeg sudiju.

Predsednik suda, odnosno predsedavajući sudija, određuje predmete za raspravu i izdaje naređenja za poziv u sud.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 52 ranije član 53. (Č i t a):

Član 52

U slučaju privremene odsutnosti predsednika suda, zamenjuje ga potpredsednik ili sudija koga predsednik odredi.

U slučaju privremene odsutnosti sudije, zamenjuje ga sudija koga odredi predsednik suda.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Na redu je odeljak: »Isključenje sudija i prisuditelja« i član 53 ranije član 54. (Č i t a):

Isključenje sudija i prisuditelja

Član 53

Sudije i prisuditelji svih sudova dužni su saopštiti odnose sa strankama koji ih isključuju od vršenja sudijske dužnosti u predmetima tih stranaka.

Ima li primedaba? (Ilija Stojanović: Moja je grupa protiv!) Prima li se? (Prima). Gospoda Stojanović i Borović glasali su protiv.

Prelazimo na odeljak: »Sekretari i administrativno osoblje« i član 54 ranije član 55. (Čit a):

Sekretari i administrativno osoblje

Član 54

U svima sudovima može postojati potreban broj sekretara i administrativnog osoblja.

Sekretari svih sudova moraju imati završen pravni fakultet.

Sekretarima se može poveriti samostalno vršenje pojedinih pripremnih radnji u krivičnim i građanskim stvarima, a naročito u vanparničnim i izvršnim.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 55 ranije član 56. (Čit a):

Član 55

Sekretare i administrativno osoblje Vrhovnog suda Demokratske federativne Jugoslavije postavlja Ministar pravosuda savezne vlade, dok sekretare i administrativno osoblje u svim drugim sudovima postavlja Ministar pravosuda zemaljske vlade, odnosno Oblasni narodni odbor Vojvodine.

I ovde treba izmeniti »Oblasni« u »Glavni«. Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 57, ranije član 58, to jest na odeljak: »Sudski izvršioци«. (Čit a):

Sudski izvršioци

Član 56

Izvršenje u svim građanskim stvarima, a u krivičnim stvarima ukoliko se odnose na imovinska potraživanja, vrši se putem sudskog izvršioца.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 57, ranije član 58. (Čit a):

Član 57

Sudski izvršioци postoje kod narodnih sreskih i okružnih sudova, a postavlja ih Ministar pravosuda zemaljske vlade.

I ovde treba izostaviti reč »narodnih...« u prvom redu.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Predlažem da se izostave reči »i okružnih« jer izvršioци kod okružnih sudova nećemo imati. To je prijedlog zemaljskih ministarstava pravosuda.

Predsednik: Prima li se član 57 sa ovom izmenom? (Prima).

Prelazimo na član 58, ranije član 59. (Čit a):

Član 58

Zahtevi sudskih izvršilaca u pogledu izvršenja sudskih odluka obavezni su kako za službena lica tako i za sve građane.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na odeljak »Završna naređenja« i član 59, ranije član 60. (Čit a):

Završna naređenja

Član 59

Dosadašnji sudovi dužni su predati svoju arhivu i inventar sudovima koji se budu organizovali na osnovu ovog zakona.

Blíže odredbe o tome propisaće ministri pravosuda zemaljskih vlada, odnosno Oblasni narodni odbor Vojvodine.

Ovde u poslednjem redu umesto »Oblasni« treba staviti »Glavni«. Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 60, ranije član 61. (Čit a):

Član 60

Stupanjem na snagu ovog zakona ukidaju se oblasni i opštinski sudovi u mestima gde su dosada postojali.

Ima li primedaba?

Krsto Filipović: Ja sam prošli put molio da se na Kosovu i Metohiji ne ukida oblasni sud, već da on pod tim imenom sudí sa nadležnošću okružnog suda. Ja sam to prošli put obrazložio da mi imamo naročiti interes za to, jer imamo i specifične stvari.

Predsednik: Molim da se o ovom zahtevu druga Filipovića izjasni ministar drug Frol.

Ministar pravosuda DFJ Frane Frol: Ja nemam ništa protiv prijedloga druga sa Kosmeta, ali bi se njegov zahtjev morao unijeti na sledeći način: Na kraju dosadašnjeg člana 61 trebalo bi izbrisati točku i staviti zarez pa onda u nastavku ispisati ovaj tekst: »izuzevši oblasni sud Kosova i Metohije, koji će privremeno suditi sa nadležnošću okružnog suda«.

Miloš Minić: Ja mislim da je to dobro i pravilno rešenje.

Predsednik: Šta misle ostali drugovi? (Glasovi: Slažemo se!) Onda sam i ja saglasan. Član 60 je primljen sa dopunom koju je predložio resorni ministar. Prelazimo na član 61, ranije član 62. (Čit a):

Član 61

Organizacija sudova po propisima ovoga zakona ima se sprovesti do 1 januara 1946 godine, a sprovođenje ovog zakona stavlja se u dužnost Ministru pravosuđa Savezne vlade.

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol: Druže pretsjedniče, imam amandman za novi član 62. Taj novi član predlažem da glasi (čita):

Član 62

Ukiđaju se svi dosadašnji propisi o uredenju sudova koji su u protivnosti sa ovim zakonom.

Pretsednik: Čuli ste predlog za član 62. Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na poslednji član 63. (čita):

Član 63

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Prima li se? (Prima). (Ilija Stojanović i Jovan Borović: Mi smo protiv!). Dobro.

Ovim je pretres u pojedinostima Predloga zakona o uredenju narodnih sudova završen.

Pristupamo konačnom glasanju. Glasaćemo poimenično za ili protiv.

Molim sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Rato Dugonjić vrši prozivku.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Objavljujem da je pri konačnom glasanju 35 glasalo za a 2 protiv.

Zakon o uredenju narodnih sudova usvojen je u Zakonodavnom odboru.

Predlažem za izvestioca većine dr Miloša Žanka. Prima li se? (Prima). Molim da i manjina odredi svoga izvestioca. (Jovan Borović: Naš izvestilac biće Ilija Stojanović).

Ovim je dnevni red iscrpen i možemo sednicu zaključiti.

(Sednica je zaključena u 14 časova).

14 СЕДНИЦА

(15 септембра 1945)

Почетак у 16,30 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Привремене народне скупштине **Моша Пијаде**.

Присутни: Владимир Симић, Јосип Јус, Митра Митровић-Ђилас, др Синиша Станковић, Ђорђе Андрејевић-Кун, др Драгољуб Јовановић, Милош Минић, Лајчо Јарамазовић, др Бранко Чубриловић, др Јоже Вилфан, Драгољуб Продановић, Трипко Жугић, Триша Кацлеровић, Светозар Крстић, Шиме Бален, Методија Андонов-Ченто;

Министар за Србију Јаша Продановић, Министар просвете Владислав Рибникар, Министар социјалне политике др Антон Кржишник.

Претседник: Отварам XIV седницу Законодавног одбора.

На дневном реду је претрес Предлога закона о буџету Демократске федеративне Југославије и Предлога закона о уређењу и деловању кредитног система.

Ове законе је још 16 августа Привременој народној скупштини упутио Министар финансија, али они услед краткоће времена нису претресани ни у нашем Одбору ни у пленуму а хитни су.

Поред тога, Министар просвете друг Рибникар упутио је два предлога тражећи за њих хитност, и то:

Предлог закона о седмогодишњем основном школовању, и

Предлог закона о укидању грађанских школа.

Најзад, др Драгић Јоксимовић је поднео Предлог закона о правима грађана код војних судова.

Поред тога, извештавам да је др Драгић Јоксимовић упутио Претседништву Привремене народне скупштине на озаконење Предлог закона о изборима народне власти. (Видети прилог на крају књиге).

Пошто је овај предлог садржавао материју коју решавају народна претставништва федералних јединица, а не Народна скупштина ДФЈ, ја сам упутио ово писмо предлагачу др Јоксимовићу (ч и т а):

ПРИВРЕМЕНА НАРОДНА СКУПШТИНА
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Законодавни одбор

Бр. 161

5. IX. 1945 год.

Београд

Господину

ДРАГИЋУ ЈОКСИМОВИЋУ
народном посланику

Поштовани господине посланиче,

Поводом Вашег Предлога закона о изборима народне власти имам да Вам саопштим следеће своје личне примедбе:

1) У духу федеративног уређења наше државе може савезно законодавство регулисати само изборе за савезни парламент, док избори осталих органа власти, локалних и земалских, остају у надлежности појединих федералних јединица. Из савезног парламента могу у вези са таквим изборима потицати само такви закони као што је закон о бирачким списковима и слични општи закони који осигуравају једнако бирачко право и једнак изборни систем као оквирни закони на основу којих свака федерална јединица треба да изради своје законе.

2) У погледу саме народне власти, коју Ви у чл. 1 Вашег предлога дефинишете као „месне, среске и окружне народне одборе“ обраћам Вам пажњу да свака федерална јединица има о тим стварима своје сопствене законе и прописе, а да још не постоји један јединствен оквирни закон за целу државу. Тако је захтевао сам развитак народних власти и могућности спровођења избора у ослобођеним деловима земље годинама пре него што је цела наша земља могла бити ослобођена. Али и после ослобођења избори за све народне власти већ су извршени у неким федералним јединицама, као и у деловима других јединица. Ти су избори вођени на основу оних истих принципа бирачког права који важе и за изборе за Уставотворну скупштину, јер су ти принципи већ одавно утврђени законским прописима, још пре него што је и АВНОЈ био основан, наиме наредбом Врховног штаба од септембра 1942 године, а на основу које су у то време били спроведени избори у Лици, на Кордуну, у Босанској Крајини итд.

Затим, Ваш члан 1 никако не испуњује народне власти. Истина, пошто уобичајена терминологија назива на пр. среску народну скупштину „скупштином среског народног одбора“ Ви би формално били у праву, но ипак се не може говорити о среским и окружним скупштинама, пошто се управо бирају посланици за те скупштине, а ове онда из своје средине бирају одбор као свој извршни орган. Ту сад долазе и разлике појединих федералних јединица. На пример: Црна Гора има засада само срезове а не и округе. Неке јединице имају срезове и округе а немају области, као Хрватска. Што се тиче Србије, она има поред уже Србије са срезовима и окрузима и једну аутономну покрајину подељену на

срезове и округе и једну аутономну област која засад има само срезове. Тамо постоји покрајинска, а овамо обласна народна скупштина.

Већ та ситуација показује да свака јединица мора имати своје посебне законе о избору својих претставничких тела. Тим телима треба додати и земаљске скупштине као врховне законодавне и извршне органе државне власти појединих савезних земаља.

3) Из свих наведених разлога јасно је да не постоји ни потреба ни могућност спровођења избора за локалне власти у један исти дан у целој држави. Зашто би на пр. Словеначка спроводила изборе сада у септембру, када их је извела тек прошлог месеца, у августу!

Уколико Вам је стало до тога да избори за локалне (среске и окружне) власти буду спроведени у Србији пре избора за Уставотворну скупштину, такав предлог треба да буде упућен Народној скупштини Србије, а не Привременој народној скупштини Југославије.

4) С обзиром на све речено Ваш законски предлог није уопште остварљив, те зато нећу да улазим у критику детаља. Но упркос томе ја ћу га саопштити Законодавном одбору на првој наредној седници.

Претседник Законодавног одбора
Привремене народне скупштине ДФЈ.

М. Пијаде, с. р.

Да ли је Одбор сагласан са овим мојим ставом? (Сагласан).

Пре него што пређемо на дневни ред, треба да утврдимо да ли постоји кворум. Молим секретара да изврши прозивку.

Секретар Рато Дугоњић врши прозивку.

(После прозивке)

Претседник: Констатујем да нема кворума за пуноважан рад и решавање.

Министар за Србију Јаша Продановић: И да имамо кворума, мислим да не можемо решавати о законским предлозима који нису проишли кроз Министарски савет, јер законске предлоге подноси Влада, односно њих подносе и министри појединачно, али по претходној сагласности Министарског савета. Ако би се друкчије поступало, Министарски савет и шеф Владе били би доведени у положај да преко новина сазнају о поднетим законским предлозима од стране појединих министара. Влада и шеф Владе носе одговорност и зато је овде и потребна та сагласност Министарског савета.

Претседник: Ни досада није сваки законски предлог пролазио кроз Министарски савет, а законодавну иницијативу имају поред народних посланика и сваки министар и Министарски савет као целина. Ипак, послужићемо се саветом министра друга Продановића.

Министар за Србију Јаша Продановић: Ја налазим да би законске предлоге могли подности поједини министри и без формалне сагласности Министарског савета и шефа Владе, али то треба да буде по претходном начелном одобрењу и с тим да Претседник Владе и Влада буду о томе обавештени.

Министар просвете Владислав Рибникар: Предлози које сам поднео хитне су природе тако да би прошло извесно можда и дуже време до њиховог озакоњења ако би се они морали враћати Министарском савету. Међутим, закони које сам поднео већ почетком ове школске године требало је да ступе на снагу.

Министар за Србију Јаша Продановић: Сматрам да поднети законски предлози нису толико хитни, као што су законски предлози финансиске природе, од којих се очекују буџетски приходи.

Претседник: Ову седницу морамо одложити за уторак, 18 септембра о. г. у 16 часова, с тим да се отсутни чланови писмено обавесте.

(Седница је одложена у 17 часова).

15 SEDNICA

(23 oktobra 1945.)

Početak u 16,10 časova.

Prešedavao Prešednik Zakonodavnog odbora Privremene narodne skupštine **Moša Pijade**.

Prisutni: Rato Dugonjić, dr Jožo Vilfan, Miloš Carević, Ivan Božičević, Mitra Mitrović-Đilas, Pero Krstajić, Savko Dukanac, dr Dragić Joksimović, dr Hinko Krizman, Vladimir Simić, Miloš Minić, Triša Kaclerović, Dragoljub Prodanović, dr Miloš Žanko, dr Maks Šnuderl, Svetozar Krstić, Miloje Milojević, Joza Milivojević, Josip Rus, Metodija Andonov-Čento, dr Dragoljub Jovanović, Vujo Kosovac, dr Siniša Stanković, Krsto Filipović, Josip Cazi;

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović, Ministar prosvete Vladislav Ribnikar, Ministar socijalne politike DFJ dr Anton Kržišnik.

Prešednik: Otvaram XV sednicu Zakonodavnog odbora sa ovim dnevnim redom:

- 1) pretres Predloga zakona o državnom budžetu Demokratske federativno Jugoslavije;
- 2) pretres Predloga zakona o uredenju i delovanju kreditnog sistema;
- 3) pretres Predloga zakona o izmeni i dopuni Zakona o radničkim poverenicima;
- 4) pretres Predloga zakona o demobilizaciji;
- 5) pretres Predloga zakona o visokim medicinskim školama i fakultetima;
- 6) pretres Predloga zakona o sedmogodišnjem osnovnom školovanju;
- 7) pretres Predloga zakona o ukidanju građanskih škola;
- 8) pretres Predloga zakona o Konvenciji o čuvanju prava na penzije za radnike koji migriraju;
- 9) pretres Predloga zakona o slobodi od straha;
- 10) pretres Predloga zakona o izborima narodne vlasti;
- 11) pretres Predloga zakona o pravima građana kod vojnih sudova;
- 12) pretres Predloga zakona o narodnim bibliotekama; i
- 13) pretres Predloga zakona o Petogodišnjem planu obnove i izgradnje Demokratske federativne Jugoslavije.

Pre prelaza na dnevni red imam da saopštim da je Ministar socijalno politike dostavio Predlog zakona o uredenju sudova socijalnog osiguranja i Vrhovnog suda socijalnog osiguranja. Od poslanika g. Dra-

gića Joksimovića primio sam 17 oktobra Predlog zakona o advokatskom imunitetu, a juče je on taj zakonski predlog povukao i dostavio novi, upravo izmenjen predlog pod naslovom Predlog zakona o advokatskoj autonomiji i nezavisnosti. (Videti priloge na kraju knjige).

Prelazimo na pretres Predloga zakona o državnom budžetu.

Za reč se javlja ministar Prodanović.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Ne znam kakva je bila ranija praksa dok nije stvorena Privremena narodna skupština, ali otkako je nanovo obrazovan Zakonodavni odbor postoji i Finansiski odbor. Zbog toga smatram da o ovom zakonskom predlogu treba da rešava Finansiski odbor. Mi nismo pozvani, niti smo nadležni da rešavamo o tom pitanju.

Pretsednik: Pošto je ovo više organizacioni i politički zakon, mislili smo da bi Zakonodavni odbor mogao i o njemu da rešava.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Ovo je Predlog zakona o budžetu. To su odredbe finansijske prirode i o njima treba da rešava Finansiski, a ne Zakonodavni odbor. Ja mislim da oba zakonska predloga koji se nalaze kao prva i druga tačka dnevnog reda treba uputiti Finansiskom odboru, ako hoćemo da pravilno radimo, ako hoćemo da nam se donije ne bi prebacivalo. Ja nemam ništa protiv toga da o njima rešava i Zakonodavni odbor, ali ja sam izneo svoje mišljenje i smatram da je prvenstveno Finansiski odbor pozvan da o njima raspravlja.

Dr Dragić Joksimović: Ja se pridružujem mišljenju ministra g. Jaše Prodanovića i smatram da ovakvo zakonske predloge treba upućivati Finansiskom odboru, jer je on isključivo za to nadležan. To je bila i stara praksa i smatram da od nje ne treba odstupati. Ako tu ima izvesnih odredaba koje se odnose na organizaciona pitanja, ja ne bih imao ništa protiv toga da taj predlog pošto prođe kroz Finansiski odbor dođe ponovo u Zakonodavni odbor.

Dr Jože Vilfan: Ja se ne slažem da ovaj zakon spada samo u nadležnost Finansiskog odbora. Pošto se ovde radi samo o organizacionim pitanjima, pošto se ovde govori samo o tome kako se sastavlja budžet, to smatram da je ovaj predlog u nadležnosti Zakonodavnog odbora i zato podržavam inicijativu predsednika da se predlog tretira ovde.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Ne mogu se složiti sa time da o ovome zakonu rešava Zakonodavni odbor iz prostog razloga što sam 17 godina bio poslanik i znam šta spada u nadležnost Finansiskog odbora. Ako uzmemo prve odredbe ovog zakonskog predloga, videćemo da one govore o početku budžetske godine. Prema tome, niko sem Finansiskog odbora nema prava da o tome rešava. Zbog toga ostajem pri svome mišljenju. Vi radite kako hoćete, ali ja hoću da skinem sa sebe odgovornost.

Pretsednik: Onda da uputimo oba zakona Finansiskom odboru.
(Glasovi: Prima se).

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Predlog zakona o izmeni i dopuni Zakona o radničkim poverenicima.

Za ovaj zakon tražena je hitnost.

Dozvolite da vam pročitam pismo resornog ministra. (Čita):

DEMOKRATSKA FEDERATIVNA JUGOSLAVIJA
MINISTARSTVO SOCIJALNE POLITIKE

Odešjenje za uređenje radničkih
odnosa i socijalno osiguranje

IV br. 3024

23 oktobra 1945 godine

Beograd

PRETSEDNIŠTVU PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE

Beograd

Podnosim Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o radničkim poverenicima Privremenoj narodnoj skupštini radi ozakonjenja.

U smislu čl. 35 Poslovnika AVNOJ-a tražim hitnost za ovaj predlog.

Prema ovome, moj zahtev hitnosti po predlogu Glavnog odbora Jedinstvenih sindikata radnika i nameštenika Jugoslavije za ove izmene i dopune, koji sam Privremenoj narodnoj skupštini uputio 10 o. m. pod IV Br. 2911, bezpredmetan je.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Ministar socijalne politike
dr A. Kržišnik, s. r.

Da li se prima zahtev za hitan postupak? (Prima).

Saopštavam još jednu stvar. Osim onoga što vam je razdeljeno, Glavni odbor Jedinstvenih sindikata Jugoslavije, u poslednjem času, predložio je nove formulacije izvesnih odredaba kojima se ustvari čine nove izmene i dopune. Sem toga, od Ministra socijalne politike dobili smo nov predlog a i Potpredsednik Vlade DFJ i Ministar za Konstituantu uputio je pismo i amandmane tako da ustvari imamo tri predloga za izmene i dopune.

Ima reč drug dr Kržišnik.

Ministar za socijalnu politiku dr Anton Kržišnik: Pre, svakog obrazloženja, ja izjavljujem da u potpunosti prihvatam formulacije i predlog Ministarstva za Konstituantu. U vezi s tim ja ću dati kratko obrazloženje potrebe za donošenjem izmena i dopuna u Zakonu o radničkim poverenicima koje su sadržane u predlogu koji je dostavilo Ministarstvo za Konstituantu, a ovaj predlog smatraćemo kao predlog Vlade.

Predsedništvo Antifašističkog veća narodnog oslobodjenja Jugoslavije donelo je Zakon o radničkim poverenicima obnarodovan u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije« br. 54 od 31 jula 1945 godine.

Pri donošenju Zakona o radničkim poverenicima odbačene su bitne odredbe iz čl. 1 i čl. 3 projekta spomenutog zakona, a mimo projekta predviđen je član 12 sa kaznenim odredbama za radničke poverenike.

Tekst čl. 1 Zakona o radničkim poverenicima doslovno glasi:

»U svima privatnim, zadružnim i državnim preduzećima, u kojima je zaposleno najmanje 5 radnika i nameštenika biraju se poverenici radnika i nameštenika (radnički poverenici)«. U ovoj stilizaciji zakona izostavljen je čitav niz ustanova i organizacija i državnih nadležstava, koje po propisu zakona nisu obuhvaćene, radnici, nameštenici i službenici ovih ustanova, organizacija i nadležstava ne bi imali pravo da biraju svoje poverenike, iako njihov službeni odnos ima da se reguliše putem kolektivnih ugovora i pravilnika. Time bi se prema njima učinila očita nepravda, jer bi oni ostali bez svojih zakonski izabranih poverenika, koji po propisima zakona imaju pravo i dužnost da štite njihova ekonomska i socijalna prava; da ih u slučaju radnih sporova predstavljaju i da preuzimaju odgovarajuće intervencije kod uprava preduzeća i nadležne državne vlasti. Treba imati u vidu da sindikalnim organizacijama nije nigde omogućeno delovanje, pa prema tome ne vidimo razloge da se to ne dozvoli i radničkim poverenicima u okviru Zakona o radničkim poverenicima i pravima koja im on pruža.

Imajući u vidu da postojeći Zakon o radničkim poverenicima stvarno ograničava pravo radnika, nameštenika i službenika, da biraju svoje poverenike, iako za to ne postoje nikakvi važni razlozi, Glavni odbor Jedinštenih sindikata predložio je da se propisi čl. 1 spomenutog zakona prošire na sve ustanove i organizacije. Prihvatanjem predloženog teksta u članu 1 biće ispravljen važan nedostatak Zakona o radničkim poverenicima i velikom broju radnika i nameštenika i državnih službenika biće omogućeno da na izborima slobodnom voljom biraju svoje zakonske predstavnike.

U čl. 3 važećeg Zakona o radničkim poverenicima izvršena su ograničenja zadataka radničkih poverenika, tako da su prava i dužnosti poverenika svedena na najnižu granicu, tj. na ulogu posrednika i intervencionista. Za proširenje prava radničkih poverenika u preduzeću i protiv ograničenja tih prava, radnička klasa borila se za sve vreme postojanja bivše Jugoslavije. To pravo osporavano je radničkim poverenicima pod reakcionarnim režimima koji su uglavnom štitili interese krupnih kapitalista i onemogućavali na svakom koraku borbu radničke klase za njena socijalna, ekonomska i kulturna prava.

Naša nova narodna država, koju radnici i nameštenici neizmerno vole, diju ekonomsku snagu fizičkim i duševnim radom uzdižu, nema

razloga da ostaje pri starim ograničenjima prava radničkih poverenika u preduzećima. Radi toga predlažemo, da se čl. 3 menja i da se pravo izabranih radničkih poverenika proširi na sudelovanje u organizaciji, unapređenju i kontroli proizvodnje u preduzećima.

U čl. 3 je jasno iznešeno kakvu ulogu radnički poverenici treba da imaju. Po tački 1 čl. 3 radničkim poverenicima se omogućuje zaštita socijalnih i ekonomskih interesa radnika u svima preduzećima, ustanovama i organizacijama. U tač. 2 čl. 3 daje se službenicima mogućnost da preko svojih izabranih predstavnika pomažu u organizaciji i unapređenju rada ustanova. Službenici će preko svojih izabranih predstavnika moći uticati na razvoj rada u ustanovama i otklanjati sve ono, što bi moglo štetno uticati u radu naših ustanova.

Po tač. 3 čl. 3 radničkim poverenicima se pruža mogućnost da mogu sudelovati u organizaciji i unapređenju rada u preduzećima. Tač. 4 čl. 3 omogućuje radničkoj klasi da može preko svojih radničkih poverenika sudelovati u kontroli proizvodnje u preduzećima, ali ipak sa ograničenjem na preduzeća koja rade isključivo za vojsku. Glavni odbor smatra da ovako postavljen čl. 3 pružiće mogućnost radničkim poverenicima tj. radničkoj klasi da uzme punog učešća u radu preduzeća, a prema tome i na obnovi naše zemlje.

Prigovor koji nam je stavljen od Predsedništva Vlade DFJ na prvobitni naš predlog izmene zakona mi smo uvažili i izbegli smo onu stilizaciju čl. 1 u kojem je stajalo ograničenje za zakonodavnu i izvršnu vlast. Mi smo uvažili njihove razloge, da je danas nemoguće raščlaniti koje su vlasti izvršne, a koje nisu.

U ovoj dopuni radnici i nameštenici videće oživotvorenje svojih zahteva u kojima dolaze do izražaja i njihova prava, a ne samo dužnosti u preduzećima. To će radnicima, nameštenicima i službenicima dati novi potstrek za pojačan rad i udarništvo na radu u njihovu korist i u korist čitavo narodne zajednice.

Kada bude radničkim poverenicima stavljeno u dužnost da pomažu i da sudeluju u organizaciji, unapređenju i kontroli proizvodnje, nameće se prirodna potreba da oni sa upravama preduzeća rešavaju pitanja primanja i otpuštanja radnika iz preduzeća, u ustanovama preko personalnih komisija, jer od toga zavisi u velikoj meri kako će teći proizvodnja i u kojoj meri će biti udovoljene potrebe privrede i potrebe socijalne zaštite radnika.

Možda će neprijatelji radničke klase nastojati da prikažu ovo pravo radničkih poverenika kao uplitanje u prava vlasništva. To, međutim, ne stoji. Radnički poverenici stvarno će se brinuti za unapređenje proizvodnje u interesu preduzeća, radnika i države.

Čl. 12 Zakona o radničkim poverenicima propisuje kažnjavanje radničkih poverenika. Držimo da taj član treba sasvim da izostane i da se uopšte u zakon ne unosi i to iz razloga, što su radnički poverenici po opštim kaznenim propisima podvrgnuti krivičnoj odgovornosti

kao i svi drugi građani. Ako radnički poverenici nepravilno vrše svoju dužnost i provode sabotazu, njih će presuditi sami radnici na osnovu svoga zdravog političkog kriterija, što omogućava i propis čl. 6 tač. 3 Zakona o radničkim poverenicima.

Radnici i nameštenici godinama su se borili protiv kažnjavanja radničkih poverenika, smatrajući, da su radnički poverenici njihovi izabrani predstavnici u preduzeću i kada se radničke poverenike pojedinačno kažnjava, time se posredno kažnjava celi radni kolektiv uposlen u preduzeću. Sigurno je i to, da će radnici iz svoje sredine birati najvrednije i najposobnije drugove, ljude koji su svojim radom dali dokaza da vole našu novu državu i koji smatraju čašću rad na njenoj obnovi.

Iz navedenih razloga treba predložene dopune i izmene Zakona o radničkim poverenicima prihvatiti i na taj način omogućiti da se u preduzećima, ustanovama i nadležstvima konačno uspostavi važan pomoćni organ države i sindikata.

Na osnovu svega što sam rekao, molim da se ovaj predlog usvoji i uputi Predsedništvu Privremeno narodne skupštine na ozakonjenje.

Predsednik: Pošto je Ministar socijalne politike usvojio predlog i redakciju zakonskog predloga koju je dalo Ministarstvo za Konstituantu, da bismo stvar upostili, mi ćemo ovde u Zakonodavnom odboru taj predlog smatrati Vladinim predlogom i o njemu ćemo diskutovati. (Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Ja bih želeo još nešto da kažem). Izvolite imate reč.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Gospodo, ja ne znam ali mislim da je ministar Kržišnik obrazlažući potrebu ovog zakona upotrebio i krupne reči. On je govorio o reakcionarima, neprijateljima radnika. Ja mogu da kažem sa pravom da sam prijatelj radnika, jer sam još pre 35 godina kao ministar u Srbiji doneo zakon o pravu radnika na štrajk, pa mi se u tom pogledu ne može ništa prebaciti. Ako se seća g. ministar Kržišnik, ja i Hebrang smo naglašavali mogućnost zloupotrebe od strane poverenika. Našim predlogom nije se ograničavalo ničim pravo radnika. Dalje, gospodo, u obrazloženju se govori da je jedan takav zakonski projekat ustvari sličan zakonima reakcionarskih režima. To znači da se i mi ovde optužujemo kao reakcionari. Međutim, ima dve stvari: radnici i ustanova. Ne može da se radnicima da nešto što će biti na veliku štetu ustanove. Što se tiče kažnjavanja, u demokratski uredenim državama nema ni jednog čoveka koji ne može da bude kažnjen. Počev od predsednika republike pa do poslednjeg pandura, sem jedne ustanove, a to je Narodna skupština. Ona može činiti i gluposti, ali za to odgovara Vlada. Sem toga, postoji i vrhovni sud čije sudije sude svima, a njima niko, odnosno sudi im jedino javno mnjenje. Prema tome, ako jedan radnički poverenik zloupotrebi vlast na štetu radnika on može i treba da bude kažnjen. Otkuda to da mu se daje ovim zakonskim predlogom jedna neprikosnovenost, koja u mo-

narihijama, a mi nismo monarhisti, pripada samo vladavocu? Baš u interesu radnika treba predvideti mogućnost kažnjavanja njihovih poverenika.

Pretsednik: Ja mislim da je ministar drug Jaša ovde u zabludi i da pogrešno ubraja sebe u onu grupu ljudi, koji se u obrazloženju pominju kao neprijatelji radnika i izdajnici. Ovde se govori o pravu kontrole proizvodnje od strane radnika putem radničkih poverenika, tako da mnogi misle da je to mešanje u privatno vlasništvo. Međutim, to je pravo radničke klase koja učestvuje u obnovi zemlje da učestvuje i u kontroli proizvodnje jednoga preduzeća.

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Drug Jaša sasvim opravdano tvrdi da on nije neprijatelj radnika. U obrazloženju se govori o neprijateljima radničke klase, koji su izvan ove kuće. Radnici koji svim silama učestvuju u obnovi zemlje treba da imaju i zakonsku mogućnost da učestvuju u kontroli proizvodnje. Ako im se to ne bi dalo to bi bio znak nepoverenja. Pravo radnika da se interesuju radom i organizacijom preduzeća je posledica nove patriotske svesti. Kada oni to žele da im se takvo pravo zakonski prizna nemamo razloga da im to ometemo.

Što se tiče kažnjavanja, ja mislim da nije potrebno unositi takvu odredbu u zakon. Radnički poverenik u isto vreme je i radnik, ako on zadocnjava na posao ili sabotira, onda se na njega može primeniti Zakon o privrednoj sabotaži i špekulaciji, a postoje i druge zakonske odredbe.

Pretsednik: Ima reč dr Joksimović.

Dr Dragić Joksimović: Mi se nalazimo u nezgodnoj situaciji, s obzirom da postoje tri zakonska predloga, pa i amandman Ministarstva za Konstituantu. Ja bih molio i predložio da se svi ti predlozi saobrade i podnese jedan jedinstven predlog. Na prvi pogled ovde izgleda da se radi o jednoj manjoj stvari, ali to je krupna stvar. Naš isuviše brz postupak mogao bi da izazove štetne posledice, ukoliko ne bi nama ovde bio podnet jedan prečišćen tekst. Treba pogledati stvar i sa druge strane. Proći će oduševljenje za rad, ima i sada pojava da se što manje radi. Treba se i od toga sankcijama obezbediti. Zbog toga predlažem da o tome diskutujemo na jednoj od narednih sednica.

Ivan Božičević: Ja ću izneti razlog zbog čega je sindikalni pokret tražio izmenu u ovom zakonu. U mnogim, tj. u svima ustanovama i preduzećima radnici mogu da budu organizovani, a nemaju pravo da biraju poverenike. S obzirom da ima radnika koji su sindikalno neorganizovani, oni nemaju pravo da traže zaštitu. Prema tome, taj radnik nema mogućnost da bude zaštićen od nekog svog predstavnika. Radnički poverenici prema slovu zakona predstavljaju sve radnike, bez obzira da li su organizovani ili ne. Zato smatram da se u svima radničkim ustanovama moraju birati poverenici.

Što će tiče kontrole proizvodnje od strane poverenika, ta se kontrola odnosi na vlasnike fabrika, koji će, istina, zbog toga graknuti na sav glas. Ali, danas kada se od radničke klase traži da doprinese svoj udeo u obnovi privrede i kada ona snosi moralnu odgovornost, onda predstavnici radnika treba da imaju i pravo kontrole proizvodnje. Pomenuću samo slučaj da je Ministarstvo narodne odbrane naručilo jednu veću količinu majica za vojsku, od kojih je svaka imala da teži 800 gr i da bude obojena u jednoj boji. Međutim, fabrikant je izrađivao majice od 650 gr i jednu količinu obojio u drugoj boji. Da su radnici znali te uslove narudžbine odmah bi im sve bilo jasno. Videli bi da se tu radi o nekoj vrsti sabotaze i špekulacije. Istina, komisija je tek docnije utvrdila neispravnost. Kada postoje radnički poverenici sa pravom kontrole proizvodnje takve stvari ne mogu da se dešavaju. Poverenik, istina, nema pravo da izdaje uputstva i naredbe, ali on ima prava da izvesti narodnu vlast o nepravilnosti koju je utvrdio. Kao što vidite, to nije nikakvo zadiranje u privatno vlasništvo, već je jedna garancija više da će se postavljeni plan izvršivati pravično.

Što se tiče kažnjavanja, mislim da tu ne treba predvideti nikakve kazne. Svaki poverenik je istovremeno i radnik i kao takav on podleži svim zakonskim propisima.

Predsednik: Što se tiče primedbe da radnici gledaju što manje da rade, naročito kada prođe talas oduševljenja za obnovom, kako to reče gospodin Joksimović, mogu da napomenem, mogu da ga uverim, ma da to i on sam zna, da je naše radništvo u drugoj situaciji i položaju nego u ostalim državama. Dok mi vidimo da u Engleskoj i Americi danas ogroman broj radnika štrajkuje i da tamo vlada velika besposlica, dok vidimo da u Francuskoj radnik ima vrlo malo volje za obnovom i za radom, dotle mi u našoj zemlji niti vidimo štrajkove, niti vidimo nezaposlenost, već naprotiv vidimo veliko oduševljenje i poštovanje da se zemlja što pre obnovi. To ima i svoga razloga. Radnici su uvereni da nema te sile koja može da uništi tekovine Narodnooslobodilačke borbe, za koje su se oni borili i dali žrtve, vide da je ova država narodna država, u kojoj je obezbeđena budućnost radničke klase.

Predlozi za izmenu pomenutog zakona su opravdani. Ja mislim da je drug Božičević dovoljno objasnio zbog čega je to potrebno. Sindikalne organizacije mogu da štite samo one radnike koji su organizovani, a radnički poverenici pozvani su da, kao predstavnici svih radnika, štite i organizovane i neorganizovane radnike.

Što se tiče kazne, ja smatram da možemo priznati da smo pogrešili, što smo ranije uneli § 12 i da treba to izmeniti. Zakon o špekulaciji i privrednoj sabotazi i drugi krivični propisi dovoljna su garantija. Stvarno nema nikakve potrebe da se u Zakonu o radničkim poverenicima unosi odredba o kažnjavanju. Zbog toga bih ja molio druga Jašu da i on prihvati ove izmene. Mislim da ne treba prihvatiti predlog g. Joksimovića da ovu stvar odlažemo, jer je to sve jasno i da nema

potrebe da se ponovo o tome diskutuje. Ako se slažete da produžimo diskusiju onda možemo čitati član po član. Što se tiče teksta predloga, posle izjave druga Kržišnika stvar je jasna: postoji samo jedan predlog i to predlog Vlade koji nam je dostavljen preko Ministarstva za Konstituantu.

Pre nego što predemo na pretres u pojedinostima treba da vas upitam da li u načelu prihvatate ovaj Predlog zakona o izmeni i dopuni Zakona o radničkim poverenicima?

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Da ne bi i pored ove diskusije izgledalo da sam ja protivnik i neprijatelj radnika, ja mogu da dodam da sam bio jedini, prvi ministar u Evropi koji je dao radniku pravo štrajka...

Pretsednik: Niko vas nije tretirao kao neprijatelja radnika. Naprotiv.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Sem toga, hteo sam da stavim jednu primedbu. Ovde se govori o poverenicima kod zakonodavnih i izvršnih vlasti, a ne i kod sudskih vlasti. Pošto imamo radnika i nameštenika pri sada već organizovanom sudstvu trebalo bi i to da se predvidi.

Pretsednik: U tekstu po kome radi Zakonodavni odbor, tj. po tekstu i stilizaciji Ministarstva za Konstituantu ta odredba je, kao što vidite ispravljena. Da li se u načelu usvaja predlog zakona? (Većina:

Usvaja! — **Ministar za Srbiju Jaša Prodanović:** Ja glasam u načelu protiv! — **Savko Dukanac** i **dr Dragić Joksimović:** Mi glasamo protiv. — **Ministar za Srbiju Jaša Prodanović:** Da li ja kao ministar imam pravo glasa u Zakonodavnom odboru?)

Ministri Vlade DFJ u Zakonodavnom odboru imaju pravo da govore, ali ne i da glasaju, jer nisu članovi Zakonodavnog odbora.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Ako nemam pravo glasa, ja ću tražiti da se ovaj zakonski predlog uputi, kao i svi ostali, Ministarskom savetu da bih tamo mogao da kažem svoju reč.

(Ministar J. Prodanović posle toga napušta dvoranu.)

Pretsednik: Pre nego što predemo na diskusiju u pojedinostima, pitam da li se u načelu prima zakonski predlog? (Prima). Onda prelazimo na pretres u pojedinostima. Izvolite saslušati član I sa naslovom (čita):

PREDLOG

ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O RADNICKIM POVERENICIMA OD 23 JULA 1945 GOD.

Član 1

Član 1 Zakona o radničkim poverenicima od 23 juna 1945 godine menja se i glasi:

U svima privatnim, zadružnim i državnim preduzećima i ustanovama, u kojima je zaposleno najmanje 5 radnika, nameštenika i službenika, biraju se poverenici radnika, nameštenika i službenika (radnički poverenici).

Miloš Carević: Ja bih predložio da se u tekstu dodaju i reči »nadleštvima i organizacijama«.

Pretsednik: Moglo bi odmah iza reči »preduzećima« da dode reč »nadleštvima« tako da stilizacija ove odredbe glasi:

U svima privatnim, zadružnim i državnim preduzećima, nadleštvima, ustanovama i organizacijama u kojima je zaposleno najmanje 5 radnika, nameštenika ili službenika, biraju se poverenici radnika, nameštenika i službenika (radnički poverenici). (Glasovi: Prima se.)

Pošto je primljen član 1 izvolite čuti član 2 (čitaj):

Član 2

Stav 1 čl. 3 menja se i glasi:

Zadatak je radničkih poverenika:

a) da rade na zaštiti socijalnih, ekonomskih i kulturnih interesa radnika, nameštenika i službenika;

b) da pomažu u unapređenju trada i radne discipline u preduzećima i ustanovama;

v) da vrše kontrolu proizvodnje i izvršavanja plana u preduzećima, izuzev vojnih preduzeća, odnosno privatnih preduzeća ili delova privrednih preduzeća koja rade isključivo za vojsku;

g) da pomažu nadležnim vlastima u kontroli izvršavanja zakona, uredaba i naredaba vlasti.

Tačka 5) stava 2) istog člana menja se i glasi:

5) da upravama preduzeća daju svoje mišljenje o primanju i otpuštanju radnika i nameštenika i da vode evidenciju o nesretnim slučajevima u preduzećima i o tome redovno izveštavaju nadležne vlasti.

Miloš Carević: Ja bih i ovde predložio da se na odgovarajućem mestu doda u tački b) »nadleštvima«, a da se u odredbi koja govori o kontroli proizvodnje (tačka v) naglasi da radnički poverenici pomažu nadležnim vlastima u kontroli proizvodnje i plana preduzeća, da se ne bi zaključilo da radnici vrše direktno kontrolu preduzeća.

(Ministar za Srbiju Jaša Prodanović ponovo ulazi u dvoranu.)

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Smatram da to nije potrebno, jer je dovoljno kad se kaže: »da vrše kontrolu proizvodnje«. Nije potrebno reći da »pomažu nadležnim vlastima«, s obzirom da oni to čine u sopstvenom interesu, jer od uspeha obnove zavisi i poboljšanje ekonomskog i socijalnog stanja radnika.

Ivan Božičević: Mislim da ne bi trebalo menjati predloženi tekst. Sasvim je jasno kako je ovde rečeno. To ne znači da radnički povere-

nik treba svakodnevno da vrši kontrolu. On će učestvovati u proizvodnji i kad god u nešto posumnja ima pravo da zatraži objašnjenje, pa kada uvidi da se radi o nepravilnostima može o tome da obavesti nadležne vlasti. Radnički poverenik ne može da donosi nikakvu odluku, nego samo da obavesti nadležnu vlast.

Pretsednik: Ustanova radničkih poverenika i njihovo pravo kontrole je opravdano. Poznat je slučaj fabrike »Bata«. Da je tamo bilo kontrole proizvodnje ne bi trebalo da prođe toliko dugo vremena pa da se utvrdi da je potrebno izvesne cene sniziti od 800 na Din. 150. Kad poverenici imaju pravo kontrole proizvodnje u preduzeću, oni mogu odmah čim nešto uvide i saznaju da li su kalkulacije ispravne ili ne, da o tome obaveste nadležnu vlast. Što se tiče primedbe druga Carevića smatram da treba dodati reč »nadležstvima« onako kako je on predložio. Prima li se član 2 sa ovim izmenama? (Prima). Idemo dalje. (Čita):

Član 3

Član 12 se briše, a član 13 postaje član 12, i glasi:

Za postupak po krivičnim delima iz čl. 11) ovog Zakona nadležni su sreski sudovi.

Ima li primedaba? (Nema). Prelazimo na član 4. (Čita):

Član 4

Članovi 14, 15, 16 i 17 postaju članovi 13, 14, 15 i 16.

Prima li se ovaj član? (Prima). Još poslednji (čita):

Član 5

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Sad možemo da pristupimo glasanju u celini. Molim da se izvrši prozivka. (Posle prozivke). Za predlog zakona glasalo je 23 poslanika, a protiv 2.

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović: Da li je bilo kvoruma?

Pretsednik: Kvorum postoji s obzirom da Zakonodavni odbor ima 61 člana, a za rešavanje je potrebna jedna trećina.

Prelazimo na sledeću tačku dnevnog reda, na Predlog zakona o demobilizaciji. Predlažem da se ova tačka skine sa dnevnog reda, zbog toga što sam obavešten da Ministarstvo narodne odbrane priprema projekat zakona o demobilizaciji svih godišta, odnosno izvesnih godišta. Tim novim predlogom biće obuhvaćeni i oni koji su ranije demobilisani. Pretpostavljam da će to sve stići na vreme da bi se predlog umnožio i blagovremeno podelio. (Prima se).

Prelazimo na sledeću tačku dnevnog reda: Predlog zakona o visokim medicinskim školama i fakultetima. (Videti prilog na kraju knjige).

U ime Ministra narodnog zdravlja daće izjavu Ministar socijalne politike.

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik. Molim, u ime Vlade DFJ, da se rasprava o ovom zakonu odloži pošto je ovo pitanje ponovo uzeto u proučavanje. Tog mišljenja je i Ministar prosvete, a potrebno je da tu bude i drug Sremec.

Mitra Mitrović-Dilas: Predlažem Zakonodavnom odboru da se ovaj zakonski predlog uopšte skine sa dnevnoga reda zato što treba pričekati na drugi projekat koji će regulisati ceo kompleks pitanja visokih medicinskih škola i fakulteta.

Pretsednik: Prima li se predlog Vlade da se Predlog zakona o visokim medicinskim školama i fakultetima skine s dnevnog reda današnje sednice? (Prima). Pošto je ovime Odbor izmenio dnevni red, sada je na redu pretres Predloga zakona o sedmogodišnjem osnovnom školovanju. Izvolite čuti Ministra prosvete druga Ribnikara.

Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar: Zakonski predlog je kratak i jasan, pa zato mislim da mu nije potrebno neko detaljnije obrazloženje. Ovim zakonom uvodi se sedmogodišnja nastava, nažalost ne obavezna, jer u današnjim prilikama mi to ne možemo sprovesti u svim krajevima. To ćemo zasada ostvariti samo u velikim mestima. Predložili smo zakon sa sedmogodišnjom osnovnom nastavom zato što odgovara našem jedinstvenom školskom sistemu koji izgrađujemo. Osnovna škola skraćena je od 4 na 3 godine, tako da sedmogodišnja nastava po programu odgovara nižoj srednjoj školi. Mi ćemo početi da uvodimo u život ovaj sistem škola još ove školske godine, a nadamo se da ćemo ga postupno sprovesti u celoj zemlji. Zakon je hitan zbog toga da bismo mogli što pre da predemo na ostvarenje sedmogodišnje nastave. Već 2 meseca prošlo je otkako se ovaj zakonski predlog povlači od jednog nadležnog mesta do drugog i krajnje je vreme da se ozakoni. (Videti »Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine DFJ«, str. 968, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, Beograd).

Pretsednik: Pošto se niko ne javlja za reč stavljam zakonski predlog na glasanje. (Većina: Primamo — Savko Dukanać i dr Dragić Joksimović: Glasamo protiv.)

Pošto je zakonski predlog primljen u načelu, prelazimo na pretres u pojedinostima. Pošto je zakon kratak pročitaćemo ga celog (čita):

PREDLOG

ZAKONA O SEDMOGODIŠNJEM OSNOVNOM ŠKOLOVANJU

Član 1)

Na teritoriji Demokratske federativne Jugoslavije uvodi se sedmogodišnje osnovno školovanje za svu decu oba pola.

Školska obaveza počinje sa 7 godinom i traje do 15 godine starosti.

Član 2)

Narodne skupštine (Veća, Sabor, Svet, Sobranje) doneće zakone za ostvarenje odredaba ovog zakona.

Član 3)

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Ima li kakvih primedaba? (Nema). To znači da primamo zakon i u pojedinostima. (V e ć i n a : Prima se. — S a v k o D u k a n a c Ja i moj prijatelj dr Joksimović glasamo protiv.) Prema tome, objavljujem da je Predlog zakona o sedmogodišnjem osnovnom školovanju u Zakonodavnom odboru prihvaćen većinom glasova.

Prelazimo na pretres Predloga zakona o ukidanju građanskih škola. Reč ima Ministar prosvete drug Ribnikar.

Ministar prosvete Vladislav Ribnikar: Ovaj zakon treba da potvrdi samo današnje faktično stanje. Građanske škole su svuda ukinute i pretvorene u gimnazije. To je najpre bio slučaj u Sloveniji, pa u Hrvatskoj i u Srbiji. Te škole nisu odgovarale svojoj svrsi, pošto iz njih nije moglo da se ide u druge srednje i više škole. Posle oslobođenja sve federalne jedinice postepeno su ukidale građanske škole tako da ih danas uopšte više nema. Zato molim da se i ovaj zakon prihvati.

Predsednik: Traži li još ko reč? (Ne traži) — Pitam odbor da li predlog prima u načelu? (Prima). Pošto je zakonski predlog jednoglasno primljen u načelu, prelazimo na pretres u pojedinostima. (Č i t a):

PREDLOG ZAKONA O UKIDANJU GRAĐANSKIH SKOLA

Član 1

Gradanske škole se ukidaju.

Član 2

Dosadašnje građanske škole pretvaraju se u niže gimnazije.

Član 3

Narodni odbori sprovedeće odmah ovaj zakon na svom području.

Član 4

Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«.

Čuli ste ceo tekst zakonskog predloga. Ima li primedaba?

Mitra Mitrović-Dilas: Predlažem da se u članu 2 posle reči »škole« ubace reči: »u mestima gde nema gimnazije«, a u čl. 3 mesto reči:

»narodni odbori« stavi »ministarstva prosvete federalnih jedinica«, pošto je ukidanje ovih škola po zemaljskim propisima u nadležnosti ministarstva prosvete.

Pretsednik: Prima li odbor predlog drugarice Đilas? (Prima). Time smo završili pretres u pojedinostima. Prima li se zakonski predlog u celini? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema). Prelazimo na pretres Predloga zakona o Konvenciji o čuvanju prava na penzije za radnike koji migriraju. Ima reč ministar socijalne politike dr Kržišnik.

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Mi imamo veliku iseljeničku koloniju u inostranstvu. Stalno dobijamo molbe da se ti iseljenici vrate u domovinu, ali nemogućno je to sprovesti pošto postoje izvesne prepreke. Ovi iseljenici u inostranstvu plaćali su godinama doprinos za osiguranje. Ako se vrate kući onda gube stečena prava na osiguranje i penziju. Da bi se tome pomoglo, jednom međunarodnom konvencijom, usvojenom na XIX zasedanju Međunarodnog biro-a rada, rešeno je pitanje čuvanja prava na penziju radnika koji migriraju. Svrha te konvencije je da osigura radnicima i u tome slučaju da mogu doći do ostvarenja svoga prava koje su stekli u inostranstvu. Potrebno je sada da države, koje su članice Međunarodnog biro-a rada, a koje su pristupile ovoj konvenciji, istu i ozakone. Predlažem da se taj projekat primi.

Savko Dukanac: Ja bih zamolio gospodina Pretsednika da nam Ministar socijalne politike, ukoliko je u mogućnosti, objasni koliki je finansijski efekat koji proizlazi iz tih obaveza.

Ministar socijalne politike dr Anton Kržišnik: Rente se isplaćuju na teret onih zavoda za osiguranje kod kojih se doprinos uplaćivao. Ako recimo neko čitavog života radi u Francuskoj, onda će po toj konvenciji renta biti isplaćivana na teret francuskog zavoda. Prema tome, mi nemamo nikakvog opterećenja u tome pogledu.

Pretsednik: Slažete li se da ne čitamo ceo tekst konvencije, s obzirom da je i onako jedan međunarodni zakon koji imamo da usvojimo ili da odbacimo? (Prima se). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je ovaj zakonski predlog primljen aklamacijom.

Prelazimo na sledeću tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o slobodi od straha koji je podneo poslanik gospodin dr Dragić Joksimović. Tu možemo da zauzmemo dva stanovišta. Da diskutujemo o ovom zakonskom predlogu kao i o narednom ili da se složimo da ih najpre uputimo Vladi da ona da svoje mišljenje. Molim da čujemo najpre predlagачa.

Dr Dragić Joksimović: Poslovníkom nije predviđeno da se zakonski predlog najpre šalje Vladi, nego se diskutuje direktno. Ako pak Zakonodavni odbor nade za potrebno da to učini, ja nemam ništa protiv toga. Ja hoću najpre da čujem mišljenje Zakonodavnog odbora.

Dr Hinko Krizman: Pravilno je da svaki prijedlog o kome ona nije rješavala ide Vladi, da bi se čulo njeno mišljenje.

Triša Kaclerović: To nije pravilno.

Dr Dragić Joksimović: Ja ne bih imao mnogo da kažem povodom predloga zakona o slobodi od straha, nego samo da ponovim ono što sam već rekao. U sporazumu Tito—Šubašić izričito je predviđeno da će sloboda od straha biti u deklaraciji Vlade naglašena i garantovana. Međutim, u deklaraciji Vlade nema ni reči o toj stvari. Kako je došlo do toga, ja neću u to do ulazim, niti mogu da znam. S obzirom na ono što je rekao Predsednik Narodne skupštine, zaključujući Treće zasedanje, da se Skupština trudila da privede u delo odluke Krimске konferencije na Jalti, kao i odluke koje su bile predmet sporazuma Tito—Šubašić ja sam smatrao da u cilju izvršenja toga sporazuma treba doneti jedan ovakav zakon. Čak i kada ne bi postojalo stvarnog razloga za njegovo donošenje, u interesu izvršenja pomenutog sporazuma potrebno bi bilo doneti ga. Šta znači reč »garantovati« u sporazumu Tito—Šubašić? Tamo stoji da će sloboda od straha biti naglašena i garantovana. Ja sam razmišljao o toj stvari i smatram da je čak sloboda bila u deklaraciji naglašena ne bi bio dovoljan onaj izraz nego je trebalo doneti jedan ovakav zakon. Nije dovoljna izjava u deklaraciji, nego se ona mora na jedan način garantovati i to samo putem zakona koji bi imao i sankcije.

Razmišljajući o toj stvari ja sam došao na ideju da bi Privremena narodna skupština imala doneti jedan takav zakon koji će precizirati pojam slobode od straha i koji će pružiti izvesnu vrstu garancije za povredu krivičnog dela, koje je u prvom članu predviđeno kao povreda slobode od straha. Zbog toga predlažem da se ovaj zakonski predlog usvoji. To predstavlja jednu našu obavezu koja proističe iz sporazuma Tito—Šubašić. Ukoliko bi bilo potrebno dati izvesnu definitivnu garanciju, ja takođe imam konkretan predlog, ali o tome ću govoriti docnije, pošto je sada diskusija u načelu.

Predsednik: Pošto se niko ne javlja za reč, ja uzimam inicijativu kao Predsednik Zakonodavnog odbora.

Doista je tačno da se u tekstu sporazuma nalazi ta fraza o slobodi od straha. Ne znam kako je i na čiju inicijativu došla unutra. To meni nije nikako bilo jasno šta ona otprilike znači, šta to znači u krimskom aktu; inače šta ona znači u raznim novinama kod nas i u inostranstvu bilo mi je od početka dovoljno jasno.

Ja mislim da je ovaj zakonski predlog potpuno deplasiran. Da je gospodin dr Joksimović uzeo na sebe inicijativu da formuliše i predloži jedan zakonski predlog o krivicama u službenoj dužnosti, ja bih takvu inicijativu pozdravio, jer još od pre nekoliko meseci, kada sam pravio prvi nacrt ovoga zakona o krivicama protiv naroda i države, počeo

sam da radim i na projektu zakona o kažnjavanju krivica izvršenih u službenoj dužnosti. Očigledno je da je takav zakon potreban, a nismo u stanju da se oslonimo i da radimo samo sa onim nekadašnjim odredbama krivičnog zakonika u tome pogledu. Međutim, gospodin Joksimović nije to uradio i napisao je ovaj projekat zakona sa očiglednom tendencijom da pretstavi stanje u našoj zemlji takvim kao da je ogromna većina naroda zaplašena, da živi u neprekidnom strahu od postupaka vlasti, civilnih, vojnih, sudskih itd. A to će reći kao da u ovoj zemlji uopšte nema zakonitosti i da svaki građanin može na svakom koraku biti izložen bezakonju, teror, oduzimanju prava, progonima itd. Ništa drugo ovaj zakonski projekat nije imao nego tendenciju da diskredituje narodnu vlast, da diskredituje čitav poredak u našoj zemlji. Mi ne možemo takvu tendenciju ni da prihvatimo ni da pomognemo. Ni pozivanje na te reči, koje su unesene u sporazum, ne opravdava podnošenje ovakvog predloga. Ako se tamo kaže da se treba sloboda od straha da naglasi i da se garantuje, ne mora se posle razmišljanja doći do zaključka da bi se garantija nalazila samo u specijalnom zakonu koji bi garantovao slobodu.

Nikakav zakon ne bi bio u stanju da to garantuje ako te garantije ne leže u praksi rada vlasti, u samim njenim namerama i težnjama, u samom njenom odnosu prema narodu. Imali smo mi u bivšoj Jugoslaviji štošta što je bilo garantovano narodu, a za narod je sve to ostalo mrtvo slovo na papiru. Te garantije nisu važile. Imali smo Zakon o zaštiti države, ali on nije davao garantije za narod nego za režim. Jedino su to bile tvrde garantije u Jugoslaviji.

Najzad, — to je čisto moje mišljenje, — pošto je gospodin Šubašić povukao svoj potpis sa sporazuma, on ga je de facto pocepao. Čim od dva ortaka jedan oglasi da više neće da se drži sporazuma i čim povuče svoj potpis, samim tim on raskida ugovor. Međutim, mora se stati na gledište, jer je ono mnogo pravilnije, upravo jedino pravilno stanovište, da je taj ugovor ostvaren sto posto, da više nije ostalo uopšte od njega ništa da se ostvari, osim što će se 11 novembra izvršiti izbori. I gospodin Šubašić je imao miler da da ostavku u momentu kad je sporazum izvršen, povukao je svoj potpis sa sporazuma koji je izvršen, u momentu kada je taj sporazum otišao u istoriju, pošto je on od početka do kraja izvršen, i kad, kao što sam rekao, od njega nije ostalo ništa više da se sprovede osim izbora. A oni će se obaviti na potpuno demokratski način.

Istina, gospodin Joksimović je taj zakonski predlog napisao još u septembru mesecu, odnosno predao ga 4 septembra i napisao ga 29 avgusta. Od tada je prošlo skoro 2 meseca, a razvoj događaja u našoj zemlji za ta dva meseca, mislim, najbolje pokazuje neopravdanost ovakvog zakonskog projekta. Sve što se za poslednja dva meseca dogodilo od donošenja izbornog zakona, odnosno od donošenja Zakona

o biračkim spiskovima, tuče u glavu ovaj zakonski projekat i tuče svakog ko govori o strahu i ko traži da se tog straha oslobodi. Ja verujem da ima i straha u našoj zemlji, da ga ima kod onih koji su teško zgrešili protiv svoje otadžbine, a nisu još došli pred narodni sud. Oni imaju razloga da se boje. Nijedan ispravan građanin, čiste savesti nije imao ni dosada, nema ni sada, i neće imati ni u buduću, nikakvog razloga da se ma čega plaši.

Nama nije potrebna sloboda od straha, još manje je potreban strah od slobode. Ovo što je bilo od dana raspisa izbora do danas pokazuje i pokazalo je svima onima koji su sumnjali, mali ih je broj bilo i u ovoj manjini ovde, pokazalo je i dokazalo ne samo koliko su bili demokratski zakoni, doneti od Privremene narodne skupštine u vezi sa izborima za Ustavotvornu skupštinu, nego i koliko je Vlada sa svima narodnim vlastima te demokratske zakone, možemo reći najdemokratskije, kao što je izborni zakon, među svima zemljama koje su bile okupirane od fašista, to pošteno sprovodila u praksi. Bojala su se gospoda iz manjine, iako su bile vrlo precizne odredbe o tome ko neće imati pravo glasa, da će ljudi nemilosrdno biti brisani iz biračkih spiskova. Tako je Maček, koji se nalazi u emigraciji, govorio da će kod nas biti brisano 60% birača. Proturane su te vesti i u stranoj reakcionarnoj štampi. Međutim, pre 10 dana, po podacima savezne komisije, vidimo da je izbrisano svega 3%. Sudovi i dalje rade po žalbama onih koji su brisani, a izborne komisije već su velikom broju ljudi vratile pravo glasa i ponovo ih uvele u spisak. Na taj način, ovaj procenat od 3% smanjiće se na 2,4%, a ja mislim da taj procenat neće da bude manji od 2%. Razume se, nije baš jednak procenat u svakoj federalnoj jedinici. Imate jedinica gde taj procenat iznosi 1%, a negde 4%. Prema tome, pokazalo se da je nova vlast i u pogledu brisanja iz biračkih spiskova bila više nego tolerantna, tako da nema opravdanja za bojazan manjine da će vlast zloupotrebili svoje pravo i da će svakog onog ko ne misli kao pristalice Narodnog fronta izbaciti iz biračkog tela.

Ogroman broj od 8,500.000 upisanih u biračke spiskove, prema najvećem broju u staroj Jugoslaviji od 4,000.000 takode pokazuje svu demokratskičnost naših zakona.

Mislim, da kritika koja se čula od opozicije u našoj zemlji, kao i kritika reakcionarnih listova u inostranstvu u pogledu naših zakona nikada nije bila neopravdanija i manje istinita. Mi smo pokazali, i to se može dokazati upoređivanjem sa izbornim zakonima drugih evropskih zemalja, — ostavimo na stranu Sovjetski Savez — pa ako hoćete i sa zemljama zapadnih demokratija, jer i tamo postoje razni censusi, — da u pogledu demokratskičnosti stojimo daleko iznad tih zemalja. Uostalom, kome se to sviđa kao bolja demokratija, taj zaista nema pravo da govori o nedemokratskičnosti naših zakona.

Pogrešila je opozicija što je apstinirala od izbora. Imala je sve mogućnosti da izide na izbore. Mi nismo činili nikakve smetnje. Mi

znamo vrlo dobro da je ona apstinirala ne zato što nije bilo »slobode od straha«, nego što je videla, kada je pošla među svoje stare prijatelje, da je u narodu izgubila svaki oslonac i da bi izlaženje na izbore značilo za opoziciju samo otkrivanje svoje katastrofalne propasti pred čitavim svetom. Nije želela da učestvuje u izborima, da svet ne bi video koliko su njene stranke — bivše. Pogledajmo, molim vas, Radikal-socijalističku stranku u Francuskoj, koja je spala na 19 mandata. Nije nimalo drugojačija sudbina koju bi doživela Demokratska stranka na čelu sa Grolom pa i Radikalna stranka sa Mišom Trifunovićem, ili Mačekovo krilo sa dr Šubašićem na čelu. Oni su videli da su crnu sudbinu dočekali i zato su odlučili da apstiniraju i da tu apstinenciju obuku u razne kostime od kojih je i jedan ova takozvana »sloboda od straha«.

U narodu toga straha nema i ne može da ga bude. Zato smo mi u načelu protiv jednog takvog zakonskog predloga, koji pored svega ovoga što smo rekli pretstavlja stvarnu uvredu i klevetu našeg današnjeg poretka u zemlji. Zato predlažem da se u načelu odbaci ovaj predlog.

Dr Dragić Joksimović: Meni čini zadovoljstvo što sam čuo politički govor jednog starog borca za svoje ideje. Prvi put čujem g. Mošu Pijade kako drži politički govor. (Mitra Mitrović-Đilas: Što ne odlazite na rejonske konferencije?) Taj govor može sa njegove tačke gledišta da bude potpuno opravdan, ali ja moram ovde da pred svima priznam, da koliko god sam zadovoljan što sam prvi put čuo gospodina Mošu Pijade kako drži politički govor, da sa druge strane nisam zadovoljan, jer smatram da je gospodin Moša Pijade u ovom momentu mogao da bude samo predsednik Zakonodavnog odbora. Ovo je stručno telo i u tome stručnom telu treba samo govoriti onoliko i u onoj meri ukoliko se cela stvar odnosi na jedan zakon kad je već diskusija o tome.

Moram da reagiram na neke stvari. Meni se od strane Predsednika Zakonodavnog odbora imputira da sam ja, predlažući Zakon o slobodi od straha, imao izvesne tendencije. Na svaki način ja sam imao izvesne tendencije, gospodo kolege, i to isto toliko koliko sam imao pišući i predlažući druge zakone koji se pred nama nalaze kao što je zakon o narodnim bibliotekama, zatim zakon o pravima građana kod vojnih sudova, koji se takođe nalazi pred vama, kao i ovaj poslednji zakon o obnovi i izgradnji Demokratske federativne Jugoslavije.

Ako se pitam za tendenciju, moja tendencija kod predloga ovoga zakona bila je ista ona koja i za sve druge zakone. Ja smatram da je nezgodna stvar ulaziti u motive predlagača izvesnih zakona. Zakon je tu. Ima da ga cenimo po njegovom tekstu i po njegovim obrazloženjima. Što se tiče tendencije, to je intimna strana predlagača. Ali, ako baš hoće drug Moša Pijade da budem iskren, ja mu mogu reći sledeće: uoči izbora 1925 godine kada sam prvi put bio kandidat Demo-

kratske stranke, a kada sam došao u svoj izborni kraj, još tada sam osetio potrebu zakona o slobodi od straha. Možda tada nisam bio uveren u kojoj formi ga treba doneti, ali njegova sadržina trebalo je da bude možda pet puta veća i jača. To je bio slučaj prilikom čuvenih izbora Bože Maksimovića. Sećam se, kao danas, pre 25 godina, kada sam pošao iz Obreža ka Raševici, svi su mi ljudi, koje sam sretao, govorili da Dragoljub Radojević tadašnji poslanički kandidat u tome kraju, preli svima i tvrdi: ko neće da glasa gumenim kuglicama, mi ćemo njega čeličnim. Još onda, družo i gospodine predsedniče, još onda je u glavi dr Dragića Joksimovića nikla ideja koja se sada konkretizirala. Posle objavljivanja sporazuma Tito—Šubašić — a ja mogu da kažem da je taj zakon lično moje delo i da sa mojom partijom nema nikakve veze, to mogu uostalom da potvrde i svi moji prijatelji, pa i kolega Dukanac, koji je ovde, — došao sam do ubeđenja da ovaj zakonski predlog treba sprovesti u delo, koji sam hteo da podnesem još pre 25 godina.

Pri ovakvom stanju stvari smatram da je bilo nezgodno i deplasirano da ovde treba čeprkati po tendencijama. Molim vas da verujete da nikakav drugi razlog nije bio u pitanju.

Predsednik Zakonodavnog odbora reče još jednu stvar: šta nam vredi jedan zakon ako ga u praksi ne budemo sprovodili. (Moša Pijade: Nisam tako rekao!). Ako podemo sa toga stanovišta onda mi ne treba da donosimo zakone, nego da ostavimo zemlju bez zakona i da vlasti rade šta hoće.

Ja smatram da je jedno takvo obrazloženje neopravdano.

Idem dalje. Predsednik Zakonodavnog odbora rekao je da je dr Šubašić svojom ostavkom povukao potpis sa sporazuma Tito—Šubašić, da je taj ugovor raskinuo. (Moša Pijade: To je moje lično mišljenje). Ja ne delim to mišljenje. Uostalom to je rečeno, a stenoografske beleške su tu. Ja hoću da, bez obzira što je Šubašić dao ostavku, bez obzira što je otišao iz Vlade, da kažem da ugovor kao takav ipak ostaje sa celom sadržinom. To je moje mišljenje. I pošto ja smatram da taj ugovor postoji, da on nije raskinut i da se on ne može raskinuti, jer su tu potpisi ne samo naši nego i drugi, a pošto nam je poznata sadržina toga ugovora, u kojoj je izričito rečeno da će sloboda od straha biti garantovana i naglašena, onda me treba razumeti zašto sam izišao sa takvim predlogom. Zbog toga ja ne mogu da razumem da se ispituje motivacija predlagača jednog ovakvog zakonskog predloga.

Drugo ne bih imao ništa da kažem, sem to što bih želeo da se ovde, kada već vidim kakva sudbina očekuje ne samo ovaj nego i druge moje zakonske predloge, da neće biti primljeni i da će biti odbaceni, donese bar jedna rezolucija ili jedna odluka, jedno obrazloženje od strane Zakonodavnog odbora zašto se ovaj predlog odbacuje. Ja smatram da su razlozi u govoru Predsednika Zakonodavnog odbora nedovoljni.

Dr Jože Vilfan: Ja predlažem da Zakonodavni odbor usvoji argumente Predsednika Zakonodavnog odbora i da zakonski predlog odbaci u načelu.

Predsednik: Ja mislim, ako je potrebno da bude motivisana načelna odluka o odbacivanju predloga, da je dovoljno kazati — s obzirom da je ovaj predlog pisan baš pred izbore, — da su sve garancije za slobodu od straha već date u svima našim izbornim i ostalim zakonima.

Dr Dragić Joksimović: Nije ovaj predlog pravljen radi izbora, nego da važi i za vreme a i posle izbora. Vi ste, gospodine Predsedniče, malo pre učinili jedan predlog da bi bilo zgodno da se ovaj zakon uputi Vladi. Ja sam na to odgovorio da to ostavljam na raspoloženje Zakonodavnom odboru. Pošto je u pitanju jedan ugovor, koji je toliko važan i toliko poznat, kao što je ugovor Tito—Šubašić, a pošto je dr Šubašić otišao iz Vlade, Josip Broz-Tito je tu, kao Predsednik Vlade. Ja smatram da ne bi bilo rdavo, čak bilo bi vrlo zgodno, da se taj moj zakonski predlog uputi Vladi da ona da svoje mišljenje, pa ako ona da jedno određeno mišljenje onda može zakonski predlog ponovo da bude stavljen na dnevni red Zakonodavnog odbora.

Predsednik: Molim, ja sam na početku podneo predlog kako da se reši ova stvar. Odgovor na to čućete iz rezultata glasanja. Prima li se predlog da se ovaj zakonski projekat gospodina dr Joksimovića skine sa dnevnog reda, odnosno odbaci u načelu kao nepotreban. (Prima se). Ko je protiv? (Ustaju Savko Dukanac i dr Dragić Joksimović). Objavljujem da su svi članovi glasali za, osim dva člana, koji su glasali protiv.

Imamo drugi predlog dr Dragića Joksimovića. To je Predlog o izborima narodnih vlasti. (Dr Dragić Joksimović: Koga očekuje ista sudbina). Ja sam pismeno odgovorio predlagачu i upozorio ga na sve pogreške koje je učinio kada je taj predlog podneo. U ovom predlogu zahteva se sprovođenje izbora za lokalne, sreske i okružne vlasti u čitavoj Jugoslaviji u toku jednog istog dana. Ja sam upozorio dr Joksimovića da to nije stvar centralnog, saveznog parlamenta, nego predstavničkih tela federalnih jedinica jer one odlučuju kada će sprovesti izbore na svojoj teritoriji. Mi ne možemo odrediti federalnim jedinicama kad će vršiti izbore, a pogotovo ne možemo odrediti jedan te isti datum za sve zemlje. Lokalni izbori vrše se i određuju po nahodenju vlasti federalnih jedinica. Drugo, u momentu kada je taj predlog bio podnesen neke federalne jedinice već su izvršile izbore. U nekim je federalnim jedinicama upravo bilo u toku sprovođenje izbora na osnovu zemaljskih zakona. Ti su izbori sprovedeni na isti način kao što će biti sprovedeni i izbori za Ustavotvornu skupštinu, tj. tajnim glasanjem i potpuno demokratski.

Prema tome, ovaj zakonski predlog uopšte je nemoguće primiti i s obzirom da su, kao što rekoh, neke federalne jedinice već pre neko-

liko meseci izvršile izbore. Ne znam iz kojih bi razloga trebalo održati ponovo izbore tamo gde su već izvršeni. Ja sam u ovom smislu odgovorio pismeno Joks' moviću, ali on nije povukao svoj predlog. Ja mislim da je Zakonodavnom odboru jasno iz kojih razloga ne možemo pristupiti pretresu ovog predloga.

Najzad, vi ste već primili umnožen nov zakonski predlog dr Joks'imovića, Predlog zakona o Petogodišnjem planu obnove i izgradnje Demokratske federativne Jugoslavije. (Videti »Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine«, str. 951—953, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ).

Predlažem da se ovaj predlog uputi Privrednom savetu Vlade DFJ koji je nadležan za ova pitanja, pa da pošto pribavimo mišljenje Vlade uzmemo ovaj predlog u razmatranje.

Ima reč dr Krizman.

Dr Hinko Krizman: Ja bih htio nešto da kažem o tim prijedlozima druga Joks'imovića kako se naša rasprava ne bi oteгла. Prijedlozi doktora Joks'imovića su inicijativni prijedlozi. Svaki narodni poslanik ima pravo inicijative. Zakonodavni odbor ima dužnost da raspravlja o tim prijedlozima, ali on ne može da donese odluku o tim prijedlozima. O tome treba da donese odluku i Vlada, naročito u današnjoj situaciji kada pojedini nadležni ministri spremaju izvjesne zakonske prijedloge. Nadležni ministar možda je već pripremio jedan zakonski prijedlog iz iste materije i čeka da ga podnese Skupštini. Zbog toga je potrebno da o tim prijedlozima donese i Vlada svoju odluku. Zato je moj prijedlog da se izvjesni zakonski prijedlozi upute na mišljenje nadležnim ministrima. Uzmimo slučaj povodom prijedloga o privrednom planu. To je potrebna i važna stvar. Ali, Privredni savjet i druga privredna ministarstva rade već na tome planu i zbog toga je potrebno da nam nadležni ministar kaže svoje mišljenje da li mi treba da ovaj zakonski prijedlog uzmemo u diskusiju ili da sačekamo njegov prijedlog.

Predsednik: Ja se slažem s ovim gledištem. Molim da se izjasni predlagač.

Dr Dragić Joks'imović: I ja se slažem.

Predsednik: Hteo sam samo da kažem da u pogledu Predloga zakona o izborima narodnih vlasti nije moguće sprovesti izbore u jedan dan u celoj državi, jer su u nekim jedinicama ti izbori za narodne vlasti već izvršeni na potpuno demokratski način. Ali ipak, mi možemo i taj predlog kao i ostale predloge dr Joks'imovića uputiti nadležnim ministrima. Kada nam dodu mišljenja od nadležnih ministara, onda ćemo moći o tome rešavati. Da li se usvaja ovaj predlog? (Usvaja. — **Dr Dragić Joks'imović:** Dobro, primam tu soluciju.)

Sa ovim bismo današnji dnevni red iscrpli. Pošto je sednica Predsedništva Privremene narodne skupštine zakazana za 26 a danas je 23, ja bih vas molio da iduću sednicu zakažemo za 25 u 16 časova.

(Sednica je zaključena u 19,20 časova).

16 СЕДНИЦА

(25 октобра 1945)

Почетак у 16,15 часова.

Претседавао Претседник Законодавног одбора Привремене народне скупштине **Моша Пијаде**.

Присутни: Владимир Симић, др Хињко Кризман, Рато Дугоњић, Перо Крстајић, Милош Рашовић, Милош Царевић, др Макс Шнудерл, Методија Андонов-Ченто, Митра Митровић-Ђилас, др Јоже Вилфан, Крсто Филиповић, Милош Милић, Триша Кацлеровић, др Драгољуб Јовановић, Милоје Милојевић, Јосип Рус, Савко Дуканац, Вујо Косовац, Шиме Бален, др Драгић Јоксимовић, др Синиша Стањковић, Драгољуб Продановић, Ђуро Салај;

Министар социјалне политике др Антон Кржишник;

Повереник Министра народне одбране пуковник Вјекослав Колб.

Претседник: Отварам XVI седницу Законодавног одбора са дневним редом:

1) претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о демобилизацији старијих годишта обвезника, хранилаца и жена у Југословенској армији и морнарици;

2) претрес Предлога закона о демобилизацији млађих годишта и друге партије старијих годишта обвезника, хранилаца и свих жена из Југословенске армије и морнарице; и

3) претрес Предлога закона о уређењу судова социјалног осигурања и Врховног суда социјалног осигурања.

Молим секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Рато Дугоњић чита записник седнице од 23 октобра.

Претседник: Има ли ко какву примедбу на записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да је записник примљен.

Пре прелаза на дневни ред имам да вам саопштим да сам законске предлоге господина Драгића Јоксимовића о адвокатском имунитету итд. упутно надлежним министрима, као што је одлучено на прошлој седници.

Даље, саопштавам да је др Драгић Јоксимовић доставио писмо Претседништву Привремене народне скупштине којим даје нову редакцију члана 1 свог законског предлога о слободи од страха. То писмо гласи (ч и т а):

ПРЕТСЕДНИШТВУ ПРИВРЕМЕНЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Народни посланик др Драгић М. Јоксимовић даје нову редакцију чл. 1 законског предлога о слободи од страха

Јучерашња БОРБА доноси вест да је мој законски предлог о слободи од страха стављен на дневни ред седнице Претседништва Привремене народне скупштине, која ће се одржати 26 ов. мес.

Пошто нисам члан Претседништва Привремене народне скупштине, услед чега не могу присуствовати горњој седници, то овим путем изјављујем да повлачим ранију редакцију чл. 1 поменутог законског предлога и наместо ње дајем нову редакцију истога члана која гласи:

„Свака мера или поступак органа народне власти, војске, милиције, полиције (Озне) и других установа Демократске федеративне Југославије, који има карактер застрашивања народа и проузрокује страх за живот, слободу и имовину или садржи претњу грађанима да они против своје воље нешто чине или не чине представља кривично дело против слободе од страха“.

Молим Претседништво Привремене народне скупштине да приликом решавања мога законског предлога о слободи од страха води рачуна о наведеној новој редакцији чл. 1 истог законског предлога.

19 октобра 1945 год.
У Београду

др Драгић Јоксимовић, с. р.
народни посланик из Београда

У смислу наше јучерашње одлуке, ја ћу и ово писмо, које нам је Претседништво данас спровело, доставити надлежном министру, као што сам то учинио и са свим осталим предлозима др Јоксимовића.

Сада можемо прећи на дневни ред, на претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о демобилизацији старијих годишта обвезника, хранилаца и жена у Југославенској армији и морнарици.

Ви сте тај предлог са образложењем имали и ја мислим да се образложење не мора читати, пошто сте га већ проучили. Има ли ко штогод да каже о овоме предлогу закона у начелу?

Има реч друг др Кризман.

Др Хинко Кризман: Овоме законском приједлогу не би се требало ни могло ништа да приговори ни у расправи у начелу ни у појединостама, јер је демобилизација и давање потпоре обвезницима демобилисаним један дно и наших и народних обавеза. Али ја бих ипак хтио да

знам нешто о финансијској подлози овога закона на темељу које ће се вршити предвиђене исплате. Ја то питам зато и упозоравам на то, јер сам у извршењу тога закона опазио неке тешке ствари.

На основу тога закона, који сада имамо са амандманом да исправимо и допуномо, већ су демобилисана извјесна годишта и тим војницима, кад су добијали своје исправе и дознаке на ону потпору која им по закону припада, кад су отпуштани из војске прочитано им је да ће добити у новцу толико и толико сваки подофицир и сваки борац. Пошто су на тај начин били демобилисани, са тим документима и дознакама на те паре, тешко, крваво стечене, људи су ишли на први, најближи шалтер банке и тражили паре, које, међутим, нису могли да добију, јер су им тамо на шалтеру казали да нису добили никаква упутства и никакве кредите за исплату тих дознака. Људи су тако одлазили на шалтере и у Загребу и у филијале Земаљске банке и у њене подружнице, али су свуда добијали исти одговор. Директор односно управитељ подружнице не зна шта треба да учини, јер нема инструкције, па је онда почео да купи те дознаке и да обећава људима исплате од данас до сутра и свијет је постао нестрпљив. Он је без пара дошао својој кући послје толико година муке и борбе, са добијеном дознаком он долази код банке и тамо прави читаву узбуну, пражни своје, а ова му не зна шта да одговори.

Међутим, изашла је једна уредба за федералну јединицу Хрватску, у којој се каже да се те паре које борцима сљеђују не исплаћују њима на руке, него да они морају те признанице предати народним одборима. Народни одбори имају сакупити те признанице, послати их среском одбору а овај окружном одбору. Од окружног одбора те признанице упућују се федералном Министарству финансија и онда долазе паре према признаницама на мјесни одбор, тамо гдје се налази демобилисани војник, али та се пара не исплаћује демобилисаном војнику него тим се парама има да набави грађевински материјал, да се праве неке грађевинске задруге и да се тиме помаже обнова онога села одакле је тај демобилисани војник.

Ово је, другови, ја мислим једна канцеларијска фантазија и тако не може то да остане. Наша дужност и народна дужност према демобилисаном војнику не може се на тај начин испуњавати. Војник излази из касарне без новчаних средстава. Он види у крваво стеченој, заслуженој пари један дио од онога што ће му омогућити да нешто у животу почне и ја упозоравам на ову околност. Мени је жао што овдје нема никога надлежног из Министарства, који би нам могао дати потребна обавјештења о овоме, али ја молим нашег претседника да у расправи о томе приједлогу у Претседништву Скупштине изнесе ову ствар, да се не би и добро смишљене ствари лоше спроводиле, те да на тај начин настаје незадовољство у народу.

Претседник: Прошли пут, кад је прва партија демобилисаних пошла својим кућама, колико је мени познато, још нису били изграђени разни

правилници за извођење овог закона и стварно било је таквих случајева. Ту се радило о извесној помоћи демобилисанима, кад се радило о зајмовима које су демобилисани имали да добију да би могли да подигну своје порушене куће итд., они су ишли у банке и збиља тамо су наилазили на одбијање. Међутим, касније су израђени правилници, уведен је читав тај поступак, осигурана су потребна средства и мени је непознато да је постојао такав правилник за Хрватску. (Др Х и н к о К р и з м а н : Ја сам читао ту уредбу.) И мени то изгледа као фантазија, јер се у закону каже да човек добија зајам од 10.000 динара да подигне себи кућу, а не да то уђе у неки фонд. Чуо сам од надлежних да је обезбеђено сада потпуно спровођење свих ових законских одредаба у погледу помоћи, зајма итд., и да ће то важити и за оне који су раније били демобилисани и који нису имали, услед брзине којом се радило, могућности да добију новац. Уосталом, то ћемо видети на следећој седници Претседништва.

Дакле, можемо сматрати да је предлог закона у начелу примљен. (Прима се).

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим друга потпретседника Симића, који се самоницијативно понудио, да изволи прочитати наслов и члан 1.

Владимир Симић (ч и г а):

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ДЕМОБИЛИЗАЦИЈИ СТАРИЈИХ ГОДИШТА ОБВЕЗНИКА, ЖЕНА И ХРАНИЛАЦА У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ АРМИЈИ И МОРНАРИЦИ ОД 19 ЈУЛА 1945

Члан 1

У чл. 2 закона на крају додати нов став који гласи:

У неспособне задругаре или чланове породице рачунају се још и она лица, без обзира на године старости, која буду на специјалном војном лекарском прегледу оцењена за неспособне за рад и привређивање. Жена са 2 или више деце, која још нису навршила 10 година старости, рачуна се такође у неспособне задругаре, без обзира на њене године живота.

Претседник: Има ли примедба на наслов и чл. 1 предлога? (Нема). Прима ли се члан 1? (Прима). Пошто је чл. 1 примљен без измена, молим друга Симића да прочита члан 2.

Владимир Симић (ч и т а):

Члан 2

У чл. 4 тач. а) мења се и гласи:

Официрима који су ступили у Југословенску армију 1941 и 1942 године, код демобилизације исплатиће се сума у износу четвороструких

месечних припадљености последњег положаја који су заузимали у ЈА. Официрима који су ступили у ЈА 1945 године исплатиће се сума у износу троструких месечних припадљености, а који су ступили 1944 године до закључно 15 септембра сума у износу двомесечних месечних припадљености последњег положаја који су заузимали у ЈА.

У тач. б) чл. 4 мења се и гласи:

Подофицирима који се налазе у ЈА од 1941 и 1942 год. исплатиће се код демобилизације Дин. 10.000.—, подофицирима из 1943 године Дин. 5.000.—, а подофицирима који су ступили у Армију до закључно 15. септембра 1944 год. дин. 2.500.— Борцима који се налазе у ЈА од 1941 и 1942 године код демобилизације исплатиће се дин. 8.000.—, борцима од 1943 године дин. 3.000.—, а борцима који су ступили у Армију до закључно 15. септембра 1944 године дин. 1.500.—

Тач. в) чл. 4 мења се и гласи:

Борцима, подофицирима и официрима који су ступили у Армију после 15. септембра 1944 године, на име путног трошка исплатити дин. 500.—, а онима који су ступили 1945 године на име путног трошка дин. 2.250.—

Додаје се нова тач. г) која гласи:

Право на коришћење ове помоћи немају они официри који се из војске демобилишу на тражење државних установа, ради преузимања одређених функција у државном апарату које су им већ унапред обезбеђене.

Претседник: Чули сте нову редакцију чл. 2 коју је предложило Министарство народне одбране. Има ли ко да учини какву примедбу? (Нема). То значи да прихватате чл. 2 у овој редакцији? (Прихвата се). Онда прелазимо на чл. 3.

Владимир Симић (ч и т а):

Чл. 3

Ове измене и допуне не односе се на раније регулисане случајеве.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Прима ли се члан 3? (Прима). Молим да се прочита члан 4.

Владимир Симић (ч и т а):

Чл. 4

Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Претседник: Прима ли се чл. 4? (Прима). Објављујем да је примљен и чл. 4. Прелазимо на гласање у целини. Молим секретара друга Дугоњића да изврши прозивку.

Секретар Рато Дугоњић врши прозивку.

(После гласања)

Претседник: Саопштавам резултат гласања. За законски предлог гласало је 23 члана Законодавног одбора. Према томе, објављујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о демобилизацији старијих годишта, жена и хранилаца у Југословенској армији и морнарици усвојен.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес Предлога закона о демобилизацији млађих годишта и друге партије старијих годишта обвезника, хранилаца и њих жена из Југословенске армије и морнарице. Ви сте образложили Претседника Министарског савета и Министра народне одбране маршала Јосипа Броза Тита прочитали и сматрам да га не треба овде читати. (Г л а с о в и : Тако је!). (Видети стр. 963—966 књиге „Законодавни рад Претседништва АВНОЈ-а и Привремене народне скупштине“ — стенографске белешке, издање Президијума Народне скупштине ФНРЈ, Београд, 1945).

Жели ли ко да говори у начелу? (Нико се не јавља). Пошто нико не тражи реч, прелазимо на претрес у појединостима. Молим друга Симића да чита наслов и чл. 1 законског предлога.

Владимир Симић (ч и т а):

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О ДЕМОБИЛИЗАЦИЈИ МЛАЂИХ ГОДИШТА И ДРУГЕ ПАРТИЈЕ СТАРИЈИХ ГОДИШТА ОБВЕЗНИКА, ХРАНИЛАЦА И СВИХ ЖЕНА ИЗ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ И МОРНАРИЦЕ

Чл. 1

Из Југословенске армије и Морнарице имају се отпустити:

А) Одмах по објави овога Закона па до 15 новембра 1945 године:

1. — Сви борци рођени 1928 године и млађи;
2. — Подофицири и официри рођени 1928 године и млађи у колико су ђаци средњих и њима равних школа, а желе да буду отпуштени ради продужења школовања.

Лицима под 1 и 2 урачунати време проведено у Југословенској армији и Морнарици у време служења обавезног војног рока, који ће бити накнадно законски предвиђен, с тим да разлику, уколико буде постојала, надослуже када буде регрутовано њихово годиште.

Б) У времену од 15 новембра до 31 децембра 1945 године:

1. — Сви борци и подофицири рођени 1919 године и старији;
2. — Све жене (борци, подофицири и официри);
3. — Они официри, чије демобилисање дозвољавају потребе службе.

Претседник: Има ли ко да учини какву примедбу на члан 1?

Милош Рашовић: Овде је у овом члану пропуштено да се узме у обзир један приличан број средњошколаца, који се налазе у војсци од 1941 године и којима је стварно најпотребније ослобођење од војске ради продужења школовања. То су, на пример, ђаци рођени 1919, 1920

и 1921 године. Тако на пример, имате Ђака, који су били у 6 разреду гимназије 1941 године кад је рат почео и који се и данас налазе у војсци, а овим се законом не обухватају. Ја мислим да се они од њих који хоће да се ослободе треба да ослободе од војске, јер ће иначе престарити и биће им немогуће да наставе средњу школу.

Претседник: Ја знам да су по личним молбама такви младићи отпуштани из војске.

Милош Рашовић: Како који. Ја знам за многе да нису отпуштени.

Претседник: Ми овде међу нама немамо сада никога од надлежних коме бисмо могли да се обратимо за обавештење. Према томе, предлажем да то оставимо као предлог за Претседништво.

Милош Рашовић: Мени је познато да се добијају многе претставке од Ђака. Има много молби да се Ђаци ослободе војске.

Претседник: Те молбе иду Министарству. Ја бих оставио овако како сам малопре предложено с тим да се овакав предлог изнесе Претседништву. Верујем да ће тамо бити ваљда некога који ће нам моћи дати потребно објашњење.

Милош Рашовић: Потребно би било да се препоручи командама да се таквим молбама младића излази у сусрет.

Претседник: Прима ли се члан 1? (Прима се). Објављујем да је примљен члан 1. Молим господина секретара да изволи прочитати члан 2.

Владимир Симић (ч и т а):

Члан 2

Од одредаба под чл. 1 изузимају се и то:

а) специјалисти (мушкарци и жене), који су Југословенској армији и Морнарици неопходно потребни а нису храниоци, с тим да се они, који су служили у Југословенској армији и Морнарици две године и више, преведу у раднике са одговарајућом платом;

б) лица (мушка и женска) која желе да остану у Југословенској армији и Морнарици, а оцењена су да имају услова за корисно вршење извесних војних дужности;

в) сва лица, која су на служби у Корпусу народне одбране Југославије.

Претседник: Има ли ко да учини какву примедбу на члан 2?

Методија Андонов-Ченто: Ја бих имао да учиним једну примедбу на тачку в) овог члана. Ту пише да се од одредаба под чл. 1 изузимају сва лица која су на служби у Корпусу народне одбране Југославије. Међутим, ја знам да је било пребацивања из војске у овај Корпус и да међу њима има и хранилаца па ће сада бити и таквих

који ће чекати на демобилизацију а пошто се налазе у Корпусу народне одбране неће бити демобилисани.

Милош Царевих: За храниоце постоји специјална одредба за отпуштање.

Методија Андонов-Ченто: Ја се питам зашто је морала да дође и ова тачка кад су и они војници као и други, па оне одредбе које важе за друге треба истовремено да важе и за њих.

Претседник: Ми можемо предложити Претседништву да и ова тачка в) буде редигована тако као што је редигована и тачка а), па да се и ту стави као и код тачке а), да се изузимају од одредаба под чл. 1) ако нису храниоци. Примате ли овако, господине Ченто?

Методија Андонов-Ченто: Примам.

Претседник: Прима ли се чл. 2 (Прима). Онда идемо даље.

Владимир Симић (ч и т а):

Члан 3

На демобилисане по овом Закону имају се у свему применити одредбе чл. 3, 4, 5, 6, 7 и 8 Закона о демобилизацији старијих годишта обавезника, жена и хранилаца у Југословенској армији и морнарици од 19 јула 1945 године.

Претседник: Прима ли се овај члан? (Прима).

Молим друга Симића да прочита члан 4.

Владимир Симић (ч и т а):

Члан 4

Одредбе чл. 3, 4, 5, 6, 7 и 8 Закона о демобилизацији старијих годишта обавезника, жена и хранилаца у Југословенској армији и морнарици од 19 јула 1945 године имају се применити на ниже наведене обавезнике, борце и руководиоце, без обзира на године старости који се отпуштају из Југословенске армије и морнарице и то:

а) привремено и стално неспособне за војну службу;

б) стране држављане који се репатрирају у њихову отаџбину;

в) лица отпуштена по наређењима Министарства народне одбране као неопходни стручњаци за обнову земље.

Одредбе овог члана односе се и на лица означена под 2), б) и в) која су отпуштена из Југословенске армије и морнарице у времену од 1 маја 1945 године до објаве овог Закона.

Претседник: Да ли има ко какву примедбу? (Нема). Прима ли се предлог овог члана? (Прима). Молим друга Симића да прочита члан 5.

Владимир Симић (ч и т а):

Члан 5

Чл. 2 овог Закона о демобилизацији старијих годишта обвезника, жена и хранилаца у Југословенској армији и морнарици од 19 јула 1945 године има се и надаље примењивати.

Начин и рок подношења молби за признавање хранилачке погодности, као и за отпуштање обвезника хранилаца, прописале Министарство народне одбране.

Претседник: Има ли примедба? Има реч Милош Царевић.

Милош Царевић: Предлажем да се последње речи у другом ставу овог члана „Министарство народне одбране“ замене речима: „Министар народне одбране“ пошто начин и рок подношења молби не прописује министарство већ министар. (Усваја се).

Претседник: Изволите чути члан 6.

Владимир Симић (ч и т а):

Члан 6

Ближе одредбе за спровођење овог Закона прописале Министарство народне одбране.

Милош Царевић: Молим да се и овде исто исправи.

Претседник: Сагласно претходној одлуци, молим друга Симића да се у предлогу члана 6 изврши исправка. Прима ли се члан 6? (Прима). Молим да саслушате последњи члан.

Владимир Симић (ч и т а):

Члан 7

Овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

Претседник: Пошто смо завршили претрес у појединостима, молим да се изврши прозивка.

Секретар Рато Дугоњић врши прозивку чланова Законодавног одбора.

(После прозивке)

Претседник: Објављујем да су за законски предлог гласала 23 члана и сви за. Према томе, и овај законски предлог усвојен је у Законодавном одбору. (Милош Царевић: Имам једно питање). Изволите друже Царевићу.

Милош Царевић: Пошто се овде налази Министар просвете Србије, слободан сам да после усвајања ових двају закона, ради умирења са-

вести, упитам шта је са студентима који су у Армији, тј. како стоји ствар у погледу њиховог отпуштања из Армије и Морнарице, и шта је решено када ће они почети рад на Универзитету, јер се у чл. 1 тачка 2) овог закона говори и о подофицирима и о официрима рођеним 1928 год. и доцније, уколико су ђаци средњих и њима равних школа, а желе да буду отпуштени ради продужења школовања. Међутим, ништа се не говори о студентима. Да ли ће се и они на основу молби отпуштати из војске? У овој тачки 2) чл. 1 говори се само о младићима до 17 година,

Претседник: Већ је из војске отпуштен приличан број студената.

Митра Митровић-Билас: Истина је да у војсци још имамо изванредан број старијих студената, али, ја мислим, не треба толико инсистирати на њиховом отпуштању из војске, пошто се већ досада пријавио толики број студената ради продужења школовања да универзитети не могу да приме све пријављене студенте. Ја мислим да би о томе требало говорити у Претседништву, па евентуално донети одлуку да се отпусте из војске само они који желе да студирају, уколико то не смета пословима војске.

Претседник: Ми ћемо поставити то питање Претседништву.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: претрес Предлога закона о уређењу судова социјалног осигурања и Врховног суда социјалног осигурања. Реч има Министар социјалне политике др Антон Кржишник.

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: Достављајући Претседништву Привремене народне скупштине Предлог закона о уређењу судова социјалног осигурања и Врховног суда социјалног осигурања молио сам да се нацрт узме у поступак као хитан и да се што пре донесе с обзиром на то да има прилично нерешених спорова из ранијег пословања установа социјалног осигурања као и с обзиром на то да се и данас свакодневно појављују нови спорови.

Морам одмах да напоменем да је предлог овог закона израђен у споразуму са Министарством правосуђа ДФЈ.

Другоим и господо чланови Законодавног одбора, доношењем овог закона биће извршен члан 9 Закона о спровођењу социјалног осигурања на подручју Демократске федеративне Југославије, по којем се оснивају у седишту сваке филијале земалског завода за социјално осигурање судови социјалног осигурања за подручје дотичне филијале. Ови судови решаваће спорове које су раније решавали судови радничког осигурања у седиштима бивших окружних уреда за осигурање радника, изабрани судови у седиштима бивших пензионих завода за службенике, судови рударског осигурања у седиштима бивших главних братинских благајни итд. По члану 9 поменутог закона оснива се у седишту Средишњег завода за социјално осигурање Врховни суд социјалног осигурања за подручје целе државе. Раније је послове врховног суда радничког осигурања обављао Сто седморице у Загребу, а

касније и једно одељење Касационог суда у Београду. Од ослобођења наовамо сви ови судови нису пословали, тако да је настао приличан застој у пословању.

Предлог закона не' отступа од начела на којима почива Закон о уређењу народних судова. Члан 13 требало је унети услед тога, јер је раније такве спорове решавао Државни савет који више не постоји. Када Средишњи завод за социјално осигурање преузме Пензиоки фонд радника државних саобраћајних установа, што ће вероватно бити извршено са 1 јануаром 1946 године, — постаће овај пропис безпредметан за спорове настале после 1 јануара 1946 г. Пошто у неким федералним јединицама, као, на пример, у Црној Гори нису образоване филијале земаљског завода, с обзиром на мали број осигураника, унет је члан 14, да се у таквим случајевима суд социјалног осигурања образује код земаљског завода са надлежношћу за цело подручје земаљског завода, тј. за цело подручје федералне јединице.

С обзиром на то да је досада на основу Закона о спровођењу социјалног осигурања извршено стапање установа бившег Средишњег завода за осигурање радника, главних братинских благајна и пензионих завода за службенике, док је стапање осталих установа социјалног осигурања у току, донета је у чл. 15 одредба да Министар правосуђа у споразуму са Министром социјалне политике ДФЈ прописује потребна упутства у вези са спровођењем овог закона. Ово овлашћење потребно је ради тога, јер је немогуће у самом закону решити све случајеве који ће се појавити за време прелазног периода постепеног утапања свих установа социјалног осигурања у Средишњи завод за социјално осигурање.

С обзиром на све што сам рекао, ја мислим да сам довољно образложио потребу доношења овог закона и указао на његову хитност.

Претседник: Жели ли ко у начелу да говори? (Нико се не јавља). Објављујем да је предлог овог закона примљен у начелу. Прелазимо на претрес у појединостима. Молим секретара Дугоњића да изволи прочитати наслов и чл. 1.

Секретар (ч и т а):

ЗАКОН
О УРЕЂЕЊУ СУДОВА СОЦИЈАЛНОГ ОСИГУРАЊА И ВРХОВНОГ СУДА
СОЦИЈАЛНОГ ОСИГУРАЊА

Општа наређења

Члан 1

Законом о спровођењу социјалног осигурања на подручју Демократске федеративне Југославије основни судови социјалног осигурања и Врховни суд социјалног осигурања специјални су судови у смислу чл. 1 став 2 Закона о уређењу народних судова.

Претседник: Прима ли се чл. 1? (Прима). Изволите чути чл. 2.

Секретар (ч и т а):

Члан 2

Ти су судови искључиво надлежни за суђење о захтевима осигура-ника и њихових правно овлашћених сродника против носиоца социјалног осигурања, који извиру из односа осигурања.

Спорове о постојању сродства решава редовни народни суд.

Методија Андонов-Ченто: Мени није јасан смисао речи „против носиоца социјалног осигурања“.

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: То је уствари Средишњи завод за социјално осигурање који врши осигурање и који се у стручној литератури назива „носилац социјалног осигурања“ (Др Хинко Кризман: Тако је!).

Претседник: Прима ли се члан 2? (Прима). Прелазимо на члан 3.

Секретар (ч и т а):

II Судови социјалног осигурања

Члан 3

Судови социјалног осигурања суде у споровима из социјалног осигурања (чл. 2) у првом степену.

Они суде у већу од претседника односно заменика претседника и два присудитеља.

Суђење је јавно. Суд може искључити јавност кад то захтевају обзир јавног реда и поретка.

Претседник: Прима ли се члан 3? (Прима). Зар нема нико ништа да примети? (Нема). Молим секретара да прочита члан 4.

Секретар (ч и т а):

Члан 4

Судови социјалног осигурања образоваће се код судова на чијим се подручјима налазе седишта филијала земаљских завода за социјално осигурање.

Претседника и заменика претседника Суда социјалног осигурања поставља на три године Министар правосуђа федералне јединице односно Претседништво Народне скупштине Војводине из редова изабраних судија дотичног Округног суда водећи код тога рачуна о стручној правној спреми судија.

Судији коме престане редовна служба код Округног суда пре истека тог рока престаје и дужност у Суду социјалног осигурања.

Претседник Округног суда може Претседнику Суда социјалног осигурања поверити и редовне судске послове Округног суда, ако то његова запосленост у Суду социјалног осигурања допушта.

Претседник: Има ли примедба?

Др Јоже Вилфан: Ја, истина, пред собом немам текст овог закона, али мислим да се постављање претседника суда социјалног осигурања и његовог заменика од стране министра правосуђа федералне јединице на три године не слаже са изборним принципом који је истакао друг министар.

Владимир Симић: Постављење врши министар правосуђа федералне јединице из редова већ изабраних судија Окружног суда, водећи при томе рачуна о стручној правној спреми судије.

Милош Царевић: Ова се функција поверава једноме од изабраних судија који уз своју редовну дужност има да врши и функцију судије Суда социјалног осигурања.

Др Хинко Кризман: Тако је и досада било.

Претседник: Прима ли се чл. 4? (Прима). Објављујем да је примљен чл. 4. Прелазимо на члан 5.

Секретар (ч и т а):

Члан 5

Присудитеље позива на суђење претседник Суда социјалног осигурања из редова присудитеља Окружног суда по унапред установљеном реду и то по могућности из редова осигураника.

Присудитеља који се без довољно разлога не одазове позиву на суђење казниће претседник новчано до 500.— дин. а и на накнаду трошкова које је својим изостанком проузроковао. Против одлуке о казни нема жалбе, док против одлуке о накнади трошкова има осуђени право жалбе на Врховни суд социјалног осигурања у року од 15 дана.

Претседник: Жели ли ко да говори. Има реч друг Царевић.

Милош Царевић: Ја мислим да би било врло незгодно, према садржини другог става овога члана, да претседник суда социјалног осигурања кажњава присудитеља, који се без довољно разлога не одазове позиву и не дође на суђење, новчаном казном до 500 дин., а и на накнаду трошкова које је својим изостанком проузроковао. Ја мислим да је то незгодно да претседник суда кажњава своје колеге, јер су они равни: они су и један и други судије. Питам се да ли би неко радо и пристао под овим условима да буде присудитељ. Ја бих испустио ову одредбу пошто она не постоји ни у законима о редовним судијама зато што је та материја остављена за један специјалан закон. Присудитељи се одазивају позивима на суђење, па би, према томе, требало ову одредбу изоставити. Ја на томе инсистирам.

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: Постоји потреба за таквим прописом, јер ако неко од присудитеља не дође расправа се одлаже и сви њени учесници губе време. Али мислим да нема разлога

да се та одредба не остави за један, како рече друг Царевић, специјални закон, па према томе немам ништа против да се други став чл. 5 овог закона брише.

Претседник: Има ли ко још да примети? (Нема). Пошто је члан Владе усвојио предлог друга Царевића, стављам на гласање чл. 5 без става 2), јер је он повучен. Прима ли се члан 5 само са првим ставом? (Прима). Констатујем да је члан 5 примљен. Молим секретара да прочита чл. 6.

Секретар (ч и т а):

Члан 6

Административне послове Суда социјалног осигурања врши административно особље Окружног суда под надзором претседника Суда социјалног осигурања.

Судови социјалног осигурања имају своје посебне деловодне протоколе, регистре и печате.

Претседник: Прима ли се чл. 6? (Прима се). Молим да се прочита чл. 7.

Секретар (ч и т а):

III Врховни суд социјалног осигурања

Члан 7

Врховни суд социјалног осигурања решава о споровима из социјалног осигурања (чл. 2) поводом жалби странака, као и поводом надзорних жалби Јавног тужиоца федералних јединица односно аутономне покрајине Војводине против правоснажних осуда и других одлука Суда социјалног осигурања. Врховни суд социјалног осигурања може својом одлуком првостепену осуду односно одлуку потврдити, укинути или преиначити.

Врховном суду припада право надзора над радом свију судова социјалног осигурања. Надзор над радом Врховног суда социјалног осигурања врши његов Претседник.

Претседник: Има ли ко какву примедбу?

Милош Царевић: При крају другог става овог члана стоји: „Надзор над радом врховног суда социјалног осигурања врши његов Претседник“. Боље би било да врховни надзор припада Министру социјалне политике. Зато бих ја предложио да се ова последња реченица брише.

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: Врховни суд социјалног осигурања јесте нека врста деташираног одељења Врховног суда. То се види нарочито из чл. 8.

Милош Царевић: Онда треба да остане општи пропис Закона о уређењу народних судова. Мислим да апсолутно није zgodно да остане

пропис по коме надзор над радом врховног суда социјалног осигурања врши његов председник.

Др Хинко Кризман: Председник има одређене функције, само председничке и ништа друго. Изнад Врховног суда нема надзора у томе смислу. И ја сам мишљења да ову реченицу треба изоставити.

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: Прихватам предлог и предлажем да се усвоји члан 7 у редакцији коју су предложили другови Царевих и др Кризман.

Владимир Симић: Према томе члан 7 остаје како је прочитан изузев последње реченице у ставу другом, која се брише.

Председник: Прима ли се чл. 7 са овом изменом? (Прима се). Изволите чути члан 8.

Секретар (ч и т а):

Члан 8

Надзорне жалбе Јавног тужиоца Демократске федеративне Југославије против осуда и других одлука Врховног суда социјалног осигурања решава Врховни суд Демократске федеративне Југославије на својој општој седници.

Председник: Прима ли се чл. 8? (Прима). Прелазимо на чл. 9.

Секретар (ч и т а):

Члан 9

Врховни суд социјалног осигурања састоји се из председника и најмање пет судија. Спреченог председника замењује у његовим дужностима судија кога за то одреди председник. Врховни суд социјалног осигурања има осим тога потребни број секретара и потребно административно особље.

Број судија и секретара као и административног особља одређује Министар правосуђа Демократске федеративне Југославије.

Председник: Прима ли се члан 9? (Прима). Изволите чути члан 10.

Секретар (ч и т а):

Члан 10

Председника и судије Врховног суда социјалног осигурања бира Привремена народна скупштина на пет година. Она их може и пре истека тога рока опозвати ако за то постоје законски разлози.

Изабрано може бити свако лице које има бирачко право, но код избора треба водити рачуна о потребној правној стручној спреми кандидата.

Секретаре и административно особље именује Министар правосуђа Демократске федеративне Југославије. Секретари морају имати свршени правни факултет.

Претседник: Има ли примедба? (Нема). Прима ли се овако редигован члан 10? (Прима). Онда можемо даље.

Секретар (ч и т а):

Члан 11

Врховни суд социјалног осигурања суди у већу од претседника, односно његовог заменика и двојице судија.

Правилник о унутрашњем пословању Врховног суда социјалног осигурања прописује Претседник уз одобрење Министра правосуђа Демократске федеративне Југославије.

Претседник: Прима ли се члан 11 законског пројекта? (Прима). Молим секретара да чита даље.

Секретар (ч и т а):

IV Трошкови поступка

Члан 12

Трошкове судског поступка судова социјалног осигурања сноси носилац социјалног осигурања изузев у случају ако Суд нађе да су трошкови настали обесним поступком тужиоца.

Трошкови настали суделовањем вештака позватих на нарочити захтев тужиоца као и правозаступничке трошкове тужиоца сноси увек странка која је у спору подлегла.

Трошкове настале суделовањем вештака позватих на нарочити захтев носиоца социјалног осигурања као и трошкове који настану из заступања носиоца социјалног осигурања сноси увек носилац социјалног осигурања.

Савко Дуканац: Предлажем да се у другом ставу речи „која је у спору подлегла“, замене речима „која је спор изгубила“, јер је то много и боље и лепше.

Претседник: Прима ли се предлог г. Дуканца? (Прима). Овде треба исправити и словну грешку, јер се не каже „носилац“ већ „носилац“. Али то нећемо уносити. Прелазимо на чл. 13 пошто других примедба нема.

Секретар (ч и т а):

V Прелазна и завршна наређења

Ослобођење од такса

Члан 13

До преузимања пензиског фонда радника државних саобраћајних Установа (чл. 117 Правилника о радницима државних саобраћајних установа од 24 јуна 1939 год.) по Средишњем заводу за социјално осигу-

рање решаваће по тужбама из чл. 149 става 3 поменутог Правилника Врховни суд социјалног осигурања.

Претседник: Има ли примедба?

Милош Царевић: У поднаслову испод „V Прелазна и завршна наређења“ предложен је још један поднаслов „Ослобођење од такса“. Мени се чини да је ово сувишно и непотребно па предлагем да се изостави.

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: Примам.

Претседник: Прима ли се члан 13 са изменом коју је предложио друг Царевић, а коју је прихватио и члан Владе. (Прима се). Објављујем да је члан 13 прихваћен, али без наслова. Прелазимо на члан 14.

Секретар (ч и т а):

Члан 14

У федералним јединицама, у којима још нису основане филијале Земаљског завода за социјално осигурање, образоваће се Суд социјалног осигурања у седишту Земаљског завода са надлежношћу за цело подручје Земаљског завода.

Претседник: Прима ли се члан 14? (Прима). Идемо даље.

Секретар (ч и т а):

Члан 15

Овлашћује се Министар правосуђа Демократске федеративне Југославије, да у споразуму са Министром социјалне политике Демократске федеративне Југославије уредбом проишпе прописе о поступку пред судовима социјалног осигурања као и да даје потребна упутства у вези са спровођењем овога Закона.

Претседник: Пошто видим да нико нема шта да примети стављам на гласање члан 15. Прима ли се? (Прима).

Министар социјалне политике др Антон Кржишник: Имам амандман за нов члан који би требало уметнути између 15 и 16 члана законског предлога, а који треба да гласи (ч и т а):

„Сви поднесци код судова социјалног осигурања ослобођени су од такса“.

На тај начин попунићемо једну празнину у закону, што је било неопходно. Идући чланови добили би редни број за један више.

Претседник: Предлог друга министра постаје уствари члан 16, а досадашњи члан 16 постаје 17, од 17 постаје члан 18. Прима ли се нови члан 16 по амандману Министра социјалне политике. (Прима). Онда можемо прећи на идући члан. Молим друга секретара да прочита досадашњи члан 16 односно нови чл. 17.

Секретар (ч и т а):

Члан 17

Судови по овом Закону имају се образовати најдаље у року од 30 дана по његовом ступању на снагу.

Претседник: Прима ли се овај члан. (Прима). Молим да се прочита идући члан 18.

Секретар (ч и т а):

Члан 18

Овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“. Тим даном престају важити сви правни прописи који су у противности са одредбама овог закона.

Претседник: По досадашњој пракси увек се као последњи члан у сваком закону ставља одредба која говори о објављивању преко „Службеног листа ДФЈ“ и о ступању закона на снагу. Зато предлажем да прва реченица досадашњег члана 17, који је после усвајања амандмана постао члан 18, а која гласи: „Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије““ постане нови члан 19. Према томе, последња реченица досадашњег члана 17 који је по новој нумерацији постао члан 18, а која је гласила: „Тим даном престају важити сви правни прописи који су у противности са одредбама овог закона“ измени и престилизује у члан 18 који би гласио:

Члан 18

Даном објаве овог Закона престају важити сви правни прописи који су у противности са одредбама овог Закона.

Прима ли се овај предлог? (Прима). Објављујем да је члан 18 примљен у овој последњој редакцији и да је тиме претрес у појединостама завршен. Молим секретара да изврши прозивку.

Секретар врши прозивку.

(После прозивке)

Претседник: Објављујем да су за предлог закона гласали сви присутни чланови Законодавног одбора. Према томе, Предлог закона о уређењу судова социјалног осигурања једногласно је усвојен и биће достављен Претседништву Привремене народне скупштине на решавање и објављивање. Тиме је дневни ред данашње седнице исцрпен.

Пре него што закључим седницу сматрам за потребно да упознам чланове одбора да ће Законодавни одбор као стални одбор Народне скупштине остати и даље, тј. и после распуштања Привремене народне скупштине у својим функцијама. Према томе, идућа седница биће заказана писменим путем.

(Седница је закључена у 18 часова).

BILTEN
FINANSISKOG ODBORA
PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE DFJ

(10 avgusta — 25 oktobra 1945)

1 SEDNICA

(10 avgusta 1945)

Početak u 9,20 časova.

Pretsedavali **Dušan Ivović i Branko Zlatarić.**

Prisutni: Živoča Dermanović, Aćim Grulović, Vojin Bajović, ing Franjo Gaži, ing Janko Bjelica, Ilija Filaković, Strahil Bajovski, Ivan Nemeć, Dobrivoje Radosavljević, Mihajlo Grbić, dr Aleš Bebler, Josip Jeras, Stojadin Soldatović, Miladin Urošević, Kiro Gligorov, Mato Rusković, Vladimir Tucović.

Dušan Ivović: Kao najstariji član Finansiskog odbora otvaram ovu prvu sednicu sazvanu u cilju konstituisanja. Ako drugih predloga nema dozvolite mi da predložim predsedništvo našeg Odbora. (Glasovi: Da čujemo).

Za predsednika predlažem druga Branka Zlatarića, narodnog poslanika, a za zamenika predsednika dr Aleša Beblera, narodnog poslanika.

Za sekretara Odbora predlažem druga Kiru Gligorova, narodnog poslanika, a za zamenika druga Dobrivoja Radosavljevića, narodnog poslanika.

Prima li se moj predlog? (Prima). Ima li ko protiv: (Nema).

Molim predsednika Finansiskog odbora druga Zlatarića da predsedava dalje ovoj sednici.

Predsednik Branko Zlatarić. U ime novoizabranog pretsjedništva zahvaljujem se na povjerenju.

Pošto Odbor nije još primio od Pretsjedništva zakonske prijedloge za rad, saopćavam da će sjednica biti zakazana pismenim putem čim budemo dobili materijal koji će naš Odbor razmatrati.

(Sednica je zaključena u 9,45 časova).

2 СЕДНИЦА

(23 августа 1945)

Почетак у 10 часова.

Претседавао Претседник Финансиског одбора Привремене народне скупштине ДФЈ Бранко Златарић.

Присутни: Добривоје Радосављевић, Војин Бајовић, Живота Бермановић, Миладин Урошевић, Мато Русковић, Јосип Јерас, Имро Филаковић, Станко Шкаре, Мартин Сучић, Киро Глигоров, Страхил Бајовски, Душан Ивовић, Михајло Грбић, Владимир Туцовић, Аћим Груловић, Јанко Бјелица, Стојадин Солдатовић;

Секретар Привремене народне скупштине Миле Перуничкић;

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић, помоћник Министра финансија ДФЈ.

Претседник: Отварам другу сједницу Финансиског одбора Привремене народне скупштине Демократске федеративне Југославије са слиједећим дневним редом:

- 1) претрес Приједлога закона о таксама,
- 2) претрес Приједлога Закона о располагању државним приходима, и
- 3) претрес Приједлога закона о регулирању платног промета са иностранством (Девизни закон).

Предлажем да измијенимо дневни ред утолико што бисмо претрес Приједлога закона о таксама одложили за наредну сједницу да бисмо могли набавити један стари закон о таксама ради успоређивања. Према томе, ако се овај приједлог усвоји, ми бисмо прешли одмах на претрес Приједлога закона о располагању државним приходима, а затим на претрес Приједлога закона о регулирању платног промета са иностранством. (Прима се). Има ли ко против? (Нема).

Онда прелазимо на измијењени дневни ред, на претрес Приједлога закона о располагању државним приходима.

Изволите прво саслушати текст законског приједлога.

Молим друга записничара Глигорова да изволи прочитати текст законског приједлога.

Записничар Киро Глигоров (ч и т а):

**П Р Е Д Л О Г
ЗАКОНА О РАСПОЛАГАЊУ ДРЖАВНИМ ПРИХОДИМА**

Члан 1

Сви приходи од јавних дажбина, државних предузећа и имања су државни.

Члан 2

1) Народни одбори непосредно располажу одобреним месним порезима. Месни порез припада народном одбору на чијој територији порески обвезник има свој домицил.

2) Народни одбори појединих градова могу изузетно наплаћивати и градску трошарину, чијим приходима они непосредно располажу. Који ће градови моћи увести трошарину одредиће земаљска влада у сагласности са савезним Министром финансија.

Члан 3

Земље непосредно располажу приходима од непосредних пореза као и једним делом прихода од пореза на промет и такса наплаћених на њиховој територији који ће се сваке године процентуално одређивати буџетом.

Члан 4

Приходима од свих осталих дажбина располаже надлежни савезни орган.

Члан 5

Приходима од државних предузећа и имања непосредно располажу оне државне организационе јединице под чијом се управом оне налазе.

Члан 6

Располагање приходима по овом Закону може се вршити само у границама одобреног буџета односне организационе јединице.

Члан 7

Овај Закон ступа на снагу 1 јануара 1946 године.

Претседник: Има ријеч повјереник Владе ДФЈ друг др Обрен Благојевић, помоћник Министра финансија.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Закон о располагању државним приходима има за циљ да постави основне принципе учешћа у државним приходима од стране савеза, федералних јединица, тј. појединих наших земаља и народних одбора.

Пошто је Демократска федеративна Југославија заснована на начелу федерације као једне од основних тековина Народноослободилачке борбе, наше федералне јединице и народни одбори имају изве-

сну финансиску самосталност. Та финансишка самосталност није и неће бити декларативна, формална, већ стварна. А та финансишка самосталност огледа се и огледаће се у томе што ће се земљама препустити убирање и слободно располагање приходима од непосредних пореза, а народним одборима убирање и располагање мјесним прирезима. Овакв систем имаће врло повољне посљедице и на дух и на иницијативу земаља за побољшање својих финансиских прилика, пошто ће се оне навићи на то да свој финансиски положај траже и налазе у максималном убирању оних прихода који су им дати на располагање. Законом је установљен извјестан коректив у случају да приходи земаља од непосредних пореза нису довољни за покривање њихових потреба. Тај коректив је изражен у проценту учешћа у једном дијелу прихода од пореза на промет и од такса. Висина учешћа предвидјеће се буџетом. Тиме је дата истовремено могућност за евидентирање земаљских расхода и давања дотација, тј. одређивање висине учешћа појединих земаља у једном дијелу прихода од пореза на промет и од такса. То практично значи да се располагање убраним приходима може вршити само у границама предложеног буџета. Ако би наступио случај да убрани приходи премашују расходе одобрене буџетом, то би имало за посљедицу не само ускраћивање дотације него и предају вишкова савезу да би се они употребили за задовољење савезних потреба и потреба земаља економски слабије развијених. На тај начин ће се омогућити успостављање принципа равномјерне подјеле државних прихода са сталном тежњом да економски слабијим земљама пружи што више средстава, како би оне могле остварити постављене задатке у обнови и уопште свом економском јачању.

Претседник: Жели ли ко још да говори начелно? (Не јавља се нико).

Претрес у начелу је завршен и прелазимо на претрес у појединостама.

Читаћу члан по члан. Молим друга записничара да прочита члан 1 по предлогу Министра финансија.

Записничар Киро Глигоров чита наслов и члан 1.

Претседник: Има ли примедба на наслов и члан 1? (Нема). Члан 1 са насловом је примљен. Прелазимо на члан 2.

Записничар чита члан 2 по предлогу Министра финансија.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Предлажем да се у ставу 1) последије ријечи „располаже“ уметну следеће ријечи „од надлежних органа државне власти“. Ову допуну предлажем због тога да би се спријечило да народни одбори не би сами прописивали и наплаћивали извјесне дације. Због тога хоћемо да их вежемо на то да мјесне порезе и њихове видове и висину мјесни одбори могу наплаћивати тек

кад буду одобрени од надлежних власти, тј. од министарства финансија, било земаљског, било савезног.

На крају бих исто тако предложио да се дода нова реченица која гласи: „За лица настањена у иностранству мјесна пореза припада оном народном одбору на чијој се територији налази претежан дио њихове имовине“. У ставу 2) овог члана предложио бих да се прва реченица брише, а да се мјесто ње стави овако: „Приходима од градске трошарине располажу они градски народни одбори који их убирају“. Мислим да за ову измјену у члану 2 није потребно никакво објашњење. (Прима се).

Претседник: Прелазимо на члан 3.

Записничар чита члан 3 по предлогу Министра финансија.

Живота Ђермановић: Предлажем да се и у почетку овог члана стави реч „Савезне“. (Прима се).

Претседник: Пошто смо примили члан 3 са овом допуном, прелазимо на члан 4.

Записничар чита члан 4 по предлогу Министра финансија.

Инж. Фрањо Гажи: Овдје на крају стоји „надлежни савезни органи“. Ја мислим да ће то бити непотпуно, а и неправилно због тога што ми имамо претставничке органе власти и да државним приходима, уствари, треба да располаже претставничко тијело државне власти, а не управни органи. Истина, Народна скупштина може то своје право пренијети на извјесне органе управе, на примјер на Министарство финансија, али овдје у закону мора бити назначено да приходима располажу „надлежне савезне власти“.

Претседник: То је сасвим свеједно, али ако друг Гажи инсистира може се и прихватити.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Ја мислим да то уствари ништа не мијења и да је то само формално питање.

Имро Филаковић: Ја мислим да треба прихватити приједлог друга Гажија.

Претседник: Прима ли се овај приједлог? (Прима). Члан 4 је примљен са измјеном коју је предложио инж Фрањо Гажи.

Прелазимо на члан 5.

Записничар чита члан 5 по предлогу Министра финансија.

Инж. Фрањо Гажи: И овдје предлажем да се последије ријечи „државне организације јединица“ убаце ријечи „државне власти“. (Прима се).

Претседник: Прелазимо на члан 6.

Записничар чита члан 6 по предлогу Министра финансија.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Предлажем да се овај члан престилизује и да се каже „у границама онако одобреног буџета у који улазе ти приходи“ умјесто текста који је прочитан.

Претседник: Прима ли се овај приједлог? (Прима)

Прелазимо на члан 7.

Записничар чита члан 7 по предлогу Министра финансија.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Ступање на снагу овог закона одређено је за 1 јануар 1946 кад почиње нова буџетска година.

Претседник: Овим смо завршили претрес Приједлога закона и у појединостима.

Питам прима ли се Приједлог закона о располагању државним приходима и у цјелини? (Прима се). Објављујем да је законски приједлог једногласно примљен.

За извјестиоца предлажем друга Миладина Урошевића. (Прима се).

Прелазимо на другу точку дневног реда, на претрес Приједлога закона о регулирању платног промета са иностранством (Девизни закон).

Пошто је закон са образложењем отштампан и раздијељен народним посланицима, предлажем да се текст не чита. (Прима се). Молим друга повјереника Владе, ако жели, да да објашњење.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Пошто је уз предлог закона, који сте добили, отштампано и образложење Министра финансија друга Сретена Жујовића, ја ћу бити врло кратак.

Желим поново да подвучем да је овај закон оквирни и да ће се материја девизне контроле детаљно регулисати правилником који ће се донијети на основу предложеног закона. Према томе, закон расправља само ону материју која се тиче платног промета са иностранством и оне радње које су од значаја за међународну вриједност нашег динара.

Овај нам је закон потребан да бисмо унијели ред у наше валутне односе са иностранством.

Молим да се закон прими како га је предложио Министар финансија.

Претседник: Жели ли ко да говори? (Не јавља се нико). Прима ли се? (Прима). Приједлог девизног закона је усвојен у начелу једногласно.

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим друга записничара Глигорова да чита члан по члан.

Записничар чита наслов и члан 1.

(Финансијски одбор усвојио је, једногласно и без измена, наслов и члан 1, 2 и 3 како их је предложио Министар финансија.)

Претседник: Прелазимо на члан 4.

Записничар чита члан 4 по предлогу Министра финансија.

Живота Ђермановић: Предлажем да се уместо „правоваљано“ стави „правоснажно“. (Прима се).

Претседник: Прелазимо на члан 5.

Записничар чита члан 5 по предлогу Министра финансија.

(За овим је Финансиски одбор, једногласно и без измена, усвојио од члана 5 до закључно члана 8 Предлога девизног закона.)

Претседник: Прелазимо на члан 9.

Записничар чита члан 9 по предлогу Министра финансија.

Добривоје Радосављевић: Предлажем да се уместо „привредном капацитету“ каже „привредним могућностима“, јер то боље овоме одговара. (Прима се).

Живота Ђермановић: У складу са нашом новом правном терминологијом, молим да се уместо „федералне јединице“ каже „савезних земаља“. (Прима се).

Претседник: Прелазимо на члан 10.

Записничар чита члан 10 по предлогу Министра финансија.

Претседник: Има ли примедба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 11.

Записничар чита члан 11 по предлогу Министра финансија.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Предлажем да се у последњем реду овог члана изоставе двије ријечи „стварне“ и „пристојбе“ јер су оне непотребне. (Прима се).

Претседник: Прелазимо на члан 12.

Записничар чита члан 12 по предлогу Министра финансија.

(За овим је Финансиски одбор, једногласно и без измена, примио и остале чланове од члана 12 до закључно члана 23 Предлога закона о регулисању платног промета са иностранством (Девизни закон).)

Претседник: Прелазимо на члан 24.

Записничар чита члан 24 по предлогу Министра финансија.

Војин Бајовић: У првом реду стоји „новчане казне изрече“ а треба да стоји „изречене“. (Тако је!)

Михајло Грбић: Код мене се то види. То значи да ће то бити грешка при штампању.

Претседник: Добро, и код мене то није јасно, али мислим да та примједба не треба да улази у извјештај.

Прелазимо на члан 25.

Записничар чита члан 25 по предлогу Министра финансија.

Претседник: Има ли примједба? (Нема). Изволите чути посљедњи члан 26.

Записничар чита члан 26 по предлогу Министра финансија.

Претседник: Има ли примједба? (Нема).

Овим смо усвојили и у појединостима Закон о регулирању платног промета са иностранством (Девизни закон). Прима ли се приједлог у цјелини? (Прима).

Остало нам је да изаберемо још извјестиоца.

Владимир Туцовић: Предлажем за извјестиоца друга Златарића. (Прима се).

Претседник: Закључујем сједницу, а нову заказујем за 24 август у 8,30 часова са дневним редом: претрес Приједлога закона о таксама. (Седница је закључена у 12,45 часова).

3 SEDNICA

(24 i 25 avgusta 1945)

Početak u 9 časova.

Pretsedavao Pretsednik Finansiskog odbora Privremene narodne skupštine DFJ **Branko Zlatarić**.

Prisutni: Dobrivoje Radosavljević, Vojin Bajović, Života Đermanović, Stojadin Soldatović, Miladin Urošević, Mato Rusković, Ivan Nemeć, Josip Jeras, Imro Filaković, Martin Sučić, Kiro Gligorov, Strahil Bajovski, Dušan Ivović, Mihajlo Grbić, Vladimir Tucović;

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević, pomoćnik Ministra finansija DFJ.

Pretsednik: Otvaram treću sjednicu Finansiskog odbora Privremene narodne skupštine sa slijedećim dnevnim redom:

pretres Prijedloga zakona o taksama.

Prije prelaza na dnevni red izvolite saslušati zapisnik prošle sjednice.

Zapisničar Kiro Gligorov čita zapisnik sednice od 23 avgusta.

Pretsednik: Ima li primjedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Zapisnik je ovjeren.

Prelazimo na pretres Prijedloga zakona o taksama.

Pošto je zakonski prijedlog umnožen i razdijeljen, predlažem da se tekst projekta ne čita. (Prima se). (Videti »Zakonodavni rad Pretsedništva AVNOJ-a i Privremene narodne skupštine« str. 879—893, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, 1951 g.).

Moim povjerenika Vlade dr Obrena Blagojevića da da obrazloženje zakonskog prijedloga.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: (Čita obrazloženje Ministra finansija FNRJ upućeno Privremenoj narodnoj skupštini. — Videti »Zakonodavni rad Pretsedništva AVNOJ-a i Pretsedništva Privremene narodne skupštine«, str. 893—895, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, 1951 g.)

Ovom obrazloženju resornog ministra ja nemam šta da dodam, osim da zamolim Finansiski odbor da izvoli prihvatiti ovaj zakonski predlog onako kako je predložen.

Pretsednik: Otvaram diskusiju u načelu.

(U načelnoj diskusiji učestvovali su Dobrivoje Radosavljević, Kiro Gligorov, Mihađlo Grbić, Života Đermanović i Miladin Urošević, ali govori nisu sačuvani.)

Pretsednik: Pošto je prijedlog zakona u načelu primljen jednoglasno, prelazimo na pretres u pojedinostima.

Čitat ćemo član po član. Molim zapisničara druga Gligorova da čita naslov i član 1.

Zapisničar čita naslov i član 1.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, prihvatio član 1 i 2 Predloga zakona o taksama po predlogu Ministra finansija DFJ).

Pretsednik: Prelazimo na član 3.

Zapisničar čita član 3 po predlogu Ministra finansija DFJ.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem da se u članu 3, stav 2), poslije riječi »više« umetne riječ »srodnih«, tako da glasi: „više srodnih osobina“. To je potrebno radi veće jasnoće.

Pretsednik: Prima li se? (Prima). Prelazimo na član 4.

Zapisničar čita član 4 po predlogu Ministra finansija DFJ.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 5.

Zapisničar čita član 5 po predlogu Ministra finansija DFJ.

(U diskusiji o ovom članu učestvovali su D. Radosavljević, I. Filaković, D. Ivović, dr O. Blagojević, M. Grbić, Ž. Đermanović, ali govori nisu sačuvani.)

Pretsednik: Pošto je redakcija člana 5 rezervisana za iduću sednicu, prelazimo na član 6. Molim zapisničara da pročita član 6.

Zapisničar čita član 6 po predlogu Ministra finansija DFJ.

Života Đermanović: Ja primam ovaj član, ali molim da se u njemu izvrše dve izmene, da se izbriše reč „državnih“, a da se posle reči „službenika“ stavi „i radnika u državnoj službi“. Ovu izmenu predlažem zbog toga što je tekst sačinjen tako da se po njemu samo oslobadaju plaćanja taksa službenici, a ne i radnici, što je u osnovi nepravilno. (Tako je).

Kiro Gligorov: Predlažem da se u stavu 5 umesto „naplaćenih“ kaže „plaćenih“ jer se upravo o tome radi.

Pretsednik: Prelazimo na član 7.

Zapisničar čita član 7 po predlogu Ministra finansija DFJ.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio od člana 7 do zaključno člana 20 Predloga zakona o taksama po predlogu Ministra finansija DFJ).

Pretsednik: Prelazimo na član 21.

Zapisničar čita član 21 po predlogu Ministra finansija DFJ.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem da se ovom članu doda nov stav 2) koji treba da glasi (č i t a):

2) Kazne po krivicama iz članova 14 do 21 ovog Zakona ne isključuju primenu drugih kaznenih propisa.

Ja mislim da ovom amandmanu ne treba komentara, jer je jasno da se uz ove krivice mogu primeniti, ako su u pitanju zloupotrebe, drugi kazneni propisi. Prema tome, član 21 zakonskog predloga postaje stav 1) a predloženi amandman stav 2) člana 21, jer ovaj član sada ima dva stava.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Prima li se član 21 sa amandmanom koji je predložio drug Blagojević? (Prima).

Predlažem da se ova sjednica prekine, s tim da se nastavi sutra u 8,30 časova sa istim dnevnim redom: pretres Prijedloga zakona o taksama u pojedinostima, da bi za to vrijeme uži odbor mogao da razmotri pitanje nove redakcije člana 5. (Prima se).

(Sednica je prekinuta u 11 časova).

(Nastavak sednice 25 avgusta u 8,30 časova)

Pretsedavao Kiro Gligorov.

Pretsedavajući: Pošto ni predsednik ni potpredsednik odbora nisu prisutni, molim da se odredi predsedavajući današnje sednice.

Života Đermanović: Predlažem da sednici predstava drug Kiro Gligorov. (Prima se).

Pretsedavajući: Otvaram današnju sednicu. Pošto sednici ne prisustvuje zamenik zapisničara drug Dobrivoje Radosavljević predlažem da zapisnik današnje sednice vodi drug Miladin Urošević. (Prima se).

Izvolite čuti zapisnik jučerašnje sednice.

Zapisničar Miladin Urošević čita zapisnik sednice od 24 avgusta.

Pretsedavajući: Ima li primjedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Zapisnik se overava.

Prelazimo na dnevni red. Molim jednog od članova užeg odbora za proučavanje člana 5 Predloga zakona o taksama da izvoli podneti izveštaj.

Života Đermanović: Uži odbor je raspravljao o pitanjima koja su mu na jučerašnjoj sednici stavljena u zadatak i predlaže da se u stavu

3) člana 5 poreski cenzus poveća od 60 na 100 dinara. Sa ovim predlogom saglasio se i Ministar finansija DFJ.

Uži odbor je isto tako raspravljao i pitanje poreskog cenzusa zbog oslobodenja od taksa porodičnih zadruga. Posle svestrane diskusije i konsultovanja, predlažemo da se novi stav koji bi se odnosio na porodične zadruge ne unosi u zakon, jer smatramo da nema opravdanih razloga da se porodične zadruge izdvajaju od ostalih zemljoradničkih porodica većom poreskom stopom za oslobodenje od taksa. Napominjem da su odluke u užem odboru donesene jednoglasno i da se sa njima saglasio i poverenik Vlade DFJ.

Pretsedavajući: Čuli ste izveštaj druga Đermanovića. Želi li ko da govori? (Ne javlja se niko). Prima li se nova redakcija člana 5? (Prima). Prema tome član 5 je usvojen prema predlogu užeg odbora.

Prelazimo na član 22 gde smo juče stali.

Molim zapisničara da izvoli pročitati član 22.

Zapisničar čita član 22 po predlogu Ministra finansija.

Pretsedavajući: Želi li ko da govori? (Ne javlja se niko). Ima li primedaba? (Nema). Član 22 je usvojen.

Prelazimo na član 23.

Zapisničar čita član 23 po predlogu Ministra finansija DFJ.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio od člana 23 do zaključno člana 29 Predloga zakona o taksama po predlogu Ministra finansija DFJ.)

Pretsedavajući: Prelazimo na pretres II dela zakonskog predloga, na Taksenu tarifu. Pretres će se vršiti po tarifnim brojevima.

Molim zapisničara da izvoli pročitati naslov i tar. br. 1.

Zapisničar čita naslov i tar. br. 1 po predlogu Ministra finansija DFJ.

(Za ovim je Finansiski odbor primio od tar. br. 1 do tar. br. 4 Takse tarife po predlogu Ministra finansija DFJ.)

Pretsedavajući: Prelazimo na tar. br. 5.

Zapisničar čita tar. br. 5.

Vojin Bajović: Predlažem da se taksa za žalbe protiv rešenja državnih upravnih organa smanji, jer je, po mom mišljenju, predviđena isuviše velika taksa od 60 dinara. Moj je predlog da se to smanji upola, tj. na 30 dinara.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Izjavljujem da ovaj predlog prihvatam. I mi smo u Ministarstvu finansija naknadno rešili da ovu stavku smanjimo.

Pretsedavajući: Taksa po tar. br. 5 trebalo bi po predlogu druga Bajovića da se smanji na 30 dinara. Prima li se to? (Prima).

Prelazimo na tar. br. 6.

Zapisničar čita tar. br. 6.

(Za ovim je Finansijski odbor, jednoglasno i bez izmena, prihvatio od tar. br. 6 do zaključno tar. br. 12 Takse tarife.)

Pretsedavajući: Prelazimo na tar. br. 13.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Skrećem pažnju da se potkrala štamparska greška, jer je izostavljen tar. br. 13. Prema tome, tar. br. 14, kako stoji na umnoženom primjerku, jeste ustvari tar. br. 13, tako da se svi tarifni brojevi od 14 naviše smanjuju za jedan.

Pretsedavajući: Molim Odbor da ovu napomenu primi znanju. Molim zapisničara da pročita tar. br. 14 koji postaje tar. br. 13.

Zapisničar čita tar. br. 13.

Vladimir Tucović: Ja na ovaj tarifni stav imam jednu primedbu. U toku rata iz raznih razloga, ali uglavnom u cilju skrivanja od neprijatelja i policije, izvesni ljudi morali su da promene svoje ime i prezime da bi se tako što bolje prikrili. Tu se ne radi samo o imenima ilegalaca nego i o imenima običnih gradana koji su bili prisiljeni da u zaštiti života i svoje imovine izbegnu iz svoga kraja i da promene ime i prezime. Nije pravo da ti ljudi sada kad menjaju isprave plaćaju takse. (Glasovi: Tako je!)

Dušan Ivović: Takve ljude zaista treba osloboditi plaćanja takse pošto oni moraju da se vrate na svoje pravo ime i prezime.

Strahil Bajovski: Ja mislim da je ovaj predlog pravilan i da bi uz ovaj tarifni stav trebalo dati jednu napomenu.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ja u ime Vlade priimam ovaj predlog za oslobodenje od takse i predlažem da se uz tar. br. 13 stavi sljedeća napomena:

„Taksu neće plaćati oni koji su ranije bili prisiljeni da promene svoje ime i prezime”.

Pretsedavajući: Prima li se predlog druga Blagojevića? (Prima).

Prelazimo na novi tar. br. 14 koji je u razdeljenim primercima naznačen kao tar. br. 15.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem u ime Ministra finansija da se ovaj tar. broj zameni i da u novoj redakciji glasi ovako (čita):

Tar. br. 14.

Na lovačke karte plaća se:

a) ako se lovi bez psa ili sa jednim psom 30 dinara,

b) ako se lovi sa više pasa 100 dinara.

Pretsedavajući: Prima li se ovako predloženi tar. br. 14? (Prima).
Prelazimo na tar. br. 15.

(Za ovim je Finansijski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio od tar. br. 15 do zaključno 18 Taksene tarife po predlogu Ministra finansija DFJ.)

Pretsedavajući: Prelazimo na novi tar. br. 19 koji je u umnoženom predlogu naznačen kao 20.

Zapisničar čita novi tar. br. 19 po predlogu Ministra finansija DFJ.

Mihajlo Grbić: Predlažem da se taksa za agenturske i komisione radnje i trgovačka zastupništva kao i za trgovačke radnje poveća, jer je taksa od 1000 dinara isuviše mala. Ja predlažem da to bude najmanje 2000 dinara, pa možda i više.

Mato Rusković: Ja se slažem da bude 2000 dinara, ali nikako više.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Primam ovaj predlog.

Pretsedavajući: Ima li još kakvih primedaba? Prima li se tar. br. 19 sa tom izmenom? (Prima se).

Prelazimo na tar. br. 20 po novoj numeraciji.

Zapisničar čita tar. br. 20.

Života Đermanović: Ja mislim da u ovom stavu imamo prilično stvari da izmenimo, jer su ovde takse u srazmeri sa ostalim taksama iz ovog zakona relativno niske. Na primer, taksa za odobrenje za otvaranje kafana, bifea itd. predviđena je svega u iznosu od 3000 dinara. To je po mom shvatanju isuviše malo, jer jedan dobar bife zaradi tu taksu za ciglo jedan dan.

Isto tako, mislim da je vrlo niska taksa za dobijanje dozvole za otvaranje kladionica. Poznato je da kladionice, ovde su naznačene kao „zavodi za opklade” ostvaruju vrlo velike profite, velike dobiti i predlažem da se i to poveća. Između ostalog ovde je predviđeno da se, na primer, za biroe za posredovanje za kupoprodaju nepokretnina plaća svega 3000 dinara, ili, na primer, za carinske posrednike 2000 dinara.

Vojin Bajović: Ja mislim da ima dosta stvari u kojima drug Đermanović ima pravo, koje su na svom mestu i mislim da ovaj predlog treba konkretizovati.

Mihajlo Grbić: Ja bih sve ove, a možda i neke druge takse, udvostručio, a neke čak i višestruko povećao.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ja u načelu primam ovaj predlog, ali bih molio da se ovo, kao što je rekao drug predgovornik Bajović, konkretizuje.

Života Đermanović: Dobro, onda ja predlažem da se taksa za dobijanje dozvola za obavljanje restorana sa pićem, kafana i krčma po-

veća od 3000 na 5000 dinara. (Prima se). Zatim da se taksa za barove poveća od 7000 na 20.000 dinara, a taksa za kladionice, tj. za zavode za opkladu od 5000 na 10.000 dinara, zatim da se taksa u tački 18 za biroe za posredovanje kupoprodaje nepokretnosti poveća od 3000 na 5000 dinara, a taksa za carinske posrednike od 2000 na 3000 dinara.

Josip Jeras: Ja mislim da je ovaj predlog realan i da ga treba prihvatiti, osim možda takse za barove koju bi možda trebalo još povećati. Možda bi se moglo još povećati za biroe. (Glasovi: Dosta je!)

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ja primam predlog druga Đermanovića,

Pretsedavajući: Ima li još kakvih primedaba? (Nema).

Prelazimo na tar. br. 21 po novoj numeraciji.

Zapisničar čita tar. br. 21.

Pretsedavajući: Ima li primedaba? (Nema).

Prelazimo na tar. br. 22 po novoj numeraciji.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Povlačim predlog za tar. br. 22 koji je u štampanom primerku označen kao tar. br. 23 pošto pravo istraživanja ruda pripada isključivo državi i zbog toga je ovaj tarifni broj nepotreban.

Pretsedavajući: Molim da se ova izjava primi znanju.

Prema tome, brisan je tar. br. 22 po novoj numeraciji, a koji je u umnoženom predlogu bio označen kao 23. Tar. br. 24 iz umnoženog primerka postaje tar. br. 22, tako da se svi naredni tarifni brojevi smanjuju za dva po rednom broju, tako da će Taksena tarifa umesto 56 tarifnih brojeva imati 54 broja.

Prelazimo na tar. br. 22 po drugoj numeraciji, tj. na raniji tar. br. 24.

Zapisničar čita tar. br. 22.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio od tar. br. 22 do tar. br. 27 zaključno Taksene tarife po novoj numeraciji.)

Pretsedavajući: Prelazimo na novi tar. br. 28 koji je u umnoženim primercima označen kao tar. br. 30.

Stojadin Soldatović: Ja smatram da je ova taksa za svedočanstvo visoka i predlažem da se ona menja na 20 dinara.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Primam.

Pretsedavajući: Ima li još kakvih primedaba? (Nema).

Prelazimo na tar. br. 29 po novoj numeraciji.

Zapisničar čita tar. br. 29.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio od tar. br. 29 do tar. br. 54 Taksene tarife Drugog dela Predloga zakona o taksama po predlogu Ministra finansija.)

Predsedavajući: Ovim smo završili pretres Predloga zakona o taksama.

Pitam prima li se zakon u celini? (Prima). Objavljujem da je Finansiski odbor usvojio Predlog zakona o taksama sa izmenama i dopunama koje su unesene u zapisnik a koje će izvestilac podneti plenumu Privremene narodne skupštine u vidu izveštaja ovog Odbora.

Potrebno je da izaberemo izvestioca. (Života Đermanović: Predlažem za izvestioca druga Gligorova). (Prima se).

Pošto je ovim iscrpen dnevni red, zaključujem današnju sednicu s tim da se naredna zakaže pismenim putem.

(Sednica je zaključena u 11 časova).

4 СЕДНИЦА

(11 октобра 1945)

Почетак у 17,15 часова.

Претседавао **Киро Глигоров**.

Присутни: Војин Бајовић, Живота Ђермановић, Владимир Туцовић, Јосип Јерас, Мато Русковић, Михајло Грбић, Никола Ђоновић, Стојадин Солдатовић.

Претседавајући: Пошто нису присутни ни председник Одбора друг Златарић ни потпредседник друг др Беблер, тражим вашу сагласност да председавам и овој седници. (Прима се).

Пошто седници не присуствује ни заменик записничара друг Радосављевић, предлагем да дужност записничара на овој седници врши друг Михајло Грбић. (Прима се).

Прелазимо на дневни ред.

Ова седница је сазвана са овим дневним редом: претрес Предлога закона о поштанско-телеграфско-телефонским таксама.

Поред предлога закона и образложења заступника Министра пошта, телеграфа и телефона друга Тодора Вујасиновића добили смо следећи акт Претседништва Привремене народне скупштине (ч и т а):

**ПРИВРЕМЕНА НАРОДНА СКУПШТИНА
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

I бр. 2593

25 септембра 1945 год.

Београд

ЗАКОНОДАВНОМ ОДБОРУ

Београд

У смислу чл. 35 пословника доставља се Законодавном одбору Предлог закона Министра пошта, телеграфа и телефона о поштанско-телеграфско-телефонским таксама заједно са образложењем.

Како је за овај законски предлог тражена хитност, моли се Одбор да га што пре проучи и поднесе Претседништву Привремене народне скупштине свој извештај.

Претседник
Привремене народне скупштине
др **И. Рибар**, с. р.

ПРИВРЕМЕНА НАРОДНА СКУПШТИНА
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 181

25 септембра 1945 год.

Београд

ФИНАНСИСКОМ ОДБОРУ ПРИВРЕМЕНЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ДФЈ

Београд

На надлежност.

6 октобра 1945 год.
Београд

Претседник
Законодавног одбора
Моша Пијаде, с. р.

Пошто је законски предлог са образложењем ресорног министра отштампан и благовремено раздeљен свим народним посланицима па и члановима Финансиског одбора, предлажем да текст и образложење не читамо овде како бисмо добили у времену. (Прима се). (Видети „Законодавни рад Претседништва АВНОЈ-а и Претседништва Привремене народне скупштине ДФЈ“, стр. 995—999, издање Президијума Народне скупштине ФНРЈ, 1951 г.).

Можемо одмах прећи на дискусију. Пошто је за законски предлог тражена хитност питам да ли се прихвата тражена хитност? (Прихвата). Констатујем да је прихваћена хитност за овај законски предлог и да ћемо његово разматрање извршити по хитном, скраћеном поступку.

Жели ли ко да говори? Има реч друг Михајло Грбић.

Михајло Грбић: Другови и господо, ја сматрам да је овај закон потребан и да је заиста хитан, јер он треба да регулише многа досада отворена питања нашег поштанско-телеграфско-телефонског саобраћаја и његових прихода. Ако овим законом будемо увели извештан ред и ликвидирали повластице — а ми то морамо учинити — које данас највећим делом неоправдано уживају поједине установе, па и појединци, онда ће он одговорити задатку који му је постављен.

Уношењем реда и извесне неопходне комерцијализације поштанско-телеграфско-телефонског саобраћаја ми ћемо регулисати питање правилног убирања поштанских такса и омогућити инвестиције у овој веома важној грани саобраћаја која је током рата тешко страдала. Зато изјављујем да ћу гласати за овај закон.

Претседавајући: Починемо са насловом и чланом 1. Има ли каквих примедба на наслов и члан 1?

Живота Бермановић: Предлажем да се у члану 1 бришу речи „као и све радње које су са тим услугама у непосредној вези“ јер су сувишне. (Прима се).

Никола Ђонович: Ја, господо, мислим да је други став члана 1 без сврхе а и без логичке везе са материјом коју регулише овај закон. Јер, Закон о таксама је нешто сасвим друго од овог закона.

Живота Ђермановић: Ја се слажем са овом примедбом.

Војин Бајовић: Мени је уопште нејасно зашто је ова одредба унесена у законски предлог. Мотив за ову одредбу ја сам тражио, али га у образложењу министра нисам нашао. Зато сам и ја сагласан да се ово изостави.

Претседавајући: Прима ли се овај предлог? (Прима). Према томе, члан 1 са овим изменама је примљен.

Има ли примедба на члан 2? (Нема).

Јосип Јерас: Имам ја предлог да се у ставу 2) страни термин „еквивалента“ замени са нашом речи „вредности“. (Прима се).

Претседавајући: И члан 2 је примљен.

Има ли примедба на члан 3?

Живота Ђермановић: Ма да мислим да је овај члан добро редигован, ипак сматрам да у последњем ставу, тамо где се говори о егzekутивној наплати неподмирених такса, треба неизоставно додати „извршним органима народне власти“.

Претседавајући: Молим да се предлог конкретизује, јер мени није јасно где то треба ставити.

Живота Ђермановић: У ставу 5) члана 3, у другом реду, иза речи „потреби“ а после запете треба уметнути речи „извршни“.

Претседавајући: Добро. Прима ли се ово? (Прима).

Има ли примедба на члан 4? (Нема): Прима ли се члан 4? (Прима).

Претседавајући: Прелазимо на члан 5.

Михајло Грбић: У својству помоћника Министра пошта, телеграфа и телефона подносим амандман на члан 5 став 4). Молим да се усвоји тај амандман. У ставу 4) члана 5 треба брисати речи „обична писма и дописнице“ и уместо тога ставити „и све врсте поштанских пошиљака“. Овим се проширују, као што видите, повластице које се дају Црвеном крсту, јер по овој новој стилизацији Главни и подручни одбори Црвеног крста ослобађају се плаћања поштанско-телеграфских и телефонских такса за телеграфска саопштења и све врсте поштанских пошиљака за време рата и мобилизације.

Претседавајући: Прима ли се овај амандман на став 4) члана 5? (Прима). Према томе члан 5 је усвојен са овом изменом.

Прелазимо на члан 6.

Владимир Туцовић: Молим вас ко уме да објасни шта је ово „угодбама“. Мени је познато да се регулисање међународних односа врши путем конвенција, споразума, а да се то врши и „угодбама“ то нисам досада знао.

Михајло Грбић: Па и угодба значи споразум. То је вероватно неки провинцијализам.

Владимир Туцовић: Ако је угодба и споразум једно те исто онда је ова реч сувишна и предлажем да се брише. (Тако је).

Претседавајући: Ја исто предлажем да се после брисања ове речи „угодбама“ промени ред речи „споразум и правилник“, тако да дође прво конвенција, па споразум, па правилници. (Прима се).

Према томе члан 6 је примљен са овом изменом.

Има ли примедба на члан 7? (Нема). Члан 7 је примљен.

Војин Бајовић: Ја сматрам да треба у потпуности изоставити члан 8 законског предлога пошто је његова редакција наивна, некако платонска. Ако је потребно одредити казне, онда то треба отворено рећи и предвидети их законом. Међутим, ја мислим да је у закону ове врсте једна оваква одредба каква је одредба предложеног члана 8 потпуно сувишна. Ако би што ипак требало од њега да остане, онда ја мислим да треба задржати само последњу речницу: „Злоупотребе се кажњавају по важећим прописима“. Али је и то непотребно.

Михајло Грбић: Овим чланом се хтело да се морално обавезу све установе и лица на поштовање овог закона.

Никола Ђонових: Сваки закон обавезује све грађане и све органе државне управе не само морално него и материјално и кривично. Према томе, примедба предговорника Бајовића је потпуно оправдана.

Претседавајући: Постоји предлог да се члан 8 брише. (Прима се).

Пошто је члан 8 законског предлога брисан, прелазимо на члан 9 који постаје члан 8:

Михајло Грбић: За овај члан имам амандман. Предлажем да се уместо предложене стилизације усвоји следећа редакција члана 8 (ч и т а):

Министар пошта, телеграфа и телефона може за саобраћајне (железничке, речне, поморске и друге) установе, као и за Поштанску штедионицу, специјалним споразумима о узајамним услугама отступити од прописа члана 1 овог закона.

Живота Ђермановић: Ја мислим да је ова формулација новог члана 8 заиста много боља од првобитне. Много је јаснија.

Претседавајући: Прима ли се предложени амандман за нови члан 8? (Прима се).

Прелазимо на ранији члан 10, а сада члан 9.

Никола Ђонових: У предложеној редакцији овог члана постоје извесне сувишности. По мом схватању требало би из овог члана изоставити читав други ред, тако да би члан могао, без штете по јасноћу, да

гласи отприлике само тако да ступањем на снагу овог закона престају да важе сви прописи који су у супротности са њиме.

Михајло Грбић: Па то је овим чланом већ речено.

Живота Ђермановић: Јесте речено, али су овде сувишне речи „Уредба Привредног савета о плаћању поштанских такса од 17 априла 1945 г., као и“, јер кад се ово изостави онда се долази до оне формулације коју је предложио друг Никола Ђонових.

Претседавајући: Ја мислим да треба да прихватимо овај заједнички предлог посланика Ђоновиха и Ђермановиха. (Прима се).

Прелазимо на последњи члан, који је по реду 10.

Овде по нашој техници треба само додати речи на крају „Демократске федеративне Југославије“ јер се ради о савезном „Службеном листу“. (Прима се).

Према томе, завршили смо дискусију. Стављам Предлог закона о поштанско-телеграфско-телефонским таксама на гласање у целини. Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Закон о поштанско-телеграфско-телефонским таксама прихваћен са изменама у члану 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9 и 10. Све ове измене биће стављене у извештај Финансиског одбора за Претседништво Привремене народне скупштине.

Остаје нам још да изаберемо известиоца. Ако ми дозволите, предлажем за известиоца друга Михајла Грбића. (Прима се).

Овим смо исцрпили дневни ред данашње седнице. Наредна седница биће заказана писменим путем.

(Седница је закључена у 18,45 часова).

5 SEDNICA

(24 oktobra 1945)

Početak u 9 časova.

Pretsedavao **Kiro Gligorov**.

Prisutni: Dobrivoje Radosavljević, Vojin Bajović, Života Đermać, Stojadin Soldatović, Vladimir Tucović, Nikola Đonović;

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević, pomoćnik Ministra finansija.

Pretsedavajući: U odsustvu predsednika i potpredsednika Odbora otvaram 5 sednicu Finansiskog odbora Privremene narodne skupštine DFJ sa ovim dnevnim redom:

- 1) pretres Predloga zakona o valorizaciji;
- 2) pretres Predloga o regulisanju predratnih obaveza; i
- 3) pretres Predloga zakona o neposrednim porezima.

Sa ovim dnevnim redom bila je zakazana ova sednica. Međutim, u međuvremenu Finansiski odbor primio je još tri zakonska predloga uz ova propratna pisma (č i t a):

PRIVREMENA NARODNA SKUPŠTINA
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Zakonodavni odbor

Br. 201

24-X-1945 god.

Beograd

FINANSISKOM ODBORU
PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE DFJ

Beograd

U prilogu vam dostavljamo Predlog zakona o državnom budžetu Demokratske federativne Jugoslavije i Predlog zakona o uređenju i delovanju kreditnog sistema, za koje je Zakonodavni odbor na svojoj sednici od 23 o. m. doneo odluku da se pretresu u Finansiskom odboru.

Prednje zakonske predloge treba uzeti hitno u razmatranje kako bi oni došli na dnevni red sednice Predsedništva Privremene narodne skupštine, koja će se održati 26 o. m.

Smrt fašizmu — Sloboda narodul

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

PRIVREMENA NARODNA SKUPŠTINA
DEMAKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Zakonodavni odbor
I br. 2747

24 oktobra 1945 god.
Beograd

FINANSISKOM ODBORU
PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE DFJ

Beograd

Dostavlja se Finansiskom odboru Predlog zakona Ministra finansija o konačnoj likvidaciji zemljoradničkih dugova zajedno sa obrazloženjem.

Kako je za ovaj zakonski predlog tražena hitnost moći se Odbor da ga što pre prouči i podnese Predsedništvu Privremene narodne skupštine svoj izveštaj.

Predsednik

Privremene narodne skupštine
dr I. Ribar, s. r.

Kako se za ove zakonske predloge, kao što ste čuli, traži hitnost, predlažem da dnevni red današnje sednice promenimo utoliko što bismo Predlog zakona o budžetu stavili kao prvu, pretres Predloga zakona o uredenju i delovanju kreditnog sistema kao drugu, a pretres Predloga zakona o konačnoj likvidaciji zemljoradničkih dugova kao treću tačku dnevnoga reda s tim da četvrta, peta i šesta tačka budu zakonski predlozi koji su već bili stavljeni na dnevni red. Prima li se ovaj predlog za izmenu dnevnog reda? (Prima).

Molim zamenika zapisničara druga Vojina Bajovića da pročita zapisnik prošle sednice.

Zamenik zapisničara Vojin Bajović čita zapisnik sednice od 11 oktobra 1945 godine.

Predsedavajući: Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Zapisnik je overen.

Prelazimo na dnevni red.

Pošto se za Predlog zakona o državnom budžetu traži hitnost, pitam odbor prima li se ovaj zahtev Ministra finansija DFJ kao predlagača? (Prima). Onda ćemo pretres ovog zakonskog predloga izvršiti po skraćenom postupku. Pre prelaska na pretres prve tačke dnevnog reda imam da učinim sledeći predlog.

Predlog zakona o državnom budžetu DFJ sa obrazloženjem umnožen je i razdeljen još sredinom avgusta o. g. za vreme zasedanja Privremene narodne skupštine. Pošto smo imali dovoljno vremena da ga proučimo, predlažem da se ovde ne čita ni tekst zakonskog predloga

ni obrazloženje. (Prima se). (Videti Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine, str. 897—901, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, 1951 god.).

Uz ovaj zakonski predlog Ministar finansija general-lajtnant Sreten Žujović dostavio je sledeći amandman (čita):

DEMOKRATSKA FEDERATIVNA JUGOSLAVIJA

MINISTARSTVO FINANSIJA

Kabinet

14 septembra 1945 god.

Beograd

PRETSEDNIŠTVU PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE DFJ

Beograd

U Projektu zakona o budžetu Demokratske federativne Jugoslavije, koji je dostavljen na ozakonjenje Privremenoj narodnoj skupštini, prilikom prepisa omaškom su izostavljene sledeće odredbe:

1) U st. (2) čl. 1 iza reči »Finansiskog zakona« treba staviti reči »odnosno Pravilnika«.

Prema tome st. (2) čl. 1 projekta dopunjen trebalo bi da glasi:

»(2) Svaki od ovih budžeta sastoji se iz dva dela, i to Finansiskog zakona odnosno Pravilnika i predračuna rashoda i prihoda.«

2) U st. (1) čl. 19 umesto reči »obnove« treba staviti »investicione«.

Prema tome st. (1) čl. 19 izmenjen trebalo bi da glasi:

»(1) Mesni, sreski i okružni predlog sumarnih budžeta sadrži podelu rashoda po službama, a u okviru svake službe podelu rashoda na: lične, materijalne i investicione rashode«.

3) U st. (2) čl. 20 izostavljene su reči: »izuzetno od čl. 1 ovoga Zakona«.

Prema tome st. (2) čl. 20 dopunjen trebalo bi da glasi:

»(2) Na osnovu ovako podnetih predloga finansiskih rukovodilaca narodni odbori odnosno vlada unose u svoj predlog budžeta izuzetno od čl. 1 ovog Zakona samo višak prihoda odnosno rashoda svakog preduzeća«.

Dostavljajući prednje moći se Predsedništvo Privremene narodne skupštine da ove ispravke uzme prilikom ocene podnetoga Predloga zakona o državnom budžetu Demokratske federativne Jugoslavije u obzir.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Ministar finansija

Sreten Žujović, s. r.

Predlažem da se pretres ovog zakonskog predloga izvrši tako da se ovaj amandman tretira kao sastavni deo zakonskog predloga.

Otvaram diskusiju. Želi li ko da govori? Ima reč poverenik Vlade dr Obren Blagojević.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ministar finansija traži hitnost za ovaj zakonski predlog zbog toga da bismo mogli, počto je vrijeme prilično podmaklo, pristupiti donošenju jednog normalnog godišnjeg državnog budžeta. Mislim da su se drugovi narodni poslanici dovoljno upoznali sa ovim zakonom koji je inače kratak, jer ima svega dvadeset i nekoliko članova. Ukoliko to bude potrebno, ja vam stojim na raspoloženju za eventualna objašnjenja. Na kraju napominjem da je ovo okvirni zakon u kome se radi o tehnički donošenja svih onih budžeta koji čine koji ulaze u zbirni državni budžet.

Života Đermanović: Donošenje Zakona o državnom budžetu naše nove države je sigurno jedna velika neophodnost jer mi dosada nismo, iz objektivnih razloga, imali redovan budžet, već smo bili prvo finansirani u toku ove godine dvanaestinama, zatim aprilsko—junskim budžetom i sada šestomesečnim budžetom juli—decembar.

Sastavljanje državnog budžeta je sigurno i teško i komplikovano, a da ne kažem koliko je to i odgovoran posao. Meni se čini da smo malo zakasnili sa donošenjem ovog zakona i ne znam zašto se sa njegovim donošenjem odlagalo, kada je on bio podnesen još za vreme III zasedanja AVNOJ-a. Ovo govorim zbog toga što je po zakonskom predlogu predviđeno da budžetska godina počne od 1 januara, tj. da se izjednačava sa kalendarskom godinom. Doduše, ukoliko se i ne bi stiglo do 1 januara, država ne bi došla u teškoće, jer je članom 23 zakonskog predloga predviđeno da ukoliko Narodna skupština ne bude na vreme prihvatila novi budžet dosadašnji se budžet može produžiti za 3 meseca, ali najviše za godinu dana.

Sa političke tačke gledišta posmatran ovaj zakon odgovara potpuno našoj stvarnosti, jer je vodio računa o federativnom uređenju naše države i inspirisan je politikom bratstva i jedinstva našeg naroda. Jer će se kroz državni budžet, sastavljen na osnovu ovog zakona, moći planski da pomažu ekonomski i kulturno zaostale zemlje i pokrajine. Iz ovih razloga ja pozdravljam donošenje ovog zakona i izjavljujem da ću glasati za njega.

(U diskusiji o ovom zakonskom predlogu učestvovali su još i Kiro Gligorov, Stojadin Soldatović i Vojin Bajović, ali govori nisu sačuvani.)

Pretdsavajućii: Pošto se više niko ne javlja za reč, prećazimo na pretres u pojedinostima. Pretresaćemo član po član.

Na član 1 postoji amandman Ministra finansija. Prema ovom amandmanu stav 2) člana 1 treba da glasi (čita):

2) Svaki od ovih budžeta sastoji se iz dva dela i to Finansiskog zakona odnosno Pravilnika i predračuna rashoda i prihoda.

Ima li primedaba na član 1 dopunjen amandmanom Ministra finansija? (Nema). Prima li se član 1? (Prima).

Prelazimo na član 2.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio od člana 2 do zaključno člana 7 Predloga zakona o državnom budžetu DFJ po predlogu Ministra finansija.)

Prelazimo na član 8.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Naknadno predlažem da se u stavu 2) člana 8, u poslednjem redu, brišu riječi »i mjesnih« jer to nije potrebno. Prema tome, okružni narodni odbori sastavljaju predlog budžeta okružnih narodnih odbora i sumarne predloge sreskih odbora, a ne i mjesnih, jer je to nepotrebno.

Pretsedavajući: Prima li se ovako izmenjen član 8? (Prima).

Prelazimo na član 9.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: I u ovom članu predlažem da se u drugom stavu pri kraju iza riječi »njoj« umetnu riječi »neposredno« tako da bude jasno da se radi o neposredno podređenim narodnim odborima.

Pretsedavajući: Ima li još kakvih primedaba? (Nema).

Prelazimo na član 10.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio od člana 10 do zaključno člana 18 Predloga zakona o državnom budžetu DFJ po predlogu Ministra finansija.)

Pretsedavajući: Prelazimo na član 19. Uz ovaj član imamo amandman Ministra finansija kojim se predlaže da se u stavu 1) umesto reči »obnove« stavi reč »investicione« tako da ovako izmenjen stav 1) člana 19 treba da glasi (čita):

1) Mesni, sreski i okružni predlog sumarnih budžeta sadrži podelu rashoda po službama, a u okviru svake službe podelu rashoda na: lične, materijalne i investicione rashode.

To bi bio stav 1) ovog člana.

Ima li još kakvih predloga? (Nema). Pitam prima li se član 19 sa izmenom koju je amandmanom predložio Ministar finansija? (Prima).

Prelazimo na član 20.

I za ovaj član imamo amandman Ministra finansija. Zahtev je da se u stavu 2) ovog člana ubace reči koje su, kako se kaže, prilikom štampanja izostavljene »izuzetno od člana 1 ovog Zakona«. Prema tome, amandmanom dopunjen stav 2) člana 20 glasi (čita):

2) Na osnovu ovako podnetog predloga finansiskih rukovodilaca narodni odbor odnosno Vlada unose u svoj predlog budžeta, izuzetno

od člana 1 ovog Zakona, samo višak prihoda odnosno rashoda svakog preduzeća.

Ima li još primedaba?

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ovlašćen sam da naknadno predložim još jedan amandman uz novi stav 4) ovog člana koji bi trebalo da glasi (čitaj):

Propisi stava 1) i 2) ovog člana neće se primenjivati dok nadležne savezne vlasti ne donesu odluku o raspolaganju приходима državnih privrednih preduzeća.

U obrazloženju ovog predloga rekao bih samo to da nam je ovaj novi stav potreban zbog toga da bismo onemogućili da se prihodi državnih privrednih preduzeća nekontrolisano troše od strane organa koji izvršuju budžete. Mi ćemo uskoro predložiti regulisanje pitanja raspolaganja prihoda od državnih privrednih preduzeća i tada će se, prirodno, voditi računa i o tome da se to sve uskladi i sa Zakonom o budžetu.

Pretsedavajući: Želi li ko da govori o ovom pitanju? (Ne javlja se niko). Prima li se član 20 sa ovom dopunom? (Prima).

Prelazimo na član 21.

Života Dermanović: Ja bih odmah predložio da se isti postupak ustanovi kao za gradske odbore sa rangom sreskih narodnih odbora i za velike rejonske narodne odbore, kao na primer u Beogradu, koji su u rang u sreskih narodnih odbora. Zato predlažem da se stav 1) člana 21 u tom smislu prestilizuje.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Oprostite, ali ja ne razumijem ovaj predlog. Kako bi on konkretno imao da glasi?

Života Dermanović: Evo, konkretno, moj predlog se sastoji u tome što stav 1 treba da glasi:

»Kod sastava i odobravanja budžeta gradskih narodnih odbora i rejonskih narodnih odbora sa rangom sreskih narodnih odbora postupiće se kao kod sastava i odobravanja budžeta sreskih narodnih odbora«.

Vladimir Tucović: Pa to je jedno isto.

Dobrivoje Radosavljević: Nije jedno isto, jer se ovde radi o prebacivanju jednog dela ove složene rečenice napred zato da bi se i rejonski narodni odbori tretirali kao i gradski narodni odbor u rang u sreskih narodnih odbora.

Života Dermanović: Veći rejonski narodni odbori imaju odbore naselja i oni su u Beogradu po brojnom stanju stanovnika, a još više po složenosti problematike, veći od pojedinih naših sreskih odbora.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ja nemam ništa protiv da se predlog druga Dermanovića usvoji.

Pretsedavajući: Ima li još kakvih primedaba? (Nema).

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem da se u stavu 3) izvrši izmjena, jer je ova formulacija odgovarala u doba kada je ovaj predlog rađen. Danas mjesto Glavnog odbora u Vojvodini imamo Narodnu skupštinu, pa bih predložio da se umjesto riječi »Oblasni (glavni)« kaže »Narodna skupština Autonomne pokrajine« odnosno »Oblasni narodni odbor« jer u Vojvodini umjesto Glavnog odbora imamo Narodnu skupštinu, a na Kosmetu imamo Oblasni narodni odbor.

Pretsedavajući: Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Prima li se član 21 sa ovom izmenom? (Prima). Prelazimo na član 22.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio članove 22 i 23 Predloga zakona o državnom budžetu Demokratske federativne Jugoslavije po predlogu Ministra finansija.)

Prelazimo na član 24.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: U ime Ministra finansija predlažem da se u članu 24 potpuno izostavi stav 2), pošto smatramo da ova mjera nije više potrebna i da ćemo ovo pitanje regulisati na drugi način, a nadam se da će svi narodni odbori blagovremeno podnositi budžete, jer je to u njihovom sopstvenom interesu.

Pretsedavajući: Želi li još ko da govori? (Ne javlja se niko). Prima li se član 24 s tim da se briše stav 2)? (Prima se).

Znači član 24 je primljen i imaće samo jedan stav. (Tako je!)

Prelazimo na član 25.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, usvojio od člana 25 do zaključno člana 27 Predloga zakona o državnom budžetu DFJ prema predlogu Ministra finansija.)

Pretsedavajući: Pretres Predloga zakona o državnom budžetu DFJ je završen i ja ga stavljam na glasanje u celini. Prima li se? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je Finansiski odbor Privremene narodne skupštine usvojio Predlog zakona o državnom budžetu Demokratske federativne Jugoslavije.

Za izvestioca predlažem da izaberemo druga Životu Đermanovića. (Prima se).

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda, na pretres Predloga zakona o uređenju i delovanju kreditnog sistema.

I za ovaj zakonski predlog tražena je hitnost. Pitam Odbor da li prima hitnost koju je tražio Ministar finansija? (Prima).

Pošto je i ovaj zakonski predlog podeljen narodnim poslanicima još avgusta, to u cilju uštede vremena predlažem da se zakonski predlog ovde ne čita. (Videti »Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine«, str. 904—912, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, 1951 god.).

Ima reč poverenik Vlade drug dr Blagojević.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević čita obrazloženje Ministra finansija uz Predlog zakona o uredenju i delovanju kreditnog sistema. (Videti »Zakonodavni rad AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine«, str. 913—915, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, 1951 god.).

(U diskusiji o ovom predlogu učestvovali su S. Soldatović i Ž. Đermanović, ali govori nisu sačuvani.)

Pretsedavajući: Želi li ko da govori. (Ne javlja se niko).

Pretsedavajući: Želi li ko da govori o naslovu i članu 1? (Ne javlja se niko). Prima li se član 1 sa naslovom? (Prima).

Prelazimo na član 2.

Vojin Bajović: Ja bih hteo da se pri kraju ovoga člana popravi i da se umesto »obrazuje mali broj finansiski snažnih kreditnih preduzeća« kaže »obrazuju finansiski snažna kreditna preduzeća« jer je ovo »mali broj« potpuno nepotrebno.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Primam ovaj predlog.

Pretsedavajući: Ima li još kakvih primedaba na član 2. (Nema).

Prelazimo na član 3.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio od člana 2 do zaključno 6 Predloga zakona o uredenju i delovanju kreditnog sistema po predlogu Ministra finansija.)

Prelazimo na član 7.

Nikola Đonović: Ja mislim da je ovde bolje da umesto »po odobrenju« reći »saglasnosti« jer se radi o dvema ravnopravnim institucijama: Ministar finansija i Predsednik Privrednog saveta članovi su jedne iste Vlade i ne mogu jedan drugome davati odobrenja nego mogu samo u saglasnosti rešavati. (Glasovi: Tako je!).

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Sa zadovoljstvom primam ovo poboljšanje zakonskog teksta.

Pretsedavajući: Prima li se član 7? (Prima).

Prelazimo na član 8.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ovlašćen sam da podnesem sledeći predlog i amandman za novi član 8. Predlažem da se umesto člana 8 koji je otštampan u ovom zakonskom predlogu usvoji sledeća, nova formulacija člana 8 (čitaj):

Član 8

Savezni Ministar finansija će pri saveznom Ministarstvu finansija obrazovati savetodavni kreditni odbor.

Bliže odredbe o delokrugu, o njegovom sastavu i o postupku po kome će raditi, propisće savezni Ministar finansija.

Nova formulacija je konciznija i ne ulazi u detalje kao što je to bilo u prvobitnoj, pa molim da se usvoji.

Pretsedavajući: Prima li se nova formulacija člana 8. (Prima).

Prelazimo na član 9. Ima li primedaba na član 9? (Nema). Onda imam ja da predložim jednu izmenu.

Molim da se iza reči »Zanatska banka« stavi »i« pošto se Državni zavod za osiguranje i reosiguranje poslednji navodi, jer je Državni osiguravajući zavod izuzet na zahtev Ministra finansija. Prima li se član 9 sa ovom izmenom? (Prima). Prelazimo na član 10.

Ima li primedaba? (Nema). Član 10 je primljen kako je predložen. Prelazimo na član 11.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem da se u stavu 2 ovog člana umjesto »ulagati u savezne i zemaljske banke po utvrđenoj srazmeri za kratkoročno i dugoročno plasiranje za svaku vrstu svog pasivnog posla (čl. 5)« stavi ovo: »plasirati prema kreditnom planu (čl. 7)«, jer ova formulacija više odgovara onome što se želi da postigne ovom odredbom.

Pretsedavajući: Prima li se član 11? (Prima). Prelazimo na član 12.

Vojin Bajović: U stavu 1) pod g) suviše je ovo »saveznih« pa zato predlažem da se to izostavi zajedno sa crticom ispred ove reči.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Ja predlažem da se u stavu 1) pod d), na kraju rečenice, brišu riječi »naročito gradovima«, jer nema potrebe da se oni naročito ističu.

Pretsedavajući: Prima li se član 12 sa ovom izmenom? (Prima). Prelazimo na član 13.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem amandman za tač. a) koji se sastoji u tome da se tačka a) ovog člana prestilizuje i da glasi (č i t a):

a) da kredituje zemljoradničku i gradsku zadružnu privredu, poljoprivredu uopšte kao i ustanove i preduzeća koja rade sa poljoprivredom; i

Pretsedavajući: Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Prima li se predlog? (Prima). Član 13 je primljen sa ovom izmenom u tački a). Prelazimo na član 14.

(Za ovim je Finansijski odbor, jednoglasno i bez izmena, usvojio član 14 i član 15 Predloga zakona o uredenju i delovanju kreditnog sistema po predlogu Ministra finansija.)

Pretsedavajući: Prelazimo na član 16. Pošto je Državni osiguravajući zavod izostavljen u čl. 9, predlažem da se ovaj naslov promeni i da glasi »Državni zavod za osiguranje i reosiguranje« kao što smo sproveli izmenu u članu 9. (Prima se). Tu istu izmenu treba izvršiti i u tekstu člana 16. (Prima se).

Prelazimo na član 17. Ima li primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Prelazimo na član 18.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Molim da se ovdje izostave riječi »ili autonomne oblasti« i na kraju »ili oblasti«, jer se ovo na njih ne odnosi. To isto predlažem da se izostavi i u članu 19 u tački d).

Pretsedavajući: Prima li se član 18 sa ovom izmenom? (Prima).

Prelazimo na član 19. Prima li se izmena koju je predložio za tačku d) drug Blagojević? (Prima).

Vojin Bajović: U tački e) ovog člana predlažem da se reči »u komisiji« izostave, a da se na kraju rečenice kaže »kao komisijari«, jer to bolje odgovara sklopu ove rečenice.

Pretsedavajući: Ima li još kakvih predloga? (Nema). Prima li se član 19. (Prima). Prelazimo na član 20.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažemo da se u stavu 1) izostavi potpuno rečenica koja glasi »u autonomnim oblastima može se po potrebi osnovati posebna zemaljska kreditna ustanova«. Došli smo do tog uvjerenja da je nepotrebno da stvaramo u Vojvodini i na Kosmetu posebne kreditne ustanove kad te zadatke na sebe može da primi zemaljska banka. Saglasno ranijim izmjenama molim da se u stavu 2) gdje se pominje »ili autonomna oblast« to izostavi saglasno ranije već izvršenim izmjenama u članu 18 i 19.

Pretsedavajući: Prima li se član 20 sa ovom izmenom? (Prima).

Prelazimo na član 21.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio član 21, 22 i 23 Predloga zakona o uređenju i delovanju kreditnog sistema po predlogu Ministra finansija.)

Pretsedavajući: Prelazimo na član 24.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem da se umjesto drugog stava ovog člana kako je prvobitno predložen usvoji sledeća formulacija (č i t a):

Zadatak zadružno kreditnih ustanova je da putem saradnje i uzajamnosti zadovoljavaju kreditne potrebe svojih članova.

Ovakvom formulacijom stava 2) dajemo veći radius djelovanja zadružnih kreditnih ustanova, što mislim da je potpuno na svom mjestu, jer mi zadružni sektor moramo svesrdno pomagati.

Pretsedavajući: Želi li ko da govori? (Ne javlja se niko). Onda pitam: prima li se ovako izmenjen član 24? (Prima).

Prelazimo na član 25.

Pošto se niko ne javlja ni sa kakvim predlogom, pitam prima li se član 25 kako je predložen? (Prima).

Prelazimo na član 26.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Uz ovaj član imam da predložim amandman kojim se dopunjuje stav 1) i dodaje nov stav 3).

U pogledu stava 1) predlažem da se na kraju dodaju riječi »u granicama dozvole za rad izdate od saveznog Ministra finansija«. Ovim želimo da ograničimo djelokrug rada osiguravajućih zadruga samo na onaj okvir za koji im je izdata dozvola od strane Ministra finansija, jer želimo da se ove zadruge bave samo onim poslovima za koje imaju odobrenje.

Predlog za nov stav 3) glasi (č i t a):

3) Dozvole za rad postojećih osiguravajućih zadruga imaju se revidirati s tim da se dozvole za rad izdaju samo onim osiguravajućim zadrugama koje mogu korisno da posluže narodnoj privredi.

Ja se nadam da ovoj novoj odredbi, koja se unosi kao stav 3), nije potreban naročiti komentar. Njome se, kao što sami vidite, želi da onemogući rad onim osiguravajućim zavodima koji su samo po formi »zadružni«, a ustvari su akcionarska ili najčešće spekulativno-lukrativna preduzeća.

Dobrivoje Radosavljević: To je sasvim u redu, jer mi znamo da su i mnoga akcionarska društva pa i akcionarski zavodi stavljali na svoje firme termin »zadruga« da bi neupućene obmanuli a to su ustvari bile najčešće zelenaške banke.

Pretsedavajući: Prima li se član 26 sa izmenama i dopunama i novim trećim stavom? (Prima). Prelazimo na član 27.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio članove 27, 28 i 29 Predloga zakona o uredenju i delovanju kreditnog sistema po predlogu Ministra finansija.)

Pretsedavajući: Prelazimo na član 30.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Imam da predložim sljedeći amandman.

Kao član 30 predlažem da se unesu sljedeće odredbe, a da sadašnji član 30 postane član 31. Novi član 30 predlažem da glasi (č i t a):

1) Djelokrug privatnih osiguravajućih preduzeća je da u granicama dozvole za rad izdate od saveznog Ministra finansija vrše poslove osiguranja svih vrsta rizika, sem onih koji su posebnim propisima rezervisani isključivo za Državni zavod za osiguranje i reosiguranje.

2) Privatna osiguravajuća preduzeća dužna su da dugoročna sredstva iz svojih tehničkih i ostalih rezervi ulažu, pored dozvoljenih plasmana (na primer zgrade), prvenstveno u najbližu filijalu Državne hipotekarne banke, odnosno u dugoročne hartije od vrednosti (čl. 5).

Pretsedavajući: Prima li se predlog Poverenika Vlade, ili neko ovim povodom želi da govori? (Prima). Prema tome, dosadašnji član 30 postaje član 31.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem da se u stavu 1) poslije riječi »privatne banke« dodaju »i osiguravajuća preduzeća«. To isto predlažem da se učini i u stavu 2), a da se u stavu 3) saglasno ovim izmjenama u stavu 1) i 2) poslije riječi »ulagača« stav riječ »osiguranika«.

Pretsedavajući: Ima li još kakvih predloga? (Nema). Prima li se ovako izmenjen član 31? (Prima).

Prelazimo na član 32 koji je dosada bio član 31.

Želi li ko da govori? (Ne javlja se niko). Prima li se član 32? (Prima).

Prelazimo na član 33 koji je dosada bio član 32.

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević: Predlažem da se drugi stav ovog člana izmijeni tako da glasi (č i t a):

2) Pravni propisi o uredenju državnih i samoupravnih kreditnih novčanih ustanova koji su važili do 6 aprila 1941 godine primenjivaće se ukoliko nisu u suprotnosti sa propisima ovog Zakona.

Pretsedavajući: Prima li se ova izmena? (Prima).

Prelazimo na član 34.

(Za ovim je Finansiski odbor, jednoglasno i bez izmena, primio članove 34 i 35 koji su u predlogu Ministra finansija bili članovi 33 i 34).

Pretsedavajući: Ovim smo završili pretres Predloga zakona o uredenju i delovanju kreditnog sistema. Stavljam zakonski predlog na glasanje u celini. Prima li se? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je Predlog zakona o uredenju i delovanju kreditnog sistema jednoglasno usvojen u Finansiskom odboru.

Predlažem da za izvestioca ovog zakonskog predloga odredimo druga Vojina Bajovića. (Prima se).

Pošto je, drugovi, već 14 časova, predlažem da zaključimo ovu sednicu, a da novu zakažemo za po podne u 6 časova, pošto imamo na dnevnom redu još nekoliko zakona koje moramo razmotriti do sutra, jer je za 26 oktobar zakazana sednica plenuma Predsedništva Privremene narodne skupštine na čiji su dnevni red ovi zakonski predlozi već stavljeni. Prima li se ovaj predlog? (Prima).

Sednica je zaključena.

Molim sve drugove članove Finansiskog odbora da prisustvuju popodnevnoj sednici.

(Sednica je zaključena u 14,05 časova).

6 СЕДНИЦА

(24 октобра 1945)

Почетак у 18,30 часова.

Претседавао **Киро Глигоров**.

Присутни: Добривоје Радосављевић, Војин Бајовић, Живота Ђермановић, Стојадин Солдатовић, Владимир Туцовић и Мато Русковић; Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић, помоћник Министра финансија.

Претседавајући: Отварам, у отсућности претседника и потпретседника, шесту седницу Финансиског одбора Привремене народне скупштине. Молим заменика записничара друга Војина Бајовића да прочита записник пете седнице коју смо одржали данас пре подне.

Заменик записничара Војин Бајовић чита записник пете седнице од 24 октобра 1945 године.

Претседавајући: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Записник се оверава.

Дневни ред данашње седнице је уствари продужетак дневног реда преподневне седнице; дошли смо до треће тачке: претрес Предлога закона о непосредним порезима.

Пошто је за овај закон тражена хитност, предлажем да се претрес обави истовремено и у начелу и у појединостима.

Пре преласка на дискусију, прочитаћу примедбе на законски пројекат које је доставио друг Фрол. (Чита):

Начелних примједба нема, јер сматрам да су правилни принципи на којима је основан законски приједлог.

На поједине одредбе моје су примједбе слиједиће:

У чл. 7, став 1, треба изоставити код члана 14 „ст. 2“, јер члан 14 нема два става.

У чл. 24 уместо „лица којима се поклони чине“ треба ставити „поклонопримци (даропримци)“, јер, прво, нису обавезна на плаћање пореза лица којима се поклони чине, ако поклоне не приме, а друго, јер се лица која примају поклоне у § 565 српског грађанског закона називају „поклонопримци“ а у хрватском грађанском закону „даропримци“ и ти су називи уобичајени.

У истом члану, став 1, треба изоставити ријечи на крају става I „у тренутку смрти оставиоца односно давања поклона“, јер постоји посебни члан 26 који говори о томе како се утврђује вриједност наслијеђа, легата или поклона, па је сувишно исти пропис ставити на два мјеста.

У сваком случају, тј. ако се овај став остави непромијењен треба умјесто „смрти оставиоца“ ставити „прихвата наслједства“ а умјесто „давања поклона“ ставити „примања поклона“.

Осим тога треба промијенити формулацију тога првог става члана 24 како не би изгледало да је тренутак смрти оставиоца односно давања поклона одлучан само за утврђење висине пореског задужења примаоца наслијеђа, легата или поклона а не и за утврђење вриједности наслијеђа, легата или поклона.

Како је већ речено најбоље је изоставити у првом ставу чл. 14 задње ријечи „у тренутку смрти . . . . до краја става“.

У чл. 26 треба иза ријечи „поклона“ уметнути „и висина пореског задужења примаоца наслијеђа, легата или поклона“.

У истом чл. 26 треба ријечи „смрти оставиоца“ замијенити са „прихвата наслједства“, јер између времена смрти оставитеља и времена прихвата наслједства може да протеже и више година (ако је наслједник непознат или отсутан) па је правилније да за вриједност наслијеђа буде одлучан дан прихвата наслједства а не дан смрти оставитеља.

У чл. 28, иза ријечи „доставља“ у првом ставу изостала је ријеч „их“.

У чл. 42 треба точ. 5 јасније формулирати: „Комисију у раду помаже стручни референт кога за комисије при среским народним одборима одреди окружни народни одбор а за комисије при окружним народним одборима земаљско Министарство финансија“.

Друга реченица исте тачке 5 остаје непромијењена.

У чл. 51 (табела стопе пореза за наслијеђа и поклоне) треба понајприје у рубрици „висина непосредног пореза наслједника“ додати „односно поклонопримца (даропримца)“ и додати „годишње“.

Затим, сматрам да се противи народном правном схватању ако се унучад третирају дружније од дјеце. Зато предлажем да се под категорију наслједника (поклонопримца) под I уврсте „потомци у правој линији“, јер би тај назив обухватио и дјецу и унучад.

У рубрици под II треба изоставити „остали потомци у правој линији“ а иза мужа и жене додати „тазбина у првом степену“. Та би рубрика садржавала онда наслједства и поклоне са стране таста односно свекра, а такви се случајеви у животу најчешће догађају, такви случајеви у табели уопће нису предвиђени, па би се без тог исправка имали уврстити под рубрику VI међу „остале наслједнике“ а то би било неправилно обзиром на ближи степен тазбине.

Чл. 60 треба изоставити или престилиизирати.

Кућни помоћник ступа у службу бар први пута, јер нема других средстава за живот. Не смије се, дакле, и не може се од њега тражити да „прије ступања у службу“ плати порез од 400 динара чак под пријетњом казне од 150 динара. Прописом да ће се послодавац казнити ако прими кућног помоћника у службу који није платио порез онемогућује се кућном помоћнику запослење и ступање у службу, јер кућни помоћник обично нема 400 динара прије ступања у службу и баш ради тога јер нема и ступа у службу.

Било би довољно као члан 60 ставити пропис да послодавац јамчи за порез кућног помоћника, а било би још социјалније кад би се порез кућног помоћника уопће сасвим пребацио на послодавца.

У чл. 66 треба изоставити ријеч „уопште“ а умјесто „важи судски кривични поступак“ ставити „важе судски прописи“ или „важе прописи Закона о устројству народних судова“, јер судског кривичног поступка још немамо.

У чл. 67 преба точку 3 или сасвим изоставити, јер се њом крши принцип правне сигурности или измијенити онамо, да се правоснажни а неправилно извршени разрез пореза може измијенити у року од 3 године од дана саопштења ако је неправилно извршени разрез пореза последица какве кривичне радње пореског обвезника.

У чл. 72, точка 4, преба иза ријечи „оставине“ ставити „и поклоне“.

У Београду, 24 октобра 1945

Министар правосуђа ДФЈ
Фране Фрол, с. р.

(У дискусији су учествовали Добривоје Радосављевић, Живота Ђермановић, Владимир Туцовић, др Обрен Благојевић, Војин Бајовић, Киро Глигоров, Мато Русковић и Стојадин Солдатовић, али говори нису сачувани.)

Претседавајући: Пошто је редакциона комисија са повереником Владе прегледала све измене и допуне стављене и прихваћене у току дискусије, предлажем да се у Предлогу закона о непосредним порезима изврше ове измене и допуне и да се Претседништву Привремене народне скупштине предложи усвајање законског предлога са свим изменама и допунама које ћу сада прочитати (ч и т а):

У чл. 3, став 2, после речи „плаћају“ брише се реч „ове“, а после речи „порезе“ умећу се речи „по овом закону“.

У чл. 6, став 1), на крају реченице додају се речи „а под условом реципроцитета“.

У ставу 2 чл. 7 између речи „рокове“ и „који“ умећу се речи „који нису предвиђени по овом Закону, а“.

У ставу 3 истог члана, прва реченица се мења и гласи: „Као дан предаје рачуна се и дан предаје пошти“.

Чл. 9 се рашчлањује на три тачке и гласи:

„Порез по одбитку наплаћује се приликом исплате или обрачуна прихода без доношења пореске пријаве, а плаћају га:

а) радници и намештеници — на приход из односа службе;

б) лица која примају хонораре, награде и слично за уметничке, научне, стручне и друге послове — на хонораре, награде и слично; и

в) сопственици улога на штедњу (по књижицама, текућим рачунима и сл.), хартија од вредности и удела — на приходе од улога, хартија од вредности и удела“.

У чл. 16, став 1 између речи „или“ и „уз“ умеће се реч „и“.

У чл. 18, став 2, између речи „имања“ и „дужни“ умећу се речи „сем удовица са правом удовичког ужитка“.

У чл. 22, став 1, уместо речи „од камата на штедне улоге“ долазе речи „од улога на штедњу“.

У чл. 24, став 1, између речи „односно“ и „давања“ умећу се речи „у тренутку“.

У ставу 2 истог члана после речи „а плаћа се и на наслеђа“ уместо речи „легата“ долази реч „легате“, и бришу се последње речи уколико на њих већ тамо није плаћен одговарајући порез.

У ставу 3 истог члана бришу се последње речи „сем у случају да наши држављани у њиховој земљи овај порез не плаћају“.

У чл. 33, став 2), тачка 3, уместо речи „резервних фондова“ долази реч „резерви“.

У чл. 50, тачка 1 и 2 чине тачку 1 која гласи:

„1) За кућне помоћнике и лица која не обављају привредну делатност у сталном локалу или на сталној пијачној тезги већ на јавним местима или по кућама (носачи, тестераши, торбари, улични продавци итд.) 300 динара годишње:“

Тачка 3 постаје тачка 2.

У чл. 58, став 3, уместо броја „500“ долази број „50“.

У чл. 61, став 2, треба да стоји „од 1000 до 500.000 динара“.

У ставу 4 истог члана после речи „казниће се физичка лица“, умећу се речи „поред казне“.

У чл. 65, став 2), после речи „односно“ бришу се речи „обласном (покрајинском) народном одбору“, а додају се речи „финансијском одељењу аутономне покрајине, односно финансијском одељењу обласног народног одбора“.

У ставу 3) бришу се последње речи „односно обласном народном одбору“ а додају се речи „односно пореској комисији при Финансијском одељењу аутономне покрајине или области“.

Став 4) истог члана мења се и гласи:

„Комисија при земаљском Министарству финансија односно при Финансијском одељењу аутономне покрајине или области састоји се од

пет чланова које бира земаљска Народна влада односно Претседништво Скупштине Аутономне покрајине односно извршни обласни одбор. Референта поставља земаљски Министар финансија, односно Повереник финансија Аутономне покрајине или Претседник Обласног одбора“.

Став 2) члана 72 постаје став 1) истог члана.

Став 3) постаје став 2).

Став 4) постаје став 3).

Став 1) члана 72 постаје нови члан 73.

Има ли примедба на извештај редакционе комисије? (Нема. — Прима се.) Остало нам је још да изаберемо известиоца.

Добривоје Радосављевић: За известиоца предлажем друга Глигорова. (Прима се).

Претседавајући: Добро, онда можемо закључити ову седницу, а наредну заказујем за сутра пре подне у 10 часова са овим дневним редом:

1) претрес Предлога закона о регулисању предатних обавеза,

2) претрес Предлога закона о валоризацији, и

3) претрес Предлога закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова.

Седница је закључена.

(Седница је закључена у 23,30 часова).

7 SEDNICA

(25 oktobra 1945)

Početak u 10 časova.

Pretsedavao **Kiro Gligorov**.

Prisutni: Vojin Bajović, Mato Rusković, Nikola Donović, Vladimir Tucović, Života Đermanović i Stojadin Soldatović;

Poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević, pomoćnik Ministra finansija.

Pretsedavajući: U odsustvu predsednika i potpredsednika, otvaram sedmu sednicu Finansijskog odbora Privremene narodne skupštine i molim zamenika zapisničara druga Vojina Bajovića da pročita zapisnik sinoćno sednice.

Zamenik zapisničara Vojin Bajović čita zapisnik šeste sednice Finansijskog odbora od 24 oktobra 1945 godine.

Pretsedavajući: Ima li primedaba? (Nema). Zapisnik je overen. Prelazimo na dnevni red.

Na dnevnom redu je pretres Predloga zakona o regulisanju predratnih obaveza.

Ima reč poverenik Vlade dr Obren Blagojević.

Poverenik Vlade dr Obren Blagojević čita obrazloženje Ministra finansija DFJ o Predlogu zakona o regulisanju predratnih obaveza. (Videti „Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine“, str. 1003, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, 1951 g.).

Pretsedavajući: Pre prelaska na diskusiju imam da pročitam jedno pismo koje je primio Finansijski odbor od „nekoliko nameštenika i radnika“ koji ga nisu potpisali (č i t a):

FINANSISKOM ODBORU PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE

Predlog da predratni kurs za neobračunate nadnice i plate i provizije putnika uđu u grupu izuzetaka bar do 10.000 dinara.

Dnevni listovi su doneli članke o zakonu za određivanje kursa predratnog dinara, pa kako se u novinama ne vidi da su u grupu izuze-

t a k a uzete u obzir neobračunate i nenaplaćene zarade do rata 1941 g. radnika, nameštenika i putnika, to ukoliko po ovome slučajno nije ništa rešeno, slobodni smo Odboru skrenuti pažnju na to, jer bi time baš najslabiji bili pogođeni.

Ima mnogo slučajeva, da je iznenadni napad Nemačke 1941 g. kao i mobilno stanje, mnoge radnike (naročito mesečare) kao i činovnike i trg. putnike omeo u obračunavanju njihove zarade sa poslodavcima. Mnogi su 6-IV-41 iznenadno otišli u rat, mnogi koncem marta mobilisani a trgovačkim putnicima i prodajnim činovnicima, obično se obračunavala provizija od koje su oni živeli često posle 1—2 meseca a davane im samo akontacije naravno uvek manje, nego što je njihova zlehuda prosečna zarada iznosila. Veći broj ovih dospeli su u ropstvo i vratili se u otadžbinu tek posle 4 god. i po povratku nisu se sa poslodavcima mogli obračunati, jer se nije znao kurs predratnog dinara prema dinaru DFJ.

Ovde se radi većinom o iznosima od nekoliko hiljada dinara, pa verujući, kada su se imali u vidu mali ulagači do 20.000 dinara i ušli u grupu izuzetaka, da će Odbor, ukoliko to slučajno nije predvideo, uzeti u obzir i zaradu malih nameštenika i radnika bar do sume od 10.000 dinara

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Nekoliko nameštenika i radnika

Predlažem da predemo na diskusiju s tim da pošto je i ovo važan zakon izaberemo uži redakcioni odbor koji će srediti svo predloge za izmene i dopune, kako bismo dobili u vremenu za sastavljanje izveštaja za sednicu Predsedništva. Treba uzeti u obzir i primedbe ministra druga Frola. (Videti prilog na kraju knjige).

(U diskusiji o ovom zakonskom predlogu učestvovali su i govorili z a Mato Rusković, Vojin Bajović, Kiro Gligorov, dr Obren Blagojević i Života Đermanović, a Nikola Donović protiv, ali govori nisu sačuvani.)

Predsedavajući: Uža redakciona komisija izvršila je pregled svih izmena i dopuna koje su ovde predložene i usvojene i sa poverenikom Vlade predlaže da se u Predlogu zakona o regulisanju predratnih obaveza koji je podneo Ministar finansija izvrše sledeće izmene i dopune (č i t a):

U članu 2 tačka a) i b) menjaju se i glase:

„a) Ulozi do 20.000 starih jugoslovenskih dinara zaključno na sledeći način:

Iznosi do 2.000 starih jugoslovenskih dinara zaključno po srazmeri dva stara jugoslovenska dinara jednako jedan dinar Demokratske federativne Jugoslavije;

Višak preko 2.000 do 5.000 starih jugoslovenskih dinara zaključno po srazmeri pet starih jugoslovenskih dinara jednako jedan dinar Demokratske federativne Jugoslavije.

Višak preko 5.000 do 20.000 starih jugoslovenskih dinara zaključno po srazmeri sedam starih jugoslovenskih dinara jednako jedan dinar Demokratske federativne Jugoslavije.

b) Uloži veći od 20.000 starih jugoslovenskih dinara po srazmeri iz prvog stava člana 1 ovog zakona, i to ceo iznos uloga, s tim da protivvrednost u dinarima Demokratske federativne Jugoslavije ne može biti manja od protivvrednosti uloga od 20.000 starih jugoslovenskih dinara obračunatog po prethodnoj tački”.

Članovi 4 i 5 brišu se.

Član 6 postaje član 4.

Član 7 postaje član 5.

Član 8 postaje član 6.

Član 9 postaje član 7.

Član 10 postaje član 8 i između reči „korisnicima” i „na plate” umeću se reči „na obaveze državo prema ratnim invalidima i njihovim porodicama”.

U istom članu umesto reči „člana 7 i člana 9” dolaze reči „člana 5 i člana 7”.

U istom članu briše se pretposlednja reč „zakonski”.

Član 11 postaje član 9.

Član 12 postaje član 10.

Član 13 postaje član 11.

Član 14 postaje član 12.

Ima li primedaba na izveštaj redakcione komisije? (Nema).

Nikola Donović: Pošto sam glasao protiv i u načelu i u pojedinostima i pošto sam stavio svoje rezerve na pojedine članove, to ću ja, sasvim prirodno, podneti pismeno i svoje odvojeno mišljenje na predlog Zakona o regulisanju predratnih obaveza.

Predsedavajući: Finansiski odbor prima ovu izjavu znanju.

Prima li se Predlog zakona o regulisanju predratnih obaveza sa predloženim izmenama i dopunama? (Prima. — Nikola Donović: Ja glasam protiv!). Objavljujem da je Predlog zakona o regulisanju predratnih obaveza primljen sa jednim glasom protiv.

Predlažem da izaberemo izvestioca većine. Ako dozvolite da predložim ja. (Dozvoljavamo). Predlažem za izvestioca narodnog poslanika druga Matu Ruskovića. (Prima se).

Pošto sada ne možemo završiti sa dnevnim redom, predlažem da ovu sednicu zaključimo, a da narednu zakažemo za po podne u 5 časova.

(Sednica je zaključena u 13,50 časova).

8 СЕДНИЦА

(25 октобра 1945)

Почетак у 17,30 часова.

Претседавао претседник Финансиског одбора Привремене народне скупштине **Бранко Златарић**.

Присутни: Живота Ђермановић, Јосип Јерас, Владимир Туцовић, Киро Глигоров, Војин Бајовић и Стојадин Солдатовић;

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић, помоћник Министра финансија.

Претседник: Отварам осму сједницу Финансиског одбора са дневним редом претходне сједнице: претрес Предлога закона о валоризацији. Ријеч има повјереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић чита образложење Министра финансија ДФЈ о Предлогу закона о валоризацији. (Видети „Законодавни рад Претседништва АВНОЈ-а и Претседништва Привремене народне скупштине“, стр. 1010, издање Президијума Народне скупштине ФНРЈ, 1951 године.)

Претседник: Отварам дискусију у начелу.

(У дискусији у начелу учествовали су Киро Глигоров, Живота Ђермановић, Бранко Златарић и др Обрен Благојевић, али говори нису сачувани.)

Претседник: Прелазимо на претрес у појединостима. Има ријеч Живота Ђермановић.

Живота Ђермановић: Ово је један важан привредни закон и мени се чини да је он веома стручно израђен. Право да вам кажем ја не видим шта бисмо ми у њему могли да изменимо или допунимо. Ја то говорим на основу тога што сам законски предлог неколико пута прочитао и нашао сам да је то један од веома стручно-солидно састављених закона.

Повреник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Ја бих имао да предложим само једну измену у члану 3, ако других примедба нема. Предлажем да се у ставу 3) члан 3, на самом крају, убаци само једна реч, да се уместо „при сваком Министарству финансија“ стави „при сваком земаљском Министарству финансија“, да би било још јасније.

Претседник: Ако других приједлога за измјене и допуне нема... (Не јавља се нико), стављам законски приједлог на гласање у цјелини. Прима ли се Приједлог закона о валоризацији са допуном у члану 3? (Прима). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је Приједлог закона о валоризацији једногласно усвојен са допуном у члану 3.

Треба да одредимо извјестиоца.

Киро Глигоров: Предлажем за извјестиоца друга претседника Златарића. (Прима се).

Претседник: Прелазимо на посљедњу тачку дневног реда, на претрес Приједлога закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова.

Има ријеч повјереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић чита образложење Министра финансија уз Предлог закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова (Видети „Законодавни рад Претседништва АВНОЈ-а и Претседништва Привремене народне скупштине“, стр. 1020—1022, издање Президијума Народне скупштине, 1951 г.).

Претседник: Отварам дискусију у начелу.

Живота Ђермановић: Другови, ја у име своје лично и у име Народне сељачке странке поздрављам доношење Закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова.

Земљораднички дугови код нас претстављали су више од једне деценије питање које је притискивало и спутавало нашу пољопривреду у сваком њеном корачању напред. Земљораднички дугови били су права мора за наше село, јер су се они гомилали зеленашком и експлоататорском политиком бивших режима који су пљачкали разбијеног и заосталог сељака који је у два велика светска рата и у Балканском рату дао толике жртве и талико поднео за слободу и независност. Ми знамо најбоље колико се земљорадничким дуговима спекулисало и са колико демагогије је то питање било увијано, са колико се безочности трговало и радило против села а за рачун капиталиста и банкара.

Овим законом ми ћемо потпуно и за сва времена ликвидирати земљорадничке дугове који су се попели до огромних износа које наша пољопривреда никад не би могла платити зеленашима да није дошло до победоносне Народноослободилачке борбе. Ја мислим да ми ништа веће за наше село у периоду од ослобођења до данас нисмо учинили до овога закона којим ћемо ослободити наше сељаке дугова који су у суштини били неправедни, неправични и ако хоћете, аморални. Ми овим законом бришемо све оне неправде и ликвидирамо са оном пљачком којом су капиталисти и банкарци довели село на руб пропасти и у апсолутну зависност од себе. Јер, ви знате да су сељачки дугови увек били монета

којом су куповане гласачке куглице и да се увек пред изборе обећавало да се они укину, али то обећање никада није испуњено.

Ја сам уверен да ће доношење овог закона поздравити све наше сељаштво и у то име ја поздрављам и захваљујем Влади маршала Тита која се нашла побуђеном да ово питање једанпут скине са дневног реда и да сељаке ослободи рокова које су им ставили зеленаши и разне клике окупљене око краља, који је био највећи зеленаш, и да им се омогући обнова газдинстава и уопште напредак пољопривреде.

Владимир Туцовић: Ја исто тако изјављујем да ћу са радошћу гласати за овај закон. Овим законом не само да ћемо ликвидирати једно наслеђе од предратних ненародних режима, већ ћемо њиме учврстити веру нашег сељака у то да је ово заиста народна држава и да се нова власт искрено и истински залаже за народне интересе и за народни бољитак. Закон сам два три пута прочитао и не налазим да бисмо што у њему требали мењати, осим извесних ситних појединости које је сигурно и редакциона комисија приметила.

Јосип Јерас: Наше сељаштво широм нове Југославије поздравитиће доношење овог закона који ће, насупротив предратним законима о такозваном обавезном регулисању земљорадничких дугова, допринети да се са чврстом одлучношћу питање земљорадничких дугова коначно ликвидира.

Наша Савезна влада на челу са маршалом Титом Законом о аграрној реформи и колонизацији дала је већ непобитан доказ о томе колико она води бригу о напретку нашег села. Овим законом та њена политика се још једном потврђује и ја зато поздрављам доношење овог важног не само економског него и политичког закона.

Стојадин Солдатовић: Говорима предговорника не бих имао шта да додам осим то да ће наши сељаци, који су из дневне штампе сазнали да се спрема овај закон, примити ову вест са великим олакшањем, јер су били у неизвесности како ће се то питање решити. Мени само није јасно зашто овај закон нисмо донели пре кад је већ био припремљен. Гласаћу за.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Овај закон је рађен истовремено кад и други економски закони које смо овде претресали и које смо усвојили. Ја мислим да је овај закон могао доћи нешто раније, али не прије замјене новчаница и осталих мјера које смо предузели на сектору финансија и уопште на економској обнови земље. Уосталом, ми досада од сељака није ништа наплаћивано, тако да је ово питање мировало а сада се једанпут за свагда скида са дневног реда.

Претседник: Пошто се више нико не јавља за ријеч, питам да ли се Приједлог закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова прима у начелу? (Прима). Објављујем да је Приједлог закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова примљен у начелу.

Прелазимо на претрес у појединостима. Читаћемо члан по члан. Молим друга Глигорова да чита наслов и члан 1.

Записничар Киро Глигоров чита наслов и члан 1 по предлогу Министра финансија.

Претседник: Има ли примједба? (Нема). То значи да наслов и члан 1 примамо.

Прелазимо на члан 2.

(За овим је Финансиски одбор, једногласно и без измена, примио члан 2 и 3 Закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова по предлогу Министра финансија.)

Претседник: Прелазимо на члан 4.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Имам да предложим амандман за члан 4.

Предлажем да се при крају овог члана изврши ова допуна: да се умјесто ријечи „платиће своје дугове у потпуности“ каже „платиће у року од 6 мјесеци по ступању на снагу овог закона своје дугове у потпуности“, затим да се ту избрише тачка и да се у наставку дода ово „пошто претходно буду обрачунати у динаре ДФЈ по ставу 1) члана 1 Закона о регулисању предатних обавеза и то без додатка икаквих камата“.

Овим желимо да утврдимо рок за регулисање дугова земљорадника који нису обухваћени чланом 1, 2 и 3, али да се то учини пошто се дугови обрачунају по Закону о регулисању предатних обавеза и да се на те дугове не могу додавати камате.

Претседник: Прима ли се амандман уз члан 4? (Прима).

Прелазимо на члан 5.

Записничар чита члан 5 по предлогу Министра финансија.

Претседник: Има ли примједба? (Нема).

Прелазимо на члан 6.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: Предлажем да се у овом члану, у другом реду, последије ријечи „недовршени поступци“ уметну ријечи „за смањење дуга“ и да се у овом члану где год стоји у загради „Дирекције за ликвидацију земљорадничких дугова“ то избрише. То исто предлажем да се учини и у члану 7, јер није потребно да се наглашава „Дирекција за ликвидацију земљорадничких дугова“ пошто је она у склопу Привилеговане аграрне банке, а она се у закону третира као вјеровник.

Претседник: Има ли још каквих примједба на члан 6 и 7? (Нема). Треба ли да их читамо? (Не треба).

Прелазимо на члан 8.

Записничар чита члан 8.

Претседник: Има ли примједба? (Нема). Прима ли се члан 8 како је предложен? (Прима).

Прелазимо на члан 9.

Повереник Владе ДФЈ др Обрен Благојевић: У име Министра финансија подносим амандман на члан 9 и молим да се он усвоји. На недостатке првобитне стилизације члана 9 указало је Министарство за Конституанту и Законодавни савјет Владе ДФЈ, па је Министар финансија те примједбе прихватио и моли да се као члан 9 усвоји сљедећа формулација (ч и т а):

Члан 9

Они прописи Уредбе о ликвидацији земљорадничких дугова од 26 септембра 1936 године који нису у супротности са Одлуком Претседништва Антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије о укидању и неважности свих правних прописа донијетих од стране окупатора и њихових помагача за вријеме окупације; о важности одлука које су за то вријеме донијете; о укидању правних прописа који су били на снази у часу непријатељске окупације, од 3 фебруара 1945 године, и прописима овог Закона, примјењиваће се.

Претседник: Прима ли се овај нови члан 9? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Прелазимо на члан 10.

Записничар чита члан 10 по предлогу Министра финансија.

(За овим је Финансиски одбор, једногласно и без измена, примио чланове 10, 11 и 12 Предлога закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова по предлогу Министра финансија.)

Претседник: Стављам Приједлог закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова са измјенама и допунама које су овдје прихваћене на коначно гласање. Прима ли се? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Приједлог Закона о коначној ликвидацији земљорадничких дугова једногласно усвојен у Финансиском одбору Привремене народне скупштине.

Молим да се одреди извјестилац.

Живота Ђермановић: За извјестеоца предлагем друга претседника Бранка Златарића. (Прима се).

Претседник: Овим смо исцрпијели дневни ред, тако да ову сједницу можемо закључити.

Наредна сједница биће заказана писменим путем, ако буде било потребно.

(Седница је закључена у 19,30 часова).

ПРИЛОЗИ

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О КРИВИЧНОЈ ОДГОВОРНОСТИ ЗА РАСТУРАЊЕ ЛАЖНИХ ГЛАСОВА ЗА ВРЕМЕ РАТА

Члан 1

Лица која за време рата растурају лажне гласове којима се узрујава становништво кажњавају се пресудом војних судова на казну лишења слободе са принудним радом у трајању од две до пет година, ако ова делатност по овом карактеру не повлачи за собом тежу казну, по Уредби о војним судовима од 24 маја 1944, члан 2, 12, 14 и 15.

Члан 2

Под растурањем лажних гласова разуме се предавање гласова било неколицини лица, било само једном лицу, и то без обзира да ли се оно врши тајно, тј. поверљивим дошаптавањем лажних гласова другом лицу или другим лицима, јавно, тј. гласним изношењем лажних вести пред другим лицима која их могу чути, усмено или писмено.

Кривница је нарочито тешка ако се растурање лажних гласова врши путем штампе. Облик растурања лажних гласова узима се у обзир само за одмеравање величине казне.

Члан 3

Лажним гласовима имају се сматрати гласови који не одговарају стварности, па било да се њима износе сасвим непостојеће чињенице, било да се њима извршу у овом или оном правцу чињенице које су се стварно догодиле.

Растурање лажних гласова кажњиво је по овом закону без обзира на то на какву се област живота Демократске федеративне Југославије односе ти лажни гласови.

Члан 4

За утврђивање кривнице није довољна сама чињеница растурања лажних гласова. Неопходно је да лажни гласови буду такви да могу изазвати узрујаност у становништву тј. створити панику, изазвати нервозу, посејати страх или изазвати непоуздање у снагу државе и непо-

верење према постојећем поретку. Да ли овај или онај лажни глас може изазвати такве последице, суд ће одлучивати конкретно за сваки посебни случај у зависности од фактичних околности, нпр. од самог садржаја растурених лажних гласова, од карактера средине у којој су лажни гласови растурени итд.

Члан 5

За разматрање кривице нема значаја како су друга лица примила растурене лажне гласове, тј. да ли је тим гласовима стварно изазвана узрујност у становништву. Довољно је да су лажни гласови такве природе да могу изазвати такву последицу.

Члан 6

За утврђивање кривице по делу растурања лажних гласова није потребно да је растурач био свестан штете коју може у време рата нанети народу и држави растурањем лажних гласова.

Код случаја кад је растурач био свестан штете коју могу у време рата изазвати лажни гласови које растура, а особито ако је постојала његова свесна намера да изазове узрујаност у становништву, суд ће обавезно испитати не сачињава ли такво растурање лажних гласова тежу кривицу кажњиву по Уредби о војним судовима од 24 маја 1944.

P R E D L O G

ZAKONA O KAŽNJAVANJU ZLOČINA I PRESTUPA PROTIV OTADŽBINE

Član 1.

(1) Kao zločin protiv otadžbine kazniće se svaka radnja kojom se ide na to da se putem nasilja ili terorom obori, potkopa ili oslabi narodna vlast i postojeće državno i društveno uređenje u Demokratskoj federativnoj Jugoslaviji, ili da se potkopa ili oslabi njena spoljna bezbednost ili osnovne demokratske, političke, nacionalne i ekonomske tekovine oslobodilačkog rata.

(2) Kazniće se kao zločin protiv otadžbine svaka radnja iz prethodnog stava i onda ako je uperena protiv drugih država sa kojima Demokratska federativna Jugoslavija ima ugovor o savezu, prijateljstvu ili saradnji ili sa kojom zajedno vodi rat kao saveznik.

Član 2.

Za zločin iz člana 1. kazniće se:

1) ko preduzme kakvo delo koje ide na to da se silom obori Savezna vlada ili vlade saveznih zemalja Demokratske federativne Jugoslavije, Narodno predstavništvo Jugoslavije kao celine ili njenih saveznih zemalja ili uopšte zakoniti izborni organi državne vlasti, ili ko preduzme delo da se navedeni zakoniti organi državne vlasti silom ili pretnjom silo spreče da vrše svoja zakonita prava i dužnosti ili da ih vrše u pravcu u kome želi izvršilac nasilja;

2) ko izvrši izdajstvo otadžbine, t.j. delo koje je upereno na to da se ošteti vojna snaga i odbranbena sposobnost Demokratske federativne Jugoslavije, da se uništi ili potkopa nezavisnost države ili neprikosnovenost njene teritorije, kao špijunaža, izdavanje državnih i vojnih tajni, prelaz na stranu neprijatelja, vrbovanje ili mobilisanje jugoslovenskih državljana za službu u neprijateljskoj vojsci; bekstvo iz zemlje suvim, vodenim ili vazdušnim putem;

3) ko izvrši ratni zločin, t.j. ko u vreme rata i neprijateljske okupacije radi kao pokretač, organizator, naredbodavac, pomagač ili neposredni izvršilac masovnih ubistava, osuđivanja na smrtno kazne, i njih-

vog izvršivanja, hapšenja, mučenja, prisilnog iseljavanja ili odvođenja u koncentracione logore, u internaciju i na prisilni rad stanovništva Jugoslavije; ko pod istim uslovima vrši potkazivanja koja imaju za rezultat u ovom stavu navedene mere terora i prisiljavanja ili ko pod istim okolnostima naređuje ili vrši paleže, uništavanja ili pljačku javne ili privatne imovine; ko postane funkcioner terorističkog aparata i policijskih formacija okupatora ili službenik zatvora, koncentracionih i radnih logora, te nečovečno postupa sa jugoslovenskim državljanima i ratnim zarobljenicima;

4) ko u vreme rata organizuje ili stupi ili vrbuje druge da stupe u naoružane vojničke ili policijske formacije sastavljene od jugoslovenskih državljana u cilju pomaganja neprijatelja protiv svoje otadžbine;

5) ko u vreme rata koji se vodi protiv Jugoslavije ili njenih saveznika primi službu u neprijateljskoj vojsci ili primivši se takve službe učestvuje u ratu kao borac protiv svoje otadžbine ili njenih saveznika;

6) ko se u vreme rata i okupacije primi službe u organima neprijateljske vlasti i pomaže iste u sprovođenju rekvizicije, oduzimanju hrane i drugih dobara ili u sprovođenju ma kakvih prisilnih mera prema stanovništvu Jugoslavije;

7) ko organizuje oružanu pobunu ili učestvuje u njoj ili organizuje oružane bande ili njihovo ubacivanje na teritoriju države u cilju vršenja dela iz člana 1 ovog zakona, ili ko napusti svoje mesto stanovanja i stupi u grupu naoružanu i organizovanu za vršenje takvih dela;

8) ko u zemlji ili van nje organizuje udruženje sa fašističkim ciljevima radi vršenja zločina iz člana 1 ovog zakona;

9) ko kao državljanin Jugoslavije radi na tome da pridobije stranu državu na rat protiv svoje otadžbine ili na oružanu intervenciju, na ekonomski rat, na uzapćenje imovine Demokratske federativne Jugoslavije ili njenih državljana, na prekid diplomatskih odnosa, raskidanje međunarodnih ugovora ili na mešanje u unutrašnje poslove svoje otadžbine ili ma čime pomaže stranu državu koja se nalazi u ratu sa Demokratskom federativnom Jugoslavijom;

10) ko vrši špijunažu, t.j. predaje ili krade ili prikuplja podatke i dokumenta, koja po svojoj sadržini predstavljaju naročito čuvanu državnu ili vojnu tajnu, u cilju da ih preda stranoj državi, neprijateljskoj ili fašističkoj organizaciji ili ma kome nepozvanom licu;

11) ko liši života vojno lice, milicionera, vojnika Narodne odbrane ili neke druge jugoslovenske vojne formacije ili takva ista lica savezničkih i prijateljskih država, ili predstavnika ili službenika narodne vlasti prilikom ili povodom njegovog vršenja službene dužnosti;

12) ko u cilju navedenom u čl. 1 razori ili ošteti rušenjem, paljenjem ili drugim sredstvom sredstva saobraćaja ili javnih veza, vodovod, kanalska postrojenja, javna skladišta i uopšte javnu imovinu.

Član 3.

(1) Dela iz člana 1 i 2 kazniće se lišenjem slobode sa prinudnim radom, konfiskacijom imovine i gubitkom političkih i pojedinih građanskih prava, a pri postojanju naročito otežavajućih okolnosti smrću.

(2) Sva dela iz čl. 1 i 2 povlače pritvor krivca.

Član 4.

(1) Ako je izvršilac zločina iz t. 1—12 člana 2 pobjegao iz zemlje s neprijateljem ili u inostranstvu radi na ostvarenju istih zločina, kazniće se i gubitkom državljanstva, a isto tako i članovi njegove uže porodice ako su zajedno s njime u inostranstvu.

(2) Za zločine iz t. 1—12 člana 2 izvršilac odnosno naredbodavac ne može biti kažnjen manje od 3 godine lišenja slobode s prinudnim radom i obavezno se kažnjava gubitkom političkih i pojedinih građanskih prava.

Član 5.

(1) Saučesnici, pomagači i članovi organizacija obrazovanih u cilju vršenja zločina iz čl. 2 kazniće se pri postojanju olakšavajućih okolnosti lišenjem slobode s prinudnim radom ne manje od jedne godine.

(2) Član kakve organizacije iz t. 7 i 8 člana 2, koji se svojevoljno preda vlastima, otkrije organizaciju ili saopšti o njoj važne činjenice pre no što on ili organizacija izvrše neki zločin po ovom zakonu, oslobođiće se krivično odgovornosti, a u slučaju da je zločin izvršen, kazniće se najnižom kaznom dopuštenom za počinjeni zločin.

Član 6.

Za tešku telesnu povredu lica navedenih u t. 11 člana 2, izvršenu pri istim okolnostima predviđenim za delo ubistva, kazniće se izvršilac lišenjem slobode s prinudnim radom ne ispod jedne godine.

Član 7.

(1) Lice za koje se dokaže da je znalo za pripremu ili za izvršenje jednog od zločina iz t. 1—12 člana 2, a o tome nije izvestilo vlasti, kazniće se prinudnim radom ne manje od jedne godine.

(2) Vojno lice koje je znalo za pripremu ili izvršenje dela izdaje ili špijunaže (t. 1, 2 i 9 člana 2), a o tome nije izvestilo vlasti, kazniće se lišenjem slobode s prinudnim radom ne ispod dve godine.

Član 8.

(1) Propaganda ili agitacija koja sadrži poziv na nasilno obaranje, potkopavanje ili slabljenje demokratskog državnog ili društvenog uređenja, kazniće se lišenjem slobode s prinudnim radom ne ispod jedne godine.

(2) Ako je delo izvršeno putem štampe ili radija, uzeće se to kao otežavajuća okolnost.

(3) Iste ove radnje ako izazovu teže posledice ili se izvrše za vreme rata ili u mestima pod vojnom upravom, kazniće se kao izdajstvo otadžbine.

(4) Štamparije koje štampaju proizvode kažnjive po ovom zakonu konfiskovaće se. Sopstvenici takvih štamparija kazniće se lišenjem slobode, a u slučaju da je delo izvršeno iz nehata novčanom kaznom u visini do 300.000 dinara.

Član 9.

Lica koja za vreme rata privredno saraduju sa neprijateljem odnosno okupatorom, t.j. koja svoja inustrijska, trgovačka, transportna ili druga preduzeća ili svoju stručnu spremu stave na raspolaganje neprijatelju za ciljeve proizvodnje odnosno sami proizvode predmete koji kvalitetom i kvantitetom jačaju ekonomsku snagu i ratni potencijal neprijatelja, ili njihova saradnja s neprijateljem sadrži i političku saradnju i naročito teške oblike eksploatacije i pritiska na radnike uz pomoć okupatorskih vlasti, kazniće se lišenjem slobode s prinudnim radom do 10 godina i konfiskacijom celokupne imovine.

Član 10

Ko pomaže ma na koji način naoružane bande ili slične organizacije ili daje njenim aktivnim članovima sklonište, dostavlja im, krije ili prevozi oružje, hranu, materijal, novac i drugo, služi im za održavanje veze i čini druge usluge ili ometa vlasti u njihovom otkrivanju i hvatanju, kazniće se lišenjem slobode s prinudnim radom ne ispod jedne godine.

Član 11.

Predavanje, krađa ili prikupljanje ekonomskih podataka, koji po svojoj sadržini ne predstavljaju naročito čuvanu državnu tajnu, ali po izričitoj zabrani zakona ili po naredenju rukovodećih privrednih organa ne podleže objavljivanju, u cilju predavanja uz nagradu ili bez nagrade stranim državama, neprijateljskim i fašističkim organizacijama ili nepozvanim licima, kazniće se lišenjem slobode od 3 meseca do tri godine.

Član 12.

(1) Postupak po delima iz ovog zakona je hitan.

(2) Pokušaj se kažnjava.

(3) Osuđeni na smrt za dela iz ovog zakona može biti pomilovan na lišenje slobode s prinudnim radom u trajanju od 20 godina.

(4) Za zločine iz ovog zakona sud može i gde nije izričito određeno izreći uz glavnu kaznu druge sporedne postojeće kazne.

Član 13.

(1) Dela iz ovog zakona sude u prvoj instanci narodni okružni sudovi, a za vojna lica odgovarajući vojni sudovi.

(2) U naročito važnim slučajevima sudiće za zločine iz t. 1—9 čl. 2 veća zemaljskih Vrhovnih sudova, a ako je takvo delo od opšteg državnog značaja veća Višeg vojnog suda ili veće saveznog Vrhovnog suda.

(3) Zemaljski Vrhovni sudovi sudiće u tom slučaju u prvoj instanci, a Viši vojni sud: savezni Vrhovni sud kao jedina instanca.

Član 14.

Na presude sudova prve instance ima mesta žalbi na sud više instance čija je presuda izvršna.

Član 15.

(1) Savezni Ministar pravosuda sprovede ovaj zakon.

(2) Ovaj zakon stupa na snagu kad se objavi u »Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije«, a njegova primena u sudovima otpočeće 1 avgusta 1945 godine.

ПРЕТСТАВКА

СВЕТОГ АРХИЈЕРЕЈСКОГ СИНОДА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ ПОВОДОМ ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О АГРАРНОЈ РЕФОРМИ И КОЛОНИЗАЦИЈИ

СВЕТИ АРХИЈЕРЕЈСКИ СИНОД
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Бр. 1378

14/1 августа 1945 године
у Београду

Предлогом закона о аграрној реформи и колонизацији предвиђа се одузимање земљишних поседа црква, манастира, верских установа и свих врста верских задужбина, са целокупним живим и мртвим пољопривредним инвентаром и то без икакве штете (чл. 3 т. В. и чл. 4).

Члан 8 овог законског предлога пак говори, да се богомољама, манастирима и верским установама, према месним условима, могу оставити баште, виногради, воћњаци, њиве, утрине и шуме највише до пет хектара укупне површине, за одржавање, или за хумане установе и народне скупове, а ако су ове установе већег историјског значаја, може им се оставити у власништво највише до 20 хектара обрадне земље.

Како се овим законским предлогом задира у битне интересе Српске православне цркве јер максимум земљишта од 5, односно у најбољем случају 20 хектара, недовољан је за одржавање једног манастирског братства и редовног манастирског живота акамоли за издржавање свештенства и црквених функционера, и о социјалном старању које Црква и манастири врше у народу, то Свети архијерејски синод има част учинити следеће приговоре на тај законски пројекат.

Законски пројекат овакав какав је, у односу према Српској православној цркви испао је и неправедан и нехуман и антисоцијалан и грубо вређа социјалну правду. То се могло десити само зато јер је законски пројекат рађен на брзу руку, без претходних припрема и прикупљених фактичних података.

Пре свега ти општецрквени и манастирски поседи нису ни од кога насилно одузети на Српској цркви и манастирима дати, нити су стечени путем недопуштене спекулације. Те су земље у највећем броју случајева приложене—завештане црквама и манастирима као задужбине за спас душе било наших средњевековних владара било других благочестивих хришћана, с једне стране, у знак захвалности за услуге које је

Српска црква током векова учинила српском народу у време ратова, епидемија и других разних невоља, а с друге стране, да би се створили извори и средства за издржавање школа, болница и других хуманих установа, за ширење уметности, за помагање бедних и невољних, за издржавање свештенства и црквених функционера, одржавање храмова, развијање заната при манастирима и стварање пољопривредних угледних добара.

Кроз те манастире прошли су наши најзнаменитији људи почев од св. Саве па до Доситеја и Вука. Цркве и манастири беху не само уточишта бедних и невољних него такође и места у којима се састајаху народне вође и установице припремајући борбу за ослобођење нашега народа.

Током векова једини чувари и расадници уметности беху наши манастири о којима Јован Дучић пише: „Видео сам нешто, што за оцену судбине и генија једног народа највише значи: а то су наши историјски споменици, наша архитектура и средњевековни живопис. Видео сам нашу ренесансу, која је постала пре италијанске, видео сликарство нашег монаха Евтихија, које је надмашило Ђота у Асизи . . . Ми нисмо скоројевићи. Наша држава има своје темеље у далекој организованој држави средњег века, на црквеном и обичајном праву и литератури. . .“

Цркве и манастири су били просветна средишта нашег народа. У њима су писане и кроз векове чуване старе рукописне књиге не само црквеног него и историјског садржаја. Ту су, у српским манастирима, основане прве српске штампарије. Прва на Ободу, у којој ради јеромонах Макарије „да се ширењем црквених књига не угаси и вера народа, као што се угаси његов политички дух“ (Дело 1911 г. стр. 431), а кад Турци запрозизише Црној Гори, Иван Црнојевић 1484 године пренесе штампарију у планине. Што је најважније, у то доба „ни у Оксфорду, ни у Кембриџу па ни у Единбургу у Енглеској, није било штампарије“. (Ј. Гледстон: Карактер, по Сам. Смајлсу, III издање 1930 г. стр. 342). У Србији пак прва штампарија била је основана од монаха у Рујанском манастиру, Округ ужички, 1537 године, међу којима се нарочито истицао монах Теодосије. Сем поменутих биле су основане штампарије током времена и у Горажди (у њој раде свештеник Теодор Љубовић и ђакон Радоје), у Грачаници, радио „у Христу раб Димитрије“, у Милешеву, радили: јеромонах Никанор, Сава и Мардарије; у Мршћиној цркви, радили јеромонах Мардарије (онај горњи) уз помоћ свештеника Живка и ђакон Радула; у Београду, радио је јеромонах Мардарије; итд.

„У тим манастирима и црквама, настављено је неговање писмености и књижевности: манастири су у то време били читаве преписаонице, штампарије, иконорезнице, библиотеке, болнице, а доцније и зборна места за народне старешине. У њима су очувани безбројни писани српски споменици, који показују високу културу српског народа, толико да је Србија Русији и осталом словенству за пример служила“ (Братство св. Саве, књ. 21 стр. 121).

У манастирима су монаси развијали националну и државну мисао. М. Кашанин пише: „Може се слободно рећи, да ми за време робовања Турцима и другим народима не би мали уметности да није било иницијативе и стварања Српске православне цркве“, а Л. Зрнић у својој Историји српског народа каже: „Уз манастире подизане су школе, у којима су се стицала знања из писмености и наука. Калуђери су били учитељи и главни књижевни радници. Они су састављали, преводили и преписивали српске књиге у манастирској самоћи и тишини, они су утицали на цело друштво оног времена“. У првој четврти XVIII века (1727) истиче се сарајевска стара црква која је од завештања имала знатну имовину па је по речима једног савременика „издржавала Српску школу, чинила дела милосрђа; откупљивала робље од Турака и пуштала га кућама; слала храну сужњима у тамници; давала помоћ сиротим девојкама за удају и помогала самохране у старости“ (М. Карановић Пол. 15.IV.1931 г.). Крајем XVII и почетком XVIII века помињу се школе у манастирима: Дечанима, Грачаници, Раваници, Манастију, Студеници, Трноши, Враћевиници, Св. Благовештењу, Рачи, Горњаку (Србија); у Пиви (Херцеговина); Св. Аранђелу, Св. Никити (Скопска Црна Гора); Св. Јовану Бигорском, Св. Пречисти код Кичева, Лесновском, Лисолају, Лешачком, Св. Пантелеју код Кочана, Матејићу, Трескавцу, Осоговском код Криве Паланке, Св. Прохору Пчињском, и маси других а да и не говоримо о том да су: „По варошима школе биле обично у црквеним кућама“ каже др Тих. Ђорђевић (из Србије Кнеза Милоша).

Поред тога цркве и манастири обимно су помагали подизање школа било новчаним прилозима било уступањем зграда за школу или поклањањем земљишта на којима ће се школе подићи. Примера ради навећемо, да је Саборна црква у Београду 1835 године поклонила земљиште на коме је подигнута школа. То су исто учиниле: црква у Куманову 1856 године, црква св. Стевана у Великој Хочи, црква у Ораховцу, Срез подримски 1865 године, црква у старом Ацибеговцу 1895 године, црква Лазачка, Округ чабански, црква Карановачка (Краљево) и поред датог земљишта поклонила је још 300 дуката, а црква Барошевачка поклонила је за подизање школе, по одобрењу црквених власти, 500 дуката итд. итд. Оволико само ради примера, листа њихова била би врло дуга.

У борбама за ослобођење и уједињење цркве и манастири чинили су велике жртве и доприносе: у новцу, у храни, у стоци, у зградама, у дрвима као грађи и у дрвима за огрев.

А колико тек жртава у крви, у најдрагоценијим животима свештеника и монаха као што су: Хаџи Ђера, Хаџи Рувим, Ђакон Авакум и безброј светих ликова Срба свештеноченика и мученика, што падоше „За крст часни и слободу златну“. И у наше дане под окупацијом, црква на коју говена, није своју мисију напустила нити своје дужности пре небрегла. Хиљаде избеглица и десетине хиљада избегличке Српчаци спасено је у овом тешком и странном рату благодарети српским манастирима и Српској цркви, која их је као нежна мати примила под свој

кров и топлотом материнске љубави на свом огњишту загрејала, нахранила, оденула и од пропасти сачувала. Заробљеницима пак слала је пакете да им сачува живот а читаве капеле са свим прибором и потребама за богослужење и свето причешће као и масу побожних књига да им сачува душу.

Поред великог значаја и важности наших цркава и манастира на историјском, културно-просветном, уметничком и каритативном пољу њихова је несумњива заслуга и у томе што су благодарећи само њима извесне области наше домовине, приликом конференције мира у Версају, Севру, Тријанону итд. — биле припојене нашој земљи, што се ни пошто не би десило да се у тим областима нису налазили наши манастири као живи сведоци и тапије о доказу наше својине.

У привреди уопште, и пољопривреди напосе улога манастира била је знатна. Њихова имања била су најнапреднија и добар узор за околину. Чак и данас њихови воћњаци, виногради и друге културе важе као угледна добра за ову околину а поред тога као сигуран ослонац сиротиње. Шуме манастирске, по речима једног савременика биле су нашем народу у минулим ратовима „беле паре за црне дане“. Око свих манастира и цркава које су имале своје бранике, околни народ, нарочито они сиротињог стања, чији су храноци били у рату, осетио је благодати огрева из тих браника. Многе болнице, школе и друге јавне установе снабдеване су бесплатно дрвима из ових шума. По једном апроксимативном прорачуну, у току прошлих ратова за ослобођење и уједињење, дато је из манастирских и црквених шума, за опште народне потребе неколико стотина хиљада кубних метара дрва. И то не за новац, већ по оној еванђелској „Што да левица да не зна десница“ — бесплатно. Па ипак при свем том што су цркве и манастири широко отворили своју руку према народним и државним потребама, шуме црквене и манастирске су и данас врло добро очуване што се не може рећи и за шуме државне и општинске, које су девастиране. Како у погледу саме пољопривреде, тако и у погледу сточарства наши манастири су предњачили држећи и гајећи најбољи сој стоке, оваца, свиња итд. и били као нека врста сточарских станица за размножавање и популарисање најбољих и најплеменитијих пасмина свих врста стоке.

И док од државних добара држава није имала богзна какве користи јер је ноторно познато, да су скоро сва државна добра била пасивна, чак и ако ни порезу нису плаћала држави, дотле су црквена и манастирска имања била активна при свем том што је држава од њих само у виду порезе имала велике користи а да и не говоримо о другом.

Постоји можда фама о огромним латифундијама Српске православне цркве. Да би се добила тачна слика о правом стању ствари даћемо податке: која су и каква земљишта која би овај закон имао да захвати.

I. Општа имовина Цркве

У општу имовину Цркве спадају добра: у Даљу, Вајској, Горњем Ковиљу, Сиригу и Сремским Карловцима. Та добра су пре Првог светског рата имала површину од преко 30.000 кат. јутара. По спроведеној аграрној реформи законом од 1925 године остало је цркви свега око 9.000 кат. јутара, од тога обрадиве земље тј. у ораницама, виноградима и баштама око 5.000 кат. јутара. Ова су добра, уз остале приходе цркве, углавном државна помоћ и патријаршиски прирез служила за покриће општих потреба Цркве. Даљско добро припало је Цркви још 1697 године и поред свих настојања аустријских царева и угарских краљева да га одузму, српски народ је успео да га сачува све до ослобођења и да на њему заснује сав културни и верски живот нашег народа у Војводини. Мора се признати да приход од ових добара није био довољан да ни приближно покрије нарасле потребе Цркве у целој држави али ипак та су добра била једина сигурна подлога преостала Цркви као ослонац у свима евентуалним невољама.

II. Парохиске сесије

Да би се створила могућност издржавања парохиског свештенства створене су у Војводини, под управом Карловачке патријаршије такозване сесије у површини од око 30 до 40 кат. јутара уз сваку пароксију за издржавање свештенства. Данас укупно има 518 и по парохиских сесија у укупној површини од око 17.000 кат. јутара и 48 тзв. залишних сесија у укупној површини око 1.500 кат. јутара.

Ове сесије нису никакви спалилуци него скромне површине трудом народа и црквених општина обезбеђене за трајно и вечно издржавање свештенства да исто не би пало на милост туђинске власти нити на терет свога народа. Нажалост оваквих сесија нема у Србији, Босни и Херцеговини, Црној Гори и Македонији па је тамошње свештенство потпуно необезбеђено и данас, када је државна помоћ углавном ускраћена, пада у целости на терет народа. Општи би интерес био да се ове сесије као трајна и сигурна подлога за издржавање свештенства устави у целој земљи у интересу и народа и државе.

Колико се предложеним пројектом законским вређа у суштини постављено начело социјалне правде у односу према Српској православној цркви види се из чињенице да чак ни ове сесије нису уопште издвојене из осталих црквених добара него би по тексту истог пројекта и оне биле одузете и то без икакве накнаде.

III. Манастирска имовина

О површини имовине свих православних српских манастира Црква нажалост не располаже тачним подацима јер су Немци за време рата у патријаршиској згради уништили сву драгоцену архиву. У садашњем моменту те податке немогуће је хитно докунити јер је на већем делу наше земље црквена организација до темеља разорена. Али са сигурношћу се може рећи да манастирска имања не претстављају, осим знат-

них шумских комплекса, скоро nigде толике површине да би исте манастиру биле сувишне, јер је аграрна реформа спроведена после Првог светског рата и ту захватила све веће домене. Истина је, да поједини манастири своју земљу дају сељацима у наполину, истина је да се понегде та земља и екстензивно обрађује али све то само зато што Црква није имала довољно калуђера и што није спровела организацију коју је желела и имала намеру али је ратом ометена. Истина је, међутим, и то да су та манастирска добра увек служила народу примером за углед, да су околну сиротињу помагала и да је народ све до данашњег дана ту манастирску имовину поштовао као светињу. Сигурно то не би био случај да су се манастири у народу појављивали као експлоататори а не као помагачи и заштитници. Црква је увек имала у виду не само религиозно-моралну него и социјалну улогу манастира и настојавала да их подигне на онај степен који одговара савременим црквено-народним потребама.

IV. Црквеноопштинска имања

Поједине црквене општине створиле су већином из поклона и завештања извесна земљишна имања али та су и по броју и по површини тако незнатна да би их намеравана аграрна реформа погодила у малој мери. И та су добра потребна црквеним општинама за одржавање култа и подмиривања колективних религиозних потреба.

V. Задужбинско-фондовска имања

Известан број задужбина, нарочито у Војводини, заснован је на непокретним имањима: зградама и земљишту. Сва та имања по тестаментарним наменама служе искључиво хуманим и социјалним сврхама. Нема културне земље у којој овакве задужбине не постоје и нису као светиња поштоване. Може ли се замислити да би се неко усудио такнути Карнегијеву задужбину која је човечанству дала и даје толико добра!?

Задужбинарство у нашем народу је посебан култ и израз је колективне и моралне свести нашег народа. Колико је ситних занатлија, земљорадника и привредника који су, себи за душу а отаџбини на корист, остављали после себе ситне и крупне легате и тиме омладину васпитавали у љубави према заједници.

Чињеница да је овај законски пројекат предвидео одузимање и задужбинских имања па чак без икакве отштете, што у оним случајевима, где је земљиште било једини основ задужбине, значи потпуно уништење тих задужбина, — јасно сведочи с каквом се отсутношћу осећања пијетета према завештачима радило кад је оваква одредба унесена у пројекат. Овако нешто никада и nigде на свету није било. Напомињемо да овакве задужбинске површине које би се овим законом одузеле нису велике те би за заједницу била куд и камо већа морална штета због рушења ових светиња, него материјална корист од добијене земље.

Свакако, знајући све ово и имајући у виду порекло и намену наших црквених имања Његова Светост свевруски патријарх Алексије, у присуству претседника Комисије за верске послове при Савету народних комесара СССР г. Карпова и многих других руских високодостојника изјавио је зимус нашој делегацији, која је присуствовала избору Његове Светости за патријарха, да се црквена имања у Југославији па чак и у Бугарској и Румунији, као неприкосновена имају поштовати и да се нипошто неће одузимати.

Па када су цркве и манастири и њихова имовина несумњиво били од неоцењиве користи нашем народу кроз целу прошлост досада, зар они то не би могли бити и отсада у рукама своје законите црквене власти? Зар црквена и манастирска имања не би могла остати као неприкосновена резерва за будућност? Ово утолико пре што ће свакако бити доста слободног земљишта на другој страни да се подмире све потребе оних који су без довољно земље. Па када се овим законским предлогом предвиђају велика државна пољопривредна добра, зар није и логичније и праведније да се исти статус призна и црквеним односно манастирским добрима а не да се с њима поступа као с лицима немачке народности (чл. 10 т. А), народним непријатељима (чл. 10/Б), банкарским предузећима, акционарским друштвима (чл. 3/Б) и т.д.

Ту је имовину српски народ добровољно завештао Српској цркви и нико нема моралног ослоњца ни права да Српску цркву лиши тих задужбина. То би могла да учини само груба сила. Зар оно што су чак и Турци за време петвековног робовања поштедели и нису одузели од цркава и манастира да не поштеде њихова рођена деца?!

После свега горе изложеног, треба имати на уму још и ово: од ослобођења па наовамо Српској православној цркви систематски се ускраћују сва њена, ранијим законима гарантована права. Патријаршки прирез је укинут, државна субвенција, која је била основ целокупног финансиског живота Цркве, брисана је из државног буџета а приход од свих државних панира које је Црква имала у своме поседу, престао је да тече. Црква се дакле наједанпут оставља без икаквих средстава за живот, одузима јој се без икакве отштете сав њен, кроз векове стваран земљишни посед који је подлога њеног материјалног опстанка и битисања, препушта се својој судбини као посве непотребна и штетна институција и доводи се у положај просјака и бескућника, једном речи доводи се до уништења.

Постави ли се питање, од чега ће Црква после свега овога да живи, може се поставити и друго питање: да ли је тенденција да се Црква у свом деловању угуши и уништи?

Српска православна црква, болно погођена тим, улаже свој протест против намере и пројекта Владе о одузимању земљишних посела цркава и манастира, тих наших старих легата и задужбина, који су своју мисију кроз векове часно и достојно вршили у славу Божју а за добро свога народа.

Српска православна црква моли да од овог искушења буде поштеђена и њена имовина од аграрне реформе изузета и остављена и даље у својини цркава и манастира у свом досадашњем саставу и величини.

За Претседника
Светога архијерејског синода,
члан, Митрополит скопски
Јосиф, с. р.

PRETSTAVKA PRETSJEDNIŠTVA BISKUPSKIH KONFERENCIJA U ZAGREBU POVODOM PREDLOGA ZAKONA O AGRARNOJ REFORMI I KOLONIZACIJI

PREDSJEDNIŠTVO
BISKUPSKIH KONFERENCIJA
u Zagrebu
Br. 61/BK

PRETSJEDNIŠTVU AVNOJA

Београд

У веzi с говорима одговорних државника, као што и писањем дневне штампе ми стојимо непосредно пред радикалном provedбом аграрне реформе. На основу усмене изјаве Претседника Савезне владе и Маршала Југославије г. Јосипа Броза-Тита, дане претставницима загребачкога кћера на дан 2 јуна о. г. и мени особно, да сва питања, која се тичу односа Цркве и Државе споразумно рјешавамо, част ми се је обратити на високи Nasлов овом претставком.

1) Није ово први пута, да се покреће питање аграрне реформе. Кад је у старој Југославији започела provedба аграрне реформе, католички су бискупи дали о томе питању јасну изјаву са своје конференције, одржане у Загребу од 27—29. XI. 1919., у којој кажу: »Католички епископат увида, како је оправдано, да неимашни дио seljačkoga staleжа доне до примјереног посједа земљишта и да је у ту сврху потребна аграрна реформа велепосједа; зато је са своје стране спреман ишодити приволу Свето Столице, да уз прavičну отштету, од црквених великих посједа у ту сврху нужно земљиште отступи.«

Познато је, како је provedена аграрна реформа у старој Југославији. Оправдане су њезине критике, јер је са шумамa пало под удар аграрне реформе један и пол милијуна хектара, а seljacима је подijелjeno тек око једна трећина тога земљишта. Seljak је морао земљу углавном платити, а с друге стране захваћен аграрном кризом, није могао купити земљиште онај, коме је највише требало.

Овај преговор није стваран гледом на количину земље, која је подijелjena seljacима с посједа Римокатоличке цркве. Баš на тим посједима сва су обрадива земљишта: oranice, livade и pašnjaci била не само повучена под удар аграрне реформе, него су фактично била подijелjena међу

seljake, koji u najvećoj većini nisu isporučili odnosna zemljišta, ma da su ih gotovo uz bezcijenu pridobili. Zemlja se ta naime nije dijelila po stvarnim potrebama seljaka, nego najčešće prema stranačkoj njihovoj pripadnosti. Dobar dio tih seljaka kasnije je tu istu zemlju drugima prodavao. Crkvenim službenicima ostavljeno je od njihovih obradivih zemljišta za uzdržavanje tek ona, u zakonu predviđeni minimum, u koji se ne bi kod provedbe nove agrarne reforme upće smjelo dirati, ako ne bi država istodobno s oduzimanjem ovako preostalih crkvenih zemljišta, odmah odredila novčana sredstva, iz kojih bi se odnosi crkveni subjekti mogli trajno uzdržavati. Znade se namre, da su crkveni službenici naročito članovi Prvostolnog Kaptoia zagrebačkog i prebendari prvostolne crkve zagrebačke kao i ostali prelati i crkveni nadarbenici za svoje uzdržavanje isključivo upućeni na svoja zemljišta, koja su im nakon provedbe agrarne reforme ostavljena lih na temelju činjenica, što oni za svoje uzdržavanje ne primaju ni od države niti od svoje crkvene institucije prinadležnosti u novcu.

2) Nova agrarna reforma ima se, prema radio predavanju Pretsjednika Zakonodavnog odbora g. M. Pijade provesti po ovim načelima: »Naša narodna vlast ne će zaštićivati samo siromašno seljaštvo, već i srednjeg seljaka, koji sa svojom porodicom radi na svom posjedu, ali u izvjesnoj mjeri upotrebljava najamnu snagu. Ali, od jedne mjere na više, gdje može biti govora samo o obradbi tuđom radnom snagom, zemlja se može oduzeti u korist zemljišnog fonda, iz kojega će se dodjeljivati siromašnijim zemljoradnicima. Koliki će biti maksimum hektara, koje može zadržati vlasnik zemlje, uoliko ispunjava osnovni uslov, da je obrađuje snagom svojom i svoje porodice, zavisi od više uslova, koji su različiti prema mjestu, ali on zakonom može biti određen za svaki kraj prema mjesnim uslovima. Veliki zemljišni posjedi moraju, dakle, biti ukinuti. . . . Jasno je, da u rukama države moraju ostati određeni kompleksi zemlje, ali samo onoliko, koliko je potrebno za ugledna dobra, za proizvodnju selekcioniranog sjemenja, za ergeće, i ugledne stočne farme, za poljoprivredne škole i institute, za mašinske stanice, rasadnike i t. d.«

Prema novinskom pisanju ne predviđa se, da će u Federalnoj Hrvatskoj zemljišni fond zajedno sa napuštenim zemljištem imati najmanje oko 400.000 hektara, pa će se takvim radom znatno ispraviti nepravde u posjedovnim odnosima.

Rimokatolička je crkva u staroj Jugoslaviji bila osjetljivo pogodena provedbom agrarne reforme. Dužnost mi je, da na vrijeme upozorim nadležne državne vlasti na pogibeš, koja bi crkvi mogla neminovno zaprijetiti provedbom radikalne agrarne reforme.

3) U momentu, kad državna vlast provedbom nove agrarne reforme kani pravednije urediti imovinske odnose seljačkih zemljoradnika, držim, da imade ona podjednako dužnost, da pri tom poslu također zaštiti intereso duhovnih radnika, a to su svećenici i službenici Rimokatoličke

crkve, koji ne dolaze u obzir kod podjeljivanja zemljišta iz zemljišnog fonda, a koji se sada kani stvoriti. Stoga Katolička crkva opravdano traži i očekuje, da se kod provedbe nove agrarne reforme ne će dirati u nepokretnu crkvenu imovinu, koju ona još sada nakon provedbe prve agrarne reforme drži u svojim rukama. Ta je imovina zakonski određena za uzdržavanje Crkve, njezinih brojnih institucija, te za izdržavanje njezinih službenika: biskupa, kanonika, dušobrižnog svjetovnog i redovnog svećenstva, te ostalih muških i ženskih redovničkih ustanova.

Ovaj se zahtjev temelji na ustanovi crkvenog zakonika, koji u kanonu 1945. § 1. određuje: »Rimokatolička crkva imade prirodno-pravo slobodno i neovisno od građanske vlasti sticati, zadržati i upravljati vremenitim dobrima, koja su joj potrebna za postignuće vlastitih ciljeva«.

S time u vezi čast mi je upozoriti, da konačno rješenje pitanja agrarne reforme na crkvenim posjedima spada jedino na Svetu Stolicu. Za pravilno uređenje odnosa naše države prema Svetoj Stolicu od važnosti je, da se u tom pitanju postupa sporazumno s pretstavnicima Crkve i prije, no što se donesu zakonske odredbe o agrarnoj reformi. Iskustvo je naime pokazalo, da su u staroj Jugoslaviji morale biti podvrgnute reviziji one odredbe agrarne reforme, koje su jednostrano rješavale podjelu crkvenih posjeda, kad je sklopan Konkordat sa Svetom Stolicom, kako to pokazuje »Annexe« Konkordata u pogledu Menze ljubljanske biskupije. Na ovom mjestu pripominjem, da se jugoslavenska vlada u čl. 22. spomenutog Konkordata obvezala na naknadu šteta proizašlih iz agrarne reforme, kao što i na to, da ne će ubuduće podvrgnuti crkveno posjede agrarnoj reformi bez prethodnog sporazuma s nadležnom crkvenom vlašću.

Nadalje valja imati pred očima svrhu crkvenih posjeda, koji danas postoje samo kao reliquia reliquiarum nekadašnjih veleposjeda. U biti namli nekadanji veleposjedi već su prvom agrarnom reformom tako razdijeljeni, da je ovo što je preostalo, još samo ostatak ostataka. Ti su posjedi ostavljeni Crkvi za uzdržavanje njezinih službenika, njezinih brojnih kulturno-vjerskih institucija, kao što su sjemeništa, bogoslovija, sirotišta, bolnice, pa za uzdržavanje crkvenih zgrada, koja dužnost potječe iz patronata. Ne smije se zaboraviti, da se na pr. u sjemeništima školuje preko 80% siromašne seljačke djece, koja inače ne bi došla do školovanja i visoke izobrazbe. Napose su zemljišni posjedi sjemeništa toliko oslabili prvom agrarnom reformom, da su oni danas nedostatni za uzdržavanje sjemeništa. Ako bi se na crkvenim imanjima provela onako radikalna reforma, da se njoj ostavi samo onaj crkveni posjed, koji pojedini crkveni službenik može sam sa svojom obitelji obraditi, jasno je, da bi to značilo praktično onemogućiti školovanje i odgoj svećeničkog podmlatka i time dosljedno Crkvi stvarno onemogućiti zadobljeno vrijeme za svaki rad. Jasno je, da to ne bi bilo u skladu s deklaracijom Savezne vlade o slobodi vjeroispovijesti i poštivanju prava privatnog vlasništva.

A da se baš u tom pitanju postupalo s mnogo razboritog obzira u drugim zemljama, pokazuje i primjer Mađarske, Rumunjske i Poljske, gdje su sami Rusi ostavili veće komplekse zemljišta biskupijama, kaptolima i sjemeništima.

4) Osim toga kod imovine Kaptola, sjemeništa, kolegija crkvenih treba, s razloga pravednosti i činjeničnog stanja, uvažiti da se ne smije miješati imovina nadbiskupska, kaptolska, prioratska, prebendarska i župnička, jer su nadbiskup, Kaptol, prebendari i župnici sasvim drugi pravni subjekti. Svaki od njih posjeduje svoju nadarbinu, t. j. crkvenu službu, s kojom je trajno spojena stanovita imovina u svrhu, da njezin prihod uzdržava posjednika te službe, a sama služba nadbiskupa te članova Kaptola i prebendarskog zbora skroz je različita, te zato svaka pojedina nadarbina sačinjava pravni subjekt za sebe.

Što se pak tiče imovine Kaptola to treba razlikovati zajedničku kaptolsku imovinu od predijalne imovine pojedinih kanonika, jer su i to različiti pravni subjekti. Stoga se ne bi smjelo postupati s imovinom Kaptola kao sa jednim pravnim subjektom, nego kao sa skupinom više pravnih subjekata. To je stanovište konačno nakon dugih rasprava usvojila i stara Jugoslavija.

5) Konačno želim upozoriti na to, da bi radikalna provedba agrarne reforme na ono malo i to razmjerno slabih crkvenih veleposjeda mogla donijeti slabo zadovoljavajući rezultat u pogledu agrarnog pitanja naše zemlje, ako se ne bi istodobno provela opsežna kolonizacija na napuštenim zemljištima, kojih danas, nakon ovoga ratnog pustošenja, toliko imade, kao nikada prije. Primjećujem, da su i sami razboriti seljaci bili pred nekoliko godina protiv prodaje crkvenih posjeda na župana, te su isticali, da bi tom prodajom samo malo njih imalo korist, a za sve ostale župljane, da bi nastali novi tereti.

Konačno, ako bi se prije definitivnog uređenja sa Svetom Stolicom provela onako radikalna reforma crkvenih posjeda kako je iznesena po g. Predsjedniku Zakonodavnog odbora AVNOJA, a nakon toga bi se, eventualno, pristupilo provedbi rastave Crkve od Države, zar ne bi to značilo otvoreni neprijateljski gest prema milijunima katoličkih vjernika od naše države? To bi značilo Crkvu lišiti sredstava njezinih izdržavanja, osiromašiti je i onda prebaciti na teret vjernika. Očito je, da bi to bilo istovjetno s otvorenim progonom Crkve, koji bi istovremeno i te kako teško oštetio i državnu zajednicu, te podrmao njezinih temelja. Upravo za to se pouzdano nadam, da će misli, iznesene u ovoj pretstavci, naići na uvaženje i pitanje agrarne reforme preostalih ostataka crkvenih posjeda biti rješavano u sporazumu i prema potrebama Crkve i Države.

U Zagrebu, dne 10. srpnja 1945.

Dr Alojzije Stepinac
nadbiskup
Predsjednik Biskup. konferencije

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА ГРАЂАНСКОГ РЕДА

ГЛАВА I

Уводне одредбе

Члан 1

Државни службеници су лица која врше службу за државу као своје редовно занимање.

Члан 2

Овај Закон важи за државне службенике грађанског реда. У погледу особља код државних привредних предузећа, овај Закон примењиваће се само на највише руководеће органе (директоре и техничке руководиоце).

Посебним прописима одредиће се која се државна служба сматра привредним предузећем у смислу овога Закона.

Члан 3

У оквиру овога Закона надлежни савезни и земаљски органи доносе ближе одредбе о положају својих службеника.

Јавне установе регулисаће положај својих службеника саобразно начелима овог Закона.

ГЛАВА II

Опште одредбе

Члан 4

Сваком држављанину Демократске федеративне Југославије доступна су, под законским условима, сва службеничка места у државној служби.

Члан 5

Државни службеници деле се, према важности и одговорности посла који врше, на ове четири врсте:

- 1) руководеће службенике;
- 2) самосталне административне и техничке службенике;
- 3) помоћне административне и техничке службенике; и

4) ниже помоћне и извршне службенике.

За распоред службеника према одредби предњег става одлучна је лична вредност и способност службеника.

Изузетно, ако потреба службе изискује, могу се привремено узимати у службу као хонорарни службеници лица од нарочите стручне способности и вредности. Висину хонорара одређују органи из чл. 11, 12 и 13 овог Закона према упутствима издатим од стране савезног Министарства финансија. На ове службенике примењиваће се сходно прописи овог Закона о дужностима и одговорностима службеника. Отказ службе врши се, са обе стране у року од 15 дана.

Члан 6

Према природи посла и стручној спреми, службеници припадају разним струкама. У оквиру сваке струке постоје звања према различитости посла.

Посебни прописи о уређењу појединих струка одредиће која се стручна спрема тражи за сваку струку и у коју врсту из чл. 5 овог Закона улази поједино звање односне струке.

Члан 7

Примање у државну службу вршиће се у границама стварне потребе и расположивих места по буџетима, а према организационој структури утврђеној у прописима појединих грана управе.

Члан 8

За сваког службеника води се службенички лист у два примерка, од којих се један налази у централном надлештву струке, а други у надлештву у коме служи.

Службенички лист ће се попуњавати само на основу оригиналних или веродостојних докумената, а садржина његова одређује се за сваку струку посебно.

Члан 9

У циљу утврђивања идентитета и прегледа кретања у служби, непосредни старешина издаће сваком службенику службеничку књижицу.

Облик и садржину службеничке књижице одређује Персонално одељење Претседништва савезне владе, у споразуму с персоналним одељењима претседништава влада федералних јединица.

Члан 10

О свим решењима о службеничким односима (чл. 11, 12 и 13 овог Закона) издаје се службеницима декрет.

Решења о службеничким односима објављују се у кратком изводу у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“, односно у службеним листовима федералних јединица.

Члан 11

Сва решења о службеничким односима, као о заснивању, кретању и престанку, за савезне службенике, уколико посебним прописима није друкчије одређено, доносе надлежни савезни органи, и то:

1) за службенике из тач. 1) чл. 5 овог Закона, Претседник Министарског савета на предлог ресорног министра;

2) за остале службенике, ресорни министар.

Ресорни министар може овластити свога помоћника или старешину подручног надлештва односно установе да доноси решења о службеничким односима за службенике из тач. 3) и 4) чл. 5 овог Закона.

Члан 12

За земаљске службенике, решења о службеничким односима, као о заснивању, кретању и престанку, уколико посебним прописима није друкчије одређено, доносиће надлежни земаљски органи, и то:

1) за службенике из тач. 1) чл. 5 овог Закона, Претседник земаљске владе на предлог ресорног министра;

2) за остале службенике, ресорни министар.

Ресорни министар може овластити свога помоћника или старешину подручног надлештва односно установе, да доноси решења о службеничким односима за службенике из тач. 3) и 4) чл. 5 овог Закона.

Члан 13

За службенике народних одбора и њихових подручних установа, решења о службеничким односима, као о заснивању, кретању и престанку, по правилу, доноси Извршни одбор Окружног народног одбора, односно од њега виши управни орган државне власти, где нема окружних народних одбора.

Где поред окружних народних одбора постоји и Обласни народни одбор оваква решења само за службенике Обласног народног одбора доноси Извршни одбор Обласног народног одбора.

За службенике оних градских народних одбора који имају положај среских народних одбора, оваква решења доноси Извршни одбор Градског народног одбора.

Сва решења о постављењу службеника из тач. 1), 2) и 3) чл. 5 овог Закона морају се доставити у препису ресорном земаљском министру, који по свом праву надзора може поништити или мењати решења за која нађе да нису у складу са законским прописима или стварним потребама службе.

Члан 14

У циљу јединства персоналне политике и правилне расподеле службеника, може земаљска влада премештати службенике из једног народног одбора у други, из народних одбора у владу и њене установе или предузећа и обратно, а окружни одбори оне службенике које они постављају.

Савезна влада у споразуму са земаљском владом може службенике народних одбора и земаљске службенике премештати на места савезне управе и обратно, те из једне федералне јединице у другу.

Исто тако, земаљске владе могу у споразуму међусобно размештати службенике из тач. 1), 2) и 3) чл. 5 овог Закона из једне земље у другу.

Члан 15

Да би се постигла прегледна евидениција државних службеника и омогућила њихова правилна расподела:

а) окружни народни одбори водиће општу картотеку за своје службенике и за службенике подручних народних одбора. На исти начин као и окружни народни одбори, водиће картотеку и обласни народни одбори тамо где постоје;

б) претседништва земаљских влада водиће овакву картотеку за све земаљске службенике, а поједина министарства засебну картотеку за службенике свога ресора, као и за све стручне службенике из тач. 1) и 2) чл. 5 овог Закона за подручје своје федералне јединице;

в) Претседништво савезне владе водиће општу картотеку за све савезне службенике, а поједина министарства засебну картотеку за службенике свога ресора као и за стручне службенике из тач. 1) и 2) чл. 5 овог Закона из свих федералних јединица.

Поред картотеке водиће претседништва земаљских влада и поједина министарства општи преглед службеника код свих подручних органа државне власти.

Ближе одредбе о вођењу картотеке прописиваће савезна влада посебном уредбом.

Члан 16

При сваком органу државне власти који доноси решења о службеничким односима (чл. 11, 12 и 13 овог Закона) постоји Персонална комисија састављена од чет чланова, од којих именује три члана орган при коме се комисија налази, а два члана делегира синдикална организација. Чланови комисије бирају из своје средине претседника. Функција чланова персоналних комисија траје годину дана.

Чланови персоналних комисија независни од у своме раду, и своју функцију не врше као занимање, него као почасну дужност, уз своје редовно занимање. Комисију сазива орган при коме она делује, а претседник је комисије руководиоца дотичног персоналног одељења.

У надлежност Персоналне комисије спада:

- 1) оцењивање службеника (чл. 63 овог Закона);
- 2) давање предлога о кандидатима по извршеном конкурсy;
- 3) давање мишљења односно сагласности по ст. 2 чл. 58 овог Закона;
- 4) давање мишљења о престанку службе отказом од стране државе (чл. 105 овог Закона);
- 5) давање мишљења за одређивање награда и премија (чл. 46 овог Закона);
- 6) давање мишљења по питању прелаза из струке у струку;
- 7) давање мишљења по ст. 2 чл. 19 и ст. 2 чл. 48 овог Закона;
- 8) давање мишљења по свим питањима која се односе на побољшање организације, поступка у раду и стручно усавршавање службеника; и
- 9) остали послови које јој додели надлежни орган.

Ближе одредбе о организацији и раду Персоналне комисије донеће се у прописима појединих струка.

Члан 17

Прописима појединих струка предвидеће се нарочити курсеви у циљу бољег вршења службе односно добијања одређених виших звања.

Исто тако, одржаваће се повремено конференције, на којима ће сами службеници износити поједине проблеме у вези са бољом организацијом службе, указивати на постојеће недостатке организације и рада, и предлагати потребне мере за боље функционисање службе и за стручно усавршавање службеника. О учињеним предлозима водиће се посебна књига, у коју ће се уносити име предлагача и садржај предлога.

ГЛАВА III

Заснивање службеничког односа

Члан 18

Ступање у службу је добровољно. Службенички однос заснива се даном ступања на дужност, које је извршено на основу надлежно донетог акта о постављењу.

Лице постављено за службеника дужно је јавити се на дужност у року од 10 дана по саопштењу решења о постављењу, уколико му непосредни старешина из оправданих разлога овај рок не продужи. У противном сматраће се као да није било ни постављено.

Члан 19

За државног службеника може се поставити само лице које испуњава следеће услове:

- 1) да је југословенски држављанин;
- 2) да је навршило 18 година живота;
- 3) да није прешло 50 година живота, а физички способна лица са изузетно стручном спремом, ако нису прешла 60 година;
- 4) да је телесно и душевно способно за вршење службе;
- 5) да има бирачко право;
- 6) да му није судском пресудом одузето право заузимања државне службе, односно да није осуђено на губитак права на јавну службу, као и у случају тач. 5) чл. 69 овог Закона док те казне трају;
- 7) да има пословну способност;
- 8) да му ранија служба није престала по тач. 6) чл. 69 овог Закона;
- 9) да испуњава услове прописане за струку у коју улази.

Кад је службенику престала служба по тач. 5) 6), 7) и 9) чл. 106 овог Закона може се поново примити у службу тек три године по престанку службе, и то само по повољном мишљењу Персоналне комисије.

Изузетно од одредбе тач. 1) чл. 1 може се из важних разлога примити у службу и лице које је прешло 50 односно 60 година старости. За такво примање потребно је нарочито одобрење Претседника савезне односно земаљске владе.

Члан 20

Лице, које је одбило да прими неко место у државној служби, може приликом поновне молбе за пријем у службу бити постављено само са одобрењем вишег органа, ако постављење врши орган нижи од министра. Ово важи и за лице које је отказало службу без образложења.

Члан 21

Лице, које је раније било у државној служби, приликом поновног пријема у службу мора испуњавати све услове из чл. 19 овог Закона, осим услова из тач. 3 истог члана.

Члан 22

Пријем у службу врши се по обављеном конкурс (натечају) или без овога, према прописима који важе за сваку поједину струку. Са конкурсом може бити везано полагање испита.

Примање у службу врши се на основу личне вредности и способности кандидата.

ГЛАВА IV

Дужности и права службеника

1) Дужности службеника

Члан 23

По ступању на дужност службеник је дужан положити пред својим старешинном заклетву. Текст заклетве гласи:

„Ја . . . . . заклињем се чашћу свога народа и својом чашћу да ћу верно служити народу, да ћу чувати и бранити основне демократске тековине које чине темељ нашег државног уређења и да ћу своју дужност по законима и законитим наредбама вршити савесно, марљиво и непристрасно“.

Члан 24

За сваког службеника рад у државној служби није само дужност него и част.

Члан 25

Закон је основ на коме службеник заснива сваку своју службену радњу. Он је дужан закон и све законите прописе верно и тачно примењивати и руководити се њиховим духом. Службеник је дужан да спречи сваки покушај повреде или злоупотребе закона или законитих прописа од стране ма ког службеника при вршењу његових службених дужности.

Члан 26

Службеник је дужан да службу врши савесно, марљиво и непристрасно и да стално води рачуна о правилима дисциплине рада, имајући увек пред очима интересе народа. Исто тако је дужан да чува и да штити државну, задружну и приватну својину.

Члан 27

У односима са грађанима, службеник мора да је предусретљив, да се опходи са тактом и пуним разумевањем. Исто тако, службеник је дужан да помаже грађанима потребним саветима и поукама у њиховим оправданим захтевима.

Према свима грађанима службеник се мора опходити подједнако, без обзира на расну и националну припадност, без обзира на веру, пол, социјални положај или школско образовање.

Члан 28

Радно време службеника је по правилу 8 часова дневно. Прописима појединих струка може се, према природи посла, радно време скратити.

Службеник је дужан бити на служби за све време које је одређено.

Кад интереси службе захтевају, непосредни старешина може наредити да службеници раде и прековремено, као и доделити им друге послове који не спадају у опсег њиховог редовног рада.

Члан 29

У свом раду, службеник мора да испољава личну иницијативу, да слободно и што самосталније организује и извршује додељене му по-

слове, преузимајући потребну одговорност. При томе он треба да покаже пуну експедитивност у раду, чувајући се сувишног формализма и штетног бирократизма.

Службеници имају право и дужност да учествују у ширим и ужим међусобним такмичењима, која ће се изводити у циљу усавршавања службе и постизавања већег радног ефекта.

Члан 30

У вршењу старешинске власти према подређеним службеницима старешина ће се руководити искључиво интересима службе. Његов поступак према подређеним службеницима не сме бити груб и неправедан него одмерен и разложен, делујући васпитно као старији друг. У вршењу трајног надзора над њиховим радом не сме ништа пропустити у погледу отклањања недостатака.

Члан 31

Службеници су дужни да поштују старешине, чувајући и не нарушавајући њихов ауторитет, а у својим међусобним односима да се понашају другарски, да се својски помажу у циљу што бољег обављања службе.

Члан 32

Службеник треба да развија у себи способност за самокритику, не сме да прећуткује своје и туђе грешке у послу, него треба да тежи да се учињене грешке признају и поправе.

Члан 33

Службеник је дужан да тачно и брижљиво извршује законита наређења својих старешина.

На наређења за која сматра да су незаконита или да вређају народне интересе, службеник ће ставити своје примедбе. После овако стављене примедбе може наређење задржати од извршења. Поновљено, и то писмено наређење, службеник мора извршити, осим случаја да је такво наређење у очитој супротности са демократским основама народне државе или да његово извршење претставља кривично дело. О неизвршењу овако издатог наређења службеник ће известити непосредно вишег старешину од онога који је издао наређење.

Ако службеник не стави примедбе на незаконито наређење, ако он изврши наређење које није смео извршити, одговараће заједно са старешинском који је издао наређење.

Члан 34

Службеник је дужан да чува службену тајну, без обзира да ли је у активној служби или не.

Под службеном тајном подразумева се све оно што је службеник у служби сазнао, а што би, кад би се изнело, могло шкодити интересима службе или оправданим интересима појединаца.

У изузетним случајевима орган који је службеника поставио може га ослободити од дужности чувања службене тајне.

Члан 35

Службеник мора у служби, као и у приватном животу, да избегава све оно што би могло шкодити поверењу у државну службу или што би ишло на штету части и угледа народног службеника.

Члан 36

Службеник се не може, поред своје редовне службе, бавити никаквим другим послом уз награду без одобрења непосредног старешине. Ако је тај старешина нижи од органа надлежних за постављање службеника (чл. 11, 12 и 13 овог Закона), такво ће одобрење доставити на увид органу надлежном за постављење.

Одредба предњег става важи и за примање чланства у управном и надзорном одбору акционарских и других тековинских предузећа.

Члан 37

Службенику је забрањено да прима одликовања, награде или поклоне страних влада без одобрења савезне владе.

Члан 38

Поред наведених општих дужности, прописима појединих струка могу се предвидети и посебне дужности за поједине струке, односно звања.

2) Права службеника

Члан 39

У државној служби службеник има право на плату и друге погодности по овом Закону.

Те погодности се дају службенику ради што бољег и успешнијег извршења поверене му дужности.

У начелу, погодности службеника се одређују према природи и врсти рада, према обиму и квалитету рада, као и према одговорности за рад.

Члан 40

Плате се одређују према врстама из чл. 5 овог Закона.

Овлашћују се савезна влада и земаљске владе да на предлог Министра финансија прописују плате службеника према врстама из чл. 5

овог Закона, одређујући минимум и максимум плата за сваку поједину врсту.

Члан 41

Поред плате службеници имају додатак на децу. Висина и услови за уживање овог додатка утврђују се посебним прописима.

Члан 42

Плата и додатак из чл. 41 овог Закона исплаћују се унапред у месечним износима. Изузетно од тога могу се за поједина звања плата и додатак одређивати у дневним износима и исплаћивати недељно.

Члан 43

Плата тече од дана ступања на дужност, а повећање плате од првог дана наредног месеца.

Члан 44

За службена путовања ван места службовања службенику припада накнада трошкова, а за премештај у друго место службовања накнада особених трошкова.

Ближе прописе о путним и селидбеним трошковима прописују савезна односно земаљске владе.

Члан 45

За прековремени рад, као и за рад недељом и празницима, примаће службеници 50% више од месечне плате, узевши да месец има 25 радних дана. Ближе одредбе о томе донеће савезно односно земаљско Министарство финансија.

Члан 46

Уколико је вршење извесне службе скопчано са нарочитим напорима, тешкоћама, опасношћу по здравље и живот, могу се одредити посебни додаци.

Струкама, где је то могуће, могу се предвидети и посебне премије за уштеду материјала, горива и томе слично.

За службенике који су се нарочито истакли својим успешним радом и стекли заслуге за службу, установиће се посебне похвале, ударничке награде, поклони од вредности, специјална одликовања и почасна звања. Ово се даје службеницима за личне успехе и заслуге, као и за суделовање у успесима и заслугама њихове групе или установе.

Ближе одредбе о овоме донеће се прописима појединих струка по претходном саслушању савезног односно земаљског Министарства финансија.

Члан 47

Службеник мора имати у недељи један одмор, и то по правилу недељом.

Службенику припада плаћени годишњи одмор, који не може бити краћи од 15 дана ни дужи од 30 дана.

Дужина одмора, у горњим границама, одређује се прописима сваке струке, а време када се одмор има искористити одређује непосредни надлежни старешина, пазећи да правилан и нормалан ток службе не буде доведен у питање услед отсутности службеника.

Члан 48

У оправданим случајевима може непосредно надлежни старешина одобрити службенику плаћено отсуство по приватном послу. Отсуство до 7 дана у једној календарској години не рачуна се у годишњи одмор.

Отсуство преко времена наведеног у предњем ставу одобрава орган надлежан за постављење дотичног службеника. Службенику се у томе случају може одобрити плаћено отсуство само ако је оно и у интересу службе, (као на пр. због нарочитог стручног оспособљавања службеника), и ако је Персонална комисија дала повољно мишљење.

Члан 49

Службеник, који је болешћу спречен да дође на дужност, обавестиће о томе, у року од два дана, свог непосредног старешину. Ако недолозак на дужност због болести траје више од три дана, изостанак се мора оправдати лекарским уверењем лекара надлежне установе социјалног осигурања.

Отсуство ради лечења и опоравка одобрава службенику непосредни старешина на основу писменог мишљења лекара надлежне установе социјалног осигурања.

Службеница има због порођаја право на отсуство од дванаест недеља, од тога шест недеља пре порођаја и шест недеља после порођаја. После порођаја мајка дојиља не сме бити запослена на прековременом и ноћном раду за време од године дана.

Члан 50

У циљу подизања свести службеника о њиховом задатку и улози у изградњи државе, у циљу подизања радне дисциплине и ударничког духа, у циљу борбе против бирократизма, затим у циљу побољшања радних и животних услова службеника, службеници имају право да се удружују у синдикате, као и да учествују у оснивању и раду добровољних удружења.

Службенички синдикати су најјача подршка народних власти у изградњи државног апарата.

Члан 51

Против свих решења о службеничким односима донетих од органа нижих од министарстава, службеник се може жалити у року од 15 дана

једном, и то непосредно вишем органу. Поводом другостепеног решења вишег органа односно решења министарства, може службеник тужбом покренути спор према одредбама Закона о решавању радних спорова. Овакву жалбу односно тужбу могу подићи и синдикалне организације.

ГЛАВА V

Кретање у служби

Члан 52

Лица, која први пут ступају у државну службу, узимају се или у приправну службу или на пробни рад.

Члан 53

Лица, која први пут ступају у државну службу, а немају довољно праксе за обављање послова струке у коју улазе, примају се у службу као приправници. Приправничка служба траје од једне до две године према прописима струке.

Одредба предњег става не важи за службенике из тач. 4) чл. 5 овог Закона.

Члан 54

За време приправничке службе:

1) приправник ће примати плату службеника из тач. 3) чл. 5 овог Закона; и

2) отказ се врши, са обе стране, у року од месец дана, без права на отпремнину.

У свему осталом, за приправнике важе одредбе овог Закона.

Члан 55

У току приправничке службе, приправник је дужан положити државни стручни испит по прописима своје струке. Ради полагања испита, приправнику може орган надлежан за његово постављење продужити приправничку службу највише за пола године. Пошто приправник положи испит, распоређује се у струци према свом звању и способности. Ако приправник не положи испит, може му служба бити отказана или се може распоредити по тач. 4) чл. 5 овог Закона.

Програм за полагање стручног испита и остало у вези са испитима одредиће се прописима струке.

Члан 56

Сва остала лица, приликом пријема у државну службу, узимају се на пробу за време од једног до три месеца.

Ово не важи за службенике који се враћају у исту струку, уколико прекид није био дужи од пет година.

Члан 57

За време трајања пробне службе, у погледу отказа и отпремнине, важе одредбе тач. 2) чл. 54 овог Закона.

У свему осталом, за ова лица важе одредбе овог Закона.

Члан 58

Додељивање новог звања и одређивање веће плате не зависи од времена проведеног у претходном звању односно са одређеном платом, него искључиво од личне вредности и стручне способности службеника.

Додељивање новог звања и одређивање веће плате врше органи из чл. 11, 12 и 13 овог Закона, и то по претходном мишљењу Персоналне комисије (чл. 16 овог Закона); а ако је у питању додељивање нижег положаја или одређивање мање плате, онда је потребна сагласност Персоналне комисије.

Нови степени плате могу се додељивати у најкраћем року од шест месеци, и то највише два степена одједном.

За једнаки рад припада једнака плата.

Члан 59

За прелаз из једне струке у другу, потребно је да службеник у новој струци проведе на пробном раду најмање три месеца и на крају овог рока положи испит струке у коју прелази.

Одредба предњег става не важи за службенике из тач. 1 чл. 5 овог Закона, као и за службенике који се ради нарочите способности и потребе службе премештају у другу струку. Но за ово последње је потребно решење ресорног министра.

ГЛАВА VI

Оцењивање службеника

Члан 60

Да би се надлежна власт обавестила о стручној вредности и способности, о квалитету и обиму рада, о моралним и интелектуалним особинама и о напорима и заслугама службеника у служби, а на основу којих се елемената једино може вршити правилно и објективно одабирање, распоређивање и награђивање службеника у служби, — устављава се оцењивање.

Члан 61

За сваког службеника водиће се нарочити лист (картон) за оцењивање, у који ће непосредни старешина или руководилац у току године,

на основу сталног надгледања посла и контроле над радом својих службеника, уписивати према потреби, а најмање једанпут у свака три месеца, своја опажања о елементима из чл. 60 овог Закона.

У случају да службеник пре него што је оцењен буде премештен у друго надлештво, установу или предузеће, његов ће дотадашњи старешина уписати своја опажања и послати његов лист за оцењивање новом старешини, који ће наставити даље уписивање.

Члан 62

На основу листа (картона) за оцењивање, старешина односно руководиоца ће на крају године за сваког службеника саставити свој извештај.

У томе извештају мора бити укратко изнето оно што је записано у листу за оцењивање, а на крају извештаја старешина односно руководиоца учиниће свој предлог о оцени. Старешина односно руководиоца ће предлог о оцени саопштити службенику, који може у року од пет дана на њега ставити приговор.

У народним одборима попуњавање листа за оцењивање вршиће чланови одбора — повереници одељења, а предлог о оцени даваће извршни одбор.

Члан 63

Извештај старешине односно руководиоца и предлог са листом за оцењивање послаће непосредни старешина односно руководиоца, заједно са евентуалним приговором, надлежној персоналној комисији, која може предлог оцене прихватити, преначити или наредити дослеђење. Решење Персоналне комисије о оцени је коначно.

Члан 64

Оцене су: „одличан“, „врло добар“, „добар“ и „слаб“.

Решење о оцени уноси се у службенички лист службеника.

Службеник, који је у једној години оцењен оценом „слаб“, не може за годину дана од изречене оцене добити већи степен плате ни већи положај.

Члан 65

Ближе одредбе о оцењивању службеника донеће се у прописима сваке струке.

ГЛАВА VII

Одговорност службеника

Члан 66

Службеници су одговорни: дисциплински, кривично и материјално (имовински).

1) Дисциплинска одговорност

Члан 67

Дисциплинске кривице су:

- 1) дисциплинске неуредности;
- 2) дисциплински преступи.

Као дисциплинске неуредности сматрају се лакше, а као дисциплински преступи теже повреде службене дужности или угледа службе.

Члан 68

Казне за дисциплинске неуредности су:

- 1) писмена опомена;
- 2) писмени укор;
- 3) писмени строги јавни укор.

Члан 69

Казне за дисциплинске преступе су:

- 1) забрана додељивања веће плате односно вишег положаја за време од шест месеци до три године;
- 2) умањење припадности за време од три месеца до године дана, с тим да за сваки поједини месец не може бити већи од 20%, изузев породичног додатка;
- 3) враћање на нижу плату или нижи положај;
- 4) условно отпуштање за време од једне до три године;
- 5) отпуштање из службе са забраном поновног враћања у службу за време од једне до пет година;
- 6) отпуштање из службе за увек.

Са казном из тач. 4) предњег става може се за исти дисциплински преступ упоредо изрећи и казна из тач. 2) овог члана.

Члан 70

Гоњење дисциплинских неуредности застарева за годину дана од дана извршења.

Гоњење дисциплинских преступа застарева за три године од дана почињеног дела, уколико дело не повлачи и кривичну одговорност, у ком случају дисциплински преступ застарева за исто време за које застарева и кривично дело.

Члан 71

Казне за дисциплинске неуредности изричу у мањим организационим јединицама старешине тих јединица, а у већим организационим јединицама старешина те јединице може пренети право кажњавања на одређене ниже старешине.

Пре изрицања казне службеник мора бити саслушан.

Против решења о казни, службеник се може жалити старешини непосредно више организационе јединице, у року од осам дана од дана када му је решење уручено. Овакву жалбу могу подићи и синдикалне организације.

Против решења о казни, ако га је донео министар или старешина другог врховног надлештва или установе, нема места жалби.

Члан 72

Казне за дисциплинске преступе изричу посебни дисциплински судови, по спроведеном дисциплинском поступку.

За службенике савезних и земаљских министарстава постоје дисциплински судови при овим министарствима.

При средним и вишим народним одборима постоје дисциплински судови првога степена за службенике ових одбора.

Министарства и народни одбори виши од средњих могу образовати дисциплинске судове првога степена при већим подручним надлештвима и установама.

Дисциплински судови при савезним и земаљским министарствима и при вишим народним одборима истовремено су и дисциплински судови другог степена по жалбама против пресуда и одлука дисциплинских судова код подручних надлештава или установа.

Дисциплински суд састоји се од три члана и истог броја заменика. Једног члана и заменика делегира синдикална организација, а осталу двојицу поставља надлежни министар односно надлежни извршни народни одбор.

Функција чланова дисциплинског суда траје годину дана.

Чланови су у вршењу своје судијске дужности независни и суде по свом слободном судијском уверењу. Судије при ступању на дужност полажу заклетву.

Члан 73

Као тужилац код дисциплинских судова појављује се орган надлежног јавног тужиоца.

Сваки службеник може узети себи браниоца који је слободан у одбрани и обавезан да чува поверену тајну.

Ако би се имала донети казна отпуста из службе, а окривљени службеник није узео себи браниоца, надлежни дисциплински суд поставиће му браниоца по званичној дужности.

Члан 74

Дисциплински поступак започиње са захтевом дисциплинског тужиоца (чл. 73 овог Закона) код надлежног дисциплинског суда да се против службеника покрене дисциплински поступак.

Решавајући о овоме захтеву, дисциплински суд може одлучити:

- 1) да се против службеника отвори дисциплинско ислеђење;
- 2) да се против службеника може подићи дисциплинска оптужница;
- 3) да нема места дисциплинском поступку.

Члан 75

Кад дисциплински суд реши да се против службеника отвори дисциплинско ислеђење, позваће непосредног старешину окривљенога да одреди иследника, који ће ислеђивати сходно прописима кривичног поступка.

Члан 76

Ако дисциплински суд нађе да радња окривљеног службеника претставља и кривично дело, доставиће сва акта надлежном народном суду, о томе известити непосредног старешину, па ће затим одлучити да ли ће против таквог службеника повести дисциплински поступак упоредо са кривичним, или ће га одложити до коначне пресуде надлежног суда.

Члан 77

Кад дисциплински иследник заврши ислеђење, доставиће сва акта дисциплинском суду, који ће донети решење у смислу тач. 2) или 3) став 2 чл. 74 овог Закона.

Члан 78

Кад дисциплински суд реши да се против службеника може подићи дисциплинска оптужница, доставиће сва акта дисциплинском тужиоцу ради подизања оптужнице. По подигнутој оптужници, суд одређује дан претреса. На решење којим се одређује претрес, нема места жалби.

Члан 79

Кад дисциплински суд реши да нема места дисциплинском поступку, доставиће решење о томе непосредног старешини и надлежном дисциплинском тужиоцу. Против овакве одлуке дисциплински тужилац може подићи жалбу вишем дисциплинском суду.

Члан 80

Претрес код дисциплинског суда првог степена је усмен и јаван, осим случаја ако интереси службе или државни интереси, или који други оправдани разлози захтевају да се претрес огласи тајним.

Да ли ће код дисциплинског суда другог степена поступак бити усмен и јаван или не, одлучује сам суд према природи појединог случаја.

Члан 81

Пресудом дисциплинског суда оптужени се или кажњава за дисциплински преступ, или ослобођава од одговорности као невин.

Ако дисциплински суд нађе да дело службеника претставља неу-
редност, казниће га за неуредност.

Члан 82

Противу пресуде и одлука дисциплинског суда првога степена, уко-
лико законом није друкчије одређено, службеник и дисциплински тужи-
лац могу изјавити жалбу дисциплинском суду другог степена у року од
15 дана од дана пријема пресуде или друге одлуке.

Противу пресуда и одлука које је донео дисциплински суд при сав-
езном односно земаљском министарству нема места жалби. Изузетно
од тога, ако је донета казна по тач. 6) чл. 68 овог Закона, може слу-
жбеник изјавити жалбу, у року од 15 дана од дана пријема пресуде,
савезном односно земаљском Врховном суду.

Жалбе из предњих ставова могу поднети и синдикалне организације.

Члан 83

Дисциплински тужилац и осуђени службеник могу против правно-
снажне пресуде тражити обнову дисциплинског поступка под условима
из кривичног судског поступка. Ову обнову могу тражити и синдикалне
организације.

Члан 84

Извршење дисциплинских казни застарева за исто време за које
застарева и право на гоњење дисциплинских престапа.

Члан 85

Казне за дисциплинске неуредности губе све правне последице
после две године, односно казне за дисциплински преступ после пет
година од дана издржане казне, ако службеник за то време није дисци-
плински кажњаван за неуредности, односно за преступ.

Члан 86

Сви предмети дисциплинског поступка сматрају се хитним.
По дисциплинском поступку не плаћају се таксе.

Члан 87

Правноснажне казне за дисциплинске неуредности и за дисциплинске
преступе уписују се у службенички лист кажњених службеника, изузев
казне опомене (тач. 1 чл. 68 овог Закона).

Члан 88

За поједине струке из службе, код којих је непрекидан и правилан
рад од нарочите важности за државу, или код којих може доћи у већу

опасност живот, здравље и имовина грађана, могу се донети у прописима тих струка или служби одредбе о поштравању дисциплинске одговорности службеника тих струка односно служби.

Члан 89

У погледу дисциплинског поступка, уколико овим Законом није друкчије предвиђено, примењиваће се сходно прописи кривичног судског поступка.

2) Кривична одговорност

Члан 90

Службеници одговарају за кривична дела по кривичном законнику и специјалним кривично-правним прописима.

Кривична одговорност не искључује дисциплинско кажњавање за исто дело које је било предмет кривичног поступка без обзира на то да ли је службеник ослобођен кривичне одговорности или не.

Члан 91

Народни судови и све остале државне власти дужне су о отварању кривичног поступка или о изреченој кривичној казни да обавесте непосредног старешину службеника.

3) Материјална (имовинска) одговорност

Члан 92

Службеник одговара и за накнаду штете коју причини грађанима или држави својим радом у служби.

Члан 93

Службеник који при вршењу своје службене дужности причини штету грађанима, незаконитим или неправилним поступком, свесно или нехатно, одговара за ову штету он лично.

За накнаду штете из првог става држава јамчи само онда, ако је обухваћена тужбом и ако се од осуђеног службеника не може наплатити досуђена накнада штете.

Ако оштећеном није познато који му је службеник учинио штету, може тужити односног органа државне власти. Тај орган ће назначити лице које је одговорно за штету.

За расправљање штете надлежан је суд по месту где је штета причињена. Тужба мора бити поднета у року од године дана од дана кад је оштећеник за штету сазнао, а најдаље у року од три године од дана кад је штета причињена.

У изузетно оправданим случајевима држава може преузети на себе обавезу да накнади штету коју је службеник причинио грађанима.

Члан 94

Службеник је лично одговоран и држави за материјалну штету коју јој причини повредом службених дужности, свесно или из нехата.

Решење о накнади штете до суме од 6000 динара доноси надлежни орган из чл. 11, 12 и 13 овог Закона, по претходно обављеном поступку у коме се има утврдити одговорност службеника за накнаду причињене штете.

На решење о накнади штете, службеник има право жалбе према одредби чл. 51 овог Закона.

За накнаду штете, чија вредност прелази суму од 6000 динара, надлежан је народни суд.

Члан 95

Ако је одговорност за накнаду штете према држави у узрочној вези са дисциплинском одговорношћу службеника, дисциплински суд може у својој пресуди, уколико службеника осуди на дисциплинску казну, расправити и питање о накнади причињене штете, без обзира на њену величину.

У поступку за дисциплинску неуредност не може се истовремено расправити и питање одговорности за накнаду штете држави.

Члан 96

Из оправданих разлога, службеник се може ослободити од плаћања накнаде штете учињене држави, било у целом износу или једним делом.

Одговорност службеника за накнаду штете према држави застарева према прописима о застарелости права на тражење накнаде штете по прописима грађанског права.

Члан 97

Одредбе претходних чланова неће се примењивати на одговорност за накнаду штете, за коју постоје посебни прописи појединих струка о материјалној одговорности њихових службеника према држави.

ГЛАВА VIII

Удаљење од дужности (суспендовање)

Члан 98

Службеник се удаљује од дужности (суспендује):

- 1) ако је против њега отворен кривични или дисциплински поступак;
- 2) ако буде стављен у иследни затвор, или због злочинства или каквог другог нечасног дела стављен под оптужбу;

3) ако службеник неће да изврши службено наређење осим неизвршења наређења које закон забрањује и казни (чл. 33 овог Закона);

4) кад му је службени преступ такав да би било штетно по интерес и углед службе да даље остане на дужности.

У случају тач. 1) предњег става дисциплински суд ће удаљити службеника од дужности ако то изискује врста и тежина учињеног дела.

У случају тач. 2) непосредни или виши старешина мора одмах наредити претходно удаљење од дужности, а у случају тач. 3) и 4) непосредни или виши старешина може наредити претходно удаљење у особито важним и хитним случајевима.

Непосредни или виши старешина по претходном удаљењу службеника известиће надлежни дисциплински суд, који ће решење о удаљењу оснажити или поништити.

Против одлуке дисциплинског суда о удаљењу од дужности могу изјавити жалбу дисциплински тужилац и службеник у року од 5 дана од уручења одлуке. Жалба не задржава удаљење. О жалби одлучује надлежни дисциплински суд другог степена. Овакву жалбу могу подићи и синдикалне организације.

Члан 99

Службенику удаљеном од дужности обуставља се, почев од првог наредног месеца од дана одлуке дисциплинског суда, једна половина чистих припадљности, осим породичног додатка.

Ако је службеник судском пресудом осуђен на губитак службе, не враћају му се обустављене припадљности; ако је ослобођен дисциплинске или кривичне одговорности, враћају му се обустављене припадљности у целом износу.

Ако је службеник кажњен дисциплинском пресудом на казну из тач. 1) до 4) чл. 69 овог Закона, дисциплински суд одлучиће да ли ће му се и у колико вратити обустављене припадљности, но с тим да му се не може вратити више од половине.

Ако је службеник пресудом народног суда осуђен на казну лишења слободе до 6 месеци, не припадају му припадљности за време издржавања казне.

Члан 100

Службеник који је удаљен од дужности не сме напуштати место службовања без дозволе старешине јединице у којој служи.

ГЛАВА IX

Социјално заштитне одредбе

Члан 101

Службеници су осигурани за све врсте осигурања код Средишњег завода за социјално осигурање.

Савезна влада прописиваће, на предлог савезног Министра социјалне политике и савезног Министра финансија, ближе одредбе о спровођењу социјалног осигурања државних службеника.

Члан 102

Службенику коме је држава отказала службенички однос припада право на отпремнину, ако је у државној служби провео најмање три године.

Отпремнина износи до 6 година службе једноструку, после 6 до 10 година двоструку, после 10 година четвороструку, после 15 година шестоструку, после 20 година деветоструку и после 25 година службе дванаестоструку месечну плату коју је службеник примио у последњем месецу службе.

Ова отпремнина службенику не припада ако приликом напуштања државне службе испуњава услове за пензију.

Члан 103

Забране за приватно-правна потраживања могу се ставити на једну трећину припадности, а за алиментације и државна потраживања на једну половину припадности, осим додатка на децу (чл. 41 овог Закона).

Државни службеници ослобађају се свих такса за све поднеске и акте у вези са службеничким односом.

ГЛАВА X

Престанак службеничког односа

Члан 104

Службенички однос престаје:

- 1) отказом;
- 2) пресудом кривичног или дисциплинског суда;
- 3) без отказа, по сили закона; и
- 4) смрћу.

Члан 105

Службеник и држава могу раскинути службенички однос уз претходни отказ. У случају отказа од стране државе потребно је претходно мишљење Персоналне комисије (чл. 16 овог Закона). Рок отказа не може бити мањи од месец дана ни већи од шест месеци, а одређује се прописима сваке струке према звању и годинама службе.

Кад службеник откаже службенички однос, може га надлежни орган, по његовој молби, разрешити дужности пре истека рока, ако то интерес службе дозвољава. У овом случају припадности му теку до краја оног месеца у коме је разрешен.

Исто тако, кад држава откаже службенички однос, може надлежни орган, ако је то у интересу службе, разрешити службеника дужности и пре истека отказног рока, с тим да му до краја рока припадају припадљности.

Члан 106

Престанак службе без отказа по сили закона наступа:

- 1) кад службеник постане телесно или душевно неспособан за вршење службе;
- 2) после 12 месеци непрекидног боловања, односно после 18 месеци укупног боловања у две узастопне године;
- 3) кад службеник изгуби држављанство или бирачко право;
- 4) кад службеник изгуби пословну способност;
- 5) кад службеник добије два пута узастопно, или четири пута у току службе оцену „слаб“;
- 6) кад се по премештају, отсуству, одмору или по напуштању службе службеник не јави на дужност, по својој кривници, у року од 10 дана;
- 7) ако је службеник дао лажне податке приликом ступања у службу;
- 8) кад службеник наврши горњу границу старости одређену прописима његове струке;
- 9) кад је службеник судском пресудом осуђен на казну лишења слободе дуже од шест месеци.

Члан 107

Службенику служба престаје:

- 1) у случају чл. 105 овог Закона истеком отказног рока;
- 2) у случају тач. 2) чл. 104 као и тач. 9) чл. 106 овог Закона даном правноснажности пресуде;
- 3) у случају тач. 3) чл. 106 овог Закона даном губитка држављанства, односно бирачког права;
- 4) у случају тач. 6) чл. 106 овог Закона онога дана када је службеник напустио службу, односно када је требало да се јави на дужност;
- 5) у случају тач. 1), 2), 4), 5), 7) и 8) чл. 106 овог Закона онога дана кад надлежни орган донесе решење о престанку службе. Ово се решење мора донети најдаље у року од два месеца. Ако надлежни орган ово пропусти, тај дан престанка службе сматра се последњи дан двомесечног рока.

Члан 108

По престанку службе службеник не може сам напустити дужност, него мора бити надлежно разрешен.

У случају гач. 6) чл. 106 овог Закона као дан разрешења сматра се дан престанка службе.

У случају престанка службе по тач. 2) чл. 104, као и тач. 3) и 9) чл. 106 овог Закона, разрешење се мора извршити одмах чим стигне обавештење о правноснажности пресуде односно о губитку држављанства или бирачког права.

У случају престанка службе отказом разрешење се мора извршити најдоцније последњег дана отказног рока.

У случајевима тач. 1), 2), 4), 5), 7) и 8) чл. 106 овог Закона разрешење се мора извршити најдаље у року од месец дана од када је непосредном старешини стигло обавештење о престанку службе. Овај рок не може прећи последњи дан двомесечног рока из тач. 5) чл. 107 овог Закона, а ако се службеник у том року не разреши, као дан разрешења сматра се последњи дан тога рока.

Ако службеник није на дужности па нема могућности да се редовним путем разреши, дан престанка службе сматра се као дан разрешења од дужности.

Члан 109

Службеник, коме је служба престала, примиће припадљности за месец у коме је разрешен, или у коме се сматра да је разрешен.

Породици умрлог службеника исплатиће се на име помоћи његове једномесечне припадљности.

ГЛАВА XI

Прелазна и завршна наређења

Члан 110

Савезна влада, на предлог ресорног министра, донеће посебне уредбе за сваку струку савезних службеника.

По упутствима савезне владе, земаљске владе донеће такве уредбе за поједине струке земаљских службеника и службеника народних одбора.

У овим уредбама разврстаће се истовремено звања појединих струка по врстама из чл. 5 овог Закона.

Уредбе из ст. 1 морају бити донете најдоцније три месеца по ступању на снагу овог Закона, а уредбе из ст. 2 најдаље у року од месец дана по ступању на снагу уредбе савезне владе.

Члан 111

Државним службеницима рачунаће се у време за стицање права на пензију по прописима социјалног осигурања све време које им се признаје као државна служба.

Као време државне службе рачуна се државним службеницима и време, које су провели у партизанским одредима, Народноослободилачкој војсци, Југословенској армији, илегалном раду за народнослободилачки покрет, затвору, логору, интернацији, принудном раду, као и време проведено у заробљеништву, уколико се својим владањем нису огрешили о народноослободилачку борбу.

У државну службу по ст. 1 не рачуна се време проведено у служби под окупатором или његовим помагачима. Изузетно, у појединим оправданим случајевима, може орган из чл. 11, 12 и 13 овог Закона по саслушању Персоналне комисије одлучити да се призна извесно време проведено у оваквој служби поједином службенику. На исти начин ће се индивидуално одлучивати које ће се време по престанку службе (отпуст, пензионисање, оставка) за време окупације признати за пензију.

Ближе одредбе за примену прописа ст. 2 и 3, као и уопште које ће се време рачунати за пензију, донеће савезни Министар финансија у сагласности са савезним Министром социјалне политике.

Овлашћује се савезна влада, да, на предлог савезног Министра социјалне политике и савезног Министра финансија, донесе прописе у погледу начина покрића код Средишњег завода за осигурање за признате године државне службе.

Члан 112

На основу уредаба донетих по чл. 110, органи из чл. 11, 12 и 13 овог Закона, по саслушању персоналних комисија (чл. 16 овог Закона), извршиће у року од три месеца по ступању на снагу уредаба појединих струка, појединачно превођење свих затечених службеника, сходно одредбама чл. 5, 6 и 58 овог Закона.

Уколико у појединим федералним јединицама службеници још нису дефинитивно разврстани по старим положајним групама, то може земаљска влада одмах регулисати положај службеника по одредбама овог Закона, одређујући привремено у коју врсту спадају (чл. 5 овог Закона), док уредбама појединих струка не буду разврстана звања.

Приликом превођења утврдиће се за сваког појединог службеника које му се време државне службе признаје за пензију; истовремено оцениће се које се време проведено у активној служби или по престанку службе под окупатором признаје за пензију (ст. 3 чл. 111 овог Закона).

Члан 113

Одредбе тач. 6) и 8) ст. 1 чл. 18 овог Закона важе само ако су у питању пресуде донете од стране народних судова и других народних власти после 6 априла 1941 године. У погледу осталих пресуда испитиваће се сваки поједини случај посебно приликом ступања у службу и донети решење о могућности пријема, по претходном саслушању надлежног јавног тужиоца.

Члан 114

Оним државним службеницима којима буде служба отказана после ступања на снагу овог Закона, а не испуњавају још услове за пензију по прописима социјалног осигурања, одредиће се, на њихов захтев, пензија по прописима који буду важили за државне пензионере (чл. 115 овог Закона).

Члан 115

Овлашћује се савезна влада да на предлог савезног Министра финансија донесе уредбу, којом ће регулисати право на пензију следећих лица:

1) личних и породичних пензионера, пензионисаних до ступања на снагу овог Закона;

2) државних службеника који су отпуштени, пензионисани, или су својевољно напустили државну службу за време окупације, а не налазе се сада у служби;

3) државних службеника које је ослобођење затекло у државној служби, па су после тога стављени на расположење или отпуштени из државне службе.

Исплата пензија напред наведених лица пада на терет буџета савезног или земаљског Министарства финансија, односно на терет Чиновничког пензионог фонда.

Члан 116

До доношења одредаба из чл. 101 овог Закона, наплаћиваће се улог за Чиновнички пензиони фонд по досадашњим прописима.

Члан 117

Одредбе из чл. 102 и 105 овог Закона примењиваће се тек после седам месеци по ступању на снагу овог Закона. У овом међувремену отпуштени службеник добиће на име отпремнице једномесечну плату, изузев оних службеника којима је служба престала по тач. 2) чл. 104 и тач. 3), 5), 6), 7) и 9) чл. 106 овог Закона.

Члан 118

Овлашћује се савезна влада да донесе на предлог Министра за конституанту потребне прописе за спровођење овог Закона.

Члан 119

Овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА ГРАЂАНСКОГ РЕДА

Дубока промена наше државне, политичке и друштвене структуре из темеља је изменила и правне односе наших државних чиновника. Стари чиновнички закон је постао опсолетан, и потребно је да се донесу нови прописи, јер се тако важно питање као што је ово државних службеника не може оставити нерегулисано и неодређено. Иако нова Југославија, као строго народна држава, даје сасвим друго значење државним службеницима од старе, милитаристичко-бироградске Југославије, она не пориче државним службеницима велико значење, али хоће да у њима има вредне народне трудебенике, а не неку посебну, од народа строго одвојену касту. Зато је основна идеја овог пројекта, која се доследно спроводи у свим његовим одредбама, да се положи државних службеника углавном приближи ономе приватних намештеника и да се одлучно разбије формирање државних службеника као неке посебне касте. Извесне особине правног положаја државних службеника не јављају се у овом пројекту као привилегије неке посебно уздигнуте касте, већ су само природна последица вршења послова за државу, што се нарочито огледа у службеничким дужностима и посебној службеничкој одговорности. Уосталом, огромној већини државних службеника се тиме лични положај само поправља, и баш закони који изграђују посебну чиновничку касту — првенствено у своме интересу да би имали подобан инструменат преко кога ће господовати над народом — боре се противу покушаја огромне већине државних службеника да поправе свој положај, а што се најбоље може видети у забрањивању синдиката и других сличних службеничких организација.

Јединство државне службе, како се спроводи у новој Југославији, пошто је срушен стари дуализам између државне власти и самоуправе, тражи да се донесу јединствени прописи за све државне службенике грађанског реда. Но ови само као основни прописи, у чијем ће се оквиру и за поједине струке службеника и за поједине земље доносити потребни посебни прописи. Пројект је у том погледу заузео правно линију између шаблонског централизма и хаотичног партикуларизма. Из истог је разлога и прописано да и поједине јавне установе као на пр. Завод за социјално осигурање, имају да прописе о положају својих службеника саобразе начелима овог закона. С друге стране су, из начелних и практичних разлога, искључени из овог закона намештеници државних привредних предузећа, изузимајући само највише, руководеће органе.

Главне црте предложеног закона су ове:

1) Глава II — Опште одредбе. Сва службеничка места у државној служби приступна су начелно сваком држављанину Демократске федеративне Југославије, па у том погледу неће моћи законодавство поје-

диних земаља прописивати посебна ограничавања. Одбачено је старо дељење службеника у посебне категорије, групе итд. са нарочитим ранговима, и сви се државни службеници, просто и строго рационално, деле, према важности и одговорности посла који врше, на ове четири врсте: 1) руководећи службеници, 2) самостални административни и технички службеници, 3) помоћни административни и технички службеници и 4) нижи помоћни и извршни службеници. За овај распоред службеника одлучујућа је лична вредност и способност службеника, а не само пуке формалне квалификације, као на пр. школска спрема, дужина службе, године старости. Према природи посла и стручној спремности службеници припадају разним струкама, а према различности посла постоје у оквиру сваке струке поједина звања. Посебни прописи су донесени у циљу да се примања у државну службу врше у границама стварне потребе и да се државне финансије не оптерете сувишним службеницима.

По питању који орган доноси решења о службеничким односима, као о заснивању, кретању и престанку, нарочити проблем поставља се код службеника народних одбора и њихових подручних установа. Из практичних разлога ово је концентрисано при окружним народним одборима и није дато нижим народним одборима. Изузетно од тога дато је слично овлашћење и градским народним одборима који имају положај средњих народних одбора, јер и ту постоје могућности за правилно вршење ових овлашћења. Ради јединствене персоналне политике сви народни одбори морају своја решења о постављењу службеника, изумимајући ниже помоћне и извршне, достављати у препису ресорном земаљском министру да би се овај могао служити својим правом надзора. У циљу јединства персоналне политике и правилне расподеле службеника омогућује се земаљским владама и окружним одборима широко премештање службеника. Ово је премештање потребно, ако се жели да сви крајеви државе имају довољан потребан број службеника и не може се, с општег државног и народног гледишта, трпети да би ово могло спречавати нека „субјективна права“ службеника. Слично овлашћење добија и савезна влада за премештање службеника народних одбора и земаља на места савезне управе и обратно, као и за премештање из једне федералне јединице у другу — али она то има да ради у споразуму с дотичном земаљском владом. Због осигурања прегледне евиденције државних службеника донесени су посебни прописи о вођењу картотека.

Од нарочите је важности оснивање посебне персоналне комисије при свим органима који доносе решења о службеничким односима. Комисија пружа нарочиту гаранцију за исправну персоналну политику и очигледан је доказ демократских тенденција нашег пројекта. Комисија даје мишљење по свим важнијим питањима, у неким је питањима њено мишљење обавезно, а одлучну реч има при оцењивању службеника. Чланови су комисије независни у свом раду, а од пет чланова комисије

делегирају двојицу синдикалне организације. За усавршавање службе и изобразбу службеника предвиђају се посебни курсеви, као и повремене конференције.

2) У Глави III ради се о заснивању службеничког односа, који има значај добровољности. Ту се, између осталог, нарочито нормирају и услови које мора испуњавати неко лице, да би се могло поставити за државног службеника. За примање у државну службу је првенствено одлучујућа лична вредност и способност кандидата. Да ли ће се примање у службу вршити конкурсом (натечајем) или без овога, односно да ли ће се тражити полагање посебног испита, остављено је прописима појединих струка.

3) У Глави IV су детаљно обрађене дужности службеника да би се искључила свака самовоља и служба вршила искључиво у интересу народа и државе. Из тога су прописана и права службеника. По питању плата напуштене су досадашње групе, и оне се просто одређују према четири врсте службеника — при чему свака врста има више степена плата. Из техничких разлога није се могла висина ових плата одредити у самом овом пројекту, него је за ово дапо овлашћење Савезној влади. Влада ће на тај начин бити у стању да плате стално усклађује с постојећим економским приликама. Слично је поступљено и са додатком за децу. Пројект потстрекава рад службеника и посебним додацима, премијама, наградама итд.

Овим, као и неким другим одредбама, пројект иде свесно и плански за тим да награди вредније службенике, да продрма мртвило и шаблонску једноликост бирократског апарата, да развије личну иницијативу и јак темпо рада, и тако дође до што веће продуктивности читавог службеничког апарата. Од осталих одредаба овог поглавља треба нарочито истаћи ону о праву службеника да се удружују у синдикате, које сматра најјачом подршком у изградњи државног апарата. Пројект не остаје код саме фразе, него даје синдикатима стварна овлашћења, као при формирању персоналне комисије, дисциплинског суда и улагању жалби и правних лекова. Противно ранијем чиновничком праву, пројект даје службенику право да покрене, по питању службеничког односа, спор према одредбама Закона о решавању разних спорова — што могу чинити и синдикалне организације.

Глава V говори о кретању у служби. Лица која први пут ступају у државну службу узимају се или у приправну службу или на пробни рад, и пројект регулише детаљно ове две службе. Даље кретање у служби пројект веже само личном вредношћу и стручном способношћу службеника, а не временом проведеним у претходном звању и другим сличним формалним моментима. Као основно начело поставља се правило: за једнаки рад припада једнака плата. Додељивање новог звања и одређивање веће плате врши надлежни орган по претходном мишљењу персоналне комисије; а ако се неком службенику има доделити нижи

положај или одредити мања плата, онда је потребна сагласност персоналне комисије. Потребни прописи су донесени и за прелаз из једне струке у другу.

Глава VI говори о оцењивању службеника, које према новом пројекту добија кардинално практично значење, будући да читав лични положај службеника зависи првенствено од тога како је оцењена његова вредност и способност при вршењу службе. Пројект даје стварне гаранције за правилно оцењивање, за које је одлучно решење персоналне комисије.

У Глави VII се доносе прописи о одговорности службеника, које има три врсте: дисциплинска, кривична и материјална (имовинска). Првенствен задатак службеничког права је да донесе ближе прописе о дисциплинској одговорности, и зато је овај пројект морао донети детаљне такве прописе. Ту се начелно разликује дисциплинска неуредност, где спадају лакше повреде службене дужности, од дисциплинског преступа, где спадају теже повреде службене дужности. О првим решава административним путем старешина дотичне јединице, а о другима судским путем посебни дисциплински суд. Дисциплински суд састављају три члана, од којих једнога делегира синдикална организација. Детаљни прописи имају за циљ да осигурају правилан објективан рад дисциплинских судова, а у недостатку ових прописа имају се сходно примењивати одредбе кривичног судског поступка. Особина је пројекта да се у појединим питањима дисциплинског поступка даје и синдикалној организацији право на улагање правних лекова (жалбе). Кривична одговорност не искључује дисциплинско кажњавање за исто дело, а зависи од одлуке дисциплинског суда да ли ће се дисциплински поступак водити упоредо с кривичним или ће се одложити до коначне пресуде народног суда.

Имовински је службеник одговоран за накнаду штете, коју учини својим радом у служби, и према грађанима и према држави. Грађанима је осигурана накнада штета, коју им причине службеници својим незаконитим и неправилним поступком, јер за ову накнаду јамчи и сама држава, која може тражити накнаду од дотичног службеника. Тиме што се за ову штету прогоне у првом реду лично они службеници, који су је својим неправилним поступком скривили, развија се код службеника осећај дужности и свест о одговорности.

У погледу накнаде штете учињене држави пројект поставља начело, да се о штети до 5.000 динара решава административним путем, а преко ове суме судским путем. Ако је одговорност за накнаду штете држави у узрочној вези с дисциплинском одговорношћу службеника, може о питању накнаде штете расправити и дисциплински суд, без обзира на величину штете. Пројект полази с гледишта да није ни оправдано ни практично, да се — као што се ово до сада чинило — дисциплински суд искључује од пресуђивања о накнади штете.

Глава VIII садржи прописе о удаљењу од дужности (суспендовању). И овде се даје право жалбе синдикалној организацији.

Глава IX доноси социјално-заштитне одредбе. Прекида се радикално с досадањим режимом чиновничког пензионисања и заводи систем осигурања службеника за све врсте осигурања код Средишњег завода за социјално осигурање. Службенику коме је држава отказала службенички однос, а који још не испуњава услове за пензију, даје се уз сличне услове, како је то прописано Законом о радњама за приватне намештенике — право на отпремнину.

У Глави X, која говори о престанку службе, најважнија је промена према старом праву одбацавање отпуста. Уместо отпуштања од стране државе, односно давања оставке од стране службеника, заводи се отказ, слично као и код приватне службе. У погледу рока отказа постављено је начело, да овај не може бити мањи од месец дана ни већи од шест месеци, али остављено је прописима поједине струке да га одреде према звању и годинама службе. Пројект доноси детаљне прописе о случајевима престанка службе по сили закона, као и о разрешавању од службе.

Последња Глава XI говори о прелазним и завршним наређењима. За спровођење читавог службеничког права потребно је доношење уредаба о појединим струкама. За поједине струке савезних службеника ове ће уредбе донети савезна влада, а за поједине струке земаљских службеника односно службеника народних одбора земаљске владе. Прве се морају донети у року од три месеца по ступању на снагу овог закона, а друге најдаље месец дана по ступању на снагу дотичне уредбе савезне владе. На основу ових уредаба, као и односних прописа самог закона надлежни органи за постављање службеника извршиће, по саслушању персоналних комисија, превођење свих затечених службеника на службеничка места по овом закону, и то у року од три месеца по ступању на снагу уредаба појединих струка. Према томе, пројект узима као крајњи рок, кад ће сви службеници бити преведени на ново стање, седам месеци. У вези овога је и важење одредаба овог закона у погледу отпремнице суспендовано за седам месеци по ступању на снагу закона. Док се не изврши наведено превођење, примаће службеници припадљивости по досадашњим прописима.

Обзиром на нови режим пензионог осигурања требало је решити питање које се године службе из прошлости рачунају за ову пензију. Пројект поставља овде главна начела, а детаље оставља савезним уредбама. При томе је за време последњег рата у одбрану домовине, начелно узето у обзир како се поједини службеник политички владао. Зато је начелно, као време које се рачуна за пензију, признато време, које су државни службеници провели у партизанским одредима, народноослободилачкој војсци, Југословенској армији, илегалном раду за народноослободилачки покрет, у затвору, логору итд. Напротив, начелно се не може рачунати у државну службу време проведено у служби окупатора или његових помагача. Пројект предвиђа само изузетке од тога правила у појединим оправданим случајевима. Индивидуално ће се и пресуђи-

вати, које ће се време признати за пензију оним лицима којима је престала служба за време окупације. За све ове старе службене године, које се рачунају службеницима у пензију, мораће се утврдити посебно покриће код Средишњег завода за осигурање — па се из тог разлога овлашћује савезна влада да донесе потребне прописе.

Посебни проблем чине службеници, чији положај још до сада није формално уређен, а који нису преузети у службу. Ту се јавља, из социјалних разлога, као први проблем питање регулисања њихове пензије. За ово регулисање пројект даје посебно овлашћење савезној влади. Да не би преузети службеници, којима буде служба отказана по ступању на снагу овог закона, а који још не испуњавају услове за пензију по прописима социјалног осигурања, дошли у погледу пензионисања у гори положај од ранијих државних пензионера, пројект предвиђа да ће им се на њихов захтев одређивати пензија према прописима који важе за раније пензионере.

Овај закон не само што је оквирни него и поврх тога изискује огромни детаљни посао, да би се у свим својим појединостима спровео у живот. Зато је савезна влада и овлашћена да донесе потребне прописе за спровођење овога закона.

Тако се у свему правни односи државних службеника стављају на нову, строго демократску подлогу — па се нова, демократска Југославија и по овом питању ставља у ред демократских држава.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О АДВОКАТСКОМ ИМУНИТЕТУ

ПРЕТСЕДНИШТВУ ПРИВРЕМЕНЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ДФЈ

Народни посланик др Драгић Јоксимовић подноси
законски предлог о адвокатском имунитету

Предлажем и молим да се донесе следећи

ЗАКОН О АДВОКАТСКОМ ИМУНИТЕТУ

Члан 1

Слобода адвокатске одбране је неопходни услов сваке добре правде, услед чега све оно што посредно или непосредно спречава и ограничава произвољно ове слободе, доводи у опасност саму правду, која је највиша људска установа и једна од најбитнијих гаранција цивилизације.

Члан 2

Пошто је адвокат потпуно слободан у својој одбрани, не сме бити гоњен или узнемираван због својих говора и написа, уколико се исти не удаљи од самог предмета и уколико је радио добронамерно у интересу одбране. Ако се нађе да постоје какве злоупотребе овога права, онда је за суђење и пресуђење ове врсте кривица надлежно дисциплинско веће Адвокатске коморе.

Члан 3

Адвоката не може лишити слободе ниједна власт без знања и одобрења Адвокатске коморе.

Члан 4

Ниједна власт нема право да врши претрес адвокатске канцеларије и стана. Ако потреба захтева да се изврши означени претрес, исти ће по тражењу власти обавити три органа Адвокатске коморе: председник одбора коморе или његов заменик, председник дисциплинског већа коморе или његов заменик и секретар коморе.

Адвокатска комора има право да одбије захтев власти за вршење претреса адвокатске канцеларије и стана.

Члан 5

Адвокат не може бити ни под каквим изговором спречен или уклоњен у вршењу своје службе, нарочито из разлога његових политичких и верских убеђења или обзиром на расу итд.

Члан 6

Адвокат има право да увек слободно општи са својим клијентом, који му се може поверити под гаранцијом професионалне тајне.

Члан 7

Дисциплинско веће Адвокатске коморе једино је надлежно да кажњава адвокате због преступа и прекршаја учињених у вршењу њихових дужности за време судских или административних расправа. У таквим случајевима судови и власти дужни су да још за време расправе записнички утврде преступ учињен од стране адвоката и да тај записник пошаљу претседнику надлежне Адвокатске коморе, који га има у најкраће време доставити дисциплинском већу.

Члан 8

Јавне власти дужне су сваки пут заштитити адвоката у вршењу његове дужности, а нарочито када политичке прилике чине његову улогу тешком или га чак излажу непријатности јавног мишљења.

Члан 9

Свако огрешење о прописе овога закона кажњава се принудним радом са лишењем слободе.

Члан 10

Када овај закон ступи на снагу, престају важити сви прописи који су му противни.

Члан 11

Овај закон ступа на снагу даном објаве у Службеном листу.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О АДВОКАТСКОМ ИМУНИТЕТУ

Адвокатура је занимање јавног поретка. Њој је циљ да адвокат својим стручним знањем помаже савесно и поштено појединцима правним саветима; да утиче на измирење странака, које дођу у сукоб у правним односима или интересима; да у случају спора пред судовима заступа парничаре, бранећи њихове оправдане интересе и права; да

уопште у примени закона пред судовима, другим државним и самоуправним властима и јавноправним телима помаже да се донесе правилна и правична одлука (§ 1 Закона о адвокатима).

Адвокат је дужан да целим својим држањем чува част и углед свога сталежа. Адвокат је дужан заступање, кога се примио, вршити по закону и права своје странке бранити против свакога ревностно, верно и савесно. Њему је слободно да изнесе све што му се по закону чини корисним за странку и да се на сваки могући начин послужи свим средствима напада и одбране, која се не противе добивеном овлашћењу, закону и његовој савести. . .

Адвокат је дужан чувати тајну о стварима које су му поверене, али то не може бити на штету његовог права да ради свог личног оправдања назначи извор свога сазнања. У сваком је поступку ослобођен дужности да сведочи о ономе, што му је као адвокату поверено, или да изда списе којима су му саопштене поверљиве ствари или који су сачињени као белешке о таквим поверљивим стварима (§ 21 Закона о адвокатима).

Адвокатска комора има да чува углед, част и права адвокатског сталежа и да пази на то да адвокати врше своју дужност (§ 38 Закона о адвокатима). Адвокатски сталеж је независан. Надзор над адвокатима врши у првом реду Одбор Адвокатске коморе. Вршећи овај надзор, Одбор може адвоката упућивати и опомињати. Врховно право надзора припада Министру правде (§ 49 Закона о адвокатима).

Из цитираних прописа види се поред осталог да је адвокатура установа јавно-правног значаја; да су адвокати у правилној и правичној примени закона помагачи суда, других државних и самоуправних власти и јавно-правних тела; да је адвокатски сталеж аутономан и независан; да Адвокатска комора као носилац адвокатске аутономије има задатак да чува углед, част и права адвокатског реда и да пази на то да адвокати врше своју дужност.

Од нарочитог је значаја цитирани § 21 Закона о адвокатима, који утврђује појам тзв. адвокатског имунитета и регулише питање професионалне тајне. Сходно овоме пропису, адвокату је слободно да изнесе све оно што му се по закону чини корисним по његову странку и не би могао одговарати, ако — тумачећи закон друкчије него јавни органи — изнесе разлоге, зашто сматра да је извесна одлука противна закону.

Адвокату је даље слободно да износи своје критичке примедбе против позитивних закона и поступака власти.

Из овога прописа излази и то да евентуални претрес адвокатског стапа или канцеларије не би смео да се протегне на списе којима су му саопштене поверљиве ствари или који су сачињени као белешке о таквим поверљивим стварима.

Пошто питање адвокатског имунитета и професионалне тајне, као једног дела адвокатског имунитета, није конкретно нормирано, већ се изводи из духа и смисла наведеног законског прописа, то су се у пракси често дешавали случајеви повреде овога прописа.

Овај законски предлог има за циљ да право адвокатског имунитета, коме је пропис § 21 Закона о адвокатима дао само појам и опсег, конкретизује, да га прошири и да га обезбеди санкцијама.

Истичем и подвлачим да имунитет адвоката, коме је постављен основ у пропису § 21 Закона о адвокатима, не би био потпун, ако би власти имале право да адвоката лише слободе када то за сходно нађу.

По сили своје професије и свога позива, адвокат је често у положају, да против себе навлачи гнев и освету претставника власти. Његова је улога нарочито тежка у временима несређених политичких, економских и социјалних прилика. Особито још када је адвокат слободарски расположен и када не припада политичкој линији оних који држе власт.

Да би своје занимање могао обављати онако како му закон и савест наређују, адвокат мора бити јаче заштићен него остали грађани и обезбеђен сваког прогона и самовоље власти.

Више неголи ма где, мора се ту појавити Адвокатска комора као бранилац и заштитник адвоката и целог адвокатског реда. Зато је у чл. 3 овога законског предлога и предвиђено, да се адвокат не може лишити слободе без знања и одобрења Адвокатске коморе.

Остали прописи овога законског предлога имају свој основ у резолуцијама конгреса Савеза адвокатских комора Југославије и Међународног савеза адвоката, са којима сам увек био сагласан.

Предлажем и молим да се горњи законски предлог не износи пред скупштински пленум него да га сходно постојећим прописима само Претседништво Привремене народне скупштине озакони.

У Београду
14 октобра 1945 год.

Др Драгић М. Јоксимовић, с. р.
народни посланик из Београда

PREDLOG

ZAKONA O ADVOKATSKOJ AUTONOMIJI I NEZAVISNOSTI

PRIVREMENOJ NARODNOJ SKUPŠTINI U BEOGRADU

Narodni poslanik dr Dragić M. Joksimović podnosi zakonski predlog o advokatskoj autonomiji i nezavisnosti.

Molim Predsedništvo da u najskorijem roku donese

ZAKON O ADVOKATSKOJ AUTONOMIJI I NEZAVISNOSTI

Član 1

Advokatska autonomija i nezavisnost vraćaju se ponova u život.

Član 2

Do donošenja novog Zakona o advokatima imaće punu snagu i važnost propisi Zakona o advokatima od 17 marta 1929 g.

Član 3

Sve advokatske komore u zemlji održaće skupštine radi izbora svojih organa na dan 18 novembra 1945 g. u 10 časova pre podne.

Član 4

Ovaj Zakon stupa u život danom objave u »Službenom listu«, kada prestaju važiti svi propisi koji su mu protivni.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O ADVOKATSKOJ AUTONOMIJI I NEZAVISNOSTI

Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije doneo je 17 novembra 1944 g. odluku, kojom se do konačnog uređenja advokature (odvjetništva) postavljaju delegati u svima advokatskim komorama (»Službeni list« od 1 februara 1945 g.).

Ovom odlukom ukinuta je advokatska autonomija, zajamčena zakonom o advokatima od 17 marta 1929 g.

Pošto je naša zemlja oslobođena neprijatelja još 9 maja t. g., smatram da je dalje održavanje ovoga neredovnog stanja u advokatskim komorama skroz nepotrebno.

Obzirom na činjenicu da novi zakon o advokatima nije donet niti ima izgleda da će se skoro doneti, nužno je advokatsku autonomiju što pre vratiti u život.

Ovo utoliko pre, što po mome mišljenju nije ni bilo naročitih razloga za ukidanje advokatske autonomije i nezavisnosti.

Advokatski red bio je uvek duboko svestan svojih dužnosti prema narodu i državi, pa će to i ubuduće biti.

U Beogradu
22 oktobra 1945 godine

Dr Dragić M. Joksimović, s. r.
narodni poslanik iz Beograda

ПРЕДЛОГ
ЗАКОНА О ИЗБОРИМА НАРОДНЕ ВЛАСТИ
ПРЕТСЕДНИШТВУ ПРИВРЕМЕНЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Београд

Народни посланик др Драгић М. Јоксимовић подноси
законски предлог о изборима народне власти.

У смислу чл. 39 Пословника предлажем да се донесе

ЗАКОН О ИЗБОРИМА НАРОДНЕ ВЛАСТИ

I) Народна власт

Члан 1

Народну власт чине месни народни одбори, срески народни одбори и окружни народни одбори.

II) Избори месних народних одбора

Члан 2

У недељу 23 септембра 1945 године обавиће се избори месних народних одбора у свима местима Демократске федеративне Југославије.

Члан 3

Избори се врше на основу слободног, општег, једнаког и непосредног изборног права, и то тајним гласањем и путем гумених куглица.

Члан 4

Сваки грађанин, који ужива бирачко право, може да бира месни народни одбор свога места и да буде изабран. Ако је у истом месту било две или више кандидатских листа, онда у месни народни одбор улазе представници сваке листе сразмерно броју добивених гласова по тзв. пропорционалном систему.

Члан 5

Избором месних народних одбора руководи бирачки одбор, који се састоји од три лица, које народ дотичног места изабере, и од представника кандидатских листа, које одређују носиоци кандидатских листа.

Поменута три лица за бирачки одбор бирају се на збору грађана дотичног места најдоцније три дана пре избора месног народног одбора.

Претседник бирачког одбора је лице, које чланови бирачког одбора изаберу између себе.

III) Избори среских и окружних народних одбора

Члан 6

Избори среских и окружних народних одбора извршиће се у недељу 30 септембра 1945 године.

Члан 7

Оба означена избора врше се у истој просторији али одвојено. То ће се постићи на тај начин, што ће се кутије и куглице за гласање поставити на два стола тако да се кутије за избор среског народног одбора налазе супротно столу, на којем се налазе кутије за избор окружног народног одбора.

Гласач најпре гласа за листу среског народног одбора, а одмах затим за листу окружног народног одбора.

Члан 8

И овде се избори врше на основу слободног, општег, једнаког и непосредног изборног права, и то тајним гласањем и путем гумених куглица.

Члан 9

Сваки грађанин који ужива бирачко право може да бира срески и окружни народни одбор и да буде изабран.

Члан 10

Ако су за изборе среских и окружних народних одбора истакнуте две или више листа, онда за улазак у срески, односно окружни народни одбор важи пропорционални систем из чл. 4 овог Закона.

Члан 11

Изборима среских и окружних народних одбора руководе они исти бирачки одбори, који су руководили изборима месних народних одбора.

Члан 12

Месни бирачки одбори преко свога претседника или једног свог члана достављају записнике о резултату гласања свога места среском бирачком одбору, који чине чланови бирачког одбора среског места и претседници или чланови бирачког одбора који су донели поменуте записнике.

Претседник среског бирачког одбора је претседник бирачког одбора у среском месту.

Члан 13

Срески бирачки одбор саставља исте ноћи записник о резултату гласања у целом срезу и о изабраним члановима среског народног одбора, а изјутра преко свога претседника или једног свог члана шаље окружном бирачког одбору како свој напред наведени записник тако и записнике бирачког одбора сваког места у срезу о резултату избора за окружни народни одбор.

Члан 14

Окружни бирачки одбор, који чине чланови бирачког одбора у окружном месту и претседници или чланови среских одбора који су донели горе наведене записнике, саставља истога дана записник о резултату гласања у целом округу и о изабраним члановима окружног народног одбора.

Претседник окружног бирачког одбора је претседник бирачког одбора у окружном месту.

IV) Кандидатске листе

Члан 15

Сваки грађанин који ужива бирачко право може да истакне кандидатску листу за изборе месног народног одбора, среског народног одбора и окружног народног одбора с тим да кандидати на листи за срески народни одбор не могу бити лица која се налазе као кандидати на листи за окружни народни одбор.

Члан 16

Све кандидатске листе по овоме закону подносе се на потврду надлежном окружном народном одбору најдоцније три дана уочи избора.

Подносилац кандидатске листе дужан је уз кандидатску листу у два примерка поднети окружном народном суду још и уверење месног народног одбора за сваког кандидата на његовој листи да исти ужива бирачко право.

Члан 17

Сваки кандидат има право да кандидатску листу штампа у неограниченом броју примерака и да је тако штампану по својој вољи растура.

V) Слобода агитације и гласања

Члан 18

Сваки кандидат и сваки бирач има право да по својој вољи агитије за своју кандидатску листу односно за листу коју жели да гласа.

Члан 19

Гласање на изборима народне власти је потпуно слободно. Ни један орган власти не сме ни у ком случају позвати бирача на одговорност, за гласање на изборима нити сме од бирача тражити да кажу за кога су гласали.

VI) Кривице

Члан 20

На све кривице, које су почињене приликом избора за месне народне одборе, среске и окружне народне одборе примењиваће се кривичне одредбе из чл. 83—87 Закона о изборима народних посланика за Уставотворну скупштину.

VII) Завршне одредбе

Члан 21

Федералне владе Демократске федеративне Југославије дужне су у року од 5 дана од дана ступања на снагу овога Закона прописати и најхитнијим путем објавити детаљна упутства за извршење овога Закона.

Члан 22

Против неправилности у току избора као и против решења бирачких одбора може сваки кандидат у року од 5 дана од дана избора уложити жалбу на надлежни окружни народни суд, против чије одлуке постоји право жалбе на Врховни суд ДФЈ у року од 5 дана.

Члан 23

Све исправе, кандидатске листе, жалбе, као и све радње код народне власти и народних судова по овоме закону ослобођене су свих државних и општинских такса.

Члан 24

Овај Закон ступа на снагу даном објаве у „Службеном листу Демократске федеративне Југославије“.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ИЗБОРИМА НАРОДНЕ ВЛАСТИ

Дужност народне власти Демократске федеративне Југославије вршили су и врше месни народни одбори, срески народни одбори и окружни народни одбори, који су на неки начин бирали, али тај избор

по моме налазу није претстављао нити претставља слику правог народног расположења.

Народне власт могу се назвати народне само у том случају, ако оне уживају љубав и поверење народа.

Пошто сматрам да се народна љубав и поверење могу манифестовати и утврдити једино кроз тајно гласање путем гумених куглица, то сам био слободан да предложим доношење горе наведеног закона. Моје је мишљење да политичку обнову наше земље, после шеснаестодешњег њеног нередовног политичког живота, треба почети од о з д о тј. да најпре треба извршити изборе месних народних одбора, среских народних одбора и окружних народних одбора, па тек онда приступити изборима посланика за Уставотворну скупштину. Како су избори за Уставотворну скупштину на прагу, то само хитно доношење горњег закона може обезбедити избор месних народних одбора на дан 23 септембра т. г., а избор среских и окружних народних одбора на дан 30 септембра т. г., као што је то предвиђено у чл. 2 и чл. 6 овог законског предлога.

С обзиром на чињеницу да је Треће заседање АВНОЈ-а односно Привремене Народне скупштине закључено Указом од 26 августа т. г., то предажем и молим да Претседништво исте скупштине на основу чл. 4 Одлуке Другог заседања Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије о Врховном законодавном и извршном претставничком телу Југославије само донесе горе наведени закон.

У Београду
31 августа 1945 год.

Др Драгић М. Јоксимовић, с. р.
народни посланик из Београда

А М А Н Д М А Н

ЗА ИЗМЕНУ ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ИЗБОРИМА НАРОДНЕ ВЛАСТИ ПРЕТСЕДНИШТВУ ПРИВРЕМЕНЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ У БЕОГРАДУ

Народни посланик др Драгић М. Јоксимовић подноси
амандман за измену свога законског предлога о
изборима народних власти.

У вези мога законског предлога о изборима народних власти, који је код Привремене народне скупштине заведен 31 августа т. г. под бр. I 2398, подносим амандман за измену ниже означених прописа истог предлога, и то:

1) Члан 2 мења се и гласи: У недељу 28 октобра 1945 г. обавиће се избори месних народних одбора у свима местима Демократске Федеративне Југославије.

2) Члан 6 мења се и гласи: Избори среских и окружних народних одбора извршиће се у недељу 4 новембра 1945 г.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

АМАНДМАНА ЗА ИЗМЕНУ ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ИЗБОРИМА НАРОДНЕ ВЛАСТИ

У моме законском предлогу о изборима народних власти било је предвиђено, да ће се избори месних народних одбора обавити 23 септембра, а избори среских и окружних народних одбора 30 септембра т.г.

Поменути законски предлог био је на дневном реду двеју седница законодавног одбора, 12 и 15 септембра, али обе ове седнице нису одржане.

Како нова седница Законодавног одбора до данас није заказана, а рокови за изборе месних, среских и окружних народних одбора по мом законском предлогу протекли су, то сам одлучио да овим амандманом рок за изборе месних народних одбора од 23 септембра помакнем за 28 октобар а да рок за изборе среских и окружних народних одбора од 30 септембра помакнем за 4 новембар т.г.

Ово померање рокова за изборе народних власти има за циљ да се поменути мој законски предлог стави у ток и да се понова учини актуелним. „Политика“ од 4 октобра донела је чланак др Леона Гершковича, из кога се види да су у току септембра извршени избори народних власти у Србији делимично а у Босни и Херцеговини потпуно, а данашња „Борба“ доноси вест да су последњих дана одржани избори органа народних власти у Хрватском Приморју, у Бјеловарском округу и Котару јастребарском.

Приватно сам обавештен да су у Срезу лепеничком отприлике пре месец дана извршени избори народних власти у једанаест општина, а да у осам општина истога среза нису избори ни до данас обављени.

Нису ми познати нити мотиви, због којих се врше делимични избори у нашој држави, нити пак мотиви са којих досад Претседништво Привремене народне скупштине није усвојило мој законски предлог, који предвиђа изборе народних власти једног дана у целој држави.

Знам само то, да је поменути мој законски предлог благовремено усвојен, данас бисмо на целој територији Д.Ф.Ј. имали народне власти, за које би се могло рећи да су праве народне власти и да уживају поверење народа, наравно под претпоставком ако би избори били извршени у пуној слободи. Чињеница, да се избори народних власти врше након подношења поменутог мог законског предлога, без обзира на то што су ти избори делимични, уверава ме да је мој законски предлог о изборима народних власти био актуелан и да је одговарао стварним народним и државним потребама.

Нужно је само учинити приговор да делимични избори народних власти и начини на који се ти избори врше нису решили и не решавају питање народних власти правилних и целесходним путем

Сматрам да би једино усвајање мога законског предлога о изборима народних власти пружило гаранције, да ће народне власти, изабране по његовим прописима, представљати слику правог народног расположења.

Зато сам слободан да још једном скренем пажњу на важност мога законског предлога о изборима народних власти и на безусловну потребу његовог хитног озакоњења.

Ако би се мој законски предлог о изборима народних власти са овим амандманом усвојио, скинуло би се с дневног реда једно крупно и мучно питање, које је требало давно решити и које би својим правилним решењем донело целој земљи велико умирење и много задовољства.

Народне власти, које би дошле путем слободних и ничим несметаних избора, без претње и притиска, на основу тајног гласања гуменим куглицама, праве и истинске народне власти, представљале би неисцрпну снагу и у напорима за обнову наше ратом опустошене земље.

Обзиром на све напред наведено, као и на околност да се изборни материјал (гласачке кутије, гумене куглице и друго) већ налази у сваком гласачком месту наше државе ради избора народних посланика за Уставотворну скупштину на дан 11 новембра т.г., надам се и верујем да ће Претседништво Привремене народне скупштине хитно примити мој законски предлог о изборима народних власти са овим амандманом и на тај начин створити могућност да се избори месних народних одбора обаве 28 октобра т.г. а избори среских и окружних народних одбора 4 новембра т.г.

У Београду
8 октобра 1945 год.

Др Драгић М. Јоксимовић, с. р.
народни посланик из Београда

PRIMJEDBE

K PRIJEDLOGU ZAKONA O REGULISANJU PREDRATNIH OBAVEZA

Ne upuštajući se u razmatranje pitanja opravdanosti kursa koji je predviđen za obračun starih jugoslovenskih dinara na dinar DFJ, primjećuje se u pojedinostima:

U članu 2, stav 1, imali bi se imaooci tekućih računa, koji se u vremenu od 18 aprila 1941 do oslobođenja nisu povećavali novim ulaganjem odnosno nisu promijenili, izjednačiti sa imaoocima uloga na štednju po štednim knjižicama t. j. i imaoocima tekućih računa do 25.000 dinara ako tekući računi nisu povećavani imao bi se izvršiti obračun jedan prema pet, jer ne postoji nikakva razlika da li je netko štedio na uložnu knjižicu ili na tekući odnosno žiro račun.

U istom članu 3 nije predviđeno kako će se obračunati štedne knjižice koje su povećavane novim ulaganjem u vremenu poslije 18 aprila. Smatramo nepravедnim da se te štedne knjižice obračunavaju u cijelosti prema članu 1 t. j. 1 prema 10, već bi te štedne knjižice a dosljedno tome i tekuće i žiro račune trebalo obračunati za iznos odnosno stanje do 18 aprila 1941 sa 1 prema 5 a za višak sa 1 prema 10.

Ako je to tako mišljeno u zakonskom prijedlogu onda bi to trebalo jasnije formulirati, jer prema sadanjoj formulaciji izgleda, da se štedne knjižice koje su povećavane novim ulaganjem poslije 18 aprila 1941 ni djelomično ne bi obračunavale izuzetno sa 1 prema 5 nego sa 1 prema 10 u smislu člana 1.

U Beogradu, 22 oktobra 1945

Ministar pravosuda DFJ,
Franc Frol, s. r.

MINISTARSTVO NARODNOG ZDRAVLJA
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Pov. Br. 192
6 oktobra 1945 god.
Beograd

PRIVREMENOJ NARODNOJ SKUPSTINI DFJ

Beograd

U prilogu dostavljam 1 primerak Predloga zakona o visokim medicinskim školama sa obrazloženjem.

Kako materija ovog zakona treba da regulira novostvoreno stanje u radu visokih medicinskih škola, a kako je nastava u tim školama po novom sistemu već započela, molim za ovaj zakonski predlog hitnost.

Molim da se savezno Ministarstvo obavesti o danu kada će predlog priloženog zakona biti pretresan u Zakonodavnom odboru, kako bi moglo tamo uputiti potrebne stručne referente.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Zastupnik
Ministra narodnog zdravlja,
Ministar
socijalne politike
dr A. Kržišnik, s. r.

PREDLOG
ZAKONA O VISOKIM MEDICINSKIM ŠKOLAMA —
FAKULTETIMA

§ 1

Visoke medicinske škole su medicinski, stomatološki i farmaceutski fakulteti. Njihov zadatak je:

- 1) Obrazovanje lekarskih, stomatoloških i apotekarskih kadrova za potrebe zaštite zdravlja naroda i odbrane zemlje;
- 2) Unapređivanje medicinskih struka i nauka.

Oni vrše svoje zadatke u okviru ovog Zakona pod opštim rukovodstvom Saveznog ministarstva narodnog zdravlja. Posebne uredbe za rad pojedinih fakulteta propisaće nadležna zemaljska Ministarstva

narodnog zdravlja, na osnovu obrazaca donetih od strane Saveznog ministarstva narodnog zdravlja, a na predlog Saveta odgovarajućih fakulteta.

§ 2

Neposredno rukovodstvo i nadzor nad radom fakulteta vrše Uprave medicinskih škola Zemaljskih ministarstava narodnog zdravlja. One se brinu o budžetiranju, izgradnji, snabdevanju i svim personalnim pitanjima fakulteta.

§ 3

Glavna uprava medicinskih škola Saveznog ministarstva narodnog zdravlja daje opšte smernice za rad u pogledu nastave, broja studenata, osnivanja ili prestanka rada visokih medicinskih škola.

§ 4

Zemaljska ministarstva narodnog zdravlja mogu, prema potrebi, osnivati nove fakultete, kada obezbede potrebna materijalna sredstva, baze za teorijsku i praktičnu nastavu, kao i potrebno nastavno osoblje, a po dobivenoj saglasnosti Saveznog ministarstva narodnog zdravlja.

§ 5

Fakulteti su pravna lica.

§ 6

Nastava na visokim medicinskim školama vrši se po unapred utvrđenom planu i programu.

Osnove planova i programa nastave za sve visoke medicinske škole donosi Savezno ministarstvo narodnog zdravlja, na predlog i po prethodnom konsultovanju Zemaljskih ministarstava narodnog zdravlja i Saveta fakulteta. Izmene plana i programa vrše se po istom postupku.

Nastavni plan predviđa trajanje studija, početak i završetak školske godine, trajanje semestara, raspored predmeta po semestrima, broj časova za svaki predmet, ispitne grupe, ispitne rokove, redosled ispita i trajanje pojedinih praktičnih stažova.

Program nastave predviđa za svaki predmet poglavlja, pojedine teme u njima i njihov obim.

Nastava se sastoji iz predavanja, praktičnih vežbi i praktičnog staža.

Osim stručnih predmeta studenti su obavezni da slušaju predavanja iz predmeta opšteg obrazovanja. Plan i program za te predmete donosi Zemaljsko ministarstvo narodnog zdravlja u saglasnosti sa Zemaljskim ministarstvom prosvete.

§ 7

U okviru propisanih osnova za nastavne planove Saveznog ministarstva narodnog zdravlja, pojedini fakulteti doneće svoje nastavne planove, koji će odgovarati mogućnostima nastave i potrebama zemlje.

§ 8

U mestima gde postoje Univerziteti ove visoke medicinske škole održavaju vezu sa njima. Biraju zajedničkog rektora, učestvuju u Savetu Univerziteta, šalju prepise izveštaja. Sa svoje strane Univerziteti reprezentuju i medicinske visoke škole, i izdaju diplome njihovim svršenim učenicima, dodeljuju nastavnike za predmete opšteg obrazovanja.

§ 9

Fakultetske vlasti su dekan, prodekan i fakultetski savet.

§ 10

Dekan upravlja fakultetom i pretstavlja ga. Redovno podnosi izveštaj o stanju i radu na fakultetu Upravi medicinskih škola Zemaljskog ministarstva narodnog zdravlja, Univerzitetu i Glavnoj upravi medicinskih škola.

Prodekan zastupa dekana i pomaže mu u rukovođenju nastavnim, naučnim i stručnim radom fakulteta, brine se o pravilnim odnosima i saradnji fakultetskih vlasti sa studentima.

Dekana i prodekana bira Fakultetski savet na kraju svake godine za sledeću godinu. Za dekana bira se redovni profesor, a za prodekana može i vanredni. Nastavnik koji je prvi put izabran za dekana ili prodekana mora se primiti te dužnosti.

Ako bi se mesto dekana upraznilo u toku školske godine izabraće se drugi najdalje za 15 dana.

Izbor dekana i prodekana potvrđuje Zemaljski ministar narodnog zdravlja. Ako ih ne potvrdi za 14 dana pristupa se izboru novih lica.

§ 11

Fakultetski savet sačinjavaju redovni i vanredni profesori, docenti, honorarni profesori i nastavnici. Pravo glasa imaju redovni i vanredni profesori i docenti.

Prava i dužnosti Fakultetskog saveta predvideće posebne fakultetske uredbe, u saglasnosti sa odredbama ove uredbe.

§ 12

Nastavno osoblje fakulteta čine redovni i vanredni profesori i docenti. Pomoćno nastavno osoblje su asistenti. Kao nastavno osoblje mogu biti postavljeni i drugi stručnjaci kojima Fakultetski savet poveri nastavu.

Uslove i način izbora nastavnog i pomoćnog nastavnog osoblja propisće posebne fakultetske uredbe.

§ 13

Odluke o postavljenju i uklanjanju nastavnog osoblja donose Zemaljski ministri narodnog zdravlja u saglasnosti sa predsednikom Zemaljske vlade.

§ 14

Fakulteti imaju svoje dekanate sa potrebnim osecima za administrativne, ekonomsko-finansiske i tehničke poslove, kao i upravu kliničke bolnice na medicinskim fakultetima.

Fakultetski saveti podnose Zemaljskim ministarstvima zdravlja nacрте uredbi i pravilnika o ustrojstvu i radu pomenutih ustanova.

Administrativno, tehničko i drugo osoblje, ukoliko nije drukčije predviđeno, postavlja Zemaljsko ministarstvo narodnog zdravlja, ili sam dekan po ovlašćenju ministrovom.

§ 15

Na medicinske, stomatološke i farmaceutske fakultete može se upisati učenik Više srednje škole ili odgovarajuće potpune Srednje medicinske škole, posle položenog prijemnog ispita. Odlični učenici oslobađaju se prijemnih ispita.

§ 16

Studenti mogu prelaziti sa jednog na drugi fakultet iste vrste, pod uslovom da su prethodno položili sve propisane ispite za semestre koje su slušali. Odluke o prelazu donosiće Zemaljska ministarstva narodnog zdravlja po prethodnom saslušanju Saveta fakulteta na koji student želi preći a u okviru utvrđene kvote za pojedine federalne zemlje.

Odluke o prelazu studenata sa stranog fakulteta donosiće Zemaljsko ministarstvo narodnog zdravlja po prethodnom saslušanju Saveta fakulteta na koji zainteresovani želi da stupi.

§ 17

U saglasnosti sa upravama medicinskih škola, Zemaljskih ministarstava narodnog zdravlja i Fakultetskim savetima, Savezno ministarstvo narodnog zdravlja određiće maksimalni broj studenata koje pojedini fakulteti mogu primiti. Isto tako Savezno ministarstvo određivaće svake godine svakoj federalnoj državi kvotu studenata prve godine za pojedine fakultete, sporazumno sa Zemaljskim ministarstvima narodnog zdravlja.

■

§ 18

Ispiti na fakultetima su diplomski i polažu se pred ispitnom komisijom koju određuje Fakultetski savet.

§ 19

Student koji položi propisane ispite stiče diplomu lekara, lekara-stomatologa, ili apotekara.

§ 20

Doktorat medicine, stomatologije ili farmacije stiče se odbranom doktorske disertacije. Bliže odredbe o postupku za sticanje doktorata utvrdiće se posebnim propisima.

PRELAZNE ODREDBE

§ 21

Propisi ovog Zakona o sticanju diplome i doktorata ne odnose se na studente koji su pre stupanja na snagu ovog Zakona imali priznat prvi semestar. Za njih važe propisi uredaba koje su bile na snazi do 6. IV. 1941 godine.

§ 22

Odredba o polaganju prijemnog ispita primenjivaće se počev od 1947/48 školske godine.

§ 23

Ovaj Zakon stupa na snagu danom obnarodovanja u »Službenom listu Demokratsko Federativne Jugoslavije«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O VISOKIM MEDICINSKIM ŠKOLAMA — FAKULTETIMA

Zakonom o rukovodstvu i nadzoru nad medicinskim i farmaceutskim fakultetima i stručnim zdravstvenim školama od 21 juna 1945, Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije stavilo je sve medicinske i farmaceutske fakultete u zemlji pod rukovodstvo nadležnih ministarstava narodnog zdravlja. No, pomenutim zakonom nije se riješilo na kakav će način nadležna ministarstva narodnog zdravlja rukovoditi postojećim medicinskim školama, niti kako će se organizirati nastava i praktičan rad u tim školama. U to doba možda je bilo i prerano unositi u zakon odredbe ove vrste, jer je trebalo sačekati da pokaže praksa kako će se ovo pitanje najbolje riješiti.

Otada je održan niz stručnih konferencija između svih ministarstava narodnog zdravlja i između svih medicinskih i farmaceutskih fakulteta u državi.

Rezultat ovakove saradnje i forsiranog rada kroz više od tri mjeseca bilo je zajedničko donošenje Prijedloga zakona o višim medicin-

skim školama, te obrazaca za uredbe o medicinskim fakultetima koje treba da donesu zemaljske vlade ili njihove skupštine, a osim toga je izraden zajednički sistem za svu medicinsku nastavu u zemlji izražen u okviru plana i programa za medicinske škole.

Medicinski i farmaceutski fakulteti u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani objavili su upis studenata i rade pod rukovodstvom nadležnih ministarstava zdravlja a po sistemu sadržanom u Predlogu zakona o visokim medicinskim školama. Kako novi sistem rada, međutim, unosi znatne promjene prema onima prije rata, kako u pogledu pravnog položaja fakulteta, sistema izrade plana i programa, trajanja studija i naziva i prava završenih studenata, a kako ove odredbe nisu sadržane ni u tekstu Zakona o rukovodstvu i nadzoru nad medicinskim školama od 21 juna o. g., potrebno je da se novi sistem visoke medicinske nastave ozakoni posebnim zakonom Privremene narodne skupštine Demokratske federativne Jugoslavije.

Kako je upis u visoke medicinske škole već objavljen, a nastava treba da počne 10 oktobra, molim za ovaj zakonski predlog hitnost.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Zastupa
Ministra narodnog zdravlja,
Minister
socijalne politike
dr A. Kržišnik, s. r.

ZAKONODAVNI ODBOR
PRETSEDNIŠTVA ANTIFASISTIČKOG VEĆA NARODNOG OSLOBOĐENJA
JUGOSLAVIJE

(izabran na sednici Pretsedništva 3 februara 1945 god.)

Pretsednik
Moša Pijade

Članovi:

**Milovan Đilas, dr Rade Pribićević, dr Ljubo Leontić, Josip Rus, Meto-
dija Andonov-Čento, Rodoljub Čolaković**

ZAKONODAVNI ODBOR
PRETSEDNIŠTVA ANTIFASISTIČKOG VEĆA NARODNOG OSLOBOĐENJA
JUGOSLAVIJE

(izabran na sednici Pretsedništva 31 marta 1945 god.)

Pretsednik
Moša Pijade

Članovi:

**dr Blagoje Nešković, Petar Stambolić, Filip Lakuš, Josip Rus, Dimitar
Vlahov, Marko Vujačić**

ZAKONODAVNI ODBOR
PRETSEDNIŠTVA ANTIFASISTIČKOG VEĆA NARODNOG OSLOBOĐENJA
JUGOSLAVIJE

(izabran na sednici Pretsedništva 21 juna 1945 god.)

Pretsednik
Moša Pijade

Članovi:

**Josip Rus, Marko Vujačić, Mile Perunčić, Petar Stambolić, Dimitar
Vlahov, Jakob Avšič, Koča Popović, Voja Leković, Filip Lakuš**

ZAKONODAVNI ODBOR
PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE DRJ

(izabran na III zasedanju AVNOJ-a 9 avgusta 1946 godine)

Pretsednik

Moša Pijade

Potpretsednici

Vladimir Simić

Josip Rus

Zapisničari

Rato Dugonjić

Šime Balen

Članovi:

Vladimir Simić, Dragoljub Ilić, Moša Pijade, dr Siniša Stanković, Đorđe Adrejević-Kun, dr Dragoljub Jovanović, Krsto Filipović, Momčilo Đurić, Miloje Milojević, Miloš Minić, Mitra Mitrović-Đilas, Lajčo Jaramazović, dr Dušan Nedeljković, Raja Nedeljković, Radovan Grković, Pavle Savić, Miloš Carević, Svetozar Krstić, Jefto Pavić, dr Branko Čubrić, dr Jože Vilfan, Dušan Kveder, France Lubej, Miha Marinko, Maks Krmelj, Petar Stante, Josip Vidmar, dr Metod Mikuž, Josip Rus, dr Maks Šnuderl, France Svetek, Marijan Stilinović, dr Miloš Žanko, Đuro Salaj, Josip Cazi, Vujo Kosovac, Ivan Božičević, Jefto Šašić, Nada Sremec, dr Hinko Krizman, Pavao Pocrnić, Triša Kaclerović, Đuro Tiljak, Šime Balen, Joza Milivojević, Ivan Rehorović, Jerko Zlatarić, Dane Škarica, Metodija Andonov-Čento, Petar Piruze, Kemal Agoli, Epaminond Popandónov, Todor Stojanov-Zvezdin, Sava Medan, Rato Dugonjić, Simo Eraković, Miloš Rašović, Pero Krstajić, Panto Mališić, Savko Dukanac, Ilija Stojanović, Dragoljub Prodanović

FINANSISKI ODBOR

(izabran na III zasjedanju AVNOJ-a 9 avgusta 1945 godine)

Pretsednik

Branko Zlatarić

Zamenik predsednika

dr Aleš Bebler

Zapisničar

Kiro Gligorov

Zamenik zapisničara

Dobrivoje Radosavljević

Članovi:

Vojin Bajović, Života Đermanović, Stojadin Soldatović, Miladin Urošević, Mato Rusković, Aćim Grulović, Ivan Nemeč, Josip Jeras, Imro Filaković, inž. Franjo Gaži, Martin Sučić, Strahil Brajovski, inž. Janko Bjelica, Mihajlo Grbić, Vladimir Tucović, Nikola Đonović, Stanko Škare

NAPOMENE

1 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 3 aprila 1945 god. priredena je po zapisniku sednice, beleškama Frana Frola i Mila Peruničića i po dokumentima iz arhive Ministarstva pravosuđa DFJ, NKOJ-a i AVNOJ-a. (Vidi napomenu za Devetu sednicu Predsedništva AVNOJ-a od 5 aprila 1945 god., str. 1034, »Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine«).

2 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 6 aprila 1945 god. priredena je po zapisniku i po dokumentima iz arhive AVNOJ-a. Na ovoj sednici raspravljano je i o predlogu dr Zlatana Sremca, ministra narodnog zdravlja DFJ, za dopunu odluke AVNOJ-a o rukovođenju medicinskom proizvodnjom, ali to nije uopšte uneseno u zapisnik sednice, jer je predlog podnesen pošto je sednica bila zaključena. Članovi Zakonodavnog odbora, posle kraće izmene mišljenja, odlučili su da predlože Predsedništvu AVNOJ-a povlačenje zakonskog predloga.

3 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 23 aprila 1945 godine priredena je po zapisniku sednice, rukopisu Moše Pijade, beleškama Sl. Nešovića; po dokumentima iz arhive AVNOJ-a.

4 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 2 maja 1945 godine priredena je po zapisniku, dokumentima iz arhive AVNOJ-a, i po beleškama Moše Pijade i Sl. Nešovića. Govori u diskusiji o Predlogu zakona o sprovođenju socijalnog osiguranja na području DFJ nisu sačuvani.

5 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 7 maja 1945 godine priredena je po zapisniku, rukopisu dr Rade Pribičevića, beleškama Sl. Nešovića i dokumentima iz arhive Ministarstva pravosuđa DFJ. Govori u diskusiji o Predlogu zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije i sa imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača i povodom predloga dr R. Pribičevića nisu sačuvani. Naročito je bilo govora o pitanju vraćanja rudarskih prava i povlastica, ali nije bila postignuta saglasnost.

6 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a on 12 i 13 maja 1945 god. priredena je po zapisniku, po rukopisu A. Hebranga, beleškama Moše Pijade, i na osnovu dokumenata iz arhive AVNOJ-a. Govori u diskusiji o Predlogu zakona o oduzimanju ratne dobiti stečene za vreme okupacije nisu sačuvani.

7 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 16 i 17 maja 1945 godine priredena je po zapisniku sednice, jednom delu skraćenih stenografskih beležaka, po rukopisima Moše Pijade, Frana Frola i dr Vase Čubrilovića, po beleškama Sl. Nešovića i na osnovu dokumenata iz arhive AVNOJ-a.

8 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 23 maja 1945 god. priredena je po zapisniku, rukopisima Moše Pijade, Frana Frola, Mila Peruničića i Vlade Zečevića, po beleškama Sl. Nešovića, i

na osnovu dokumenata iz arhive Ministarstva pravosuđa DFJ, AVNOJ-a. Govori u diskusiji o autentičnom tumačenju čl. 1 tač. 2) odluke AVNOJ-a od 21 novembra 1944 god. i o Predlogu zakona o kažnjavanju izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i razdora nisu sačuvani.

9 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 13 maja 1945 god. priredena je po zapisniku i rukopisu Moše Pijade. Govori u diskusiji povodom Predloga zakona o postupku konfiskacije i sekvestracije imovine ratnih zločinaca nisu sačuvani.

10 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 4 juna 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, zapisniku sednice, rukopisima Moše Pijade, Frana Frola i dr. O. Blagojevića, beleškama Sl. Nešovića i po dokumentima iz arhive AVNOJ-a. Govori u diskusiji o Predlogu zakona o isplati potvrda izdatih na delimično zamenjene okupacijske novčanice i o raspolaganju sa potraživanjima na vezanim računima, i o Predlogu zakona o Fondu za obnovu zemlje nisu sačuvani.

11 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 6 juna 1945 god. priredena je po zapisniku sednice, jednom delu stenografskih beležaka, po beleškama Sl. Nešovića i na osnovu dokumenata iz arhive AVNOJ-a i »Službenog lista FNRJ«. Govori u diskusiji o Predlogu zakona o isplati potvrda izdatih na delimično zamenjene okupacijske novčanice i o raspolaganju sa potraživanjima na vezanim računima i o Predlogu zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica na području Bosne i Hercegovine nisu sačuvani.

12 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 7 juna 1945 god. priredena je po zapisniku sednice. Govori u diskusiji o Predlogu zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije nisu sačuvani.

13 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 9 juna 1945 god. priredena je po zapisniku sednice. Govori u diskusiji o Predlogu zakona o ratifikaciji Ugovora o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i posleratnoj saradnji između SSSR-a i DFJ nisu sačuvani. Na ovoj sednici trebalo je da se razmatra i Predlog zakona o ordenima i medaljama DFJ koji je predložio Moša Pijada, ma da nije bio formalno unesen u dnevni red. Međutim, taj zakonski predlog Zakonodavni odbor nije stigao da raspravi (tehniku nije stigla da ga na vreme umnoži), već je predlog razmatran i usvojen na sednici Pretsedništva AVNOJ-a od 9 juna.

14 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 20 juna 1945 god. priredena je po zapisniku sednice, beleškama Moše Pijade, Sretena Žujovića, dr. Obrena Blagojevića, Sl. Nešovića i na osnovu dokumenata iz arhive AVNOJ-a. Govori u početnoj diskusiji o predlozima zakona o zameni okupacijskih novčanica na području Hrvatske i na području Slovenije nisu sačuvani.

15 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 29 i 30 juna 1945 god. priredena je po zapisniku sednice, nepotpunim stenografskim beleškama i na osnovu beležaka dr. I. Ribara, Moše Pijade, Frana Frola, Vlade Zečevića i Sl. Nešovića, dokumenata iz arhive NKOJ-a, AVNOJ-a, Ministarstva pravosuđa DFJ, Zakonodavnog saveta Vlade DFJ. Govori o pitanju po kojoj će se kursnoj vrednosti dinara vršiti procena ratne štete nisu sačuvani.

16 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 17 jula 1945 godine priredena je po zapisniku, rukopisima Frana Frola, Mila Peruničića, po beleškama Sl. Nešovića i na osnovu dokumenata iz arhive Ministarstva pravosuđa DFJ, AVNOJ-a i NKOJ-a. Govori o Predlogu zakona o stavljanju plovitih objekata, brodogradilišta i pristaništa na moru pod upravu Ministarstva saobraćaja DFJ nisu sačuvani.

17 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 21 jula 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, zapisniku

i na osnovu dokumenata iz arhiva AVNOJ-a, Zakonodavnog saveta Vlade DFJ i Ministarstva za Konstituantu, beležaka Moše Pijade i rukopisa Frana Froša i dr Vase Čubrilovića.

18 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 30 jula 1945 god. priredena je po zapisniku sednice, jednom delu skraćenih stenografskih beležaka, rukopisu dr O. Bagojevića i po beleškama Sl. Nešovića.

19 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 31 jula 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, na osnovu dokumenata iz arhive AVNOJ-a i beležaka Moše Pijade i Sl. Nešovića.

20 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a od 1 avgusta 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, zapisniku sednice, po dokumentima iz arhive AVNOJ-a i po beleškama Sl. Nešovića.

* * *

1 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 10 avgusta 1945 god. priredena je na osnovu izveštaja o konstituisanju Odbora i beležaka Sl. Nešovića.

2 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 11 avgusta 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, beleškama Sl. Nešovića, rukopisu Pera Krstajića i dokumentima iz arhive Zakonodavnog odbora.

3 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 12 avgusta 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, beleškama Moše Pijade, zatim na osnovu dokumenata iz arhive Privremene narodne skupštine. Reč Milana Groša u diskusiji o čl. 23 Predloga zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji data je po originalnom rukopisu.

4 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 13 avgusta 1945 god. priredena je po stenografskim beleškama, rukopisima Vladimira Simića i Pera Krstajića, beleškama Sl. Nešovića i na osnovu dokumenata iz arhive Privremene narodne skupštine.

5 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 14 avgusta 1945 god. priredena je po stenografskim beleškama.

6 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 15 avgusta 1945 god. po stenografskim beleškama, dokumentima iz arhive Privremene narodne skupštine i »Službenog lista FNRJ«, i po beleškama Sl. Nešovića.

7 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 16 avgusta 1945 god. po skraćenim stenografskim beleškama, rukopisima dr Maksa Snuderla i Andrije Hebranga i na osnovu dokumenata iz arhive AVNOJ-a i Ministarstva pravosuđa DFJ.

8 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 17 avgusta 1945 god. po skraćenim stenografskim beleškama, zapisniku sednice i dokumentima iz arhive Pretsedništva Privremene narodne skupštine i »Službenog lista FNRJ«.

9 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 21 avgusta 1945 god. po skraćenim stenografskim beleškama, zapisniku, po beleškama Sl. Nešovića i na osnovu dokumenata iz arhive »Službenog lista FNRJ«.

10 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 22 avgusta 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim

beleškama i zapisniku, rukopisu Pera Krstejića, beleškama St. Nešovića i po izveštaju »Politike« (br. 12.068).

11 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 23 avgusta 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, zapisniku, dokumentima iz arhive Ministarstva za Konstituentu i na osnovu izveštaja »Politike« (br. 12069).

12 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 24 avgusta 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama i dokumentima iz arhive Privremene narodne skupštine i stenografskim beleškama Trećeg zasedanja AVNOJ-a i Privremene narodne skupštine.

13 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 25 avgusta 1945 god. po skraćenim stenografskim beleškama, zapisniku i na osnovu dokumenata iz arhiva Ministarstva pravosuđa DFJ i Privremene narodne skupštine.

14 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 15 septembra 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, rukopisu Moše Pijade i beleškama St. Nešovića. Sednica je prekinuta, jer nije bilo kvoruma.

15 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 23 oktobra 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, zapisniku i beleškama St. Nešovića, dokumentima iz arhiva Ministarstva prosvete DFJ, »Službenog lista FNRJ« i dokumentima iz arhive Zakonodavnog odbora.

16 SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 25 oktobra 1945 god. priredena je po skraćenim stenografskim beleškama, zapisniku, dokumentima iz arhiva Zakonodavnog odbora i »Službenog lista FNRJ«, po rukopisu dr Dragića Joksimovića i St. Nešovića.

* * *

1 SEDNICA FINANSISKOOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 10 avgusta 1945 god. priredena je po zapisniku i beleškama St. Nešovića.

2 SEDNICA FINANSISKOOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 22 avgusta 1945 god. priredena je po zapisniku i beleškama St. Nešovića.

3 SEDNICA FINANSISKOOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 24 i 25 avgusta 1945 god. priredena je po jednom delu skraćenih stenografskih beležaka, zapisniku i beleškama St. Nešovića. Govori u dužoj diskusiji, u načelu i u pojedinostima, naročito o čl. 5 Predloga zakona o taksama nisu sačuvani. O čl. 5 Odbor je vodio diskusiju u pogledu visine godišnjih neposrednih poreza za oslobođenje od plaćanja takse (o poreskom cenzusu) koja je u predlogu zakona predviđena sa 60 dinara, a bili su predlozi da se to poveća na 100, 120, 150 a i da se smanji na 50 dinara. U ovom pitanju nije postignuta saglasnost. Odbor isto tako nije prihvatio predlog poverenika Vlade DFJ da se u istom členu doda novi stav u kome bi se za oslobođenje plaćanja taksa porodičnih zadržava predviđena veća visina neposrednog poreza. Pošto se sporazum nije mogao postići, izabran je užj odbor u koji su ušli narodni poslanici Zivota Đermanović, Ivo Nemeć i poverenik Vlade dr Obren Blagojević sa zadatkom da do iduće sednice prouče ovo pitanje, konsultuju Ministra finansija Srećena Žujovića i da podnesu izveštaj.

4 SEDNICA FINANSISKOOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 11 oktobra 1945 god. priredena je po zapisniku i dokumentima iz arhive Finansijskog odbora Privremene narodne skupštine.

5 SEDNICA FINANSISKOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 24 oktobra 1945 god. (pre podne) priredena je po zapisniku, skraćenim stenografskim beleškama i beleškama Sl. Nešovića i na osnovu dokumenata iz arhive Privremene narodne skupštine.

6 SEDNICA FINANSISKOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 24 oktobra 1945 god. (po podne) priredena je po zapisniku. Govori u diskusiji o Predlogu zakona o neposrednim porezima po stenografskim beleškama nisu sačuvani.

7 SEDNICA FINANSISKOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 25 oktobra 1945 god. (pre podne) po zapisniku sednice, beleškama Sl. Nešovića i na osnovu dokumenata iz arhive Finansiskog odbora.

8 SEDNICA FINANSISKOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE od 25 oktobra 1945 god. (po podne) po zapisniku sednice i beleškama Sl. Nešovića. Govori u načelnoj diskusiji o Predlogu zakona o valorizaciji nisu sačuvani.

* * *

PRILOZI — U toku rada na ovoj knjizi pronađeni su neki materijali koji su ranije smatrani za izgubljene. Tako su ovdje uneseni neki predlozi zakona za koje je u knjizi »Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a i Predsedništva Privremene narodne skupštine« naglašeno da nedostaju, kao što su Predlog zakona o krivičnoj odgovornosti za rasturanje lažnih glasova za vreme rata, Načrt zakona o zaštiti ravnopravnosti naroda i građana DFJ (predlagač Vlada Zečević), Predlog zakona o izboru narodne vlasti, Predlog zakona o advokatskoj autonomiji i nezavisnosti (ranije omaškom navođen kao »Zakon o autonomiji i nezavisnosti«) i Predlog zakona o advokatskom imunitetu (predlagač dr Dragić Joksimović) itd.

S a d r Ź a j

BILTEN ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a

1 SEDNICA — 3 APRILA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Utvrđivanje dnevnog reda — — — — —

Strana
7

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga uputstva o osnovnim načelima za obrazovanje vlada federalnih jedinica Demokratske federativne Jugoslavije — — — — —

8—11

Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —

8—11

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —

8

Josip Rus — — — — —

8

2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ukidanju Glavne kontrole — — — — —

11—15

Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —

11, 12, 14

Josip Rus — — — — —

11

Ministar pravosuđa Frane Frol — — — — —

12

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —

14

3 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o povlačenju i zameni okupacijskih novčanica, Predloga zakona o kursevima okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza i pretres Predloga zakona o povlačenju potvrda izdatih na povučene okupacijske novčanice i o uređenju vezanih računa — — — — —

15—17

Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —

15—17

Mile Peruničić — — — — —

16—17

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —

17

Josip Rus — — — — —

17

4 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o državnom pečatu

17—18

Govornici: Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —

17

5 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o osnivanju Državne komisije za ratnu štetu — — — — —

18—20

Govornici: Ministar pravosuđa Frane Frol — — — — —

18,20

Petar Stambolić — — — — —

19

Mile Peruničić — — — — —

20

Josip Rus — — — — —

20

Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —

20

2 SEDNICA — 6 APRILA 1945

Dnevni red:

	Strana
1 — Pretres Predloga zakona o stavljanju na raspoloženje sveg medicinskog osoblja — — — — —	21—23
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	21—23
Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	21,23
Marko Vujačić — — — — —	22
Dimitar Vlahov — — — — —	22
Ministar nar. zdravlja DFJ dr Zlatan Sremec — — — — —	22,23
Mile Peruničić — — — — —	22,23
Saopštenje o skidanju s dnevnog reda Predloga zakona o povlačenju potvrda izdatih na povučene okupacijske novčanice i o uređenju vezanih računa — — — — —	23

3 SEDNICA — 23 APRILA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	24—25
---	-------

Dnevni red:

2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o stavljanju državnog pečata na zakone i o čuvanju zakona donetih od AVNOJ-a — — — — —	25
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	25
Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	25
Marko Vujačić — — — — —	25
3 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ukidanju Vrhovnog državnog pravobranioštva, Vrhovnog državnog tužioštva, viših državnih tužioštava i državnih tužioštava — — — — —	25—27
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	25—27
Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	26
Pretsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar — — — — —	26
4 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ukidanju Državnog saveta i Upravnih sudova — — — — —	27—28
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	27,28
Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	27
5 — Pretres Predloga zakona o postupanju sa imovinom lica koja su žrtve fašističkog terora okupatora odnosno njegovih pomagača — — — — —	28—33
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	28

4 SEDNICA — 2 MAJA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	34
---	----

Dnevni red:

1 — Pretres Predloga zakona o razrezu i naplati poreze — — — — —	34—35
Govornici: Ministar bez portfelja dr Juraj Šutej — — — — —	34
Ministar poljoprivrede dr Vaso Čubrilović — — — — —	35
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o sprovođenju socijalnog osiguranja na području DFJ — — — — —	35—36
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	35

5 SEDNICA — 7 MAJA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —

Strana
37

Dnevni red:

1 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije i imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača — — — — —

37—41
37

Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —

2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o pribiranju, čuvanju i raspodeli knjiga i drugih kulturno-naučnih i umetničkih predmeta koji su postali državna svojina prema Odluci AVNOJ-a od 21 novembra 1944 godine — — — — —

41—42
41
42

Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —
Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —

6 SEDNICA — 12 I 13 MAJA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —

43

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o oduzimanju ratne dobiti stečene za vreme neprijateljske okupacije — — — — —

43—55

Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —

43, 48—55

poverenik Vlade DFJ Mijo Mirković — — — — —

48, 49, 51—54

Josip Rus — — — — —

48, 52—55

Marko Vujačić — — — — —

49

Mile Peruničić — — — — —

49, 51

2 — Pretres Predloga zakona o zaštiti narodnih dobara — — — — —

55—58

Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —

55, 56

7 SEDNICA — 16 I 17 MAJA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —

59

Dnevni red:

1 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga zakona o zaštiti narodnih dobara i njihovom upravljanju — — — — —

59—72

Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —

59, 68—72

Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović — — — — —

63

Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —

66, 68—72

	Strana
Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — —	67, 70
Josip Rus — — — — — — — — — —	68, 70—72
Petar Stambolić — — — — — — — — — —	70
Ministar unutr. poslova DFJ Vlada Zečević — —	71
Marko Vujačić — — — — — — — — — —	71
2 — Pretres Predloga zakona o kažnjavanju izazivanja nacionalne, rasne ili verske mržnje, razdora, netrpeljivosti i omalovažavanja — — — — — — — — — —	72—79
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — — — — —	72, 78, 79
Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	76
Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević — — — —	77, 78
Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —	77
3 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o građanskoj mobilizaciji veterinaru — — — — — — — — — —	79—83
Govornici: Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović	79, 81, 83
predsednik Moša Pijade — — — — — — — — — —	80, 82, 83
Marko Vujačić — — — — — — — — — —	82
Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	82

8 SEDNICA — 23 MAJA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — — — — — — —	84
2 — Saopštenje Ministra pravosuđa DFJ Frana Frola da zakonske predloge mogu upućivati samo ministri Vlade DFJ — — — —	84—85
Govornici: Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	84
Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol — — — — —	85
Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —	85
predsednik Moša Pijade — — — — — — — — — —	85
3 — Usvajanje autentičnog tumačenja člana 1 tačke 2) Odluke AVNOJ-a od 21 novembra 1944 godine o prelazu u državnu svojinu neprijateljske imovine, o državnoj upravi nad imovinom neprisutnih lica i o sekvestru nad imovinom koju su okupatorske vlasti prisilno otuđile — — — — — — — — — —	85—86
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — — — — — — —	85
4 — Izmena dnevnog reda — — — — — — — — — —	86

Dnevni red:

1 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga zakona o kažnjavanju izazivanja nacionalne rasne ili verske mržnje, razdora, netrpeljivosti i omalovažavanja — — — — — — — — — —	86—89
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — — — — — — —	86, 88
dr Blagoje Nešković — — — — — — — — — —	88
Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol — — — — —	88
Josip Rus — — — — — — — — — —	88
Ministar unutr. poslova DFJ Vlada Zečević — — — — —	88
Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	88
Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —	88
2 — Pretres Predloga zakona o krivičnoj odgovornosti za rasturanje lažnih glasova za vreme rata — — — — — — — — — —	89
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — — — — — — —	89

9 SEDNICA — 31 MAJA 1945

Pre dnevnog reda:

	Strana
1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	90
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 8 sednice od 23 maja 1945 godine — — — — —	90

Dnevni red:

1 — Pretres Predloga zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije — — — — —	90—91
Govornici: pretседnik Moša Pijade — — — — —	90

10 SEDNICA — 4 JUNA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	92
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 9 sednice od 31 maja 1945 godine — — — — —	92

Dnevni red:

1 — Pretres Predloga zakona o isplati potvrda izdatih na delimično zamenjene okupacijske novčanice i o raspolaganju potraživanjima na vezanim računima — — — — —	92—98
Govornici: pretседnik Moša Pijade — — — — —	92, 98
poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — — — —	97
2 — Pretres Predloga zakona o osnivanju „Fonda za obnovu zemlje i pomoć postradalim krajevima” — — — — —	98—103
Govornici: pretседnik Moša Pijade — — — — —	98, 100—103
poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — — — —	99, 101
Ministar industrije DFJ Andrija Hebrang — — — — —	101, 102
Potpretседnik Vlade DFJ Milan Grol — — — — —	102
Josip Rus — — — — —	102
3 — Pretres Predloga zakona o građanskoj mobilizaciji rudarskog i topioničarskog osoblja — — — — —	103—106
Govornici: pretседnik Moša Pijade — — — — —	103, 105, 106
Ministar rudarstva DFJ Bane Andrejev — — — — —	104, 106
Ministar industrije DFJ Andrija Hebrang — — — — —	105

11 SEDNICA — 6 JUNA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	107
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 10 sednice od 4 juna 1945 godine — — — — —	107

Dnevni red:

	Strana
1 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga zakona o isplati potvrda izdatih na delimično zamenjene okupacijske novčanice i o raspolaganju potraživanjima na vezanim računima — — — — —	107—118
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	107—118
Ministar finansija DFJ Sreten Žujović — — — — —	108, 110—118
poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — — — —	108, 111, 113, 115—117
Marko Vujačić — — — — —	110
Mile Peruničić — — — — —	110
Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —	110, 117
Ministar šumarstva DFJ Sulejman Filipović — — — — —	111
Ministar nar. zdravlja DFJ dr Zlatan Sremec — — — — —	111
Ministar za Hrvatsku dr Pavle Gregorić — — — — —	111, 116
Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol — — — — —	112
Jakob Avšič — — — — —	114
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza na području Bosne i Hercegovine — — — — —	118—119
Govornici: poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — — — —	118

12 SEDNICA — 7 JUNA 1945

Dnevni red:

1 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije — — — — —	120
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	120
Marko Vujačić — — — — —	120

13 SEDNICA — 9 JUNA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	121
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 12 sednice od 7 juna 1945 godine — — — — —	121

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ratifikaciji Ugovora o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći i posleratnoj saradnji između SSSR-a i DFJ, zaključenog u Moskvi 11 aprila 1945 godine — — — — —	121
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	121
Predsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar — — — — —	121

14 SEDNICA — 20 JUNA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	122
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 13 sednice od 9 juna 1945 godine — — — — —	122

Dnevni red:

	Strana
1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o kursevima za povlačenje okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza na području Hrvatske sa Dalmacijom — — — — —	122—128
Govornici: predsjednik Moša Pijade — — — — —	122, 127, 128
Ministar finansija DFJ Sreten Žujović — — — — —	125, 127, 128
Ministar za Hrvatsku dr Pavle Gregorić — — — — —	127
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o kursevima za povlačenje lirskih bonova i okupacijskih novčanica i o regulisanju obaveza na novčanim područjima italijanske lire, nemačke marke i penge (Slovenija) — — — — —	128—133
Govornici: predsjednik Moša Pijade — — — — —	128, 132, 133
Ministar finansija DFJ Sreten Žujović — — — — —	131—133
Petar Stambolić — — — — —	133

15 SEDNICA — 29 I 30 JUNA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	134
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 14 sednice od 20 juna 1945 godine — — — — —	134
3 — Saopštenje o povlačenju Predloga zakona o kažnjavanju zločina i prestupa protiv otadžbine — — — — —	134—135
Govornici: predsjednik Moša Pijade — — — — —	134
4 — Donošenje zaključaka povodom pitanja Državne komisije za ratnu štetu kako treba vršiti procenu ratne štete — — — — —	135
Govornici: predsjednik Moša Pijade — — — — —	135
Petar Stambolić — — — — —	135

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o davanju amnestije i pomilovanja — — — — —	135—138
Govornici: predsjednik Moša Pijade — — — — —	135, 137, 138
Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević — — — — —	137
Potpredsjednik Vlade DFJ Milan Grol — — — — —	137
Ministar unutr. poslova DFJ Vlada Zečević — — — — —	137
Petar Stambolić — — — — —	137
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izradi štambilja, pečata i žigova — — — — —	138, 140
Govornici: predsjednik Moša Pijade — — — — —	138—140
Ministar unutr. poslova DFJ Vlada Zečević — — — — —	139, 140
Jakob Avšič — — — — —	140
3 — Pretres Predloga zakona o zabrani prodaje, kupovine i zaduživanja poljoprivrednih zemljišta, šuma, poljoprivrednih zgrada i objekata — — — — —	140—142
Govornici: predsjednik Moša Pijade — — — — —	140—142
Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević — — — — —	140
Predsjednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar — — — — —	141
Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević — — — — —	143

	Strana
4 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o vrstama kazne	142—150
Govornici: predsednik Moša Pijade	142, 144—150
Marko Vujačić	144
Predsednik AVNOJ-a dr Ivan Ribar	144, 146 148
Petar Stambolić	145, 148
Voja Leković	145
Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević	148

16 SEDNICA — 17 JULA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu	151
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 15 sednice od 29 i 30 juna 1945 godine	151

Dnevni red:

1 — Pretres Predloga zakona o radničkim poverenicima	151—153
Govornici: Ministar industrije DFJ Andrija Hebrang	151, 153
predsednik Moša Pijade	152, 153
Ministar soc. politike DFJ dr Anton Kržišnik	152
Jakob Avšič	152
Ministar za Srbiju Jaša Prodanović	153
Mile Peruničić	153
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o povlačenju iz optičaja metalnog okupacijskog novca	154—155
Govornici: predsednik Moša Pijade	154, 155
Ministar soc. politike DFJ dr Anton Kržišnik	155
Mile Peruničić	155
poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević	155
3 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o kovanju sitnog novca Demokratske federativne Jugoslavije	155—158
Govornici: predsednik Moša Pijade	155, 157, 158
Mile Peruničić	157, 158
Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol	158
poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević	158
4 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o stavljanju plov- nih objekata, brodogradilišta, luka i pristaništa na moru pod upravu Ministarstva saobraćaja DFJ	159—163
Govornici: predsednik Moša Pijade	159, 162, 163
Ministar saobraćaja DFJ Todor Vujasinović	162
Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević	162
poverenik Vlade DFJ dr Evgenij Ravnihar	162
5 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izmeni Zakona o ukidanju Vrhovnog državnog pravobranioštva, državnih pravo- branioštava, Vrhovnog državnog tužilaštva, viših državnih tužilaš- ta i državnih tužilaštava od 23 aprila 1945 godine	163—164
Govornici: predsednik Moša Pijade	163, 164
Ministar industrije DFJ Andrija Hebrang	164

17 SEDNICA — 21 JULA 1945

Pre dnevnog reda:

	Strana
1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	165
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 16 sednice od 17 jula 1945 godine — — — — —	165

Dnevni red:

1 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga zakona o radničkim poverenicima — — — — —	165—172
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	165, 171, 172
Ministar soc. politike DFJ dr Anton Kržišnik — — — — —	170, 171
Mile Peruničić — — — — —	171
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o organizaciji poljoprivredne mašinske službe — — — — —	172—182
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	172, 178—182
Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović — — — — —	177—181
Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar — — — — —	178, 179
Josip Rus — — — — —	178, 180
3 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o zaštiti spomenika kulture i prirodnačkih retkosti DFJ — — — — —	182—188
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	182, 186—188
Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar — — — — —	186, 187, 188
Josip Rus — — — — —	186

18 SEDNICA — 30 JULA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	189
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 17 sednice od 21 jula 1945 godine — — — — —	189

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga budžeta državnih rashoda i prihoda za period juli—decembar 1945 sa Predlogom finansijskog zakona — — — — —	189—200
Govornici: poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — — — —	189, 154, 195, 197—199
Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević — — — — —	192
Jakob Avšič — — — — —	192
Ministar saobraćaja DFJ Todor Vujasinović — — — — —	192
Ministar soc. politike dr Anton Kržišnik — — — — —	193, 194
Ministar rudarstva DFJ Bane Andrejev — — — — —	194
Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević — — — — —	194
Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović — — — — —	195
Mile Peruničić — — — — —	196
Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar — — — — —	197
Ministar unutrašnjih poslova DFJ Vlada Zečević — — — — —	197
predsednik Moša Pijade — — — — —	199

Pre dnevnog reda:

1 — Utvrđivanje dnevnog reda — — — — —	Strana 201
--	---------------

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o zastupanju nadležnata, ustanova, preduzeća i organizacija javnog karaktera —	201—202
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	201
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o rešavanju nerešenih predmeta invalida iz ranijih ratova — — — — —	202—212
Govornici: Ministar soc. politike dr Anton Kržišnik — — — — —	202,206—208, 210, 212
Marko Vujačić — — — — —	204, 206, 209
Josip Jeras — — — — —	205—207
predsednik Moša Pijade — — — — —	205—212
Mile Peruničić — — — — —	206,207,209— 211
Josip Rus — — — — —	207, 208
Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević	209
3 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o državnim poljoprivrednim dobrima — — — — —	212—218
Govornici: Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović	212, 214—216
predsednik Moša Pijade — — — — —	213—217
Mile Peruničić — — — — —	213, 216
Josip Rus — — — — —	215
Marko Vujačić — — — — —	216
Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević	217
4 — Pretres Predloga zakona o reviziji dodeljivanja zemlje kolonistima i agrarnim interesentima u Makedoniji i Kosovsko—metohijskoj Oblasti — — — — —	218—228
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	218, 225
Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević	220, 222
Ministar za Makedoniju Emaunel Čučkov — — — — —	221, 224
Marko Vujačić — — — — —	223
Ministar rudarstva DFJ Bane Andrejev — — — — —	223
Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović	225

Pre dnevnog reda:

1 — Utvrđivanje dnevnog reda — — — — —	229
--	-----

Dnevni red:

1 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga zakona o reviziji dodeljivanja zemlje kolonistima i agrarnim interesentima u Makedoniji i Kosovsko—metohijskoj Oblasti — — — — —	229—235
Govornici: Lazar Koliševski — — — — —	229, 230
Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević	229,230,232— 234

	Strana
pretsednik Moša Pijade — — — — —	230—235
Ministar rudarstva DFJ Bane Andrejev — — —	230
Ministar za Makedoniju Emanuel Čučkov — —	230, 231
Mile Peruničić — — — — —	231, 234
Marko Vujačić — — — — —	232—234
Josip Rus — — — — —	234
2 — Usvajanje predloga da se službeni tekstovi Ministarstva PTT objavljuju na sva četiri narodna jezika — — — — —	235—237
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	235
3 — Pretres i usvajanje predloga za autentično tumačenje pojedinih članova, stavova i tačaka Zakona o konfiskaciji i o izvršenju konfiskacije — — — — —	238—240
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	238, 240
dr Jože Viljan — — — — —	238
Josip Rus — — — — —	240
Mile Peruničić — — — — —	240

BILTEN ZAKONODAVNOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE

1 SEDNICA — 10 AVGUSTA 1945

Dnevni red:

1 — Konstituisanje Odbora — — — — —	243—244
Govornici: pretsedavajući dr Siniša Stanković — — — — —	243
pretsednik Moša Pijade — — — — —	244
Utvrđivanje dnevnog reda za narednu sednicu — — — — —	244

2 SEDNICA — 11 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Utvrđivanje kvoruma — — — — —	245
-----------------------------------	-----

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga poslovnika Zakonodavnog odbora Privremene narodne skupštine DFJ — — — — —	245—250
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	245—247
dr Siniša Stanković — — — — —	247
2 — Pretres Predloga zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji — — — — —	250—267
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	250, 251, 253, 261—266
Potpretsednik Vlade DFJ Milan Grol — — — — —	250, 255, 266
Jefto Pavić — — — — —	250, 264, 265

	Strana
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	250, 256, 265
Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović	251, 261—266
dr Hinko Krizman — — — — —	255, 263
Epaminond Popandonov — — — — —	256, 262, 263
Miloš Minić — — — — —	257
Vujo Kosovac — — — — —	258
dr Jože Vilfan — — — — —	258
Lajčo Jaramazović — — — — —	258
Šime Balen — — — — —	259
Josip Cazi — — — — —	259, 263
dr Maks Šnuderl — — — — —	259
Pero Krstajić — — — — —	260
Savko Dukanac — — — — —	262, 264, 265
dr Siniša Stanković — — — — —	263, 265
Vladimir Simić — — — — —	265

3 SEDNICA — 12 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 2 sednice od 11 avgusta 1945 godine — — — — —	268
---	-----

Dnevni red:

1 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji — — — — —	268—281
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	268—277, 279
	—281
Dragoljub Prodanović — — — — —	270
Vladimir Simić — — — — —	270, 273, 281
Ilija Stojanović — — — — —	270
dr Maks Šnuderl — — — — —	270, 274
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	271, 278
Ministar poljoprivrede DFJ dr Vaso Čubrilović	271, 272, 275, 277, 278, 280
Ministar za kolonizaciju DFJ Sreten Vukosavljević	271, 274, 275, 278, 281
Miloš Minić — — — — —	271, 275, 279
Pero Krstajić — — — — —	272
Triša Kaclerović — — — — —	273
Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol — — — — —	274, 278
dr Siniša Stanković — — — — —	275
dr Miloš Zanko — — — — —	277
Metodija Andonov—Cento — — — — —	278, 279
Šime Balen — — — — —	278
Rato Dugonjić — — — — —	279
Tripko Zuglić — — — — —	279

4 SEDNICA — 13 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	282
---	-----

2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 3 sednice od 12 avgusta
1945 godine — — — — —

282

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o Ustavotvornoj skupštini — — — — —	282—309
Govornici: predsetnik Moša Pijade — — — — —	282, 284, 291, 292, 296, 300 —309
Potpredsednik Vlade DFJ Milan Grol — — — — —	283, 287
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	284, 302, 305
Jefto Pavić — — — — —	287, 300, 301
Miloš Carević — — — — —	287, 303, 308
Pero Krstajić — — — — —	288
Vladimir Simić — — — — —	289, 296, 304
Miloš Rašović — — — — —	290, 301
poverenik Ministra za Konstituantu dr Leon Geršković — — — — —	291, 303, 305, 308
Metodija Andonov—Čento — — — — —	292, 303, 305
Ilija Stojanović — — — — —	295, 305
dr Maks Šnuderl — — — — —	302
dr Siniša Stanković — — — — —	303, 308
dr Hinko Krizman — — — — —	307

5 SEDNICA — 14 AVGUSTA 1945**Pre dnevnog reda:**

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 4 sednice od 13 avgusta
1945 godine — — — — — 310

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ustrojstvu i nadležnosti vojnih sudova u Jugoslovenskoj armiji — — — — —	310—327
Govornici: Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	310, 313-315, 322
Vladimir Simić — — — — —	310, 315-317, 324, 326
poverenik Ministra nar. odbrane pukovnik dr Josip Hrnčević — — — — —	311-313, 315, 316, 322, 325, 327
Miloš Carević — — — — —	311, 313, 315 -318 320, 321, 323—325
dr Maks Šnuderl — — — — —	312, 317, 322
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	312, 316, 317
predsetnik Moša Pijade — — — — —	312—316, 318—327
Metodija Andonov—Čento — — — — —	313, 321
Miloje Mlojević — — — — —	313
dr Hinko Krizman — — — — —	315—318
Vujo Kosovac — — — — —	318
Josip Rus — — — — —	323

6 SEDNICA — 15 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

	Strana
1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 5 sednice od 14 avgusta 1945 godine. — — — — —	328

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izboru narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu (Saveznu skupštinu i Skupštinu naroda) — — — — —	328—380
Govornici: Ilija Stojanović — — — — —	328, 345
Triša Kaclerović — — — — —	329
pretsednik Moša Pijade — — — — —	329, 334
Tripko Žugić — — — — —	332, 341
Panta Mališić — — — — —	333, 334-366, 368—380
Šime Balen — — — — —	334, 356
dr Hinko Krizman — — — — —	335, 339
dr Siniša Stanković — — — — —	337, 341, 345, 348, 368, 373
Metodija Andonov-Čento — — — — —	338—340, 366
poverenik Ministra za Konstituantu dr Leon Geršković — — — — —	339, 340, 346, 361, 367, 373
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	340, 342, 343, 350, 356
Jefto Pavić — — — — —	360—363, 340, 351, 363, 367, 375, 377, 378
Vladimir Simić — — — — —	340, 367, 378
Pavao Pocrnić — — — — —	341
Miloš Carević — — — — —	342, 350, 351, 360, 362, 363, 378
Pero Krstajić — — — — —	345, 349, 353, 372
dr Maks Šnuderl — — — — —	353, 355
Miloš Minić — — — — —	353
Miha Marinko — — — — —	367, 377

7 SEDNICA — 16 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Utvrđivanje kvoruma — — — — —	381
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 6 sednice od 15 avgusta 1945 godine — — — — —	381
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	381
3 — Čitanje i usvajanje odborskih izveštaja o zakonskim predlozima — — — — —	382

Dnevni red:

	Strana
1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o državljanstvu Demokratske federativne Jugoslavije — — — — —	382—401
Govornici: dr Maks Šnuderl — — — — —	382, 385, 387, 391
pretsednik Moša Pijade — — — — —	383—401
Vladimir Simić — — — — —	383—401
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	384, 385, 387, 397
Miloš Carević — — — — —	385, 387, 391 395, 396, 399
Miloš Minić — — — — —	386, 395
dr Hinko Krizman — — — — —	387, 390
poverenik Ministra unutr. poslova dr Petar Trifunović — — — — —	387, 390, 393
Ilija Stojanović — — — — —	387, 389
dr Siniša Stanković — — — — —	387
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ukidanju po- stojećih rudarskih povlastica i o prelasku u državno vlasništvo celokupnog rudnog blaga na području DFJ — — — — —	401—407
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	401, 406, 407
Vujo Kosovac — — — — —	404
Vladimir Simić — — — — —	405—407
Petar Piruze — — — — —	405
Tripko Žugić — — — — —	405

8 SEDNICA — 17 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	408
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 7 sednice od 16 avgusta 1945 godine — — — — —	408
3 — Saopštenje o primljenim zakonskim predlozima — —	408—409

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o oduzimanju dr- žavljanstva oficirima i podoficirima bivše jugoslovenske vojske koji neće da se vrate u otadžbinu i pripadnicima vojnih forma- cija koji su služili okupatoru i odbegli u inostranstvo — — — —	408—425
Govornici: dr Branko Čubrilović — — — — —	409
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	410, 421, 424, 425
dr Hinko Krizman — — — — —	412
pretsednik Moša Pijade — — — — —	413, 420—425
Vladimir Simić — — — — —	413
Panta Mališić — — — — —	415
Miloš Carević — — — — —	415—424
Metodija Andonov-Čento — — — — —	416
Dragoljub Prodanović — — — — —	416
Petar Piruze — — — — —	416, 423, 424
dr Maks Šnuderl — — — — —	417, 423

		Strana
	Dušan Kveder	417
	Miloš Rašović	419
	Epaminond Popandonov	419
	Savko Dukanac	424
cima	Izbor pododbora za pretresanje Predloga zakona o činovni- gradanskog reda	425
	Govornici: pretседnik Moša Pijade	425
	dr Dragoljub Jovanović	425
	dr Siniša Stanković	425
		425

9 SEDNICA — 21 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1945	1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 8 sednice od 17 avgusta	426
	2 — Saopštenje da je Klub poslanika Demokratske stranke delegirao u Zakonodavni odbor nove članove	426
	3 — Saopštenje o primljenim amandmanima i primedbama na zakonske predloge	426—427
	4 — Čitanje i usvajanje odborskih izveštaja o primljenim zakonskim predlozima	427—428
	Govornici: izvestilac dr Maks Šnuderl	427
	izvestilac dr Siniša Stanković	427

Dnevni red:

1	1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o štampi	428—448
	Govornici: pretседnik Moša Pijade	428, 431, 432, 435—448
	dr Dragić Joksimović	429, 430, 434, 435, 438, 439, 441—445, 447
	Radmilo Stojiljković	429
	dr Jože Vilfan	430, 433, 442
	Joza Milivojević	431, 437, 445
	Triša Kaclerović	432, 435, 437
	Vladimir Simić	434, 436, 437, 442, 443
	Panta Mališić	434
	Metodija Andonov-Čento	434
	Miloš Carević	434, 437—439, 441—443, 445—447
	dr Siniša Stanković	436
	dr Dragoljub Jovanović	436, 441, 442, 445
	Petar Piruze	438
	dr Hinko Krizman	439, 446
	dr Maks Šnuderl	443, 447
2	2 — Pretres i usvajanje nerešenih članova Predloga zakona o izboru narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu (Saveznu skupštinu i Skupštinu naroda)	448—450

	Strana
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	448—450
Vladimir Simić — — — — —	448, 449
Miloš Carević — — — — —	448, 449
dr Dragić Joksimović — — — — —	449
dr Hinko Krizman — — — — —	449

10 SEDNICA — 22 AVGUSTA 1945

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje naknadnih izmena i dopuna u Predlogu zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji — — — — —	451—458
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	451, 454—457
Ministar poljoprivrede dr Vaso Čubrilović — — — — —	452—456
Lajčo Jaramazović — — — — —	453
Metodija Andonov-Čento — — — — —	453, 455, 457
Maks Krmelj — — — — —	453
dr Jože Vilfan — — — — —	453—456
dr Maks Snuderl — — — — —	453
Miloš Carević — — — — —	454, 455
Pavao Pocrnić — — — — —	455
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	456, 457
Jefto Pavić — — — — —	457
2 — Pretres Predloga zakona o krivičnim delima protiv države — — — — —	458—474
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	458—473
Ministar unutr. poslova DFJ Vlada Zečević — — — — —	461, 469
dr Jože Vilfan — — — — —	461
dr Maks Snuderl — — — — —	462
Miloš Carević — — — — —	463, 473
Vladimir Simić — — — — —	463
dr Dragić Joksimović — — — — —	464, 472
dr Hinko Krizman — — — — —	465
Šime Balen — — — — —	466
Joza Milivojević — — — — —	466
Pero Krstajić — — — — —	467
Metodija Andonov-Čento — — — — —	468
Triša Kaclerović — — — — —	470

11 SEDNICA — 23 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 9 i 10 sednice od 21 i 22 avgusta 1945 godine — — — — —	473
---	-----

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje privedaba Vlade DFJ na dopune i izmene u Predlogu zakona o štampi — — — — —	475—477
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	475, 477
dr Siniša Stanković — — — — —	477
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	477
dr Dragić Joksimović — — — — —	477

2 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga zakona o krivičnim delima protiv države	478—490
Govornici: dr Dragoljub Jovanović	478, 479, 481, 483, 485
pretsednik Moša Pijade	478, 481, 483, 485, 488
dr Dragić Joksimović	478, 485, 488, 489
Ministar unutr. poslova DFJ Vlada Zečević	478, 483
dr Hinko Krizman	478, 482
Miloš Carević	479
Vladimir Simić	481
Pero Krstajić	481, 483
dr Maks Šnuderl	481, 485
dr Siniša Stanković	481, 483
dr Jože Vilfan	485, 487
Jefto Pavić	487

12 SEDNICA — 24 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 11 sednice od 23 avgusta 1945 godine	491
Govornici: Triša Kaclerović	491

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Povelje Ujedinjenih nacija i Statuta Međunarodnog suda pravde	492—495
Govornici: pretsednik Moša Pijade	492
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o udruženjima, zborovima i drugim javnim sastancima	495—519
Govornici: dr Dragoljub Jovanović	495, 510, 514, 515
Savko Dukanac	500, 516, 518
Miloš Carević	501, 510, 512, 518
Dušan Kveder	502
dr Hinko Krizman	503, 518
Miloš Minić	504, 509, 510, 514, 515
Vladimir Simić	505, 507, 510, 514, 518
Ilija Stojanović	505
Triša Kaclerović	506
pretsednik Moša Pijade	507, 509, 510, 512, 514, 515, 517, 518
dr Maks Šnuderl	509
dr Siniša Stanković	510
dr Jože Vilfan	512
Metodija Andonov-Cento	518

13 SEDNICA — 25 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

	Strana
1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 12 sednice od 24 avgusta 1945 godine — — — — —	520

Dnevni red:

1 — Prihvatanje izmena u Predlogu zakona o udruženjima, zborovima i drugim javnim skupovima — — — — —	520—521
Govornik: dr Hinko Krizman — — — — —	520
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o uređenju sudova	521—552
Govornici: Ministar pravosuđa DFJ Frane Frol — — — — —	521, 529- 531, 533-537, 539- 541, 543-547, 549-552
Joza Milivojević — — — — —	522, 545
Petar Piruze — — — — —	522
dr Maks Šnuderl — — — — —	523, 538, 541, 545
Miloš Carević — — — — —	523, 535, 539, 540, 544
Vladimir Simić — — — — —	524, 536, 546
dr Siniša Stanković — — — — —	524, 542, 548
Ilija Stojanović — — — — —	525, 532, 534, 539, 547
dr Miloš Zanko — — — — —	525
Miloš Minić — — — — —	526, 531, 537, 541, 546, 549, 551
dr Hinko Krizman — — — — —	527, 529, 530
Vujo Kosovac — — — — —	528
dr Dragoljub Jovanović — — — — —	528, 534
dr Jože Vilfan — — — — —	528, 530, 534, 536, 537
Metodija Andonov-Čento — — — — —	528
Kemal Agoli — — — — —	529
Josip Rus — — — — —	529, 542
pretsednik Moša Pijade — — — — —	531—555
Krsto Filipović — — — — —	533, 551
Jefto Pavić — — — — —	536
Pero Krstajić — — — — —	537, 542

14 SEDNICA — 15 SEPTEMBRA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	553
2 — Saopštenje o podnesenim zakonskim predlozima — — — — —	553—555
3 — Utvrđivanje kvoruma — — — — —	555
Govornici: Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —	555, 556
pretsednik Moša Pijade — — — — —	555, 556
Ministar prosvete Vladislav Ribnikar — — — — —	556

Pre dnevnog reda:

	Strana
1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	557
2 — Saopštenje o podnesenim zakonskim predlozima — —	557—558
3 — Usvajanje predloga da se Predlog zakona o državnom budžetu DFJ i Predlog zakona o uređenju i delovanju kreditnog sistema upute na rešavanje Finansiskom odboru — — — — —	558—559
Govornici: Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —	558
pretsednik Moša Pijade — — — — —	558, 559
dr Dragić Joksimović — — — — —	558
dr Jože Vilfan — — — — —	558

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izmeni i dopuni Zakona o radničkim poverenicima — — — — —	559—567
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	559, 562—567
Ministar za soc. politiku dr Anton Kržišnik — — — — —	559, 563, 566
Ministar za Srbiju Jaša Prodanović — — — — —	562, 565
dr Dragić Joksimović — — — — —	563
Ivan Božičević — — — — —	563, 566
Miloš Carević — — — — —	566
2 — Usvajanje predloga da se Predlog zakona o demobilizaciji skine s dnevnog reda — — — — —	567
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	567
3 — Usvajanje predloga da se Predlog zakona o visokim medicinskim školama i fakultetima skine s dnevnog reda — —	568
Govornici: Ministar soc. politike dr Anton Kržišnik — — — — —	568
Mitra Mitrović-Dilas — — — — —	568
4 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o sedmogodišnjem osnovnom školovanju — — — — —	568—569
Govornici: Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar — — — — —	568
pretsednik Moša Pijade — — — — —	568
5 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ukidanju građanskih škola — — — — —	569—570
Govornici: Ministar prosvete DFJ Vladislav Ribnikar — — — — —	569
pretsednik Moša Pijade — — — — —	569
Mitra Mitrović-Dilas — — — — —	569
6 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o Konvenciji o čuvanju prava na penzije za radnike koji migriraju — — — — —	570
Govornici: Ministar soc. politike dr Anton Kržišnik — — — — —	570
Savko Dukanac — — — — —	570
pretsednik Moša Pijade — — — — —	570
7 — Pretres Predloga zakona o slobodi od straha — — — — —	570—576
Govornici: pretsednik Moša Pijade — — — — —	570, 571, 576
dr Dragić Joksimović — — — — —	570, 571, 574, 576
dr Hinko Krizman — — — — —	571
Triša Kaclerović — — — — —	571
dr Jože Vilfan — — — — —	576

8 — Pretres Predloga zakona o izborima narodnih vlasti i Predloga zakona o petogodišnjem planu obnove i izgradnje DFJ	576—577
Govornici: predsednik Moša Pijade — — — — —	576, 577
dr Hinko Krizman — — — — —	577
dr Dragić Joksimović — — — — —	577

16 SEDNICA — 25 OKTOBRA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	578
2 — Čitanje i usvajanje zapisnika 15 sednice od 23 oktobra 1945 godine — — — — —	578
3 — Saopštenje da su zakonski predlozi koje je podneo dr Dragić Joksimović upućeni nadležnim ministrima — — — — —	578
4 — Saopštenje da je dr Dragić Joksimović dostavio novu redakciju člana 1 svog Predloga zakona o slobodi od straha — — — — —	579

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o demobilizaciji starijih godišta obveznika, hranilaca i žena u Jugoslovenskoj armiji i mornarici — — — — —	579—583
Govornici: dr Hinko Krizman — — — — —	579
predsednik Moša Pijade — — — — —	580—583
Vladimir Simić — — — — —	581, 582
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o demobilizaciji mladih godišta i druge partije starijih godišta obveznika, hranilaca i svih žena iz Jugoslovenske armije i mornarice — — — — —	583—587
Govornici: Vladimir Simić — — — — —	583—586
Miloš Rašović — — — — —	583, 584
predsednik Moša Pijade — — — — —	584—587
Metodija Andonov-Čento — — — — —	584, 585
Miloš Carević — — — — —	585, 586
Mitra Mitrović-Dilas — — — — —	587
3 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o uređenju sudova socijalnog osiguranja i Vrhovnog suda socijalnog osiguranja — — — — —	587—595
Govornici: Ministar soc. politike dr Anton Kržišnik — — — — —	587, 589—592, 594
predsednik Moša Pijade — — — — —	588—595
Metodija Andonov-Čento — — — — —	589
dr Jože Vilfan — — — — —	590
Vladimir Simić — — — — —	590, 592
Miloš Carević — — — — —	590, 591, 594
dr Hinko Krizman — — — — —	590, 592
Savko Dukanac — — — — —	593

BILTEN FINANSISKOG ODBORA PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE

1 SEDNICA — 10 AVGUSTA 1945

Dnevni red:

	Strana
1 — Konstituisanje Odbora — — — — —	599
Govornici: Dušan Ivović — — — — —	599
pretsednik Branko Zlatarić — — — — —	599

2 SEDNICA — 23 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Utvrđivanje dnevnog reda — — — — —	600
--	-----

Dnevni red:

2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o regulisanju državnim prihodima — — — — —	600—604
Govornici: povernik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — —	601—604
Života Đermanović — — — — —	603
inž. Franjo Gaži — — — — —	603
Imro Filaković — — — — —	603
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o regulisanju platnog prometa sa inostranstvom (Devizni zakon) — — — — —	604—606
Govornici: povernik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — —	604
Života Đermanović — — — — —	605
Dobrivoje Radosavljević — — — — —	605
Vojin Bajović — — — — —	605
Mihajlo Grbić — — — — —	605
Vladimir Tucović — — — — —	606

3 SEDNICA — 24 I 25 AVGUSTA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 2 sednice od 23 avgusta 1945 godine — — — — —	607
---	-----

Dnevni red:

1 — Pretres Predloga zakona o taksama — — — — —	607—609
Govornici: povernik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — —	607—609
Života Đermanović — — — — —	608
Kiro Gligorov — — — — —	608
Određivanje pretsedavajućeg sednice — — — — —	609
Govornici: Života Đermanović — — — — —	609
Čitanje i usvajanje zapisnika sednice od 24 avgusta 1945 —	609

	Strana
2 — Nastavak pretresa i usvajanje Predloga zakona o taksama — — — — —	609—614
Govornici: Života Đermanović — — — — —	609, 612
Vojin Bajović — — — — —	610, 612
poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — —	610—613
Vladimir Tucović — — — — —	611
Dušan Ivović — — — — —	611
Strahil Bajovski — — — — —	611
Mihajlo Grbić — — — — —	612
Mato Rusković — — — — —	612
Josip Jeras — — — — —	613
Stojadin Soldatović — — — — —	613

4 SEDNICA — 11 OKTOBRA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Određivanje predsedavajućeg i zapisničara sednice —	615
---	-----

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o poštansko-telegrafsko-telefonskim taksama — — — — —	615—619
Govornici: predsedavajući Kiro Gligorov — — — — —	615
Mihajlo Grbić — — — — —	616—619
Života Đermanović — — — — —	616—619
Nikola Đonović — — — — —	616, 618
Vojin Bajović — — — — —	617, 618
Josip Jeras — — — — —	617
Vladimir Tucović — — — — —	617, 618

5 SEDNICA — 24 OKTOBRA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	620
2 — Saopštenje o primljenim zakonskim predlozima — — —	620—621
3 — Izmena dnevnog reda — — — — —	621
4 — Čitanje i usvajanje zapisnika 4 sednice od 11 oktobra 1945 godine — — — — —	621

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o državnom budžetu Demokratske federativne Jugoslavije — — — — —	621—626
Govornici: predsedavajući Kiro Gligorov — — — — —	621, 623—626
poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — —	623—626
Života Đermanović — — — — —	623—625
Vladimir Tucović — — — — —	625
Dobrivoje Radosavljević — — — — —	625

2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o uređenju i delovanju kreditnog sistema — — — — —	626—631
Govornici: pretsedavajući Kiro Gligorov — — — — —	626—631
poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — —	627—631
Vojin Bajović — — — — —	627—629
Nikola Donović — — — — —	627
Dobrivoje Radosavljević — — — — —	630

6 SEDNICA — 24 OKTOBRA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 5 sednice od 24 oktobra 1945 godine — — — — —	632
---	-----

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o neposrednim porezima — — — — —	632—636
Govornici: pretsedavajući Kiro Gligorov — — — — —	632—636
Dobrivoje Radosavljević — — — — —	636

7 SEDNICA — 25 OKTOBRA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika 6 sednice od 24 oktobra 1945 godine — — — — —	637
---	-----

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o regulisanju predratnih obaveza — — — — —	637—639
Govornici: poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — —	637
pretsedavajući Kiro Gligorov — — — — —	637—639
Nikola Donović — — — — —	639

8 SEDNICA — 25 OKTOBRA 1945

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — —	640
---	-----

Dnevni red:

1 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o valorizaciji — — — — —	640—641
Govornici: poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — —	640
Života Dermanović — — — — —	640
Kiro Gligorov — — — — —	641
2 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o konačnoj likvidaciji zemljoradničkih dugova — — — — —	641—644
Govornici: poverenik Vlade DFJ dr Obren Blagojević — — —	641—644
Života Dermanović — — — — —	641, 644
Vladimir Tucović — — — — —	642
Josip Jeras — — — — —	642
Stojadin Soldatović — — — — —	642

SPISAK PRILOGA

	Strana
1 — Predlog zakona o krivičnoj odgovornosti za rasturanje lažnih glasova za vreme rata — — — — —	647
2 — Predlog zakona o kažnjavanju zločina i prestupa protiv otadžbine	649
3 — Pretstavka Svetog arhijerejskog sinoda Srpske pravoslavne crkve povodom Predloga zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji —	654
Pretstavka Predsjedništva Biskupskih konferencija u Zagrebu povodom Predloga zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji —	661
4 — Predlog zakona o državnim službenicima građanskog reda — —	665
Obrazloženje — — — — —	691
5 — Predlog zakona o advokatskom imunitetu — — — — —	697
Obrazloženje — — — — —	698
6 — Predlog zakona o advokatskoj autonomiji i nezavisnosti — —	701
Obrazloženje — — — — —	701
7 — Predlog zakona o izborima narodne vlasti — — — — —	703
Obrazloženje — — — — —	706
Amandman — — — — —	707
Obrazloženje amandmana — — — — —	708
8 — Primjedbe Ministra pravosuđa DFJ Frana Frola k Prijedlogu zakona o regulisanju predratnih obaveza — — — — —	710
9 — Pismo zastupnika Ministra narodnog zdravlja Ministra socijalne politike dr A. Kržišnika uz Predlog zakona o visokim medicinskim školama — fakultetima — — — — —	711
Predlog zakona o visokim medicinskim školama — fakultetima	711
Obrazloženje — — — — —	715
10 — Zakonodavni odbor Predsedništva AVNOJ-a — — — — —	717
11 — Zakonodavni odbor Privremene narodne skupštine — — — — —	718
12 — Finansiški odbor — — — — —	719
NAPOMENE — — — — —	720

REGISTAR GOVORNIKA

BILTEN ZAKONODAVNOG ODBORA PRETSEDNIŠTVA AVNOJ-a

Andrejev Bane	104—106, 194, 223—224, 227, 230
Avšič Jakob	114, 140, 152, 192
Blagojević dr Obren	97—101, 108, 111, 113, 115—118, 155, 158, 189—192, 194—199
Čubrilović dr Vaso	35, 65—66, 79—83, 177—181, 195, 212—217, 225, 227
Cučkov Emanuel	221—222, 224—225, 230, 231
Fillipović Sulejman	111
Frol Franc	8—9, 12—14 17—21, 23, 25—28, 42, 66—72, 76—78, 82—85, 88
Gregorić dr Pavle	111, 116, 127
Grol Milan	85, 88, 102, 112, 137, 158
Hebrang Andrija	101, 102, 105, 151—153, 164
Jeras Josip	205—207
Koliševski Lazar	229, 230
Kržišnik dr Anton	210, 212 152, 155, 170, 171, 193, 194, 202—204, 206—208, 145
Leković Voja	145
Mirković Miho	48, 49, 51—54
Nešković dr Blagoje	88
Peruničić Mile	16, 17, 20, 22, 23, 49, 51, 110, 152, 155, 157, 158, 171, 196, 206, 207, 209—211, 213, 216, 231, 234, 240
Pijade Moša	7—12, 14—65, 67—76, 78—125, 127—189, 192, 194—202, 204—221, 225—237, 240
Prodanović Jaša	14, 17, 20, 67—68, 70, 77, 85, 88, 110, 117, 138 152
Ravnihar dr Evgenij	162
Ribar dr Ivan	26—27, 121, 141, 144, 146, 148
Ribnikar Vladislav	178, 179, 186—188, 197
Rus Josip	8, 11—12, 17, 20, 48, 52—55, 68, 70—72, 88, 102, 178, 180—181, 186, 208, 215, 234, 240
Sremec dr Zlatan	22, 23, 111
Stambolić Petar	19—20, 70, 133, 135, 137, 145, 148
Šutej dr Juraž	34
Vilfan dr Jože	238—240

Vlahov Dimitar	22
Vujačić Marko	22, 25, 49, 71, 82, 110, 120, 144, 204—206, 209, 216, 223, 232—234
Vujasinović Todor	162, 192—193
Vukosavljević Sreten	137, 140—141, 162, 194—195, 209, 217, 220—223, 229, 230, 232—234
Zečević Vlada	71, 77—79, 88, 137, 139, 140, 142, 148, 192, 197—198
Zujović Sreten	108, 110—118, 125—128, 131—133

**BILTEN ZAKONODAVNOG ODBORA
PRIVREMENE NARODNE SKUPŠTINE**

Agoli Kemal	529
Andonov-Čento Metodija	278, 279, 292, 303, 305, 313, 321, 338—340, 366, 416, 436, 453, 455, 457, 468—469, 518, 528, 584, 585, 589
Balen Šime	259, 278, 334—335, 356, 466
Božičević Ivan	563—564, 566—567
Carević Miloš	287—288, 303, 308, 311, 313, 315—318, 320, 321, 323—325, 342, 350, 351, 360, 362, 363, 378, 385—387, 391, 395, 396, 399, 415—416, 424, 434—435, 437—439, 441—443, 445—450, 454, 455, 463, 473—474, 479, 501—502, 510, 512, 518, 523—524, 535, 539, 540, 544, 566, 585, 586, 590—592, 594
Cazi Josip	259, 263
Čubrilović dr Branko	409—410
Čubrilović dr Vaso	251—253, 261—266, 271, 272, 275, 277, 278, 280—281, 452—456
Dugonjić Rato	245, 268, 279, 282, 309, 310, 327, 328, 379, 381, 382, 401, 408, 424, 448, 475, 490, 491, 519, 520, 555, 578, 582, 586, 588—595
Dukanac Savko	262, 264, 265, 424, 426, 500—501, 507, 508, 510—513, 515—519, 570, 593
Fillipović Krsto	533, 551
Frol Franc	310, 313—315, 322, 521—522, 529—531, 533—541, 543, 544, 546, 547, 549—552
Geršković dr Leon	291—292, 303, 305, 308, 339, 340, 346, 361—362, 367, 373
Grol Milan	250, 255—256, 266, 274, 278—279, 283—284, 287
Hrnčević dr Josip	311—313, 315—317, 322, 325, 327
Jaramazović Lajčo	258—259, 453
Joksimović dr Dragić	429, 430, 434, 435, 438, 439, 441—445, 447, 449, 464—465, 472—473, 475, 477—479, 485, 488—490, 558, 563, 570, 571, 574—577
Jovanović dr Dragoljub	250, 256—257, 264, 265, 271, 278, 284—287, 293, 302, 305, 312, 316, 317, 340, 342, 343, 350, 356—357, 360—363, 384—385, 387, 397, 410—412, 421, 424, 425, 436, 441, 442, 445, 456, 457, 477—481, 483, 485, 495—500, 510, 514, 515, 528, 534

Kaclerović Triša	273, 329—332, 432, 435—437, 470—472, 491, 506 571
Kosovac Vujo	258, 318, 404—405, 528
Krizman dr Hinko	255, 263, 307, 315—318, 335, 339, 387, 390, 412—413 439, 446, 449—450, 465, 478, 482, 503—504, 518, 520—521, 527—530, 571, 577, 579—580, 590, 592 453
Krmelj Maks	
Krstajić Pero	260—261, 272, 288—289, 327, 345, 349, 353, 372, 467—468, 481, 483, 537, 542
Kržišnik dr Anton	559—563, 566, 568, 570, 587—592, 594
Kveder Dušan	327, 417—418, 502—503
Mališić Panto	333, 334, 415, 434
Marinko Miha	367, 377
Millvojević Joza	431, 437, 445, 466—467, 522, 545
Milojević Miloje	313
Minić Miloš	257—258, 271, 275, 279, 327, 353, 386, 395—396, 504, 509, 510, 514, 515, 518, 526—527, 531, 537, 541, 546, 549, 551
Mitrović-Dilas Mitra	568—570, 587
Pavić Jefto	250, 264, 265, 287, 294, 300, 301, 340, 351, 363, 367, 375, 377, 378, 457, 487, 536—537
Pijade Moša	244—251, 253—284, 291—296, 300—316, 318—329, 332—366, 368—404, 406—410, 412, 413, 415—417, 419—433, 435—470, 472—479, 481—495, 500—559, 562—574, 576—595
Piruze Petar	405, 416—417, 423, 424, 438, 522—523
Pocrnić Pavao	341—342, 455
Popandonov Epaminond	256, 262, 263, 419—420
Prodanović Dragoljub	270, 416
Prodanović Jaša	556, 558, 562—563, 565, 567
Rašović Miloš	290—291, 301, 419, 583, 584
Ribnikar Vladislav	556, 568, 569
Rus Josip	323, 529, 542
Simić Vladimír	265, 270, 273, 289—290, 296—300, 304, 310, 315—317, 324, 326—327, 340, 367, 378, 383—401, 405—407, 413—415, 434, 436, 437, 442, 443, 448, 449, 463—464, 481, 505, 507, 510, 514, 518, 524, 536, 546, 581—586, 590, 592
Stanković dr Siniša	243—244, 247, 263, 265, 275—276, 303, 308, 337, 341, 345, 348, 368, 373, 387, 425, 427—428, 436, 477, 481, 483, 510, 524—525, 542, 548
Stojanović Ilija	270, 295—296, 305, 328—329, 345, 387, 389, 505—508, 510—513, 515, 517, 518, 525, 532—535, 539, 547
Stojiljković Radmilo	429—430
Šnuderl dr Maks	259—260, 270, 274, 302, 312, 317, 322, 353, 355, 382—383, 385, 391, 417, 423, 427, 443, 447, 453, 462, 481, 485, 509, 523, 538, 541, 545
Trifunović dr Petar	387, 390, 393

Vilfan dr Jože	258, 430, 433—434, 442, 453—456, 461—462, 485, 487, 512, 528, 530—531, 534, 536, 537, 558, 576, 590
Vukosavljević Sreten	271, 274, 275, 278, 281
Zečević Vlada	461, 469—470, 478, 483
Zanko dr Miloš	277—278, 525—526
Zugić Tripko	279, 332—333, 341, 405—406

BILTEN FINANSISKOG ODBORA

Bajović Vojin	605, 610, 612, 617, 618, 621, 627—629, 632, 637
Bajovski Strahl	611
Blagojević dr Obren	601—605, 607—613, 623—631, 637, 640—644
Dermanović Života	603, 605, 608—610, 612—613, 616—619, 623, 625, 640—642, 644
Donović Nikola	616, 618—619, 627, 639
Filaković Imro	603
Gaži inž. Franjo	603
Gligorov Kiro	601—639, 641, 643, 644
Grbić Mihajlo	605, 612, 616—619
Ivoić Dušan	599, 611
Jeras Josip	613, 617, 642
Radosavljević Dobrivoje	605, 625, 630, 636
Rusković Mato	612
Soldatović Stojadin	613, 642
Tucović Vladimir	606, 611, 617, 625, 642
Urošević Miladin	609—614
Zlatarić Branko	599—609, 640—644

CENA 500.— DIN.